

Het aanbod vervat in dit prospectus is uitsluitend gericht aan, en bestemd voor, beleggers met woonplaats in België

CRELANCo C.V.B.A.
Sylvain Dupuislaan 251, 1070 Brussel, België
BTW BE 0403.263.840 - RPR Brussel

PROSPECTUS
voor het openbaar aanbod van
COOPERATIEVE AANDELEN

Uitgifteprijs : 12,40 EUR per aandeel
Duur van het aanbod : 1 jaar vanaf de datum van dit prospectus

(02/07/2019)

WAARSCHUWING MET BETREKKING TOT DE RISICO'S

De belegging in aandelen zoals coöperatieve aandelen van CrelanCo heeft een risicogehalte. De belegger loopt het risico om een deel of het geheel van zijn belegging te verliezen.

Alvorens in te schrijven op de aandelen dienen potentiële beleggers aandachtig het hele prospectus, dat een beschrijving van het aanbod en de risicofactoren bevat, te lezen, met bijzondere aandacht voor de risicofactoren (zie Deel 1 (Samenvatting), p. 18, en Deel 2 (Risicofactoren), p. 22 tot 33).

De kandidaat-investeerder dient in het bijzonder aandacht te schenken aan de volgende risico's :

- gelet op het feit dat CrelanCo samen met de NV Crelan deel uitmaakt van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" (zie prospectus punt 4.1. en 4.6.1.), investeert de houder van coöperatieve aandelen onrechtstreeks in de activiteiten van deze Federatie en draagt aldus de risico's die verbonden zijn aan deze activiteiten;*
- indien CrelanCo in gebreke blijft kunnen de aandelen worden afgewaardeerd (toepassing van het "bail-in" principe) en de coöperanten komen niet in aanmerking voor een tussenkomst van het depositogarantiestelsel;*
- de aandelen zijn niet vrij verhandelbaar;*
- bij uittreding heeft de coöperant maximaal recht op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).*

Dit prospectus werd opgesteld overeenkomstig Bijlagen I, III, XI en XXII van de Prospectusverordening 809/2004 en werd op 02/07/2019 door de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) goedgekeurd overeenkomstig artikel 23 van de Wet van 16 juni 2006 betreffende de openbare aanbidding van beleggingsinstrumenten en de toelating van beleggingsinstrumenten tot de verhandeling op een gereguleerde markt.

Deze goedkeuring door de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) houdt geen beoordeling in van de opportuniteit en de kwaliteit van de verrichting, noch van de toestand van de persoon die ze verwezenlijkt.

Het Prospectus is beschikbaar in de CRELAN-agentschappen en op de website www.crelan.be, zowel in het Nederlands als in het Frans.

INHOUDSOPGAVE

1. SAMENVATTING	5
<i>Afdeling A — Inleiding en waarschuwingen</i>	5
<i>Afdeling B — Uitgevende instelling en eventuele garant</i>	5
<i>Afdeling C — Effecten</i>	14
<i>Afdeling D — Risico's</i>	18
<i>Afdeling E — Aanbieding</i>	19
2. RISICOFACTOREN	22
2.1. Algemeenheden in verband met de risicofactoren	22
2.2. Risicofactoren eigen aan de coöperatieve aandelen	23
2.2.1. Risico's verbonden aan de belegging in het kapitaal van de onderneming	23
2.2.2. Bail-in - Geen garantiesysteem	24
2.2.3. Waarde van de coöperatieve aandelen	24
2.2.4. Verhandelbaarheid	24
2.2.4.1. Ontslag	25
2.2.4.2. Overdracht	25
2.2.4.3. Openbare aanbiedingen tot aankoop	26
2.3. Risicofactoren eigen aan de uitgever	26
2.3.1. Kredietrisico	26
2.3.2. Marktrisico	27
2.3.3. Liquiditeitsrisico	29
2.3.4. Operationeel risico	30
2.3.5. Aandeelhouderschap van de NV Crelan	30
2.3.6. Bestaan van een federatie van kredietinstellingen	30
2.3.7. Regulatorisch risico	30
2.3.8. Risico met betrekking tot de evolutie naar digitalisering	31
2.3.9. Brexit	31
2.3.10. Verzekeringsactiviteiten	32
2.3.11. Strategisch risico	32
2.3.12. Risico's en kapitaalmanagement	32
3. GEGEVENS BETREFFENDE DE COÖPERATIEVE AANDELEN	34
3.1. Verantwoordelijke personen	34
3.2. Kerngegevens	34
3.2.1. Verklaring inzake het werkkapitaal - Eigen vermogen	34
3.2.2. Belang van de natuurlijke en rechtspersonen die aan de uitgifte / het aanbod deelnemen	35
3.2.3. Redenen van het aanbod en aanwending van de opbrengst	35
3.3. Informatie over de aangeboden coöperatieve aandelen	36
3.3.1. Aard en categorie van effecten	36
3.3.2. Toepasselijke wetgeving	36
3.3.3. Vorm van de uitgifte	36
3.3.4. Munt van uitgifte	36
3.3.5. Rechten verbonden aan de coöperatieve aandelen	36
3.3.5.1. Dividend	36
3.3.5.2. Algemene Vergadering	38
3.3.5.3. Voordelenprogramma	38
3.3.5.4. Ontbinding	39
3.3.6. Besluiten, machtigingen en goedkeuringen	39
3.3.7. Datum van uitgifte	39

3.3.8. Verhandelbaarheid	39
3.3.8.1. Ontslag	40
3.3.8.2. Overdracht – Overdracht bij overlijden	40
3.3.8.3. Minderjarigheid	41
3.3.9. Verplichte openbare aanbiedingen tot aankoop	41
3.3.10. Belastingstelsel	41
3.4. Voorwaarden van het aanbod	42
3.4.1. Algemene intekeningsvoorwaarden	42
3.4.2. Personen die kunnen intekenen en aandeelhouder worden	43
3.4.3. Uitgifteprijs en kosten	43
3.4.4. Tussenpersonen belast met de financiële dienst	43
3.5. Kosten van de uitgifte/aanbieding	44
3.6. Verwatering	44
4. GEGEVENS BETREFFENDE CRELANCO	44
4.1. Voorafgaandelijke opmerking	44
4.2. Verantwoordelijke personen	45
4.3. Commissarissen	46
4.4. Geselecteerde financiële informatie	46
4.4.1. Kerncijfers – Balans en resultatenrekening	46
4.4.2. Overgang IFRS 9	48
4.4.3. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans	51
4.4.4. Algemene commentaar bij de evolutie van de resultatenrekening	52
4.5. Kapitaal management	53
4.5.1. Analyse voor het jaar 2016	53
4.5.2. Analyse voor het jaar 2017	57
4.5.3. Analyse voor het jaar 2018	60
4.6. Benaming, historiek en evolutie van de uitgever	64
4.6.1. Benaming en statuut	64
4.6.2. Historiek	64
4.6.3. Belangrijkste investeringen	65
4.6.4. Andere recente gebeurtenissen met betrekking tot de solvabiliteit	66
4.7. Overzicht van de activiteiten	66
4.8. Organogram	67
4.9. Onroerende goederen, technische installaties en uitrusting	70
4.10. Financiële situatie, bedrijfsresultaten, thesaurie en middelen	70
4.11. Informatie over de tendensen	70
4.12. Bestuurs-, leidinggevende en toezichhoudende organen	70
4.12.1. Raad van Bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo	70
4.12.2. Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo	71
4.12.3. Verklaringen met betrekking tot de leden van de Raad van Bestuur van CrelanCo en het Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo	71
4.13. Bezoldigingen en voordelen	72
4.14. Werking van de bestuurs- en directieorganen	72
4.14.1. Mandaat van de Bestuurders-Directeurs	72
4.14.2. Dienstencontracten	73
4.14.3. Comités	73
4.14.4. Corporate Governance	73
4.15. Werknemers	73
4.16. Belangrijkste aandeelhouders	74
4.17. Transacties met verbonden partijen	74

4.18. Aanvullende informatie	74
4.18.1. Maatschappelijk kapitaal	74
4.18.2. Oprichtingsakte en statuten	75
4.18.2.1. Maatschappelijk doel	75
4.18.2.2. Bestuurs- en controleorganen	76
4.18.2.3. Wijziging van de rechten van de aandeelhouders	76
4.18.2.4. Algemene Vergadering	76
4.18.2.5. Bepalingen die een controlewijziging kunnen vertragen, uitstellen of verhinderen	77
4.18.3. Dividendbeleid	77
4.18.4. Verklaringen	78
4.19. Belangrijke contracten	79
4.20. Vermelde documenten en voor het publiek beschikbare documenten	79
4.21. Informatie over deelnemingen	79
4.22. Financiële gegevens	79
4.22.1. Jaarrekening	79
4.22.1.1. Geconsolideerde balans	80
4.22.1.2. Geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	83
4.22.1.3. Kasstroomoverzicht	86
4.22.1.4. Geconsolideerd overzicht van de eigenvermogenswijzigingen	90
4.22.1.5. Boekhoudkundige methode en gehanteerde waarderings- en andere grondslagen	91
4.22.1.6. Toelichting bij de balans	104
4.22.1.6.1. Jaarrekening 2016	104
4.22.1.6.2. Jaarrekening 2017	131
4.22.1.6.3. Jaarrekening 2018	157
4.22.1.7. Toelichting bij de resultatenrekening	184
4.22.1.7.1. Jaarrekening 2016	184
4.22.1.7.2. Jaarrekening 2017	190
4.22.1.7.3. Jaarrekening 2018	196
4.22.1.8. Toelichting bij de buiten balans	202
4.22.1.8.1. Jaarrekening 2016	202
4.22.1.8.2. Jaarrekening 2017	202
4.22.1.8.3. Jaarrekening 2018	203
4.22.2. Geconsolideerde bestuursverslagen	204
4.22.2.1. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2016	204
4.22.2.2. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2017	233
4.22.2.3. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2018	265
4.22.3. Controle van de financiële informatie	315
4.22.3.1. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2016	315
4.22.3.2. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2017	318
4.22.3.3. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2018	324

1. SAMENVATTING

Afdeling A — Inleiding en waarschuwingen

Element	
A.1	<p><i>Inleiding en waarschuwingen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - deze samenvatting moet gelezen worden als een inleiding op het prospectus; - iedere beslissing om te beleggen in de effecten moet gebaseerd zijn op de bestudering van het volledige prospectus; - wanneer een vordering met betrekking tot de informatie in het prospectus bij een rechterlijke instantie aanhangig wordt gemaakt, moet de belegger die als eiser optreedt volgens de nationale wetgeving van de lidstaten de kosten voor de vertaling van het prospectus eventueel dragen voordat de rechtsvordering wordt ingesteld; - alleen de personen die de samenvatting, met inbegrip van een vertaling ervan, hebben ingediend, kunnen wettelijk aansprakelijk worden gesteld indien de samenvatting, wanneer zij samen met de andere delen van het prospectus wordt gelezen, misleidend, onjuist of inconsistent is, of indien zij, wanneer zij samen met de andere delen van het prospectus wordt gelezen, niet de kerngegevens bevat om beleggers te helpen wanneer zij overwegen in die effecten te investeren.
A.2	Niet van toepassing.

Afdeling B — Uitgevende instelling en eventuele garant

Element	
B.1	<p><i>Officiële en handelsnaam van de uitgevende instelling</i></p> <p>De benaming van de vennootschap luidt "CrelanCo" of, naar keuze, "Crelanco".</p>
B.2	<p><i>Vestigingsplaats en rechtsvorm van de uitgevende instelling, wetgeving waaronder de uitgevende instelling werkt en land van oprichting</i></p> <p>Coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (CVBA) naar Belgisch recht, met zetel Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Brussel, ondernemingsnummer BTW BE 0403.263.840 – RPR Brussel.</p>

<p>B.3</p>	<p><i>Beschrijving van, en kerngegevens die verband houden met, de aard van de huidige werkzaamheden en belangrijkste activiteiten van de uitgevende instelling</i></p> <p>De activiteiten van CrelanCo zijn gebonden aan de Federatie van kredietinstellingen “Crelan”. Deze Federatie is een operationele eenheid die momenteel samengesteld is uit twee banken : de CVBA CrelanCo en de NV Crelan. Ze bieden een volledige bankdienst aan particulieren, zelfstandigen en ondernemingen.</p> <p>Deze dienstverlening omvat het toekennen van kredieten (kredieten aan de land- en tuinbouw, investeringskredieten, hypothecaire kredieten en consumentenkredieten), het openen van bankrekeningen (zichtrekeningen, depositorekeningen, effectenrekeningen), het ter beschikking stellen van betaalmiddelen, traditioneel of elektronisch, zoals kaarten, het aanbieden van beleggingsinstrumenten (kasbons, euro-obligaties, euro medium term notes, beleggingsfondsen, ...) en het aanbieden van diensten van vermogensbeheer.</p> <p>De Federatie van kredietinstellingen “Crelan” is hoofdzakelijk actief op de Belgische markt.</p> <p>Daarnaast heeft de NV Crelan twee dochtermaatschappijen : Europabank NV en Crelan Insurance NV.</p> <p>Europabank NV is een nichebank gespecialiseerd in kredietverlening aan klanten met een ander risicoprofiel dan die van het Crelan cliënteel. De kredietverlening gebeurt via een eigen kantorennet en via zelfstandige makelaars. Aan de depositokant ligt de nadruk op de traditionele spaarproducten. Daarnaast heeft Europabank ook een internationale Visa- en Mastercard-licentie en een leasingaanbod via EB-Lease NV, de dochtermaatschappij van Europabank.</p> <p>Crelan Insurance commercialiseert verzekeringen van het type schuldsaldo verzekeringen met het oog op een dekking bij overlijden voor de terugbetaling van een krediet (hypothecair krediet, lening op afbetaling).</p>
<p>B.4a</p>	<p><i>Beschrijving van de belangrijkste tendensen die zich voordoen voor de uitgevende instelling en de sectoren waarin zij werkzaam is</i></p> <p><u>Toestand Crelan in de Belgische banksector</u></p> <p>Kenmerkend voor 2018 was de belangrijke toename van de onzekerheid op geopolitiek, commercieel en sociaal vlak. De politieke beslissingen bepaalden in sterke mate de evoluties op de financiële markten. Ze leidden tot een toegenomen volatiliteit op de rente- en aandelenmarkten.</p> <p>De onzekerheid zal zich ook in 2019 nog blijven manifesteren. Crelan zal dus in een complexe omgeving moeten opereren en beslissingen nemen die haar niet in de val van de ‘paradox van de stabiliteit’ laten trappen. 2019 zou dus eerder volatiel kunnen verlopen en de groeivertraging zou zich door een niet aangepast aanbod van arbeidsprofielen en de hoge schuldgraad sterker kunnen manifesteren in Europa dan elders.</p> <p>Er is nog niets verloren maar Crelan moet wel handelen om de motor van voorspoed opnieuw te laten aanslaan. In deze context zullen de kwaliteit van de activa, de beheersing van de kosten en de liquiditeit de grootste aandacht vragen. Crelan beschikt op dat vlak dankzij haar voorzichtige politiek en dankzij haar taille over heel wat veerkracht en belangrijke troeven.</p> <p>Crelan gaat verder op de ingeslagen weg en zal daarbij haar troeven sterker ontwikkelen. De wereld verandert steeds sneller. Bedrijven moeten zich aanpassen in hun denken en doen. Als bank op mensenmaat hanteert Crelan lichtere structuren en processen en kan ze hierop inspelen. In 2019 zal Crelan dan ook verder aandacht hebben voor eenvoudige en efficiënte processen en structuren op de hoofdzetel en voor een professioneel werkend agentennet.</p>

De digitalisering zal daarbij een belangrijke rol blijven spelen. In 2019 wilt Crelan dat proces versneld verder zetten met nieuwe ontwikkelingen in haar applicaties voor de klanten en de agenten. Het uiteindelijke streefdoel is om in enkele jaren een volledig omni-channelaanbod aan te bieden waarbij al haar kanalen geïntegreerd zijn en met elkaar communiceren. Verder blijft Crelan opportuniteiten onderzoeken op het vlak van haar productenaanbod in samenwerking met preferente partners.

In 2019 wordt de Brexit ook een belangrijk aandachtspunt voor de bancaire sector. Rekening houdend met het feit dat Crelan hoofdzakelijk actief is op de Belgische markt zullen de gevolgen eerder beperkt zijn. Uiteraard kan er wel een impact zijn op de algemene economische situatie die uiteraard ook Crelan impacteert.

Indien er ten gevolge van de Brexit belangrijke rentedalings- of rentestijgingen zouden zijn kan dit impact hebben op de resultaten van Crelan. Rekening houdend met de nieuwe IFRS 9 waarderingsregels en de conservatieve indekkingspolitiek van Crelan zal ook deze impact beperkt zijn.

Tot slot zal Crelan ook haar coöperatieve identiteit blijven versterken om zo meer klanten en consumenten te overtuigen om coöperant te worden. Door samen te werken wilt Crelan haar rol en haar lokale aanwezigheid nog versterken.

Toestand financiële markten (volgens eigen inschattingen van de uitgever)

Europa heeft bij de start van het jaar 2018 geprofiteerd van de economische hoogzomer die in het 2e semester van 2017 zijn aanvang kende. Gedurende een paar trimesters was de jaargroei in Europa hoger dan deze in de Verenigde Staten. De Amerikaanse president Trump heeft gezwind maatregelen genomen om de Amerikaanse economie te stimuleren, waaronder een grootse belastinghervorming en de start van een handelsoorlog waarbij geen enkele belangrijke economische regio of land ongemoeid is gelaten. Europa heeft bovendien te kampen gekregen met een haperende auto-industrie als gevolg van de gewijzigde emissienormen en Trump's dreigingen van verhoogde invoerheffingen, de eeuwigdurende Brexit onderhandelingen en Italië waar de regeringspartijen het begrotingstekort naar nieuwe hoogten wenste te duwen ondanks de jarenlange matige groei. De financiële markten hebben op de dalende groeiprognoses en de hoge onzekerheid gereageerd door in het laatste trimester de aandelenmarkten bloedrood te laten kleuren. De Amerikaanse dollar is verstevigd tegenover de euro. De risicoaversie heeft de spreads van de rommelobligaties fors hoger gestuurd, en beleggers zijn gevlucht naar de defensievere overheidsobligaties of naar het goud.

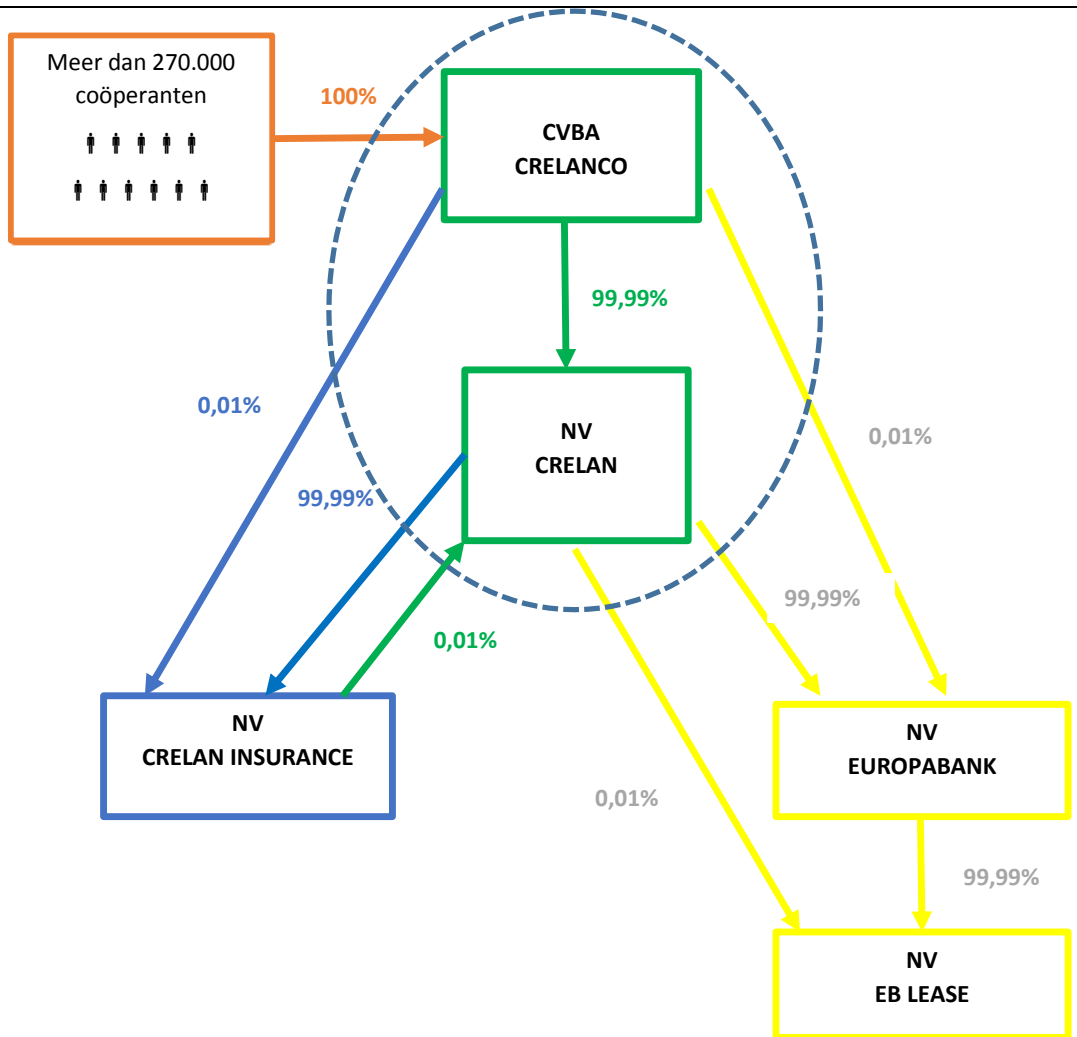
De centrale banken hebben het aangevatte beleid in 2017 verdergezet. De FED heeft haar rente vier maal verhoogd naar een vork van 2,25% tot 2,50% als gevolg van de solide groeidyndiek, de immer krappe arbeidsmarkt en het hoge vertrouwen bij zowel bedrijven en consumenten. Met de laatste renteverhoging is de bezorgdheid van de financiële markten rond het einde van de economische cyclus toegenomen waardoor de neerwaartse tendens van de aandelenmarkten in december is versneld. De ECB heeft haar beleidsrente gehandhaafd op 0% en heeft overtollige liquiditeiten nog steeds vergoed aan het lage tarief van -0.40%. De niet conventionele maatregelen, met name het aankoopprogramma van obligaties, is in twee stappen geneutraliseerd. De centrale bank plant wel nog herinvesteringen van de obligaties die op vervalddag komen.

Ondertussen is het begin 2019, ten gevolge van de vertraging van de economische groei, duidelijk geworden dat er op korte termijn geen renteverhoging meer gepland worden (noch door de FED of door de ECB) en wordt ervan uitgegaan dat we naar een lange periode gaan met een lage rente.

Deze economische situatie kan een impact hebben op de cijfers van Crelan. Enerzijds zorgt de aanhoudende lage rente voor druk op de marges van de kredieten. Deze druk wordt nog versterkt door de floor die in België bestaat op de vergoeding voor de spaarboekjes. Bovendien zorgt de volatiliteit op de aandelenmarkten voor onzekerheid bij de beleggers waardoor ook de buiten balans activiteit onder druk komt te staan. Deze factoren wegen op de toekomstige rendabiliteit van Crelan.

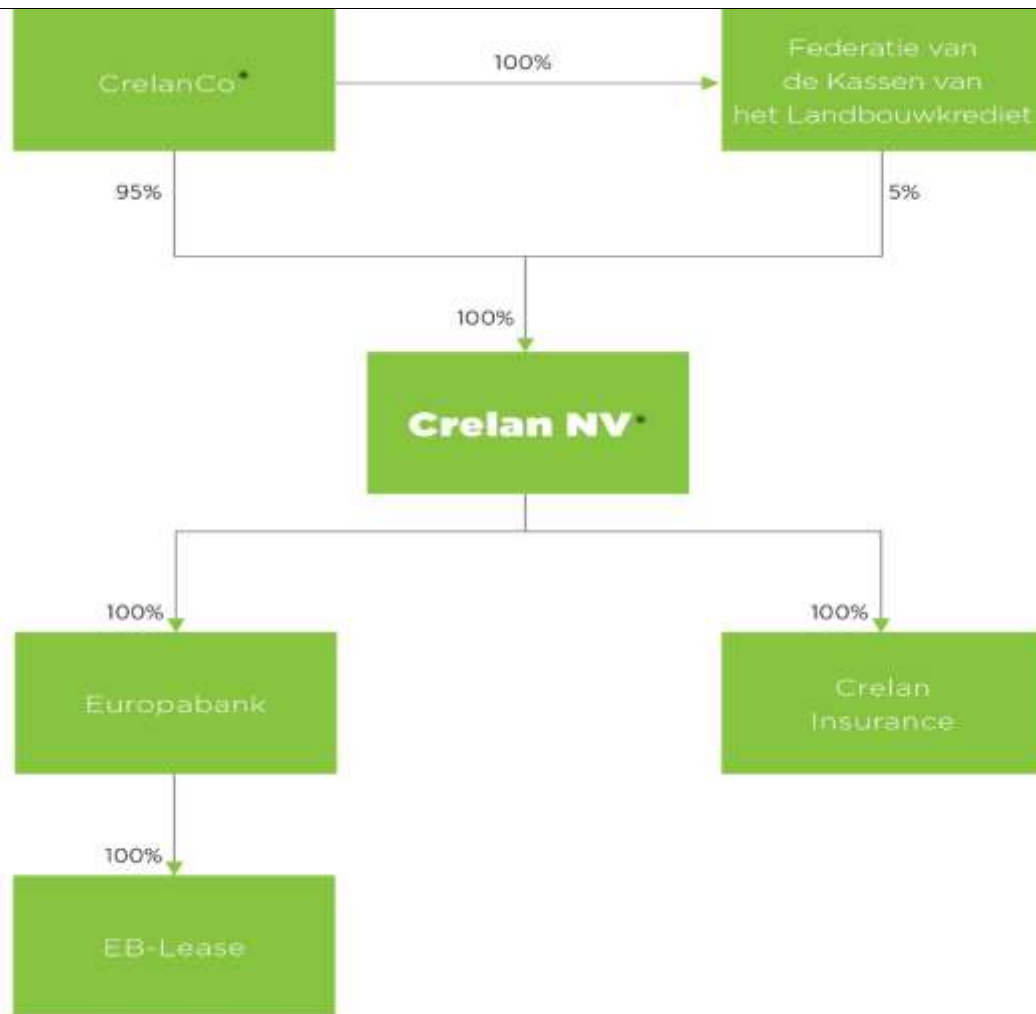
	<p>In deze context zullen de kwaliteit van de activa, de beheersing van de kosten en de liquiditeit de grootste aandacht vragen. Crelan beschikt op dat vlak dankzij haar voorzichtige politiek en dankzij haar taille over heel wat veerkracht. Als bank op mensenmaat hanteert Crelan lichtere structuren en processen en kan ze hierop inspelen. In 2019 zal Crelan dan ook verder aandacht hebben voor eenvoudige en efficiënte processen en structuren op de hoofdzetel en voor een professioneel werkend agentennet.</p> <p>Bovendien worden ook continu manieren gezocht om meer diversificatie te brengen op vlak van inkomsten. De digitalisering zal daarbij een belangrijke rol blijven spelen. In 2019 wilt Crelan dat proces versneld verder zetten met nieuwe ontwikkelingen in haar applicaties voor de klanten en de agenten. Het uiteindelijke streefdoel is om in enkele jaren een volledig omni-channelaanbod aan te bieden waarbij al haar kanalen geïntegreerd zijn en met elkaar communiceren. Verder blijft Crelan opportuniteiten onderzoeken op het vlak van haar productenaanbod in samenwerking met preferente partners.</p>
<p>B.4b</p>	<p><i>Beschrijving van enige bekende tendensen die zich voordoen voor de uitgevende instelling en de sectoren waarin zij werkzaam is</i></p> <p>Zie hierboven punt B.4a</p>
<p>B.5</p>	<p><i>Beschrijving van de groep waarvan de uitgevende instelling deel uitmaakt en plaats die zij daarin inneemt</i></p> <p>De CVBA CrelanCo is een lid van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan", die ook de NV Crelan omvat.</p> <p>De NV Crelan is de Centrale instelling van deze Federatie die geregeld is door de artikelen 239 tot 241 van de wet van 25 april 2014 op het statuut en het toezicht op de kredietinstellingen en door de Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan.</p> <p>De NV Crelan vormt samen met haar dochtermaatschappijen Europabank en de N.V. Crelan Insurance, de Groep Crelan.</p> <p>Het organogram van de groep op datum van dit prospectus is het volgende :</p>

De CVBA CrelanCo en de NV Crelan, die solidair met elkaar verbonden zijn overeenkomstig artikel 239 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op kredietinstellingen, vormen een Federatie van kredietinstellingen waarvan de NV Crelan de centrale instelling is.

Tot april 2019 was het organogram het volgende :

* Crelan NV en CrelanCo vormen de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'

Met het oog op een vereenvoudiging van de structuur van de groep werd de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet ontbonden in april 2019. Dit heeft geleid tot een herverdeling van de interne participaties van de groep.

De CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet was een erkende coöperatieve vennootschap waarvan de oorspronkelijke rol was om de ontwikkeling van de coöperatieve kassen van het Landbouwkrediet te coördineren en ondersteunen. Daarnaast was ze ook een overlegplatform tussen de Belgische aandeelhouders van Crelan NV toen de Franse Crédit Agricole aandeelhouder was van Crelan NV.

Door de fusie van de kassen en het vertrekken van de Franse aandeelhouder zijn deze rollen verdwenen en, op uitzondering van de deelneming van 5% in Crelan NV, bleven er amper nog economische activiteiten over in de schoot van deze vennootschap.

Op vlak van governance was de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet geen bank en maakte ze geen deel uit van de Federatie van kredietinstellingen van Crelan (in toepassing van artikel 239 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en toezicht op kredietinstellingen) noch van de geglobaliseerde perimeter van Crelan noch van de toezichtspereimeter van Interne Audit en Compliance van Crelan NV. De beslissingen genomen in de schoot van deze vennootschap vielen bovendien buiten de bevoegdheid van het Directiecomité van Crelan NV en waren derhalve niet voldoende transparant voor de Nationale Bank van België die gevraagd heeft om de groepsstructuur te vereenvoudigen.

B.6	<i>Belangrijkste aandeelhouders en zeggenschap</i>		
	<p>Er is geen belangrijkste of meerderheidsaandeelhouder van CrelanCo. Het maatschappelijk kapitaal is over 271.616 aandeelhouders gespreid (op 13 mei 2019).</p> <p>Artikel 16 van de statuten van CrelanCo bepaalt dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de NV Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het dagelijks bestuur van de vennootschap waargenomen wordt door het Directiecomité van de NV Crelan.</p>		
B.7	<i>Belangrijke historische financiële informatie</i>		
	<p>De kerncijfers die de financiële situatie op geconsolideerde basis samenvatten van de Groep Crelan, waarvan CrelanCo een lid is, zijn de volgende :</p>		
	31/12/2016	31/12/2017	31/12/2018
Aantal coöperanten	290.074	282.873	275.675
Aantal klanten	1.037.438	919.389	919.887
Aantal kantoren	701	671	633
Aantal medewerkers	3.118	2.984	2.859
	31/12/2016	31/12/2017	31/12/2018
Verdeling kredietomloop			
Land- en tuinbouw	13,7%	13,39%	13,11%
Ondernemingen	13,7%	13,56%	13,52%
Particulieren	72,6%	73,05%	73,37%
	31/12/2016	31/12/2017	31/12/2018
Ratio's van de Groep			
Cost income	76,71%	73,77%	71,79%%
Loan Loss	0,20%	0,03%	0,03%
ROE	6,24%	4,26%	5,59%
Tier 1	17,04%	18,11%	17,76%
	31/12/2016	31/12/2017	31/12/2018
Geconsolideerde cijfers Groep Crelan (in miljoen euro)			
Deposito's van de cliënteel	18.124,43	17.859,42	18.376,63
Kredieten aan de cliënteel	16.131,89	16.346,89	16.593,86
Leningen en vorderingen	16.506,05	16.469,10	16.680,87
Financiële portefeuille	2.141,50	1.615,87	1.666,66
Eigen vermogen	1.171,96	1.177,22	1.167,04
Totaal activa	20.363,99	19.973,10	20.445,85
Winst voor belastingen	69,62	77,39	84,86
Netto resultaat	55,19	49,95	65,79
	<p>Dankzij een strikte kostenbeheersing en stabiele inkomsten realiseerde Crelan in 2018 overtuigende resultaten op alle domeinen: betaalverkeer, sparen en beleggen, kredieten en verzekeringen. Dat leidde op zijn beurt tot geruststellende en bevredigende financiële resultaten met een netto bankresultaat dat stand houdt, exploitatiekosten die onder controle zijn, een goede risicokost en een stijging van de nettowinst met bijna 16 miljoen EUR.</p> <p>In moeilijke marktomstandigheden slaagde Crelan erin om het operationeel resultaat te laten stijgen tegenover 2017. Het renteresultaat en de feekomsten bleven grosso modo stabiel wat een mooi resultaat is gezien de continue lage rente en de volatiele beurzen in 2018.</p>		

	<p>Ondanks belangrijke IT-investeringen en stijgende bankentaksen daalde de Cost Income Ratio met bijna 2% tot 71,79%.</p> <p>Het netto resultaat steeg zelf met 15,8 miljoen EUR, ook omdat de belastingkost daalde met meer dan 8 miljoen EUR. Deze kost was in 2017 uitzonderlijk hoog door de impact van de belastingverlaging op de waardering van de actieve belastinglatenties.</p> <p>In 2017 was er ook een belangrijke uitzonderlijke afschrijving op een IT project waardoor de afschrijvingen op immateriële activa in 2018 sterk terugvielen.</p> <p>De daling van het eigen vermogen tussen 2017 en 2018 is gerelateerd aan de invoering van IFRS 9 waarbij het grootste deel van de beleggingsportefeuille gewaardeerd wordt aan amortised cost onder IFRS 9 tov fair value through OCI onder IAS 39. De OCI reserves zijn dus niet langer opgenomen onder IFRS 9.</p> <p><u>Significante veranderingen in de financiële situatie</u></p> <p>Er zijn geen significante veranderingen gebeurd in de financiële situatie van CrelanCo en de bedrijfsresultaten gedurende of volgende op de periode waarop de belangrijke historische financiële informatie betrekking heeft.</p>
B.8	<p style="text-align: center;"><i>Belangrijke pro forma financiële informatie</i></p> <p>Niet van toepassing.</p>
B.9	<p style="text-align: center;"><i>Winstprognose</i></p> <p>Er wordt geen winstprognose gemaakt.</p>
B.10	<p style="text-align: center;"><i>Beschrijving van de aard van enig voorbehoud in de afgifte van verklaring betreffende de historische financiële informatie</i></p> <p>Alle goedkeurende verklaringen waren zonder enig voorbehoud.</p>
B.11	<p style="text-align: center;"><i>Werkkapitaal</i></p> <p>Het werkkapitaal is toereikend om aan de huidige behoeften van de uitgevende instelling te voldoen.</p>
B.12	<p style="text-align: center;"><i>Belangrijke historische financiële informatie betreffende de uitgevende instelling</i></p> <p>Zie ook hierboven punt B.7.</p> <p>Geen negatieve wijziging van betekenis heeft zich voorgedaan in de vooruitzichten van de uitgevende instelling sinds de datum van bekendmaking van de laatst gepubliceerde gecontroleerde financiële overzichten.</p>

<p>B.13</p>	<p><i>Beschrijving van recente gebeurtenissen die van bijzonder belang zijn voor de uitgevende instelling en die van grote betekenis zijn voor de beoordeling van haar solvabiliteit</i></p> <p>De belangrijkste financiële gebeurtenis in de loop van de laatste drie jaren worden hierna beschreven.</p> <p>In 2016 is de bank het slachtoffer geworden van een grote internationale fraude. Het betreft een zogenaamde "fake president fraude". Het bedrag van de fraude bedroeg bijna 70 miljoen EUR. De klanten en coöperanten werden wel niet geïmpacteerd. Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kon worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact, ook de solvabiliteit werd niet aangetast.</p> <p>In de loop van 2016 heeft Crelan van haar verzekeraar een tussenkomst ontvangen van 10 mio EUR voor de schade geleden nav de fraude.</p> <p>In 2016 werd de dochtermaatschappij Keytrade Bank verkocht aan Crédit Mutuel Arkéa, wat toen een meerwaarde gegenereerd heeft van 109,1 miljoen euro in de geconsolideerde jaarrekening.</p> <p>In 2018 werd IFRS 9 "Financial instruments" geïmplementeerd. Het gaat om een nieuwe standaard voor de accounting van financiële instrumenten.</p> <p>Op vlak van het eigen vermogen was de impact van IFRS 9 tweërlei : enerzijds een daling (na belastingeffect) van de OCI (other comprehensive income) ten gevolge van de herclassificatie van de beleggingsportefeuille naar amortised cost ten belope van 47,1 miljoen EUR en anderzijds een toename van de reserves ten belope van 6,1 miljoen EUR ten gevolge van lagere provisies voor de kredietportefeuille onder IFRS 9 dan onder IAS 39. Netto betekende dit dus een daling van het boekhoudkundig eigen vermogen van 41 Mio EUR of 0,7 % van de totale Risk Weighted Assets van de groep per 31/12/2017.</p> <p>De Nationale Bank van België heeft in 2018 macroprudentiële maatregelen vastgelegd om extra solvabiliteitsbuffers op te leggen aan de banken inzake woningkredieten. De impact ervan betekent voor Crelan een verhoging van het risicovolume met ongeveer 250 miljoen euro (toepassing factor 1,33). Concreet betekent dit dat zonder deze maatregel de Tier 1 ratio 0,79% en de Total Capital ratio 0,86% hoger zou zijn.</p>
<p>B.14</p>	<p><i>Indien de uitgevende instelling afhangt van andere entiteiten in de groep, moet dit duidelijk worden vermeld</i></p> <p>Binnen de Groep Crelan heeft de CVBA CrelanCo de plaats beschreven hierboven onder punt B.5.</p>
<p>B.15</p>	<p><i>Belangrijkste activiteiten van de uitgevende instelling</i></p> <p>Samen met de NV Crelan, is CrelanCo een retailbank die een volledige bankdienst aanbiedt aan particulieren, zelfstandigen en ondernemingen.</p> <p>Deze dienstverlening omvat het toekennen van kredieten (kredieten aan de land- en tuinbouw, investeringskredieten, hypothecaire kredieten en consumentenkredieten), het openen van bankrekeningen (zichtrekeningen, depositorekeningen, effectenrekeningen), het ter beschikking stellen van betaalmiddelen, traditioneel of elektronisch, zoals kaarten, het aanbieden van beleggingsinstrumenten (kasbons, euro-obligaties, euro medium term notes, beleggingsfondsen, ...) en het aanbieden van diensten van vermogensbeheer.</p>

B.16	<p style="text-align: center;"><i>Eigendom van de uitgevende instelling</i></p> <p>Het aandeelhouderschap van CrelanCo, alsmede haar plaats in de Groep Crelan worden hierboven onder punt B.5 en B.6 beschreven.</p>
B.17	Niet van toepassing.
B.18 tot en met B.50	Niet van toepassing.

Afdeling C — Effecten

Element	
C.1	<p style="text-align: center;"><i>Beschrijving van het type en de categorie effecten die worden aangeboden</i></p> <p>De coöperatieve aandelen zijn beleggingsinstrumenten van het type "aandeel" die een eigendomsrecht op een deel van het kapitaal van de onderneming vertegenwoordigen. Dit betekent dat de houder van een coöperatief aandeel een vennoot wordt van CrelanCo. Ze hebben geen ISIN-code (internationaal nummer tot identificatie van de effecten) noch een andere gelijkaardige code. Ze worden niet toegelaten tot de handel.</p>
C.2	<p style="text-align: center;"><i>Munteenheid waarin de effecten worden uitgegeven</i></p> <p>De uitgifte gebeurt in euro.</p>
C.3	<p style="text-align: center;"><i>Aantal uitgegeven, volgestorte aandelen en aantal uitgegeven, niet-volgestorte aandelen Nominale waarde per aandeel</i></p> <p>Op 13 mei 2019 waren er 65.018.978 uitgegeven aandelen van CrelanCo. Ze zijn allemaal volgestort. Het maximum bedrag van het aanbod is niet bepaald. De nominale waarde van een aandeel is 12,40 EUR.</p>
C.4	<p style="text-align: center;"><i>Aan de effecten verbonden rechten</i></p> <p>De coöperatieve aandelen geven recht op een jaarlijks dividend op de eventuele winst, mits beslissing in die zin van de Algemene Vergadering van CrelanCo, op voorstel van de Raad van Bestuur. Dit dividend zal 6% van de nominale waarde van de aandelen, na aftrek van de roerende voorheffing, niet kunnen overschrijden. Dit is de huidige maximale rentevoet toegelaten door het koninklijk besluit van 8/01/1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen.</p>

	<p>De coöperatieve aandelen geven eveneens het recht om deel te nemen aan de Algemene Vergadering van de vennoten en om een stemrecht uit te oefenen.</p> <p>Elke vennoot beschikt over één stem. Hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen. Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken. Niemand mag aan de stemming deelnemen, voor zichzelf en als mandataris, voor een aantal stemmen dat het tiende van de stemmen verbonden aan de aanwezige en vertegenwoordigde aandelen overschrijdt.</p> <p>Zonder afbreuk te doen aan de bijzondere bepalingen van het Wetboek van Vennootschappen, worden de beslissingen van de Algemene Vergadering genomen bij volstrekte meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.</p> <p>Er dient opgemerkt te worden dat uit artikel 27 van de statuten van CrelanCo voortvloeit de vennoten hoogstens recht hebben, in geval van vrijwillige ontbinding van de vennootschap, op de terugbetaling van het bedrag dat ze werkelijk gestort hebben. Desnoods zullen ze maar recht hebben op een proportioneel gedeelte van dit bedrag indien het beschikbaar saldo ontoereikend is.</p> <p>In geen geval zullen de vennoten meer kunnen bekomen dat hun nominaal inleg.</p> <p>De aandeelhouders die het minimum aantal aandelen bepaald door de Raad van Bestuur bezitten en die in orde zijn met de jaarlijkse bijdrage kunnen ook genieten van de voordelen die hen toegekend worden in het kader van een voordelenprogramma voor coöperanten.</p> <p><i>Opmerking : in verschillende secties van dit prospectus wordt verwezen naar het "Wetboek van Vennootschappen". Het gaat hier om het Wetboek van Vennootschappen van 7 mei 1999. Dit wetboek wordt opgeheven door een wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen (Belgisch Staatsblad van 4/04/2019). Deze nieuwe wet is op 1/05/2019 in werking getreden. Bestaande rechtspersonen zoals CrelanCo zullen vanaf 1 januari 2020 onder het nieuwe Wetboek vallen. Vanaf dan gelden de dwingende bepalingen onmiddellijk. Statutaire clausules die hiermee in strijd zijn, zullen van rechtswege voor niet geschreven worden gehouden. Voor andere bepalingen kunnen bestaande rechtspersonen wachten tot de volgende statutenwijziging om zich aan te passen aan het Wetboek, met dien verstande dat zij uiterlijk op 1 januari 2024 het Wetboek volledig moeten naleven. In de overgangperiode gaan de bepalingen uit de bestaande statuten voor op de aanvullende bepalingen van het WVV. Wanneer het van belang blijkt, wordt er in dit prospectus reeds naar de nieuwe regels verwezen.</i></p>
<p>C.5</p>	<p><i>Beschrijving van eventuele beperkingen op de vrije overdraagbaarheid van de effecten</i></p> <p>Er is en er zal geen aanvraag ingediend worden tot toelating tot de handel van de coöperatieve aandelen met het oog op de verspreiding ervan op een gereguleerde markt of een gelijkwaardige markt. Deze aandelen zullen aldus niet op dergelijke markten verkocht worden.</p> <p>Daarnaast is de verhandelbaarheid van de coöperatieve aandelen ook aan de volgende beperkingen onderworpen.</p> <p>De persoon die het geïnvesteerde bedrag wenst terug te krijgen moet hetzij zijn ontslag aanbieden, hetzij zijn aandelen afstaan, rekening houdend met het feit dat de coöperatieve aandelen alleen aan vennoten mogen afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, voorzien in artikel 7 van de statuten van CrelanCo.</p> <p>Wat het ontslag betreft, mogen de vennoten slechts hun ontslag aanbieden tijdens de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar en de terugbetalingen als gevolg van het ontslag slechts na goedkeuring door de Algemene Vergadering van de balans van het jaar tijdens hetwelk het ontslag werd aangevraagd zullen mogen plaatsvinden.</p> <p>De Raad van Bestuur mag onvoorwaardelijk het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen weigeren.</p>

<p>C.6</p>	<p style="text-align: center;"><i>Toelating tot de handel</i></p> <p>Er is en er zal geen aanvraag ingediend worden tot toelating tot de handel van de coöperatieve aandelen met het oog op de verspreiding ervan op een gereguleerde markt of een gelijkwaardige markt.</p>
<p>C.7</p>	<p style="text-align: center;"><i>Dividendenbeleid</i></p> <p>Behoudens wat in de aansluitingsregels is bepaald zijn er geen specifieke of andere afspraken of overeenkomsten inzake dividendbeleid.</p> <p>De Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen “Crelan” en de werking van de Federatie Crelan (artikel 16 en 17) bepalen dat de economische doelstelling van de aangesloten instellingen erin bestaat om ten alle tijde een positief resultaat te boeken en een resultaat te bereiken, zonder het te overschrijden, dat nodig is voor de dekking van hun werkingskosten, de vorming van de wettelijke reserve en de uitkering aan de coöperanten van een dividend dat beperkt is tot het maximumbedrag bepaald overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen of van de coöperatieve vennootschappen. Deze maximum bedraagt momenteel 6% van de nominale waarde van het aandeel na aftrek van de roerende voorheffing.</p> <p>De toekenning van voormeld dividend mag echter niet tot gevolg hebben dat het resultaat van de NV Crelan negatief zou zijn. Het dividend dat de aangesloten instellingen als aandeelhouder van de NV Crelan krijgen en de meer- of minderwaarde gerealiseerd bij de overdracht van aandelen van de NV Crelan komen, rekening houdende met de fiscale gevolgen, niet in aanmerking voor de berekening van het resultaat bedoeld in de eerste paragraaf.</p> <p>Vanaf 1 januari 2020 zal rekening moeten gehouden worden met het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (zie Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, Belgisch Staatsblad 4/04/2019).</p> <p>In dit wetboek worden ook beperkingen ingevoerd ten aanzien van uitkeringen (zoals toekenning van dividenden of terugbetalingen van aandelen) in een coöperatieve vennootschap :</p> <ul style="list-style-type: none"> - geen uitkering mag gebeuren indien het nettoactief van de vennootschap negatief is of ten gevolge daarvan negatief zou worden (zie artikel 6:115 WVV); - het bestuursorgaan moet ook vaststellen dat de vennootschap, volgens de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, na de uitkering in staat zal blijven haar schulden te voldoen naarmate deze opeisbaar worden over een periode van ten minste twaalf maanden te rekenen van de datum van de uitkering (zie artikel 6:116 WVV). <p>Zonder afbreuk te doen aan voormelde bepalingen zal het resultaat van de federatie Crelan zoveel mogelijk worden gerealiseerd bij de centrale instelling, zijnde de NV Crelan.</p> <p>Om deze doelstellingen te realiseren kunnen tussen de NV Crelan en de aangesloten instellingen bijzondere overeenkomsten worden gesloten.</p> <p>Artikel 26 van de statuten van CrelanCo bepaalt dat de nettowinst als volgt zal worden aangewend :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) vijf procent minimum zal gestort worden in de wettelijke reserve; de verplichting tot deze afnemning houdt op wanneer het reservefonds het wettelijk minimum heeft bereikt; 2) een dividend kan aan de vennoten worden toegekend, berekend op het volgestorte bedrag van het kapitaal, aan een rentevoet die niet hoger mag zijn dan wat is toegelaten

	<p>door de wettelijke bepalingen genomen krachtens het koninklijk besluit van acht januari negentienhonderd tweeënzestig betreffende de erkenning door de Nationale Raad voor de Coöperatie, in voorkomend geval prorata temporis vanaf de volstorting;</p> <p>3) het eventueel overschot zal gestort worden in een beschikbaar reservefonds of in elk ander voorzorgs fonds dat de Algemene Vergadering nuttig acht om de belangen van de vennootschap te vrijwaren.</p> <p>Op voorstel van de Raad van Bestuur, zal de Algemene Vergadering de uitkering van dividenden opschorten of verbieden indien de belangen van Crelan in gevaar zijn.</p> <p>Het eventueel debetsaldo zal overgedragen worden op het volgend boekjaar en vóór elke winstuitkering onder de vorm van een dividend of een ristorno, met de latere winsten worden gedelgd, behalve indien de Algemene Vergadering beslist het geheel of gedeeltelijk aan te zuiveren met behulp van de reserves.</p> <p>Daarnaast zou de aandeelhouderschap voor 99,99% van CrelanCo in het kapitaal van de NV Crelan een invloed kunnen hebben op het coöperatief dividend dat aan de coöperanten wordt uitgekeerd. Dit impliceert dat de houders van de coöperatieve aandelen samen dus indirect voor 99,99% aandeelhouder zijn van Crelan NV en dus onderhevig zijn aan de risico's eigen aan Crelan NV.</p> <p>Indien er door onverwachte gebeurtenissen of stress in de markt bijkomend kapitaal zou zijn vereist, dit enerzijds kan gerealiseerd worden door bijkomend coöperatief kapitaal te werven, maar anderzijds kan de bank genoodzaakt worden meer winst te moeten reserveren om de kapitaalsbasis aan te dikken. Dit impliceert dat er mogelijks minder winst overblijft om uit te keren als coöperatief dividend. Een andere mogelijkheid die wordt voorzien is dat er op zoek wordt gegaan naar een partner om te participeren in het kapitaal van Crelan NV.</p> <p>Voor de laatste 3 boekjaren werden de volgende dividenden uitgekeerd (volgens percentage toegepast op de nominale waarde van de aandelen) : 2016 : 2,75% - 2017 : 3% - 2018 : 3%.</p> <p>De dividenden die in het verleden werden betaald zijn geen garantie naar dividenden die in de toekomst kunnen worden betaald.</p> <p>Op algemene wijze zijn de dividenden die aan de bestaande en de nieuwe coöperatieve aandeelhouders zullen worden uitbetaald, afhankelijk van het resultaat van de Groep Crelan.</p>
<p>C.8 Tot en met C.22</p>	<p>Niet van toepassing</p>

Afdeling D — Risico's

Element	
<p>D.1</p>	<p><i>Kerngegevens over de voornaamste risico's die specifiek zijn voor de uitgevende instelling of de sector</i></p> <p>De CVBA CrelanCo is van oordeel dat de volgende elementen de belangrijkste risico's zijn die voor haar specifiek zijn :</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ het kredietrisico, d.i. het risico dat de uitgever door zijn eigen schuldenaars niet wordt terugbetaald, rekening houdend met de concentratiedimensies van de kredietportefeuille, in het bijzonder wat hypothecair krediet betreft; ➤ het marktrisico, d.i. het risico dat de uitgever verliezen lijdt ten gevolge van een ongunstige evolutie van de markten, in het bijzonder in het kader van een scenario met een stijging van de renteniveaus; ➤ het liquiditeitsrisico, d.i. het risico van een slechte inschatting door de uitgever van zijn liquiditeitsbehoeften om zijn verplichtingen te kunnen naleven of het feit dat hij moeilijk liquiditeiten op de markten kan vinden omwille van een economische crisis of een uitzonderlijke situatie; gezien het hoge volume aan spaardeposito's op de balans van Crelan, een belangrijke bron van liquiditeitsrisico is het risico dat een groot deel van de cliënteel op een gegeven moment de terugbetaling zou vragen van haar deposito's; ➤ het operationele risico, d.i. het risico dat verband houdt met de goede interne werking van de uitgever en haar bekwaamheid om aan externe gebeurtenissen het hoofd te kunnen bieden; ➤ de structuur van het aandeelhouderschap van de NV Crelan met CrelanCo als hoofdaandeelhouder ten belope van 99,99%. Houders van coöperatieve aandelen van CrelanCo zijn samen indirect voor 99,99% aandeelhouder van Crelan NV, en dus ook onderhevig aan de risico's eigen aan Crelan NV en haar dochtervennootschappen; dit betekent dat indien bijkomend kapitaal vereist zou zijn, dit rechtstreeks of onrechtstreeks ten laste van de huidige aandeelhouders zou komen; ➤ het bestaan van een federatie van kredietinstellingen tussen CrelanCo en de NV Crelan die een hoofdelijkheid tussen deze twee vennootschappen met zich meebrengt ten aanzien van hun verbintenissen; ➤ het regulatorisch risico, d.i. de risico's verbonden aan wijzigingen in de wet- en regelgeving die van toepassing is op de uitgever en op de banksector, alsmede het risico dat bepaalde reglementeringen niet zouden worden gerespecteerd; ➤ het risico met betrekking tot de evolutie naar digitalisering waaraan Crelan zich moet aanpassen; ➤ een specifieke risicofactor in 2019 is de Brexit; ➤ het risico verbonden aan de verzekeringsactiviteiten; ➤ het strategische risico in verband met externe groei van Crelan.
<p>D.2</p>	<p><i>Kerngegevens over de voornaamste risico's die specifiek zijn voor de uitgevende instelling</i></p> <p>Zie hierboven punt D.1.</p>
<p>D.3</p>	<p><i>Kerngegevens over de voornaamste risico's die specifiek zijn voor de effecten</i></p> <p>De CVBA CrelanCo is van oordeel dat de volgende elementen de belangrijkste risico's zijn die voor coöperatieve aandelen specifiek zijn :</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ het gaat om eigen vermogen van de uitgever zodat in geval van ontbinding of vereffening van CrelanCo, de coöperatieve aandelen slechts kunnen terugbetaald worden na aanzuivering van het passief en in de mate dat er een beschikbaar saldo overblijft; ➤ coöperanten worden onderworpen aan het bail-in principe of principe van de interne versterking : dit betekent dat de financiële moeilijkheden van de bank door haar aandeelhouders en schuldeisers zullen moeten opgevangen worden, zonder tussenkomst van de Belgische Staat. In dergelijke situatie kunnen de aandelen worden afgewaardeerd. Bovendien komen de coöperatieve aandelen niet in aanmerking voor het depositogarantiestelsel vermits dergelijke belegging geen deposito is; ➤ de coöperatieve aandelen worden niet op een beurs genoteerd en hun waarde kan niet stijgen of dalen als gevolg van de evolutie van de financiële markten; ze bieden geen bescherming tegen inflatie of monetaire erosie; ➤ de coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet <ul style="list-style-type: none"> - zich terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden, rekening houdend met het feit dat het ontslag onderworpen is aan bepaalde voorwaarden en in sommige gevallen geweigerd kan worden, - of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer die hij zelf moet vinden gezien deze aandelen niet verhandeld worden op een beurs of handelsplatform.
D.4. tot en met D.6	Niet van toepassing

Afdeling E — Aanbieding

Element	
E.1	<p style="text-align: center;"><i>Totale netto-opbrengsten en geraamde totale kosten van de uitgifte/aanbieding, met inbegrip van de geraamde kosten die door de uitgevende instelling of de aanbieder aan de belegger worden aangerekend</i></p> <p>De omvang van het aanbod is onbeperkt.</p> <p>Er zijn geen uitgiftekosten aangerekend aan de belegger.</p> <p>De CVBA CrelanCo moet ongeveer 22.000,00 EUR aan de FSMA betalen voor de controle en de goedkeuring van huidige prospectus.</p>
E.2a	<p style="text-align: center;"><i>Redenen voor de aanbieding, bestemming van de opbrengsten, geraamde netto-opbrengsten</i></p> <p>CrelanCo biedt het publiek de mogelijkheid aan coöperatieve aandelen te verwerven ten einde zijn eigen vermogen en zijn financiële draagkracht te versterken in overeenstemming met de reglementering op het eigen vermogen van de kredietinstellingen.</p> <p>De uitgifte van coöperatieve aandelen is ook belangrijk voor CrelanCo om haar aandeelhouderschap te stabiliseren en de uittreding van coöperanten te compenseren door de toetreding van nieuwe coöperanten.</p>

E.2b	Niet van toepassing.
E.3	<p style="text-align: center;"><i>Beschrijving van de voorwaarden van de aanbieding</i></p> <p>De periode van de aanbieding is één jaar vanaf de datum van dit prospectus.</p> <p>Het aanbod vervat in dit prospectus is uitsluitend gericht aan, en bestemd voor, beleggers met woonplaats in België.</p> <p>Mogen als leden van de vennootschap worden aanvaard, de natuurlijke personen vanaf 12 jaar die tot één van de volgende categorieën behoren :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord; 2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking; 3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed. <p>Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn. Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen vennoot zijn : VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen.</p> <p>Eén aandeel heeft een nominale waarde van 12,40 EUR. Een belegger mag maximaal 323 aandelen van CrelanCo onderschrijven en bezitten, hetzij een maximumbedrag van 4.005,20 EUR. Beleggers die reeds coöperant zijn voor een bedrag lager dan 4.005,20 EUR kunnen nog maximaal intekenen voor het bedrag dat overeenstemt met het verschil tussen het bedrag aan aandelen dat ze reeds hebben en 4.005,20 EUR.</p> <p>Er zijn geen instap- of uitstapkosten voorzien.</p> <p>Een jaarlijkse bijdrage van 36,00 EUR is verschuldigd per vennoot voor de beheerskosten van de aan de vennoten toegekende voordelen in het kader van het voordelenprogramma. Op de dag van deze prospectus moet men minstens 10 aandelen hebben om van deze voordelen te kunnen genieten. CrelanCo kan voorzien dat coöperanten kunnen worden vrijgesteld van deze bijdrage als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen.</p> <p>De coöperatieve aandelen worden in de agentschappen van Crelan onderschreven.</p>
E.4	<p style="text-align: center;"><i>Belangen, met inbegrip van tegenstrijdige belangen, die van betekenis zijn voor de uitgifte/aanbieding</i></p> <p>Er bestaan geen belangen, met inbegrip van tegenstrijdige belangen, die van betekenis zijn voor de uitgifte.</p>
E.5	<p style="text-align: center;"><i>Naam van de persoon of entiteit die aanbiedt de effecten te verkopen Lock-up-overeenkomsten: betrokken partijen; en duur van de lock-up</i></p> <p>De entiteit die aanbiedt is de CVBA CrelanCo (zie hierboven punt B.1 en B.2).</p> <p>Er is geen lock-up-overeenkomst.</p>

<p>E.6</p>	<p><i>Bedrag en percentage van de onmiddellijke verwatering die het gevolg is van de aanbidding</i></p> <p><i>Ingeval het een aanbidding aan bestaande effectenhouders betreft, bedrag en percentage van de onmiddellijke verwatering indien zij niet op de nieuwe aanbidding inschrijven</i></p> <p>CrelanCo is van mening dat de verwatering van de aandelen bij uitgifte van nieuwe aandelen onbestaande of minstens zeer beperkt is omwille van de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - elk aandeel behoudt haar nominale waarde van 12,40 EUR, ongeachte het aantal uitgegeven aandelen; - alle beleggers, met inbegrip van de bestaande houders, kunnen op gelijke manier tot maximaal 4.005,20 EUR (323 aandelen) onderschrijven; - het stemrecht is beperkt : elke vennoot beschikt over één stem; hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen, met een maximum van vijf stemmen. <p>Op die manier kan geen enkele aandeelhouder een controlerende meerderheid opbouwen en is er geen sprake van verwatering bij de uitgifte van aandelen. Dit is een specificiteit van een coöperatieve vennootschap zoals CrelanCo.</p>
<p>E.7</p>	<p><i>Geraamde kosten die door de uitgevende instelling of de aanbieder aan de belegger worden aangerekend.</i></p> <p>Zie hierboven punt E.1.</p>

2. RISICOFACTOREN

2.1. Algemeenheden in verband met de risicofactoren

CrelanCo is van mening dat de hieronder beschreven elementen de voornaamste risicofactoren zijn die een invloed kunnen hebben op de coöperatieve aandelen of op de mogelijkheid van CrelanCo om een dividend te storten of om het kapitaal terug te betalen. Met andere woorden zouden deze risico's tot gevolg kunnen hebben dat de belegger een deel of de totaliteit van zijn inleg niet zou terugkrijgen.

Ten eerste gaat het om risico's verbonden aan de coöperatieve aandelen, met name :

- het gaat om eigen vermogen van de uitgever zodat in geval van ontbinding of vereffening van CrelanCo, de coöperatieve aandelen slechts kunnen terugbetaald worden na aanzuivering van het passief en in de mate dat er een beschikbaar saldo overblijft;
- coöperanten worden onderworpen aan het bail-in principe of principe van de interne versterking : dit betekent dat de financiële moeilijkheden van de bank door haar aandeelhouders en schuldeisers zullen moeten opgevangen worden, zonder tussenkomst van de Belgische Staat. In dergelijke situatie kunnen de aandelen worden afgewaardeerd. Bovendien komen de coöperatieve aandelen niet in aanmerking voor het depositogarantiestelsel vermits dergelijke belegging geen deposito is;
- de coöperatieve aandelen worden niet op een beurs genoteerd en hun waarde kan niet stijgen of dalen als gevolg van de evolutie van de financiële markten; ze bieden geen bescherming tegen inflatie of monetaire erosie;
- de coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet
  - zich terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden, rekening houdend met het feit dat het ontslag onderworpen is aan bepaalde voorwaarden en in sommige gevallen geweigerd kan worden; bij uittreding heeft de coöperant maximaal recht op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde),
  - of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer die hij zelf moet vinden gezien deze aandelen niet verhandeld worden op een beurs of handelsplatform.

Ten tweede gaat het om risico's verbonden aan de uitgever, met name :

- het kredietrisico, d.i. het risico dat de uitgever door zijn eigen schuldenaars niet wordt terugbetaald, rekening houdend met de concentratiedimensies van de kredietportefeuille, in het bijzonder wat hypothecair krediet betreft;
- het marktrisico, d.i. het risico dat de uitgever verliezen lijdt ten gevolge van een ongunstige evolutie van de markten, in het bijzonder in het kader van een scenario met een stijging van de renteniveaus;
- het liquiditeitsrisico, d.i. het risico van een slechte inschatting door de uitgever van zijn liquiditeitsbehoeften om zijn verplichtingen te kunnen naleven of het feit dat hij moeilijk liquiditeiten op de markten kan vinden omwille van een economische crisis of een uitzonderlijke situatie; gezien het hoge volume aan spaardeposito's op de balans van Crelan, een belangrijke bron van liquiditeitsrisico is het risico dat een groot deel van de cliënteel op een gegeven moment de terugbetaling zou vragen van haar deposito's;
- het operationele risico, d.i. het risico dat verband houdt met de goede interne werking van Crelan en haar bekwaamheid om aan externe gebeurtenissen het hoofd te kunnen bieden;
- de structuur van het aandeelhouderschap van de NV Crelan met CrelanCo als hoofdaandeelhouder ten belope van 99,99%. Houders van coöperatieve aandelen van CrelanCo zijn samen indirect voor 99,99% aandeelhouder van Crelan NV, en dus ook onderhevig aan de risico's eigen aan Crelan NV en haar dochtervennootschappen; dit betekent dat indien bijkomend kapitaal vereist zou zijn, dit rechtstreeks of onrechtstreeks ten laste van de huidige aandeelhouders zou komen;
- het bestaan van een federatie van kredietinstellingen tussen CrelanCo en de NV Crelan die een hoofdelijkheid tussen deze twee vennootschappen met zich meebrengt ten aanzien van hun verbintenissen;
- het regulatorisch risico, d.i. de risico's verbonden aan wijzigingen in de wet- en regelgeving die van toepassing is op de uitgever en op de banksector, alsmede het risico dat bepaalde reglementeringen niet zouden worden gerespecteerd;
- het risico met betrekking tot de evolutie naar digitalisering waaraan Crelan zich moet aanpassen;
- een specifieke risicofactor in 2019 is de Brexit;
- het risico verbonden aan de verzekeringsactiviteiten;
- het strategische risico in verband met externe groei van Crelan.

Crelan stelt elk jaar een bestuursverslag op dat de belangrijkste punten van zijn risicobeleid vermeldt. De bestuursverslagen van de laatste drie jaren worden op het einde in dit prospectus opgenomen. Een deel van de informatie wordt ook geïntegreerd in het Jaarverslag dat beschikbaar is op de website van de bank (www.crelan.be).

2.2. Risicofactoren eigen aan de coöperatieve aandelen

2.2.1. Risico's verbonden aan de belegging in het kapitaal van de onderneming

De persoon die coöperatieve aandelen aankoopt krijgt de hoedanigheid van vennoot van CrelanCo en het geïnvesteerde bedrag wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van de onderneming.

In geval van ontbinding of vereffening van de vennootschap zal het eigen vermogen eerst gebruikt worden voor de aanzuivering van het passief. Na betaling van het passief zal het kapitaal aan de vennoten terugbetaald worden ten belope van het bedrag dat ze werkelijk gestort hebben of van een proportioneel gedeelte van dit bedrag, ingeval het beschikbaar saldo ontoereikend is. Indien de ontbinding of vereffening het gevolg is van een faillissement of een gelijkaardige gebeurtenis, is het mogelijk dat de aandeelhouder het geïnvesteerd kapitaal slechts gedeeltelijk of helemaal niet terugkrijgt.

Krachtens artikel 27 van de statuten van CrelanCo zal het eventueel overschot na vereffening op een zichtrekening geplaatst worden bij de NV Crelan. Indien binnen de vijf jaar na het deponeren, de activiteit van de ontbonden vennootschap overgenomen wordt door een andere kredietkas, erkend door de NV Crelan, dan zullen de sommen die op de rekening staan in het reservefonds van deze kredietkas gestort worden. Indien binnen dezelfde termijn het werkgebied van de ontbonden vennootschap verdeeld wordt onder meerdere kredietkassen erkend door de NV Crelan, dan zullen de sommen die op de rekening staan gestort worden in de reservefondsen van de verschillende kredietkassen.

De sommen die eventueel op de rekening overblijven na het verstrijken van de vijf jaar, zullen door de NV Crelan verworven worden.

Er dient ook opgemerkt te worden dat uit artikel 371 van het Wetboek van vennootschappen vloeit voort dat de vennoot van een coöperatieve vennootschap die uitgesloten of uitgetreden is, of die gedeeltelijk zijn aandelen heeft teruggenomen, gedurende vijf jaar te rekenen van deze gebeurtenis persoonlijk blijft instaan, binnen de grenzen van zijn verbintenis als vennoot (= in verhouding met de waarde van de aandelen die hij had), voor alle verbintenissen door de vennootschap aangegaan vóór het einde van het jaar waarin zijn uitsluiting, uittreding of gedeeltelijke terugneming zich heeft voorgedaan.

Naast het feit dat CrelanCo deel uitmaakt van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" is CrelanCo tevens aandeelhouder voor 99,99% van de NV Crelan. Dit impliceert dat de houders van de coöperatieve aandelen samen dus indirect voor 99,99% aandeelhouder zijn van Crelan NV en dus ook onderhevig zijn aan de risico's eigen aan Crelan NV en haar dochtervennootschappen. Individueel is dit risico beperkt tot de nominale waarde of het bedrag waarvoor zij hebben geïnvesteerd in CrelanCo.

De resultaten en de solvabiliteit van de Groep Crelan, waarvan de NV Crelan de centrale instelling is, zullen bepalend zijn voor het dividend van de coöperatieve aandeelhouders alsook voor een eventuele terugbetaling van de aandelen door CrelanCo op verzoek van de coöperatieve aandeelhouder.

Opmerking : in verschillende secties van dit prospectus wordt verwezen naar het "Wetboek van Vennootschappen". Het gaat hier om het Wetboek van Vennootschappen van 7 mei 1999. Dit wetboek wordt opgeheven door een wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen (Belgisch Staatsblad van 4/04/2019). Deze nieuwe wet is op 1/05/2019 in werking getreden. Bestaande rechtspersonen zoals CrelanCo zullen vanaf 1 januari 2020 onder het nieuwe Wetboek vallen. Vanaf dan gelden de dwingende bepalingen onmiddellijk. Statutaire clausules die hiermee in strijd zijn, zullen van rechtswege voor niet geschreven worden gehouden. Voor andere bepalingen kunnen bestaande rechtspersonen wachten tot de volgende statutenwijziging om zich aan te passen aan het Wetboek, met dien verstande dat zij uiterlijk op 1 januari 2024 het Wetboek volledig moeten naleven. In de overgangperiode gaan de bepalingen uit de bestaande statuten voor op de aanvullende bepalingen van het WVV. Wanneer het van belang blijkt, wordt er in dit prospectus reeds naar de nieuwe regels verwezen.

2.2.2. Bail-in - Geen garantiesysteem

Als gevolg van de bankcrisis van 2008, zijn verschillende Staten tussengekomen om sommigen banken in financiële problemen te redden, en op die manier om te vermijden dat de financiële sector in elkaar stortte.

Op Europese vlak heeft men dan regels aangenomen om dergelijke tussenkomst in de toekomst te vermijden. Men spreekt van regels inzake het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen. Het principe is dat banken in moeilijkheden door de aandeelhouders en door haar schuldeiser moeten gered worden, en niet door de Staat.

Er zijn onder meer regels waarbij banken plannen moeten hebben, onder toezicht van de overheid (de Nationale Bank van België voor Crelan) waarin ze de te nemen maatregelen moeten bepalen om de bank leefbaar te houden in geval van financiële problemen.

Daarnaast kan de afwikkelingsautoriteit (voor Crelan is dit de Afwikkelingscollege opgericht binnen de Nationale Bank van België) beslissen om kapitaalinstrumenten van kredietinstellingen af te schrijven of ze om te zetten in aandelen of andere eigendomsinstrumenten van de kredietinstelling die in afwikkeling is. Dit wordt het "instrument van interne versterking" of van "bail-in" genoemd.

Met andere woorden heeft de afwikkelingsautoriteit de bevoegdheid bij falen of bij waarschijnlijkheid van falen om ervoor te zorgen dat de aandeelhouders zoals coöperanten van CrelanCo en bijzondere categorieën van schuldeisers een passend aandeel van de verliezen dragen. In dergelijke situatie kunnen de aandelen worden afgewaardeerd.

De autoriteiten dienen het instrument van bail-in wel op zodanige wijze toe te passen dat de gelijke behandeling van de schuldeisers en de wettelijke rangorde van vorderingen volgens het toepasselijk insolventierecht worden gerespecteerd. Bijgevolg dienen verliezen eerst door instrumenten van het toetsingsvermogen worden opgevangen en op aandeelhouders worden verhaald, ofwel door intrekking of overdracht van aandelen, ofwel door ernstige verwatering.

De coöperatieve aandelen komen bovendien niet in aanmerking voor het depositogarantiestelsel dat in België werd ingevoerd. Een belegging in coöperatieve aandelen is geen deposito bij de bank en aandeelhouders zullen geen beroep op een garantie kunnen doen in geval van insolventie van CrelanCo.

2.2.3. Waarde van de coöperatieve aandelen

De coöperatieve aandelen worden niet op een beurs genoteerd en zijn ook niet gebonden aan een referentie-index. Ze zijn dus niet onderhevig aan de evolutie van de financiële markten.

De nominale waarde van de coöperatieve aandelen kan bijgevolg niet stijgen of dalen ten gevolge van een beurswaardering of de evolutie van een referentie-index.

Bij uittreding heeft de coöperant maximaal recht op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).

Tegelijkertijd bieden de coöperatieve aandelen geen bescherming tegen inflatie of monetaire erosie. De "return on investment" gebeurt door middel van de storting van een dividend en de voordelen die aan de coöperanten toegekend worden.

2.2.4. Verhandelbaarheid

De coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. Ze worden niet verhandeld op een beurs of op een andere handelsplatform waar ze verkocht zouden kunnen worden. Daarnaast moet men ook rekening houden met de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen over de coöperatieve vennootschap.

De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet zich ofwel terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden, of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer, rekening houdend met het feit dat het ontslag onderworpen is aan bepaalde voorwaarden en in sommige gevallen geweigerd kan worden.

2.2.4.1. Ontslag

De aandeelhouder mag, via zijn Crelan-agentschap, de terugbetaling vragen van zijn aandelen. Dit betekent dat hij wenst zich terug te trekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbiedt.

Krachtens artikel 9 van de statuten, mogen de vennoten hun ontslag slechts aanbieden tijdens de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar en de terugbetalingen volgend op het ontslag zullen slechts mogen plaatsvinden na goedkeuring door de Algemene Vergadering van de balans van het jaar waarin het ontslag werd aangevraagd.

Dit brengt met zich mee dat een ontslag ingediend in de tweede helft van het jaar slechts in het begin van het volgende jaar zal aangerekend worden. In dergelijke situatie zal dus de terugbetaling van de aandelen slechts kunnen gebeuren na de Algemene Vergadering (eind van de maand april) van het tweede jaar volgend op de indiening van de aanvraag tot ontslag.

Dit betekent concreet dat de kortste wachtermijn om terugbetaald te worden ongeveer 10 maanden zou bedragen (= situatie van ontslag ingediend eind juni van het jaar), en de langste wachtermijn 22 maanden (= situatie van ontslag ingediend begin juli van een jaar). De termijn waarbinnen de ontslagnemende vennoot niet over het bedrag van zijn inleg zal kunnen genieten, bijvoorbeeld om eventueel andere beleggingen te doen, kan dus vrij lang zijn.

Bovendien mag de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onvoorwaardelijk weigeren. Zo zal de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onder meer weigeren:

1. aan de vennoten die verplichtingen hebben tegenover de vennootschap of die ten opzichte van deze laatste door bepaalde overeenkomsten gebonden zijn;
2. indien door het ontslag of de vermindering, het vaste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bepaald in artikel 4 van de statuten zou aangetast worden;
3. indien door dit feit het aantal vennoten dat op het einde van het vorige boekjaar bestond, of het bedrag van het ingeschreven kapitaal dat in de laatste balans voorkomt, met meer dan een tiende zou verminderen;
4. in het algemeen, indien door dit feit de financiële toestand van de vennootschap schade zou lijden, of indien door de terugbetaling van aandelen, Crelan, op basis van haar gezamenlijke situatie, haar reglementaire normen en verplichtingen, zoals vastgesteld in uitvoering van de wet van vijftientig april tweeduizend veertien, niet meer zou halen.

Krachtens artikel 11 van de statuten van CrelanCo hebben de ontslagnemende vennoten recht op hun aandeel zoals dit zal blijken uit de balans van het boekjaar waarin het lidmaatschap ophield; in geen geval zullen zij meer mogen ontvangen dan het gestorte bedrag van hun inschrijving op het kapitaal. Dit betekent dat bij uittreding de coöperant maximaal recht heeft op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).

Vanaf 1 januari 2020 zal rekening moeten gehouden worden met het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (zie Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, Belgisch Staatsblad 4/04/2019).

In dit wetboek worden ook beperkingen ingevoerd ten aanzien van uitkeringen (zoals toekenning van dividenden of terugbetalingen van aandelen) in een coöperatieve vennootschap :

- geen uitkering mag gebeuren indien het nettoactief van de vennootschap negatief is of ten gevolge daarvan negatief zou worden (zie artikel 6:115 WVV);
- het bestuursorgaan moet ook vaststellen dat de vennootschap, volgens de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, na de uitkering in staat zal blijven haar schulden te voldoen naarmate deze opeisbaar worden over een periode van ten minste twaalf maanden te rekenen van de datum van de uitkering.

Er bestaat dus een mogelijkheid dat coöperanten hun inleg helemaal niet zouden kunnen recupereren bij financiële moeilijkheden van CrelanCo of bij massale uittreding van de coöperanten.

2.2.4.2. Overdracht

De aandeelhouder mag zelf een overnemer vinden voor de overname van zijn aandelen. Hiervoor moet hij rekening houden met de volgende regels.

De coöperatieve aandelen mogen alleen aan vennoten afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, zoals voorzien in artikel 7 van de statuten en dit mits akkoord van de Raad van Bestuur, die niet verplicht is een eventuele weigering te rechtvaardigen.

Artikel 7 van de statuten bepaalt dat :

" Als leden van de vennootschap komen in aanmerking :

1. de landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord;
2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking;
3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed.

Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.

Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen, vennoot zijn."

Iedere overdracht van aandelen die buiten deze regels zou gebeuren zou niet tegenstelbaar zijn aan CrelanCo.

2.2.4.3. Openbare aanbiedingen tot aankoop

De beperkingen inzake verhandelbaarheid, samen met andere elementen zoals de beperkingen inzake het aantal stemmen per vennoot of nog inzake de personen die mogen intekenen, vormen potentiële belemmeringen voor openbare aanbiedingen tot aankoop.

2.3. Risicofactoren eigen aan de uitgever

In dit hoofdstuk volgt een bespreking van de diverse soorten risico's waaraan de groep Crelan onderhevig is.

Aangezien CrelanCo deel uitmaakt van een groter geheel, met name de Federatie van kredietinstellingen "Creland", dat op een solidariteitsprincipe steunt waarbij de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen wordt gewaarborgd door de andere leden (zie ook punt 4.1. hierna), en aangezien het beheer van de risico's op het niveau van de groep Creland georganiseerd is, zijn de risico's waaraan de Federatie en de groep Creland blootgesteld zijn, de relevante risico's die op CrelandCo rusten.

2.3.1. Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico dat de tegenpartij, in het kader van een transactie, niet tijdig betaalt wat zij aan de bank verschuldigd is.

Het kredietrisico is veruit het voornaamste risico waaraan de groep is blootgesteld.

Dit risico wordt voornamelijk gegenereerd door de klassieke kredietactiviteit van de bank (risico dat de kredietnemers onvermogen worden en hun krediet zoals bijvoorbeeld de hypothecaire kredieten niet terugbetalen) en, in mindere mate, de marktenzaalactiviteit gecentraliseerd bij de NV Creland (risico dat een financiële instelling niet meer kan terugbetalen wat zij aan de bank verschuldigd is).

Binnen de ICAAP oefening worden er vier belangrijke concentratierisico's beschreven.

- Concentratie in hypothecaire kredieten (10,5 miljard euro)
- Concentratie op de Belgische Staat (640 miljoen euro)
- Concentratie op LCH Clearnet (594 miljoen euro)
- Concentratie op de Landbouwsector (2,4 miljard euro)

De portefeuille hypothecaire kredieten bevat +/- 160.000 individuele contracten verspreid over diverse socio-professionele categorieën en over geheel België. Volgens interne evaluatie op basis van eigen criteria, vertegenwoordigen 85% van de dossiers een laag risicoprofiel. Dit is het resultaat van het gebruik van degelijke interne modellen en een gedurende ruime tijd volgehouden strenge acceptatiepolitiek. Dit resulteert ook in een bijzonder lage risicokost die in de laatste twee boekjaren per saldo zelfs positief was (+1,4 mios EUR in 2017 en +3,9 mios EUR in 2018).

De Belgische staat wordt momenteel steeds beschouwd als een tegenpartij waarop geen of nauwelijks enig risico aanwezig is.

LCH Clearnet, een centraal clearinghuis voor het afhandelen van transacties in derivaten, wordt gezien de aard van het bedrijf niet beschouwd als risicovol. In kader van Brexit zal in de loop van 2019 beslist worden of deze positie moet getransfereerd worden naar een ander centraal clearinghuis met zetel binnen de Europese Unie.

Daarnaast deelt Crelan de bezorgdheden van de NBB aangaande de markt van de woningkredieten in België, zoals onder meer uitgedrukt in haar Financial Stability Report 2017 en dat in 2018 geleid heeft tot een macroprudentiële maatregel van NBB om extra solvabiliteitsbuffers op te leggen aan de banken. Inderdaad, NBB refereert naar de risico's verbonden met hypothecaire kredieten, vooral naar een mogelijke overwaardering van de onroerende goederen en een verhoging van de schuldgraad van de huishoudens die geïsoleerde risico's in de kredietportefeuille kunnen veroorzaken. In dat geval zouden we kunnen geconfronteerd worden met een verslechtering van het tegenpartijrisico, een verhoging van betalingsachterstanden en een recuperatieniveau lager dan de onderliggende waarborgen. Die situatie zou kunnen leiden tot een verhoging van de risicokost met een impact op de rendabiliteit van de bank en een verhoging van de kapitaalsbehoeften. Daarom wordt erop toegezien om in de mate van het mogelijke de looptijden en quotiteiten van de woningkredieten te beperken en de marges te verbeteren. De impact van de nieuwe macroprudentiële maatregelen van de NBB betekent voor Crelan(co) een verhoging van het risicovolume met ongeveer 250 miljoen euro (toepassing factor 1,33). Concreet betekent dit dat zonder deze maatregel de Tier 1 ratio 0,79% en de Total Capital ratio 0,86% hoger zou zijn.

Rekening houdend met de lokalisatie van het agentennetwerk van Crelan, is haar kredietactiviteit geconcentreerd op de Belgische markt. Crelan beoogt geen enkele uitbreiding naar het buitenland aangezien ze daar geen actieve aanwezigheid heeft.

De bank is een belangrijke speler op de landbouwmarkt en levert een sterke bijdrage in de financiering ervan. Deze sector wordt regelmatig geconfronteerd met crisissen zoals recent de Fipronil crisis of de Afrikaanse varkenspest. Tot vandaag hebben deze crisissen weinig impact op de resultaten van de bank, dankzij een goede interne expertise wat betreft het inschatten van risico's en een spreiding van risico's onder verschillende subsectoren binnen de landbouwmarkt. Nochtans, in kader van een voorzichtige aanpak en met het oog op mogelijke toekomstige crisissen, heeft de bank in 2018 een bijkomende algemene provisie van 1,9 mios EUR aangelegd om zo te komen tot een totale provisie van 8,7 mios EUR.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de stijgende uitstaande exposure (EAD) en het dalend gewogen risicovolume (RWA) over de laatste drie boekjaren:

<i>in miljoen EUR</i>	2016	2017	2018
Totaal EAD	20.867	21.033	21.539
Totaal RWA	4.799	4.551	4.356
Gemiddelde RW in %	23,0%	21,6%	20,2%

De kwaliteit van de kredietportefeuille onder IRB benadering is de laatste drie jaren verbeterd:

	2016	2017	2018
Investment grade	74,4%	76,8%	78,5%
Speculative grade	23,4%	21,3%	19,8%
Default	2,2%	1,9%	1,7%
Totaal IRB	100%	100%	100%

2.3.2. Marktrisico

Onder marktrisico verstaan we de mogelijkheid dat de bank een verlies lijdt op de waarde van de tegoeden die zij in haar financiële portefeuille of kredietportefeuille heeft, ten gevolge van ongunstige marktevoluties. Dit betreft de risico's van wijziging van de rentevoeten, van de wisselkoersen en van de koers van aandelen en obligaties.

Wijzigingen van de rentevoeten kunnen de rente marge tussen de kosten voor uitlening en ontlening aantasten. Wisselkoersschommelingen tasten de waarde van activa en passiva aan die in vreemde

munten worden uitgedrukt, alsmede de inkomsten op transacties in vreemde munten. De evolutie van de markten van aandelen en obligaties kan ook de waarde van de beleggings- en handelsportefeuille van de bank beïnvloeden.

Het marktrisico situeert zich op 3 niveaus binnen de Groep :

1. De structurele positie van de balans die beheerd wordt binnen het Asset en Liability Management (ALM renterisico).
2. Overige prijsrisico's in de portefeuille van de bank.
3. Het valutarisico op balansposities aangehouden in vreemde valuta.

Het eerste risico is het belangrijkste. Het heeft betrekking op de totale balans en is het klassieke risico van een retailbank die spaargelden omzet in kredieten (vooral hypothecaire leningen).

Het tweede risico heeft vooral betrekking op de portefeuille woningkredieten waar een retailbank geconfronteerd wordt met vervroegde terugbetalingen van klanten, offerteperiodes en caps en floors waarbij wettelijke bepalingen moeten nageleefd worden.

In de financiële portefeuille wordt er rekening gehouden met het spreadrisico en het specifieke marktrisico op producten zoals fondsen, private equity, vastgoedcertificaten,...

Het derde risico is slechts in zeer beperkte mate aanwezig. Het heeft betrekking op een heel beperkt volume van de balans (positie van 575 duizend euro per 31/12/2018).

Door de relatief lage rentestanden in 2018 heeft de bank voorkeur verleend om de overtollige liquiditeiten te mobiliseren in de kredietportefeuille eerder dan de obligatieportefeuille. De gemiddelde looptijden van de productie aan kredieten is gevoelig hoger dan de looptijden van het commercieel passief met het risico op de aantasting van de rentemarge bij substantiële rentebewegingen. De rentemarge kan ook worden beïnvloed als gevolg van de begrenzing van de klantrente bij woonleningen met periodieke renteherziening. De klantrente mag reglementair immers nooit meer dan verdubbelen of kan maximaal met een intern bepaald percentage stijgen. In 2018 is dan ook extra aandacht besteed aan het verwerven van dekkingen van dit optierisico.

Onderstaande tabel toont de gevoeligheid van de winst en het eigen vermogen van de Groep (zonder Crelan Insurance NV) voor een verschuiving in de rentecurve met +/- 100bps.

in miljoen EUR	2016		2017		2018	
	+100bp	-100bp	+100bp	-100bp	+100bp	-100bp
Impact op het resultaat	-46,2	6,5	-38,3	4,0	-49,6	3,1
Impact op het eigen vermogen	-37,2	13,7	-26,8	14,5	-	-

N.B. Tot 2017 was de totale potentiële daling van het reglementaire eigen vermogen in geval van stijging van 1% van de intrestvoeten de opsomming van de negatieve impact van de IFRS-herwaarderingen en van de impact op het resultaat voor zover de verlaging van het resultaat tot geen daling van het betaalde dividend zou leiden.

N.B. Aangezien Crelan Insurance in het geheel immaterieel is, zijn er geen berekeningen beschikbaar voor haar.

N.B. Door de gewijzigde waarderingsregels IFRS9 zijn er geen bewegingen meer op het eigen vermogen.

In kader van het recovery plan van Crelan wordt er een scenario met een plotse sterke stijging van de renteniveaus gesimuleerd. Dit scenario houdt rekening met de kloof dat er bestaat tussen de geleidelijke rentestijging van de kredieten in functie van de nieuwe productie en de onmiddellijke rentestijging van de deposito's. Dit heeft een verslechtering van de bruto intrestmarge als gevolg. In een extreme situaties kan de bank overwegen de rentestijging van de deposito's te vertragen en zo de negatieve impact op de brutomarge te verkleinen. Daarbij zou de bank kunnen geconfronteerd worden met een wantrouwen van het cliënteel (minder goed imago van de bank) en met een liquiditeitscrisis (zie volgende sectie).

Buiten de impact op de liquiditeit, tonen berekeningen aan dat de rendabiliteit en solvabiliteit negatief beïnvloed worden; maar dankzij de huidige indekkingspolitiek, meent Crelan dat alle ratio's op een aanvaardbaar niveau blijven, volgens eigen berekeningen en inschattingen.

2.3.3. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat verbonden is aan het vermogen van de uitgever om juist te kunnen anticiperen op zijn liquiditeitsbehoeften, rekening houdend met de beschikbare financieringsbronnen, om zijn financiële verbintenissen te kunnen naleven.

Dit risico kan gebonden zijn aan een gebrek aan beschikbare liquiditeiten op de markt, en inzonderheid de interbancaire markt, ten gevolge van een crisis of een uitzonderlijke economische toestand.

De liquiditeitsstrategie van de Groep kent vier belangrijke componenten.

De eerste betreft het onderhouden van goede relaties met de investeerders, met bijvoorbeeld een dagelijkse aanwezigheid op de monetaire markt.

De tweede component betreft het aanhouden van een adequate mix van financieringsbronnen. De Groep streeft naar een goed gediversifieerde « fundingmix » als het gaat om financiële producten of tegenpartijen. Crelan heeft een vrij brede « funding » voor particulieren, voornamelijk bestaande uit rekeningen-courant, spaarboekjes, termijndeposito's en kasbons. Hoewel deze rekeningen grotendeels op korte termijn of direct opvraagbaar zijn, worden ze beschouwd als een stabiele bron van « funding », gezien de omvang van de klantenkring.

Het derde element van de liquiditeitsstrategie van de Groep is het behoud van een brede portefeuille van verhandelbare en te mobiliseren activa die kunnen worden gebruikt om verstoringen in de kasstroom in evenwicht te brengen. De Groep heeft relatief grote portefeuilles met onbezwaarde, verhandelbare activa, die gemakkelijk kunnen worden omgezet in liquiditeiten via repo-overeenkomsten of via verkoop. Het merendeel van de verhandelbare activa van de Groep bestaat uit effecten die door de Europese Centrale Bank als waarborg worden aanvaard.

Als vierde component is er het belang dat wordt gehecht aan het meten van het liquiditeitsrisico, niet alleen op de korte termijn (op dagelijks basis), maar ook op een maandelijkse basis met een horizon tot 24 maanden via een dynamisch proces, zodat ook de gebudgetteerde toekomstige balansontwikkelingen worden gefinancierd, met behoud van het toekomstige niveau van liquiditeitsindicatoren binnen wettelijke of interne limieten.

Gezien het hoge volume aan spaardeposito's op de balans van Crelan, een belangrijke bron van liquiditeitsrisico is het risico dat een groot deel van de cliënteel op een gegeven moment de terugbetaling zou vragen van haar deposito's.

In het kader van het recovery plan van Crelan wordt er een scenario met een sterke afvloei met meer dan 10% van deze deposito's gesimuleerd. In dergelijk scenario is het mogelijk dat de liquiditeitsratio (LCR) zwaar onder het opgelegde minimumniveau van 100% zakt. Maar aangezien Crelan over een kredietportefeuille beschikt die volgens haar inschatting kwaliteitsvol is, is er steeds de mogelijkheid om een deel hiervan te verkopen en de liquiditeit voldoende te herstellen. Indien de financiële markten echter niet voldoende liquide hiervoor zouden zijn, zal er overgegaan worden tot de verkoop van de dochtermaatschappijen of het aantrekken van een externe aandeelhouder in de NV Crelan.

Gevolg voor de aandeelhouder van CrelanCo bij intreden van een externe aandeelhouder in de NV Crelan : de beslissingsmacht zal veranderen volgens afspraken die bepaald worden in een aandeelhoudersovereenkomst. De waarde van het aandeel zal daarentegen niet wijzigen aangezien dit coöperatieve aandelen zijn met een vaste nominale waarde. Afhankelijk van het resultaat en de resultaatverdeling kan het jaarlijkse dividend voor de coöperatieve aandelen wel beïnvloed worden hierdoor. Enkel in geval van zeer zware moeilijkheden kan CrelanCo beslissen om de terugbetaling van de coöperatieve aandelen, eventueel tijdelijk, stop te zetten en wordt het aandeel illiquide. Dit kan ook leiden tot een lagere waarde van het aandeel.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van de LCR-liquiditeitsratio over de laatste drie boekjaren:

	2016	2017	2018
Liquidity buffer (in miljoen EUR)	2.720,2	2.489,5	2.757
Total Net Cash Outflows (in miljoen EUR)	1.213,3	1.243,4	1.508
Liquidity coverage ratio (%)	224,2%	200,2%	183%

2.3.4. Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico verbonden aan de goede werking van de uitgever en zijn vermogen om een groot aantal verrichtingen te verwerken.

Operationele gebreken kunnen onder meer het gevolg zijn van onvolledige interne procedures, menselijke fouten, defecten van apparatuur, het niet naleven van wettelijke voorschriften of externe evenementen (fraude, brand, natuurrampen, ...).

Dergelijke evenementen kunnen belangrijke verliezen voor de bank met zich meebrengen.

2.3.5. Aandeelhouderschap van de NV Crelan

CrelanCo bezit 99,99% van de aandelen van de NV Crelan. Dit impliceert dat de houders van de coöperatieve aandelen van CrelanCo samen dus indirect voor 99,99% aandeelhouder zijn geworden van Crelan NV en dus ook onderhevig zijn aan de risico's eigen aan Crelan NV en haar dochtervennootschappen. Individueel zal dit risico niettemin beperkt zijn tot de nominale waarde of het bedrag waarvoor zij hebben geïnvesteerd in CrelanCo.

Een belangrijke werkingsregel van de Federatie is deze van de hoofdelijkheid tussen haar leden. In toepassing van de voornoemde wet van 25 april 2014 vormen de verplichtingen van de aangesloten instellingen en van de centrale instelling hoofdelijke verplichtingen. Dit principe wordt opgenomen in artikel 2 van de statuten van CrelanCo dat onder meer bepaalt dat : "De vennootschap staat niet alleen in voor haar eigen verbintenissen. Zij waarborgt ook de goede afloop van de verbintenissen van de N.V. Crelan alsmede de verbintenissen van de door de N.V. Crelan erkende kredietkassen. Door deze regeling ontstaat een zodanige solidariteit dat, wanneer een deelnemende instelling in gebreke blijft, de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen door de andere deelnemende instellingen wordt gewaarborgd".

Indien er door onverwachte gebeurtenissen of stress in de markt bijkomend kapitaal zou zijn vereist, dit zou moeten gerealiseerd worden door meer winst te moeten reserveren om de kapitaalsbasis aan te dikken, door bijkomend coöperatief kapitaal te werven voor CrelanCo of nog door de tussenkomst van een nieuwe partner om te participeren in het kapitaal van de NV Crelan.

Met andere woorden betekent dit dat indien bijkomend kapitaal vereist zou zijn, dit rechtstreeks of onrechtstreeks ten laste van de huidige aandeelhouders zou komen.

2.3.6. Bestaan van een federatie van kredietinstellingen

De C.V.B.A. CrelanCo vormt met de N.V. Crelan een federatie van kredietinstellingen zoals bepaald door de artikelen 239 en 240 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

Een belangrijke werkingsregel van de federatie is deze van de hoofdelijkheid tussen haar leden. In toepassing van de voornoemde wet van 25 april 2014 vormen de verplichtingen van de leden van de federatie hoofdelijke verplichtingen. Dit principe wordt opgenomen in artikel 2 van de statuten van CrelanCo dat onder meer bepaalt dat : "De vennootschap staat niet alleen in voor haar eigen verbintenissen. Zij waarborgt ook de goede afloop van de verbintenissen van de N.V. Crelan alsmede de verbintenissen van de door de N.V. Crelan erkende kredietkassen. Door deze regeling ontstaat een zodanige solidariteit dat, wanneer een deelnemende instelling in gebreke blijft, de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen door de andere deelnemende instellingen wordt gewaarborgd".

Deze hoofdelijkheid kan ook een impact hebben op de mogelijkheid van CrelanCo om een dividend uit te keren of om de aandelen terug te betalen bij ontslag van een vennoot.

2.3.7. Regulatorisch risico

Met regulatorisch risico bedoelt men de risico's verbonden aan wijzigingen in de regelgeving die van toepassing is op de uitgever en op de banksector.

Het kan gaan om wijzigingen van de wetten en regels die een algemene toepassing hebben op de ondernemingen (bijvoorbeeld : de inwerkingtreding op 25/05/2018 van de nieuwe Algemene verordening gegevensbescherming).

Het kan gaan om wetten en regels die meer specifiek zijn voor de banken of financiële instellingen (bijvoorbeeld : regelgeving inzake betalingsdiensten of inzake de financiële markten, taksen op banken).

Het kan ook gaan om prudentiële regels zoals nieuwe verplichtingen inzake solvabiliteitsmarges, nieuwe verplichtingen inzake minimum reglementair kapitaal en liquiditeit.

Al die wijzigingen kunnen de kosten van de bank doen verhogen om zich in orde te stellen met het nieuw wetgevend kader.

Het kan gaan om rechtstreekse kosten wanneer bijvoorbeeld de taksen op de bank worden verhoogd. Het kan ook gaan om onrechtstreekse kosten wanneer de wijzigingen zware informatica aanpassingen met zich meebrengen, of wanneer de documenten van de banken zoals de kredietcontracten en informatiedocumenten voor de cliënteel aangepast moeten worden. Soms moet de bank ook beroep doen op externe deskundigen. Al deze kosten kunnen zwaar wegen op de rentabiliteit van de bank.

Momenteel werkt de Nationale Bank van België aan de invoering van drempels met betrekking tot MREL (minimum requirement for own funds and eligible liabilities) voor de banken die onder haar toezicht vallen. Deze drempels moeten de kapitaalsbasis van banken versterken en de financieringsbronnen diversifiëren zodat het afwikkelen van banken bij faillissement makkelijker wordt. Deze nieuwe regels kunnen ervoor zorgen dat minder resultaat kan worden uitgekeerd door financiële instellingen en dat het dividend bijgevolg in de negatieve zin wordt beïnvloed.

Het risico dat bepaalde reglementeringen niet zouden worden gerespecteerd, wordt vooral opgevangen door de interne Audit die dit risico steeds meeneemt daar waar dit relevant is.

Indien Crelan toch niet in de mogelijkheid zou zijn om bepaalde reglementeringen te respecteren, zal ze streng bestraft worden door de NBB. In dat geval zouden er strenge maatregelen kunnen genomen worden door de controleautoriteit zoals boetes, bijkomende conserveringsbuffers voor de kapitaalsbehoeften, de verplichting om bepaalde aspecten van de governance aan te passen,... in functie van de betrokken reglementering. Dergelijke maatregelen zouden als gevolg kunnen hebben dat Crelan niet meer in staat zou zijn om dividenden uit te keren.

In een extreem scenario zou de banklicentie van Crelan ingetrokken kunnen worden.

2.3.8. Risico met betrekking tot de evolutie naar digitalisering

In het kader van de moeilijke economische context, de aanhoudende lage rente en de hoge bankentaksen enerzijds en van de digitalisering en de wijzigende bankgewoonten van de klanten anderzijds, zijn de banken genoodzaakt om na te denken over hun toekomstig model.

Ook Crelan heeft haar plan uitgetekend om de toekomst van de bank veilig te stellen met haar project « Fit for the Future » dat de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet dekt. Hoe het financiële landschap er in de toekomst zal uitzien is onvoorspelbaar. Het belangrijkste is dat Crelan een voldoende flexibele en wendbare organisatie is, die snel kan inspelen op veranderingen.

Tegelijkertijd, aangezien de middelen om te investeren in de huidige digitalisering en technologische ontwikkelingen voor Crelan steeds beperkt zullen zijn in vergelijking met de grootbanken, is het niet de bedoeling om pionier hierin te zijn.

Crelan is ervan overtuigd dat het steeds mogelijk zal zijn om zich te blijven onderscheiden van de grootbanken door een persoonlijke dienstverlening. De digitalisering is voor Crelan geen doel op zich, maar een ondersteuning voor het agentennet dat steeds een toegevoegde waarde zal blijven hebben. Daarom werd de strategie aangepast, prioriteiten gesteld en een roadmap uitgetekend om digitaliseringsprojecten te realiseren.

Mocht Crelan toch niet snel genoeg mee-evolueren met de markt bestaat het risico dat ze klanten en marktaandeel verliest, wat uiteindelijk een impact zal hebben op de rendabiliteit. Dit is echter een heel geleidelijke evolutie waardoor het mogelijk is om indien nodig strategieën bij te sturen.

2.3.9. Brexit

In 2019 wordt de Brexit een belangrijk aandachtspunt voor de bancaire sector. Rekening houdend met het feit dat Crelan hoofdzakelijk actief is op de Belgische markt zullen de gevolgen eerder beperkt zijn. Uiteraard kan er wel een impact zijn op de algemene economische situatie die uiteraard ook Crelan impacteert.

Indien er ten gevolge van de Brexit belangrijke rentedalingen of rentestijgingen zouden zijn kan dit impact hebben op de resultaten van Crelan. Rekening houdend met de nieuwe IFRS 9 waarderingsregels en de conservatieve indekkingspolitiek van Crelan zal ook deze impact beperkt zijn.

In het kader van indekkingen van renterisicoposities zal er bekeken worden of de samenwerking met LCH Clearnet kan verder gezet worden. LCH Clearnet is een centraal clearinghuis voor het afhandelen van transacties in derivaten gevestigd in Engeland.

Er zijn andere centrale clearinghuizen waarmee er kan samengewerkt worden zodat deze activiteit kan verdergezet worden. Er kan wel een éénmalige extra kost zijn om de posities over te dragen van het éne naar de andere clearinghuis.

2.3.10. Verzekeringsactiviteiten

Crelan Insurance is een niche-levensverzekeraar van levensverzekeringen met een waarborg overlijden gelinkt aan kredieten, onderschreven bij Crelan en/of Europabank zonder uitkering bij overleven.

Het merendeel van het technische risico is verbonden aan schuldsaldoverzekeringen, meestal op 20 of 25 jaar.

Crelan Insurance is ook distributeur van varia-verzekeringen en beleggings/spaarverzekeringen van een partner-verzekeringsmaatschappij. Zij ontvangt hiervoor (distributie)vergoedingen en stort deze (quasi) volledig door aan de agenten en Crelan. Aan deze activiteit is enkel een beperkt operationeel risico verbonden.

Het beleid van Crelan Insurance is conservatief zowel op het vlak van activa (investeringen in de obligatieportefeuille met miniem kredietrisico) als passiva (productpolitiek - hoge winstmarge en producten met een beperkt onderschrijvingsrisico en aangepaste herverzekeringpolitiek). Crelan Insurance kent een lage risico-appetijt, gekenmerkt door eenvoudige producten met hoge sterftemarges en beperkte operationele kosten (portefeuillebeheer, schadebeheer, ...). Er bestaat een grote zekerheid over het gelopen sterfterisico. De relatief lage risicotolerantie vertaalt zich in een eerder laag eigenbehoud in de herverzekering.

Crelan Insurance is zich bewust van de belangrijkste risico's verbonden aan haar activiteiten: het risico op overlijden en afkopen. De nadruk in het dagelijkse beheer ligt dan ook op deze risico's. Om de risico's op te vangen wordt beroep gedaan op een aangepaste onderschrijvingspolitiek, herverzekeringpolitiek, reserveringspolitiek en tarifieringspolitiek.

Voor de risico's verbonden aan het actief werd een beleggingspolitiek opgesteld.

Het risico op overlijden wordt opgevangen door de conservatieve overlijdenstabellen, die door de toezichthouder bepaald zijn, te hanteren. Bovendien worden alle contracten herverzekerd met een beperkt eigen risico. Het risico op afkopen wordt meegenomen in de berekening van de premie.

Het aandeel van de verzekeringen binnen de groep Crelan is zeer beperkt met een balanstotaal van 81 mios EUR en een winst van 5 mios EUR.

2.3.11. Strategisch risico

De Groep Crelan wenst verder te groeien en zal in dit opzicht ook opportuniteiten, als die zich mochten voordoen, met het oog op externe groei onderzoeken.

De financiering hiervan kan een invloed hebben op de huidige financiële structuur en de organisatie van de groep alsdusdanig.

In het bijzonder bij betekenisvolle acquisitie bestaat de kans dat de groep, op middel of lange termijn, eventueel meer winst zou moeten reserveren voor de financiering van deze transactie, waardoor er eventueel uiteindelijk minder dividend uitgekeerd zou kunnen worden aan de cooperanten van CrelanCo. Anderzijds beoogt Crelan om via acquisitie haar continuïteit en rendabiliteit te kunnen garanderen.

2.3.12. Risico's en kapitaalmanagement

De belangrijkste risico's vertalen zich uiteindelijk in kapitaalbehoeften en ratio's. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het kapitaalverbruik volgens de Basel risico's:

	2016	2017	2018
Tegenpartijrisico	79,5%	78,7%	74,3%
Marktrisico	0,0%	0,0%	0,0%
Operationeel risico	10,0%	9,8%	9,2%
Credit value adjustment	0,8%	0,6%	0,9%
Overige	9,7%	10,9%	15,6%

Hierbij vertegenwoordigt het tegenpartijrisico met 74,3% het grootste risico voor de Groep. Belangrijkste parameters hierbij zijn naast het volume aan portefeuille kredieten de ratings die door de interne kredietrisicomodellen aan klanten en dossiers gegeven worden en die ratings zijn op hun beurt dan weer vooral afhankelijk van parameters zoals marktwaarde van de onderliggende waarborgen van de kredieten (vb. vastgoedprijzen), bancaire gedrag, activa/passiva ratio, terugbetalingscapaciteit, externe indicatoren (vb. RSZ schuld,...). Daarnaast is er het operationeel risico dat 9,2% van het totaal gerapporteerd risico vertegenwoordigt volgens Basel normen. Dit risico is vooral afhankelijk van het bedrijfsresultaat waarop een forfaitair percentage dat door de Basel reglementering voorzien wordt, wordt toegepast. De "Credit Value Adjustment" is afhankelijk van de marktwaarde van de swaps die geen dekking zijn voor de kredietportefeuille.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de kapitaalratio's:

	2016	2017	2018
Tier 1 Ratio	17,04%	18,11%	17,76%
Total capital ratio	20,17%	20,42%	19,19%
Leverage ratio	4,86%	5,04%	4,88%

De kapitaalratio's worden vooral beïnvloed door de kapitaalbehoeften zoals hierboven toegelicht en het volume aan eigen vermogen, eventueel aangevuld met achtergestelde certificaten.

Op 31 december 2018 was de Total Capital Ratio 19,19%, ten opzichte van een CAD van 20,42% op 31 december 2017.

De TIER I-ratio vertegenwoordigt het TIER I-kapitaal van de Crelan-groep als percentage van de totale risicogewogen activa. De toezichthouder heeft bepaald dat dit percentage voor 2018 voor de Crelan-groep minimaal 12,125% moet bedragen. De TIER I-ratio bedroeg 17,76% op 31 december 2018 tegenover een TIER 1-ratio van 18,11% op 31 december 2017.

Vanaf 2019 is de minimum /target SREP 14,25% voor de CAD en 12,25% voor de Tier 1 ratio.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Het maakt deel uit van Bazel III en wordt gedefinieerd als het kapitaal van TIER I gedeeld door de totale risicoposities van posten op en buiten de balans, gedefinieerd in overeenstemming met Bazel III. Dit percentage moet ten minste 3% bedragen.

Indien de opgelegde parameters niet gerespecteerd worden, gaat het recovery plan in werking en moeten er maatregelen genomen worden zoals verkoop kredietportefeuille, verkoop dochtermaatschappij, aantrekken externe aandeelhouder.

Dergelijke maatregelen kunnen geen of een direct impact hebben voor de coöperatieve aandeelhouders. In geval van ernstige liquiditeits- of solvabiliteitsproblemen kan er een negatieve impact zijn. In geval van dergelijk ernstig probleem kan CrelanCo beslissen om de terugbetaling van de coöperatieve aandelen, eventueel tijdelijk, stop te zetten en wordt het aandeel illiquide. Dit kan ook leiden tot een lagere waarde van het aandeel.

Naast de reglementaire invalshoek zoals hierboven beschreven wordt er binnen het kapitaalmanagement ook rekening gehouden met andere risico's waaraan de bank wordt blootgesteld zoals renterisico, strategisch risico, concentratierisico, ... Bovendien worden er ook stress scenario's gesimuleerd. Deze jaarlijkse ICAAP (Internal capital adequacy assessment process) oefening toont aan dat de Groep Crelan ook in deze omstandigheden over voldoende kapitaal blijft beschikken om deze risico's op te vangen.

3. GEGEVENS BETREFFENDE DE COÖPERATIEVE AANDELEN

3.1. Verantwoordelijke personen

De C.V.B.A. CrelanCo is lid van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan". Artikel 16 van haar statuten bepaalt dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de N.V. Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo waargenomen wordt door het Directiecomité van de N.V. Crelan.

De C.V.B.A. CrelanCo, met maatschappelijke zetel aan de Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Brussel, vertegenwoordigd door de heer Philippe VOISIN, Voorzitter van het Directiecomité van Crelan, en de heer Jean-Paul GRÉGOIRE, lid van het Directiecomité van Crelan, is verantwoordelijk voor het prospectus.

Na hiertoe alle redelijke maatregelen te hebben getroffen, verklaart de C.V.B.A. CrelanCo dat, voor zover haar bekend, de gegevens in het prospectus in overeenstemming zijn met de werkelijkheid en geen gegevens zijn weggelaten waarvan de vermelding de strekking van het prospectus wijzigt.

3.2. Kerngegevens

3.2.1. Verklaring inzake het werkkapitaal - Eigen vermogen

Het concept werkkapitaal is op zich niet van toepassing op een bank : banken beschikken niet over de boekhoudposten voorraden of leveranciersschulden en bovendien gebeurt de financiering van de bancaire activiteit via deposito's waarvan de looptijd niet eenduidig kan bepaald worden. De basis van de werkmiddelen van een bank wordt echter gevormd door de kapitalisatie. De beoordeling van de beschikbare liquiditeiten worden bepaald door de verschillende liquiditeitsratio's.

Boekhoudkundig eigen vermogen

De volgende cijfers zijn gebaseerd op de geconsolideerde jaarrekening volgens IFRS dd 31/12/2018. Sinds 31/12/2018 zijn er geen elementen naar voor gekomen die een materiële impact kunnen hebben op onderstaande cijfers.

Op vlak van kapitalisatie bedraagt het boekhoudkundig eigen vermogen dd. 31/12/2018 1,167 MIA EUR voor een balanstotaal van 20,446 MIA EUR. Het boekhoudkundig eigen vermogen bestaat uit 3 elementen :

- Het geplaatst kapitaal tbv 819 MIO EUR
- De andere componenten van het eigen vermogen tbv 3 MIO EUR.
- De reserves en baten uit het lopende jaar tbv 345 MIO EUR.

Op vlak van het kapitaal wordt de evolutie bepaald door de netto-fluctuatie van het coöperatief kapitaal: in de loop van het jaar worden aandelen verkocht via het net van zelfstandige agenten van Crelan. Daarentegen worden, nav de algemene vergadering, aandelen terugbetaald aan coöperanten die hierom hebben verzocht in de loop van het jaar.

De anderen componenten van het eigen vermogen hebben vooral betrekking op de latente meerwaarden van de beleggingsportefeuille. Door de transitie naar IFRS 9 werd een groot deel van de portefeuille van Crelan gewaardeerd als amortised cost tov aan fair value per 31/12/2017. Hierdoor daalde de post andere componenten van het eigen vermogen. Waardoor het boekhoudkundig eigen vermogen en de solvabiliteitsratio daalde tov 31/12/2017.

De reserves bestaan uit de resultaten van de onderneming die niet werden uitgekeerd aan de aandeelhouders. In de loop van mei 2019 werd een dividend van 24,3 MIO EUR uitgekeerd aan de aandeelhouders. Jaarlijks groeien de reserves aan met het bedrag van het resultaat dat niet werd uitgekeerd aan de aandeelhouders.

Los van het eigen vermogen heeft Crelan in het verleden ook achtergestelde certificaten (Tier 2) uitgegeven. Het boekhoudkundig saldo van deze certificaten bedroeg per 31/12/2018 242 MIO EUR. Momenteel worden geen nieuwe achtergestelde certificaten uitgegeven door de groep Crelan.

Op **30 april 2019** bedroeg het eigen vermogen op geconsolideerde basis van de Groep Crelan (met inbegrip van het coöperatief kapitaal) 1.152.990.793 EUR. Dit bedrag wordt als volgt opgesplitst : kapitaal : 825.929.294 EUR – OCI : 3.237.073 EUR – Reserves : 320.995.817 EUR – Resultaat van het jaar : 2.828.609 EUR.

Op dezelfde datum bedroeg het actief van de geconsolideerde balans 20.883.353.995 EUR en het totaal van de verplichtingen (buiten eigen vermogen) 19.730.363.202 EUR.

Er wordt hier eveneens verwezen naar punt 4.22. dat de laatste goedgekeurde jaarrekening bevat alsmede historische gegevens met betrekking tot de boekjaren 2016, 2017 en 2018.

Liquiditeiten:

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de Liquidity Coverage Ratio (LCR) en Net Stable Funding Ratio (NSFR) van Crelan groep. Deze ratio's zijn een maatstaf voor de liquiditeitsposities van de Groep op respectievelijke korte en middellange termijn:

Liquidity	31/03/2019	31/12/2018	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
Liquidity Coverage Ratio (Conso)	186,50%	182,87%	200,20%	224,20%	189,02%
Net Stabel Funding Ratio (Conso)	138,61%	137,00%	117,60%	125,70%	144,40%
Liquidity Coverage Ratio (Solo)	177,20%	170,02%	179,10%	203,20%	189,02%
Net Stabel Funding Ratio (Solo)	136,36%	134,90%	120,90%	123,40%	129,21%

Op basis van deze ratio's voldoet Crelan aan de minimale reglementaire liquiditeitsratio van 100%.

Solvabiliteitsratio's

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de solvabiliteitsratio's van de groep:

	31/03/2019	31/12/2018	31/12/2017	31/12/2016	31/12/2015
CAD (%) - phased-in definition	NVT	NVT	20,42%	20,17%	17,36%
CAD (%) - fully loaded definition	20,88%	19,19%	20,46%	19,27%	NVT
Tier 1 (ratio %) - phased-in definition	NVT	NVT	18,11%	17,04%	13,60%
Tier 1 (ratio %) - fully loaded definition	19,54%	17,76%	18,15%	16,15%	NVT

Op basis van deze ratio's voldoet Crelan aan de minimale reglementaire solvabiliteitsratio's van
- 12,25% voor Tier 1;
- 14,25 % voor CAD.

Vanuit het resultaat wordt jaarlijks bij de winstverdeling het eigen vermogen aangesterkt. De laatste drie jaren gaat dit over respectievelijk 30,4 mios EUR, 22,5 mios EUR en 38,5 mios EUR. Samen heeft dit een positief effect van 1.5% op de solvabiliteitsratio's.

Gelet op bovenstaande gegevens verklaart de uitgever dat hij, naar zijn oordeel, over toereikende middelen beschikt om aan zijn huidige en toekomstige (over een tijdshorizon van 12 maanden tov de uitgifte van de prospectus) verbintenissen te voldoen.

3.2.2. Belang van de natuurlijke en rechtspersonen die aan de uitgifte / het aanbod deelnemen

De uitgever heeft geen kennis van enige belang dat het aanbod op betekenisvolle manier zou kunnen beïnvloeden in hoofde van de natuurlijke- of rechtspersonen die deelnemen aan het aanbod.

3.2.3. Redenen van het aanbod en aanwending van de opbrengst

CrelanCo biedt het publiek de mogelijkheid aan coöperatieve aandelen te verwerven ten einde zijn eigen vermogen en zijn financiële draagkracht te versterken in overeenstemming met de reglementering op het eigen vermogen van de kredietinstellingen.

De uitgifte van coöperatieve aandelen is ook belangrijk voor CrelanCo om haar aandeelhouderschap te stabiliseren en de uittreding van coöperanten te compenseren door de toetreding van nieuwe coöperanten.

3.3. Informatie over de aangeboden coöperatieve aandelen

3.3.1. Aard en categorie van effecten

De coöperatieve aandelen zijn financiële instrumenten van het type "aandeel" die een eigendomsrecht op een deel van het kapitaal van de onderneming vertegenwoordigen. Dit betekent dat de houder van een maatschappelijk aandeel een vennoot wordt van CrelanCo.

De coöperatieve aandelen hebben geen ISIN-code (internationaal nummer tot identificatie van de effecten) noch een andere gelijkaardige code.

3.3.2. Toepasselijke wetgeving

De coöperatieve aandelen waarvan sprake in huidig prospectus worden onder het Belgisch recht uitgegeven. Enkel de Belgische rechtbanken zijn bevoegd om eventuele geschillen te behandelen.

Opmerking : in verschillende secties van dit prospectus wordt verwezen naar het "Wetboek van Vennootschappen". Het gaat hier om het Wetboek van Vennootschappen van 7 mei 1999. Dit wetboek wordt opgeheven door een wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen (Belgisch Staatsblad van 4/04/2019). Deze nieuwe wet is op 1/05/2019 in werking getreden. Bestaande rechtspersonen zoals CrelanCo zullen vanaf 1 januari 2020 onder het nieuwe Wetboek vallen. Vanaf dan gelden de dwingende bepalingen onmiddellijk. Statutaire clausules die hiermee in strijd zijn, zullen van rechtswege voor niet geschreven worden gehouden. Voor andere bepalingen kunnen bestaande rechtspersonen wachten tot de volgende statutenwijziging om zich aan te passen aan het Wetboek, met dien verstande dat zij uiterlijk op 1 januari 2024 het Wetboek volledig moeten naleven. In de overgangperiode gaan de bepalingen uit de bestaande statuten voor op de aanvullende bepalingen van het WVV. Wanneer het van belang blijkt, wordt er in dit prospectus reeds naar de nieuwe regels verwezen.

3.3.3. Vorm van de uitgifte

De coöperatieve aandelen worden uitgegeven onder de vorm van effecten op naam door inschrijving in het aandelenregister. Aan elke inschrijving in dit register wordt een nummer (in de vorm van een rekeningnummer) toegekend. De vennoten ontvangen rekeninguittreksels die de inschrijvingen en de terugbetalingen vaststellen. Deze rekeninguittreksels gelden als certificaat van inschrijving. Ingeval van betwisting hebben enkel de inschrijvingen in het aandelenregister bewijskracht. Een kopie van de vermeldingen die voorkomen in het aandelenregister en die op hen betrekking hebben, kan worden afgeleverd aan de vennoten die dit vragen, in een brief gericht aan de zetel van de vennootschap.

3.3.4. Munt van uitgifte

De uitgifte gebeurt in euro.

3.3.5. Rechten verbonden aan de coöperatieve aandelen

3.3.5.1. Dividend

De coöperatieve aandelen geven recht op een jaarlijks dividend op de eventuele winst, mits beslissing in die zin van de Algemene Vergadering van CrelanCo, op voorstel van de Raad van Bestuur.

De bank heeft geen dividendpolitiek. In afwachting van dergelijke politiek en de goedkeuring hiervan door de beslissingsorganen, zal de beslissing om een dividend uit te keren en om de hoogte ervan te bepalen genomen worden door de vertegenwoordigers op de Algemene Vergadering, waarbij ze in overweging nemen het voorstel van de Raad van Bestuur dat rekening houdt met de solvabiliteit, de gerealiseerde resultaten en vergelijkingen met de markt in deze materie en met respect van de reglementeringen.

De uitkering van dividenden moet ook gebeuren met naleving van de statutaire regels aangaande de winstverdeling (zie ook punt 4.18.3. hierna inzake het Dividendbeleid) en wettelijke beperkingen.

Zo bepaalt artikel 617 van het Wetboek van vennootschappen dat geen uitkering mag geschieden indien op de datum van afsluiting van het laatste boekjaar het netto-actief, zoals dat blijkt uit de jaarrekening, gedaald is of ten gevolge van de uitkering zou dalen beneden het bedrag van het gestorte of, indien dit hoger is, van het opgevraagde kapitaal, vermeerderd met alle reserves die volgens de wet of de statuten niet mogen worden uitgekeerd.

Vanaf 1 januari 2020, zal rekening moeten gehouden worden met het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (zie Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, Belgisch Staatsblad 4/04/2019). In dit wetboek worden ook beperkingen ingevoerd ten aanzien van uitkeringen (zoals toekenning van dividenden of terugbetalingen van aandelen) in een coöperatieve vennootschap :

- geen uitkering mag gebeuren indien het nettoactief van de vennootschap negatief is of ten gevolge daarvan negatief zou worden (zie artikel 6:115 WVV);
- het bestuursorgaan moet ook vaststellen dat de vennootschap, volgens de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, na de uitkering in staat zal blijven haar schulden te voldoen naarmate deze opeisbaar worden over een periode van ten minste twaalf maanden te rekenen van de datum van de uitkering (zie artikel 6:116 WVV).

Opmerking : in verschillende secties van dit prospectus wordt verwezen naar het "Wetboek van Vennootschappen". Het gaat hier om het Wetboek van Vennootschappen van 7 mei 1999. Dit wetboek wordt opgeheven door een wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen (Belgisch Staatsblad van 4/04/2019). Deze nieuwe wet is op 1/05/2019 in werking getreden. Bestaande rechtspersonen zoals CrelanCo zullen vanaf 1 januari 2020 onder het nieuwe Wetboek vallen. Vanaf dan gelden de dwingende bepalingen onmiddellijk. Statutaire clausules die hiermee in strijd zijn, zullen van rechtswege voor niet geschreven worden gehouden. Voor andere bepalingen kunnen bestaande rechtspersonen wachten tot de volgende statutenwijziging om zich aan te passen aan het Wetboek, met dien verstande dat zij uiterlijk op 1 januari 2024 het Wetboek volledig moeten naleven. In de overgangperiode gaan de bepalingen uit de bestaande statuten voor op de aanvullende bepalingen van het WVV. Wanneer het van belang blijkt, wordt er in dit prospectus reeds naar de nieuwe regels verwezen.

Het dividend is ook beperkt door de maximum rentevoet bepaald door het koninklijk besluit van 8/01/1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen. Deze maximum rentevoet bedraagt momenteel 6% van de nominale waarde van de aandelen, na aftrek van de roerende voorheffing.

De belegger heeft recht op een dividend vanaf de inschrijving van zijn aandelen op zijn aandeelhoudersrekening. Wanneer hij slechts gedurende een deel van het jaar aandeelhouder is geweest (aanschaf of overdracht in de loop van het jaar), zijn de dividenden slechts pro rata temporis verschuldigd. Dit betekent dat de persoon die bijvoorbeeld op 1 juli van een jaar aandeelhouder wordt recht zal hebben op 6 maanden dividenden. Bij overdracht van aandelen zal de overdrager recht hebben op dividenden tot de dag van de overdracht en de overnemer vanaf de overname.

In geval van ontslag in overeenstemming met de statuten (zie punt 2.2.4.1. hierboven) loopt het recht op dividenden tot 31 december van het jaar voorafgaand aan de Algemene Vergadering die zich over de resultaten van het voorbije jaar zal buigen. Deze Algemene Vergadering vindt plaats eind april. Met andere woorden loopt het recht op dividenden in geval van ontslag tot 31 december van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin de aandeelhouder zijn aandelen terugbetaald krijgt (normaliter in de loop van de maand mei).

In geval van uitsluiting, overlijden, faillissement, kennelijk onvermogen, onbekwaamverklaring of ontbinding van een coöperant, verliest deze de hoedanigheid van aandeelhouder met onmiddellijke ingang. In dergelijke situatie wordt zijn maatschappelijk recht omgevormd in een schuldvordering. Rechthebbenden zullen in die situaties slechts recht hebben op de waarde van het scheidingsaandeel en krijgen geen dividend voor het jaar waarin het evenement zich voorgedaan heeft.

De dividenden (alsmede de terugbetalingen van aandelen) worden gestort op de bankrekening geopend bij CrelanCo of de NV Crelan en aangeduid door de vennoot als de "gemandateerde rekening" voor de verrichtingen op zijn aandelen.

Bij gebrek aan aanduiding van een bankrekening zal, in overeenstemming met artikel 11bis van de statuten, het bedrag geplaatst worden op een wachtrekening van de bank in afwachting van een

schriftelijke aanvraag tot storting vanwege de vennoot of zijn rechthebbenden. De bedragen zullen gedurende 3 jaar door de bank op de wachtrekening aangehouden worden. Eens de termijn van 3 jaar verstreken is, vervalt de schuldvordering ten aanzien van CrelanCo.

Voor de laatste 3 boekjaren werden de volgende dividenden uitgekeerd (volgens percentages toegepast op de nominale waarde van de aandelen) : 2016 : 2,75% - 2017 : 3% - 2018 : 3% .

De dividenden die in het verleden werden betaald zijn geen garantie naar dividenden die in de toekomst kunnen worden betaald. Op algemene wijze zijn de dividenden die aan de bestaande en de nieuwe coöperatieve aandeelhouders zullen worden uitbetaald, afhankelijk van het resultaat van de Groep Crelan.

3.3.5.2. Algemene Vergadering

De coöperatieve aandelen geven eveneens het recht om deel te nemen aan de Algemene Vergadering van de vennoten en om een stemrecht uit te oefenen.

Krachtens artikel 4 van de Statuten kan de Raad van Bestuur het maximum bedrag beperken dat éénzelfde persoon kan aanhouden in het maatschappelijk kapitaal.

Slechts personen die de hoedanigheid hebben van vennoten kunnen deel nemen aan de Algemene Vergadering. Bij ontslag, uitsluiting, overlijden, faillissement, kennelijk onvermogen, onbekwaamverklaring of vereffening van de vennoot, vervalt het recht om deel te nemen aan de Algemene Vergadering met onmiddellijke ingang en gaat niet over aan eventuele rechthebbenden zoals erfgenamen of schuldeisers van de vennoot.

De oproepingen tot de Algemene vergaderingen gebeuren door middel van een aankondiging, ten minste tien bankwerkdagen vóór de Algemene Vergadering, geplaatst in een landelijk verspreide krant en in een blad van de landbouwpers; de aankondiging geeft aan van wie de oproeping uitgaat en bevat de dagorde.

Om te worden toegelaten tot de Algemene Vergadering dienen de vennoten hun voornemen dienaangaande per brief, fax of mail te melden aan het secretariaat generaal op de zetel van de vennootschap met de coördinaten zoals die in de oproeping zijn vermeld.

Deze melding moet om geldig te zijn toekomen op de zetel van de vennootschap ten laatste twee bankwerkdagen vóór de datum van de Algemene Vergadering, met vermelding van naam, adres en het aantal aandelen waarover de vennoot beschikt.

Krachtens artikel 21 van de statuten beschikt elke vennoot over één stem.

Hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen. Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken.

Bovendien mag niemand aan de stemming deelnemen, voor zichzelf en als mandataris, voor het aantal stemmen dat één tiende van de stemmen verbonden aan de aanwezige en vertegenwoordigde aandelen overschrijdt.

De beslissingen van de Algemene Vergadering worden genomen bij volstrekte meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.

Daarnaast, krachtens artikel 24 van de statuten, dienen de beslissingen van de Algemene Vergadering betreffende de wijzigingen aan de statuten, met inbegrip van de besluiten betreffende de ontbinding van de vennootschap, bij meerderheid van twee derden van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen genomen te worden.

De Algemene Vergadering bijeengeroepen om de statuten te wijzigen, zal alleen dan geldige beslissingen kunnen nemen indien het voorwerp van de voorgestelde wijzigingen op de dagorde vermeld is en indien de aanwezige en vertegenwoordigde vennoten ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen.

Zo deze laatste voorwaarde niet vervuld is, zal een nieuwe Algemene Vergadering bijeengeroepen worden en deze zal geldig beraadslagen ongeacht de belangrijkheid van het door de aanwezige vennoten ingeschreven kapitaal.

3.3.5.3. Voordelenprogramma

Krachtens artikel 4 van de statuten van CrelanCo kan de Raad van Bestuur voordelen toekennen aan vennoten die aan objectieve criteria beantwoorden en kan zij daartoe het minimumbedrag bepalen dat

dient aangehouden te worden in het maatschappelijk kapitaal om van deze voordelen te kunnen genieten. Op de dag van deze prospectus moet men minstens 10 aandelen hebben om van deze voordelen te kunnen genieten.

De Raad mag ook beslissen een forfaitaire bijdrage aan de vennoten te vragen ter dekking van de beheerskosten van de hun toegestane voordelen. Deze bijdrage is definitief door de vennootschap verworven. De Raad bepaalt het bedrag, de periodiciteit en afnamemodaliteit van deze bijdrage.

In toepassing hiervan heeft CrelanCo een voordelenprogramma voor coöperanten uitgewerkt. Deze voordelen kunnen bestaan uit zowel voordelen bij de bank zelf of voordelen bij externe partners. De aandeelhouders die het voorziene minimum aantal aandelen bezitten (10 aandelen op de dag van deze prospectus) en die in orde zijn met de verplichte voorziene bijdrage (zie sectie 3.4.3. hierna) alsmede met de eventuele bijzondere toekenningsvoorwaarden, kunnen genieten van deze voordelen.

Voor meer informatie over de voordelen en de toekenningsvoorwaarden kan men terecht bij elk Crelan agentschap of de website www.crelan.be (in het gedeelte gewijd aan de coöperanten) raadplegen.

Coöperanten genieten van de voordelen tot het moment dat ze hun aandelen aan een derde overdragen of, in geval van uittreding, tot 31 december van het jaar voorafgaand aan het jaar waarin ze hun aandelen terugbetaald krijgen (deze terugbetaling gebeurt normaal in de maand mei).

Bij overlijden, faillissement, kennelijk onvermogen, onbekwaamverklaring of vereffening van de vennoot, vervalt het recht op de voordelen met onmiddellijke ingang en gaat niet over aan eventuele rechthebbenden zoals erfgenamen of schuldeisers van de vennoot.

Bij beslissing tot uitsluiting van een coöperant door de Raad van Bestuur van CrelanCo in overeenstemming met artikel 8 van de statuten, kan beslist worden om ook onmiddellijk een einde te maken aan de voornoemde voordelen.

3.3.5.4. Ontbinding

Er dient opgemerkt te worden dat uit artikel 27 van de statuten van CrelanCo voortvloeit de vennoten hoogstens recht hebben, in geval van vrijwillige ontbinding van de vennootschap, op de terugbetaling van het bedrag dat ze werkelijk gestort hebben (zie ook hierboven sectie 2.2.1.). Desnoods zullen ze maar recht hebben op een proportioneel gedeelte van dit bedrag indien het beschikbaar saldo ontoereikend is.

In geen geval zullen de vennoten meer kunnen bekomen dat hun nominaal inleg.

3.3.6. Besluiten, machtigingen en goedkeuringen

Krachtens haar statuten is CrelanCo een coöperatieve vennootschap met een onbeperkt kapitaal. Onder toezicht van de Raad van bestuur is haar kapitaal doorlopend geopend voor potentiële beleggers die aan de voorwaarden van de statuten voldoen (zie in het bijzonder punt 3.4.2. hierna).

3.3.7. Datum van uitgifte

De uitgifte in het kader van dit prospectus begint op de datum van dit prospectus zoals goedgekeurd door de FSMA en is onbeperkt in de tijd. Deze uitgifte kan niettemin op elk moment geschorst of gestopt worden bij beslissing van de directie- en bestuursorganen van de uitgever.

Aangezien dit prospectus slechts één jaar geldig is vanaf 02/07/2019, zal de uitgifte niettemin slechts na één jaar kunnen voortgezet worden mits het opstellen van een nieuw door de FSMA goedgekeurd prospectus of het vervullen van de wettelijke voorwaarden waarbij het opstellen van een prospectus niet verplicht zou zijn voor een verdere uitgifte.

3.3.8. Verhandelbaarheid

De coöperatieve aandelen zijn niet vrij verhandelbaar.

Ten eerste worden ze niet verhandeld op een beurs of op een andere handelsplatform waar ze verkocht zouden kunnen worden.

Daarnaast moet men ook rekening houden met de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen over de coöperatieve vennootschappen.

De aandeelhouder die zijn belegging wenst terug te krijgen moet zich ofwel terugtrekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbieden of zijn aandelen overdragen aan een kandidaat-overnemer.

3.3.8.1. Ontslag

De aandeelhouder mag, via zijn Crelan-agentschap, de terugbetaling vragen van zijn aandelen. Dit betekent dat hij wenst zich terug te trekken van de vennootschap en zijn ontslag aanbiedt.

Krachtens artikel 9 van de statuten, mogen de vennoten hun ontslag slechts aanbieden tijdens de eerste zes maanden van het maatschappelijk jaar en de terugbetalingen volgend op het ontslag zullen slechts mogen plaatsvinden na goedkeuring door de Algemene Vergadering van de balans van het jaar waarin het ontslag werd aangevraagd.

Dit brengt mee dat een ontslag ingediend in de tweede helft van het jaar slechts in het begin van het volgende jaar zal aangerekend worden. In dergelijke situatie zal dus de terugbetaling van de aandelen slechts kunnen gebeuren na de Algemene Vergadering (eind van de maand april) van het tweede jaar volgend op de indiening van de aanvraag tot ontslag.

Bovendien mag de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onvoorwaardelijk weigeren. Zo zal de Raad van Bestuur het ontslag en de vermindering van het aantal aandelen onder meer weigeren:

1. aan de vennoten die verplichtingen hebben tegenover de vennootschap of die ten opzichte van deze laatste door bepaalde overeenkomsten gebonden zijn;
2. indien door het ontslag of de vermindering, het vaste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bepaald in artikel 4 van de statuten zou aangetast worden;
3. indien door dit feit het aantal vennoten dat op het einde van het vorige boekjaar bestond, of het bedrag van het ingeschreven kapitaal dat in de laatste balans voorkomt, met meer dan een tiende zou verminderen;
4. in het algemeen, indien door dit feit de financiële toestand van de vennootschap schade zou lijden, of indien door de terugbetaling van aandelen, Crelan, op basis van haar gezamenlijke situatie, haar reglementaire normen en verplichtingen, zoals vastgesteld in uitvoering van de wet van vijftientig april tweeduizend veertien, niet meer zou halen.

Krachtens artikel 11 van de statuten van CrelanCo hebben de ontslagnemende vennoten recht op hun aandeel zoals dit zal blijken uit de balans van het boekjaar waarin het lidmaatschap ophield; in geen geval zullen zij meer mogen ontvangen dan het gestorte bedrag van hun inschrijving op het kapitaal.

Dit betekent dat bij uittreding de coöperant maximaal recht heeft op de nominale waarde van zijn aandelen (vennoten zullen de boekhoudkundige minwaarde van de aandelen ondergaan terwijl de aandelen geen recht geven op eventuele reserves of meerwaarde).

Vanaf 1 januari 2020 zal rekening moeten gehouden worden met het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (zie Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, Belgisch Staatsblad 4/04/2019).

In dit wetboek worden ook beperkingen ingevoerd ten aanzien van uitkeringen (zoals toekenning van dividenden of terugbetalingen van aandelen) in een coöperatieve vennootschap :

- geen uitkering mag gebeuren indien het nettoactief van de vennootschap negatief is of ten gevolge daarvan negatief zou worden (zie artikel 6:115 WVV);
- het bestuursorgaan moet ook vaststellen dat de vennootschap, volgens de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, na de uitkering in staat zal blijven haar schulden te voldoen naarmate deze opeisbaar worden over een periode van ten minste twaalf maanden te rekenen van de datum van de uitkering (zie artikel 6:116 WVV).

3.3.8.2. Overdracht – Overdracht bij overlijden

De aandeelhouder mag zelf een overnemer vinden voor de overname van zijn aandelen. Hiervoor moet hij rekening houden met de volgende regels.

De coöperatieve aandelen mogen alleen aan vennoten afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, zoals voorzien in artikel 7 van de statuten en dit mits akkoord van de Raad van Bestuur, die niet verplicht is een eventuele weigering te rechtvaardigen.

Artikel 7 van de statuten bepaalt dat :

" Als leden van de vennootschap komen in aanmerking :

1. de landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord;
2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking;
3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed.

Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.

Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen, vennoot zijn."

Iedere overdracht van aandelen die buiten deze regels zou gebeuren zou niet tegenstelbaar zijn aan CrelanCo.

Tot slot dient nog opgemerkt te worden dat bij overlijden het lidmaatschap niet overgaat op de erfgenamen. Erfgenamen erven geen recht gebonden aan de hoedanigheid van vennoot. Ze hebben enkel recht op de betaling van de waarde van de aandelen.

3.3.8.3. Minderjarigheid

Bijzondere aandacht moet eveneens geschonken worden aan de situatie van de aandeelhouders die minderjarig zijn. Gelet op de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het ouderlijk gezag en de voogdij, kan de verkoop van een aandeel of het ontslag als een daad van vervreemding van een goed worden beschouwd waarvoor de machtiging van de vrederechter nodig is, die zal nazien of de verrichting in het belang van de minderjarige is.

3.3.9. Verplichte openbare aanbiedingen tot aankoop

In België worden de openbare aanbiedingen onderworpen aan de wet van 1 april 2007 op de openbare overnamebiedingen, aan het koninklijk besluit van 27 april 2007 op de openbare overnamebiedingen en aan het koninklijk besluit van 27 april 2007 op de openbare uitkoopbiedingen.

De uitgever verklaart dat hij in de loop van het laatste en het lopende boekjaar niet het voorwerp is geweest van een openbaar overnamebod.

Er dient in ieder geval opgemerkt te worden dat de coöperatieve aandelen niet genoteerd zijn op een gereguleerde of gelijkwaardige markt en dat er beperkingen zijn inzake het aantal stemmen per vennoot (zie hierboven sectie 3.3.5.2.), inzake verhandelbaarheid (zie hierboven punt 3.3.8.), inzake het maximum bedrag dat per persoon kan belegd worden (zie hierna sectie 3.4.1.) of nog inzake de personen die mogen intekenen (zie hierna sectie 3.4.2.). Deze situatie vormt een belemmering voor openbare aanbiedingen tot aankoop.

3.3.10. Belastingstelsel

Op de dividenden gestort door CrelanCo wordt een roerende voorheffing ingehouden. Voor inkomsten van het jaar 2019 bedraagt deze voorheffing 30%.

Ingevolge artikel 21, lid 1, 14° van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen wordt er een fiscale vrijstelling voor dividenden van aandelen ingevoerd. Voor inkomstenjaar 2019 (aanslagjaar 2020) geldt deze vrijstelling tot een bedrag aan dividenden van 800 euro (per belastingplichtige per jaar).

Dividenden van aandelen van coöperatieve vennootschappen zoals CrelanCo kunnen mee opgenomen worden in deze vrijgestelde schijf van 800 EUR.

De vrijstelling wordt niet aan de bron toegepast. De belastingplichtige zal zelf een terugbetaling moeten vragen van de roerende voorheffing ingehouden op de eerste schijf van vrijgesteld dividenden via zijn belastingaangifte.

De aandacht wordt gevestigd op het feit dat wanneer minderjarige kinderen dividenden ontvangen, deze dividenden toegevoegd moeten worden aan de dividenden ontvangen door de ouders, elk voor de helft.

De voormelde informatie houdt rekening met de wetgeving zoals deze op datum van dit prospectus van toepassing is en wordt meegedeeld zonder enige garantie naar de toekomst. Het is raadzaam voor beleggers om zich regelmatig te informeren omtrent de fiscale behandeling van coöperatieve aandelen.

3.4. Voorwaarden van het aanbod

3.4.1. Algemene intekeningsvoorwaarden

Behoudens wat onder punt 3.4.2. hierna wordt uitgelegd, wordt het aanbod enkel naar natuurlijke personen gericht die de leeftijd van 12 jaar bereikt hebben.

De coöperatieve aandelen zijn op naam en worden vrijgegeven na de intekening en storting van het met de verworven aandelen overeenstemmende bedrag.

Bij de eerste intekening wordt een aandeelhoudersrekening geopend. Het is op het moment van de inschrijving op deze aandeelhoudersrekening dat men coöperant wordt. Het geheel van de aandeelhoudersrekeningen geopend bij CrelanCo vormt het elektronisch aandelenregister van de vennoten.

De inschrijvingen in het aandelenregister gebeuren na betaling en op basis van de gedagtekende en ondertekende inschrijvingsborderellen, of op basis van gelijkwaardige documenten. De vennoten ontvangen een rekeninguittreksel dat de inschrijvingen en de terugbetalingen vaststelt. Dit rekeninguittreksel geldt als certificaat van de inschrijving.

Bij de eerste intekening moet ook een zichtrekening bij Crelan geopend en gemandateerd worden voor alle verrichtingen in verband met de coöperatieve aandelen (afname aandelenbedrag waarop ingeschreven wordt, storting dividenden, terugbetalingen aandelen). Deze zichtrekening moet aangehouden worden zolang men op coöperatieve aandelen van CrelanCo is ingeschreven en tot terugbetaling van de aandelen.

Er is geen maximum bedrag aan het aanbod. Dit heeft tot gevolg dat alle aanvragen tot onderschrijving die voldoen aan de voorwaarden van dit prospectus zullen bediend worden.

De uitgifte in het kader van dit prospectus begint op de datum van dit prospectus zoals goedgekeurd door de FSMA en is onbeperkt in de tijd.

Aangezien dit prospectus slechts één jaar geldig is vanaf 02/07/2019, zal de uitgifte niettemin slechts na één jaar kunnen voortgezet worden mits het opstellen van een nieuw door de FSMA goedgekeurd prospectus of het vervullen van de wettelijke voorwaarden waarbij het opstellen van een prospectus niet verplicht zou zijn voor een verdere uitgifte.

De uitgifte mag niettemin op elk moment worden opgeschort of gestopt bij beslissing van de directie- en bestuursorganen van de uitgever. Dergelijke beslissing zal enkel gevolgen hebben voor de toekomst en zal de rechten van de personen die reeds aandeelhouder zijn geenszins aantasten.

Een beslissing tot opschorting of stopping zal openbaar gemaakt worden door middel van een Aanvulling bij deze prospectus.

Een maatschappelijk aandeel heeft een nominale waarde van 12,40 EUR.

Een belegger mag maximaal 323 aandelen van CrelanCo onderschrijven en bezitten, hetzij een maximumbedrag van 4.005,20 EUR. Beleggers die reeds coöperant zijn voor een bedrag lager dan 4.005,20 EUR kunnen nog maximaal intekenen voor het bedrag dat overeenstemt met het verschil tussen het bedrag aan aandelen dat ze reeds hebben en 4.005,20 EUR.

Elke intekening is vast en kan niet worden herroepen door de partijen.

De Raad van Bestuur van CrelanCo heeft niettemin de bevoegdheid om op elk moment de persoon te weigeren of uit te sluiten die de voorwaarden gebonden aan de hoedanigheid van aandeelhouder niet vervult.

De resultaten van de uitgifte worden jaarlijks in de loop van januari gepubliceerd op de website van Crelan, in de rubriek "Coöperatieve bank" ([https://www.crelan.be/nl/cooperanten/artikel/cooperant-worden](https://www.crelan.be/nl/cooperanten/artikel/cooperant-<u>worden</u>)).

3.4.2. Personen die kunnen intekenen en aandeelhouder worden

Het aanbod vervat in dit prospectus is uitsluitend gericht aan, en bestemd voor, beleggers met woonplaats in België.

In het bijzonder zijn de coöperatieve aandelen niet geregistreerd in overeenstemming met enige wettelijke of reglementaire bepaling van de Verenigde Staten van Amerika en mogen ze niet worden aangeboden of verkocht in de Verenigde Staten.

Personen die de Amerikaanse nationaliteit hebben of die Amerikaanse belastingplichtigen zijn kunnen niet intekenen op de coöperatieve aandelen.

Onverminderd deze principes mogen als leden van de vennootschap worden aanvaard, de natuurlijke personen vanaf 12 jaar die tot één van de volgende categorieën behoren :

1. landbouwers, tuinbouwers, viskwekers en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die hun hoofdbezigheid hebben in de landbouw, in de ruimste zin van het woord;
2. alle andere natuurlijke personen die activiteiten uitoefenen ten gunste van de landbouw of die belang stellen in de ontwikkeling van deze laatste en in het welzijn van de landbouwbevolking;
3. en, in het algemeen, alle natuurlijke personen die belang stellen in het maatschappelijk doel van de vennootschap en haar coöperatief gedachtengoed.

Rechtspersonen kunnen in geen geval vennoot zijn.

Bij wijze van uitzondering op de vorige alinea's, kunnen vennoot zijn : VZW's, door de Raad van Bestuur erkende landbouwberoepsverenigingen, welk ook hun juridische vorm is, de door de N.V. Crelan erkende Kassen en de door hen opgerichte vennootschappen.

Daarnaast bepaalt artikel 8 van de statuten van CrelanCo dat de Raad van Bestuur soeverein beslist over de toetreding en de uitsluiting van de leden van de vennootschap. De uitsluiting kan uitgesproken worden wanneer een vennoot niet of niet langer aan de voorwaarden van toetreding voldoet of handelingen verricht die met de belangen van de vennootschap strijdig zijn, of omwille van een andere gegronde reden. De vennoot wiens uitsluiting wordt gevraagd heeft de mogelijkheid om zijn opmerkingen schriftelijk te kennen te geven aan de Raad van Bestuur.

3.4.3. Uitgifteprijs en kosten

De prijs van een maatschappelijk aandeel is op 12,40 EUR vastgesteld.

Er zijn geen instap- of uitstapkosten voorzien.

Een jaarlijkse bijdrage van 36,00 EUR is verschuldigd per vennoot voor de beheerskosten van de aan de vennoten toegekende voordelen in het kader van het voordelenprogramma voor coöperanten. CrelanCo kan voorzien dat coöperanten kunnen worden vrijgesteld van deze bijdrage als ze aan bepaalde voorwaarden voldoen (bijvoorbeeld bij gebruik van specifieke betalingsdiensten van de bank).

In het eerste jaar is deze slechts gedeeltelijk verschuldigd vanaf de maand volgend op de intekening. Voor jongeren moet de bijdrage pas betaald worden vanaf het moment dat ze 24 worden.

De bijdrage is verschuldigd tot op het moment dat de aandelen worden overgedragen of, in geval van uittreding, voor de periode waarvoor de coöperant recht op een dividend heeft.

3.4.4. Tussenpersonen belast met de financiële dienst

De coöperatieve aandelen worden in de agentschappen van Crelan onderschreven aan de hand van een borderel, of op de hoofdzetel van de bank (Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Bruxelles) volgens de overeengekomen vormen.

Een bestaande coöperant, met een geldig MIFID-profiel, die nog niet aan het maximum aantal aandelen zit, heeft ook de mogelijkheid om via myCrelan (internetbankingsysteem van Crelan) coöperatieve aandelen bij te kopen.

De overdracht van de aandelen of het ontslag van de vennoot moet via de agentschappen gebeuren.

3.5. Kosten van de uitgifte/aanbieding

Er zijn geen uitgiftekosten aangerekend aan de belegger.

De CVBA CrelanCo moet ongeveer 22.000,00 EUR aan de FSMA betalen voor de controle en de goedkeuring van huidige prospectus.

3.6. Verwatering

Verwatering betekent dat, ten gevolge van de uitgifte van nieuwe aandelen, het percentage aandelen dat door de oude aandeelhouders wordt aangehouden ten aanzien van het totaal van de aandelen automatisch kleiner wordt. Het betekent ook dat de mogelijke invloed die de oude aandeelhouder kan hebben op de vennootschap via zijn stemrecht bij de algemene vergadering kleiner wordt.

CrelanCo is van mening dat de verwatering van de aandelen bij uitgifte van nieuwe aandelen onbestaande of minstens zeer beperkt is omwille van de volgende elementen :

- elk aandeel behoudt haar nominale waarde van 12,40 EUR, ongeacht het aantal uitgegeven aandelen;
- alle beleggers, met inbegrip van de bestaande houders, kunnen op gelijke manier tot maximaal 4.005,20 EUR (323 aandelen) onderschrijven;
- het stemrecht is beperkt : elke vennoot beschikt over één stem; hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen, met een maximum van vijf stemmen.

Op die manier kan geen enkele aandeelhouder een controlerende meerderheid opbouwen en is er geen sprake van verwatering bij de uitgifte van aandelen.

Dit is een specificiteit van een coöperatieve vennootschap zoals CrelanCo.

4. GEGEVENS BETREFFENDE CRELANCO

4.1. Voorafgaandelijke opmerking

De uitgever, de C.V.B.A. CrelanCo is een kredietkas erkend door de N.V. Crelan. Deze is de Centrale instelling van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" zoals bekrachtigd door artikel 240 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

De Federatie van kredietinstellingen "Crelan" is geregeld door de artikelen 239 tot 241 van de wet van 25 april 2014 op het statuut en het toezicht op de kredietinstellingen en door de Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen van Crelan en de werking van de Federatie Crelan.

Vandaag is deze Federatie uit twee banken samengesteld : de NV Crelan en de CVBA CrelanCo.

Een belangrijke werkingsregel van de Federatie is deze van de hoofdelijkheid tussen haar leden. In toepassing van de voornoemde wet van 25 april 2014 vormen de verplichtingen van de aangesloten instellingen en van de centrale instelling hoofdelijke verplichtingen. Dit principe wordt opgenomen in artikel 2 van de statuten van CrelanCo dat onder meer bepaalt dat : "De vennootschap staat niet alleen in voor haar eigen verbintenissen. Zij waarborgt ook de goede afloop van de verbintenissen van de N.V. Crelan alsmede de verbintenissen van de door de N.V. Crelan erkende kredietkassen. Door deze regeling ontstaat een zodanige solidariteit dat, wanneer een deelnemende instelling in gebreke blijft, de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen door de andere deelnemende instellingen wordt gewaarborgd".

Een andere belangrijke regel van de wet is dat de centrale instelling van de Federatie, met name de N.V. Crelan, rechtstreeks toezicht moet uitoefenen op de aangesloten instellingen en bevoegd is om hen instructies te geven voor hun beleid, hun verrichtingen en hun organisatie.

Zo wordt het dagelijks beheer van de erkende kassen overgedragen aan het Directiecomité van de N.V. Crelan. Bovendien kunnen sommige belangrijke beslissingen (wijziging van de statuten, voortijdige ontbinding, fusie met andere vennootschappen) slechts genomen worden mits voorafgaandelijke toelating van de Raad van Bestuur van de N.V. Crelan.

Op boekhoudkundig vlak, in toepassing van een beslissing van de Commissie voor het Bank- en Financieuzen (waarvan de bevoegdheden nu door de Nationale Bank van België worden uitgeoefend) van 29 maart 1994, worden de rekeningen van de groep Landbouwkrediet (nu Crelan) geglobaliseerd en bevat de perimeter de N.V. Crelan, de S.C.R.L. Agricaïsse, de C.V.B.A. Lanbokas evenals 8

regionale kassen (cvba Divilan, cvba Interlan, cvba Invelan, cvba Rentalan, srl Agricas, srl Divicas, srl Ecupa, srl Rentacas). Vandaag, ten gevolge van fusie tussen de verschillende kassen, zijn alleen CrelanCo en de NV Crelan vervat in deze perimeter.

In dit kader slaan de opdrachten en plichten van de bij de N.V. Crelan werkzame erkende commissarissen-revisoren op de Federatie in haar geheel.

Het kapitaal van CrelanCo wordt gehouden door de coöperatoren maar maakt deel uit van het eigen vermogen van de Groep Crelan. Een onvoorwaardelijk recht voor de Raad van Bestuur van deze vennootschap om de aanvragen tot terugbetaling van de coöperatieve aandelen te weigeren aan de aandeelhouders werd toegevoegd in artikel 9 van de statuten, wat toelaat het coöperatief kapitaal op te nemen in de geconsolideerde balans van de Groep als eigen vermogen (Equity) en niet langer als verplichtingen (Liability). Deze methode wordt gebruikt zowel voor de boekhoudkundige als prudentiële rapportering.

De Regels voor de aansluiting bij de federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan (artikel 16 en 17) bepalen dat de economische doelstelling van de aangesloten instellingen erin bestaat om ten alle tijde een positief resultaat te boeken en een resultaat te bereiken, zonder het te overschrijden, dat nodig is voor de dekking van hun werkingskosten, de vorming van de wettelijke reserve en de uitkering aan de coöperanten van een dividend dat beperkt is tot het maximumbedrag bepaald overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen of van de coöperatieve vennootschappen. De toekenning van voormeld dividend mag echter niet tot gevolg hebben dat het resultaat van de NV Crelan negatief zou zijn. Het dividend dat de aangesloten instellingen als aandeelhouder van de NV Crelan krijgen en de meer- of minderwaarde gerealiseerd bij de overdracht van aandelen van de NV Crelan komen, rekening houdende met de fiscale gevolgen, niet in aanmerking voor de berekening van het resultaat.

Zonder afbreuk te doen aan voormelde bepalingen zal het resultaat van de federatie Crelan zoveel mogelijk worden gerealiseerd bij de centrale instelling, zijnde de NV Crelan.

Om deze doelstellingen te realiseren kunnen tussen de NV Crelan en de aangesloten instellingen bijzondere overeenkomsten worden gesloten (zie eveneens hierna punt 4.18.3. inzake het Dividendbeleid).

Het bestaan van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en haar organisatie volgens de voorwaarden vastgesteld in de wet en in de aansluitingsregels, hebben tot gevolg dat de instellingen van de Federatie een werkelijke operationele en economische eenheid uitmaken die onder het merk "Crelan" handelt. Artikel 2 van de statuten van CrelanCo vermeldt trouwens dat "Samen met de N.V. Crelan en haar erkende kredietkassen vormt de vennootschap een collectiviteit die als geheel naar buiten treedt onder de benaming Crelan.

Tot slot dient ook opgemerkt te worden dat door de verwerving van de bank Europabank alsmede door de oprichting van de verzekeringsmaatschappij N.V. Crelan Insurance, de balans van de Groep Crelan uitgebreid en geconsolideerd werd met deze vennootschappen.

Er valt op te merken dat de dochtermaatschappijen Europabank en Crelan Insurance geen deel uitmaken van de Federatie van kredietinstellingen van Crelan. Ze genieten dus niet van het principe van solidariteit tussen de leden van de Federatie en zijn ook niet gehouden tot dit principe.

In dit kader moet de investeerder die coöperatieve aandelen verwerft er zich bewust van zijn dat door aandeelhouder van de CVBA CrelanCo te worden zijn echte partner, in het bijzonder in termen van risico, veel groter is dan enkel de uitgever.

De werkelijk pertinente informatiegegevens voor hem zijn deze van de Groep Crelan zoals voorgesteld in de geconsolideerde jaarrekening. Dit is de reden waarom het hoofdstuk gewijd aan de "gegevens betreffende CrelanCo" veel ruimer is dan de CVBA CrelanCo alleen en op het geheel van de groep slaat.

4.2. Verantwoordelijke personen

De C.V.B.A. CrelanCo is lid van de Federatie van kredietinstellingen "Crelan". Artikel 16 van haar statuten bepaalt dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de N.V. Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo waargenomen wordt door het Directiecomité van de N.V. Crelan.

De C.V.B.A. CrelanCo, met zetel aan de Sylvain Dupuislaan, 251, 1070 Brussel, vertegenwoordigd door de heer Philippe VOISIN, Voorzitter van het Directiecomité van Crelan, en de heer Jean-Paul GRÉGOIRE, lid van het Directiecomité van Crelan, is verantwoordelijk voor het prospectus.

Na alle redelijke maatregelen hiertoe te hebben getroffen, verklaart de C.V.B.A. CrelanCo dat, voor zover haar bekend, de gegevens in het prospectus in overeenstemming zijn met de werkelijkheid en geen gegevens zijn weggelaten waarvan de vermelding de strekking van het prospectus wijzigt.

4.3. Commissarissen

De jaarrekening van de Groep Crelan voor boekjaar 2016 werd gecontroleerd en goedgekeurd door Deloitte bedrijfsrevisoren CVBA, Gateway building, Luchthaven Nationaal 1 J, 1930 Zaventem, vertegenwoordigd door de heer Philippe Maeyaert en de heer Bernard De Meulemeester, leden van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren.

De jaarrekeningen voor boekjaar 2017 en 2018 werden gecontroleerd en goedgekeurd door Ernst & Young Bedrijfsrevisoren bcvba, De Kleetlaan 2, 1831 Diegem, vertegenwoordigd door dhr. Jean-François Hubin.

De verslagen van deze bedrijfsrevisoren werden aan de Groep Crelan gegeven in het kader van hun controle van de jaarrekening en werden opgenomen in dit prospectus met de techniek van de copy/paste van de inhoud ervan. CrelanCo heeft geen enkel element of feit weggelaten waardoor de weergegeven informatie onjuist of misleidend zou worden.

4.4. Geselecteerde financiële informatie

4.4.1. Kerncijfers – Balans en resultatenrekening

Activa	31/12/2018	1/01/2018 IFRS9	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)				
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.465.049.160	1.290.781.526	1.290.781.526	977.321.144
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	20.583.404	22.502.871	22.502.871	24.751.699
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	6.569.002	6.336.709	0	0
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	12.373.300	14.405.296	0	0
Voor verkoop beschikbare financiële activa	0	0	1.555.468.167	2.098.093.043
Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.328.590.084	17.974.577.533	16.506.995.397	16.524.723.903
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)</i>	<i>16.680.870.114</i>	<i>16.476.322.101</i>	<i>16.469.099.501</i>	<i>16.506.054.721</i>
<i>Schuldbewijzen</i>	<i>1.647.719.970</i>	<i>1.498.255.432</i>	<i>37.895.896</i>	<i>18.669.182</i>
Derivaten gebruikt ter afdekking	37.189.365	23.694.540	23.694.540	29.178.564
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	456.291.644	479.850.148	472.975.773	588.034.034
Materiële vaste activa	20.263.812	19.858.987	19.858.987	19.859.723
Goodwill en immateriële activa	33.783.994	37.174.391	37.174.391	43.170.537
Belastingvorderingen	51.623.007	49.776.464	31.719.726	40.717.235
Andere activa	13.534.545	11.932.355	11.932.355	18.138.545
Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*			0	0
Totaal Activa	20.445.851.317	19.930.890.820	19.973.103.733	20.363.988.428
Verplichtingen	31/12/2018	1/01/2018 IFRS9	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)				
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	20.146.379	21.816.745	21.816.745	23.526.203
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.524.875.085	18.005.797.475	18.005.797.476	18.252.092.558
<i>Deposito's</i>	<i>17.210.138.934</i>	<i>16.432.578.727</i>	<i>16.432.578.727</i>	<i>15.803.475.267</i>
<i>Kredietinstellingen</i>	<i>43.460.909</i>	<i>24.988.318</i>	<i>24.988.319</i>	<i>32.879.109</i>
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	<i>17.166.678.025</i>	<i>16.407.590.409</i>	<i>16.407.590.409</i>	<i>15.770.596.158</i>
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	<i>967.945.453</i>	<i>1.175.306.785</i>	<i>1.175.306.785</i>	<i>2.033.711.949</i>
<i>Achternestelde verplichtingen</i>	<i>242.011.474</i>	<i>276.524.700</i>	<i>276.524.700</i>	<i>320.118.147</i>
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	<i>104.779.224</i>	<i>121.387.263</i>	<i>121.387.264</i>	<i>94.787.195</i>
Derivaten gebruikt ter afdekking	555.456.248	602.013.078	602.013.078	735.723.259
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	5.490.076	2.781.291	2.781.291	6.432.086
Voorzieningen	82.030.811	79.497.331	78.715.954	86.678.796
Belastingverplichtingen	14.337.068	6.995.421	8.933.860	14.633.334
Andere verplichtingen	76.478.170	75.828.668	75.828.665	72.943.298
Verplichtingen i. v.m. groepen activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*				
Totaal Verplichtingen	19.278.813.837	18.794.730.009	18.795.887.069	19.192.029.532
Eigen vermogen	31/12/2018	1/01/2018 IFRS9	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)				
Geplaatst kapitaal	818.709.492	829.133.638	829.133.638	838.774.651
<i>Gestort kapitaal</i>	<i>818.709.492</i>	<i>829.133.638</i>	<i>829.133.638</i>	<i>838.774.651</i>
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Andere componenten van het eigen vermogen	3.074.721	2.803.091	49.933.825	62.186.683
<i>Herwaarderings-reserve: Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd tegen reële waarde door middel van niet-gerealiseerde resultaten</i>	<i>3.603.753</i>	<i>3.656.977</i>	<i>50.787.710</i>	<i>63.096.316</i>
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>				0
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>	<i>-529.032</i>	<i>-853.886</i>	<i>-853.886</i>	<i>-909.634</i>
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	279.458.538	254.276.513	248.201.631	215.804.179
Baten uit het lopende jaar	65.794.729	49.947.569	49.947.569	55.193.383
Minderheidsbelangen	0	0		
Totaal Eigen Vermogen	1.167.037.480	1.136.160.811	1.177.216.664	1.171.958.895
Totaal verplichtingen en eigen vermogen	20.445.851.317	19.930.890.820	19.973.103.733	20.363.988.428

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	31/12/2018	31/12/2017	31/12/2016
(in EUR)			
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten	324.879.952	323.822.486	306.790.554
Rentebaten	445.951.130	461.710.203	533.996.606
Rentelasten	-180.454.339	-197.045.231	-267.331.152
Dividenden	441.346	13.020	1.678.637
Baten uit provisies en vergoedingen	100.993.996	95.357.960	88.563.844
Lasten uit provisies en vergoedingen	-93.921.070	-94.482.547	-87.961.409
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	2.886.870	5.703.787	2.956.592
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	-246.949	-414.471	292.929
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	325.122	0	0
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	692.931	2.859.080	-2.757.841
Herwaarderingsverschillen van valutakoersverschillen	880.169	1.488.790	1.882.084
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	-25.328	59.254	18.084
Andere exploitatiebaten	47.356.074	48.572.642	50.747.537
Andere exploitatielasten	0	0	-15.295.358
Administratiekosten	-223.146.082	-222.302.933	-245.588.154
Personeelsuitgaven	-90.642.254	-94.373.272	-102.412.677
Algemene en administratieve uitgaven	-132.503.828	-127.929.661	-143.175.476
Afschrijvingen	-10.077.522	-17.450.776	-18.071.325
Materiële vaste activa	-5.159.413	-5.868.792	-9.692.183
Immateriële activa (andere dan goodwill)	-4.918.109	-11.581.984	-8.379.142
Voorzieningen	-1.137.438	-1.678.266	-47.714.255
Bijzondere waardeverminderingen	-5.659.572	-5.005.158	-34.895.689
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	-5.659.572	-5.005.158	-34.895.689
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)</i>	0	255.000	-255.000
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>	-5.659.572	-5.260.158	-34.640.689
Bijzondere waardeverminderingverliezen op materiële vaste activa	0	0	0
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst-en verliesrekening	0	0	0
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geassocieerd als aangehouden voor verkoop	0	0	109.101.315
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG	84.859.338	77.385.354	69.622.447
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	-19.064.609	-27.437.785	-14.429.063
<i>Actuele belastingen</i>	-13.950.105	-13.090.931	-13.042.946
<i>Uitgestelde belastingen</i>	-5.114.504	-14.346.854	-1.386.118
NETTOWINST OF -VERLIES	65.794.729	49.947.569	55.193.383
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaarderingsverschillen van Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)</i>	-53.224	-12.308.606	230.090
<i>Herwaarderingsverschillen van voor verkoop beschikbare financiële activa, geassocieerd als aangehouden voor verkoop</i>			-39.774.036
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegd pensioenregelingen</i>	324.854	55.748	-2.910.828
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)	271.630	-12.252.858	-42.454.774
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van het boekjaar	66.066.359	37.694.711	12.738.610

4.4.2. Overgang IFRS 9

In 2018 werd IFRS 9 "Financial instruments" geïmplementeerd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de herwerkingen die werden uitgevoerd naar aanleiding van de implementatie van IFRS 9 :

Activa (in EUR)	Noot	01/01/2018 IFRS9	Herclassificatie	Waardeschommelingen				31/12/2017 IAS 39
				Stage 1	Stage 2	Stage 3	Overige	
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	4.1.	1.290.781.526	0	0	0	0	0	1.290.781.526
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	22.502.871	0	0	0	0	0	22.502.871
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	4.3.	6.336.709	6.880.002	0	0	0	-543.293	0
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	4.3.	14.405.296	-1.474.223.469	0	0	0	-66.839.402	1.555.468.167
Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		17.974.577.533	1.467.343.467	-6.514.431	-3.585.870	-3.131.308	13.470.278	16.506.995.397
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan banken</i>	4.4.	122.194.707	0	-16.150	0	0	0	122.210.857
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan cliënten</i>	4.4.	16.354.127.394	0	-6.397.926	-3.585.870	-3.131.308	20.353.854	16.346.888.644
<i>Schuldbewijzen</i>	4.3.	1.498.255.432	1.467.343.467	-100.355	0	0	-6.883.576	37.895.896
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.12.	23.694.540	0	0	0	0	0	23.694.540
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.12.	479.850.148	0	0	0	0	6.874.375	472.975.773
Materiële vaste activa	4.5.	19.858.987	0	0	0	0	0	19.858.987
Goodwill en Immateriële activa	4.6.	37.174.391	0	0	0	0	0	37.174.391
Belastingvorderingen	4.7.	49.776.464	0	0	0	0	18.056.738	31.719.726
Andere activa	4.8.	11.932.355	0	0	0	0	0	11.932.355
Totaal Activa		19.930.890.820	0	-6.514.431	-3.585.870	-3.131.308	-28.981.304	19.973.103.733

Verplichtingen (in EUR)	Noot	01/01/2018 IFRS9	Herclassificatie	Waardeschommelingen				31/12/2017 IAS 39
				Stage 1	Stage 2	Stage 3	Overige	
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	21.816.745	0	0	0	0	0	21.816.745
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.005.797.475	0	0	0	0	0	18.005.797.475
<i>Deposito's</i>		16.432.578.727	0	0	0	0	0	16.432.578.727
<i>Kredietinstellingen</i>	4.9.1.	24.988.318	0	0	0	0	0	24.988.318
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	4.9.1.	16.407.590.409	0	0	0	0	0	16.407.590.409
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	4.9.2.	1.175.306.785	0	0	0	0	0	1.175.306.785
<i>Achtergestelde verplichtingen</i>	4.9.3.	276.524.700	0	0	0	0	0	276.524.700
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	4.9.4.	121.387.263	0	0	0	0	0	121.387.263
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.12.	602.013.078	0	0	0	0	0	602.013.078
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.12.	2.781.291	0	0	0	0	0	2.781.291
Voorzieningen	4.10.	79.497.331	0	465.030	316.347	0	0	78.715.954
Belastingverplichtingen	4.7.	6.995.421	0	0	0	0	-1.938.439	8.933.860
Andere verplichtingen	4.8.	75.828.668	0	0	0	0	0	75.828.668
Totaal Verplichtingen		18.794.730.009	0	465.030	316.347	0	-1.938.439	18.795.887.071

Eigen Vermogen (in EUR)	Noot	01/01/2018 IFRS9	Herclassificatie	Waardeschommelingen				31/12/2017 IAS 39
				Stage 1	Stage 2	Stage 3	Overige	
Geplaast kapitaal		829.133.638	0	0	0	0	0	829.133.638
<i>Gestort kapitaal</i>	4.15.	829.133.638	0	0	0	0	0	829.133.638
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>		0	0	0	0	0	0	0
Agio		0	0	0	0	0	0	0
Andere componenten van het eigen vermogen		2.803.091	0	0	0	0	-47.130.733	49.933.824
<i>Herwaarderings-reserve: Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd tegen reële waarde door middel van niet-gerealiseerde resultaten</i>	4.15.	3.656.977	0	0	0	0	-47.130.733	50.787.710
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>	4.15.	-853.886	0	0	0	0	0	-853.886
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	4.15.	254.276.513	0	0	0	0	6.074.882	248.201.631
Baten uit het lopende jaar	4.15.	49.947.569	0	0	0	0	0	49.947.569
Minderheidsbelangen		0	0	0	0	0	0	0
Totaal Eigen Vermogen		1.136.160.811	0	0	0	0	-41.055.851	1.177.216.662
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen		19.930.890.820	0	465.030	316.347	0	-42.994.290	19.973.103.733

IFRS 9 heeft enerzijds een impact op de classificatie en waardering van de financiële activa en anderzijds op de berekening van de waardeverminderingen gelinkt aan financiële activa.

Classification & Measurement :

De portefeuilles van de Groep werden geanalyseerd op basis van de richtlijnen voor de indeling en waardering van financiële activa. De categorie van classificatie is gebaseerd op het business model en de test van betalingen van hoofdsom en interesten (SPPI – test, "Solely Payments of Principal and Interest"). Op basis van het business model gedocumenteerd via de groepspolitiek financieel beleid wordt de portefeuille in zijn totaliteit toegewezen aan de categorie HTC ("Hold To Collect"). Het business model van Crelan bestaat er inderdaad in om te beleggen in activa met een laag risico en deze aan te houden tot aan de vervaldag. Verkopen in de beleggingsportefeuille kunnen enkel voorkomen in uitzonderlijke gevallen (e.g. verhoogd kredietrisico, vervaldag binnen hetzelfde kalenderjaar,...) of voor beperkte volumes.

Onder IAS 39 werd quasi de ganse beleggingsportefeuille van Crelan gewaardeerd aan Fair Value through OCI (FVOCI). Onder IFRS 9 wordt de portefeuille geklasseerd als HTC en bijgevolg gewaardeerd aan amortised cost. Enkel een beperkt aantal effecten (kapitaalsinstrumenten bestaande

uit TIER I papier van financiële instellingen en participaties in private equity) met een marktwaarde/boekwaarde van 14,41 miljoen EUR blijft behouden in de categorie FVOCI en dit op basis van de keuzeoptie voorzien in IFRS 9 § 4.1.4.

Onder IAS 39 werden evenmin financiële activa geklasseerd onder de categorie gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van de waarde schommelingen via de winst- en verliesrekening. Aangezien een beperkte investering in een fonds en enkele vastgoedcertificaten niet voldeed aan de SPPI criteria wordt deze participatie onder IFRS 9 wel geklasseerd onder de categorie gewaardeerd aan reële waarde met verwerking van de waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening. Op die manier werden titels met een aanschaffingswaarde van 6,88 miljoen EUR geherklasseerd naar deze categorie, de marktwaarde van deze titels per 31 december 2017 bedroeg 6,34 miljoen EUR.

De resterende beleggingsportefeuille met een boekwaarde van 1.467 miljoen EUR werd geherklasseerd naar de categorie gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs – schuldbewijzen. De positieve latente marktwaardering ten belope van 66,8 miljoen EUR die onder IAS 39 verwerkt werd in OCI werd bijgevolg afgeboekt (ook de Deferred taks liability die hieraan gekoppeld was werd afgeboekt).

Voor de categorie leningen en vorderingen was er geen impact op vlak van classificatie, deze portefeuille was zowel in IAS 39 als in IFRS 9 gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

Impairment :

Het model voor de berekening van de impairment volgens IFRS 9 is gebaseerd op de bestaande IRB modellen die binnen de bank worden gebruikt voor de inschatting van het kredietrisico. Volgende methodiek werd gehanteerd :

- **Segmentatie :**
De kredietportefeuille werd opgesplitst in homogene segmenten van Probability of Default (PD) en Loss Given Default (LGD). Voor de Credit Conversion Factors (CCF) en vervroegde terugbetalingen werd er gesegmenteerd per product type.
- **Probability of Default modelling (PD) :**
De PD in functie van de maturiteit van het krediet werd berekend op basis van migratiematrixes uit historische default gegevens van de bank. Door middel van een lineaire regressie tussen de default rates en macro economische indicatoren (werkloosheidsgraad en BBP) wordt de PD "Through The Cycle" (TTC) omgevormd tot een PD "Point In Time" (PIT).
- **Loss given default (LGD) :**
De LGD waarden gebruikt voor IFRS 9 zijn, mits bepaalde correcties specifiek aan IFRS 9, dezelfde als die gebruikt worden voor de IRB modellen over de periode 2006 – 2017. Voor de hypothecaire kredieten wordt de LGD gesegmenteerd op basis van de "Loan to Value" (LTV). Hoe beter (lager) de LTV, hoe lager de LGD.
- **Exposure at Default (EAD) :**
De portefeuille wordt onderverdeeld in verschillende types producten. Voor elk type werd een "Credit Conversion Factor" (CCF) berekend, die bepaalt welk deel van het buiten balans gedeelte van het krediet wordt toegevoegd aan het saldo op de balans.
- **Vervroegde terugbetalingen :**
In de toekomstige cashflows van het krediet wordt rekening gehouden met eventuele vervroegde terugbetalingen. De kans op een vervroegde terugbetaling wordt per product bepaald door het departement ALM in lijn met de modellen die gebruikt worden in het kader van de opvolging van de liquiditeit.
- **Staging :**
Om te bepalen of een exposure onderhevig is aan significante stijging van het kredietrisico werd een selectie gemaakt van parameters die wijzen op een toegenomen kredietrisico. De aanwezigheid van één of meer van deze parameters veroorzaakt vervolgens de stagetransfer in het kader van IFRS 9. Het gaat zowel om kwantitatieve als kwalitatieve factoren :
  - De interne rating,
  - De interne score binnen de kredietopvolging,
  - Al dan niet forbearance,

- De uitkomst van kwalitatieve review procedures in het kader van de kredietopvolging,
- Melding bij de kredietcentrale NBB.

Dertig dagen betalingsachterstand wordt, in lijn met de standaard als backstop gebruikt.

- Economische scenario's :

In het model zijn verschillende parameters opgenomen waarvoor de Groep een schatting maakt met betrekking tot de toekomstige situatie van deze parameters (inkomen, vastgoedprijzen, prijzen voor de landbouwproducten,...). In functie van de economische verwachtingen van de Groep worden deze parameters aangepast en is er een gewijzigd resultaat op niveau van de waardeverminderingen. Op basis van 3 verschillende scenario's (base, upside and down) wordt vervolgens het bedrag van de waardeverminderingen bepaald.

Langs de kant van de impairments werd voor de kredietportefeuille reeds een IBNR (Incurred But Not Reported) voorziening geboekt. Onder de IFRS 9 wordt deze vervangen door de waardeverminderingen die worden berekend op de dossiers onder Stage 1 en Stage 2. In totaal werd een IBNR van 20,35 miljoen EUR afgeboekt en werd er voor Stage 1, 2 en 3 in totaal 13,12 miljoen EUR bijgeboekt. Op vlak van de impairments voor de kredietportefeuille was er dus een netto terugname (voor belastingeffect) van 7,24 miljoen EUR.

Ook voor de beleggingsportefeuille werd een stageing doorgevoerd en een provisie aangelegd. Per 1 januari 2018 bevonden alle effecten in deze portefeuille zich in Stage 1. De provisie die hieraan gerelateerd was bedroeg 0,1 miljoen EUR.

Op vlak van het eigen vermogen was de impact dus tweërlei : enerzijds een daling (na belastingeffect) van de OCI ten gevolge van de herclassificatie van de beleggingsportefeuille naar amortised cost ten belope van 47,1 miljoen EUR en anderzijds een toename van de reserves ten belope van 6,1 miljoen EUR ten gevolge van lagere provisies voor de kredietportefeuille onder IFRS 9 dan onder IAS 39.

Hedging :

De Groep Crelan past op de eerste plaats macro-hedging toe. Gezien de nieuwe IFRS 9-reglementering rond macro-dekkingen nog in opbouw is, blijven de huidige regels onder IAS 39 van toepassing.

4.4.3. Algemene commentaar bij de evolutie van de balans

Globaal genomen bleef het balanstotaal stabiel in de periode van einde 2016 tot einde 2018 (een lichte stijging van 0,4%). Per 01/01/2018 werd IFRS 9 van toepassing. Voor een uiteenzetting mbt de impact van deze aanpassing op de cijfers van Crelan verwijzen we naar sectie 4.4.2.

In de loop van 2017 zien we een lichte daling van het totaal balanstotaal. Langs de passiefzijde werd deze daling getriggerd door belangrijke vervaldagen in de kasbonportefeuille (in schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties). Gezien de lage marktrentevoeten wensen de klanten, wiens kasbons op eindvervaldag komen niet meer actief te beleggen in producten met langere looptijden. Bovendien focust Crelan op de verdere uitbouw van de buitenbalansactiviteit waarbij de klanten ondersteund worden in het beleggen in fondsen of gestructureerde producten. De verkoop van buitenbalansproducten bereikte een record in 2017 (EUR 1,2 Mrd). De daling van de kasbonportefeuille en de achtergestelde certificaten zette zich door in 2018, maar globaal genomen was er wel een stijging van de deposito's. Deze stijging was onder andere getriggerd door de overname van meer dan 20 zelfstandige agenten van Record bank. De buiten balans productie liep terug in 2018 tot 1 M EUR tgv de toegenomen volatiliteit op de aandelenmarkten. Globaal genomen wijzigde de samenstelling van de passiefzijde van de balans niet in de periode van einde 2016 tot einde 2018, de passiefzijde bestaat voor 90,6% uit de financiële verplichtingen aangehouden tegen geamortiseerde kostprijs (i.e. de klantendeposito's).

Langs de actiefzijde valt in 2017 de afbouw op van de beleggingsportefeuille (voor verkoop beschikbare financiële activa) van de bank. Aangezien de rentevoeten historisch laag blijven, heeft de bank ervoor gekozen om in 2017 op een zeer gematigd ritme te herinvesteren. De rubriek leningen en vorderingen daalde in 2017 met 38 M EUR. Dit was het gevolg van 2 tegengestelde evoluties binnen deze rubriek (onderverdeling niet aanwezig in de tabel): de rubriek leningen en vorderingen ten opzichte van kredietinstellingen (EUR -251 Mio) daalt, maar een sterke kredietproductie zorgde voor een stijging van

EUR 215 Mio voor de leningen en vorderingen ten opzichte van klanten. De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken stegen met 313 M EUR.

De variaties tussen 2017 en 2018 worden berekend op basis van de IFRS 9 openingsbalans. In 2018 kent de rubriek leningen en vorderingen de sterkste stijging met 204 miljoen EUR. Deze stijging is gerelateerd aan een goede kredietproductie die hoger is dan de terugbetalingen in de loop van 2018. De kredietproductie bedroeg in 2018 2,6 miljard EUR, het grootste deel van deze productie heeft betrekking op het retail segment. Naast de rubriek van de leningen en vorderingen was er een stijging voor de geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken (+175 miljoen EUR). Deze stijging is gerelateerd aan de instroom van gelden langs de passiefzijde van de balans die niet volledig geconverteerd kunnen worden naar de kredieten, effectenportefeuille of buiten balans. Tot slot is er een stijging van 149 miljoen EUR voor de schuldinstrumenten. De bank heeft in de loop van 2018 voor meer dan 300 miljoen EUR investeringen gedaan in obligaties (voornamelijk corporate en overheid) om de bijkomende gelden die werden aangetrokken langs de passiefzijde te rentabiliseren.

Op vlak van de samenstelling van de balans langs de actiefzijde blijven de financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met 89,6% het belangrijkste bestanddeel van de activa. Het 2e belangrijkste bestanddeel betreft de geldmiddelen en zichtrekeningen met centrale banken die 7,17% van de balans vertegenwoordigen.

4.4.4. Algemene commentaar bij de evolutie van de resultatenrekening

In 2016 was er nog gedurende een periode van 5 maanden een resultaat opgenomen voor Keytrade Bank NV. Dit verklaart de daling in de verschillende rubrieken van de resultatenrekening tussen 2016 en 2017. De netto bijdrage aan het resultaat door Keytrade Bank NV bedroeg in 2016 slechts EUR 0,7 Mio.

Financiële en exploitatiebat en -lasten

Vanwege het in 2017 aanhoudende lage rentepeil zette de neerwaartse druk op de rentewinst zich verder door in 2017. De lagere opbrengsten uit de kredietportefeuille (versterkt door de periode met hoge prepayments en herfinancieringen) en uit de beleggingsportefeuille kunnen niet volledig worden gecompenseerd door de lagere kosten van de rentende cliëntenwerkmiddelen aangezien de tarieven van de spaarrekeningen nagenoeg op de wettelijke bodemtarieven zijn beland. Toch daalt de rentewinst met slechts EUR 2 Mio omdat de rentewinst van 2016 in grote mate belast werd met de onmiddellijke kost van de swapherschikkingen die toen is doorgevoerd. In 2018 stabiliseert het netto renteresultaat tov 2017.

Door het verminderde belang van de rentewinst binnen het totale bankproduct van de bank groeit het belang van de activiteiten die provisiebaten genereren. Betreffende inkomsten nemen sterk toe in de periode 2016-2018 dankzij de groei van de effectenhandel, waar zowel de productie als de omlopen fors verder klimmen en dankzij de hogere inkomsten uit het betalingsverkeer gegenereerd door de hogere activiteit en de vernieuwde tariefstructuur ervan (gestart in 2017). Een belangrijk deel van de hogere inkomsten wordt weliswaar genivelleerd door de commissies die betaald worden aan de agenten en die eveneens toenemen; deze commissies zijn immers in hoge mate gebonden aan de volumes van de omlopen spaarrekeningen en zichtrekeningen en van de producties en omlopen met betrekking tot de effectenhandel. In 2016 was er nog een andere exploitatielast van 15,2 Mio EUR. 2016 werd immers nog uitzonderlijk belast door het fraudegeval dat aan het licht kwam begin 2016; enerzijds was er een kost van de fraude tbv 25 M EUR toegerekend aan 2016, anderzijds werd er een tussenkomst van de verzekeraar ontvangen tbv 10 M EUR in 2016. Het rente resultaat en de feekomsten bleven grosso modo stabiel in 2018 tov 2017.

Administratiekosten en afschrijvingen

De bedrijfskosten dalen sterk met EUR 23,3 Mio tussen 2016 en 2017. EUR 17,05 Mio van deze daling heeft betrekking op het wegvallen van de kosten gerelateerd aan Keytrade bank. Verder is in de periode 2016 tot 2018 de daling van de personeelskosten opvallend (-11,8 M EUR, waarvan in 2017 4,8 M mbt Keytrade). Deze daling is het gevolg van de daling van het aantal medewerkers (van 1252 in 2016 naar 1145 per eind 2018, excl. Keytrade).

In de loop van 2017 werd een niet-recurrente afschrijving geboekt van EUR 4,8 Mio op het NEXT project, dit project werd opgezet om de IT infrastructuur van de bank te vernieuwen, maar problemen tijdens de eerste implementatie van het project hebben ertoe geleid dat het project werd opgeschort. Ondertussen heeft de bank ervoor geopteerd om via een ander programma prioriteit te geven aan de versterking van de digitale slagkracht waardoor bepaalde investeringen in het kader van het NEXT project versneld moesten worden afgeschreven. Dit is de voornaamste verklaring voor de daling van de rubriek in 2018 met 6,6 M EUR.

De algemene en administratieve uitgaven stijgen licht in 2018 tov 2017 (+3,6%), deze toename is vooral gelinkt aan projecten mbt digitalisering.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR daalde van 76,7% per einde 2016 naar 73,7% per einde 2017 tot 71,79% per einde 2018. In 2016 werd voor de berekening van deze coëfficiënt geen rekening gehouden met de impact van de fraude noch met de niet-operationele kosten verbonden aan de digitalisatie (vanaf 2017 werden, nav de stopzetting van het NEXT project, deze kosten wel meegenomen in de berekening).

Voorzieningen en waardeverminderingen op financiële activa

In 2016 waren de voorzieningen uitzonderlijk hoog door het boeken van voorzieningen in het kader van het project Fit for the Future (herstructurering van de centrale diensten) en van de herstructurering van het net voor EUR 38,8 Mio. In 2017 en 2018 betrof de belangrijkste beweging in de voorzieningen telkens de aanleg van de technische voorziening voor Crelan Insurance (5,4 Mio 2017 en 4,3 Mio 2018). Het verschil tov de geboekte bedragen (-1,1M 2018 en -1.7M 2017) heeft vooral betrekking op terugnames op de provisie voor reorganisatie.

Mbt de bijzondere waardeverminderingen voor leningen en vorderingen werden in 2016 nog bijkomende voorzieningen aangelegd op de kredietportefeuille (vooral in de landbouwsector). In 2017-2018 bleven de waardeverminderingen zeer beperkt in verhouding tot de omvang van de portefeuille. Dit is gerelateerd aan de voorzichtige acceptatiepolitiek van de afgelopen jaren en is ook een tendens die we terugvinden op de Belgische markt.

Totale resultaten

Onder het resultaat van 2016 zien we nog steeds de meerwaarde van EUR 109,1 Mio op de verkoop van Keytrade Bank NV.

Het resultaat voor belasting stijgt van 69,6 Mio in 2016 tot 77,4 Mio in 2017 tot 84,9 Mio in 2018.

Met betrekking tot de belastingen heeft de wijziging van de tarieven in de vennootschapsbelasting gezorgd voor een herwaardering van de latente belastingen in 2017. De daling van het tarief van de vennootschapsbelasting leidde aldus tot een waardevermindering van EUR 7,7 Mio in het resultaat.

Het nettoresultaat van de Groep bedroeg EUR 55,2 Mio per einde 2016, 49,9 Mio per einde 2017 en 65,8 Mio per einde 2018. Deze evolutie was het gevolg van een stabiel operationeel resultaat ondersteunt door een daling in de immateriële afschrijvingen tgv een uitzonderlijke afschrijving in 2017 en een daling van de belastingkost tgv een uitzonderlijke hoge belastingkost in 2017.

4.5. Kapitaal management

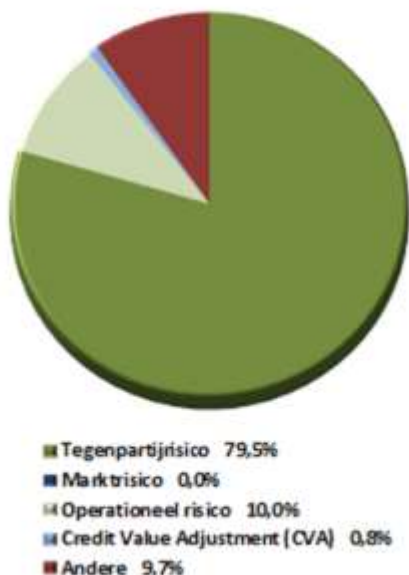
De risico's en het kapitaal die aan deze risico's worden toegewezen, worden elk kwartaal opgevolgd. Het toezicht op kapitaalvereisten gebeurt binnen het reglementair kader en volgens de eisen van de Nationale Bank van België.

4.5.1. Analyse voor het jaar 2016

Het management legt een interne Tier 1 Capital ratio limiet op van 10%, zijnde 2% hoger dan het reglementaire minimum van 8 %. Het kapitaalmanagement van de bank valt in belangrijke mate samen met het reglementair kapitaalsbeheer.

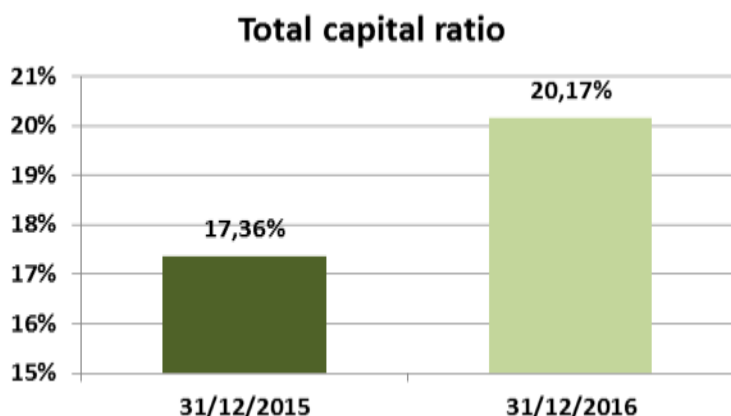
Op 31 december 2016 is de samenstelling en allocatie van het eigen vermogen aan de diverse risico's op geconsolideerd niveau als volgt:

Verbruik kapitaal per Basel risico

Hierbij vertegenwoordigt het tegenpartijrisico met 79,5% het grootste risico voor de Groep. Daarnaast is er het operationeel risico dat 10% van het totaal gerapporteerde risico vertegenwoordigt volgens Basel normen. De « Credit Value Adjustment » is een extra kapitaalbuffer dat moet worden aangelegd voor derivaten die niet via een centrale clearingpartij worden afgesloten. Er wordt geen marktrisico gerapporteerd. 9,7% van het benodigde kapitaal gaat naar « andere » risico's, dat is samengesteld uit het extra benodigd kapitaal voor enerzijds Belgische hypothecaire leningen die volgens de IRB-methode worden gerapporteerd en een 5% extra risicogewicht toeslag krijgen en anderzijds een 1,2 factor waarmee risico gewogen activa, gerapporteerd volgens de IRB-methode moeten worden vermenigvuldigd.

Het Kapitaal

Op 31 december 2016 was de Total capital ratio op geconsolideerd niveau 20,17%, ten opzichte van een Total capital ratio van 17,36% op 31 december 2015.

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend. De toepassing van de "fully loaded" methode zou een ratio van 19,27% geven voor het jaar 2016.

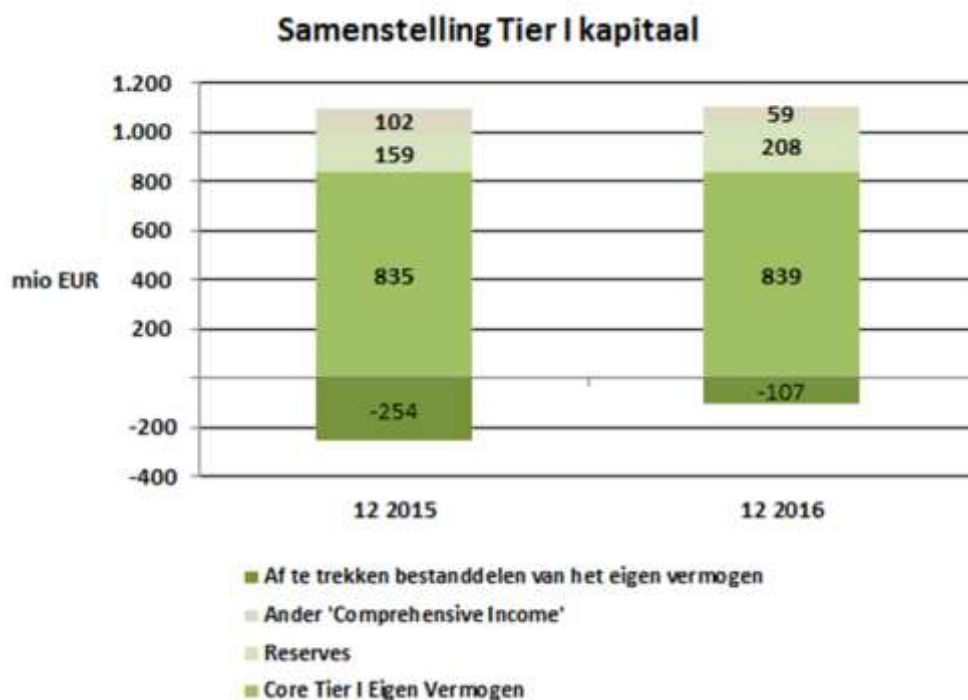
Het beschikbaar eigen vermogen bedroeg per 31 december 2016 EUR 1.217 miljoen EUR en is als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Kapitaal	838.774.650,78	834.972.203,47
Reserves	238.221.821,73	196.104.856,57
Aanpassingen aan reserves uit de herwaardering in het eigen vermogen	58.728.994,03	101.756.437,85
Uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten	-45.778.501,57	-48.555.283,66
Overgangsmaatregelen Basel III	-5.544.050,54	-65.951.006,64
Overschot/tekort bij IRB provisie	-12.203.905,00	-9.615.055,00
Goodwill en andere immateriële vaste activa	-43.165.070,02	-130.089.791,68
Achtergestelde certificaten	188.530.037,24	242.725.084,93
Andere aanpassingen	-48.277,90	-48.727,48
Beschikbaar eigen vermogen	1.217.515.698,75	1.121.298.718,36

Volgens de definitie van het Basel Comité voor Banktoezicht bevat het TIER I kapitaal het volgestorte aandelenkapitaal, alle reserves inclusief herwaarderingsreserve maar exclusief goodwill en andere immateriële activa, het pensioenvermogen op basis van vaste uitkeringen en een deel van de uitgestelde belastingvorderingen. Het TIER I kapitaal wordt ook aangeduid als het kernkapitaal van de groep Crelan.

De andere aanpassingen hebben betrekking op de correctie voor « Prudent Valuation ».

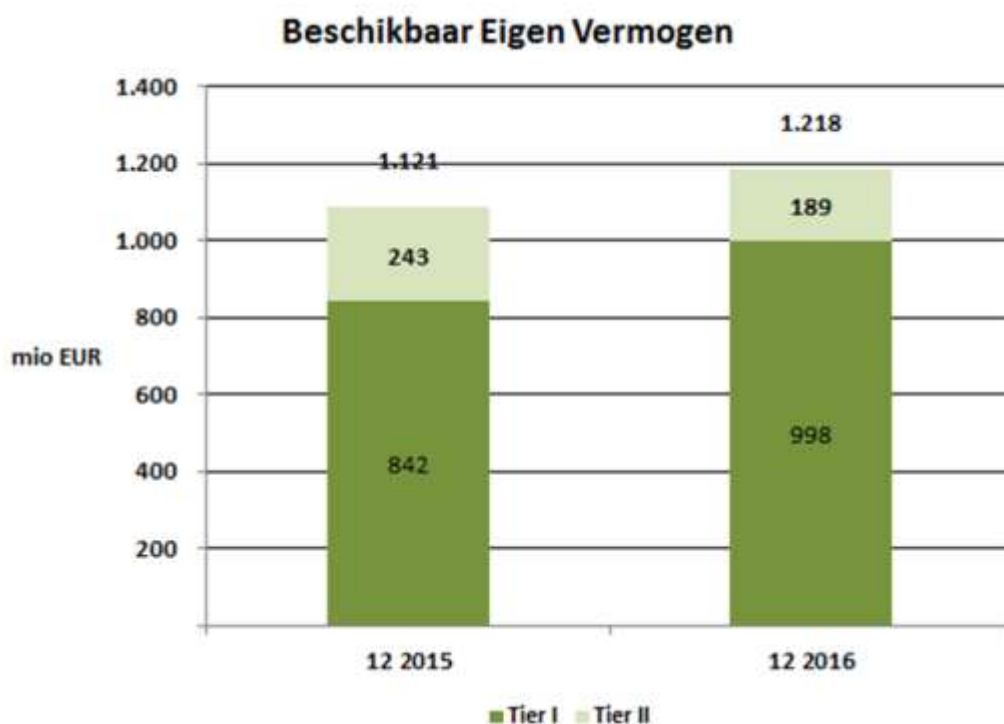
Na de overgang naar de Basel III reglementering zijn er een aantal overgangsmaatregelen voorzien bij het berekenen van het TIER I kapitaal. Zo worden de herwaarderingsreserves op voor verkoop beschikbare financiële activa en de uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten slechts voor een bepaald percentage opgenomen in het beschikbaar eigen vermogen. Deze overgangsmaatregelen zijn van toepassing tot en met 2017.

TIER II kapitaal, of aanvullend kapitaal, bestaat voornamelijk uit achtergestelde certificaten waaraan voldaan wordt aan de voorwaarden van het Basel Comité, en vormt eveneens een onderdeel van de kapitaalpositie van de groep Crelan.

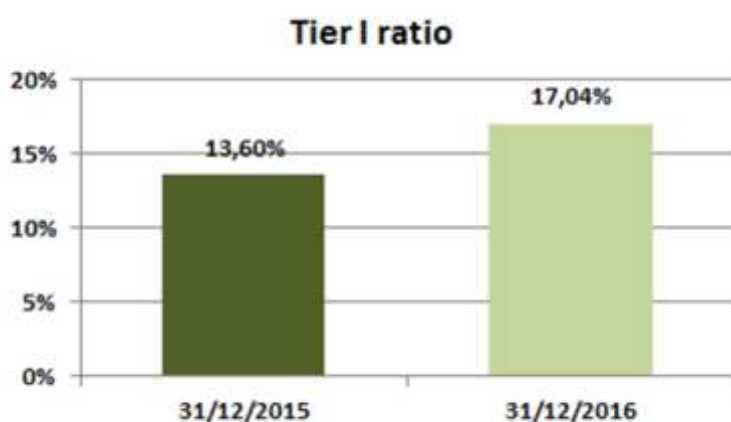
In lijn met artikel 64 van Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 worden Tier 2 instrumenten met een resterende looptijd van minder dan 5 jaar opgenomen a rato van het bedrag dat bekomen wordt door het kapitaal te vermenigvuldigen met het resultaat van de breuk met in de teller het aantal kalenderdagen van de resterende looptijd en in de noemer het aantal kalenderdagen in de periode van 5 jaar.

Het TIER I en TIER II kapitaal vormen samen het beschikbaar vermogen.

De TIER I ratio geeft het TIER I kapitaal van de groep Crelan weer als percentage van haar totale risicogewogen activa. De regulator heeft bepaald dat dit minimaal 9,5% moet zijn voor de groep Crelan voor het jaar 2016.

De TIER I ratio bedraagt 17,04% op 31 december 2016 ten opzichte van een TIER 1 ratio van 13,60% op 31 december 2015.

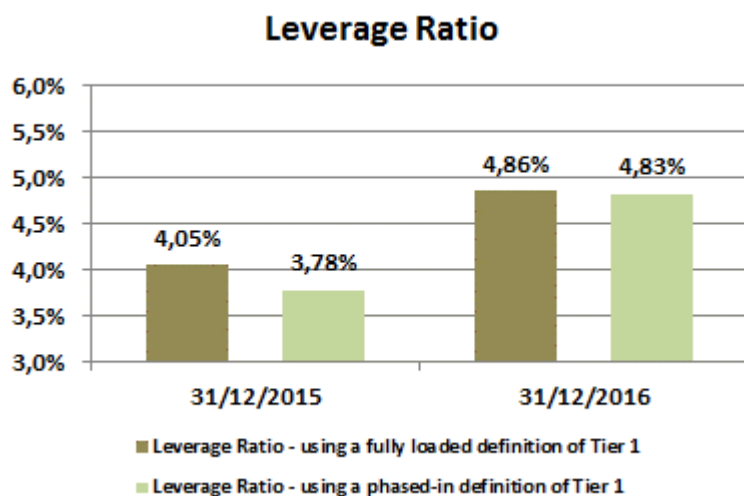
Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

De toepassing van de "fully loaded" methode zou een ratio van 16,15% geven voor het jaar 2016.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Deze vormt een onderdeel van Basel III en wordt gedefinieerd als het Tier 1 kapitaal gedeeld door de totale risicoposities

van binnen- en buitenbalans posten gedefinieerd volgens Basel III. Deze moet minstens 3% bedragen. De leverage ratio wordt sedert 1 januari 2014 gerapporteerd onder Pijler II. Met ingang 1 januari 2018 zou de leverage ratio onder Pijler I moeten gerapporteerd worden.

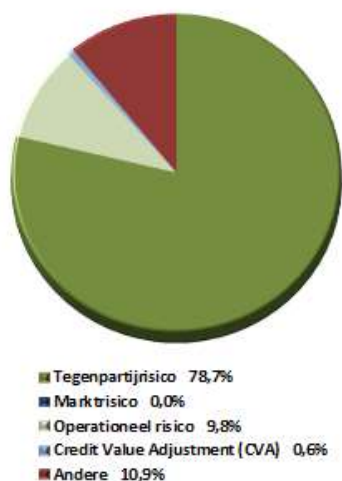
4.5.2. Analyse voor het jaar 2017

De Nationale Bank van België legt Crelan een target op van 10%, maar intern streven we naar een minimale Tier I ratio van 12%.

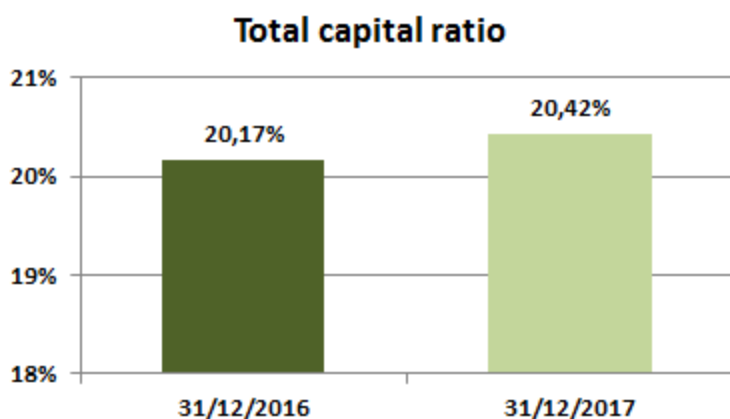
Het kapitaalmanagement van de bank valt in belangrijke mate samen met het reglementair kapitaalsbeheer.

Op 31 december 2017 is het de samenstelling en allocatie van het eigen vermogen aan de diverse risico's op geconsolideerd niveau als volgt:

Verbruik kapitaal per Basel risico

Hierbij vertegenwoordigt het tegenpartijrisico met 78,7% het grootste risico voor de Groep. Daarnaast is er het operationeel risico dat 9,8% van het totaal gerapporteerde risico vertegenwoordigt volgens Basel normen. De « Credit Value Adjustment » is een extra kapitaalbuffer die moet worden aangelegd voor derivaten die niet via een centrale clearingpartij worden afgesloten. Er wordt geen marktrisico gerapporteerd. 10,9% van het benodigde kapitaal gaat naar « andere » risico's, dat is samengesteld uit het extra benodigd kapitaal voor enerzijds Belgische hypothecaire leningen die volgens de IRB-methode worden gerapporteerd en een 5% extra risicogewicht toeslag krijgen en anderzijds een 1,2 factor waarmee risico gewogen activa, gerapporteerd volgens de IRB-methode, moeten worden vermenigvuldigd.

Op 31 december 2017 was de Total Capital Ratio 20,42%, ten opzichte van een CAD van 20,17% op 31 december 2016.

De Nationale Bank van België heeft een target van 13,5 % opgelegd vanaf 30/06/2017.

Deze cijfers worden berekend volgens de "phased in" methode.

De toepassing van de "fully loaded" methode geeft de volgende cijfers :

- 31/12/2017 : 20,46 %
- 31/12/2016 : 19,27%.

Het beschikbaar eigen vermogen bedroeg per 31 december 2017 1,18 Mrd EUR en is als volgt samengesteld:

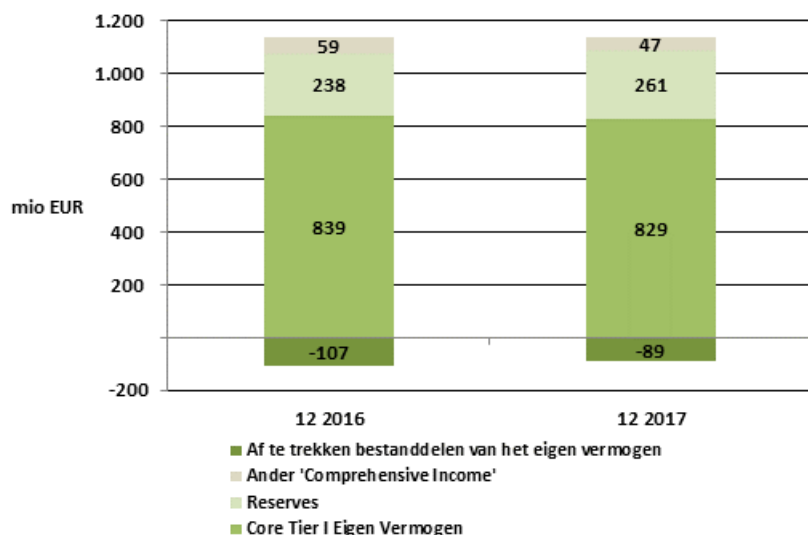
(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Kapitaal	829.133.638	838.774.651
Reserves	260.711.998	238.221.822
Aanpassingen aan reserves uit de herwaardering in het eigen vermogen	46.967.172	58.728.994
Uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten	-37.680.384	-45.778.502
Overgangsmaatregelen Basel III	-2.028.134	-5.544.050
Overschot/tekort bij IRB provisie	-12.210.090	-12.203.905
Goodwill en andere immateriële vaste activa	-37.174.391	-43.165.070
Achtergestelde certificaten	133.620.093	188.530.037
Andere aanpassingen	-44.320	-48.278
Beschikbaar eigen vermogen	1.181.295.582	1.217.515.699

Volgens de definitie van het Basel Comité voor Banktoezicht bevat het TIER I kapitaal het volgestorte aandelenkapitaal, alle reserves inclusief herwaarderingsreserve maar exclusief goodwill en andere immateriële activa, het pensioenvermogen op basis van vaste uitkeringen en een deel van de uitgestelde belastingvorderingen. Het TIER I kapitaal wordt ook aangeduid als het kernkapitaal van de groep Crelan.

Na de overgang naar de Basel III reglementering zijn er een aantal overgangsmaatregelen voorzien bij het berekenen van het TIER I kapitaal. Zo worden de herwaarderingsreserves op voor verkoop beschikbare financiële activa en de uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten slechts voor een bepaald percentage opgenomen in het beschikbaar eigen vermogen. Deze overgangsmaatregelen zijn van toepassing tot en met 2017.

Zonder overgangsmaatregelen zou het beschikbaar eigen vermogen in 2017 2.028.134,55 EUR hoger zijn terwijl de gewogen risicovolumes niet beïnvloed worden. Dit zou een positief impact hebben op de kapitaalratio's van 0.04%. Het einde van de overgangsmaatregelen heeft dus een marginaal impact.

Samenstelling Tier I kapitaal

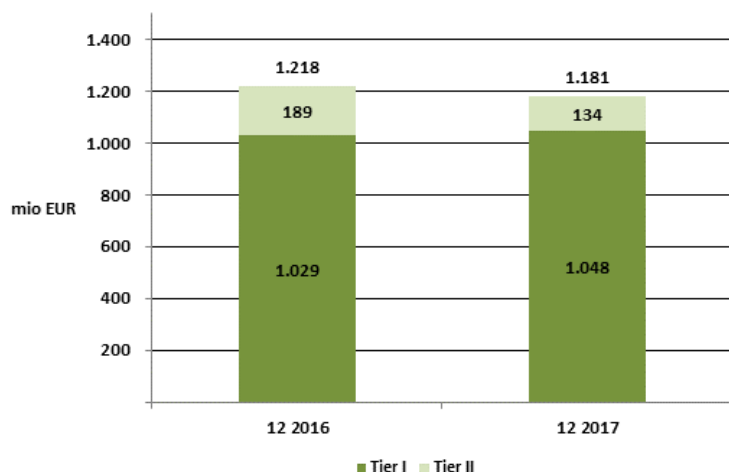

TIER II kapitaal, of aanvullend kapitaal, bestaat voornamelijk uit achtergestelde certificaten waaraan voldaan wordt aan de voorwaarden van het Basel Comité, en vormt eveneens een onderdeel van de kapitaalpositie van de groep Crelan.

In lijn met artikel 64 van Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012 worden Tier 2 instrumenten met een resterende looptijd van minder dan 5 jaar opgenomen a rato van het bedrag dat bekomen wordt door het kapitaal te vermenigvuldigen met het resultaat van de breuk met in de teller het aantal kalenderdagen van de resterende looptijd en in de noemer het aantal kalenderdagen in de periode van 5 jaar.

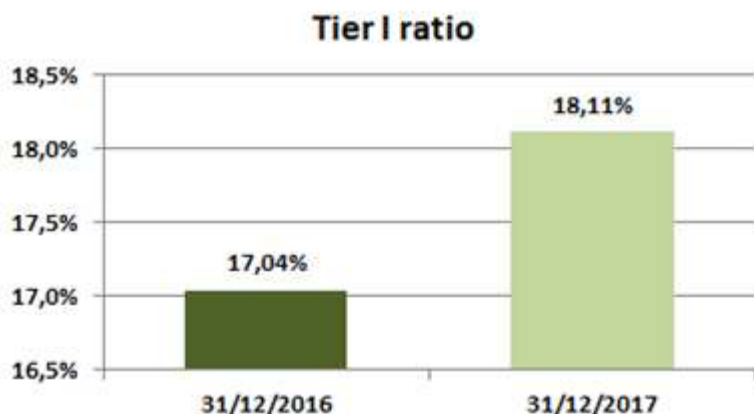
Het TIER I en TIER II kapitaal vormen samen het beschikbaar vermogen.

Beschikbaar Eigen Vermogen

De TIER I ratio geeft het TIER I kapitaal van de Groep Crelan weer als percentage van haar totale risicogewogen activa. De regulator heeft bepaald dat dit minimaal 10% moet zijn voor 2017 voor de Groep Crelan.

De TIER I ratio bedraagt 18,11% op 31 december 2017 ten opzichte van een TIER 1 ratio van 17,04% op 31 december 2016.

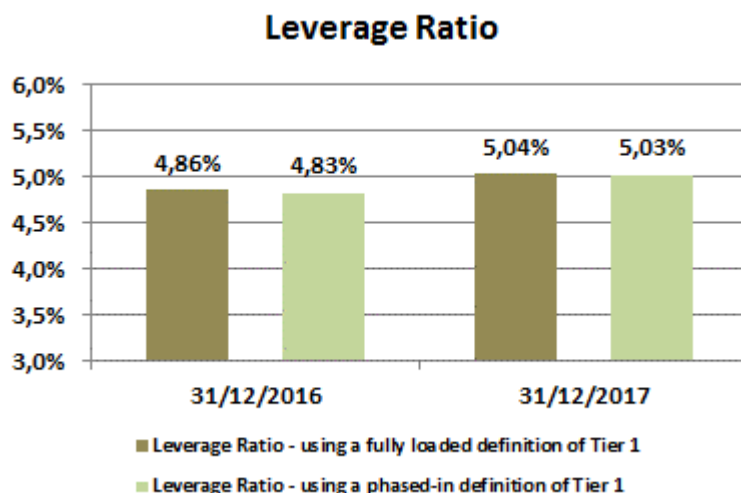

Deze ratio's werden volgens de "phased-in" methode berekend.

De toepassing van de "fully loaded" methode geeft de volgende cijfers :

- 31/12/2017 : 18,15%
- 31/12/2016 : 16,15%.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Deze vormt een onderdeel van Basel III en wordt gedefinieerd als het Tier 1 kapitaal gedeeld door de totale risicoposities van binnen- en buitenbalans posten gedefinieerd volgens Basel III . Deze moet minstens 3% bedragen. De leverage ratio wordt sedert 1 januari 2014 gerapporteerd onder Pijler II. Met ingang op 1 januari 2018 moet de leverage ratio onder Pijler I worden gerapporteerd.

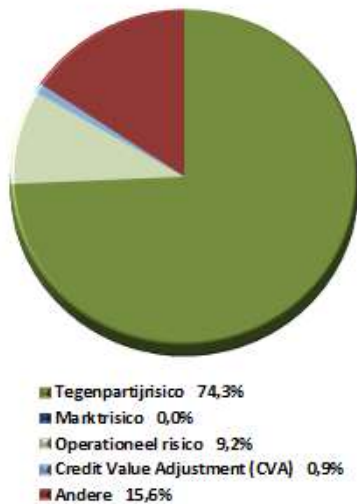

4.5.3. Analyse voor het jaar 2018

De Nationale Bank van België legt Crelan een SREP TIER I op van 12,325%.

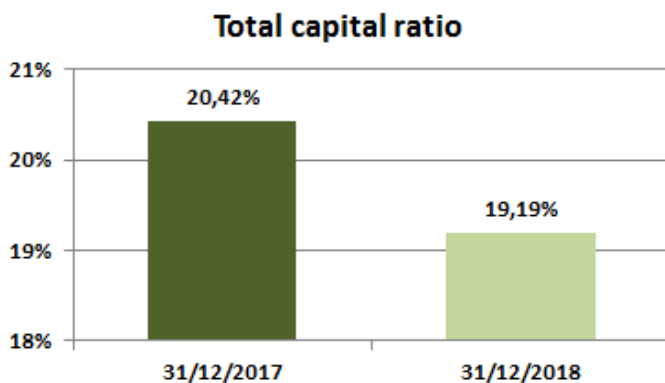
Op 31 december 2018 was de samenstelling en allocatie van het eigen vermogen aan de diverse risico's op geconsolideerd niveau als volgt :

Verbruik kapitaal per Basel risico

Hierbij vertegenwoordigt het tegenpartijrisico met 74,3% het grootste risico voor de Groep. Daarnaast is er het operationeel risico dat 9,2% van het totaal gerapporteerde risico vertegenwoordigt volgens Basel normen. De "Credit Value Adjustment" is een extra kapitaalbuffer die moet worden aangelegd voor derivaten die niet via een centrale clearingpartij worden afgesloten. Er wordt geen marktrisico gerapporteerd. 15,6% van het benodigde kapitaal gaat naar "andere" risico's, dat is samengesteld uit het extra benodigd kapitaal voor enerzijds Belgische hypothecaire leningen die volgens de IRB-methode worden gerapporteerd en anderzijds een 1,2 factor waarmee risico gewogen activa, gerapporteerd volgens de IRB-methode, moeten worden vermenigvuldigd.

Het Kapitaal

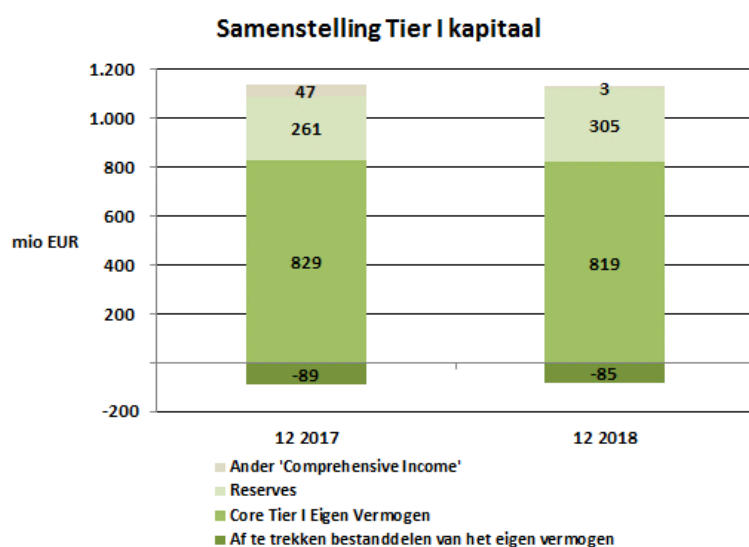
Op 31 december 2018 was de Total Capital Ratio 19,19%, ten opzichte van een CAD van 20,42% op 31 december 2017.

Het beschikbaar eigen vermogen bedroeg per 31 december 2018 1,125 miljard EUR en is als volgt samengesteld :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Kapitaal	818.709.491	829.133.638
Reserves	305.257.009	260.711.998
Aanpassingen aan reserves uit de herwaardering in het eigen vermogen	3.074.720	46.967.172
Uitgestelde belastingvorderingen die op toekomstige winstgevendheid berusten	-34.653.429	-37.680.384
Overgangmaatregelen Basel III	0	-2.028.135
Overschot/tekort bij IRB provisie	-16.767.150	-12.210.090
Goodwill en andere immateriële vaste activa	-33.783.994	-37.174.391
Achtergestelde certificaten	83.414.515	133.620.093
Andere aanpassingen	-40.730	-44.320
Beschikbaar eigen vermogen	1.125.210.432	1.181.295.582

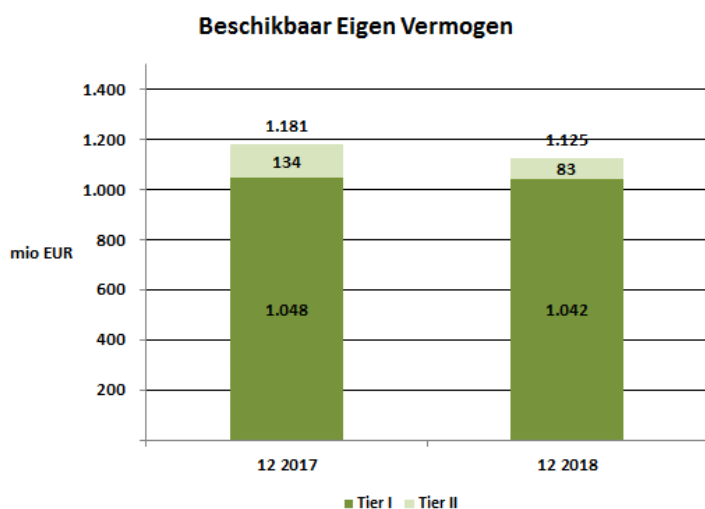
Volgens de definitie van het Bazel Comité voor Banktoezicht bevat het TIER I kapitaal het volgestorte aandelenkapitaal, alle reserves inclusief herwaarderingsreserve maar exclusief goodwill en andere immateriële activa, het pensioenvermogen op basis van vaste uitkeringen en een deel van de uitgestelde belastingvorderingen. Het TIER I kapitaal wordt ook aangeduid als het kernkapitaal van de Groep Crelan.

Volgende grafiek geeft de samenstelling weer van TIER I kapitaal :

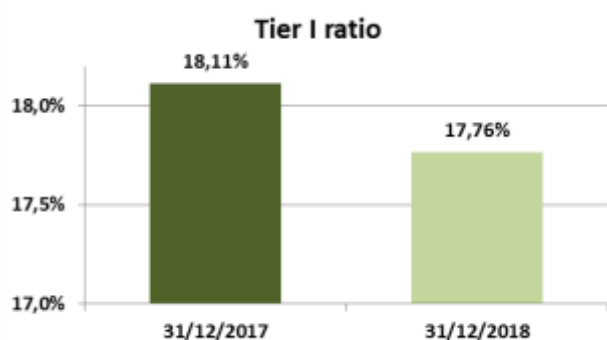
TIER II kapitaal, of aanvullend kapitaal, bestaat uit achtergestelde certificaten waaraan voldaan wordt aan de voorwaarden van het Bazel Comité en vormt eveneens een onderdeel van de kapitaalpositie van de Groep Crelan.

Het TIER I en TIER II kapitaal vormen samen het beschikbaar vermogen.

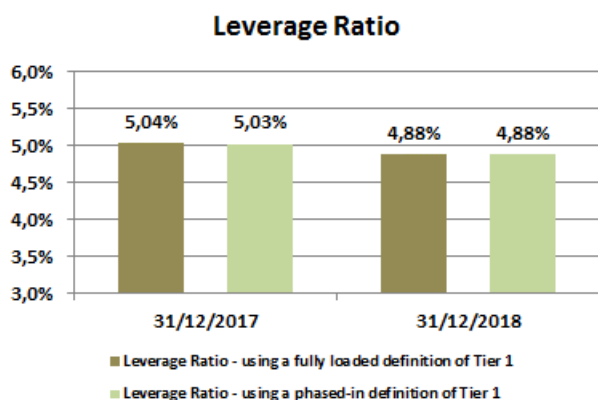

De TIER I ratio geeft het TIER I kapitaal van de Groep Crelan weer als percentage van haar totale risicogewogen activa. De regulator heeft bepaald dat dit minimaal 12,325% moet zijn voor 2018 voor de Groep Crelan.

De TIER I ratio bedraagt 17,76% op 31 december 2018 ten opzichte van een TIER I ratio van 18,11% op 31 december 2017.

De leverage ratio is een eenvoudige maatstaf voor de solvabiliteit van banken. Deze vormt een onderdeel van Bazel III en wordt gedefinieerd als het TIER I kapitaal gedeeld door de totale risicoposities van binnen- en buitenbalans posten gedefinieerd volgens Bazel III. Deze moet minstens 3% bedragen. De leverage ratio wordt sedert 1 januari 2018 onder Pijler I gerapporteerd.

IFRS 9

In 2018 werd gestart met de implementatie van IFRS 9 binnen de Groep Crelan.

De impact op niveau van de CAD-ratio Tier I (zowel Tier 1 – ratio als total capital ratio, zowel phased in als fully loaded) bedraagt -50bps. Deze daling is enerzijds het gevolg van het wegvallen van de latente meerwaarden en anderzijds de stijging van het eigen vermogen ten gevolge van de netto daling van de impairments.

4.6. Benaming, historiek en evolutie van de uitgever

4.6.1. Benaming en statuut

De uitgevende instelling is de coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid "CrelanCo", vennootschap naar Belgisch recht, met maatschappelijke zetel in de Sylvain Dupuislaan, 251, te 1070 Brussel (België), en met ondernemingsnummer BTW BE 0403.263.840 - RPR Brussel (Tel. : 02/558.71.11).

CrelanCo werd op 20/12/1966 opgericht onder de benaming "Coöperatieve Deposito- en Kredietkas voor de Landbouw, afgekort "Lanbokas".

CrelanCo is een kredietinstelling die valt onder de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen. Ze maakt deel uit van de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'. Deze Federatie steunt op een solidariteitsprincipe waarbij de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen wordt gewaarborgd door de andere leden. Ze wordt ook erkend door artikel 240 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

CrelanCo is sinds haar oprichting een erkende coöperatieve vennootschap die lid is van de Nationale Raad voor de Coöperatie.

Uit het Koninklijk besluit van 4 mei 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen en van de coöperatieve vennootschappen (BS 17.05.2016) vloeit voort dat de reeds erkende coöperatieve vennootschappen beschouwd worden als erkend voor onbepaalde duur, voor zover zij blijven voldoen aan de erkenningsvoorwaarden.

De erkende coöperatieve vennootschap is een manier om anders te ondernemen. Essentieel zijn onder meer de vrijwillige toetreding, de gelijkheid of de beperking van het stemrecht tijdens de algemene vergadering en een matige rentevoet (het dividend is bijvoorbeeld momenteel beperkt tot maximum 6% van de nominale waarde van het aandeel, na aftrek van de roerende voorheffing).

Dankzij deze erkenning kan CrelanCo eveneens deelnemen aan de werkzaamheden van de Nationale Raad voor de Coöperatie die twee belangrijke opdrachten heeft :

- passende maatregelen bestuderen en bevorderen tot verspreiding van de beginselen en het ideaal van de coöperatie, zoals met name gedefinieerd door de Internationale Coöperatieve Alliantie;
- adviezen of voorstellen in verband met de vraagstukken over de coöperatieve bedrijvigheid overmaken aan de minister en, voor de aangelegenheden waarvoor hij bevoegd is, aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

4.6.2. Historiek

De geschiedenis van CrelanCo is onlosmakelijk verbonden met die van de N.V. Landbouwkrediet / Crelan waarvan het één van de aandeelhouders is.

Het Landbouwkrediet (nu Crelan NV) werd in 1937 door de overheid opgericht als openbare kredietinstelling met de bedoeling kredieten te verstrekken aan de land- en tuinbouwers.

Nu is Crelan, samen met de CVBA CrelanCo, uitgegroeid tot een volwaardige, autonome privé-bank die een volledige service verstrekt aan particulieren, zelfstandigen, ondernemingen en uiteraard ook aan de historische doelgroep de land- en tuinbouwers.

Mijlpalen in de geschiedenis :

1937 : oprichting van het Nationaal Instituut voor Landbouwkrediet (NILK), een openbare kredietinstelling met als doel kredieten te verstrekken aan land-en tuinbouwsector.

Jaren '60 : oprichting van de Belgische erkende coöperatieve Kassen, Lanbokas en Agricaïsse op 20 december 1966 en de eerste samenwerking tussen de bank en de Kassen. De fusie van deze kassen (Lanbokas en Agricaïsse) in 2015 heeft geleid tot de oprichting van CrelanCo.

1992 : omvorming van de parastatale NILK tot een publiekrechtelijke naamloze vennootschap : de NV Landbouwkrediet. Begin van de privatisering.

1993 : oprichting van een federatie van kredietinstellingen. De Belgische coöperatieve Kassen en de CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet worden de eerste aandeelhouders van de NV Landbouwkrediet.

1995: Swiss Life Belgium wordt aandeelhouder

1996 : Bacob wordt aandeelhouder. Bacob, Swiss Life en de Belgische coöperatieve Kassen hebben elk een derde van de aandelen.

2003 : het Franse Crédit Agricole S.A. wordt aandeelhouder. De Belgische coöperatieve Kassen en het Franse Crédit Agricole hebben elk de helft van de aandelen.

2004 : overname Europabank

2005 : overname Keytrade Bank

2006 : lancering Fidelio-concept, de commerciële vertaling van het coöperatieve gedachtegoed.

2007 : start Crelan Insurance (toen onder de naam Landbouwkrediet Verzekeringen)

2008 : opstart van de activiteiten Personal & Private Banking.

2009 : overname klanten Kaupthing Bank Belgium.

2010 : opstart onlineverkoopkanaal "Landbouwkrediet Direct".

2011 : overname Centea, meteen de grootste stap in het groeiproces.

2013 : fusie Landbouwkrediet en Centea, nieuwe naam: Crelan.

2015 : de Belgische coöperatieve Kassen worden de enige aandeelhouders van Crelan na overname van de participatie van de Franse aandeelhouders. Sindsdien is Crelan een 100% Belgische en 100% coöperatief verankerde bank.

De coöperatieve kassen achter Crelan zijn ook gefusioneerd om één grote coöperatieve kas te vormen die de naam CrelanCo kreeg. De organisatiestructuur van Crelan werd hierdoor eenvoudiger en transparanter.

2016 : verkoop van Keytrade Bank aan Crédit Mutuel Arkéa. Crelan kiest volledig voor het 100% coöperatieve bankmodel.

2017 : Philippe Voisin wordt CEO van Crelan in opvolging van Luc Versele.

2018 : lancering van Crelan Foundation om een concrete invulling te geven aan het maatschappelijk engagement van Crelan.

2019 : ontbinding CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet. CrelanCo wordt aandeelhouder van de NV Crelan voor 99,99%.

4.6.3. Belangrijkste investeringen

De geplande investeringen behelzen een geschatte kostprijs van 13 MIO EUR op de horizon 2019-2020. Ongeveer 7 MIO EUR van dit bedrag is gepland om gerealiseerd te worden in 2019. Voor 2020 schatten we dit bedrag in op 6 Mio EUR. Deze projecten situeren zich over 5 domeinen :

- Digitalisering
- Groei

- Veiligheid
- Efficiëntie
- Talent ontwikkeling

Daarnaast wenst de Groep Crelan verder te groeien. In dit opzicht zal ze ook opportuniteiten, als die zich mochten voordoen, met het oog op externe groei onderzoeken.

De financiering hiervan kan een invloed hebben op de huidige financiële structuur en de organisatie van de groep alsdusdanig.

4.6.4. Andere recente gebeurtenissen met betrekking tot de solvabiliteit

In 2016 is de bank het slachtoffer geworden van een grote internationale fraude. Het betreft een zogenaamde "fake president fraude". Het bedrag van de fraude bedroeg bijna 70 miljoen EUR. De klanten en coöperanten werden wel niet geïmpacteerd. Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kon worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact, ook de solvabiliteit werd niet aangetast.

In de loop van 2016 heeft Crelan van haar verzekeraar een tussenkomst ontvangen van 10 mio EUR voor de schade geleden nav de fraude. In 2019 heeft de bank nog ongeveer 1,2 miljoen kunnen recupereren dankzij gerechtelijke procedures.

In 2016 werd de dochtermaatschappij Keytrade Bank verkocht aan Crédit Mutuel Arkéa, wat toen een meerwaarde gegenereerd heeft van 109,1 miljoen euro in de geconsolideerde jaarrekening.

In 2018 werd IFRS 9 "Financial instruments" geïmplementeerd. Het gaat om een nieuwe standaard voor de accounting van financiële instrumenten.

Op vlak van het eigen vermogen was de impact van IFRS 9 tweërlei : enerzijds een daling (na belastingeffect) van de OCI (other comprehensive income) ten gevolge van de herclassificatie van de beleggingsportefeuille naar amortised cost ten belope van 47,1 miljoen EUR en anderzijds een toename van de reserves ten belope van 6,1 miljoen EUR ten gevolge van lagere provisies voor de kredietportefeuille onder IFRS 9 dan onder IAS 39. Netto betekende dit dus een daling van het boekhoudkundig eigen vermogen van 41 Mio EUR of 0,7 % van de totale Risk Weighted Assets van de groep per 31/12/2017.

De Nationale Bank van België heeft in 2018 macroprudentiële maatregelen vastgelegd om extra solvabiliteitsbuffers op te leggen aan de banken inzake woningkredieten. De impact ervan betekent voor Crelan een verhoging van het risicovolume met ongeveer 250 miljoen euro (toepassing factor 1,33). Concreet betekent dit dat zonder deze maatregel de Tier 1 ratio 0,79% en de Total Capital ratio 0,86% hoger zou zijn.

4.7. Overzicht van de activiteiten

De activiteiten van CrelanCo zijn gebonden aan de Federatie van kredietinstellingen "Crelan". Deze Federatie is momenteel een operationele eenheid die samengesteld is uit twee banken : de CVBA CrelanCo en de NV Crelan. Ze bieden een volledige bankdienst aan particulieren, zelfstandigen en ondernemingen.

Deze dienstverlening omvat het toekennen van kredieten (kredieten aan de land- en tuinbouw, investeringskredieten, hypothecaire kredieten en consumentenkredieten), het openen van bankrekeningen (zichtrekeningen, depositorekeningen, effectenrekeningen), het ter beschikking stellen van betaalmiddelen, traditioneel of elektronisch, zoals kaarten, het aanbieden van beleggingsinstrumenten (kasbons, euro-obligaties, euro medium term notes, beleggingsfondsen, ...) en het aanbieden van diensten van vermogensbeheer.

Op het vlak van de spreiding van de taken, worden de zichtrekeningen en spaarrekeningen traditioneel bij de aangesloten kredietkassen geherbergd, terwijl beleggingsproducten (termijnrekeningen, kasbons, achtergestelde certificaten) en de interbancaire verrichtingen bij de NV Crelan geherbergd worden. Inzake kredieten worden de hypothecaire kredieten en de kredieten aan de landbouwsector sinds een aantal jaren normaal bij de NV Crelan geherbergd, terwijl de leningen op afbetalingen en de beroepskredieten (anders dan deze voor de landbouw) bij de kassen geherbergd zijn. In dit kader komt CrelanCo voornamelijk tussen voor het toekennen van leningen op afbetaling en de opening van rekeningen.

Op 31.12.2018 bedroeg de kredietomloop van de Groep Crelan ongeveer 16,593 miljard euro, verdeeld over 73,37% voor particulieren, 13,52% voor ondernemingen en 13,11% voor land- en tuinbouwers. De cliëntendeposito's bedroegen 18.377 miljard euro.

De Federatie van kredietinstellingen "Crelan" is hoofdzakelijk actief op de Belgische markt.

Daarnaast heeft de NV Crelan twee dochtermaatschappijen : Europabank NV en Crelan Insurance NV.

Europabank NV is een nichebank gespecialiseerd in kredietverlening aan klanten met een ander risicoprofiel dan die van het Crelan cliënteel. De kredietverlening gebeurt via een eigen kantorennet en via zelfstandige makelaars. Aan de depositokant ligt de nadruk op de traditionele spaarproducten. Daarnaast heeft Europabank ook een internationale Visa- en Mastercard-licentie en een leasingaanbod via EB-Lease NV, de dochtermaatschappij van Europabank.

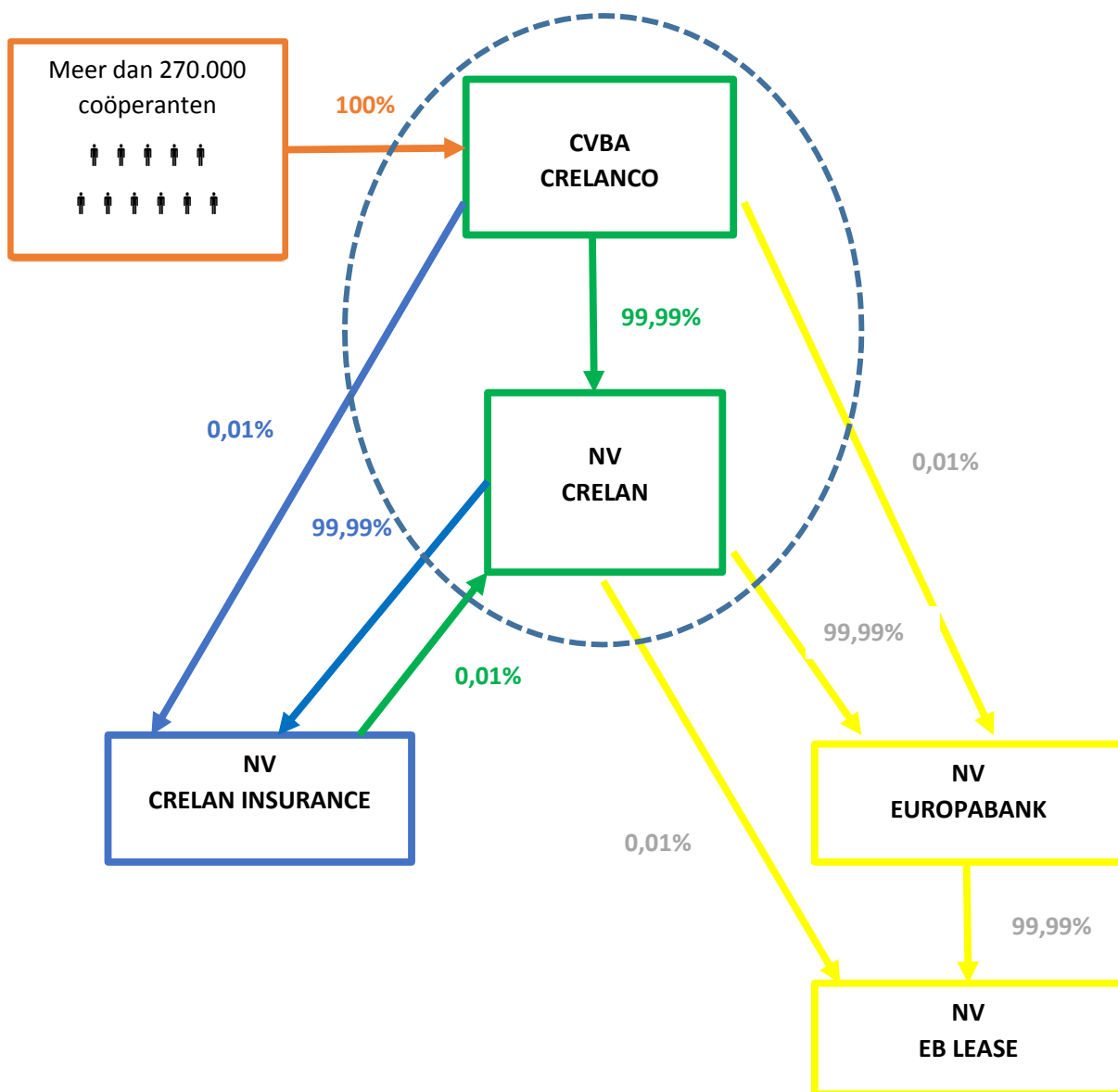
Crelan Insurance commercialiseert verzekeringen van het type schuldsaldo verzekeringen met het oog op een dekking bij overlijden voor de terugbetaling van een krediet (hypotheclair krediet, lening op afbetaling).

4.8. Organogram

CrelanCo maakt deel uit van de Federatie van kredietinstellingen van Crelan en verder van de Groep Crelan, die ook de dochtermaatschappijen Europabank en Crelan Insurance omvat.

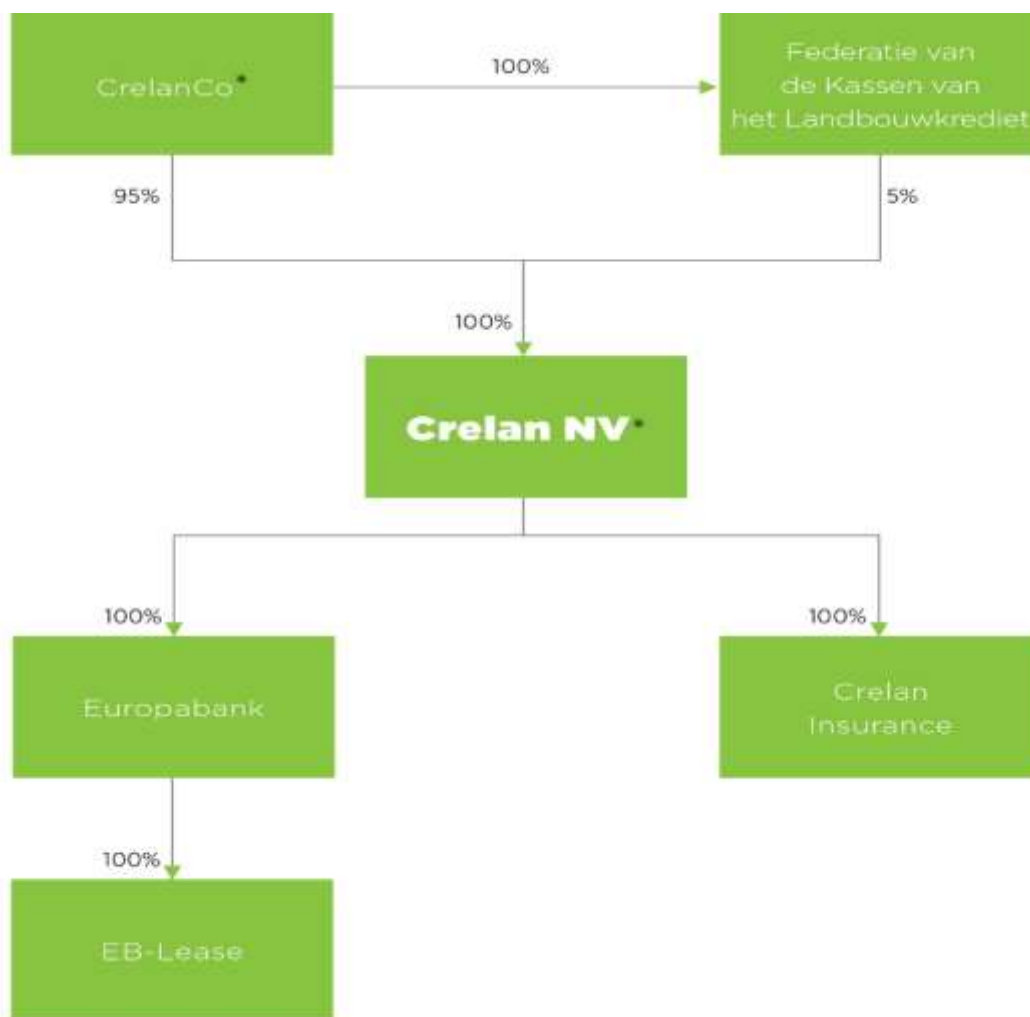
Het aandeelhouderschap van de N.V. Crelan is verdeeld als volgt : de erkende kas CVBA CrelanCo heeft 99,99% van het kapitaal in handen en de NV Crelan Insurance 0,01%.

Het volgende organogram geeft een schets van de structuur van de Groep Crelan zoals die op datum van deze prospectus eruit ziet.

De CVBA CrelanCo en de NV Crelan, die solidair met elkaar verbonden zijn overeenkomstig artikel 239 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op kredietinstellingen, vormen een Federatie van kredietinstellingen waarvan de NV Crelan de centrale instelling is.

Tot april 2019 was het organogram het volgende :

* Crelan NV en CrelanCo vormen de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'

Met het oog op een vereenvoudiging van de structuur van de groep werd de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet ontbonden in april 2019. Dit heeft geleid tot een herverdeling van de interne participaties van de groep.

De CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet was een erkende coöperatieve vennootschap waarvan de oorspronkelijke rol was om de ontwikkeling van de coöperatieve kassen van het Landbouwkrediet te coördineren en ondersteunen. Daarnaast was ze ook een overlegplatform tussen de Belgische aandeelhouders van Crelan NV toen de Franse Crédit Agricole aandeelhouder was van Crelan NV.

Door de fusie van de kassen en het vertrekken van de Franse aandeelhouder zijn deze rollen verdwenen en, op uitzondering van de deelneming van 5% in Crelan NV, bleven er amper nog economische activiteiten over in de schoot van deze vennootschap.

Op vlak van governance was de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet geen bank en maakte ze geen deel uit van de Federatie van kredietinstellingen van Crelan (in toepassing van artikel 239 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en toezicht op kredietinstellingen) noch van de geglobaliseerde perimeter van Crelan noch van de toezichtspereimeter van Interne Audit en Compliance van Crelan NV. De beslissingen genomen in de schoot van deze vennootschap vielen bovendien buiten de bevoegdheid van het Directiecomité van Crelan NV en waren derhalve niet voldoende transparant voor de Nationale Bank van België die gevraagd heeft om de groepsstructuur te vereenvoudigen.

4.9. Onroerende goederen, technische installaties en uitrusting

De N.V. Crelan en de C.V.B.A. CrelanCo zijn samen eigenaar van het gebouw van de hoofdzetel aan de Sylvain Dupuislaan, 251, te 1070 Brussel.

4.10. Financiële situatie, bedrijfsresultaten, thesaurie en middelen

Punt 4.22. bevat de financiële gegevens voor de boekjaren 2016, 2017 en 2018, met in het bijzonder :

- de balans : punt 4.22.1.1.
- de resultatenrekening : punt 4.22.1.2.
- de thesaurie : punt 4.22.1.3.
- het eigen vermogen : punt 4.22.1.4.

Daarnaast geven de punten 4.22.1.6. en 4.22.1.7. een toelichting bij deze rubrieken.

4.11. Informatie over de tendensen

Sinds de datum van bekendmaking van de laatst gepubliceerde gecontroleerde financiële overzichten heeft zich geen negatieve wijziging van betekenis voorgedaan in de vooruitzichten van de uitgevende instelling of van de Federatie van Crelan.

4.12. Bestuurs-, leidinggevende en toezichthoudende organen

4.12.1. Raad van Bestuur van de C.V.B.A. CrelanCo

<u>Naam en adres</u>	<u>Functie</u>	<u>Betekenisvolle externe functies</u>
De heer Jean-Pierre DUBOIS rue Saint-Georges, 5 1370 JODOIGNE	Voorzitter Raad van Bestuur	- Ondervoorzitter Raad van Bestuur NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Bestuurder NV Crelan Insurance
De heer Luc VERSELE NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Ondervoorzitter Raad van Bestuur	- Voorzitter Raad van Bestuur NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Bestuurder NV Crelan Insurance
De heer Hendrik VAN DAMME, Kruishofstraat, 2 8400 OOSTENDE	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank
De heer Robert JOLY Avenue du Val Saint Georges, 2 5000 NAMUR	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer Prof. dr. Xavier GELLYNCK Beekstraat, 35 9920 LOVENDEGEM	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer Clair YSEBAERT Moregemplein, 9 9790 WORTEGEM-PETEGEM	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
Mevrouw Ann DIELEMAN Heirweg, 24 9180 MOERBEKE	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
Mevrouw Marianne STREEL Rue du Spinoy, 3 5080 RHISNES	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan
De heer René BERNAERDT Rue de Huy, 123 / 2 4300 WAREMME	Bestuurder	- Bestuurder NV Crelan

4.12.2. Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo

<u>Naam en adres</u>	<u>Functie</u>	<u>Betekenisvolle externe functies</u>
De heer Philippe VOISIN NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Voorzitter Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Voorzitter Raad van Bestuur NV Crelan Insurance
De heer Jean-Paul GRÉGOIRE NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder en Voorzitter van het Directiecomité NV Crelan Insurance
Mevrouw Heidi CORTOIS NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Lid Directiecomité NV Crelan Insurance
De heer Filip DE CAMPENAERE NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Lid Directiecomité NV Crelan Insurance
De heer Joris CNOCKAERT NV Crelan Sylvain Dupuislaan 251 1070 BRUSSEL	Lid van het Directiecomité	- Bestuurder NV Crelan - Bestuurder NV Europabank - Lid Directiecomité NV Crelan Insurance

4.12.3. Verklaringen met betrekking tot de leden van de Raad van Bestuur van CrelanCo en het Directiecomité van de N.V. Crelan, belast met het bestuur van CrelanCo

Vennootschappen en commanditaire vennootschappen waarbij een dergelijke persoon in de voorgaande vijf jaar lid van de bestuurs-, leidinggevende of toezichthoudende organen of vennoot is geweest			
	<u>Vennootschap</u>	<u>Functie</u>	<u>Statuut</u>
Dhr. Jean-Pierre DUBOIS	-	-	-
Dhr. Luc VERSELE	CCP – INCOFIN CVBA	Bestuurder	Lopend
Dhr. Hendrik VAN DAMME	- IMMO CONSCIENCE CVBA - SOPABE CVBA - SOPABE-RT CVBA	Bestuurder Bestuurder Bestuurder	Lopend Lopend Lopend
Dhr. Robert JOLY	-	-	-
Dhr. Xavier GELLYNCK	- THALIX BVBA - BRAVURA GLOBAL KFT	Zaakvoerder Zaakvoerder	Lopend Lopend
Dhr. Clair YSEBAERT	-	-	-
Mevr. Ann DIELEMAN	-	-	-

Mevr. Marianne STREEL	- SOCIETE AGRICOLE MONJOIE-STREEL LV - LA FERME DU MANOIR NV - RHISNAGRI NV	Zaakvoerder Gedelegeerd bestuurder Bestuurder	Lopend Lopend Lopend
Dhr. René BERNAERDT	-	-	-
Dhr. Philippe VOISIN	-	-	-
Dhr. Jean-Paul GRÉGOIRE	-	-	-
Mevr. Heidi CORTOIS	TriFinance	Directeur	Tot 2016
Dhr. Filip DE CAMPENAERE	Bank NAGELMACKERS	Bestuurder-Directeur	Tot 2017
Dhr. Joris CNOCKAERT	-	-	-

Met uitzondering van heren Versele, Dubois en Vandamme die bestuurders waren van de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet op het moment van haar vrijwillige ontbinding in april 2019 (zie sectie 4.8. hierboven), werd in de voorgaande 5 jaar geen lid van het Directiecomité of van de Raad van Bestuur

- veroordeeld voor fraudemisdrijven,
- betrokken in een faillissement, surséance of liquidatie,
- openbaar beschuldigd of gesanctioneerd, of door een rechtbank onbekwaam verklaard om een bestuursfunctie uit te oefenen.

De betrokkenen hebben dit individueel aan de emittent bevestigd.

Er zijn geen potentiële belangenconflicten tussen de plichten van de personen van de bestuursorganen van de bank jegens deze als uitgever en hun privé-belangen of andere plichten die op hen zouden rusten.

4.13. Bezoldigingen en voordelen

Voor het jaar 2018 heeft de Groep Crelan een beloning van 4,5 miljoen EUR toegekend aan de leden van de Directiecomités en de Raden van Bestuur.

De commissarissen hebben voor 2018 een totale vergoeding gekregen van 624.608 EUR voor hun opdrachten voor de groep Crelan.

4.14. Werking van de bestuurs- en directieorganen

4.14.1. Mandaat van de Bestuurders-Directeurs

De heer Philippe VOISIN werd tot bestuurder-lid van het Directiecomité benoemd door de Buitengewone Algemene Vergadering van 20 september 2012 van de NV Crelan. Dit mandaat werd door de statutaire Algemene Vergadering van 27 april 2017 voor 6 jaar verlengd. Dhr. Philippe VOISIN werd eveneens benoemd als Voorzitter van het Directiecomité van de NV Crelan vanaf 27 april 2017.

De Buitengewone Algemene Vergadering van de NV Crelan van 10 juni 2014 heeft dhr. Jean-Paul GRÉGOIRE benoemd als bestuurder-lid van het Directiecomité voor een mandaat met een looptijd van 6 jaar dat vervalt op de Algemene Vergadering van 2020.

De Buitengewone Algemene Vergadering van de NV Crelan van 18 juni 2015 heeft Mevrouw Heidi CORTOIS benoemd als bestuurder voor een mandaat met looptijd die vervalt op de Algemene Vergadering van 2021. Mevrouw Heidi Cortois trad op 1 januari 2017 toe tot het Directiecomité van de NV Crelan.

De Buitengewone Algemene Vergadering van 23 februari 2017 heeft dhr. Filip De CAMPENAERE benoemd als bestuurder-lid van het Directiecomité, dit met ingang op 1 maart 2017 tot de Algemene Vergadering van 2022.

De heer Joris CNOCKAERT werd benoemd als bestuurder-lid van het Directiecomité met ingang op 1 juli 2017 tot de Algemene vergadering van 2023.

4.14.2. Dienstencontracten

Er zijn geen dienstencontracten die de leden van bestuur-, directie- en toezichtorganen met de uitgever verbinden.

4.14.3. Comités

Overeenkomstig artikel 27 van de wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014 werden er binnen de Raad van Bestuur 4 comités opgericht :

- een auditcomité,
- een risicocomité,
- een rémunératiecomité,
- een benoemingscomité.

Het Auditcomité is samengesteld uit mevrouw Agnes Van den Berge (Voorzitter), mevrouw Catherine Houssa en de heer Jean-Pierre Dubois.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur van Crelan en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van het Auditcomité.

Het Risicocomité is samengesteld uit de heer Alain Diéval (Voorzitter), de heren Jan Annaert, Xavier Gellynck en Robert Joly.

Het lid van het Directiecomité verantwoordelijk voor Risk kan worden uitgenodigd op het Riskcomité.

Het Remuneratiecomité is samengesteld uit de heren Alain Diéval (Voorzitter), Jan Annaert, Robert Joly en Clair Ysebaert.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergadering van het Remuneratiecomité.

Het Benoemingscomité is samengesteld uit de heren Luc Versele (Voorzitter), Jean-Pierre Dubois, Hendrik Vandamme en mevrouw Agnes Van den Berge.

De Voorzitter van het Directiecomité kan worden uitgenodigd op de vergaderingen van het Benoemingscomité.

Daarnaast is er ook een Strategisch Comité dat de strategische klijntijnen voor de Raad voorbereidt.

4.14.4. Corporate Governance

CrelanCo verklaart dat binnen de Groep Crelan een Memorandum van Deugdelijk Bestuur opgesteld werd, in overeenstemming met circulaire NBB_2015_29 tot invoering van een handboek governance voor de banksector, en in overeenstemming met de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

4.15. Werknemers

Op 31/12/2018 makten 1.145 werknemers deel uit van de Groep Crelan waarvan er 792 voor Crelan werkten, 15 voor Crelan Insurance en 338 voor Europabank.

Indien bij het bezoldigd personeel in de verschillende entiteiten van de Groep de 1.728 medewerkers gevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als bezoldigde van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 2.873 personen.

Er is geen beleid van stock options. De medewerkers van de bank mogen coöperatieve aandelen van CrelanCo aankopen onder dezelfde voorwaarden als wie dan ook.

4.16. Belangrijkste aandeelhouders

Er is geen belangrijkste of meerderheidsaandeelhouder van CrelanCo. Het maatschappelijk kapitaal is over ongeveer 271.616 aandeelhouders gespreid (op 13 mei 2019).

Krachtens de statuten van CrelanCo beschikt elke vennoot over één stem en heeft hij recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen.

Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken.

4.17. Transacties met verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2018 heeft Crelan een uitstaand bedrag van EUR 3,2 Mio leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité gegarandeerd door EUR 1,5 Mio Leningsverplichtingen, financiële garanties en overige gedane toezeggingen.

Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Daarnaast, in het kader van het gemeenschappelijk beheersbeleid van de liquiditeiten van de Groep Crelan, plaatste Europabank liquiditeiten bij Crelan voor een bedrag van 94 miljoen euro (bedrag op 31/12/2018) met looptijden tot maximaal 1 jaar.

Crelan heeft 20 miljoen euro aan Europabank uitgeleend met looptijden tussen 4 en 6 jaar.

Er dient hierbij opgemerkt te worden dat dergelijke intra-groepsverrichtingen belangenconflicten kunnen meebrengen.

Op algemene wijze kunnen belangenconflicten ontstaan op twee niveaus, enerzijds tussen één of meer entiteiten van de Groep en een of andere aandeelhouder van de Bank en, anderzijds, tussen de verschillende entiteiten zelf van de Groep.

Belangenconflicten kunnen bijvoorbeeld bestaan uit intra-groepstransacties, de aanwending van kapitalen binnen de Groep, de toewijzing binnen de Groep van groeiopportuniteiten of de besluitvorming op Groepsniveau die op verschillende of tegengestelde wijze toegepast wordt binnen de verschillende entiteiten van de Groep.

Crelan voert rond dergelijke belangenconflicten een voorkomings- en beheersingsbeleid.

De voorkoming en de oplossing van mogelijke belangenconflicten met de aandeelhouders, indien deze zich zouden voordoen, behoren tot de bevoegdheid van het Strategisch Comité van de Bank. Dit Comité is belast met het onderzoek van het belangenconflict en zal oplossingen voorstellen aan de Raad van Bestuur, onder andere op basis van de Aandeelhoudersovereenkomst en de Toetredingsregels tot de Federatie van kredietinstellingen.

De voorkoming en de oplossing van mogelijke belangenconflicten tussen de verschillende entiteiten van de Groep zijn opgedragen aan het General Management Committee dat in voorkomend geval het Strategisch Comité zal vatten.

4.18. Aanvullende informatie

4.18.1. Maatschappelijk kapitaal

Het maatschappelijk kapitaal van CrelanCo is niet beperkt. Het bestaat uit aandelen op naam met een nominale waarde van 12,40 EUR.

CrelanCo is een coöperatieve vennootschap en zijn kapitaal is samengesteld uit een vast gedeelte en een veranderlijk gedeelte.

Het vast gedeelte van het maatschappelijk kapitaal bedraagt 2.628.800,00 EUR en is volledig volstort.

Het volledig maatschappelijk kapitaal voor de laatste drie jaar is het volgende :

31/12/2018	31/12/2017	31/12/2016
818.709.492 EUR	829.133.638 EUR	838.774.651 EUR

Op vlak van het kapitaal wordt de evolutie bepaald door de netto-fluctuatie van het coöperatief kapitaal: in de loop van het jaar worden aandelen verkocht via het net van zelfstandige agenten van Crelan. Daarentegen worden, nav de algemene vergadering, aandelen terugbetaald aan coöperanten die hierom hebben verzocht. In 2017 was er een daling van 1,15% tov 2016 en in 2018 een daling van 1,26% tov 2017.

De Raad van Bestuur stelt het tijdstip en de modaliteiten vast van de onderschrijving en de volstorting van de ingetekende coöperatieve aandelen; de gedeeltelijke terugbetaling van het volgestorte bedrag van een aandeel is niet toegelaten.

De Raad van Bestuur kan het maximum bedrag beperken dat éénzelfde persoon kan aanhouden in het maatschappelijk kapitaal.

4.18.2. Oprichtingsakte en statuten

4.18.2.1. Maatschappelijk doel

Krachtens artikel 2 van haar statuten heeft CrelanCo tot doel:

- 1) elke bedrijvigheid verenigbaar met het statuut van kredietinstelling: zij kan onder andere, deposito's of terugbetaalbare gelden in ontvangst nemen en kredieten van verschillende aard verlenen. Deze verrichtingen kunnen worden gedekt door persoonlijke of zakelijke zekerheden van alle aard, onder andere door hypotheeken en door pand op handelszaak;
- 2) tegenover de NV Crelan en haar erkende kredietkassen de goede afloop van kredietverrichtingen te waarborgen;
- 3) activiteiten van verzekeringsbemiddeling uit te oefenen in de hoedanigheid van makelaar, al dan niet verbonden agent of subagent;
- 4) deel te nemen in het kapitaal van de NV Crelan of van elke andere vennootschap met als doel de activiteiten van de erkende kredietkassen rechtstreeks of onrechtstreeks te bevorderen of uit te breiden;
- 5) hulp te verlenen aan alle kassen en vennootschappen die zich bij de federatie Crelan zouden aansluiten, onder meer door hun gepaste plaatsingsvoorwaarden te verzekeren en door hun, in welke vorm ook, de financiële bijstand te verlenen die zij nodig zouden hebben;
- 6) in nauwe samenwerking met de NV Crelan en haar erkende kredietkassen het beleid van de federatie Crelan te bepalen en de middelen te bestuderen om dit beleid uit te voeren;
- 7) de werking van de erkende kredietkassen van de federatie Crelan te coördineren, hun gemeenschappelijke belangen te verdedigen, hun structuren en beheermethodes te harmoniseren en ze te vertegenwoordigen bij de NV Crelan en andere binnen-en buitenlandse instellingen van publiek- en privaat recht.
- 8) al de entiteiten van de federatie Crelan en haar dochtermaatschappijen bij te staan, door gemeenschappelijke diensten ter beschikking te stellen en door hen, onder gelijk welke vorm, alle hulp te verlenen die ze nodig zouden hebben.

De vennootschap staat niet alleen in voor haar eigen verbintenissen. Zij waarborgt ook de goede afloop van de verbintenissen van de NV Crelan alsmede de verbintenissen van de door de NV Crelan erkende Kredietkassen (momenteel enkel CrelanCo zelf). Door deze regeling ontstaat een zodanige solidariteit dat, wanneer een deelnemende instelling in gebreke blijft, de nakoming van de verplichtingen van ieder van de deelnemende instellingen door de andere deelnemende instellingen wordt gewaarborgd.

Samen met de NV Crelan en haar erkende kredietkassen (momenteel enkel CrelanCo) vormt de vennootschap een collectiviteit die als geheel naar buiten treedt onder de benaming Crelan.

De vennootschap kan alle handelingen stellen, zowel roerend als onroerend, die direct of indirect betrekking hebben op haar maatschappelijk doel of die van die aard zijn bij te dragen tot de verwezenlijking ervan.

4.18.2.2. Bestuurs- en controleorganen

Wat het bestuur van CrelanCo betreft bepaalt artikel 12 van de statuten onder meer dat de Raad van Bestuur uit maximum tien leden/vennoten is samengesteld die zijn gekozen door de Algemene Vergadering en zijn onderverdeeld in twee categorieën. De eerste categorie bestaat uit vier leden, gekozen onder de kandidaten voorgedragen door de beroepsverenigingen erkend door de Raad van Bestuur. De tweede categorie bestaat uit zes leden gekozen uit personaliteiten, onafhankelijk van de beroepsverenigingen, die door hun kennis en/of hun eerbaarheid de ontwikkeling van de vennootschap zullen bevorderen; de kandidaten worden voorgedragen door de Bestuurders van deze categorie.

De Raad van Bestuur bevat evenveel Franstalige als Nederlandstalige leden en dat in beide categorieën.

De Raad van Bestuur kiest onder zijn leden een Voorzitter en een Ondervoorzitter.

De leden van de Raad van Bestuur worden verkozen voor zes jaar en zijn herkiesbaar.

Artikel 16 van de statuten bepaalt daarnaast dat zolang de vennootschap aangesloten is bij de N.V. Crelan in de schoot van een federatie van kredietinstellingen, het bestuur van de vennootschap wordt waargenomen door het Directiecomité van de N.V. Crelan.

4.18.2.3. Wijziging van de rechten van de aandeelhouders

Elke wijziging van in de statuten vastgelegde rechten van de vennoten impliceert een wijziging van de statuten door de Algemene Vergadering van de vennoten.

De beslissingen van de Algemene Vergadering betreffende de wijzigingen aan de statuten, met inbegrip van de besluiten betreffende de ontbinding van de vennootschap, dienen genomen te worden bij meerderheid van twee derden van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.

De Algemene Vergadering bijeengeroepen om de statuten te wijzigen, zal alleen dan geldige beslissingen kunnen nemen indien het voorwerp van de voorgestelde wijzigingen op de dagorde vermeld is en indien de aanwezige en vertegenwoordigde vennoten ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen.

Zo deze laatste voorwaarde niet vervuld is, zal een nieuwe Algemene Vergadering bijeengeroepen worden en deze zal geldig beraadslagen ongeacht de belangrijkheid van het door de aanwezige vennoten ingeschreven kapitaal.

4.18.2.4. Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering is samengesteld uit alle vennoten. De Raad van Bestuur roept de Algemene Vergadering bijeen zo dikwijls als zij het nodig acht. In elk geval moet de Algemene Vergadering eenmaal per jaar bijeengeroepen worden vóór de eerste mei, op de maatschappelijke zetel van de vennootschap of op elke andere aangeduide plaats.

Op aanvraag van de Commissarissen, of van één tiende van de leden, moet de Raad van Bestuur de Algemene Vergadering bijeenroepen binnen de vier weken die volgen op het indienen van de aanvraag die schriftelijk aan de Voorzitter wordt gericht.

De oproepingen tot de Algemene Vergaderingen gebeuren door middel van een aankondiging, ten minste tien bankdagen vóór de Algemene Vergadering, geplaatst in een landelijk verspreide krant en in een blad van de landbouwpers; de aankondiging vermeldt van wie de oproeping uitgaat en bevat de dagorde.

Om te worden toegelaten tot de Algemene Vergadering dienen de vennoten hun voornemen dienaangaande per brief, fax of mail te melden aan het secretariaat generaal op de zetel van de vennootschap met de coördinaten zoals die in de oproeping zijn vermeld.

Deze melding moet om geldig te zijn toekomen op de zetel van de vennootschap ten laatste twee bankwerkdagen vóór de datum van de Algemene Vergadering, met vermelding van naam, adres en het aantal aandelen waarover de vennoot beschikt.

Krachtens artikel 4 van de Statuten kan de Raad van Bestuur het maximum bedrag beperken dat éénzelfde persoon kan aanhouden in het maatschappelijk kapitaal.

Krachtens artikel 21 van de statuten beschikt elke vennoot over één stem. Hij heeft recht op een aanvullende stem per reeks van vijftig ingeschreven aandelen. Nochtans mag een vennoot niet over meer dan vijf stemmen beschikken.

Niemand mag aan de stemming deelnemen, voor zichzelf en als mandataris, voor een aantal stemmen dat het tiende van de stemmen verbonden aan de aanwezige en vertegenwoordigde aandelen overschrijdt.

Zonder afbreuk te doen aan de bijzondere bepalingen van het Wetboek van Vennootschappen, worden de beslissingen van de Algemene Vergadering genomen bij volstrekte meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen.

Daarnaast, krachtens artikel 24 van de statuten, dienen de beslissingen van de Algemene Vergadering betreffende de wijzigingen aan de statuten, met inbegrip van de besluiten betreffende de ontbinding van de vennootschap, bij meerderheid van twee derden van de aanwezige en vertegenwoordigde stemmen genomen te worden.

De Algemene Vergadering bijeengeroepen om de statuten te wijzigen, zal alleen dan geldige beslissingen kunnen nemen indien het voorwerp van de voorgestelde wijzigingen op de dagorde vermeld is en indien de aanwezige en vertegenwoordigde vennoten ten minste de helft van het maatschappelijk kapitaal vertegenwoordigen.

Zo deze laatste voorwaarde niet vervuld is, zal een nieuwe Algemene Vergadering bijeengeroepen worden en deze zal geldig beraadslagen ongeacht de belangrijkheid van het door de aanwezige vennoten ingeschreven kapitaal.

Elke vennoot mag volmacht geven aan een ander vennoot om hem op de Algemene Vergadering te vertegenwoordigen. Dit moet gebeuren in overeenstemming met artikel 22 van de statuten.

4.18.2.5. Bepalingen die een controlewijziging kunnen vertragen, uitstellen of verhinderen

In overeenstemming met de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen, en meer in het bijzonder artikel 366 en 367 hiervan, bepaalt artikel 6 van de statuten dat de coöperatieve aandelen alleen aan vennoten mogen afgestaan worden of aan derden die voldoen aan de voorwaarden om vennoot te zijn, voorzien in artikel 7 van de statuten en zulks mits akkoord van de Raad van Bestuur, die niet verplicht is een eventuele weigering te rechtvaardigen.

Opmerking : in verschillende secties van dit prospectus wordt verwezen naar het "Wetboek van Vennootschappen". Het gaat hier om het Wetboek van Vennootschappen van 7 mei 1999. Dit wetboek wordt opgeheven door een wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen (Belgisch Staatsblad van 4/04/2019). Deze nieuwe wet is op 1/05/2019 in werking getreden. Bestaande rechtspersonen zoals CrelanCo zullen vanaf 1 januari 2020 onder het nieuwe Wetboek vallen. Vanaf dan gelden de dwingende bepalingen onmiddellijk. Statutaire clausules die hiermee in strijd zijn, zullen van rechtswege voor niet geschreven worden gehouden. Voor andere bepalingen kunnen bestaande rechtspersonen wachten tot de volgende statutenwijziging om zich aan te passen aan het Wetboek, met dien verstande dat zij uiterlijk op 1 januari 2024 het Wetboek volledig moeten naleven. In de overgangperiode gaan de bepalingen uit de bestaande statuten voor op de aanvullende bepalingen van het WVV. Wanneer het van belang blijkt, wordt er in dit prospectus reeds naar de nieuwe regels verwezen.

4.18.3. Dividendbeleid

Behoudens wat in de aansluitingsregels is bepaald zijn er geen specifieke of andere afspraken of overeenkomsten inzake dividendbeleid.

De Regels voor de aansluiting bij de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" en de werking van de Federatie Crelan (artikel 16 en 17) bepalen dat de economische doelstelling van de aangesloten instellingen erin bestaat om ten alle tijde een positief resultaat te boeken en een resultaat te bereiken, zonder het te overschrijden, dat nodig is voor de dekking van hun werkingskosten, de vorming van de wettelijke reserve en de uitkering aan de coöperanten van een dividend dat beperkt is tot het maximumbedrag bepaald overeenkomstig het Koninklijk Besluit van 8 januari 1962 tot vaststelling van de voorwaarden tot erkenning van de nationale groeperingen van coöperatieve vennootschappen of van de coöperatieve vennootschappen (deze maximum bedraagt momenteel **6%** na aftrek van de roerende voorheffing op de dag van dit prospectus).

De toekenning van voormeld dividend mag echter niet tot gevolg hebben dat het resultaat van de NV Crelan negatief zou zijn. Het dividend dat de aangesloten instellingen als aandeelhouder van de NV

Crelan krijgen en de meer- of minderwaarde gerealiseerd bij de overdracht van aandelen van de NV Crelan komen, rekening houdende met de fiscale gevolgen, niet in aanmerking voor de berekening van het resultaat bedoeld in de eerste paragraaf.

Vanaf 1 januari 2020 zal rekening moeten gehouden worden met het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen (zie Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, Belgisch Staatsblad 4/04/2019). In dit wetboek worden ook beperkingen ingevoerd ten aanzien van uitkeringen (zoals toekenning van dividenden of terugbetalingen van aandelen) in een coöperatieve vennootschap :

- geen uitkering mag gebeuren indien het nettoactief van de vennootschap negatief is of ten gevolge daarvan negatief zou worden (zie artikel 6:115 WVV);
- het bestuursorgaan moet ook vaststellen dat de vennootschap, volgens de redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, na de uitkering in staat zal blijven haar schulden te voldoen naarmate deze opeisbaar worden over een periode van ten minste twaalf maanden te rekenen van de datum van de uitkering (zie artikel 6:116 WVV).

Zonder afbreuk te doen aan voormelde bepalingen zal het resultaat van de federatie Crelan zoveel mogelijk worden gerealiseerd bij de centrale instelling, zijnde de NV Crelan.

Om deze doelstellingen te realiseren kunnen tussen de NV Crelan en de aangesloten instellingen bijzondere overeenkomsten worden gesloten.

Artikel 26 van de statuten van CrelanCo bepaalt dat de nettowinst als volgt zal worden aangewend :

1) vijf procent minimum zal gestort worden in de wettelijke reserve; de verplichting tot deze afnemingshoudt op wanneer het reservefonds het wettelijk minimum heeft bereikt;

2) een dividend kan aan de vennoten worden toegekend, berekend op het volgestorte bedrag van het kapitaal, aan een rentevoet die niet hoger mag zijn dan wat is toegelaten door de wettelijke bepalingen genomen krachtens het koninklijk besluit van acht januari negentienhonderd tweeënzestig betreffende de erkenning door de Nationale Raad voor de Coöperatie, in voorkomend geval prorata temporis vanaf de volstorting;

3) het eventueel overschot zal gestort worden in een beschikbaar reservefonds of in elk ander voorzorgs fonds dat de Algemene Vergadering nuttig acht om de belangen van de vennootschap te vrijwaren.

Op voorstel van de Raad van Bestuur, zal de Algemene Vergadering de uitkering van dividenden opschorten of verbieden indien de belangen van Crelan in gevaar zijn.

Het eventueel debetsaldo zal overgedragen worden op het volgend boekjaar en vóór elke andere winstuitkering onder de vorm van een dividend of ristorno, met de latere winsten worden gedelgd, behalve indien de Algemene Vergadering beslist het geheel of gedeeltelijk aan te zuiveren met behulp van de reserves.

Voor de laatste 3 boekjaren werden de volgende dividenden uitgekeerd (volgens percentages berekend op de nominale waarde): 2016 : 2,75% - 2017 : 3% - 2018 : 3%.

De dividenden die in het verleden werden betaald zijn geen garantie naar dividenden die in de toekomst kunnen worden betaald.

De dividenden die aan de bestaande en de nieuwe coöperatieve aandeelhouders zullen worden uitbetaald zijn en blijven afhankelijk van het resultaat van de Groep Crelan. De wijzigingen in de aandeelhoudersstructuur verandert daar niets aan.

4.18.4. Verklaringen

In de voorbije twaalf maanden werd noch CrelanCo noch de Federatie van kredietinstellingen "Crelan" verwickeld in gerechtelijke of arbitrage procedures die betekenisvolle gevolgen kunnen hebben op hun financiële situatie en hun vermogen om hun verplichtingen ten overstaan van de beleggers na te komen.

Sinds het laatst gecontroleerd en goedgekeurd boekjaar werd geen betekenisvolle wijziging van de financiële of commerciële situatie genoteerd.

4.19. Belangrijke contracten

De laatste twee jaar werden de overeenkomsten vermeld onder punt 4.5.3. (Belangrijkste investeringen) en 4.16. (Transacties met verbonden partijen) ondertekend die als belangrijk dienen te worden beschouwd.

4.20. Vermelde documenten en voor het publiek beschikbare documenten

De gecoördineerde tekst van de statuten van de CVBA CrelanCo kan bekomen worden bij het Departement Communicatie of per e-mail aan communication@crelan.be.

De statuten kunnen ook bekomen worden op de zetel van Crelan, Sylvain Dupuislaan 251, 1070 Brussel, of via de agentschappen van Crelan.

Crelan publiceert een Jaarverslag dat informatie bevat met betrekking tot de evolutie van de Groep en zijn financiële situatie. Dit Verslag is beschikbaar op de website van de bank (www.crelan.be).

Bijkomende relevante informatie over Crelan (persberichten, jaarverslagen en cijfers, geschiedenis, ...) is ook beschikbaar op de website www.crelan.be.

4.21. Informatie over deelnemingen

CrelanCo is aandeelhouder van de NV Crelan en maakt deel uit van de structuur van de Groep Crelan zoals beschreven onder punt 4.8. hierboven.

4.22. Financiële gegevens

De financiële informatie die hieronder volgt betreft de laatste drie boekjaren van de Groep Crelan op geconsolideerde basis.

Deze groep is samengesteld uit de volgende vennootschappen :

- de NV Crelan,
- de CVBA CrelanCo,
- de CVBA Federatie van de kassen van het Landbouwkrediet,
- de NV Crelan Insurance,
- de NV Europabank NV.

Voor meer toelichting over de Groep Crelan wordt naar sectie 4.1. hierboven verwezen.

Onder sectie 4.4. is er ook een commentaar te vinden met betrekking tot de overgang naar IFRS9 in 2018 en de evolutie van de balans en de resultatenrekening.

4.22.1. Jaarrekening

Hieronder worden tabellen opgenomen met

- de geconsolideerde balans,
  - een geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten,
  - kasstroomoverzichten,
  - een geconsolideerd overzicht van de eigenvermogenswijzigingen,
- in verband met de laatste drie boekjaren.

Opmerking

Voor een goede lezing van de cijfers in de kolom "Noot" in het tabel met de Geconsolideerde balans onder sectie 4.22.1.1. hierna, alsmede in het tabel met het Geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet gerealiseerde resultaten onder sectie 4.22.1.2., moet men rekening gehouden worden met de volgende elementen :

- de eerste cijfer "4" dient gelezen te worden als een verwijzing naar de sectie houdende Toelichting bij de balans (4.22.1.6.).

- de eerste cijfer "5" dient gelezen te worden als een verwijzing naar de sectie houdende Toelichting bij de resultatenrekening (4.22.1.7.).

De volgende cijfer(s) verwijst(zen) naar de overeenstemmende rubrieknummers in de sectie houdende Toelichting bij de balans of de sectie houdende Toelichting bij de resultatenrekening.

4.22.1.1. Geconsolideerde balans

Balans jaar 2016

Activa	Noot	31/12/2016	31/12/2015
(in EUR)			
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	4.1.	977.321.144,23	774.198.565,99
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	24.751.698,59	23.468.490,56
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening		0,00	0,00
Voor verkoop beschikbare financiële activa	4.3.	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	4.4.	18.669.182,00	0,00
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	4.5.	16.506.054.720,69	15.886.446.737,20
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	29.178.564,32	40.254.636,69
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	588.034.033,72	562.689.935,32
Materiële vaste activa	4.6.	19.859.723,22	24.162.958,50
Goodwill	4.7.	23.642.631,79	23.642.632,30
Immateriële activa	4.7.	19.527.905,53	19.093.179,19
Belastingvorderingen	4.8.	40.717.234,88	41.275.855,58
<i>Actuele belastingen</i>		1.901.009,41	1.161.798,61
<i>Uitgestelde belastingen</i>		38.816.225,47	40.114.056,97
Andere activa	4.9.	18.138.545,47	14.027.376,60
Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*	4.10.	0,00	3.080.533.000,19
Totaal Activa		20.363.988.427,69	22.634.874.910,26
Verplichtingen			
(in EUR)			
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	23.526.202,78	25.258.721,87
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.252.092.557,97	17.701.318.863,25
<i>Deposito's</i>	4.11.1.	15.803.475.267,02	14.774.537.856,42
<i>Kredietinstellingen</i>		32.879.108,93	34.963.884,67
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>		15.770.596.158,09	14.739.573.971,75
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	4.11.2.	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
<i>Achternestelde verplichtingen</i>	4.11.3.	320.118.146,84	324.091.854,75
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	4.11.4.	94.787.195,07	78.043.672,89
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	735.723.259,05	738.325.542,14
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	6.432.085,53	0,00
Voorzieningen	4.13.	86.678.795,56	38.908.197,42
Belastingverplichtingen	4.8.	14.633.333,55	15.110.727,83
<i>Actuele belastingen</i>		1.306.754,52	1.381.026,91
<i>Uitgestelde belastingen</i>		13.326.579,03	13.729.700,92
Andere verplichtingen	4.9.	72.943.297,94	58.242.868,11
Verplichtingen i.v.m. groepen activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten*	4.10.	0,00	2.875.491.034,09
Totaal Verplichtingen		19.192.029.532,38	21.452.655.954,71
Eigen vermogen			
(in EUR)			
Geplaatst kapitaal	4.18.	838.774.650,78	834.972.203,47
<i>Gestort kapitaal</i>		838.774.650,78	834.972.203,47
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>		0,00	0,00
Andere componenten van het eigen vermogen	4.18.	62.186.682,53	104.641.456,11
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		63.096.316,30	62.866.226,10
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		0,00	39.774.035,96
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>		-909.633,77	2.001.194,05
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	4.18.	215.804.178,56	202.010.953,46
Baten uit het lopende jaar		55.193.383,44	40.594.342,50
Minderheidsbelangen		0,00	0,00
Totaal Eigen Vermogen		1.171.958.895,31	1.182.218.955,54
Totaal verplichtingen en eigen vermogen		20.363.988.427,69	22.634.874.910,26

* Naar aanleiding van de beslissing om Keytrade Bank in 2016 te verkopen, werden op 31 december 2015 de activa en passiva van Keytrade Bank op een aparte lijn weergegeven als groepen van activa die worden afgestoten.

Balans jaar 2017

Activa	Noot	31/12/2017	31/12/2016
<i>(in EUR)</i>			
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	4.1.	1.290.781.526	977.321.144
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	22.502.871	24.751.699
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening		0	0
Voor verkoop beschikbare financiële activa	4.3.	1.555.468.167	2.098.093.043
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	4.4.	37.895.896	18.669.182
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	4.5.	16.469.099.501	16.506.054.721
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	23.694.540	29.178.564
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	472.975.773	588.034.034
Materiële vaste activa	4.6.	19.858.987	19.859.723
Goodwill	4.7.	23.642.632	23.642.632
Immateriële activa	4.7.	13.531.759	19.527.906
Belastingvorderingen	4.8.	31.719.726	40.717.235
<i>Actuele belastingen</i>		826.562	1.901.009
<i>Uitgestelde belastingen</i>		30.893.164	38.816.226
Andere activa	4.9.	11.932.355	18.138.545
Activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	4.10.	0	0
Totaal Activa		19.973.103.733	20.363.988.428
Verplichtingen			
<i>(in EUR)</i>			
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	21.816.745	23.526.203
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.005.797.477	18.252.092.558
<i>Deposito's</i>	4.11.1.	16.432.578.728	15.803.475.267
<i>Kredietinstellingen</i>		24.988.319	32.879.109
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>		16.407.590.409	15.770.596.158
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	4.11.2.	1.175.306.785	2.033.711.949
<i>Achtergestelde verplichtingen</i>	4.11.3.	276.524.700	320.118.147
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	4.11.4.	121.387.264	94.787.195
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.15.	602.013.078	735.723.259
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.15.	2.781.291	6.432.085
Voorzieningen	4.12.	78.715.954	86.678.795
Belastingverplichtingen	4.8.	8.933.860	14.633.334
<i>Actuele belastingen</i>		330.165	1.306.755
<i>Uitgestelde belastingen</i>		8.603.695	13.326.579
Andere verplichtingen	4.9.	75.828.665	72.943.298
Verplichtingen i.v.m. groepen activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten	4.10.	0	0
Totaal Verplichtingen		18.795.887.069	19.192.029.532
Eigen Vermogen			
<i>(in EUR)</i>			
Geplaatst kapitaal	4.17.	829.133.638	838.774.651
<i>Gestort kapitaal</i>		829.133.638	838.774.651
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>		0	0
Andere componenten van het eigen vermogen	4.17.	49.933.825	62.186.683
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		50.787.710	63.096.316
<i>Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		0	0
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>		-853.886	-909.634
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	4.17.	248.201.631	215.804.179
Baten uit het lopende jaar		49.947.569	55.193.383
Minderheidsbelangen		0	0
Totaal Eigen Vermogen		1.177.216.664	1.171.958.895
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen		19.973.103.733	20.363.988.428

Balans jaar 2018

Activa (in EUR)	Noot	31/12/2018	01/01/2018 IFRS9	31/12/2017 IAS 39
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	4.1.1.	1.465.049.160	1.290.781.526	1.290.781.526
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	20.583.404	22.502.871	22.502.871
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	4.3.	6.569.002	6.336.709	0
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	4.3.	12.373.300	14.405.296	1.555.468.167
Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.328.590.084	17.974.577.533	16.506.995.397
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan banken</i>	4.4.	87.009.319	122.194.707	122.210.857
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan cliënten</i>	4.4.	16.593.860.795	16.354.127.394	16.346.888.644
<i>Schuldbewijzen</i>	4.3.	1.647.719.970	1.498.255.432	37.895.896
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.12.	37.189.365	23.694.540	23.694.540
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.12.	456.291.644	479.850.148	472.975.773
Materiële vaste activa	4.5.	20.263.812	19.858.987	19.858.987
Goodwill en Immateriële activa	4.6.	33.783.994	37.174.391	37.174.391
Belastingvorderingen	4.7.	51.623.007	49.776.464	31.719.726
Andere activa	4.8.	13.534.545	11.932.355	11.932.355
Totaal Activa		20.445.851.317	19.930.890.820	19.973.103.733
Verplichtingen (in EUR)	Noot	31/12/2018	01/01/2018 IFRS9	31/12/2017 IAS 39
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.2.	20.146.379	21.816.745	21.816.745
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		18.524.875.085	18.005.797.475	18.005.797.475
<i>Deposito's</i>		17.210.138.934	16.432.578.727	16.432.578.727
<i>Kredietinstellingen</i>	4.9.1.	43.460.909	24.988.318	24.988.318
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	4.9.1.	17.166.678.025	16.407.590.409	16.407.590.409
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	4.9.2.	967.945.453	1.175.306.785	1.175.306.785
<i>Achtergestelde verplichtingen</i>	4.9.3.	242.011.474	276.524.700	276.524.700
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	4.9.4.	104.779.224	121.387.263	121.387.263
Derivaten gebruikt ter afdekking	4.12.	555.456.248	602.013.078	602.013.078
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	4.12.	5.490.076	2.781.291	2.781.291
Voorzieningen	4.10.	82.030.811	79.497.331	78.715.954
Belastingverplichtingen	4.7.	14.337.068	6.995.421	8.933.860
Andere verplichtingen	4.8.	76.478.170	75.828.668	75.828.668
Totaal Verplichtingen		19.278.813.837	18.794.730.009	18.795.887.071
Eigen Vermogen (in EUR)	Noot	31/12/2018	01/01/2018 IFRS9	31/12/2017 IAS 39
Geplaatst kapitaal		818.709.492	829.133.638	829.133.638
<i>Gestort kapitaal</i>		818.709.492	829.133.638	829.133.638
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>		0	0	0
Agio		0	0	0
Andere componenten van het eigen vermogen		3.074.721	2.803.091	49.933.824
<i>Herwaarderings-reserve: Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd tegen reële waarde door middel van niet-gerealiseerde resultaten</i>		3.603.753	3.656.977	50.787.710
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>		-529.032	-853.886	-853.886
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)		279.458.538	254.276.513	248.201.631
Baten uit het lopende jaar		65.794.729	49.947.569	49.947.569
Minderheidsbelangen		0	0	0
Totaal Eigen Vermogen		1.167.037.480	1.136.160.811	1.177.216.662
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen		20.445.851.317	19.930.890.820	19.973.103.733

4.22.1.2. Geconsolideerd overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten

Resultaten jaar 2016

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten (in EUR)	Noot	31/12/2016	31/12/2015
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten		306.790.554,26	339.875.858,50
Rentebaten	5.1.	533.996.606,22	641.192.406,16
Rentelasten	5.1.	-267.331.151,99	-312.097.846,94
Dividenden	5.3.	1.678.636,60	8.748,75
Baten uit provisies en vergoedingen	5.2.	88.563.844,37	106.084.543,05
Lasten uit provisies en vergoedingen	5.2.	-87.961.408,91	-105.502.175,17
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	5.4.	2.956.592,22	1.683.650,72
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	5.5.	292.929,41	3.950.573,29
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	5.6.	0,00	-2.358,72
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	5.7.	-2.757.840,52	-2.004.308,13
Herwaarderingen van valutakoersverschillen		1.882.084,21	1.107.180,02
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	5.8.	18.083,60	-7.641,56
Andere exploitatiebaten	5.9.	50.747.536,70	51.894.389,37
Andere exploitatielasten	5.9.	-15.295.357,65	-46.431.302,34
Administratiekosten		-245.588.153,66	-254.792.052,39
Personeelsuitgaven	5.10.1.	-102.412.677,30	-115.378.994,18
Algemene en administratieve uitgaven	5.10.2.	-143.175.476,36	-139.413.058,21
Afschrijvingen		-18.071.324,81	-14.609.418,51
Materiële vaste activa	4.6.	-9.692.183,05	-9.114.743,27
Immateriële activa (andere dan goodwill)	4.7.	-8.379.141,76	-5.494.675,24
Voorzieningen	4.12.	-47.714.255,03	-4.131.966,11
Bijzondere waardeverminderingen	5.11.	-34.895.688,94	-17.515.022,11
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening		-34.895.688,94	-17.515.022,11
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen kostprijs</i>		0,00	0,00
<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		-254.999,59	488.986,49
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>		-34.640.689,35	-18.004.008,60
Bijzondere waardeverminderingverliezen op materiële vaste activa		0	0,00
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst-en verliesrekening		0	0,00
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop	4.10.	109.101.314,77	-302.618,80
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG		69.622.446,59	48.524.780,58
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	5.12.	-14.429.063,15	-7.930.438,08
<i>Actuele belastingen</i>		-13.042.945,63	-19.923.673,73
<i>Uitgestelde belastingen</i>		-1.386.117,52	11.993.235,65
NETTOWINST OF -VERLIES		55.193.383,44	40.594.342,50
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		230.090,20	-23.445.674,19
<i>Herwaardering van voor verkoop beschikbare financiële activa, geïnclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		-39.774.035,96	0,00
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegd pensioenregelingen</i>		-2.910.827,82	1.373.219,99
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)		-42.454.773,58	-22.072.454,20
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van het boekjaar		12.738.609,86	18.521.888,30

Resultaten jaar 2017

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten (in EUR)	Noot	31/12/2017	31/12/2016
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten		323.822.486	306.790.554
Rentebaten	5.1.	461.710.203	533.996.606
Rentelasten	5.1.	-197.045.231	-267.331.152
Dividenden	5.3.	13.020	1.678.637
Baten uit provisies en vergoedingen	5.2.	95.357.960	88.563.844
Lasten uit provisies en vergoedingen	5.2.	-94.482.547	-87.961.409
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	5.4.	5.703.787	2.956.592
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	5.5.	-414.471	292.930
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	5.6.	0	0
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	5.7.	2.859.080	-2.757.841
Herwaarderingsverschillen van valutakoersverschillen		1.488.790	1.882.084
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	5.8.	59.254	18.084
Andere exploitatiebaten	5.9.	48.572.641	50.747.537
Andere exploitatielasten	5.9.	0	-15.295.358
Administratiekosten		-222.302.933	-245.588.154
Personeelsuitgaven	5.10.1.	-94.373.272	-102.412.677
Algemene en administratieve uitgaven	5.10.2.	-127.929.661	-143.175.477
Afschrijvingen		-17.450.776	-18.071.325
Materiële vaste activa	4.6.	-5.868.792	-9.692.183
Immateriële activa (andere dan goodwill)	4.7.	-11.581.984	-8.379.142
Voorzieningen	4.12.	-1.678.266	-47.714.255
Bijzondere waardeverminderingen	5.11.	-5.005.158	-34.895.689
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening		-5.005.158	-34.895.689
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen kostprijs</i>		0	0
<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		255.000	-255.000
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen gearmordiseerde kostprijs</i>		-5.260.158	-34.640.689
Bijzondere waardeverminderingverliezen op materiële vaste activa		0	0
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst- en verliesrekening		0	0
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	4.10.	0	109.101.315
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG		77.385.354	69.622.447
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	5.12.	-27.437.785	-14.429.064
<i>Actuele belastingen</i>		-13.090.931	-13.042.946
<i>Uitgestelde belastingen</i>		-14.346.854	-1.386.118
NETTOWINST OF -VERLIES		49.947.569	55.193.383
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaarderingsverschillen van voor verkoop beschikbare financiële activa</i>		-12.308.606	230.091
<i>Herwaarderingsverschillen van voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>		0	-39.774.036
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegde pensioenregelingen</i>		55.748	-2.910.828
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)		-12.252.858	-42.454.773
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van het boekjaar		37.694.711	12.738.610

Resultaten jaar 2018

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten (in EUR)	Noot	31/12/2018	31/12/2017
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN			
Financiële en exploitatiebaten en –lasten		324.879.952	323.822.487
Rentebaten	5.1.	445.951.130	461.710.203
Rentelasten	5.1.	-180.454.339	-197.045.231
Dividenden	5.3.	441.346	13.020
Baten uit provisies en vergoedingen	5.2.	100.993.996	95.357.960
Lasten uit provisies en vergoedingen	5.2.	-93.921.070	-94.482.547
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	5.4.	2.886.870	5.703.787
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	5.5.	-246.949	-414.471
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	5.6.	325.122	0
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties		692.931	2.859.080
Herwaarderings van valutakoersverschillen		880.169	1.488.790
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	5.7.	-25.328	59.254
Andere exploitatiebaten	5.8.	47.356.074	48.572.642
Andere exploitatielasten		0	0
Administratiekosten		-223.146.082	-222.302.933
Personeelsuitgaven	5.9.1.	-90.642.254	-94.373.272
Algemene en administratieve uitgaven	5.9.2.	-132.503.828	-127.929.661
Afschrijvingen		-10.077.522	-17.450.776
Materiële vaste activa	4.5.	-5.159.413	-5.868.792
Immateriële activa (andere dan goodwill)	4.6.	-4.918.109	-11.581.984
Voorzieningen	4.10.	-1.137.438	-1.678.266
Bijzondere waardeverminderingen	5.10.	-5.659.572	-5.005.158
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening		-5.659.572	-5.005.158
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)</i>		0	255.000
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>		-5.659.572	-5.260.158
Bijzondere waardeverminderingverliezen op materiële vaste activa		0	0
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst-en verliesrekening		0	0
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop		0	0
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG		84.859.338	77.385.354
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	5.11.	-19.064.609	-27.437.785
<i>Actuele belastingen</i>		-13.950.105	-13.090.931
<i>Uitgestelde belastingen</i>		-5.114.504	-14.346.854
NETTOWINST OF -VERLIES		65.794.729	49.947.569
Overzicht van de niet-gerealiseerde resultaten			
Niet-gerealiseerde resultaten die in de toekomst mogelijk in de gerealiseerde resultaten kunnen worden opgenomen			
<i>Herwaardering van Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)</i>		-53.224	-12.308.606
Niet-gerealiseerde resultaten die nooit in de gerealiseerde resultaten zullen worden opgenomen			
<i>Actuariële (verliezen)/winsten op toegezegd pensioenregelingen</i>		324.854	55.748
Totaal van de niet-gerealiseerde resultaten (netto)		271.630	-12.252.858
Totaal van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten van het boekjaar		66.066.359	37.694.711

4.22.1.3. Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht 2015 – 2016

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Nettowinst (-verlies)	55.193.383,44	40.594.342,50
<u>Aanpassingen om nettowinst of -verlies te doen aansluiten bij de nettokasstromen met betrekking tot bedrijfsactiviteiten</u>	<u>110.576.068,26</u>	<u>21.007.349,27</u>
Actuele en uitgestelde belastinglasten, opgenomen in de winst- en verliesrekening	14.429.063,15	7.930.438,08
Niet-gerealiseerde winst of verlies op wisselkoersverschillen	-1.882.084,21	-1.107.180,02
INVESTERINGS- EN FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Afschrijving	18.071.324,81	14.609.418,51
Bijzondere waardeverminderingen	34.895.688,94	17.515.022,11
Nettovoorzieningen (terugboekingen)	47.714.255,03	4.131.966,11
Nettowinst (-verlies) op de verkoop van beleggingen, i.e. tot einde looptijd aangehouden beleggingen, geassocieerde deelnemingen, dochterondernemingen, materiële activa, ...	-18.083,60	7.641,56
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Netto niet-gerealiseerde winst op voor verkoop beschikbare beleggingen	230.090,20	-23.445.674,19
Andere aanpassingen	-2.864.186,06	1.373.358,67
Kasstroom uit exploitatiewinsten voor wijzigingen in bedrijfsactiva en -verplichtingen	165.769.451,70	61.601.691,77
<u>Stijging (daling) van bedrijfactiva (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)**</u>	<u>597.213.536,57</u>	<u>-3.473.731.254,20</u>
Stijging (daling) van zichtrekeningen bij centrale banken	0,00	0,00
Stijging (daling) van leningen en vorderingen	792.116.564,84	-1.305.839.976,08
Stijging (daling) van voor verkoop beschikbare activa	-47.931.844,89	-2.272.568.899,45
Stijging (daling) van financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	1.283.208,03	-4.440.517,19
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening	0,00	-5.002.515,66
Stijging (daling) van activa-derivaten gebruikt ter afdekking	-11.076.072,37	-17.448.036,82
Stijging (daling) van te ontvangen baten uit financiële activa	0,00	0,00
Stijging (daling) van vaste activa en groepen activa die worden afgestoten, aangehouden voor verkoop	-134.270.500,49	134.270.500,49
Stijging (daling) van andere activa (definitie balans)	-2.907.818,55	-2.701.809,49
<u>Stijging (daling) van bedrijfsverplichtingen (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)**</u>	<u>571.545.115,81</u>	<u>-3.231.820.800,81</u>
Stijging (daling) van voorschotten van centrale banken	0,00	-828.726,42
Stijging (daling) van deposito's van kredietinstellingen	-2.084.775,74	-33.257.770,54
Stijging (daling) van deposito's van andere instellingen dan kredietinstellingen	1.037.454.271,87	-2.815.775.501,98
Stijging (daling) van in schuldbewijzen belichaamde schulden	-490.933.530,15	-150.962.783,78
Stijging (daling) van financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	-1.732.519,09	-4.349.164,67
Stijging (daling) van verplichtingen-derivaten gebruikt ter afdekking	-2.602.283,09	-152.814.296,74
Stijging (daling) van te betalen lasten in verband met financiële instrumenten	0,00	0,00
Stijging (daling) van andere verplichtingen (definitie balans)	31.443.952,01	-73.832.556,68
Stijging (daling) van werkkapitaal, netto	-25.668.420,76	241.910.453,39
Kasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	140.101.030,94	303.512.145,17
(Betaalde) terugbetaalde winstbelastingen	-19.431.245,43	-21.549.499,50
Nettokasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	120.669.785,51	281.962.645,67

INVESTERINGSACTIVITEITEN		
(Contante betalingen om materiële activa te verwerven)	-5.163.177,43	-5.010.599,40
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa	234.966,61	132.755,16
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa aangehouden voor verkoop	0,00	15.775.000,00
(Contante betalingen om immateriële activa te verwerven)	-13.711.665,23	-10.328.282,93
Contante ontvangsten uit de verkoop van immateriële activa	0,00	0,00
Contante ontvangsten uit de verkoop van verbonden ondernemingen en dochterondernemingen, aftrek van afgestoten geldmiddelen en kasequivalenten	33.569.222,68	0,00
(Contante betalingen om tot einde looptijd aangehouden beleggingen te verwerven)	-18.598.010,00	0,00
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	-3.668.663,37	568.872,83
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
(Betaalde dividenden)	-26.802.458,46	-23.579.610,51
Contante ontvangsten uit de uitgifte van achtergestelde verplichtingen	0,00	0,00
(Contante terugbetalingen van achtergestelde verplichtingen)	-3.973.707,91	-6.669.878,43
Contante ontvangsten uit de uitgifte of terugbetaling van aandelen of andere eigen-vermogensinstrumenten	3.802.447,31	20.577.440,40
Andere contante ontvangsten uit financieringsactiviteiten	0,00	0,00
(Andere contante betalingen van financieringsactiviteiten)***	0,00	-250.000.000,00
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	-26.973.719,06	-259.672.048,54
Gevolgen van wisselkoerswijzigingen op geldmiddelen en kasequivalenten	571.381,52	5.163.751,76
NETTOSTIJGING VAN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	90.027.403,08	22.867.111,52
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET BEGIN VAN DE PERIODE	919.995.114,53	891.964.251,25
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET EINDE VAN DE PERIODE	1.010.593.899,13	919.995.114,53
<u>Componenten van geldmiddelen en kasequivalenten</u>		
Contanten	54.068.576,66	53.616.576,86
Tegoeden bij centrale banken	923.252.567,57	720.581.989,13
Leningen en vorderingen	33.272.754,90	145.796.548,54
Totale geldmiddelen en kasequivalenten aan het einde van de periode*	1.010.593.899,13	919.995.114,53
Waaronder : bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten die door de onderneming worden aangehouden, doch niet beschikbaar zijn voor gebruik door de groep	150.375.867,64	138.462.047,65
<u>Aanvullende informatie over de kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten :</u>		
Ontvangen rentebaten	531.443.685,33	677.611.664,92
Ontvangen dividenden	593.008,63	8.748,75
Betaalde rentelasten	290.784.814,96	371.543.041,90
<u>Aanvullende informatie over overnames en afstotingen van dochterondernemingen</u>		
Totaal aankoop- of verkoopbedrag	303.819.000,00	0,00
Gedeelte van het aankoop- of verkoopbedrag dat in geldmiddelen en kasequivalenten is voldaan	303.819.000,00	0,00
Bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	262.777.320,39	0,00
Bedrag van de activa en verplichtingen die geen geldmiddelen of kasequivalenten zijn in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	-145.102.662,66	0,00

Kasstroomoverzicht 2016 - 2017

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Nettowinst (-verlies)	49.947.569	55.193.383
Aanpassingen om nettowinst of -verlies te doen aansluiten bij de nettokasstromen met betrekking tot	37.771.083	110.576.069
Actuele en uitgestelde belastinglasten, opgenomen in de winst- en verliesrekening	27.437.785	14.429.063
Niet-gerealiseerde winst of verlies op wisselkoersverschillen	-1.488.790	-1.882.084
INVESTERINGS- EN FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Afschrijving	17.450.776	18.071.325
Bijzondere waardeverminderingen	5.005.158	34.895.689
Nettovoorzieningen (terugboekingen)	1.678.266	47.714.255
Nettowinst (-verlies) op de verkoop van beleggingen, i.e. tot einde looptijd aangehouden beleggingen, verbonden ondernemingen, dochterondernemingen, materiële activa, ...	-59.254	-18.084
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Netto niet-gerealiseerde winst op voor verkoop beschikbare beleggingen	-12.308.606	230.091
Andere aanpassingen	55.748	-2.864.186
Kasstroom uit exploitatiewinsten voor wijzigingen in bedrijfsactiva en -verplichtingen	87.718.652	165.769.452
Stijging (daling) van bedrijfsactiva (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)	-708.274.882	597.213.537
Stijging (daling) van zichtrekeningen bij centrale banken	0	0
Stijging (daling) van leningen en vorderingen	-147.939.596	792.116.565
Stijging (daling) van voor verkoop beschikbare activa	-546.323.519	-47.931.845
Stijging (daling) van financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	-2.248.828	1.283.208
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening	0	0
Stijging (daling) van activa-derivaten gebruikt ter afdekking	-5.484.024	-11.076.072
Stijging (daling) van te ontvangen baten uit financiële activa	0	0
Stijging (daling) van vaste activa en groepen activa die worden afgestoten, aangehouden voor verkoop	0	-134.270.500
Stijging (daling) van andere activa (definitie balans)	-6.278.915	-2.907.819
Stijging (daling) van bedrijfsverplichtingen (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)	-348.600.533	571.545.116
Stijging (daling) van voorschotten van centrale banken	0	0
Stijging (daling) van deposito's van kredietinstellingen	-7.890.790	-2.084.776
Stijging (daling) van deposito's van andere instellingen dan kredietinstellingen	633.343.456	1.037.454.272
Stijging (daling) van in schuldbewijzen belichaamde schulden	-858.405.164	-490.933.530
Stijging (daling) van financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	-1.709.457	-1.732.519
Stijging (daling) van verplichtingen-derivaten gebruikt ter afdekking	-133.710.181	-2.602.283
Stijging (daling) van te betalen lasten in verband met financiële instrumenten	0	0
Stijging (daling) van andere verplichtingen (definitie balans)	19.771.603	31.443.952
Stijging (daling) van werkkapitaal, netto	359.674.349	-25.668.421
Kasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	447.393.001	140.101.031
(Betaalde) terugbetaalde winstbelastingen	-24.139.749	-19.431.245
Nettokasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	423.253.252	120.669.786
INVESTERINGSACTIVITEITEN		
(Contante betalingen om materiële activa te verwerven)	6.087.655	5.163.177
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa	59.254	234.967
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa aangehouden voor verkoop	0	0
(Contante betalingen om immateriële activa te verwerven)	5.386.534	13.711.665
Contante ontvangsten uit de verkoop van immateriële activa	0	0
Contante ontvangsten uit de verkoop van verbonden ondernemingen en dochterondernemingen, aftrek van afgestoten geldmiddelen en kasequivalenten	0	33.569.223
(Contante betalingen om tot einde looptijd aangehouden beleggingen te verwerven)	19.226.714	18.598.010
Andere contante ontvangsten uit investeringsactiviteiten	20.296	0
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	-30.621.353	-3.668.663
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
(Betaalde dividenden)	22.795.672	26.802.458
Contante ontvangsten uit de uitgifte van achtergestelde verplichtingen	0	0
(Contante terugbetalingen van achtergestelde verplichtingen)	43.593.447	3.973.708
Contante ontvangsten uit de uitgifte of terugbetaling van aandelen of andere eigen-vermogensinstrumenten	-9.641.012	3.802.447
Andere contante ontvangsten uit financieringsactiviteiten	0	0
(Andere contante betalingen van financieringsactiviteiten)	258	0
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	-76.030.390	-26.973.719
Gevolgen van wisselkoerswijzigingen op geldmiddelen en kasequivalenten	-1.954.853	571.382
NETTOSTIJGING VAN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	316.601.509	90.027.403
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET BEGIN VAN DE PERIODE	1.010.593.899	919.995.115
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET EINDE VAN DE PERIODE	1.325.240.555	1.010.593.900
Componenten van geldmiddelen en kasequivalenten		
Contanten	56.015.619	54.068.577
Tegoeden bij centrale banken	1.234.765.907	923.252.568
Leningen en vorderingen	34.459.029	33.272.755
Totale geldmiddelen en kasequivalenten aan het einde van de periode*	1.325.240.555	1.010.593.899
Waaronder: bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten die door de onderneming worden aangehouden, doch niet beschikbaar zijn voor gebruik door de groep	166.994.277	150.375.868
Aanvullende informatie over de kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten:		
Ontvangen rentebaten	475.631.121	531.443.685
Ontvangen dividenden	13.020	593.009
Betaalde rentelasten	231.182.842	290.784.815
Aanvullende informatie over overnames en afstotingen van dochterondernemingen		
Totaal aankoop- of verkoopbedrag	0	303.819.000
Gedeelte van het aankoop- of verkoopbedrag dat in geldmiddelen en kasequivalenten is voldaan	0	303.819.000
Bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	0	262.777.320
Bedrag van de activa en verplichtingen die geen geldmiddelen of kasequivalenten zijn in de overgenomen of afgestoten dochterondernemingen	0	-145.102.663

Kasstroomoverzicht 2017 - 2018

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Nettowinst (-verlies)	65.794.729	49.947.569
<u>Aanpassingen om nettowinst of -verlies te doen aansluiten bij de nettokasstromen met betrekking tot bedrijfsactiviteiten</u>	<u>35.355.928</u>	<u>37.771.083</u>
Actuele en uitgestelde belastinglasten, opgenomen in de winst- en verliesrekening	19.064.609	27.437.785
Niet-gerealiseerde winst of verlies op wisselkoersverschillen	-880.169	-1.488.790
INVESTERINGS- EN FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
Afschrijving	10.077.522	17.450.776
Bijzondere waardeverminderingen	5.659.572	5.005.158
Nettovoorzieningen (terugboekingen)	1.137.438	1.678.266
Nettowinst (-verlies) op de verkoop van materiële vaste activa	25.328	-59.254
BEDRIJFSACTIVITEITEN		
Netto niet-gerealiseerde winst op voor verkoop beschikbare beleggingen	0	-12.308.606
Andere aanpassingen	271.628	55.748
Kasstromen uit exploitatiewinsten voor wijzigingen in bedrijfsactiva en -verplichtingen	101.150.657	87.718.652
<u>Stijging (daling) van bedrijfsactiva (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)</u>	<u>351.032.405</u>	<u>-708.274.882</u>
Stijging (daling) van leningen en vorderingen	0	-147.939.596
Stijging (daling) van financiële activa tegen geamortiseerde kostprijzen	339.654.563	0
Stijging (daling) van voor verkoop beschikbare activa	0	-546.323.519
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten	-2.031.997	0
Stijging (daling) van financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	-1.919.467	-2.248.828
Stijging (daling) van financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening	232.292	0
Stijging (daling) van activa-derivaten gebruikt ter afdekking	13.494.825	-5.484.024
Stijging (daling) van te ontvangen baten uit financiële activa	0	0
Stijging (daling) van vaste activa en groepen activa die worden afgestoten, aangehouden voor verkoop	0	0
Stijging (daling) van andere activa (definitie balans)	1.602.189	-6.278.915
<u>Stijging (daling) van bedrijfsverplichtingen (met uitzondering van geldmiddelen en kasequivalenten)</u>	<u>508.028.123</u>	<u>-348.600.533</u>
Stijging (daling) van deposito's van kredietinstellingen	18.472.590	-7.890.790
Stijging (daling) van deposito's van andere instellingen dan kredietinstellingen	761.796.401	633.343.456
Stijging (daling) van in schuldbewijzen belichaamde schulden	-207.361.332	-858.405.164
Stijging (daling) van financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	-1.670.366	-1.709.457
Stijging (daling) van verplichtingen-derivaten gebruikt ter afdekking	-46.556.830	-133.710.181
Stijging (daling) van andere verplichtingen (definitie balans)	-16.652.340	19.771.603
Stijging (daling) van werkkapitaal, netto	156.995.718	359.674.349
Kasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	258.146.375	447.393.001
(Betaalde) terugbetaalde winstbelastingen	-13.569.506	-24.139.749
Nettokasstroom uit de bedrijfsactiviteiten	244.576.869	423.253.252
INVESTERINGSACTIVITEITEN		
(Contante betalingen om materiële activa te verwerven)	5.798.312	6.087.655
Contante ontvangsten uit de verkoop van materiële activa	0	59.254
(Contante betalingen om immateriële activa te verwerven)	1.527.713	5.386.534
Contante ontvangsten uit de verkoop van immateriële activa	0	0
(Contante betalingen om tot einde looptijd aangehouden beleggingen te verwerven)	0	19.226.714
Andere contante ontvangsten uit investeringsactiviteiten	208.747	20.296
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	-7.117.278	-30.621.353
FINANCIERINGSACTIVITEITEN		
(Betaalde dividenden)	24.726.180	22.795.672
Contante terugbetalingen van achtergestelde verplichtingen)	34.513.226	43.593.447
Contante ontvangsten uit de uitgifte of terugbetaling van aandelen of andere eigen-vermogensinstrumenten	-10.424.146	-9.641.012
(Andere contante betalingen van financieringsactiviteiten)	39.365	258
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	-69.702.917	-76.030.390
Gevolgen van wisselkoerswijzigingen op geldmiddelen en kasequivalenten	292.501	-1.954.853
NETTOSTIJGING VAN GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN	168.049.175	316.601.509
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET BEGIN VAN DE PERIODE	1.325.240.555	1.010.593.899
GELDMIDDELEN EN KASEQUIVALENTEN AAN HET EINDE VAN DE PERIODE	1.493.289.730	1.325.240.555
<u>Componenten van geldmiddelen en kasequivalenten</u>		
Contanten	54.412.661	56.015.619
Tegoeden bij centrale banken	1.410.636.497	1.234.765.907
Leningen en vorderingen	28.240.572	34.459.029
Totale geldmiddelen en kasequivalenten aan het einde van de periode	1.493.289.730	1.325.240.555
Waaronder: bedrag van de geldmiddelen en kasequivalenten die door de onderneming worden aangehouden, doch niet beschikbaar zijn voor gebruik door de groep	168.793.733	166.994.277
<u>Aanvullende informatie over de kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten:</u>		
Ontvangen rentebaten	447.128.372	475.631.121
Ontvangen dividenden	441.346	13.020
Betaalde rentelasten	190.200.792	231.182.842

4.22.1.4. Geconsolideerd overzicht van de eigenvermogenswijzigingen

(in EUR)	Aandelen- kapitaal	Herwaarderings- reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	Herwaarderings- reserve: geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	Herwaarderings- reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	Baten uit het lopende jaar
Openingsbalans per 1 januari 2016	834.972.203	62.866.226	39.774.036	2.001.194	202.010.953	40.594.342
Kapitaalverhoging	0	0	0	0	0	0
Kapitaalvermindering	0	0	0	0	0	0
Toe-en uittredingen coöperatoren	3.802.448	0	0	0	0	0
Uitbetaalde dividenden	0	0	0	0	-26.802.458	0
Uitbetaalde tantièmes	0	0	0	0	0	0
Transacties met aandeelhouders	3.802.448	0	0	0	-26.802.458	0
Overdracht naar ingehouden winsten	0	0	0	0	40.594.342	-40.594.342
Herwaardering van de activa	0	-862.430	0	0	0	0
Verkochte en vervallen effecten	0	-2.003.800	0	0	0	0
Reële waarde-afdekking macro hedge	0	2.983.964	0	0	0	0
Winsten/verliezen m.b.t. pensioenplannen	0	0	0	-4.409.677	0	0
Uitgestelde belastingen	0	112.357	0	1.498.849	0	0
Andere	0	0	0	0	1.342	0
Verkoop van Keytrade	0	0	-39.774.036	0	0	0
Resultaat van het boekjaar	0	0	0	0	0	55.193.383
Niet-aandeelhouders transacties	0	230.091	-39.774.036	-2.910.828	40.595.684	14.599.041
Eindbalans per 31 december 2016	838.774.651	63.096.317	0	-909.634	215.804.179	55.193.383

(in EUR)	Aandelenkapitaal	Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	Herwaarderings- reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	Baten uit het lopende jaar
Openingsbalans per 1 januari 2017	838.774.650	63.096.316	-909.633	215.804.179	55.193.383
Kapitaalverhoging	0	0	0	0	0
Kapitaalvermindering	0	0	0	0	0
Toe-en uittredingen coöperatoren	-9.641.012	0	0	0	0
Uitbetaalde dividenden	0	0	0	-22.795.672	0
Uitbetaalde tantièmes	0	0	0	0	0
Transacties met aandeelhouders	-9.641.012	0	0	-22.795.672	0
Overdracht naar ingehouden winsten	0	0	0	55.193.383	-55.193.383
Herwaardering van de activa	0	-17.582.572	0	0	0
Verkochte en vervallen effecten	0	-12.657.515	0	0	0
Reële waarde-afdekking macro hedge	0	6.787.846	0	0	0
Winsten/verliezen m.b.t. pensioenplannen	0	0	52.842	0	0
Uitgestelde belastingen	0	11.143.635	2.906	0	0
Andere	0	0	0	-259	0
Resultaat van het boekjaar	0	0	0	0	49.947.568
Niet-aandeelhouders transacties	0	-12.308.606	55.748	55.193.123	-5.245.814
Eindbalans per 31 december 2017	829.133.638	50.787.710	-853.885	248.201.630	49.947.568

(in EUR)	Herwaarderings-reserve:			Reserves (met inbegrip van winsten)	Baten uit het lopende jaar
	Aandelenkapitaal	Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd tegen reële waarde door middel van niet- gerealiseerde resultaten	Herwaarderings- reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen		
Eindbalans per 31 december 2017	829.133.638	50.787.710	-853.885	248.201.630	49.947.568
Transitie naar IFRS 9	0	-47.130.729	0	6.074.880	0
Openingsbalans per 1 januari 2018	829.133.638	3.656.981	-853.885	254.276.511	49.947.568
Kapitaalverhoging	0	0	0	0	0
Kapitaalvermindering	0	0	0	0	0
Toe- en uittredingen coöperatoren	-10.424.146	0	0	0	0
Uitbetaalde dividenden	0	0	0	-24.726.180	0
Uitbetaalde tantièmes	0	0	0	0	0
Transacties met aandeelhouders	-10.424.146	0	0	-24.726.180	0
Overdracht naar ingehouden winsten	0	0	0	49.947.568	-49.947.568
Herwaardering van de activa	0	-55.914	0	0	0
Verkochte en vervallen effecten	0	-34.434	0	0	0
Reële waarde-afdekking macro hedge	0	0	0	0	0
Winsten/verliezen m.b.t. pensioenplannen	0	0	131.825	0	0
Uitgestelde belastingen	0	37.120	193.028	0	0
Andere	0	0	0	-39.361	0
Resultaat van het boekjaar	0	0	0	0	65.794.729
Niet-aandeelhouders transacties	0	-53.228	324.853	49.908.207	15.847.160
Eindbalans per 31 december 2018	818.709.492	3.603.753	-529.032	279.458.538	65.794.729

4.22.1.5. Boekhoudkundige methode en gehanteerde waarderings- en andere grondslagen

Overeenstemmingsverklaring IAS/IFRS

De geconsolideerde jaarrekeningen van de in de Europese Unie beursgenoteerde vennootschappen moeten vanaf 1 januari 2005, met openingsbalans 1 januari 2004, worden opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (« IFRS ») zoals aanvaard door de Europese Unie. In verscheidene landen, waaronder België, werd door de nationale regelgevers bepaald dat alle financiële instellingen die een geconsolideerde jaarrekening opstellen dit eveneens volgens IFRS moeten doen, onafhankelijk van het feit of zij beursgenoteerd zijn of niet. Derhalve maakt ook de Groep Crelan geconsolideerde cijfers op volgens de IFRS-normen zoals aanvaard door de Europese Unie.

De geconsolideerde jaarrekening (periodieke rapportering) werd opgesteld in overeenstemming met de op balansdatum van toepassing zijnde IAS- en IFRS-normen zoals aanvaard door de Europese Unie.

Overzicht van de belangrijkste gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving

1. Algemeen

Volgende waarderingsregels zijn van toepassing op Crelan Groep (hierna "Crelan" of "de Groep" of "de Groep Crelan"). Deze waarderingsregels zijn gebaseerd op de International Financial Reporting Standards zoals ze worden onderschreven binnen de Europese Unie.

2. Consolidatie

Een dochtermaatschappij is een entiteit waarover de Groep zeggenschap heeft. Zeggenschap wordt gedefinieerd als de macht om direct of indirect het financiële en operationele beleid van een entiteit te sturen teneinde voordelen te verkrijgen uit haar activiteiten. Een dochteronderneming wordt integraal geconsolideerd vanaf de datum waarop voor het eerst sprake is van zeggenschap. De baten en de lasten van een dochteronderneming worden in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen tot de datum waarop de Groep geen zeggenschap meer uitoefent.

Bij de opmaak van de geconsolideerde jaarrekening integreert de Groep Crelan de jaarrekening van alle te consolideren entiteiten post voor post, door gelijke posten van activa, verplichtingen, eigen vermogen, baten en lasten bij elkaar op te tellen.

Om te bekomen dat de geconsolideerde jaarrekening van de Groep informatie verschaft alsof het de jaarrekening van een afzonderlijke economische entiteit betreft, worden volgende stappen uitgevoerd:

- De boekwaarde van de investering in elke dochteronderneming en het aandeel in het eigen vermogen van elke dochtermaatschappij worden volledig geëlimineerd;
- Balansposities en winsten of verliezen die voortvloeien uit transacties binnen de Groep (waaronder baten, lasten en dividenden), worden volledig geëlimineerd ;
- De tijdelijke verschillen die ontstaan uit de eliminatie van winsten en verliezen uit transacties binnen de Groep zijn onderhevig aan IAS 12 Winstbelastingen.

3. Opname in de balans

3.1. Opname / niet langer opnemen in de balans

Financiële activa of verplichtingen worden in de balans opgenomen van zodra de Groep partij wordt bij de contractuele bepalingen van het instrument.

Financiële activa worden niet langer in de balans opgenomen van zodra de contractuele rechten op de kasstromen van het financiële actief aflopen of de Groep de contractuele rechten op de kasstromen overdraagt zodat alle risico's en beloningen die gepaard gaan met de eigendom getransfereerd worden.

3.2. Transactiedatum en afwikkelingsdatum

Alle financiële verplichtingen van de Groep Crelan worden steeds in de balans opgenomen op de afwikkelingsdatum.

Alle aan- en verkopen van financiële activa, die moeten worden afgewikkeld binnen het tijdsbestek dat door regelgeving of een marktconventie is vastgesteld, worden in de balans opgenomen op de afwikkelingsdatum, de datum waarop een actief aan of door de groep Crelan wordt geleverd.

4. Financiële activa

De Groep Crelan waardeert financiële activa op basis van de regels gedefinieerd in de standaard IFRS9. De classificatie is afhankelijk van de volgende elementen :

- Het business model
- De eigenschappen van de contractuele kasstromen van het financiële actief
- Specifieke regels

4.1. Business model

De eerste stap in het classificatie proces is het bepalen van het business model binnen de welke het actief wordt aangekocht. Volgende business modellen worden onderscheiden :

- Hold to collect : het business model is erop gericht om contractuele cashflows te ontvangen
- Hold to collect and sell : het doel van het business model is om zowel contractuele kasstromen te ontvangen als financiële activa te verkopen
- Andere business modellen (waaronder trading).

4.2. Contractuele kasstromen van het financiële actief

Met betrekking tot de contractuele kasstromen wordt geëvalueerd of de kasstromen enkel aflossingen en rentebetalingen op het uitstaande hoofdsombedrag betreffen : men spreekt van solely payment of principal and interest (SPPI).

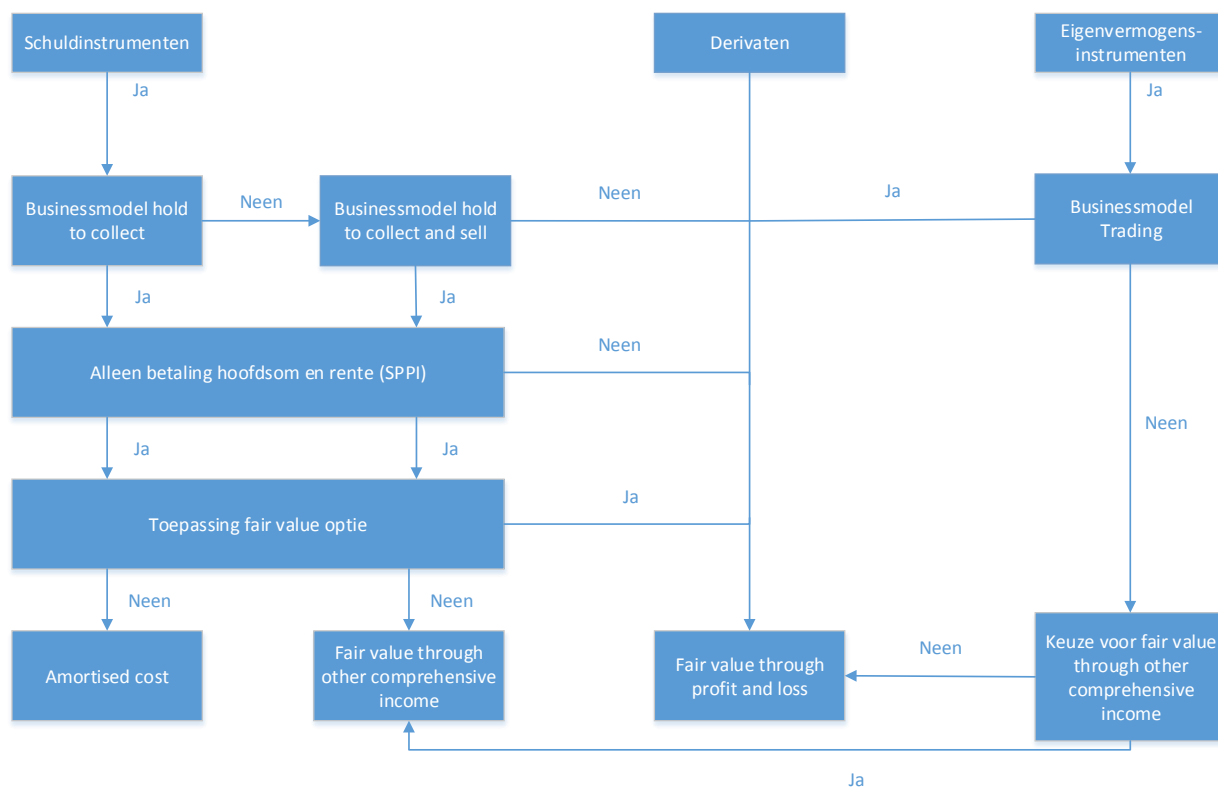
4.3. Specifieke regels

- De groep kan er bij de eerste opname voor opteren om bij de aanschaf van eigenvermogensinstrumenten de waarderschommelingen die normaliter via het resultaat worden verwerkt te verwerken via OCI. Deze keuze is onherroepelijk.

- De groep kan ervoor opteren om een actief bij de eerste opnamen onherroepelijk te waarderen tegen reële waarde met waardeschommelingen in winst of verlies indien een dergelijke keuze een accounting mismatch elimineert of aanzienlijk beperkt ("Fair value optie").

4.4. Classificaties

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende classificaties die van toepassing kunnen zijn :

Op basis van bovenstaande indeling worden volgende rubrieken onderscheiden op de balans :

4.4.1. Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden

Deze categorie wordt gewaardeerd aan FV met waardeschommelingen via de winst- en verliesrekening. A priori voert Crelan geen trading operaties uit. Derivaten waarvoor onder de IFRS regels geen efficiënte hedging relatie kan worden gedefinieerd worden ondergebracht in deze categorie.

4.4.2. Non-trading financial assets mandatorily at fair value through profit or loss

Deze categorie wordt gewaardeerd aan FV met waardeschommelingen via de winst- en verliesrekening. Onder deze categorie worden schuldinstrumenten opgenomen die niet geslaagd zijn voor de SPPI test.

4.4.3. Financial assets designated at fair value through profit or loss

Deze categorie wordt gewaardeerd aan FV met waardeschommelingen via de winst- en verliesrekening. Hierin worden effecten ondergebracht waarvoor Crelan zou opteren om ze te waarderen aan FV met waardeschommelingen via de winst- en verliesrekening.

4.4.4. Financial assets at fair value through other comprehensive income

Deze categorie wordt gewaardeerd aan FV met waardeschommelingen via OCI. Onder deze categorie worden equity instrumenten geklasseerd waarvoor Crelan opteert om ze te waarderen via FV met waardeschommelingen via OCI omdat het gaat om duurzame participaties op de lange termijn.

4.4.5. Financial assets at amortised cost

Schuldinstrumenten volgens het businessmodel hold to collect die slagen voor de SPPI test worden ondergebracht in deze categorie.

4.5. Waardeverminderingen

Waardeverminderingen worden bepaald op basis van een intern model dat het verwachte verlies berekent. Hierbij worden de financiële activa onderverdeeld in 3 stages in lijn met IFRS 9 :

- Stage 1 : Binnen deze categorie worden de activa ondergebracht die geen significante stijging van het kredietrisico hebben gekend sinds de erkenning van het actief op de balans. Voor deze activa wordt een waardevermindering berekend op basis van het verwachte verlies over een tijdshorizon van 1 jaar.
- Stage 2 : Binnen deze categorie worden de activa ondergebracht die een significante stijging van het kredietrisico hebben gekend sinds de erkenning van het actief op de balans. Voor deze activa wordt een waardevermindering berekend op basis van het verwachte verlies over een tijdshorizon van de ganse looptijd van het actief.
- Stage 3 : Deze categorie heeft betrekking op activa die in default/non-performing zijn.

4.5.1. Inschatting van het kredietrisico

Om te bepalen of een actief onderhevig is aan een significante stijging van het kredietrisico werd een selectie gemaakt van parameters (deze kunnen verschillen naar gelang het actief) die wijzen op een toegenomen kredietrisico. De aanwezigheid van 1 of meer van deze parameters veroorzaakt vervolgens de stagetransfer in het kader van IFRS 9. Het gaat zowel om kwantitatieve als kwalitatieve factoren welke kunnen wijzigen in de loop van de tijd. Een betalingsachterstand van 30 dagen wordt als backstop gebruikt, wat impliceert dat op dat moment een significante stijging van het kredietrisico wordt verondersteld.

4.5.2. Bepaling van de waardevermindering

De waardevermindering zelf wordt bepaald als het verwachte toekomstige verlies op de cashflows van de activa. In de praktijk wordt dit berekend voor de Stage 1 en Stage 2 activa als het product van de PD ("Probability Of Default"), de LGD ("Loss Given Default") en de EAD ("Exposure At Default") :

PD : de kans op default binnen een bepaalde tijdshorizon.

EAD : de verwachte exposure op het moment van default.

LGD : het verschil tussen de verwachte cash flows zonder default en de verwachte cashflows in geval van default.

Voor Stage 1 activa wordt een PD berekend over een tijdshorizon van 12 maanden, voor Stage 2 over de ganse looptijd.

Voor Stage 3 activa wordt de waardevermindering berekend als het verschil tussen de cashflows die contractueel voorzien zijn en de verwachte toekomstige cashflows (waarbij rekening gehouden wordt met de tijdswaarde).

De PDs, LGDs en EADs die gebruikt worden voor het bepalen van de waardevermindering zijn gebaseerd op de PDs, LGDs en EADs die gebruikt worden voor de prudentiële kredietrisicorapportering (Bazel). Er worden aanpassingen aangebracht om deze parameters in lijn te brengen met de IFRS regelgeving. De belangrijkste aanpassing betreft de wijziging van een gewogen gemiddelde over een langere periode (through the cycle) naar een bepaling op 1 specifiek moment (point in time). Daarnaast worden conservatieve bepalingen die worden gevraagd door de toezichthouders weggelaten en toekomstige elementen toegevoegd.

4.5.3. Default

Een default kan geacteerd worden op basis van kwantitatieve of kwalitatieve criteria. Dezelfde maatstaven worden gebruikt als deze voor het beheer van het interne kredietrisicomodel. Een materiële achterstand van meer dan 90 dagen wordt als backstop gebruikt.

4.5.4. Bijzondere waardevermindering op collectieve basis

Een "bestaande maar niet gerapporteerde" ("Incurred But Not Reported", IBNR) waardevermindering op leningen en vorderingen wordt aangelegd wanneer er objectieve aanwijzingen zijn van verliezen zonder dat er voor deze leningen en vorderingen reeds een bijzondere waardevermindering werd gealloceerd.

De IBNR waardevermindering wordt geschat op basis van verschillende factoren : de historische gegevens van verliezen bij vergelijkbare kredietrisico's, mogelijke betalingsmoeilijkheden bij vergelijkbare kredietrisico's, het huidige economische klimaat en diverse macro-economische parameters.

De Groep onderscheidt vier grote portefeuilles : landbouw, ondernemingen, woonkredieten en consumptiekredieten. Aan de hand van historische ervaring van kredietverliezen, het niveau van betalingsachterstand en de economische context binnen bepaalde sectoren bepaalt de Groep Crelan of een waardevermindering op collectieve basis nodig is.

5. Financiële verplichtingen

Onder financiële verplichtingen wordt verstaan de financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden, schulden aan kredietinstellingen, schulden aan cliënten, de in schuldbewijzen belichaamde schulden, de achtergestelde schulden en de overige financieringen.

De waardering en de allocatie van de resultaten hangen af van de IFRS-categorie waartoe de financiële verplichtingen behoren, namelijk (1) financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden en (2) overige financiële verplichtingen.

5.1. Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden.

De Groep classificeert een financiële verplichting als aangehouden voor handelsdoeleinden indien het:

- verworven of aangegaan is hoofdzakelijk met het doel deze verplichting op korte termijn te verkopen of terug te kopen;
- deel uitmaakt van geïdentificeerde financiële instrumenten die gezamenlijk worden beheerd en waarvoor aanwijzingen bestaan van een recent, feitelijk patroon van winstnemingen op korte termijn;
- een derivaat waarvoor volgens de IFRS regels geen formele indekking kan gedocumenteerd worden.

Bij eerste opname worden de financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden opgenomen aan reële waarde en vervolgens worden de reële waardeschommelingen verwerkt in de winst- en verliesrekening.

5.2. Overige financiële verplichtingen

De overige financiële verplichtingen omvatten schulden aan kredietinstellingen, schulden aan cliënten, de in schuldbewijzen belichaamde schulden, de achtergestelde schulden en de overige financieringen.

Het betreft meer bepaald de uitstaande saldi op zicht- of termijnrekeningen van andere kredietinstellingen bij de Groep Crelan, de zichtdeposito's, de termijndeposito's en de spaarrekeningen van klanten, alsook de (achtergestelde) depositocertificaten.

De financiële verplichtingen worden bij eerste opname gewaardeerd tegen de reële waarde vermeerderd met rechtstreeks toewijsbare transactiekosten. Vervolgens worden de financiële verplichtingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve-rentemethode. De periodieke amortisatie wordt in de winst- en verliesrekening verwerkt als rentelast.

5.3. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen

De reële waarde van financiële activa en verplichtingen is de genoteerde prijs van deze of identieke activa en verplichtingen op een actieve markt (Level 1). Indien er voor een financieel instrument geen actieve markt is, wordt de reële waarde bepaald aan de hand van een contante-waardeberekening

gebaseerd op observeerbare marktgegevens (Level 2). Indien een reële waardebeoordeling uitsluitend op basis van observeerbare marktgegevens niet mogelijk is, wordt de reële waarde bepaald met behulp van niet-observeerbare gegevens (Level 3).

5.4. Verkoop- en terugkoopovereenkomsten van effecten

De effecten die verbonden zijn aan een terugkoopovereenkomst (repo) blijven op de actiefzijde van de balans. De schuld die voortvloeit uit de verplichting tot terugkoop van de activa bevindt zich op de passiefzijde van de balans in schulden aan kredietinstellingen of schulden aan andere dan kredietinstellingen, afhankelijk van de tegenpartij.

De effecten die verbonden zijn aan een terugverkoopovereenkomst (reverse repo) worden niet opgenomen in de balans. De uitgeleende geldmiddelen echter worden op de actiefzijde van de balans ingeschreven als vorderingen op kredietinstellingen of vorderingen op andere dan kredietinstellingen, afhankelijk van de tegenpartij.

Het verschil tussen de verkoop- en terugkoopprijs van de effecten wordt verwerkt als renteresultaat, gespreid over de looptijd van de overeenkomst.

5.5. Saldering van een financieel actief en een financiële verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en het nettobedrag wordt uitsluitend in de balans opgenomen indien de Groep een in rechte afdwingbaar recht heeft om de opgenomen bedragen te salderen en voornemens is om hetzij de verplichting op nettobasis af te wikkelen, ofwel om het actief te realiseren op hetzelfde moment dat de verplichting wordt afgewikkeld.

6. Derivaten en afdekkingstransacties

Crelan volgt nog de regels volgens IAS 39 met betrekking tot afdekkingstransacties aangezien de regels volgens IFRS 9 nog niet op punt staan.

6.1. Opname en waardering

Derivaten zijn financiële instrumenten waarvan de waarde wijzigt als gevolg van veranderingen in onderliggende waarde (rentevoet, wisselkoers, index, aandeel), die weinig of geen netto aanvangsinvestering vergen en die worden afgewikkeld op een tijdstip in de toekomst. Derivaten zijn financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld swaps, termijncontracten, futures en opties (geschreven en gekochte).

De eerste opname van alle derivaten geschiedt tegen hun reële waarde. Na de eerste opname worden de waardeveranderingen in de reële waarde (exclusief gelopen intresten) opgenomen in de winst- en verliesrekening. De gelopen rente wordt pro rata temporis in de winst- en verliesrekening verwerkt.

De Groep classificeert derivaten als volgt:

- Derivaten die geen afdekkingsderivaten zijn worden aangehouden als financiële activa of financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden; of
- Afdekkingsderivaten.

6.2. Afdekkingstransacties

Bij afsluiten van het derivaat wordt het contract opgenomen als een reële waardeafdekking, zijnde de afdekking van het risico van veranderingen in de reële waarde van een opgenomen actief of verplichting. De Groep kan onderscheid maken tussen reële waardeafdekking van een individueel actief of individuele verplichting ("micro-hedging") en reële-waardeafdekking van portefeuilleafdekkingen van renterisico's ("macro-hedging"). In het laatste geval definieert de Groep een groep van afdekkingsinstrumenten ter afdekking van het renterisico van een groep van financiële activa en/of verplichtingen.

Documentatie

De afdekkingsderivaten voldoen aan de voorwaarden en criteria voor afdekkingsinstrumenten opgelegd door IAS 39. De afgedekte activa en/of verplichtingen voldoen aan de voorwaarden en criteria van afgedekte posities opgelegd door IAS 39. Bij het aangaan van de afdekkingstransactie wordt de afdekkingsrelatie formeel aangewezen en gedocumenteerd, evenals de doelstelling van de Groep ten aanzien van het risicobeheer en de strategie bij het aangaan van de afdekkingsrelatie. De documentatie bevat een aanduiding van het (de groep van) afdekkingsinstrument(en), de afgedekte positie(s), de aard van het af te dekken risico en hoe de Groep zal bepalen of het (de groep van) afdekkingsinstrument(en) effectief is bij het compenseren van het risico van veranderingen in de reële waarde van de afgedekte positie(s).

Efficiëntietesten

De Groep gaat uitsluitend afdekkingstransacties aan die bij de start en eveneens naar verwachting in de daaropvolgende perioden zeer effectief zullen zijn voor wat betreft het compenseren van aan het afgedekte risico toe te schrijven veranderingen in reële waarde. De werkelijke effectiviteit van de afdekkingstransacties wordt op trimestriële basis bepaald. Het resultaat van de verhouding tussen de reële waardeschommeling van het (de groep van) afdekkingsinstrument(en) en de afgedekte positie(s) dient binnen een bereik van 80-125 procent te vallen. Indien dit niet het geval is, wordt de afdekkingsrelatie stop gezet.

Waardering

De winst of het verlies ten gevolge van reële waardeschommelingen van het (de portefeuille van) afdekkingsinstrument(en) wordt onmiddellijk in de resultatenrekening opgenomen. De winst of het verlies van de afgedekte positie(s) toe te rekenen aan het afgedekte risico leidt enerzijds tot een aanpassing van de boekwaarde van de afgedekte positie(s) en wordt anderzijds in de resultatenrekening opgenomen. Aldus worden de reële waardeschommelingen in de resultatenrekening voortvloeiend uit het (de portefeuille van) afdekkingsinstrument(en) enerzijds en de afgedekte positie(s) anderzijds geheel of gedeeltelijk gecompenseerd en wordt eventuele ineffectiviteit van de afdekkingsrelatie in resultaat verwerkt.

Indien een afdekkingsrelatie niet langer voldoet aan de criteria voor afdekkingstransacties zoals gedefinieerd door IAS 39, wordt de afdekkingsrelatie prospectief stop gezet. De afdekkingsderivaten worden geherclassificeerd naar 'Financiële activa of verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden'. De boekwaarde van de afgedekte positie(s) wordt verder behandeld zoals deze onder IFRS behandeld zou worden zonder afdekkingsrelatie. De op de balans gepresenteerde reële waardeschommelingen uit het verleden worden gespreid over de resterende looptijd van de afgedekte positie(s) ten laste van het resultaat genomen.

De rentebaten en –lasten uit afdekkingsinstrumenten enerzijds en afgedekte posities anderzijds worden in renteresultaat verwerkt.

7. Materiële vaste activa

De Groep verwerkt materiële vaste activa volgens het kostprijsmodel. Dit betekent dat materiële vaste activa in de balans worden opgenomen tegen kostprijs (inclusief de rechtstreeks toerekenbare kosten van de aanschaffing), verminderd met de geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs is het bedrag dat werd betaald om het actief te verwerven, verhoogd met alle rechtstreeks toerekenbare kosten die werden gemaakt om het actief op de bedoelde locatie en/of in de bedoelde staat te brengen.

Het af te schrijven bedrag van een actief betreft zijn kostprijs verminderd met zijn restwaarde. In de praktijk is de restwaarde meestal onbeduidend. Indien dit het geval is, besliste de groep geen rekening te houden met de restwaarde bij het bepalen van het af te schrijven bedrag. De afschrijvingen worden toegewezen over de verwachte gebruiksduur van het actief. De geschatte gebruiksduur van een actief wordt op elke balansdatum herbekeken. Terreinen en kunstwerken worden niet afgeschreven, maar zijn onderhevig aan bijzondere waardeverminderingen. Ieder bestanddeel van een materieel vast actief met een substantiële kostprijs in relatie tot de totale kostprijs van het actief wordt afzonderlijk afgeschreven ('component approach'). De afschrijvingskosten over elke periode worden opgenomen in de winst- en verliesrekening.

De Groep gebruikt volgende afschrijvingstermijnen:

Gebouwen	
Ruibouw niet-commerciële gebouwen	33 jaar
Inrichting niet-commerciële gebouwen	10 jaar
Ruibouw commerciële gebouwen	30 – 40 jaar
Inrichting commerciële gebouwen	9 – 10 jaar
Hardware	5 jaar
Installaties	10 jaar
Koffers	10 – 20 jaar
Lichtreclames	3 – 5 jaar
Machines en materiaal	3 – 5 jaar
Meubilair	10 jaar
Rollend Materieel	4 – 5 jaar

Uitgaven voor onderhoud en herstellingen worden als last opgenomen in de winst- en verliesrekening in de periode waarin deze uitgaven plaatsvinden. De kostprijs van vervangingsonderdelen wordt geactiveerd en vervolgens afgeschreven indien deze uitgaven toekomstige economische voordelen voor de groep zullen opleveren. De eventuele boekwaarde van de vervangen onderdelen wordt niet langer op de balans opgenomen.

De winst of het verlies dat voortvloeit uit het niet langer in de balans opnemen van een actief wegens vervreemding of verwijdering wordt opgenomen in resultaat. Bij vernietiging van een actief wordt het resterende af te schrijven bedrag onmiddellijk opgenomen in de winst- en verliesrekening.

Indien een vast actief aangehouden wordt voor verkoop, wordt dit actief geclassificeerd als aangehouden voor verkoop, worden de afschrijvingen stopgezet en wordt het actief gewaardeerd tegen de laagste waarde van zijn boekwaarde en zijn reële waarde minus de verkoopkosten.

8. Andere immateriële vaste activa

Een immaterieel actief is een identificeerbaar, niet-monetair actief zonder fysieke vorm dat uitsluitend op de balans wordt opgenomen indien het waarschijnlijk is dat de verwachte toekomstige economische voordelen die kunnen worden toegerekend aan het actief naar de entiteit zullen vloeien en de kostprijs van het actief betrouwbaar kan bepaald worden.

Andere immateriële vaste activa betreft gekochte of intern gegenereerde software voor intern gebruik en gekochte klantenbestanden. Voor intern gegenereerde software activeert men uitsluitend de direct toewijsbare ontwikkelingskosten van software die voltooid is en effectief gebruikt wordt met de bedoeling economische voordelen te verwerven.

Een immaterieel actief wordt bij eerste opname aan kostprijs gewaardeerd. Vervolgens wordt het kostprijsmodel toegepast. De software wordt in de balans opgenomen tegen kostprijs, verminderd met de geaccumuleerde afschrijvingen en eventuele geaccumuleerde bijzondere waardeverminderingen. De software en klantenbestanden worden lineair afgeschreven. Het af te schrijven bedrag van een immaterieel vast actief betreft zijn kostprijs, verminderd met zijn restwaarde. In de praktijk is de restwaarde meestal onbeduidend. Indien dit het geval is, besliste de groep geen rekening te houden met de restwaarde bij het bepalen van het af te schrijven bedrag.

Voor immateriële vaste activa worden volgende afschrijvingstermijnen toegepast:

Intern ontwikkelde software	3-5 jaar
Verworven software	5 jaar
klantenbestanden	10 jaar

9. Bedrijfscombinaties (IFRS 3)

Overnames worden verwerkt op basis van de overnamemethode. De Groep koopt de nettoactiva en neemt de verworven activa en de overgenomen verplichtingen (inclusief voorwaardelijke verplichtingen) op. De verworven identificeerbare activa en de overgenomen verplichtingen worden gewaardeerd tegen hun reële waarde op de overnamedatum.

Een in een bedrijfscombinatie overgenomen voorwaardelijke verplichting wordt opgenomen als het gaat om een bestaande verplichting die voortvloeit uit gebeurtenissen in het verleden en waarvan de reële waarde betrouwbaar kan worden bepaald.

Goodwill betaald bij de verwerving van ondernemingen uit de consolidatiekring (een dochtermaatschappij) wordt in de balans opgenomen als immaterieel actief en wordt initieel op de overnamedatum tegen kostprijs gewaardeerd, zijnde het positieve verschil tussen de kostprijs van de bedrijfscombinatie en het belang van de Groep Crelan in de netto reële waarde van de identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen. Negatieve goodwill wordt onmiddellijk in de winst- en verliesrekening verwerkt.

De in een bedrijfscombinatie verworven goodwill wordt niet afgeschreven. De Groep Crelan toetst de waardering van goodwill op een bijzondere waardevermindering op jaarlijkse basis, of frequenter indien bepaalde gebeurtenissen aangeven dat de boekwaarde mogelijk boven de realisatiewaarde ligt. Eerder geboekte bijzondere waardeverminderingen met betrekking tot goodwill worden niet teruggeboekt.

De jaarlijkse waarderingstest van de goodwill gebeurt op basis van het discounted cash flow model. Indien de netto actuele waarde van de winstprognoses, gebaseerd op het strategisch plan van de desbetreffende dochtermaatschappij, lager is dan de opgenomen goodwill, wordt het verschil tussen beide bedragen onmiddellijk opgenomen in de winst- en verliesrekening. De actualisatievoet wordt bepaald als de risicovrije rentevoet verhoogd met een risicopremie in functie van het risicoprofiel van de desbetreffende dochtermaatschappij.

10. Bijzondere waardeverminderingen op niet-financiële activa

De Groep beoordeelt op elke verslagdatum of er een indicatie is die wijst op een mogelijke bijzondere waardevermindering van een niet-financieel actief. Een bijzondere waardevermindering ontstaat indien de realiseerbare waarde van het actief lager is dan de boekwaarde. Deze realiseerbare waarde is de hoogste waarde van de reële waarde minus de verkoopkosten of de bedrijfswaarde.

De boekwaarde van niet-financiële activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan, wordt verlaagd tot hun geschatte realiseerbare waarde en het bedrag van de bijzondere waardevermindering wordt in de lopende verslagperiode geboekt in de winst- en verliesrekening.

Als het bedrag van de bijzondere waardevermindering op niet-financiële activa (met uitzondering van goodwill) in een volgende periode afneemt en de daling objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die na de afboeking plaatsvond, wordt het voorheen opgenomen bijzonder waardeverminderingverlies teruggenomen.

11. Voorzieningen en voorwaardelijke verplichtingen

Voorzieningen zijn verplichtingen met onzekerheden inzake de omvang van de toekomstige uitgaven en het tijdstip waarop deze uitgaven moeten worden gedaan. De groep neemt een voorziening op in de balans indien er op de verslagdatum een bestaande verplichting is ten gevolge van gebeurtenissen in het verleden, indien het waarschijnlijk is dat de verplichting een uitgaande kasstroom vereist en indien de verplichting op een betrouwbare manier kan geschat worden.

Bij de Groep Crelan bestaan de voorzieningen voornamelijk uit juridische zaken, schadegevallen, belastingverplichtingen en pensioenverplichtingen.

- Voor juridische zaken en schadegevallen worden de voorzieningen individueel berekend (per juridisch dossier of per schadegeval), op basis van verschuldigde bedragen aan de begunstigten. Het bedrag en de spreiding van de toekomstige kasstromen zijn onzeker en afhankelijk van het tijdstip van afwikkeling van de juridische zaken of van de schadegevallen.
- Voor de voorzieningen voor pensioenverplichtingen verwijzen we naar het hoofdstuk over de personeelsbeloningen.
- Alle individualiseerbare verplichtingen met onzekerheden inzake de omvang van de toekomstige uitgaven en het tijdstip waarop deze uitgaven moeten worden gedaan die niet kunnen ondergebracht worden in de bovenstaande categorieën, worden opgenomen onder overige voorzieningen.

- Provisies voor het strategische plan « Fit for the Future » dat betrekking heeft op de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet.

Een voorwaardelijke verplichting wordt vermeld indien de Groep een bestaande verplichting heeft die voortvloeit uit gebeurtenissen uit het verleden, maar waarvan het niet waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen zal vereist zijn of waarvan het bedrag van de verplichting niet betrouwbaar kan bepaald worden.

12. Rentebaten en rentelasten

Rentebaten- en lasten worden in de winst- en verliesrekening verwerkt voor alle rentedragende instrumenten op basis van de effectieve rentemethode. Deze methode wordt gebruikt voor het berekenen van de amortisatie van een financieel actief of een financiële verplichting en voor het toerekenen van rentebaten en –lasten aan de desbetreffende periode. De effectieve rentevoet is de rentevoet die de verwachte stroom van toekomstige geldbetalingen of –ontvangsten tijdens de verwachte looptijd van het financieel instrument exact disconteert tot de nettoboekwaarde van het financieel actief of de financiële verplichting. Bij de berekening van de effectieve rentevoet maakt de groep een schatting van de kasstromen. In deze berekening worden alle door de contractpartijen betaalde of ontvangen provisie en vergoedingen opgenomen die integraal deel uitmaken van de effectieve rentevoet, alsmede de transactiekosten. Transactiekosten verwijzen naar extra kosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving of vervreemding van een financieel actief of een financieel passief. Deze bevatten de commissies die worden betaald aan agenten, adviseurs, makelaars en effectenhandelaar, evenals heffingen door de regelgevende instanties, beurzen en diverse soorten van belasting.

De gelopen rente op derivaten die worden aangehouden voor handelsdoeleinden worden pro rata temporis in de winst- en verliesrekening verwerkt.

13. Baten en lasten uit provisie en vergoedingen

De Groep maakt een onderscheid tussen verschillende soorten commissies:

- Bij commissies ontvangen voor de uitvoering van een specifieke opdracht geschiedt de opname in de winst- en verliesrekening op het ogenblik dat de opdracht is uitgevoerd. Dit is het geval voor commissies ontvangen voor vermogensbeheer en verzekeringsactiviteiten.
- Productiecommissies betaald op de productie van kredieten en kasbons worden gespreid over de looptijd van de desbetreffende kredieten en kasbons in resultaat genomen aan de hand van de effectieve rentevoet.
- Andere commissies met betrekking tot kredieten en kasbons worden jaarlijks aferekend en in resultaat genomen.

14. Dividenden

De ontvangen dividenden worden in de winst- en verliesrekening opgenomen op het ogenblik dat het definitieve recht ontstaat om deze te innen.

15. Gerealiseerde en niet-gerealiseerde winsten en verliezen

De gerealiseerde winsten of verliezen uit verkopen en vervreemdingen van financiële instrumenten die als voor verkoop beschikbaar worden geclassificeerd, zijn het verschil tussen de ontvangen opbrengsten en de initiële boekwaarde van het verkochte actief of passief, na aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen die zouden zijn opgenomen in de winst- en verliesrekening en nadat rekening is gehouden met de impact van eventuele aanpassingen vanwege een afdekking.

Het verschil tussen de reële waarde op het einde van de huidige periode en op het einde van voorgaande periode van financiële activa en verplichtingen die worden aangehouden voor handelsdoeleinden wordt opgenomen in de rubriek 'Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden'. Voor derivaten wordt de reële waardenschommeling van de periode exclusief gelopen rente in deze rubriek opgenomen. De gelopen rente wordt verwerkt in de rentebaten en –lasten.

De niet-gerealiseerde winsten of verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa die in het eigen vermogen werden opgenomen, worden in de winst- en verliesrekening opgenomen bij verwijdering van de desbetreffende financiële instrumenten of bij het aanleggen van een bijzondere waardevermindering.

16. Winstbelastingen

Deze post bevat de actuele en uitgestelde belastingen van het boekjaar. Uitgestelde belastingverplichtingen worden erkend voor alle belastbare tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van de activa en de verplichtingen en hun fiscale waarde.

Voor de belastingverplichtingen van het boekjaar worden voorzieningen opgenomen op basis van het verwachte te betalen bedrag aan verschuldigde belastingen, berekend op basis van de op de verslagdatum vigerende belastingvoeten.

Uitgestelde belastingvorderingen worden erkend voor alle aftrekbare tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde van de activa en de verplichtingen en hun fiscale waarde, in de mate dat het waarschijnlijk is dat er toekomstige belastbare winst zal aanwezig zijn waarmee de tijdelijke verschillen kunnen verrekend worden.

De uitgestelde belastingen worden berekend aan de hand van het belastingtarief dat verwacht wordt van toepassing te zijn in het jaar van realisatie van het actief of de vereffening van de verplichting.

17. Lease-overeenkomsten

De Groep als leasinggever

De Groep Crelan treedt op als leasinggever (lessor) en staat aan zijn cliënten uitsluitend financiële lease-overeenkomsten toe. Daarbij worden de risico's en voordelen die verbonden zijn aan de eigendom van het geleasede goed (behalve de juridische eigendom), overgedragen aan de leasingnemer (lessee). De volledige eigendom wordt op het einde van de overeenkomst al dan niet overgedragen.

Financiële lease-overeenkomsten worden bij eerste opname op de balans opgenomen als vorderingen met een bedrag dat gelijk is aan de netto-investering in de lease, zijnde de bruto-investering in de lease gediscoteerd tegen de impliciete rentevoet van de lease-overeenkomst. Het bedrag van de vordering omvat eveneens de initiële direct toewijsbare kosten en de residuwaarde van de lease-overeenkomst, zijnde de contractueel vastgestelde waarde waartegen de leasingnemer op het einde van het contract het geleasede goed kan aankopen.

Op basis van de toekomstige kasstromen wordt de effectieve rentevoet berekend. Aan de hand van deze effectieve rentevoet worden op het tijdstip van het aangaan van de overeenkomst de toekomstige minimale leasebetalingen en de restwaarde verdisconteerd om tot een netto actuele waarde te komen, dewelke overeenstemt met de reële waarde van het geleasede actief (inclusief directe eerste kosten).

De onverdiende rentebaten, zijnde het verschil tussen de bruto lease-vordering en de initiële netto actuele waarde, wordt in de resultatenrekening opgenomen op basis van bovenvermelde effectieve rentevoet, gespreid over de looptijd van de leasingvordering.

De leasingvorderingen worden in de balans opgenomen voor hun nettobedrag, dit is onder aftrek van de erop betrekking hebbende bijzondere waardeverminderingen.

De Groep als leasingnemer

De Groep Crelan gaat uitsluitend operationele lease-overeenkomsten aan voor de huur van materieel. Bij operationele lease-overeenkomsten worden nagenoeg niet alle risico's en voordelen verbonden aan de eigendom overgedragen naar de leasingnemer. Alle betalingen die voortvloeien uit operationele lease-overeenkomsten worden lineair over de looptijd van de lease-overeenkomst geboekt in de winst- en verliesrekening.

Als een operationele lease-overeenkomst wordt beëindigd vóór de leaseperiode is afgelopen, worden de vergoedingen die bij wijze van boete aan de leasinggever moeten worden betaald, geboekt onder lasten in de verslagperiode waarin de beëindiging plaatsvindt.

18. Personeelsbeloningen

Kortetermijnpersoneelsbeloningen

Kortetermijnpersoneelsbeloningen, zoals lonen, salarissen en socialezekerheidsbijdragen, worden ten laste genomen in de periode waarin de prestaties werden verricht. Voor kortetermijnpersoneelsbeloningen dewelke binnen het jaar na de afsluitingsdatum van de lopende periode zullen uitbetaald worden, zoals vakantiegeld en bonussen, worden niet-geactualiseerde voorzieningen aangelegd.

Ontslagvergoedingen worden slechts opgenomen indien er een aantoonbare verbintenis is.

Pensioenverplichtingen

De Groep heeft verschillende pensioenregelingen op basis van toegezegde bijdragen en op basis van toegezegde pensioenen. De pensioenverplichtingen worden alle gefinancierd via de betaling van bijdragen aan verzekeringsmaatschappijen.

Voor de toegezegde bijdrageregelingen storten werkgever en werknemer periodiek een vast bedrag voor de opbouw van het pensioenkapitaal. Deze vaste bijdrage wordt verwerkt als een verplichting enerzijds en als een last anderzijds in de periode waarin de werknemer de prestaties heeft geleverd.

Voor de toegezegde pensioenregelingen worden de periodieke lasten bepaald door actuariële berekeningen die minstens eenmaal jaarlijks worden uitgevoerd. Er wordt gebruik gemaakt van de "Projected Unit Credit" methode voor de berekening van de contante waarde van de brutoverplichting die dient te worden opgenomen op de balans, en de aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten, die ten laste worden genomen van de winst- en verliesrekening.

Pensioenkosten van verstreken diensttijd worden onmiddellijk verwerkt in de winst- en verliesrekening, tenzij de vergoedingen niet onmiddellijk onvoorwaardelijk zijn toegezegd. In dat geval worden de pensioenkosten van verstreken diensttijd lineair als last opgenomen over de gemiddelde periode tot de vergoedingen onvoorwaardelijk zijn toegezegd.

Tot en met 31/12/2010 werden de netto cumulatieve niet-opgenomen actuariële winsten en verliezen die de corridor (het hoogste bedrag van 10% van de contante waarde van de brutoverplichting en 10% van de reële waarde van de fondsbeleggingen) overschreden, ten laste van de winst- en verliesrekening genomen, gespreid over de resterende diensttijd van de werknemers die aan de regeling deelnemen.

Sinds 01/01/2011 worden de actuariële winsten en verliezen integraal opgenomen in de niet-gerealiseerde resultaten in de periode waarin ze ontstaan. Hiertoe werden, in navolging van IAS 8 met betrekking tot wijzigingen in de grondslagen van financiële regelgeving, de financiële staten van de boekjaren geëindigd per 31/12/2010 en 31/12/2009 gewijzigd.

De fondsbeleggingen van de Groep omvatten in aanmerking komende verzekeringscontracten zoals gedefinieerd in IAS 19. De verzekeringscontracten zijn uitgegeven door verzekeraars die geen verbonden partij zijn en de opbrengsten van de contracten kunnen uitsluitend worden gebruikt voor de financiering van personeelsbeloningen uit hoofde van toegezegde-pensioenregelingen.

Andere lange termijnpersoneelsbeloningen

Voor andere lange termijnpersoneelsbeloningen, dewelke na het jaar na de afsluitingsdatum van de lopende periode betaald worden, zoals lange termijnbonussen, brugpensioen en hospitalisatieverzekering, geldt eveneens een berekening van de contante waarde van de bruto verplichtingen, doch de actuariële verschillen ingevolge periodieke herziening van de veronderstellingen en schattingen worden onmiddellijk opgenomen in de winst- en verliesrekening.

19. Kas en kasequivalenten en kasstroomoverzicht

De kas en kasequivalenten omvatten de contanten, de tegoeden bij centrale banken en de andere financiële activa met een looptijd van maximum drie maanden vanaf de verwervingsdatum.

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode, waarbij de nettowinst of het nettoverlies wordt aangepast om rekening te houden met de gevolgen van transacties van niet-contante aard, latenties of voorzieningen voor reeds of nog te ontvangen of te betalen kasstromen uit de bedrijfsactiviteiten, en baten of lasten die verband houden met investerings- of financieringskasstromen.

20. De gevolgen van wisselkoerswijzigingen

Monetaire en niet-monetaire bestanddelen in vreemde valuta worden bij de eerste opname omgerekend in euro tegen de dagkoers op transactiedatum.

Vervolgens vindt er voor de monetaire bestanddelen dagelijks een monetair waarderingsproces plaats op saldobasis, waarbij alle uitstaande monetaire saldi in deviezen worden omgerekend tegen de eindemaandslotkoers. Alle positieve en negatieve verschillen worden opgenomen in de winst- en verliesrekening, ongeacht de waarderingscategorie.

Niet-monetaire bestanddelen bij de Groep Crelan bestaan uitsluitend uit aandeleninstrumenten in vreemde valuta. Deze worden vooreerst gewaardeerd tegen de reële waarde. Vervolgens wordt er gekeken naar de waarderingscategorie. In het geval van de categorie financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden worden de wisselresultaten ingevolge omrekening tegen de slotkoers eveneens opgenomen in de winst- en verliesrekening als verandering in de reële waarde van het onderliggende instrument. In het geval van de categorie beschikbaar voor verkoop (voor verkoop beschikbare financiële activa) wordt dit wisselresultaat uitgesteld in het eigen vermogen.

Monetaire en niet-monetaire bestanddelen in vreemde valuta worden bij de verwijdering uit de balans omgerekend in euro tegen de dagkoers op transactiedatum.

In het geval van niet-monetaire bestanddelen in vreemde valuta behorende tot de categorie beschikbaar voor verkoop (voor verkoop beschikbare financiële activa) wordt het volledige wisselresultaat tussen de eerste opname en de verwijdering uit de balans als gerealiseerde meer- of minderwaarde in de winst- en verliesrekening opgenomen.

21. Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit het aandelenkapitaal van de gewone en de coöperatieve aandelen, de reserve uit de herwaardering van de reële waarde van de financiële activa gewaardeerd aan fair value met waardeschommelingen via OCI.

22. Technische voorzieningen

Voorziening van de verzekeringen

Deze voorziening wordt berekend volgens de geldende actuariële principes (universal life techniek) en wordt voor elk verzekeringcontract afzonderlijk berekend.

Elke afzonderlijke overeenkomst bevat een verzekeringsrekening. Hierop worden geldstortingen (cash-in-flows) bijgeboekt en geldonttrekkingen (cash-out-flows) afgeboekt. Cash-in flows zijn bijvoorbeeld premiestortingen door de verzekeringnemer. Cash-out flows zijn bijvoorbeeld kostenaanrekeningen voor het beheer en de verzekerde risico's.

De tegoeden op de verzekeringsrekening (ook reserves van de verzekeringsrekening genoemd) worden belegd in één of meerdere beleggingsvormen en genereren op die manier een rendement in het voordeel van de verzekeringnemer.

De reserves worden op een generieke wijze berekend voor alle onderschreven risico's (overlijden alle oorzaken, overlijden door ongeval, opeenvolgende overlijden, arbeidsongeschiktheid) zodat er structureel bovenop de door de verzekeringnemer opvraagbare reserves ook vergrijzingsreserves (arbeidsongeschiktheid) en risicoreserves worden aangelegd.

Voorziening voor schadegevallen

De voorzieningen voor schadegevallen worden op individuele basis bepaald door de schadebeheerder in functie van de kenmerken van het schadegeval. Wanneer een schadevergoeding de uitkering van een periodieke betaling betreft wordt de voorziening berekend als de actuele waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen.

23. Verzekeringscontracten IFRS 4

Toereikendheidstoets

De Groep Crelan bepaalt aan het einde van elke verslagperiode of de opgenomen verzekeringsverplichtingen toereikend zijn. Indien de opgenomen verzekeringsverplichtingen ontoereikend zijn, dan wordt het tekort integraal in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Herverzekering

De tegoeden van herverzekeraars worden als actief in de balans opgenomen. Indien er objectieve aanwijzingen zijn dat mogelijks niet alle bedragen uit hoofde van het herverzekeringscontract zullen ontvangen worden, wordt de boekwaarde van het herverzekeringsactief dienovereenkomstig verminderd en wordt de bijzondere waardevermindering opgenomen in de winst- en verliesrekening.

24. Belangrijkste bronnen van schattingonzekerheden

Het opstellen van jaarrekeningen op basis van IFRS vereist een aantal schattingen en veronderstellingen. Hoewel alle beschikbare informatie wordt aangewend om deze schattingen en veronderstellingen zo betrouwbaar mogelijk te maken, kunnen de werkelijke resultaten daar toch van afwijken.

Schattingen en veronderstellingen worden voornamelijk gemaakt in de volgende gebieden :

- schatting van de realiseerbare waarde bij bijzondere waardeverminderingen;
- bepaling van de reële waarde van niet-genoteerde financiële instrumenten;
- bepaling van de verwachte gebruiksduur van materiële en immateriële activa;
- schatting van de bestaande verplichtingen die voortvloeien uit gebeurtenissen in het verleden bij de opname van voorzieningen;
- actuariële veronderstellingen bij de waardering van pensioenverplichtingen;
- actuariële veronderstellingen bij de waardering van de technische reserves.

4.22.1.6. Toelichting bij de balans

4.22.1.6.1. Jaarrekening 2016

1. Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken

De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Contanten	54.068.576,66	53.616.576,86
Deposito's bij centrale banken	772.876.699,93	582.119.941,48
Monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België	150.375.867,64	138.462.047,65
Totaal geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	977.321.144,23	774.198.565,99
waarvan opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten	977.321.144,23	774.198.565,99

Bovenstaande geldmiddelen en zichtrekeningen worden onderverdeeld in direct opvraagbare kasgelden, deposito's bij centrale banken en monetaire reservedeposito's aangehouden bij de Nationale Bank van België.

De deposito's bij centrale banken zijn gestegen met 190,8 miljoen euro en blijft nog steeds de grootste categorie. Deze stijging is toe te wijzen aan cliëntengelden (vervallen producten) die nog geherinvesteerd moeten worden.

2. Financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Activa		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	24.751.698,59	23.468.490,56
Schuldbewijzen	0,00	0,00
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	24.751.698,59	23.468.490,56
Verplichtingen	0,00	0,00
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	23.526.202,78	25.258.721,87
Schuldbewijzen	0,00	0,00
Totaal verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	23.526.202,78	25.258.721,87

Zowel in 2015 als in 2016 werden er geen financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden als zekerheid verstrekt voor verplichtingen of voor voorwaardelijke verplichtingen.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. De Groep Crelan oefent dus geen trading activiteiten uit. Bij de overname van Centea werd Crelan echter geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden.

3. Voor verkoop beschikbare financiële activa

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Overheidsobligaties		
- genoteerd	1.712.835.744,14	1.662.821.302,92
- niet-genoteerd	34.237.938,91	88.572.912,30
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	311.566.471,65	303.152.908,41
- niet-genoteerd	25.192.396,48	44.223.313,28
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	6.348.740,25	36.337.161,34
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	7.911.751,84	9.973.943,89
Totaal	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	547.575.189,58	163.895.533,91
Langlopend	1.550.517.853,68	1.981.186.008,23

Per einde 2016 bedroeg de boekwaarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa die als zekerheid werden verstrekt voor verplichtingen in diverse terugkoopovereenkomsten 11,2 miljoen euro (2015: 14,4 miljoen euro).

In de loop van 2016 kwamen niet-genoteerde overheidsobligaties op vervaldag ten belope van 65 miljoen euro, waar er voor 10 miljoen euro van deze obligaties werden aangekocht.

Financiële vaste activa hebben betrekking op investeringen in aandelen en fondsen.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de portefeuille voor verkoop beschikbare activa in de loop van de boekjaren 2016 en 2015.

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Openingsbalans	2.145.081.542,14	4.432.382.417,96
Aanschaffingen	206.705.434,03	1.153.582.208,27
Verkopen en op vervaldag gekomen	-207.134.655,34	-720.517.684,69
Actuariële op- en afrentingen	-43.438.047,61	-42.195.512,94
Reële waardeschommelingen via eigen vermogen	-2.866.230,38	-42.618.026,29
Toevoeging van waardeverminderingen	-254.999,59	0,00
Aanwending en terugname van waardeverminderingen	0,00	1.274.236,49
Wisselkoersschommelingen	0,00	0,00
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0,00	-2.636.826.096,65
Eindbalans	2.098.093.043,26	2.145.081.542,14

In de loop van 2016 werd er voor 207 miljoen euro geïnvesteerd in de financiële portefeuille. Dit stemt overeen met de herinvestering van vervallen obligaties. De investeringen werden gediversifieerd tussen diverse activaklassen en tegenpartijen. Het betreft 159 miljoen euro aan investeringen in Europese overheidsobligaties waaronder België, Nederland, Oostenrijk, Finland, Frankrijk, Italië en Spanje. Ook werd 12 miljoen euro geïnvesteerd in supranationale instellingen en 14 miljoen euro in obligaties uitgegeven door ondernemingen met een investeringsgraad als kredietkwaliteit. Tenslotte werd 21 miljoen euro geïnvesteerd in leningen uitgegeven door Belgische financiële instellingen. Dit betreft voornamelijk Tier 2 effecten.

In de loop van 2016 werd er op één effect een waardevermindering aangelegd ten belope van 254.999,59 euro.

31/12/2016	Aandelen en andere			Financiële vaste activa	Totaal
	Obligaties en andere vastrentende effecten	niet-vastrentende effecten			
Openingsbalans	0,00	0,00		0,00	0,00
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00		254.999,59	254.999,59
Terugname van waardeverminderingen	0,00	0,00		0,00	0,00
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0,00	0,00		0,00	0,00
Eindbalans	0,00	0,00		254.999,59	254.999,59

31/12/2015	Aandelen en andere			Financiële vaste activa	Totaal
	Obligaties en andere vastrentende effecten	niet-vastrentende effecten			
Openingsbalans	1.738.986,49	0,00		785.250,00	2.524.236,49
Toevoeging van waardeverminderingen	0,00	0,00		0,00	0,00
Terugname van waardeverminderingen	-488.986,49	0,00		-785.250,00	-1.274.236,49
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	-1.250.000,00	0,00		0,00	-1.250.000,00
Eindbalans	0,00	0,00		0,00	0,00

Op een gedeelte van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa wordt macro hedging toegepast. Het renterisico van een portefeuille obligaties met analoge kenmerken wordt afgedekt met behulp van een portefeuille van renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de obligatieportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, geeft aanleiding tot een aanpassing van de boekwaarde van deze obligaties tegenover de resultatenrekening. Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkings-transacties".

4. Activa aangehouden tot einde looptijd

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Overheidsobligaties		
- genoteerd	18.669.182,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0,00	0,00
- niet-genoteerd	0,00	0,00
Totaal	18.669.182,00	0,00
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	164.127,71	0,00
Langlopend	18.505.054,29	0,00

Europabank besliste om nieuwe investeringen in de financiële portefeuille te documenteren als «_activa aangehouden tot einde looptijd », dit vanaf het laatste trimester van 2016. Eind 2016 belooft het totaal geïnvesteerd bedrag 18,7 miljoen euro.

De groep heeft de intentie en de middelen om deze activa tot eindvervaldag aan te houden.

5. Leningen en vorderingen

5.1. Leningen en vorderingen aan banken

Per 31 december zijn de leningen en vorderingen aan banken als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Plaatsingen bij andere banken	374.160.851,51	600.650.095,38
<i>waarvan opgenomen in kasequivalenten</i>	<i>33.272.754,90</i>	<i>145.796.548,37</i>
Leningen en voorschotten aan andere banken	0,00	0,00
Waardeverminderingen	0,00	0,00
Totaal leningen en voorschotten aan banken	374.160.851,51	600.650.095,38
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	160.149.429,59	356.044.709,66
Langlopend	214.011.421,92	244.605.385,72

Van de leningen en vorderingen bij banken heeft 50,4 miljoen euro (2015: 163,7 miljoen euro) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie (International Swaps and Derivatives Association) op derivaten.

We merken een daling tegenover 2015, doordat een deel van de collaterals is verschoven naar de tegenpartij London Clearing House om het risico te beperken. De collaterals met London Clearing House vinden we terug in het gedeelte Leningen en vorderingen aan cliënten.

Verder merken we ook een daling van meer dan 100 miljoen euro in onze zichtrekeningen met andere banken tegenover 2015. Dit was een tijdelijke stijging in het kader van het operationeel beheer van de liquiditeiten.

Per einde 2016 en 2015 werden er geen bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen aan banken opgenomen.

5.2. Leningen en vorderingen aan cliënten

De leningen en vorderingen aan cliënten zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Totale omloop	16.361.815.847,44	15.500.183.201,33
Consumentenkredieten	731.041.940,34	670.738.050,25
Hypothecaire kredieten	10.630.145.594,31	9.960.003.992,97
Landbouwkredieten	1.534.823.755,87	1.747.268.357,48
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	1.374.583.816,98	1.497.525.007,33
Leningen op korte termijn	251.103.466,78	251.277.856,41
Leasingcontracten	127.523.371,83	119.713.481,92
Andere leningen en voorschotten	1.712.593.901,32	1.253.656.454,98
Bijzondere waardeverminderingen	-229.921.978,26	-214.386.559,51
Consumentenkredieten	-23.556.697,29	-22.407.305,22
Hypothecaire kredieten	-56.860.462,48	-57.494.238,20
Landbouwkredieten	-44.628.744,74	-31.029.226,87
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	-49.121.565,31	-50.126.357,17
Leningen op korte termijn	-14.724.462,08	-16.302.106,22
Leasingcontracten	-10.528.160,33	-9.651.466,61
Andere leningen en voorschotten	-30.501.886,03	-27.375.859,23
Totaal leningen en voorschotten aan cliënten	16.131.893.869,18	15.285.796.641,82
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	2.860.673.151,35	2.630.600.442,39
Langlopend	13.068.289.836,46	12.413.341.938,30
Onbepaald	202.930.881,37	241.854.261,13

Crelan past reële waardeafdekking door portefeuille indekking van het renterisico op een portefeuille van kredieten toe. De portefeuille afgedekte kredieten bestaat uit:

- consumentenkredieten

- investeringskredieten op korte termijn
- investeringskredieten aan de landbouwsector op lange termijn
- investeringskredieten aan KMO's op lange termijn
- hypothecaire kredieten

De afdekkingsinstrumenten bestaan uit renteswapovereenkomsten en sinds 2011 ook uit caps en swaptions. Wijzigingen in de reële waarde van de kredietportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek "Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille". Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

Van de andere leningen en voorschotten heeft 794,9 miljoen euro (2015: 656,3 miljoen euro) betrekking op gestorte collaterals aan een centrale tegenpartij in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten. Sinds eind 2013 is Crelan aangesloten bij een centrale tegenpartij voor het clearen van derivaten. In 2016 werd het overbrengen van bestaande derivaten naar deze centrale tegenpartij verdergezet. Daardoor zien we opnieuw een stijging van 100 miljoen euro. Verder stijgen de Andere leningen en voorschotten door de aangroei van Lange termijn volksleningen.

Volgende tabellen detailleren de evolutie van de bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen in de loop van 2016 en 2015:

31/12/2016	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Leasingcontracten	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	22.407.305,22	57.494.238,20	31.029.226,87	50.126.357,16	16.302.106,22	9.651.466,61	27.375.859,23	214.386.559,51
Toevoegingen	7.182.293,73	10.831.250,07	18.439.353,97	11.241.869,29	5.975.894,47	2.773.477,26	9.754.575,89	66.198.714,68
Terugnages								
gerecupereerd	3.036.158,21	7.427.457,83	4.715.210,64	8.620.372,51	4.347.978,62	1.105.059,37	2.305.787,72	31.558.024,89
afgeschreven	2.996.743,45	4.037.567,96	124.625,46	3.626.288,64	3.205.559,99	791.724,17	4.347.451,96	19.129.961,63
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	24.690,59	24.690,59
Eindbalans	23.556.697,29	56.860.462,48	44.628.744,74	49.121.565,31	14.724.462,08	10.528.160,33	30.501.886,03	229.921.978,26

31/12/2015	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Leasingcontracten	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	21.415.643,71	61.385.479,52	28.010.775,95	54.319.112,26	20.874.369,69	9.448.549,96	29.365.020,34	224.818.951,42
Toevoegingen	8.187.040,89	12.852.053,19	9.750.743,47	10.002.818,92	5.686.237,39	2.376.071,35	6.205.458,15	55.060.423,36
Terugnages								
gerecupereerd	3.268.163,13	10.349.893,77	6.026.080,80	8.515.403,60	5.077.953,40	1.290.394,38	2.528.525,68	37.056.414,76
afgeschreven	3.927.216,25	6.393.400,74	706.211,74	4.470.728,11	5.180.547,47	882.760,32	3.030.527,73	24.591.392,36
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-53.345,08	-53.345,08
Herclassificatie Keytrade	0,00	0,00	0,00	-1.209.442,30	0,00	0,00	-2.582.220,77	-3.791.663,07
Eindbalans	22.407.305,22	57.494.238,20	31.029.226,87	50.126.357,16	16.302.106,22	9.651.466,61	27.375.859,23	214.386.559,51

De hoge bedragen van zowel de toevoegingen als terugnames wordt verklaard doordat er geen netting wordt toegepast per contract. Bijgevolg worden waardeverminderingen die in eenzelfde jaar worden aangelegd en teruggenomen twee keer weergegeven (zowel in de toevoegingen als in de terugnames).

De totale omloop stijgt in 2016 met 861 miljoen euro, dit is voor het grootste gedeelte het gevolg van de hypothecaire kredieten.

De financiële lease-vorderingen kunnen per 31 december als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Bruto-investering		
- op ten hoogste één jaar	21.828.619,08	20.177.562,23
- >= 1 jaar en < 5 jaar	121.125.163,25	114.903.966,73
- >= 5 jaar	1.877.471,23	1.520.575,05
Onverdiende financieringsbaten	17.307.881,73	16.888.622,09
Netto-investering in financiële leases		
- op ten hoogste één jaar	20.577.454,33	19.219.827,29
- >= 1 jaar en < 5 jaar	105.430.762,94	99.318.529,28
- >= 5 jaar	1.515.154,56	1.175.125,35

Per einde 2016 bedroeg het totaal van de bijzondere waardeverminderingen op lease-vorderingen 10,5 miljoen euro (2015: 9,7 miljoen euro).

5.3. Forbearance

Vorderingen die onderhevig zijn aan forbearance worden door de EBA gedefiniëerd als contracten waarbij de klant omwille van financiële moeilijkheden zijn verplichtingen niet meer kan nakomen, waardoor de instelling een van de volgende maatregelen moet nemen:

- De looptijd of voorwaarden van het contract aanpassen, zodat de klant zijn schuld kan aflossen.
- Een volledige of gedeeltelijke herfinanciering van het contract.

Voor de Groep zijn het enkel kredieten bij Crelan NV en Europabank die onderhevig zijn aan forbearance. Het verschil van -88,2 miljoen euro tegenover 2015 kan voor een deel verklaard worden door een aanpassing van de procedures als gevolg van verfijning van het begrip forbearance. Anderzijds werden in 2015 de renteherzieningen (met betrekking tot de lagere markrentes) voor het retail cliënteel ook meegerekend. Dit was in 2016 niet meer het geval.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen en vorderingen die binnen de Groep als forborne worden beschouwd :

31/12/2016			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	39.154.278,37	12.311.822,86	51.466.101,23
Omloop met bijzondere waardevermindering	69.458.201,28	13.247.334,53	82.705.535,81
Bijzondere waardevermindering	-18.812.031,12	-3.144.449,98	-21.956.481,10
Totaal forborne Leningen en vorderingen	89.800.448,53	22.414.707,41	112.215.155,94

31/12/2015			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	81.069.669,80	35.704.871,98	116.774.541,78
Omloop met bijzondere waardevermindering	84.099.212,67	14.203.811,37	98.303.024,04
Bijzondere waardevermindering	-13.003.010,38	-2.032.017,82	-15.035.028,20
Totaal forborne Leningen en vorderingen	152.165.872,09	47.876.665,53	200.042.537,62

Bijzondere waardeverminderingen op geherstructureerde kredieten worden pas teruggenomen wanneer volgende voorwaarden zijn voldaan:

- Het contract heeft geen enkele dag achterstand en er zijn geen aanwijzingen meer van problemen met terugbetaling
- Er is minstens 1 jaar voorbij sinds de forbearance maatregelen werden genomen

Wanneer aan beide voorwaarden werd voldaan en de waardevermindering werd teruggenomen, blijft het contract gedurende 2 jaar onder verhoogd toezicht. Dit houdt in dat wanneer het contract meer dan 30 dagen achterstand heeft er opnieuw een bijzondere waardevermindering wordt bepaald. Eind 2016 was er een omloop van 21,2 miljoen euro onder verhoogd toezicht.

Leningen en vorderingen worden niet langer als forborne beschouwd wanneer er aan volgende voorwaarden is voldaan:

- Er werd in de voorbije 2 jaar geen bijzondere waardevermindering geboekt op openstaande vorderingen van de schuldenaar.
- De schuldenaar heeft geen enkele openstaande vorderingen met een achterstand van meer dan 30 dagen.

6. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa per 31 december is als volgt:

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	36.890.518,03	33.851.341,35	17.588.534,00	21.536.862,57	109.867.255,95
Gecumuleerde afschrijvingen	25.041.297,11	29.123.791,94	15.658.195,26	15.881.013,14	85.704.297,45
Nettoboekwaarde	11.849.220,92	4.727.549,41	1.930.338,74	5.655.849,43	24.162.958,50
Mutaties 2016					
Aanschaffingen	55.872,75	2.772.995,73	643.987,76	1.690.321,19	5.163.177,43
Vervreemdingen	0,00	12.079,00	480,92	204.323,09	216.883,01
Afschrijvingen	1.085.257,83	5.645.902,40	680.644,86	2.280.377,96	9.692.183,05
Bijzondere waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	0,00	211.906,04	15.983,34	214.763,97	442.653,35
Eindbalans 31 december 2016	10.819.835,84	2.054.469,78	1.909.184,06	5.076.233,54	19.859.723,22
Eindbalans 31 december 2015					
Aanschaffingsprijs	36.946.390,43	36.352.213,32	18.161.251,99	22.963.021,02	114.422.876,76
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.554,59	34.297.743,54	16.252.067,93	17.886.787,48	94.563.153,54
Nettoboekwaarde	10.819.835,84	2.054.469,78	1.909.184,06	5.076.233,54	19.859.723,22

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2015					
Aanschaffingsprijs	55.903.807,27	41.171.560,72	25.673.413,15	19.390.713,66	142.139.494,80
Gecumuleerde afschrijvingen	43.274.505,97	33.439.941,79	18.941.002,70	16.628.547,25	112.283.997,71
Nettoboekwaarde	12.629.301,30	7.731.618,93	6.732.410,45	2.762.166,41	29.855.497,09
Mutaties 2015					
Aanschaffingen	259.743,22	2.414.356,75	647.914,04	1.599.916,94	4.921.930,95
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	140.396,72	140.396,72
Afschrijvingen	1.136.560,01	4.849.751,08	698.019,41	2.430.412,77	9.114.743,27
Bijzondere waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	-556.067,00	-122.239,00	-735.346,00	-1.413.652,00
Andere	96.736,41	-12.608,19	-4.629.727,34	4.599.921,57	54.322,45
Eindbalans 31 december 2015	11.849.220,92	4.727.549,41	1.930.338,74	5.655.849,43	24.162.958,50

De materiële vaste activa van Keytrade Bank werden in 2015 op een aparte lijn weergegeven als « geclassificeerd als aangehouden voor verkoop » voor een totaal van 1,4 miljoen euro.

De Groep stelde geen materiële vaste activa als zekerheid voor verplichtingen.

7. Goodwill en andere immateriële activa

De samenstelling van de goodwill en andere immateriële activa per 31 december is als volgt:

(in EUR)	Goodwill	Intern ontwikkelde software	Verworven software	Andere immateriële activa	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	23.642.631,79	15.405.850,08	34.925.645,34	1.143.486,59	75.117.613,80
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	5.387.686,60	26.260.378,61	733.737,61	32.381.802,82
Nettoboekwaarde	23.642.631,79	10.018.163,48	8.665.266,73	409.748,98	42.735.810,98
Variations 2016					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0,00	8.458.546,26	5.253.118,97	0,00	13.711.665,23
- via bedrijfscombinaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vervreemdingen	0,00	2.797.035,54	2.566.007,33	0,00	5.363.042,87
Afschrijvingen	0,00	3.660.508,67	4.583.146,07	135.487,02	8.379.141,76
Bijzondere waardeverminderingverliezen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	0,00	171.985,73	272.122,41	21.137,60	465.245,74
Eindbalans 31 december 2016	23.642.631,79	12.191.151,26	7.041.354,71	295.399,56	43.170.537,32
Eindbalans 31 december 2016					
Aanschaffingsprijs	23.642.631,79	21.067.360,80	37.583.622,21	1.143.485,89	83.437.100,69
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	8.876.209,54	30.542.267,50	848.086,33	40.266.563,37
Nettoboekwaarde	23.642.631,79	12.191.151,26	7.041.354,71	295.399,56	43.170.537,32
Openingsbalans 1 januari 2015					
Aanschaffingsprijs	111.009.940,66	14.842.152,95	33.732.335,49	1.958.421,89	161.542.850,99
Gecumuleerde afschrijvingen	0,00	6.607.240,43	25.978.545,21	1.300.922,19	33.886.707,83
Nettoboekwaarde	111.009.940,66	8.234.912,52	7.753.790,28	657.499,70	127.656.143,16
Variations 2015					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0,00	5.264.153,13	5.064.129,80	0,00	10.328.282,93
- via bedrijfscombinaties	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vervreemdingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Afschrijvingen	0,00	2.593.480,17	2.708.234,35	192.960,72	5.494.675,24
Bijzondere waardeverminderingverliezen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	-87.367.308,87	-887.422,00	-1.429.674,00	-103.881,00	-89.788.285,36
Andere	0,00	0,00	-14.745,00	49.091,00	34.346,00
Eindbalans 31 december 2015	23.642.631,79	10.018.163,48	8.665.266,73	409.748,98	42.735.810,98

In 2015 werd de goodwill en immateriële activa van Keytrade Bank op één lijn weergegeven als « vaste activa aangehouden voor verkoop » voor een bedrag van respectievelijk 87,4 miljoen euro en 2,4 miljoen euro.

Alle immateriële activa hebben een beperkte economische levensduur. Voor Goodwill is dit echter niet het geval. Goodwill wordt, in tegenstelling tot de immateriële activa niet afgeschreven, maar wordt jaarlijks onderworpen aan een test op bijzondere waardeverminderingen (impairment test) als gevolg van de toepassing van IAS 36. Indien de boekwaarde van betreffende entiteit de schatting van de realiseerbare waarde van deze entiteit overstijgt, wordt een bijzondere waarde-vermindering (impairment) in resultaat opgenomen.

IAS 36.134 vereist toelichtingen per kasstroom genererende eenheid waarvan de boekwaarde van de goodwill en/of immateriële vaste activa met een oneindige levensduur significant is ten opzichte van het totaal.

Per 31 december wordt enkel de goodwill van Europabank in deze rubriek weergegeven voor 23,6 miljoen euro. De goodwill van Keytrade Bank is verplaatst naar de rubriek « vaste activa aangehouden voor verkoop » op 31 december 2015 en effectief verkocht in de loop van juni 2016.

Het realiseerbare bedrag wordt bepaald op basis van de Discounted Cash Flow-methode. Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt het realiseerbare bedrag van een investering berekend als de netto actuele waarde van alle toekomstige kasstromen van de desbetreffende rapporterende eenheid.

Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt uitgegaan van een aantal veronderstellingen:

Een groeioprognose reflecteert de gemiddelde verwachte groei op lange-termijn van Europabank. Voor 2017 en 2018 werd rekening gehouden met de huidige maatregelen van de ECB om de economische groei te stimuleren via diverse monetaire stimuli. Deze maatregelen hebben tot gevolg dat de rente in de Eurozone nog geruime tijd laag zal blijven en misschien zelfs nog negatiever kan worden. De rente op Belgische overheidsobligaties met looptijden tot 6 jaar zijn negatief. Voor Europabank wordt daarom bij de berekening van de goodwill een daling van de winst voorspeld voor de eerstkomende jaren. Er wordt algemeen aangenomen dat pas ten vroegste eind 2017 en allicht pas in 2018 er opnieuw groei van de economie mag worden verwacht met een stijging van de rente als gevolg.

Voor Europabank wordt een daling van de winst voorspeld van 0,5% tot 1%. Pas na 2018 wordt er terug groei verwacht van om en bij de 2%.

Na 5 jaar wordt een jaarlijkse conservatieve groei voorspeld van 1,5% (idem als in 2016) en dit tot in het oneindige.

De discontovoet

De netto actuele waarde van de verwachte kasstromen van Europabank wordt berekend aan de hand van een toepasselijke discontovoet. De discontovoet reflecteert de rendementseis voor het eigen vermogen. Deze discontovoet is gebaseerd op de CAPM-theorie (Capital Asset Pricing Model) en is samengesteld uit een risicovrije marktrentevoet en een marktriscopremie die vermenigvuldigd wordt met een activiteitsafhankelijke beta. De risicovrije marktrentevoet is gebaseerd op de 10 jaars IRS rentevoet. Deze bedroeg per 31 december 2016 0,54% (in 2015: 1,00%). Beta is het systematische risico van een belegging, afgezet tegenover de markt als geheel. De beta van elke rapporterende eenheid werd bepaald in functie van haar specifiek risicoprofiel. Dit resulteert in een discontovoet van 8,0% voor Europabank (2015: 8,5%).

Kasstroom assumpties Europabank

Op financieel vlak heeft de lage rentestand zich verdergezet, wat een neerwaartse druk op rentemarges tot gevolg had. Voor 2017 en 2018 wordt weinig beterschap verwacht. Er wordt aangenomen dat de rente nog voor geruime tijd laag zal blijven, waardoor rendabele beleggingen van overschotten aan liquiditeit een probleem blijft. Het management gaat daarom uit van de veronderstelling dat voor 2017 en 2018 er geen groei is van het netto bank product. Na 2018 wordt een jaarlijkse groei verwacht van 2% van het netto bank product van Europabank. Het bepalen van de toekomstige exploitatiekosten gebeurt op basis van de verhouding exploitatiekosten/netto bank product van 2016 en er wordt verondersteld dat deze verhouding voor de komende jaren onveranderd blijft.

Er wordt een gedetailleerde prognose gemaakt van de activiteiten voor de eerstvolgende 5 jaar. Na de expliciete voorspellingsperiode van 5 jaar wordt rekening gehouden met de terminale waarde van het bedrijf door middel van een extrapolatie van de kasstromen tot in het oneindige. Hierbij wordt uitgegaan van een terminale groeivoet na 5 jaar van 1,5% op jaarbasis. Deze terminale groeivoet wordt door het management bepaald op basis van de lange termijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit. management bepaald op basis van de langetermijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit.

De sensitiviteit van de netto actuele waarde of realisatiewaarde van de entiteit wordt eveneens berekend. Hierbij wordt de impact op de netto actuele waarde van de entiteit ten gevolge van een respectievelijke incrementele daling en stijging van de risicovrije interestvoet en activiteitsafhankelijke beta gesimuleerd. Eveneens wordt de impact van een daling van de prognose van de groei van de kasstromen tot in het oneindige gesimuleerd. Ten slotte wordt een stress test uitgevoerd door een negatieve jaarlijkse groei van 0,25% toe te passen op de toekomstige kasstromen tot in het oneindige en de netto waarde van toekomstige kasstromen te actualiseren met een gestresseerde actualisatievoet van 12,2%. Zowel de sensitiviteitstesten als de stress test wijzen uit dat de aldus bekomen realisatiewaardes hoger liggen dan de boekwaarden voor Europabank.

8. Actuele en uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de actuele en uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen per 31 december. De uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden per juridische entiteit van de Groep gesaldeerd.

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Actuele belastingen		
Activa	1.901.009,41	1.161.798,61
Verplichtingen	1.306.754,52	1.381.026,91
Totaal actuele belastingen	594.254,89	-219.228,30
Uitgestelde belastingen		
Activa	38.816.225,47	40.114.056,97
Verplichtingen	13.326.579,03	13.729.700,92
Totaal uitgestelde belastingen	25.489.646,44	26.384.356,05

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de uitgestelde belastingvorderingen en verplichtingen per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Opgenomen in de resultatenrekening	57.949.950,58	60.455.866,68
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-22.811.052,17	-22.841.930,32
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	13.374.556,56	14.228.451,30
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	2.809.397,21	3.116.647,47
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	26.820.829,28	29.557.314,99
<i>Personeelsbeloningen</i>	3.693.247,29	3.863.899,64
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	307.636,63	354.170,91
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0,00	0,00
<i>Voorzieningen</i>	1.503.667,08	4.283.105,38
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	45.778.501,57	45.778.501,57
<i>Goodwill</i>	0,00	0,00
<i>Impact overname Centea</i>	-13.527.836,78	-17.885.333,45
<i>Andere</i>	1.003,91	1.039,19
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	-32.460.304,14	-34.071.510,63
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-32.397.627,25	-32.509.984,45
<i>Personeelsbeloningen</i>	-62.676,89	-1.561.526,18
Totaal uitgestelde belastingen	25.489.646,44	26.384.356,05

De stock aan uitgestelde belastingen die afhankelijk zijn van toekomstige winsten en verliezen (impact DBI) wordt op basis van de huidige budgetten verwacht volledig gerecupereerd te worden binnen een periode van 5 tot 10 jaar.

De evolutie van de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen in 2016 en 2015 kan als volgt voorgesteld worden:

(in EUR)	2016	2015
Openingsbalans	26.384.356,04	-17.230.292,51
Opgenomen in resultaat van het boekjaar	-2.505.915,99	11.993.235,65
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	30.878,08	-1.586.501,27
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	-853.894,74	-573.186,57
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-307.250,26	-432.620,49
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	-2.738.143,19	-4.144.098,25
<i>Personeelsbeloningen</i>	-170.652,25	-162.518,61
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	-46.534,28	211.473,65
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0,00	-1.533.872,14
<i>Voorzieningen</i>	-2.779.438,30	-918.310,84
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	0,00	11.950.456,09
<i>Goodwill</i>	0,00	0,00
<i>Opvolging overname Centea</i>	4.357.496,67	9.195.098,30
<i>Andere</i>	1.622,28	-12.684,22
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	1.611.206,38	11.164.391,13
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	112.357,09	11.871.492,29
<i>Personeelsbeloningen</i>	1.498.849,29	-707.101,16
Herclassificatie Keytrade als aangehouden voor verkoop	0,00	20.457.021,78
Eindbalans	25.489.646,44	26.384.356,04

De lichte daling van de netto-balanspositie is voornamelijk het gevolg van de waarde schommeling in de uitgestelde belasting op de derivaten en op de beweging in de provisies. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door de belastingfluctuatie op de personeelsvoordelen en uitgestelde belastingen op de overname van Centea.

In de mutatietafel is het opgenomen bedrag in resultaat 2,5 miljoen euro, exclusief Keytrade Bank. In het « Geconsolideerd overzicht van het totaalresultaat » (pagina 6) is het bedrag opgenomen van 1,39 miljoen euro, dit is inclusief Keytrade Bank (voor de eerste 5 maanden van 2016).

Uitgestelde belastingvorderingen worden uitsluitend opgenomen indien het waarschijnlijk is dat de uitgestelde belastingvordering zal kunnen verrekend worden met verwachte toekomstige winsten.

Per 31 december werden onderstaande uitgestelde belastingvorderingen niet in de balans verantwoord wegens onzekerheid over de toekomstige belastbare winst:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Waardeverminderingen op kredieten	989.205,81	1.260.171,42
Voorzieningen	0,00	0,00
Fiscale verliezen	14.085.627,23	2.029,97
Niet opgenomen impact van definitief belaste inkomsten (DBI)	7.915.393,83	4.317.475,56
Notionele interesten	7.743.147,59	9.704.998,60
in de balans	30.733.374,45	15.284.675,54

De fiscale verliezen zijn het gevolg van de aanleg van bijkomende voorzieningen en de afzonderlijke taxatie van de meerwaarde gerealiseerd op de verkoop van Keytrade Bank.

9. Andere activa en verplichtingen

De andere activa zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Vooruitbetaalde kosten	2.356.564,30	1.582.677,96
Te ontvangen baten	5.243.495,57	8.788.248,83
Edele metalen, goederen en grondstoffen	126.687,52	89.099,71
Andere voorschotten	2.272.201,97	2.851.280,54
Te recupereren belastingen	7.018.987,42	0,00
Overige	1.120.608,69	716.069,56
Totaal overige activa	18.138.545,47	14.027.376,60
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	17.410.236,88	13.674.869,76
Langlopend	728.308,59	352.506,84

Het saldo van te recupereren belastingen vertegenwoordigt het te recupereren bedrag van de bankentaks door de fiscale autoriteiten als gevolg van de aanpassing in de wetgeving.

De andere verplichtingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Toegezegd-pensioenregelingen	11.098.417,08	6.773.678,92
Andere personeelsbeloningen	6.921.130,62	4.700.371,40
Sociale lasten	11.130.261,51	14.707.512,30
Toe te rekenen kosten	15.614.339,61	9.327.891,23
Over te dragen opbrengsten	0,00	1.467,00
Schulden mbt belastingen	3.055.784,96	4.026.097,82
Overige verplichtingen	25.123.364,16	18.705.849,44
Totaal overige verplichtingen	72.943.297,94	58.242.868,11
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	54.923.750,24	46.768.817,79
Langlopend	18.019.547,70	11.474.050,32

De overige verplichtingen bestaan hoofdzakelijk uit nog te ontvangen of te betalen facturen.

10. Vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

10.1. Vaste activa aangehouden voor verkoop

In de loop van 2014 heeft de bank beslist om de terreinen en gebouwen van de oude hoofdzetel van Centea in Antwerpen te verkopen. Bijgevolg werden deze gebouwen aan marktwaarde geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. De marktwaarde werd vastgelegd op 15,8 miljoen euro. In 2015 leidde dit tot een waardevermindering van EUR 302.618,80 in het resultaat onder de categorie "Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop". Deze bijkomende waardevermindering had betrekking op kosten gerelateerd aan deze verkoop.

Begin 2015 werd de verkoop afgerond met een vastgoedontwikkelaar die in de loop van het jaar een deel van de gebouwen in gebruik heeft genomen. Het resterende deel werd onmiddellijk terug verhuurd aan Crelan, tot uiterlijk eind 2016.

10.2. Groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

Op 27 januari van dit jaar maakten de Belgische coöperatieve bank Crelan en de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa bekend dat ze een overeenkomst hadden gesloten over de verkoop van Keytrade Bank. Intussen heeft deze overeenkomst het akkoord gekregen van de toezichhouders en zijn alle formaliteiten vervuld. De verkoop van Keytrade Bank aan Crédit Mutuel Arkéa werd op 6 juni 2016 dan ook volledig afgerond.

Keytrade Bank behoorde al sinds 2005 tot de Groep Crelan (toen nog Groep Landbouwkrediet). Binnen de Crelan Groep groeide Keytrade Bank uit tot een belangrijke referentie op het vlak van onlinebankieren en -beleggen.

In 2015 besliste Crelan om een koper te zoeken voor haar online dochter. Luc Versele, de CEO van Crelan, lichtte toen toe dat het business- en risicomodel van de internetbank minder goed past in dat van een Belgische coöperatief verankerde Groep. Enkele maanden voordien, in juni 2015 was Crelan immers een 100% Belgische en

100% coöperatief verankerde bank geworden, nadat de coöperatieve kas CrelanCo het Crelan-aandelenpakket van de Franse bank Crédit Agricole had overgenomen.

Op 31 december 2015 werden de activa en passiva van Keytrade volgens IFRS 5 aan boekwaarde geklasseerd als « groepen van activa aangehouden voor verkoop ». Er werden geen waardeverminderv verliezen opgenomen.

Omdat Keytrade Bank geen afzonderlijke bedrijfsactiviteit of geografisch bedrijfsgebied vertegenwoordigt, wordt de verkoop niet beschouwd als een beëindigde bedrijfsactiviteit.

De verkoop van Keytrade Bank heeft een meerwaarde van 109,1 miljoen euro gegenereerd in de winst van 2016. Deze winst werd berekend als de verkoopprijs verminderd met de netto-activa van Keytrade Bank op datum van de verkoop (inclusief goodwill en herwaarderingsreserve). Dit bedrag werd verminderd met de kosten gerelateerd aan de verkoop.

De activa en verplichtingen van Keytrade Bank op 31 mei 2016 en op 31 december 2015 worden in onderstaande tabel weergegeven:

Activa	31/05/2016	31/12/2015
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	362.580.517,39	117.807.944,28
Voor verkoop beschikbare financiële activa	2.286.006.318,76	2.636.826.096,65
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	322.987.460,09	228.144.467,13
Materiële vaste activa	1.358.669,06	1.413.658,65
Goodwill	87.367.308,36	87.367.308,36
Immateriële activa	3.059.753,05	2.420.975,95
Belastingvorderingen	577.892,29	680.283,37
Andere activa	4.965.480,03	5.872.265,80
Totaal Activa	3.068.903.399,03	3.080.533.000,19
Verplichtingen	31/05/2016	31/12/2015
Deposito's	2.779.282.104,85	2.811.053.632,38
Andere financiële verplichtingen	10.000.000,00	27.985.469,76
Derivaten gebruikt ter afdekking	6.492.370,69	6.480.788,15
Belastingverplichtingen	24.399.527,02	20.486.860,57
Andere verplichtingen	11.884.358,58	9.484.283,23
Totaal Verplichtingen	2.832.058.361,14	2.875.491.034,09
Netto boekwaarde	236.845.037,89	205.041.966,10

In het eigen vermogen op 31 mei 2016 werd een bedrag van 49,1 miljoen euro (39,8 miljoen euro op 31 december 2015) opgenomen als herwaarderings-reserve voor verkoop beschikbare financiële activa.

Keytrade Bank maakt niet langer deel uit van de consolidatie van de Groep Crelan sinds juni 2016. De resultaten zijn terug te vinden in de resultaten van de Groep voor de eerste 5 maanden in 2016.

Onderstaande tabel geeft de reële waarde weer van de belangrijkste klassen activa en passiva van Keytrade Bank die worden weergegeven als « aangehouden voor verkoop » per 31 december 2015:

(in EUR)	31/12/2015				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Voor verkoop beschikbare financiële activa	2.636.826.096,65	2.636.826.096,65	2.529.128.984,00	102.543.670,00	5.153.442,65
Leningen en Vorderingen	228.144.467,13	229.442.105,13	0,00	0,00	229.442.105,13
<i>Interbancaire kredieten</i>	166.142.543,13	166.972.927,13	0,00	0,00	166.972.927,13
<i>Consumentenkredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Hypothecaire kredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Landbouwkredieten</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Professionele kredieten</i>	24.853.756,00	25.321.010,00	0,00	0,00	25.321.010,00
<i>Kredieten op korte termijn</i>	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Andere</i>	37.148.168,00	37.148.168,00	0,00	0,00	37.148.168,00
Verplichtingen					
Deposito's	2.811.053.632,38	2.811.084.320,38	0,00	2.811.084.320,38	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Achtergestelde verplichtingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten gebruikt ter afdekking	6.480.788,15	6.480.788,15	0,00	6.480.788,15	0,00

11. Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs

11.1. Deposito's

De deposito's zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Deposito's van kredietinstellingen	32.879.108,93	34.963.884,67
- deposito's van centrale banken	1.505.466,88	1.217.423,15
- zichtdeposito's	4.165.654,27	7.667.137,69
- deposito's met vaste looptijd	16.054.326,73	11.700.075,81
- Financiële verplichtingen verbonden aan overgedragen financiële activa (repo's)	11.153.661,05	14.379.248,02
Deposito's (andere dan van kredietinstellingen)	15.770.596.158,09	14.739.573.971,76
- zichtdeposito's	2.610.824.616,40	2.171.565.170,86
- deposito's met vaste looptijd	831.095.708,03	881.276.325,85
- spaardeposito's	12.198.776.582,68	11.547.806.331,43
- overige deposito's	129.899.250,98	138.926.143,62
Totaal deposito's	15.803.475.267,02	14.774.537.856,43
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	15.032.803.839,28	13.975.372.337,83
Langlopend	770.671.427,74	799.165.518,60

Van de deposito's van kredietinstellingen heeft 3,8 miljoen euro (2015: 5 miljoen euro) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De zichtdeposito's bij andere dan kredietinstellingen zijn sterk gestegen tegenover 2015. Ook zien we een sterke stijging bij onze spaardeposito's. De oorzaak van deze stijging komt enerzijds door de kasbons en andere producten buiten balans die op vervaldag zijn gekomen en die niet opnieuw werden geïnvesteerd door de lage rentes. Verder betreft het hier natuurlijke aangroei.

De overige deposito's aan klanten betreft voornamelijk notarisrekeningen en derden rekeningen van advocaten.

De Groep had per 31 december diverse lopende terugkoopovereenkomsten met een maximale looptijd van 3 maanden. Deze verplichtingen hebben een omvang van 11,2 miljoen euro (2015: 14,4 miljoen euro). Inzake deze overeenkomsten werden voor verkoop beschikbare financiële activa met een totale boekwaarde van 11,2 miljoen euro (2015: 14,4 miljoen euro) verkocht en geleverd. De desbetreffende financiële activa blijven op de balans en de Groep blijft onderhevig aan rente- en kredietrisico op deze stukken. Omdat de Groep de contractuele rechten op de cash flows van deze effecten verkoopt, mag het deze effecten niet gebruiken gedurende de looptijd van de terugkoopovereenkomst. Het verschil tussen de boekwaarde van de financiële verplichtingen en activa wordt verklaard door het feit dat de financiële activa tegen marktwaarde worden verantwoord in tegenstelling tot de financiële verplichtingen, welke worden gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van waarde van de overgedragen financiële activa van de Groep:

31/12/2016	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	Voor verkoop beschikbare financiële activa	Leningen en vorderingen
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa		11.240.072,47	
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting		11.153.661,05	
31/12/2015	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0,00	14.401.603,79	0,00
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0,00	14.379.248,02	0,00

Per einde boekjaar waren er geen transacties met betrekking tot securities- of bondlending.

11.2. In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties

De in schuldbewijzen belichaamde schulden bestaan uitsluitend uit kasbons en zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Kasbons	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
Obligaties	0,00	0,00
Totaal in schuldbewijzen belichaamde schulden	2.033.711.949,04	2.524.645.479,19
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	1.071.029.086,56	734.213.357,72
Langlopend	962.682.862,48	1.790.432.121,47

De daling van 490,9 miljoen euro wordt verklaard door het niet herbeleggen van vervallen kasbons, door de lage rentes, en die verplaatst zijn naar de zichtdeposito's.

Crelan past reële waardeafdekking van het renterisico van zijn portefeuille kasbons toe. De afdekkingsinstrumenten bestaan uitsluitend uit renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de kasbonportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek "Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille". Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie worden in resultaat genomen via de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

11.3. Achtergestelde verplichtingen

De achtergestelde verplichtingen bestaan uitsluitend uit achtergestelde certificaten. De resterende looptijd per 31 december kan als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Vervaldatum		
Lopend jaar	0,00	0,00
Lopend jaar +1	44.297.627,99	4.766.911,63
Lopend jaar +2	35.060.310,48	44.187.006,47
Lopend jaar +3	64.179.444,40	34.971.385,67
Lopend jaar +4	100.196.687,39	64.018.437,51
Meer dan lopend jaar +4	76.384.076,58	176.148.113,47
Totaal achtergestelde verplichtingen	320.118.146,84	324.091.854,75

11.4. Andere financiële verplichtingen

De andere financiële verplichtingen zijn op korte termijn en betreffen voornamelijk te betalen bedragen aan agenten en cliënten, zoals nog te incasseren bankencheques en opeisbare kasbons.

12. Voorzieningen

De voorzieningen kunnen per over de jaren 2015 en 2016 als volgt gedetailleerd worden:

31/12/2016					
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Technische voorziening Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	0,00	4.071.905,62	34.550.293,24	285.998,56	38.908.197,42
Toevoegingen	38.762.000,00	3.252.351,37	21.729.604,00	296.763,69	64.040.719,06
Gebruikte bedragen	0,00	-752.752,39	-15.438.618,00	-113.047,86	-16.304.418,25
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0,00	-4.959,30	0,00	0,00	-4.959,30
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere bewegingen	0,00	39.256,63	0,00	0,00	39.256,63
Eindbalans	38.762.000,00	6.605.801,93	40.841.279,24	469.714,39	86.678.795,56
31/12/2015					
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Technische voorziening Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	0,00	5.257.882,84	29.497.671,77	1.637.748,11	36.393.302,72
Toevoegingen	0,00	1.001.435,33	18.627.533,61	191.531,55	19.820.500,49
Gebruikte bedragen	0,00	-1.020.989,91	-13.574.912,14	-473.526,59	-15.069.428,64
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0,00	-1.041.422,72	0,00	0,00	-1.041.422,72
Toename van het gediscoteerde bedrag (verstrijken van tijd) en gevolg van enige wijziging in de disconteringsvoet	0,00	-124.999,92	0,00	-498.900,00	-623.899,92
Andere bewegingen	0,00	0,00	0,00	-570.854,51	-570.854,51
Eindbalans	0,00	4.071.905,62	34.550.293,24	285.998,56	38.908.197,42

De rubriek provisies is samengesteld uit provisies voor diverse juridische zaken, technische provisies van Crelan Insurance en provisies in het kader van het project « Fit for the Future ».

In de loop van oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan het strategische plan « Fit for the Future » goed. Dit plan richt zich op de reorganisatie van de centrale diensten en op het agentennet. De provisie hiervoor bedraagt 38 miljoen euro en voorziet in een afbouw van het aantal tewerkgestelden over een periode van 4 jaar en in een herstructurering van het agentennet.

De lopende rechtsgeschillen hebben betrekking op diverse juridische zaken en schadegevallen. Het bedrag van de voorziening wordt individueel per dossier berekend door de juridische dienst of door de personeelsdienst indien het een schadegeval met een medewerker betreft. De toevoeging van 3,3 miljoen euro betreft dan ook nieuwe dossiers of verhogingen in reeds bestaande dossiers. Het gaat voornamelijk over rechtsgeschillen met ex-agenten.

De andere voorzieningen hebben voornamelijk betrekking op specifieke dossiers die geen rechtsgeschillen zijn en waarvoor de bedragen gekend en zeker zijn.

Voor een gedetailleerde bespreking van de technische voorziening verwijzen wij naar noot 4.18.

Van het totaal der voorzieningen wordt geraamd dat een bedrag van 15,3 miljoen euro zal verschuldigd zijn in de loop van het boekjaar 2017.

13. Personeelsbeloningen

13.1. Toegezegd-pensioenregelingen

Verplichtingen uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling worden opgenomen onder de 'Overige verplichtingen'. Activa uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling worden opgenomen onder de 'Overige activa'. Crelan heeft twee toegezegd-pensioenregelingen, één van ex-Landbouwkrediet en één van ex-Centea. De andere entiteiten van de Groep hanteerden tot eind 2016 toegezegde-bijdragenregelingen.

Sinds 2012 zijn er geen toetredingen meer tot de toegezegd-pensioenregelingen. Deze zijn gedekt via groepsverzekeringen of individuele pensioenverbintenissen onderschreven bij Belgische verzekeraars. De financiering van deze pensioenplannen gebeurt door een collectieve financiering van de groepsverzekering. De jaarlijkse bijdrage wordt bepaald rekening houdend met de verwachte loonsverhogingen, inflatie, actualisatievoet, pensioenleeftijd en personeelsverloop. Dit alles teneinde de wettelijke minimum financiering te respecteren.

Op de pensioenleeftijd (60 jaar voor ex-Landbouwkrediet, 65 jaar voor ex-Centea) krijgen de werknemers een bepaald kapitaal, berekend op basis van de jaarlijkse remuneratie en anciënniteit. De werknemers hebben ook de mogelijkheid om dit kapitaal gespreid te laten uitbetalen.

De toegezegd-pensioenregelingen zorgen voor een actuair risico, voornamelijk renterisico, marktrisico en inflatierisico.

Tot voor kort had Crelan drie toegezegde-bijdrageregelingen, één voor ex-Landbouwkrediet medewerkers in dienst vanaf 2008 en twee voor de ex-Centea medewerkers, in dienst voor 1999. Ook de ex-Landbouwkredietmedewerkers die een toegezegd-pensioenregeling hadden, werden vanaf de leeftijd van 60 jaar getransfereerd naar een toegezegde-bijdrageregeling. Ook dochteronderneming Europabank had zijn eigen toegezegde-bijdrageregeling voor al zijn werknemers. Al deze pensioenplannen worden gefinancierd door groepsverzekeringen, waarbij de verzekeraar een wettelijk minimumrendement garandeert.

De Belgische toegezegde bijdrageregelingen werden tot voor kort onderworpen aan een door de wet opgelegd minimum rendement van 3,25% op de patronale bijdragen en 3,75% op de bijdragen van de werknemers. Deze gegarandeerde rendementen konden dan door een koninklijk besluit worden gewijzigd. In dat geval was voorzien dat de nieuwe gegarandeerde rendementen worden toegepast op de al gecumuleerde bijdragen uit het verleden en op al de toekomstige bijdragen. Gelet op het beperkte risico werden verzekerde pensioenplannen in essentie als toegezegde bijdrageregelingen geboekt.

Per einde 2015 werd deze regeling door een wetswijziging aangepast waardoor het minimum gegarandeerd rendement varieert in functie van het rendement op de OLO 10 jaar, met een minimum van 1,75% en een maximum van 3,75%. Voor de bijdragen gestort in 2016 bedraagt het minimum gegarandeerd rendement 1,75%. In het geval van verzekerde plannen blijven de hiervoor vermelde 3,25% of 3,75% normaliter echter van toepassing op de gecumuleerde bijdragen per 31 december 2015 tot de datum van uitdiensttreding van de deelnemer. De facto kunnen deze Belgische toegezegde bijdrageregelingen dus vanaf eind 2015 behandeld worden als toegezegd pensioenregelingen.

Als gevolg van deze wetswijziging, heeft de Groep een impactanalyse gemaakt voor de verandering van de boekhoudkundige behandeling van zijn toegezegde-bijdragenregelingen, wat bevestigde dat er geen materieel tekort is voor deze pensioenplannen. De toekomstige verplichtingen worden gedekt door de opgebouwde reserves, inclusief de gegarandeerde rendementen op deze reserves. De activa en verplichtingen van deze pensioenplannen werden per 31/12/2015 opgenomen in onderstaande detail tabellen van toegezegd-pensioenregelingen. In de tabellen m.b.t. actuariële assumpties en toekomstige cash flows werden echter geen gegevens opgenomen van deze voormalige toegezegde-bijdragenregelingen.

In 2016 heeft de Groep de volledige berekening uitgevoerd volgens de regels van IAS 19 die herzien werden voor deze Belgische stelsels van toegezegde-bijdrageregelingen. De brutoverplichting en de schulden werden gewaardeerd met behulp van de methode Protected unit credit « PUC », de activa – in toepassing van paragraaf 115 van IAS 19. Deze preciezere berekeningen hebben tot de verandering van de openingssaldi van de bruto verplichting geleid evenals van de activa van vorige stelsels van toegezegde-bijdrageregelingen waarvan het netto-effect wordt opgenomen via herwaarderingsreserves (effect opgenomen in de actuariële verschillen - aanpassingen gelinkt aan de ervaring en in rendement van activa op hogere / (lagere) regeling aan de discontovoet).

In oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan het plan « Fit for the Future » goed. Dit toekomstplan van Crelan tekent de strategische lijnen van de bank uit, over de periode 2017-2020. Dit plan houdt gedurende de vier volgende jaren een vermindering in van het aantal voltijdse jobs, van 810 tot 650.

Als gevolg van deze herstructurering werd in 2016 een vermindering geboekt voor het verschil tussen de bruto verplichting en de geaccumuleerde verplichting verbonden aan de toegezegd-pensioenregeling. Bovendien werden speciale opzeggingsvergoedingen geboekt voor de door die vergoeding gedekte periode.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de contante waarde van de bruto-verplichting van de toegezegd-pensioenregelingen en de ex-toegezegde-bijdrageregelingen:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen
Openingsbalans	59.500.190,45	44.823.943,95	64.524.852,02	0,00
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	2.539.047,63	2.364.474,98	2.881.403,81	0,00
Rentekosten	919.639,29	1.125.046,17	825.492,27	0,00
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	194.895,92	778.204,43	205.458,58	0,00
Belastingen	-353.042,32	0,00	-420.111,26	0,00
Actuariële winsten en verliezen - ervaring	-749.576,40	25.105.390,08	-407.321,15	0,00
Actuariële winsten en verliezen - demografische assumpties	4.048.490,42	0,00	0,00	0,00
Actuariële winsten en verliezen - financiële assumpties	1.594.821,35	0,00	-1.117.007,19	0,00
Betaalde vergoedingen	-3.398.992,83	-297.156,08	-6.992.576,63	0,00
Werkingskosten vorige periode - verminderingen	-407.499,85	0,00	0,00	0,00
Ontslagvergoeding	40.173,20	0,00	0,00	0,00
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0,00	0,00	0,00	44.823.943,95
Eindbalans	63.928.146,87	73.899.903,54	59.500.190,45	44.823.943,95

De toewijzing van de bruto-verplichting van de toegezegd-pensioenregelingen en de ex-toegezegde-bijdrageregelingen kan als volgt samengesteld worden:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen
Actieve werknemers	58.222.411,00	53.635.920,39	53.218.678,97	32.532.836,64
Ex-werknemers	4.406.498,20	20.157.840,71	5.062.419,58	12.226.726,68
Gepensioneerden	198.852,00	0,00	447.121,30	0,00
Belastingen	1.100.385,66	106.142,43	771.970,60	64.380,63
Saldo	63.928.146,87	73.899.903,54	59.500.190,45	44.823.943,95

Er worden activa (verzekeringscontracten Tak 21) aangehouden tegenover het geheel van de toegezegd-pensioenregelingen en ex- toegezegde-bijdrageregelingen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de reële waarde van de relevante activa:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen	Toegezegd-pensioenregelingen	Ex-toegezegde-bijdrageregelingen
Openingsbalans	52.726.511,42	44.823.943,95	55.192.714,34	0,00
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	827.426,64	1.087.042,52	720.877,92	0,00
Excess rendement op fondsbeleggingen (excl. interesten)	1.261.879,16	24.327.568,68	555.993,77	0,00
Bijdragen van de werkgever	2.894.791,80	2.273.686,77	3.464.154,71	0,00
Bijdragen van de deelnemers aan de regeling	194.895,92	778.204,43	205.458,58	0,00
Betaalde vergoedingen	-3.398.992,83	-297.156,08	-6.992.576,63	0,00
Belastingen	-353.042,32	0,00	-420.111,26	0,00
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0,00	0,00	0,00	44.823.943,95
Eindbalans	54.153.469,79	72.993.290,26	52.726.511,42	44.823.943,95

Het werkelijk rendement op de activa van de toegezegd-pensioenregelingen in de loop van 2016 bedroeg 2,1 miljoen (2015: 1,3 miljoen euro).

Het hoge rendement in 2016 was voornamelijk het gevolg van de daling van de actualisatievoeten op de reële waarde van de individuele verzekeringscontracten. Onder de activa bevinden zich geen door de Groep uitgegeven financiële instrumenten en geen beleggingen in vastgoed of activa in gebruik door de Groep. Het totaal van de activa wordt geïnvesteerd in verzekeringscontracten Tak 21.

Onderstaande tabel detailleert de aansluiting tussen de contante waarde van de bruto-verplichting en de reële waarde van de fondsbeleggingen uit hoofde van de toegezegd-pensioenregeling met de in de balans opgenomen activa en verplichtingen:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen	63.928.146,87	73.899.903,54	59.500.190,45	44.823.943,95
Reële waarde van de fondsbeleggingen	-54.153.469,79	-72.993.290,26	-52.726.511,42	-44.823.943,95
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.774.677,08	906.613,27	6.773.679,04	0,00
Bedragen opgenomen in de balans				
Verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.774.677,08	906.613,27	6.773.679,04	0,00
Activa voor plannen met vaste toezeggingen	0,00	0,00	0,00	0,00
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.774.677,08	906.613,27	6.773.679,04	0,00

Onderstaande tabel detailleert de totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	2.539.047,63	2.364.474,98	2.881.403,81	0,00
Rentelasten	919.639,29	1.125.046,17	825.492,27	0,00
Werkingskosten vorige periode - verminderingen	-407.499,85	0,00	0,00	0,00
Ontslagvergoeding	40.173,20	0,00	0,00	0,00
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	-827.426,64	-1.087.042,52	-720.877,92	0,00
Totale lasten opgenomen in de gerealiseerde resultaten	2.263.933,63	2.402.478,64	2.986.018,17	0,00
Herwaarderingsreserves opgenomen in het eigen vermogen	3.631.856,21	777.821,40	-2.007.641,96	-72.679,20
Totale lasten opgenomen in het totaalresultaat	5.895.789,85	3.180.300,04	978.376,21	-72.679,20

De herstructurering aangekondigd eind 2016 ligt aan de basis van de daling van de werkingskosten uit het verleden, dit voor 407.499,85 euro verwerkt in het resultaat. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een extra kost wat betreft ontslagvergoedingen ten belope van 40.173,20 euro.

De herclassificatie uit toegezegde-bijdrageregelingen heeft geen impact gehad op het resultaat van 2015. De lasten met betrekking tot de toegezegd-pensioenregeling worden in de resultatenrekening opgenomen als personeelskosten.

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de toegezegd-pensioenregeling en de ex-toegezegde-bijdrageregeling worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2016		2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,36%-1,75%	1,38%-1,77%	1,50%-2,20%	N/A
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	N/A
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	N/A

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen, worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2016		2015	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,50%-2,20%	1,38%-1,77%	1,25%-2,00%	N/A
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	N/A
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	N/A

De disconteringsvoet gehanteerd voor het bepalen van de waarde van de verplichtingen m.b.t. de toegezegde pensioenregeling is verschillend voor ex-Centea en ex-Landbouwkrediet aangezien in het Defined Benefits plan ex-landbouwkrediet (relatief) oudere medewerkers zitten. Het DB-plan ex-Centea werd pas ingevoerd vanaf 2009 en is van toepassing voor al wie na 1998 in dienst is gekomen. De gemiddelde te financieren looptijd is langer bij ex-Centea dan bij ex-Landbouwkrediet, met als gevolg een hogere discontovoet voor de berekening van de Defined Benefit Obligations.

De verwachte cashflows in 2017 met betrekking tot de toegezegd-pensioenregelingen en de voormalige ex-toegezegde bijdrageregelingen van de Groep worden in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Bijdragen van de werkgever	2.612.918,46	2.337.349,99
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	200.353,01	799.994,16
Betaalde vergoedingen	5.705.267,60	1.133.797,92
Betaalde vergoedingen door de werknemer	52.965,72	0,00
Belastingen	362.927,51	0,00

De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de toegezegd-pensioenregelingen is 10 jaar voor Crelan en 17 jaar voor ex-Centea.

Onderstaande tabel toont de sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen met +-50bp op de brutoverplichting van beide pensioenplannen (exclusief de voormalige toegezegde bijdrageregelingen):

(in EUR)	31/12/2016
	Toegezegd- pensioenregelingen
1	Brutoverplichting op het einde van de periode gebaseerd op hypothesen van vorig jaar
a.	Brutoverplichting - Nominale waarde 58.652.161,74
2	a. Brutoverplichting - Nominale waarde
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,36%-1,75%
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 1,86%-1,25%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 60.309.482,96
a.	Hypothese - Variatie 2 0,86%-1,25%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 67.859.303,94
3	Sensitiviteit van de verwachte procentuele salarisstijgingen
a.	Oorspronkelijke hypothese 2,80%
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 3,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 69.668.108,56
a.	Hypothese - Variatie 2 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 58.902.539,26
4	Sensitiviteit van het sterftecijfer
a.	Oorspronkelijke hypothese MR-3 / FR-3
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 MR/FR
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 64.657.673,25
5	Sensitiviteit van de verwachte inflatie
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,80%
b.	Brutoverplichting 63.928.146,87
a.	Hypothese - Variatie 1 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 66.724.335,70
a.	Hypothese - Variatie 2 1,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 61.320.826,99

De gevoeligheidsanalyse van de actuariële veronderstellingen van + -50bp op de waarde van de bruto verplichting en op de activa van de voormalige toegezegde bijdrageregelingen op het einde van de periode wordt weergegeven in de onderstaande tabel :

(in EUR)	31/12/2016
	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet +50bp	
Brutoverplichting	69.281.413,65
Activa	68.545.403,76
Disconteringsvoet -50bp	
Brutoverplichting	78.753.315,45
Activa	77.854.912,13

14. Derivaten

Een derivaat is een financieel instrument waarvan de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde onderliggende waarde (rentevoet, valutakoers, aandelenkoers, index ed), waarvoor geen of een geringe aanvangsinvestering nodig is en dat op een tijdstip in de toekomst wordt afgewikkeld.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. Bij de overname van Centea werd Crelan geconfronteerd met derivaten die volgens de eigen risicomodellen niet in aanmerking kwamen als afdekking. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden. Het betreft renteswapovereenkomsten, caps, swaptions en wisselverrichtingen op termijn.

Een renteswap is een overeenkomst waarbij twee partijen akkoord gaan om periodiek rentebetalingen te ruilen. In het vaakst voorkomende geval gaat een partij ermee akkoord om voor de hele looptijd van het contract op afgesproken data vaste rentebetalingen te doen, terwijl de andere partij zich ertoe verbindt rentebetalingen te doen die vlotten ten aanzien van een bepaalde referentierente. Doorgaans ruilen beide partijen enkel interest en geen kapitaal. De Groep houdt eveneens één renteinstrument aan waarvan het ene been afhangt van de vlottende rente en het andere been afhangt van een bepaalde marktstrategie.

Een cap is een rente-optie waarmee de maximale rente voor de koper van de cap beperkt wordt tot een vooraf vastgelegd niveau voor verschillende periodes.

Een swaption is een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip.

Bij wisselverrichtingen op termijn verbindt de koper van het contract er zich toe om een bepaalde hoeveelheid valuta te kopen of te verkopen op een in de toekomst vastgelegd tijdstip aan een vooraf afgesproken prijs.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december. Voor het notioneel bedrag wordt er een opsplitsing gemaakt tussen te ontvangen (receiver) en te betalen (payer).

(in EUR)	31/12/2016			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	70.315.789,47	57.315.789,47	24.081.204,29	22.933.106,80
- Caps	539.741.958,74	565.000.000,00	667.083,71	589.187,15
- Swaptions	49.800.000,00	54.000.000,00	3.410,59	3.908,84
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	659.857.748,21	676.315.789,47	24.751.698,59	23.526.202,79
	31/12/2015			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	72.894.736,84	67.894.736,84	22.357.543,37	24.252.049,19
- Caps	625.549.557,00	655.000.000,00	1.105.200,67	1.000.095,65
- Swaptions	49.800.000,00	54.000.000,00	5.746,53	6.577,03
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	748.244.293,84	776.894.736,84	23.468.490,56	25.258.721,87

De veranderingen in de derivaten zijn het gevolg van afbouw notioneel, marktfluctuaties in de rente en afschrijving van de swaptions en caps.

De Groep past uitsluitend reële-waardeafdekking toe, waarbij het risico van veranderingen in de reële waarde van een actief of verplichting wordt ingedekt. Zowel portefeuilles van activa of verplichtingen (macro-hedging), als individuele activa of verplichtingen (micro-hedging) maken het voorwerp uit van afdekkingrelaties.

Voor wat betreft de reële waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille van financiële activa of verplichtingen werden bij Landbouwkrediet en Centea drie portefeuilles samengesteld die elk afzonderlijk met een portefeuille van renteswaps worden ingedekt :

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

Sinds 2011 wordt binnen de Groep eveneens reële waarde-afdekking met caps en swaptions toegepast. Crelan creëerde hiervoor synthetische portefeuilles van caps impliciet aan de hypothecaire leningen met herzienbare rentevoet samengesteld als afgedekte positie waarop reële waarde-afdekking wordt toegepast.

Voor alle reële waarde-afdekkingen, worden op elke rapporteringsdatum de vereiste efficiëntietesten uitgevoerd.

Bovenstaande principes worden consistent toegepast sinds de opstart.

Onderstaande tabel detailleert de reële waarde van de afdekkingsinstrumenten aangehouden per 31 december:

31/12/2016				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.249.773.458,85	5.208.277.100,25	29.178.564,32	735.723.259,05
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.249.773.458,85	5.208.277.100,25	29.178.564,32	735.723.259,05
31/12/2015				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	2.935.932.467,18	4.734.242.803,22	40.254.636,69	738.325.542,14
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	2.935.932.467,18	4.734.242.803,22	40.254.636,69	738.325.542,14

De totale resultaatsimpact per 31 december 2016 bedraagt -2,76 miljoen euro (2015: -2 miljoen euro).

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Winsten	Verliezen	Winsten	Verliezen
Reële waarde-afdekking van een individueel actief of verplichting				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	85.224,15	0,00	797.383,05	0,00
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0,00	-86.882,86	0,00	-799.678,90
Reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	11.948.999,21	0,00	0,00	-121.934.667,61
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0,00	-11.985.535,45	125.425.587,75	0,00
- afschrijvingen en andere reële waardeaanpassingen	0,00	-2.719.645,57	0,00	-5.492.932,42
Totaal winsten en verliezen	12.034.223,36	-14.792.063,88	126.222.970,80	-128.227.278,93
Netto resultaat als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties		-2.757.840,52		-2.004.308,13

De afschrijvingen en andere waardeaanpassingen vertegenwoordigen de afschrijvingen op swaps overgebracht van hedging naar trading en de correcties van CVA/DVA (Credit value adjustment / Debit value adjustment).

15. Reële waarde van financiële activa en financiële verplichtingen

De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen om een actief te verkopen of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen in een regelmatige transactie tussen marktdeelnemers op de waardingsdatum.

Op basis van de observeerbaarheid van de inputs wordt de reële waarde onderverdeeld in 3 categorieën:

Level 1: genoteerde prijzen (niet aangepast) in actieve markten voor identieke activa en verplichtingen;

Level 2: gebruik van inputs andere dan genoteerde prijzen, die observeerbaar zijn voor het actief of de verplichting, ofwel direct ofwel indirect;

Level 3: gebruik van niet-waarneembare inputs, of wanneer een waarneembare input een aanpassing vereist met behulp van een niet-waarneembare input en die aanpassing resulteert in een aanzienlijke verandering van de reële waarde.

15.1. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen aan geamortiseerde kostprijs

Onderstaande tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde van de activa en verplichtingen die in de balans aan geamortiseerde kostprijs worden opgenomen.

(in EUR)	31/12/2016				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.506.054.720,69	17.056.806.158,04	0,00	0,00	17.056.806.158,04
<i>Interbancaire kredieten</i>	374.160.851,51	374.529.365,49	0,00	0,00	374.529.365,49
<i>Consumentenkredieten</i>	707.485.243,05	706.501.880,40	0,00	0,00	706.501.880,40
<i>Hypothecaire kredieten</i>	10.573.285.129,59	10.922.418.221,34	0,00	0,00	10.922.418.221,34
<i>Landbouw kredieten</i>	1.490.195.011,13	1.615.796.657,80	0,00	0,00	1.615.796.657,80
<i>Professionele kredieten</i>	1.325.462.251,67	1.408.585.346,78	0,00	0,00	1.408.585.346,78
<i>Kredieten op korte termijn</i>	236.379.004,70	232.021.092,28	0,00	0,00	232.021.092,28
<i>Andere</i>	1.799.087.229,03	1.796.953.593,96	0,00	0,00	1.796.953.593,96
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen	18.669.181,99	18.261.380,00	18.261.380,00	0,00	0,00
Verplichtingen					
Deposito's	15.803.475.267,02	15.836.060.925,69	0,00	14.176.388.788,79	1.659.672.136,90
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.033.711.949,04	2.072.799.020,32	0,00	0,00	2.072.799.020,32
Achtergestelde verplichtingen	320.118.146,84	339.137.124,93	0,00	0,00	339.137.124,93

(in EUR)	31/12/2015				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	15.886.446.737,20	16.459.958.473,69	0,00	0,00	16.459.958.473,69
Interbancaire kredieten	600.650.095,38	600.826.879,25	0,00	0,00	600.826.879,25
Consumentenkredieten	648.330.745,03	648.471.882,35	0,00	0,00	648.471.882,35
Hypothecaire kredieten	9.902.509.754,77	10.286.745.688,48	0,00	0,00	10.286.745.688,48
Landbouwkredieten	1.716.239.130,61	1.830.093.715,88	0,00	0,00	1.830.093.715,88
Professionele kredieten	1.447.398.650,16	1.526.755.111,75	0,00	0,00	1.526.755.111,75
Kredieten op korte termijn	234.975.750,19	232.191.887,36	0,00	0,00	232.191.887,36
Andere	1.336.342.611,06	1.334.873.308,61	0,00	0,00	1.334.873.308,61
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Verplichtingen					
Deposito's	14.758.941.185,26	14.795.762.698,68	0,00	13.100.626.391,68	1.695.136.307,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.524.645.479,19	2.609.403.621,89	0,00	0,00	2.609.403.621,89
Achtergestelde verplichtingen	324.091.854,75	351.071.508,96	0,00	0,00	351.071.508,96

Voor de deposito's op ten hoogste één jaar wordt de reële waarde verondersteld gelijk te zijn aan de boekwaarde. Voor de overige activa en verplichtingen wordt er een reële waarde bepaald op basis van:

- De evolutie van de risicovrije rentevoet: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele rentevoet. Als risicovrije rentevoet wordt er de IRS rentevoet genomen van een gelijkaardige cash-flow structuur.
- De evolutie van de marges op de activa en verplichtingen: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele marges op de verschillende producten. De marge wordt berekend als de rentevoet die de klant betaalt, verminderd met de risicovrije rentevoet. Als actuele marge wordt het gewogen gemiddelde genomen van de marges op de productie van de laatste 12 maanden van de verschillende producten.
Om tot de impact op de reële waarde te komen, wordt de evolutie van de marge vermenigvuldigd met de resterende omloop, en geactualiseerd met de risicovrije rentevoet. Dezelfde marge wordt gebruikt voor de resterende looptijd van het krediet/verplichting.

Zowel in 2016 als in 2015 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

15.2. Waardering van financiële activa en verplichtingen opgenomen aan reële waarde.

Onderstaande tabellen geven de indeling van de reële waarde van de financiële activa en verplichtingen in Level 1, Level 2 en Level 3 afhankelijk van de observeerbaarheid van de gebruikte inputs:

Reële waarde van de financiële activa 2016

<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	24.751.698,59	0,00	24.552.476,53	199.222,06
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	24.751.698,59	0,00	24.552.476,53	199.222,06
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	2.088.803.521,94	2.054.633.465,69	24.237.938,91	9.932.117,34
Fondsen	1.377.770,90	1.377.770,90	0,00	0,00
Andere	7.911.752,30	0,00	0,00	7.911.752,30
TOTAAL	2.098.093.045,14	2.056.011.236,59	24.237.938,91	17.843.869,63
<i>Afdekingsderivaten</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	26.149.510,41	0,00	26.149.510,41	0,00
Swaptions	1.549.124,69	0,00	1.549.124,69	0,00
Caps	1.479.929,22	0,00	1.479.929,22	0,00
TOTAAL	29.178.564,32	0,00	29.178.564,32	0,00
<i>Aangehouden voor verkoop</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2016

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	23.526.202,78	0,00	23.526.202,78	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	23.526.202,78	0,00	23.526.202,78	0,00
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	735.723.259,05	0,00	735.723.259,05	0,00
Swaptions	0,00	0,00	0,00	0,00
Caps	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	735.723.259,05	0,00	735.723.259,05	0,00

Reële waarde van de financiële activa 2015

<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	23.468.490,56	0,00	22.829.073,96	639.416,60
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	23.468.490,56	0,00	22.829.073,96	639.416,60
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	2.104.177.060,24	2.071.685.074,81	20.869.030,55	11.622.954,88
Fondsen	30.930.538,10	30.930.538,10	0,00	0,00
Andere	9.973.943,80	0,00	0,00	9.973.943,80
TOTAAL	2.145.081.542,14	2.102.615.612,91	20.869.030,55	21.596.898,68
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	35.672.964,55	0,00	35.672.964,55	0,00
Swaptions	2.169.624,47	0,00	2.169.624,47	0,00
Caps	2.412.047,67	0,00	2.412.047,67	0,00
TOTAAL	40.254.636,69	0,00	40.254.636,69	0,00
<i>Aangehouden voor verkoop</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	0,00	0,00	0,00	0,00

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2015

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0,00	0,00	0,00	0,00
Derivaten	25.258.721,87	0,00	25.258.721,87	0,00
Andere	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	25.258.721,87	0,00	25.258.721,87	0,00
<i>Afdekkingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	738.325.542,14	0,00	738.325.542,14	0,00
Swaptions	0,00	0,00	0,00	0,00
Caps	0,00	0,00	0,00	0,00
TOTAAL	738.325.542,14	0,00	738.325.542,14	0,00

Financiële activa en verplichtingen waarvoor geen genoteerde prijs beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van de marktwaarderingen van gerenommeerde externe financiële tegenpartijen. Deze marktwaarderingen worden systematisch gecontroleerd door het departement financiële markten. Omwille van illiquiditeit, worden 2 obligaties gewaardeerd op basis van een modelprijs. Voor deze obligaties worden de cashflows van de obligaties gewaardeerd op basis van de spread van liquide obligaties van dezelfde emittent.

Betreffende derivaten wordt de marktwaarde als volgt bepaald: voor de renteswaps gebeurt de waardering sinds 2013 op basis van de EONIA curve. Voor de caps en swaptions wordt gebruik gemaakt van de marktvolatiliteiten die verschillende tegenpartijen in Bloomberg afficheren. Vervolgens gebeurt de marktwaardering van de optie op basis van de karakteristieken van het onderliggende derivaat.

Een sensitiviteitsanalyse van de globale portefeuille gebeurt op maandelijkse basis. Zowel het renterisico als het spreadrisico wordt hierbij gemeten en getoetst aan door de Raden van Bestuur opgelegde limieten. Het renterisico wordt gemeten via een cumulatieve nominale rentegap. Het spreadrisico wordt berekend op basis van een spread-value-at-risk (Spread VaR) met een betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, een risicoperiode van 3 maand en op basis van historisch gemeten kredietspreads per obligatieklasse over meerdere jaren. Op 31 december 2016 meten we een spread VaR van 43,8 miljoen euro op de globale portefeuille.

Het renterisico en het spreadrisico voor de obligaties onder level 3 zijn beperkt, vooreerst omwille van het geïnvesteerd bedrag van 10 miljoen euro en vervolgens omdat de meeste obligaties een vlottende coupon betalen.

Op basis van een renteschok van 200 basispunten berekenen we een beperkte impact van minder dan 0,1 miljoen euro. De spread VaR bedraagt 0,02 miljoen euro.

Er zijn geen materiële aanpassingen doorgevoerd voor de assumpties die gebruikt worden voor de berekeningen van Level 3 in 2016, naast de normale marktwaarde aanpassingen.

In 2015 en 2016 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2015 tot einde 2016:

31/12/2016	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0,00	639.416,60	11.622.954,88	9.973.943,80
Resultaten				
- via gerealiseerde resultaten	0,00	-440.194,54	-5.545,87	0,00
- via niet-gerealiseerde resultaten	0,00	0,00	164.436,65	-1.259.425,30
Aankopen	0,00	0,00	0,00	1.001.623,21
Verkopen	0,00	0,00	0,00	-1.804.389,41
Op eindvervaldag gekomen	0,00	0,00	-1.849.728,33	0,00
Transfers in/uit Level 3	0,00	0,00	0,00	0,00
Transfer naar "Aangehouden voor verkoop"	0,00	0,00	0,00	0,00
Eindbalans	0,00	199.222,06	9.932.117,33	7.911.752,30

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2014 tot einde 2015. Ten opzichte van de jaarrekening van 2015, hebben we hieronder een kolom « Andere » toegevoegd. Deze heeft betrekking op investeringen in aandelen en fondsen.

31/12/2015	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0,00	1.106.737,24	17.816.480,80	5.578.025,65
Resultaten				
- via gerealiseerde resultaten	0,00	-467.320,64	510.748,57	0,00
- via niet-gerealiseerde resultaten	0,00	0,00	-610.400,91	3.943.904,57
Aankopen	0,00	0,00	0,00	1.924.940,50
Verkopen	0,00	0,00	0,00	-1.466.245,09
Op eindvervaldag gekomen	0,00	0,00	-1.479.723,58	0,00
Transfers in/uit Level 3	0,00	0,00	0,00	0,00
Transfer naar "Aangehouden voor verkoop"	0,00	0,00	-4.614.150,00	-6.681,83
Eindbalans	0,00	639.416,60	11.622.954,88	9.973.943,80

Een bedrag van -445.740,41 euro uit de winst- en verliesrekening heeft betrekking op financiële activa in level 3 die zich per 31 december 2016 nog in portefeuille bevinden. Hiervan heeft -440.194,54 euro betrekking op het renteresultaat, en -5.545,87 euro op reële waarde schommelingen via resultaat.

16. Saldering van financiële activa en verplichtingen

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement, een CSA (Credit Support Annex) en een GMRA (Global Master Repurchase Agreement) afgesloten. Deze contracten bepalen immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om cash collateral te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten. Bij een positieve netto marktwaarde ontvangt men dus cash collateral.

Er blijft ten allen tijde een residueel risico vermits bij het falen van een tegenpartij, waarmee derivaten werden afgesloten, een nieuwe tegenpartij dient gezocht te worden waarbij de vervangingskost de cash collateral kan overschrijden.

Om het risico op de derivatenhandel verder te beperken, worden nieuwe transacties afgewikkeld via een centrale tegenpartij via een lidmaatschap bij een Clearing Member. Vooral het tegenpartijrisico wordt hierdoor sterk verminderd. Ook bestaande OTC derivaten worden stilaan overgeheveld naar deze centrale tegenpartij.

De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële activa en verplichtingen waarop een afdwingbare ISDA master netting overeenkomst van toepassing is. Dit is van toepassing op derivaten transacties en op verkoop-

terugkoopovereenkomsten. De ISDA conventie voldoet niet aan de criteria om financiële activa en verplichtingen te salderen op de balans, maar het laat toe om alle rechten en verplichtingen tegenover een tegenpartij te netten in het geval dat deze tegenpartij in gebreke blijft.

31/12/2016		Saldering onder bepaalde voorwaarden				
(in EUR)	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
Financiële activa						
Derivaten	54.038.746,15	0,00	54.038.746,15	50.754.740,19	3.046.746,63	237.259,33
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal actief	54.038.746,15	0,00	54.038.746,15	50.754.740,19	3.046.746,63	237.259,33
Financiële verplichtingen						
Derivaten	759.249.461,54	0,00	759.249.461,54	50.754.740,19	707.125.175,97	1.369.545,38
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	11.153.661,05	0,00	11.153.661,05	0,00	11.153.661,05	0,00
Totaal passief	770.403.122,59	0,00	770.403.122,59	50.754.740,19	718.278.837,02	1.369.545,38

31/12/2015		Saldering onder bepaalde voorwaarden				
(in EUR)	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
Financiële activa						
Derivaten	63.723.127,25	0,00	63.723.127,25	58.465.000,64	4.302.468,11	955.658,50
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal actief	63.723.127,25	0,00	63.723.127,25	58.465.000,64	4.302.468,11	955.658,50
Financiële verplichtingen						
Derivaten	763.682.724,34	0,00	763.682.724,34	58.465.000,64	705.217.723,70	0,00
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	14.379.248,02	0,00	14.379.248,02	0,00	14.379.248,02	0,00
Totaal passief	778.061.972,36	0,00	778.061.972,36	58.465.000,64	719.596.971,72	0,00

De verkregen en gegeven garanties bestaan grotendeels uit cash collateral. Het garantiebedrag wordt gereguleerd en is bijgevolg juridisch afdwingbaar op basis van een "Credit Support Annex" (CSA)-overeenkomst die wordt toegevoegd aan de ISDA overeenkomst. Voor één renteswap afgesloten in het kader van een kredietverlening werd geen CSA-overeenkomst ondertekend.

17. Eigen Vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december is als volgt:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Aandelenkapitaal	838.774.650,78	834.972.203,47
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	63.096.316,30	62.866.226,10
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	39.774.035,96
Actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-909.633,77	2.001.194,05
Reserves	215.804.178,56	202.010.953,46
Nettowinst van het boekjaar	55.193.383,44	40.594.342,50
Minderheidsbelangen	0,00	0,00
Totaal eigen vermogen	1.171.958.895,31	1.182.218.955,54

Onderstaande tabel schetst de evolutie van het aandelenkapitaal in 2016 en 2015:

(in EUR)	2016		2015	
	aantal aandelen	kapitaal	aantal aandelen	kapitaal
Openingsbalans	67.336.468	834.972.203,47	66.589.496	914.101.459,30
- aandelen op naam	0	0,00	912.499	99.706.696,23
- coöperatieve aandelen	67.336.468	834.972.203,47	65.676.997	814.394.763,07
Mutaties	306.649	3.802.447,31	746.972	-79.129.255,83
- toe- en uitredingen van coöperatoren	306.649	3.802.447,31	1.659.471	20.577.440,40
- Aandelenoverdracht Crédit Agricole France	0	0,00	-912.499	-99.706.696,23
- andere	0	0,00	0	0,00
Eindbalans	67.643.117	838.774.650,78	67.336.468	834.972.203,47
- aandelen op naam	0	0,00	0	0,00
- coöperatieve aandelen	67.643.117	838.774.650,78	67.336.468	834.972.203,47

De coöperatieve aandelen hebben een nominale waarde van EUR 12,40 per aandeel. Alle aandelen zijn volstort.

Sinds midden 2015 bezit de erkende coöperatieve Kas CrelanCo, samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet, 100% van het totale aantal aandelen en stemrechten in de NV Crelan. Op 22 april 2014 hebben de Franse en de Belgische aandeelhouders namelijk een akkoord gesloten waarbij werd overeengekomen dat de

Franse aandeelhouder (de Franse Groep Crédit Agricole) zijn participatie in de NV Crelan, zijnde 50% van het totale aantal aandelen, zou overdragen aan de Belgische aandeelhouders. Deze overdracht werd midden 2015 afgerond en gefinancierd met eigen middelen, voornamelijk door het ophalen van bijkomend coöperatief kapitaal in 2014 en 2015. Sindsdien bestaat het kapitaal van Crelan enkel nog uit coöperatieve aandelen.

De reserves uit herwaardering hebben betrekking op de niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de voor verkoop beschikbare financiële activa en op actuariële winsten en verliezen bij pensioenplannen. De andere reserves hebben betrekking op statutaire reserves en ingehouden winsten. De evolutie van de niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa wordt in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	Bruto	Uitgestelde belastingen	Totaal
Openingsbalans 01/01/2016	155.630.771,87	-52.990.509,81	102.640.262,06
Herwaardering van de activa	-862.429,91	308.178,06	-554.251,84
Verkochte en vervallen effecten	-2.003.800,47	818.428,21	-1.185.372,27
Aangelegde waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking micro hedge	-60.254.561,36	20.480.525,41	-39.774.035,96
Reële waarde-afdekking macro hedge	2.983.963,49	-1.014.249,19	1.969.714,30
Andere	0,00	0,00	0,00
Eindbalans 31/12/2016	95.493.943,62	-32.397.627,33	63.096.316,29

Van de totale niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa van 2016 heeft 39,8 miljoen euro betrekking op financiële activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. Het betreft effecten die aangehouden werden bij Keytrade Bank.

De Raad van Bestuur zal tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 27 april 2017 voorstellen dat CrelanCo aan de coöperatoren 2,75% zal uitkeren op hun aandeel in het coöperatief kapitaal. Het totaal dividend over het boekjaar 2016 zou aldus 22,8 miljoen euro bedragen (2015: 26,8 miljoen euro).

18. Verzekeringscontracten

Crelan Insurance commercialiseert sinds september 2007 uitsluitend risicoverzekeringen van het type "schuldsaldoverzekering", "tijdelijke overlijdensverzekeringen" en "financieringssaldo verzekering".

Doelgroep van een schuldsaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een lening afsluiten en de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de lening in geval van overlijden van (één van) de leningnemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De schuldsaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op (een percentage van) de verwachte evolutie van het nog openstaande saldo van een lening. Daarnaast is het ook mogelijk voor de verzekeringnemer één of meerdere aanvullende verzekeringen te onderschrijven. Deze mogelijke aanvullende verzekeringen dekken de risico's "overlijden door ongeval", "opeenvolgend overlijden" en "arbeidsongeschiktheid". De aanvullende verzekering arbeidsongeschiktheid wordt niet meer gecommmercialiseerd sinds 1 januari 2010.

Doelgroep van een financieringssaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een krediet (lening op afbetaling) afsluiten en de gehele terugbetaling van de lening op afbetaling in geval van overlijden van (één van) de leningnemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren. De financieringssaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op de totale som van de terug te betalen mensualiteiten van de lening op afbetaling. Maandelijks neemt het verzekerd kapitaal af met één mensualiteit.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verzekeringsverplichtingen, herverzekeringsactiva, baten en lasten die voortvloeien uit de verzekeringscontracten:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Bruto technische voorzieningen		
Voorziening van de verzekeringscontracten	40.711.991	34.423.070
Voorziening voor schadegevallen	1.668.856	545.773
Aandeel van de herverzekeraar		
Voorziening van de verzekeringscontracten	0	0
Voorziening voor schadegevallen	1.539.568	418.550
Premies		
Brutopremies	24.778.569	21.230.708
Uitgaande herverzekeringspremies	4.179.609	3.262.619
Uitkeringen		
Bruto	3.847.802	3.901.184
Deel van de herverzekeraars	2.570.006	2.002.343

De brutotechnische voorzieningen, alsook het aandeel van de herverzekeraar, worden in de balans opgenomen onder de rubriek "voorzieningen".

Onderstaande tabel detailleert de mutaties in de technische voorzieningen in de loop van 2015 en 2016:

(in EUR)	2016		2015	
	Bruto	Herverzekeraar	Bruto	Herverzekeraar
Beginsaldo	34.968.843	418.550	30.388.140	890.468
Brutopremies	24.778.569	0	21.230.708	0
Afhoudingen op premies	-4.072.853	0	-3.542.446	0
Onttrokken risicopremies	-13.522.659	0	-10.986.956	0
Onttrokken kosten	-797.439	0	-658.119	0
Toegekende renteopbrengsten	1.023.888	0	939.272	0
Uitkeringen (wijziging reserves)	-6.693	1.121.018	-2.397.505	-471.918
Overige	9.191	0	-4.250	0
Eindsaldo	42.380.847	1.539.568	34.968.843	418.550

De technische voorziening werd per einde 2016 als voldoende ingeschat. Voor de schuldsaldoverzekering bepalen de Algemene Voorwaarden dat de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische intrestvoeten) kunnen aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen.

Deze herziening is mogelijk:

- indien de verzekeraar van oordeel is dat het evenwicht van de verzekerde portefeuille in gevaar wordt gebracht door een stijging van de risicograad van de betreffende verzekerde gebeurtenis(sen) bij de bevolking, de populatie van de Belgische verzekeringsmarkt of in de eigen portefeuille;
- indien zich omstandigheden voordoen die de verzekeraar volgens de wet toelaten om over te gaan tot een tariefaanpassing;
- indien hij kan aantonen dat de kostprijs om een overeenkomst te beheren gestegen is sinds de onderschrijvingsdatum van de overeenkomst;
- indien de toegepaste intrestvoet niet langer marktconform is.

Dit betekent dat bij een eventuele ontoereikendheid van de voorzieningen om de toekomstige contractuele kasstromen te dekken, de maatschappij de mogelijkheid heeft om een tariefherziening door te voeren.

19. Bezwaarde activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde en niet-bezwaarde activa in 2016 en 2015:

31/12/2016 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	145.780.104,00	831.541.040,23
Voor verkoop beschikbare financiële activa	39.710.566,17	2.058.382.477,09
Activa aangehouden tot einde looptijd	0,00	18.669.182,00
Leningen en vorderingen	845.663.886,60	15.660.390.834,09
Andere activa	0,00	763.850.337,52
Totaal Activa	1.031.154.556,77	19.332.833.870,92

31/12/2015 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	138.462.047,65	635.736.518,34
Voor verkoop beschikbare financiële activa	84.493.122,91	2.060.588.419,23
Leningen en vorderingen	819.961.506,49	15.066.485.230,71
Andere activa	72.080.521,33	3.757.067.543,60
Totaal Activa	1.114.997.198,38	21.519.877.711,88

Eind 2016 werd 5,06% van de totale activa als bezwaard beschouwd (2015: 4,93%). Deze activa kunnen niet onmiddellijk gebruikt worden door de Groep om toekomstige financiering te ondersteunen. De voornaamste bezwaarde activa binnen de Groep hebben in 2016 betrekking op:

- De monetaire reserve geplaatst bij de Nationale Bank van België (145,8 miljoen euro)
- Effecten die als onderpand dienen in terugkoop-overeenkomsten (11,2 miljoen euro)
- Effecten die als onderpand geplaatst werden bij de Nationale Bank van België, in het kader van het betalingsverkeer (28,5 miljoen euro)
- Gestorte cash collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (845,7 miljoen euro)

Binnen de Groep is er geen ontvangen onderpand dat bezwaard of beschikbaar voor bezwaring is.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde activa en daarmee verbonden verplichtingen:

31/12/2016 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	759.249.461,83	845.257.603,39
Deposito's	0,00	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00
Andere financiële verplichtingen	0,00	0,00
Terugkoop overeenkomsten	11.153.661,05	11.240.072,47
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	165.114.697,91	174.656.880,91
Totaal	935.517.820,79	1.031.154.556,77
31/12/2015 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	763.584.264,01	819.961.506,49
Deposito's	0,00	0,00
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0,00	0,00
Andere financiële verplichtingen	0,00	0,00
Terugkoop overeenkomsten	14.379.248,01	14.401.603,79
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	259.072.832,68	280.634.088,10
Totaal	1.037.036.344,70	1.114.997.198,38

De andere verplichtingen zijn allen voorwaardelijk en worden dus niet in de balans opgenomen. Het betreft onder andere de mogelijke verplichtingen verbonden met de monetaire reserves en effecten als onderpand bij de Nationale Bank van België.

20. Geldmiddelen en kasequivalenten

De geldmiddelen en kasequivalenten in het kader van het kasstroomoverzicht zijn als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Contanten	54.068.576,66	53.616.576,86
Tegoeden bij centrale banken	923.252.567,57	720.581.989,13
<i>Waarvan monetaire reserve</i>	<i>150.375.867,64</i>	<i>138.462.047,65</i>
Zichtrekeningen bij andere banken	33.272.754,90	145.796.548,54
Daggeldleningen bij andere banken	0,00	0,00
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	1.010.593.899,13	919.995.114,53

De geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit contanten, tegoeden bij centrale banken, met inbegrip van de monetaire reserve, direct opeisbare tegoeden en zeer liquide beleggingen waarvan het bedrag bekend. Dergelijke producten dragen geen materieel risico van waardeverandering in zich. Er worden geen instrumenten met een

resterende looptijd van meer dan 3 maanden op de overnamedatum opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten.

Tevens kunnen deze producten gemakkelijk worden omgezet in cash. Dit maakt het mogelijk om snel en efficiënt te reageren op veranderende omstandigheden.

4.22.1.6.2. Jaarrekening 2017

1. Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken

De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Contanten	56.015.620	54.068.577
Deposito's bij centrale banken	1.067.771.629	772.876.700
Monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België	166.994.277	150.375.867
Totaal geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.290.781.526	977.321.144
waarvan opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten	1.290.781.526	977.321.144

Deze rubriek omvat alleen zichtrekeningen, deposito's bij centrale banken en monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België.

De deposito's bij centrale banken stegen met EUR 294,9 Mio en zijn nog steeds de grootste categorie in deze rubriek. De stijging is op de eerste plaats het gevolg van de daling van de leningen ten opzichte van banken met 252 Mio, deze post daalt ten gevolge van de eindvervaldag van een plaatsing ten opzichte van Credit Agricole Frankrijk.

2. Financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Activa		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	22.502.871	24.751.699
Schuldbewijzen	0	0
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	22.502.871	24.751.699
Verplichtingen		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	21.816.745	23.526.203
Schuldbewijzen	0	0
Totaal verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	21.816.745	23.526.203

Zowel in 2017 als in 2016 werden er geen financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden als zekerheid verstrekt voor verplichtingen of voor voorwaardelijke verplichtingen.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. De Groep Crelan oefent dus geen trading activiteiten uit. Bij de overname van Centea werd Crelan echter geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden.

De omloop van de portefeuille daalt in functie van de vervaldagen.

3. Voor verkoop beschikbare financiële activa

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Overheidsobligaties		
- genoteerd	1.188.574.707	1.712.835.744
- niet-genoteerd	24.067.377	34.237.939
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	306.934.833	311.566.472
- niet-genoteerd	16.162.115	25.192.396
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	10.322.330	6.348.740
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	9.406.805	7.911.752
Totaal	1.555.468.167	2.098.093.043
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	194.853.501	547.575.189
Langlopend	1.360.614.666	1.550.517.854

Per einde 2017 bedroeg de boekwaarde van de voor verkoop beschikbare financiële activa die als zekerheid werden verstrekt voor verplichtingen in diverse terugkoopovereenkomsten EUR 8,2 Mio (2016: EUR 11,2 Mio). In de loop van 2017 kwamen niet-genoteerde overheidsobligaties op vervaldag ten belope van EUR 10 Mio, er waren geen nieuwe aankopen. We melden ook verkopen in de financiële portefeuille voor een bedrag van EUR 265 Mio. Het betreft kortlopende overheidsobligaties die vervielen in hetzelfde boekjaar en met sterk negatieve marktrendementen.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de portefeuille voor verkoop beschikbare activa in de loop van de boekjaren 2017 en 2016.

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Openingsbalans	2.098.093.043	2.145.081.542
Aanschaffingen	81.753.501	206.705.434
Verkopen en op vervaldag gekomen	-523.756.664	-207.134.655
Actuariële op- en afrentingen	-64.662.801	-43.438.048
Reële waardeschommelingen via eigen vermogen	-36.213.912	-2.866.230
Toevoeging van waardeverminderingen	0	-255.000
Aanwending en terugname van waardeverminderingen	255.000	0
Wisselkoersschommelingen	0	0
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0
Eindbalans	1.555.468.167	2.098.093.043

In de loop van 2017 werd er voor EUR 82 Mio geïnvesteerd in de financiële portefeuille. Door de lage rente-omgeving werden de vervaldagen ten bedrage van EUR 524 Mio slechts gedeeltelijk geïnvesteed. De investeringen werden gediversifieerd tussen de activaklassen overheidsobligaties (EUR 5 Mio), supranationale instellingen (EUR 6 Mio) en ondernemingsobligaties (EUR 69 Mio).

In de loop van 2016 werd er op één effect een waardevermindering aangelegd ten belope van EUR 255.000. Met de verkoop van dit effect in 2017, werd deze waardevermindering in 2017 teruggedronen.

	Obligaties en andere vastrentende effecten	Aandelen en andere niet-vastrentende effecten	Financiële vaste activa	Totaal
31/12/2017				
Openingsbalans	0	0	255.000	255.000
Toevoeging van waardeverminderingen	0	0	0	0
Terugname van waardeverminderingen	0	0	-255.000	-255.000
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	0	0
31/12/2016				
Openingsbalans	0	0	0	0
Toevoeging van waardeverminderingen	0	0	255.000	255.000
Terugname van waardeverminderingen	0	0	0	0
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	255.000	255.000

Op een gedeelte van de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa wordt macro hedging toegepast. Het renterisico van een portefeuille obligaties met analoge kenmerken wordt afgedekt met behulp van een portefeuille van renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de obligatieportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, geeft aanleiding tot een aanpassing van de boekwaarde van deze obligaties tegenover de resultatenrekening. Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek « Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkings-transacties ».

4. Activa aangehouden tot einde looptijd

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Overheidsobligaties		
- genoteerd	37.895.896	18.669.182
- niet-genoteerd	0	0
Obligaties en andere vastrentende effecten		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	0	0
Aandelen en andere niet vastrentende effecten		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	0	0
Financiële vaste activa		
- genoteerd	0	0
- niet-genoteerd	0	0
Totaal	37.895.896	18.669.182
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	0	164.128
Langlopend	37.895.896	18.505.054

Europabank NV heeft in het laatste trimester van 2016 beslist om nieuwe investeringen in de financiële portefeuille te documenteren als "Activa aangehouden tot einde looptijd".

De groep heeft de intentie en de middelen om deze activa tot eindvervaldag aan te houden.

5. Leningen en vorderingen

5.1. Leningen en vorderingen aan banken

Per 31 december 2017 zijn de leningen en vorderingen aan banken als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Plaatsingen bij andere banken	122.210.857	374.160.852
<i>waarvan opgenomen in kasequivalenten</i>	<i>34.459.029</i>	<i>33.272.755</i>
Leningen en voorschotten aan andere banken	0	0
Waardeverminderingen	0	0
Totaal leningen en voorschotten aan banken	122.210.857	374.160.852
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	112.207.860	160.149.430
Langlopend	10.002.997	214.011.422

Van de leningen en vorderingen bij banken heeft EUR 41,5 Mio (2016: EUR 50,4 Mio) betrekking op gestorte cashwaarborgen in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie (International Swaps and Derivatives Association) op derivaten.

De daling van het totaal bedrag aan leningen en voorschotten aan banken in 2017 is voornamelijk het gevolg van vervallen plaatsingen bij de groep Crédit Agricole Frankrijk. Zo kwamen eind mei 2017 plaatsingen ten belope van EUR 200 Mio op vervalddag.

Per einde 2017 en 2016 werden er geen bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen aan banken opgenomen.

5.2. Leningen en vorderingen aan cliënten

De leningen en vorderingen aan cliënten zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Totale omloop	16.546.131.857	16.361.815.847
Consumentenkredieten	785.405.871	731.041.940
Hypothecaire kredieten	10.883.924.270	10.630.145.594
Landbouwkredieten	1.337.637.898	1.534.823.756
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	1.272.732.207	1.374.583.817
Leningen op korte termijn	259.130.955	251.103.467
Leasingcontracten	133.760.520	127.523.372
Andere leningen en voorschotten	1.873.540.136	1.712.593.901
Bijzondere waardeverminderingen	-199.243.212	-229.921.978
Consumentenkredieten	-21.589.446	-23.556.697
Hypothecaire kredieten	-49.555.011	-56.860.463
Landbouwkredieten	-40.990.731	-44.628.745
Professionele kredieten (niet-landbouwers)	-40.671.158	-49.121.565
Leningen op korte termijn	-11.871.137	-14.724.462
Leasingcontracten	-8.740.810	-10.528.160
Andere leningen en voorschotten	-25.824.919	-30.501.886
Totaal leningen en voorschotten aan cliënten	16.346.888.645	16.131.893.869
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	2.770.959.715	2.860.673.151
Langlopend	13.411.034.641	13.068.289.837
Onbepaald	164.894.289	202.930.881

Crelan past reële waarde-afdekking door portefeuille indekking van het renterisico op een portefeuille van kredieten toe. De portefeuille afgedekte kredieten bestaat uit:

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

De afdekkingsinstrumenten bestaan uit renteswapovereenkomsten en sinds 2011 ook uit caps en swaptions. Wijzigingen in de reële waarde van de kredietportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek « Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille ». Wijzigingen in de reële waarde van de portefeuille afdekkingsinstrumenten geeft aanleiding tot een tegengestelde beweging in de resultatenrekening. Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek « Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties ».

Van de andere leningen en voorschotten heeft EUR 667,5 Mio (2016: EUR 794,9 Mio) betrekking op gestorte collaterals aan een centrale tegenpartij in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten. Sinds eind 2013 is Crelan aangesloten bij een centrale tegenpartij voor de clearing van derivaten.

Volgende tabellen detailleren de evolutie van de bijzondere waardeverminderingen op leningen en vorderingen in de loop van 2017 en 2016:

31/12/2017	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Leasingcontracten	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	23.556.697	56.860.463	44.628.745	49.121.565	14.724.462	10.528.160	30.501.886	229.921.978
Toevoegingen	8.737.276	8.987.883	7.571.498	6.565.122	3.131.464	3.139.225	5.829.146	43.961.614
Terugnages								
gerecupereerd	3.402.901	6.805.918	10.594.287	7.522.492	5.575.549	1.448.370	3.351.939	38.701.456
afgeschreven	7.301.626	9.487.417	615.225	7.493.037	409.239	3.478.204	7.154.174	35.938.924
Andere	0							0
Eindbalans	21.589.446	49.555.011	40.990.731	40.671.158	11.871.138	8.740.811	25.824.919	199.243.212

31/12/2016	Consumenten-kredieten	Hypothecaire kredieten	Landbouw-kredieten	Professionele kredieten	Leningen op korte termijn	Leasingcontracten	Andere leningen	Totaal
Openingsbalans	22.407.305	57.494.238	31.029.227	50.126.357	16.302.106	9.651.467	27.375.859	214.386.560
Toevoegingen	7.182.294	10.831.250	18.439.354	11.241.869	5.975.895	2.773.477	9.754.576	66.198.715
Terugnages								
gerecupereerd	3.036.158	7.427.458	4.715.211	8.620.372	4.347.979	1.105.060	2.305.788	31.558.025
afgeschreven	2.996.744	4.037.568	124.625	3.626.289	3.205.560	791.724	4.347.452	19.129.962
Andere	0	0	0	0	0	0	24.691	24.690
Eindbalans	23.556.697	56.860.462	44.628.745	49.121.565	14.724.462	10.528.160	30.501.886	229.921.978

De hoge bedragen van zowel de toevoegingen als terugnames wordt verklaard doordat er geen netting wordt toegepast per contract. Bijgevolg worden waardeverminderingen die in eenzelfde jaar worden aangelegd en teruggenomen twee keer weergegeven (zowel in de toevoegingen als in de terugnames).

De totale omloop stijgt in 2017 met EUR 184 Mio, dit is voor het grootste gedeelte het gevolg van de hypothecaire kredieten.

De financiële lease-vorderingen kunnen per 31 december 2017 als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Bruto-investering		
- op ten hoogste één jaar	23.437.301	21.828.619
- >= 1 jaar en < 5 jaar	125.940.584	121.125.163
- >= 5 jaar	2.341.691	1.877.471
Onverdiende financieringsbaten	17.959.056	17.307.882
Netto-investering in financiële leases		
- op ten hoogste één jaar	21.816.516	20.577.454
- >= 1 jaar en < 5 jaar	110.049.740	105.430.763
- >= 5 jaar	1.894.264	1.515.155

Per einde 2017 bedroeg het totaal van de bijzondere waardeverminderingen op lease-vorderingen EUR 7,3 Mio (2016: EUR 10,5 Mio).

5.3. Forbearance

Vorderingen die onderhevig zijn aan forbearance worden door de EBA gedefinieerd als contracten waarbij de klant omwille van financiële moeilijkheden zijn verplichtingen niet meer kan of zal kunnen nakomen, waardoor de instelling een van de volgende maatregelen moet nemen:

- De looptijd of voorwaarden van het contract aanpassen, zodat de klant zijn schuld kan aflossen
- Een volledige of gedeeltelijke herfinanciering van het contract

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen en vorderingen die binnen de Groep als forborne worden beschouwd :

31/12/2017			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	66.095.543	65.322.884	131.418.427
Omloop met bijzondere waardevermindering	75.375.900	8.433.629	83.809.529
Bijzondere waardevermindering	-17.928.069	-2.190.520	-20.118.589
Totaal forborne Leningen en vorderingen	123.543.374	71.565.993	195.109.367
31/12/2016			
(in EUR)	Aanpassingen aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	39.154.279	12.311.823	51.466.101
Omloop met bijzondere waardevermindering	69.458.201	13.247.334	82.705.536
Bijzondere waardevermindering	-18.812.031	-3.144.450	-21.956.481
Totaal forborne Leningen en vorderingen	89.800.449	22.414.707	112.215.156

Ingevolge een herziening van het concept forbearance in de loop van het laatste trimester 2017 is het aantal in aanmerking komende dossiers sterk gestegen wat tot uiting komt in de stijging van de omloop met EUR 83 Mio.

Cliënten aan wie binnen de 24 maand een tweede forbearance maatregel wordt toegestaan worden systematisch in kwalitatieve default geplaatst voor een duurtijd van minimum 24 maanden waarbij de boekingsregels inzake default van toepassing zijn. Een waardevermindering wordt bijgevolg geboekt.

Op 31 december 2017 betreft het een omloop van EUR 27,8 Mio en een waardevermindering van EUR 4,0 Mio.

Bijzondere waardeverminderingen op geherstructureerde kredieten worden pas teruggenomen wanneer volgende voorwaarden zijn voldaan:

- Het contract heeft geen enkele dag achterstand en er zijn geen aanwijzingen meer van problemen met terugbetaling
- Er is minstens 1 jaar voorbij sinds de forbearance maatregelen werden genomen

Wanneer aan beide voorwaarden werd voldaan en de waardevermindering werd teruggenomen, blijft het contract gedurende 2 jaar onder verhoogd toezicht. Dit houdt in dat wanneer het contract meer dan 30 dagen achterstand heeft er opnieuw een bijzondere waardevermindering wordt bepaald.

Leningen en vorderingen worden niet langer als forborne beschouwd wanneer er aan volgende voorwaarden is voldaan:

- Er werd in de voorbije 2 jaar geen bijzondere waardevermindering geboekt op openstaande vorderingen van de schuldenaar
- De schuldenaar heeft geen enkele openstaande vorderingen met een achterstand van meer dan 30 dagen.

6. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa per 31 december 2017 is als volgt:

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2017					
Aanschaffingsprijs	36.946.390	36.352.213	18.161.252	22.963.022	114.422.877
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.554	34.297.743	16.252.068	17.886.787	94.563.152
Nettoboekwaarde	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.235	19.859.725
Mutaties 2017					
Aanschaffingen	154.473	2.753.011	1.171.440	2.008.731	6.087.655
Vervreemdingen	0	4.078.262	9.245	754.692	4.842.199
Andere	-1.855.110	-85.723	-4.964.967	5.011.641	-1.894.159
Afschrijvingen	1.016.585	2.129.417	760.852	1.961.939	5.868.793
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	4.077.879	0	716.664	4.794.543
Andere	1.853.243	1.468	4.971.945	-5.104.441	1.722.215
Eindbalans 31 december 2017	9.955.857	2.593.426	2.317.505	4.992.199	19.858.987

(in EUR)	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	36.890.518	33.851.341	17.588.534	21.536.863	109.867.256
Gecumuleerde afschrijvingen	25.041.297	29.123.792	15.658.195	15.881.013	85.704.297
Nettoboekwaarde	11.849.221	4.727.549	1.930.339	5.655.850	24.162.959
Mutaties 2016					
Aanschaffingen	55.873	2.772.996	643.988	1.690.321	5.163.178
Vervreemdingen	0	12.079	481	204.323	216.883
Afschrijvingen	1.085.258	5.645.902	680.645	2.280.378	9.692.183
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	0	0	0	0
Andere	0	211.906	15.983	214.764	442.653
Eindbalans 31 december 2016	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.234	19.859.724

Eindbalans 31 december 2016					
Aanschaffingsprijs	36.946.391	36.352.214	18.161.252	22.963.021	114.422.877
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.555	34.297.744	16.252.068	17.886.787	94.563.154
Nettoboekwaarde	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.234	19.859.723

De Groep stelde geen materiële vaste activa als zekerheid voor verplichtingen.

7. Goodwill en andere immateriële activa

De samenstelling van de goodwill en immateriële activa per 31 december 2017 is als volgt:

(in EUR)	Goodwill	Intern ontwikkelde software	Verworven software	Andere immateriële activa	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2017					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	21.067.361	37.583.622	1.143.486	83.437.101
Gecumuleerde afschrijvingen	0	8.876.210	30.542.268	848.086	40.266.564
Nettoboekwaarde	23.642.632	12.191.151	7.041.354	295.400	43.170.537
Variaties 2017					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0	2.981.933	2.404.601	0	5.386.534
- via bedrijfscombinaties	0	0	0	0	0
Vervreemdingen	0	3.913.194	3.806.648	0	7.719.842
Afschrijvingen	0	7.136.386	4.331.249	114.349	11.581.984
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	3.913.194	3.812.237	0	7.725.431
Andere	0	0	193.715	0	193.715
Einbalans 31 december 2017	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391
Einbalans 31 december 2017					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	20.136.101	36.375.289	1.143.486	81.297.508
Gecumuleerde afschrijvingen	0	12.099.403	31.061.279	962.435	44.123.117
Nettoboekwaarde	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391
Openingsbalans 1 januari 2016					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	15.405.850	34.925.645	1.143.487	75.117.614
Gecumuleerde afschrijvingen	0	5.387.686	26.260.379	733.738	32.381.803
Nettoboekwaarde	23.642.632	10.018.164	8.665.266	409.749	42.735.811
Variations 2016					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0	8.458.546	5.253.119	0	13.711.665
- via bedrijfscombinaties	0	0	0	0	0
Vervreemdingen	0	2.797.036	2.566.007	0	5.363.043
Afschrijvingen	0	3.660.509	4.583.146	135.487	8.379.142
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	0	0	0	0
Andere	0	171.986	272.122	21.138	465.246
Einbalans 31 december 2016	23.642.632	12.191.151	7.041.354	295.400	43.170.537

Alle immateriële activa hebben een beperkte economische levensduur. Voor Goodwill is dit echter niet het geval. Goodwill wordt, in tegenstelling tot de immateriële activa niet afgeschreven, maar wordt jaarlijks onderworpen aan een test op bijzondere waardeverminderingen (impairment test) als gevolg van de toepassing van IAS 36. Indien de boekwaarde van de betreffende entiteit de schatting van de realiseerbare waarde van deze entiteit overstijgt, wordt een bijzondere waardevermindering (impairment) in resultaat opgenomen.

IAS 36.134 vereist toelichtingen per kasstroom genererende eenheid waarvan de boekwaarde van de goodwill en/of immateriële vaste activa met een oneindige levensduur significant is ten opzichte van het totaal.

Per 31 december 2017 wordt enkel de goodwill van Europabank NV in deze rubriek weergegeven voor EUR 23,6 Mio.

Het realiseerbaar bedrag wordt geschat vanuit de « fair value less costs to sell ». Het wordt bepaald op basis van de « Discounted Cash Flow-methode ». Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt het realiseerbare bedrag van een investering berekend als de netto actuele waarde van alle toekomstige kasstromen van de desbetreffende rapporterende eenheid.

Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt uitgegaan van een aantal veronderstellingen:

Een groeioprognose reflecteert de gemiddelde verwachte groei op lange termijn van Europabank NV. Voor 2018 en 2019 wordt rekening gehouden met het terugdraaien van de stimuleringsmaatregelen van de ECB. Het minder ruime monetaire beleid zal vooral effect hebben op de langlopende leningen. De Eurozone kampt nog altijd met een te lage inflatie. De centrale bank wil daarom de druk op de korte termijn rentes blijven houden. De verwachting is dan ook dat de spaarrente in 2018 gelijk zal blijven. De stijging van de lange termijn rentevoeten met een quasi stabiele korte termijrente leidt normaal gezien tot een stijging van de inkomsten uit rente voor banken. Voor Europabank NV wordt echter bij de berekening van de toekomstige kasstromen vanuit een zekere conservatieve rekening gehouden met een lichte daling met 1,1% van de winst over de eerstkomende twee jaar. Pas na 2019 wordt er terug groei voorspeld van om en bij de 2% (zie onder).

Na 5 jaar wordt een jaarlijkse conservatieve groei voorspeld van 1,5% (idem als in 2017) en dit tot in het oneindige.

De discountvoet

De netto actuele waarde van de verwachte kasstromen van Europabank NV wordt berekend aan de hand van een toepasselijke discountvoet. De discountvoet reflecteert de rendementseis voor het eigen vermogen. Deze discountvoet is gebaseerd op de CAPM-theorie (Capital Asset Pricing Model) en is samengesteld uit een risicovrije marktrentevoet en een marktrisicopremie die vermenigvuldigd wordt met een activiteit afhankelijke bèta. De risicovrije marktrentevoet is gebaseerd op de 10 jaar IRS rentevoet. Deze bedroeg per 31 december 2017 0,89%

(in 2016: 0,54%). Bèta is het systematische risico van een belegging, afgezet tegenover de markt als geheel. De bèta van elke rapporterende eenheid werd bepaald in functie van haar specifiek risicoprofiel. Dit resulteert in een discontovoet van 8,4% voor Europabank NV (2016: 8,0%).

Kasstroom assumpties Europabank NV

Op financieel vlak heeft de lage rentestand zich in 2017 verdergezet, wat een neerwaartse druk op rentemarges tot gevolg had. Voor 2018 en 2019 wordt enigszins beterschap verwacht, aangezien de stimulerende maatregelen van de ECB in 2018 worden teruggeschroefd. Er wordt echter aangenomen dat de rente nog voor enige tijd historisch gezien relatief laag zal blijven, waardoor rendabele beleggingen van overschotten aan liquiditeit nog steeds een probleem blijft. Het management gaat daarom uit van de veronderstelling dat voor 2018 en 2019 er geen groei is van het netto bank product. Na 2019 wordt een jaarlijkse groei verwacht van 2% van het netto bank product van Europabank NV. Het bepalen van de toekomstige exploitatiekosten gebeurt op basis van de verhouding exploitatiekosten/netto bank product van 2017 en er wordt verondersteld dat deze verhouding voor de komende jaren onveranderd blijft.

Er wordt een gedetailleerde prognose gemaakt van de activiteiten voor de eerstvolgende 5 jaar. Na de expliciete voorspellingsperiode van 5 jaar wordt rekening gehouden met de terminale waarde van het bedrijf door middel van een extrapolatie van de kasstromen tot in het oneindige. Hierbij wordt uitgegaan van een terminale groeivoet na 5 jaar van 1,5% op jaarbasis. Deze terminale groeivoet wordt door het management bepaald op basis van de lange termijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit.

De sensitiviteit van de netto actuele waarde of realisatiewaarde van de entiteit wordt eveneens berekend. Hierbij wordt de impact op de netto actuele waarde van de entiteit ten gevolge van een respectievelijke incrementele daling en stijging van de risicovrije interestvoet en activiteit afhankelijke bèta gesimuleerd. Eveneens wordt de impact van een daling van de prognose van de groei van de kasstromen tot in het oneindige gesimuleerd. Ten slotte wordt een stress test uitgevoerd door een negatieve jaarlijkse groei van 0,25% toe te passen op de toekomstige kasstromen tot in het oneindige en de netto waarde van toekomstige kasstromen te actualiseren met een gestresseerde actualisatievoet van 12,5%. Zowel de sensitiviteitstesten als de stress test wijzen uit dat de aldus bekomen realisatiewaardes hoger liggen dan de boekwaarden voor Europabank NV.

8. Actuele en uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen

Naar aanleiding van de wijziging van het vennootschapsbelastingtarief werden de uitgestelde belastingen die zijn opgenomen in de IFRS-balans (tijdverschil) geherwaardeerd, rekening houdend met hun afwikkelingsdatum. Voor de periode van januari 2018 tot december 2019 werden deze geherwaardeerd aan 29,58% en vanaf 2020 aan 25%. Deze herwaardering zorgde voor een bijkomende kost via de resultatenrekening ten behoeve van EUR 3,54 Mio en had een positieve impact op de herwaarderingsreserve ten bedrage van EUR 3,19 Mio.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de actuele en uitgestelde belastingvorderingen en belastingverplichtingen per 31 december 2017. De uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden per juridische entiteit van de Groep gesaldeerd.

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Actuele belastingen		
Activa	826.562	1.901.010
Verplichtingen	330.165	1.306.755
Totaal actuele belastingen	496.397	594.255
Uitgestelde belastingen		
Activa	30.893.164	38.816.225
Verplichtingen	8.603.695	13.326.579
Totaal uitgestelde belastingen	22.289.469	25.489.646

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de uitgestelde belastingvorderingen en belastingverplichtingen op de balans per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Opgenomen in de resultatenrekening	43.601.489	57.949.951
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-17.968.360	-22.811.052
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	10.063.098	13.374.557
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	1.839.690	2.809.397
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	16.063.635	26.820.829
<i>Personeelsbeloningen</i>	2.470.084	3.693.247
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	207.482	307.637
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0	0
<i>Voorzieningen</i>	1.674.311	1.503.667
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	37.680.384	45.778.502
<i>Goodwill</i>	0	0
<i>Impact overname Centea</i>	-8.428.835	-13.527.837
<i>Andere</i>	0	1.004
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	-21.312.020	-32.460.304
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-21.253.991	-32.397.627
<i>Personeelsbeloningen</i>	-58.029	-62.677
Totaal uitgestelde belastingen	22.289.469	25.489.646

De stock aan uitgestelde belastingen die afhankelijk zijn van toekomstige winsten en verliezen (impact DBI) wordt op basis van de huidige budgets en extrapolatie verwacht volledig gerecupereerd te worden binnen een periode van 5 tot 7 jaar. Ook deze stock werd geherwaardeerd naar aanleiding van de wijzigingen van het tarief van de vennootschapsbelasting wat zorgde voor een bijkomende kost van EUR 4,13 Mio.

De evolutie van de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen in 2017 en 2016 kan als volgt voorgesteld worden:

(in EUR)	2017	2016
Openingsbalans	25.489.646	26.384.356
Opgenomen in resultaat van het boekjaar	-14.346.853	-2.505.916
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	4.842.693	30.878
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	-3.311.459	-853.895
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	-969.708	-307.250
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	-10.757.193	-2.738.143
<i>Personeelsbeloningen</i>	-1.221.422	-170.652
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	-100.154	-46.535
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0	0
<i>Voorzieningen</i>	170.644	-2.779.438
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	-8.098.118	0
<i>Goodwill</i>	0	0
<i>Opvolging overname Centea</i>	5.099.001	4.357.497
<i>Andere</i>	-1.137	1.622
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	11.146.676	1.611.206
<i>Voor verkoop beschikbare activa</i>	11.143.636	112.357
<i>Personeelsbeloningen</i>	2.906	1.498.849
<i>Andere</i>	134	0
Herclassificatie Keytrade als aangehouden voor verkoop	0	0
Eindbalans	22.289.469	25.489.646

De lichte daling van de netto balanspositie is voornamelijk het gevolg van de daling van het nominale tarief van de vennootschapsbelasting op uitgestelde belastingen op derivaten, inkomsten die permanent worden belast en andere, voornamelijk gecompenseerd door de schommeling in belastingen op voor verkoop beschikbare financiële activa en voorzieningen.

Uitgestelde belastingvorderingen worden alleen opgenomen als het waarschijnlijk is dat de uitgestelde belastingvordering zal worden gecompenseerd door toekomstige verwachte winsten.

Per 31 december 2017 werden onderstaande uitgestelde belastingvorderingen niet in de balans verantwoord wegens onzekerheid over de toekomstige belastbare winst:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Waardeverminderingen op kredieten	15.971.863	989.206
Voorzieningen	0	0
Fiscale verliezen	17.859.283	14.085.627
Niet opgenomen impact van definitief belaste inkomsten (DBI)	3.948.738	7.915.394
Notionele interesten	4.542.122	7.743.147
Totaal uitgestelde belastingvorderingen niet opgenomen in de balans	42.322.006	30.733.374

De fiscale verliezen zijn het gevolg van de aanleg van provisies.

9. Andere activa en verplichtingen

De andere activa zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Vooruitbetaalde kosten	1.439.513	2.356.564
Te ontvangen baten	7.622.564	5.243.496
Edele metalen, goederen en grondstoffen	116.221	126.687
Andere voorschotten	2.113.857	2.272.202
Te recupereren belastingen	0	7.018.987
Overige	640.200	1.120.609
Totaal overige activa	11.932.355	18.138.545
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	11.772.174	17.410.237
Langlopend	160.181	728.308

Eind 2016 hadden we een saldo op te recupereren belastingen van de bankentaks als gevolg van de aanpassing in de wetgeving, hierdoor werden in de loop van 2016 initieel teveel taksen aangerekend en betaald welke in de loop van 2017 terugbetaald werden door de overheid.

De andere verplichtingen zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Toegezegde pensioenregelingen	9.949.529	11.098.417
Andere personeelsbeloningen	6.817.243	2.675.889
Sociale lasten	13.314.234	14.447.717
Toe te rekenen kosten	17.750.703	16.542.126
Over te dragen opbrengsten	1.527	0
Schulden mbt belastingen	3.912.271	3.055.785
Overige verplichtingen	24.083.158	25.123.364
Totaal overige verplichtingen	75.828.665	72.943.298
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	53.903.897	54.923.750
Langlopend	21.924.768	18.019.548

De verdeling van andere verplichtingen is herzien geweest in kolom 2016 om de leesbaarheid te verbeteren.

De overige verplichtingen bestaan hoofdzakelijk uit nog te ontvangen of te betalen facturen.

10. Vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop

Op 27 januari 2016 maakten de Belgische coöperatieve bank Crelan en de Franse bank Crédit Mutuel Arkéa bekend dat ze een overeenkomst hadden gesloten over de verkoop van Keytrade Bank NV. De verkoop van Keytrade Bank NV aan Crédit Mutuel Arkéa NV werd op 6 juni 2016 volledig afgerond.

Keytrade Bank NV behoorde al sinds 2005 tot de Groep Crelan (toen nog Groep Landbouwkrediet). Binnen de Crelan Groep groeide Keytrade Bank NV uit tot een belangrijke referentie op het vlak van onlinebankieren en –

beleggen. Keytrade Bank NV werd verkocht doordat het business- en risicomodel van de internetbank minder goed paste in dat van een Belgische coöperatief verankerde Groep.

De verkoop van Keytrade Bank NV heeft een meerwaarde van EUR 109,1 Mio gegenereerd in de winst van 2016. Deze winst werd berekend als de verkoopprijs verminderd met de netto-activa van Keytrade Bank NV op datum van de verkoop (inclusief goodwill en herwaarderingsreserve). Dit bedrag werd verminderd met de kosten gerelateerd aan de verkoop.

11. Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs

11.1. Deposito's

De deposito's zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Deposito's van kredietinstellingen	24.988.319	32.879.109
- deposito's van centrale banken	2.274.814	1.505.467
- zichtdeposito's	1.821.121	4.165.654
- deposito's met vaste looptijd	12.783.887	16.054.327
- Financiële verplichtingen verbonden aan overgedragen financiële activa (repo's)	8.108.497	11.153.661
Deposito's (andere dan van kredietinstellingen)	16.407.590.409	15.770.596.158
- zichtdeposito's	2.877.338.347	2.610.824.616
- deposito's met vaste looptijd	776.467.976	831.095.708
- spaardeposito's	12.629.414.635	12.198.776.583
- overige deposito's	124.369.451	129.899.251
Totaal deposito's	16.432.578.727	15.803.475.267
Uitsplitsing van het totaal in:		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	15.761.075.303	15.032.803.839
Langlopend	671.503.424	770.671.428

Van de deposito's van kredietinstellingen heeft EUR 2,8 Mio (2016: EUR 3,8 Mio) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de « credit support annex » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De zichtdeposito's bij andere dan kredietinstellingen zijn gestegen tegenover 2016. Ook zien we een stijging bij onze spaardeposito's. De oorzaak van deze stijging komt door de kasbons die op vervaldag zijn gekomen en die niet opnieuw werden hernieuwd door de lage rentes.

De overige deposito's aan klanten betreft voornamelijk notarisrekeningen en derden rekeningen van advocaten.

De Groep had per 31 december 2017 diverse lopende terugkoopovereenkomsten met een maximale looptijd van 3 maanden. Deze verplichtingen hebben een omvang van EUR 8,1 Mio (2016: EUR 11,2 Mio). Inzake deze overeenkomsten werden voor verkoop beschikbare financiële activa met een totale boekwaarde van EUR 8,2 Mio (2016: EUR 11,2 Mio) verkocht en geleverd. De desbetreffende financiële activa blijven op de balans en de Groep blijft onderhevig aan rente- en kredietrisico op deze stukken. Omdat de Groep de contractuele rechten op de cash flows van deze effecten verkoopt, mag het deze effecten niet gebruiken gedurende de looptijd van de terugkoopovereenkomst. Het verschil tussen de boekwaarde van de financiële verplichtingen en activa wordt verklaard door het feit dat de financiële activa tegen marktwaarde worden verantwoord in tegenstelling tot de financiële verplichtingen, welke worden gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waarde van de overgedragen financiële activa van de Groep:

31/12/2017	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0	8.229.067	0
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0	8.108.497	0
<hr/>			
31/12/2016	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0	11.240.072	0
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0	11.153.661	0

Per einde boekjaar waren er geen transacties met betrekking tot securities- of bondlending.

11.2. In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties

De in schuldbewijzen belichaamde schulden bestaan uitsluitend uit kasbons en zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

<u>(in EUR)</u>	<u>31/12/2017</u>	<u>31/12/2016</u>
Kasbons	1.175.306.785	2.033.711.949
Obligaties	0	0
Totaal in schuldbewijzen belichaamde schulden	1.175.306.785	2.033.711.949
<u>Uitsplitsing van het totaal in:</u>		
Kortlopend (komt te vervallen binnen het jaar)	385.756.946	1.071.029.087
Langlopend	789.549.839	962.682.862

De daling van EUR -858,4 Mio (2016: EUR -490,9 Mio) wordt verklaard door het niet herbeleggen van vervallen kasbons.

Het gaat om kasbons waarop werd ingeschreven 5 à 6 jaar geleden op het moment dat de rentevoeten hoger lagen. Deze kasbons komen nu op eindvervaldag en er wordt niet opnieuw geïnvesteerd in nieuwe kasbons gezien de lage rentevoeten.

Crelan past reële waarde-afdekking van het renterisico van zijn portefeuille kasbons toe. De afdekkingsinstrumenten bestaan uitsluitend uit renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de kasbonportefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, leidt tot een aanpassing van de boekwaarde via de rubriek « Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille ». Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie worden in resultaat genomen via de rubriek « Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties ».

11.3. Achtergestelde verplichtingen

De achtergestelde verplichtingen bestaan uitsluitend uit achtergestelde certificaten. De resterende looptijd per 31 december 2017 kan als volgt gedetailleerd worden:

<u>(in EUR)</u>	<u>31/12/2017</u>	<u>31/12/2016</u>
Vervaldatum		
Lopend jaar	0	0
Lopend jaar +1	35.148.185	44.297.628
Lopend jaar +2	64.348.298	35.060.311
Lopend jaar +3	100.454.217	64.179.444
Lopend jaar +4	49.875.646	100.196.687
Meer dan lopend jaar +4	26.698.354	76.384.077
Totaal achtergestelde verplichtingen	276.524.700	320.118.147

11.4. Andere financiële verplichtingen

De andere financiële verplichtingen zijn op korte termijn en betreffen voornamelijk te betalen bedragen aan agenten en cliënten, zoals nog te incasseren bankencheques en opeisbare kasbons.

12. Voorzieningen

De voorzieningen kunnen per soort over de jaren 2017 en 2016 als volgt gedetailleerd worden:

31/12/2017	Technische				
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	38.762.000	6.605.802	40.841.279	469.715	86.678.796
Toevoegingen	250.000	790.629	23.488.885	0	24.529.514
Gebruikte bedragen	-2.006.649	-634.816	-18.096.302	-296.764	-21.034.531
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0	-1.764.873	0	0	-1.764.873
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	-9.520.000	0	0	-172.951	-9.692.951
Eindbalans	27.485.351	4.996.742	46.233.862	0	78.715.954

31/12/2016	Technische				
(in EUR)	Reorganisatie	Lopende rechtsgeschillen	Crelan Insurance	Andere voorzieningen	Totaal
Openingsbalans	0	4.071.906	34.550.293	285.999	38.908.198
Toevoegingen	38.762.000	3.252.351	21.729.604	296.764	64.040.719
Gebruikte bedragen	0	-752.752	-15.438.618	-113.048	-16.304.418
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0	-4.959	0	0	-4.959
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	0	39.256	0	0	39.256
Eindbalans	38.762.000	6.605.802	40.841.279	469.715	86.678.796

De rubriek provisies is samengesteld uit provisies voor diverse juridische zaken, technische provisies van Crelan Insurance en provisies in het kader van het project « Fit for the Future ».

In oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan het strategisch plan "Fit for the Future" goed voor de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet. De provisies voor dit project bedroegen EUR 38 Mio en hadden betrekking op de geleidelijke afname van het aantal voltijdse banen over een periode van 4 jaar en de herstructurering van het agentennet. Gedurende 2017 werd het gebruik van deze voorzieningen opgenomen voor een bedrag van EUR 2,0 Mio en een toewijzing van EUR 0,3 Mio erkend na een nieuwe schatting van toekomstige behoeften. Tenslotte werd een herclassificatie gedaan tussen voorzieningen en overige verplichtingen voor een bedrag van EUR 9,5 Mio voor pensioenen.

De lopende rechtsgeschillen hebben betrekking op diverse juridische zaken en schadegevallen. Het bedrag van de voorziening wordt individueel per dossier berekend door de juridische dienst of door de personeelsdienst indien het een schadegeval met een medewerker betreft. De toevoeging van EUR 0,8 Mio betreft dan ook nieuwe dossiers of verhogingen in reeds bestaande dossiers. Dit betreft voornamelijk rechtsgeschillen met ex-agenten.

De andere voorzieningen hebben voornamelijk betrekking op specifieke dossiers die geen verband houden met juridische geschillen en waarvan de bedragen bekend en zeker zijn. In 2017 werden deze gebruikt voor een bedrag van EUR 0,3 Mio voor het project waarvoor ze werden opgericht en het saldo EUR 0,2 Mio werd geherklasseerd naar andere verplichtingen betreffende voorzieningen voor invaliditeit.

13. Personeelsbeloningen

13.1. Toegezegde pensioenregelingen

Verplichtingen uit hoofde van de toegezegde pensioenregeling worden opgenomen onder de « Overige verplichtingen ». Activa uit hoofde van de toegezegde pensioenregeling worden opgenomen onder de « Overige activa ». Crelan heeft twee "toegezegde- pensioen regelingen" die de personeelsleden van ex-Landbouwkrediet en ex-Centea dekken. De andere entiteiten van de Groep hebben Belgische toegezegde-bijdrage regelingen opgesteld.

Sinds 2012 is er geen aansluiting bij toegezegde pensioenregelingen mogelijk. Deze worden gefinancierd door groepsverzekeringscontracten of individuele pensioenverplichtingen afgesloten bij Belgische verzekeraars. De door de werkgever gekozen financieringsmethode voorziet in een jaarlijkse dotatie aan de financieringsfonds die rekening houdt met veronderstellingen van loonsverhogingen, inflatie, actualisatievoet, pensioenleeftijd en personeelsverloop, met inachtneming van de wettelijke minimumfinanciering.

Op de pensioenleeftijd krijgen de werknemers een bepaald kapitaal, berekend op basis van de jaarlijkse remuneratie en anciënniteit.

De toegezegde pensioenregelingen zorgen voor een actuair risico, voornamelijk renterisico, marktrisico en inflatierisico.

De Groep heeft drie "toegezegde-bijdrage regelingen", één voor ex-Landbouwkrediet medewerkers in dienst vanaf 2008 en twee voor de ex-Centea medewerkers, in dienst voor 1999. Bovendien worden werknemers van het voormalige Landbouwkrediet die zijn aangesloten bij de toegezegde pensioenregeling overgedragen naar de toegezegde bijdragenregeling als ze actief blijven na de pensioengerechtigde leeftijd. Ook dochteronderneming Europabank NV had zijn eigen toegezegde bijdrage regeling voor al zijn werknemers. Al deze pensioenplannen worden gefinancierd door groepsverzekeringen, waarbij de verzekeraar een wettelijk minimum rendement

garandeert. Al deze pensioenregelingen worden gefinancierd door groepsverzekeringscontracten volgens welke de verzekeraar een contractuele rentevoet garandeert.

De Belgische toegezegde bijdrageregelingen werden tot voor kort onderworpen aan een door de wet opgelegd minimum rendement van 3,25% op de patronale bijdragen en 3,75% op de persoonlijke bijdragen te garanderen door de werkgever. Dit gegarandeerde rendement kon door een koninklijk besluit gewijzigd worden. In dat geval was voorzien dat de nieuwe rendementen worden toegepast op de al gecumuleerde bijdragen uit het verleden en op de toekomstige bijdragen. Gelet op het beperkte risico werden deze pensioenregelingen beschouwd als toegezegde bijdrageregelingen en als zodanig geboekt onder IAS 19.

Op 1 januari 2016 werd de Belgische wetgeving gewijzigd : het minimum rendement te garanderen door de werkgever varieert in functie van het rendement op de OLO 10 jaar, met een minimum van 1,75% en een maximum van 3,75%. Voor betaalde bijdragen in 2016, 2017 en 2018 is het gegarandeerde minimumrendement 1,75%. Voor de pensioenregelingen gefinancierd door groepsverzekeringscontracten volgens welke de verzekeraar een contractuele rentevoet garandeert, blijft het percentage van 3,25% of 3,75% echter van toepassing op de gecumuleerde bijdragen per 31 december 2015, tot de datum van uitdiensttreding van de actieve medewerker. De facto kunnen deze Belgische toegezegde bijdrageregelingen sindsdien behandeld worden als toegezegde pensioenregelingen onder IAS 19.

Vanaf 2016 heeft de Groep de volledige berekening voor de verplichtingen met de toegezegde bijdrageregeling uitgevoerd volgens de regels van IAS 19 die herzien werden voor deze Belgische stelsels. De bruto verplichting en de schulden werden gewaardeerd met behulp van de methode Protected unit credit « PUC », de activa – in toepassing van paragraaf 115 van IAS 19. Deze preciezer berekeningen hebben in 2016 tot een verandering van de openingssaldi van de bruto verplichting geleid evenals van de activa van deze plannen van toegezegde bijdrageregelingen waarvan het netto-effect werd opgenomen via herwaarderingsreserves.

NB. De methode « Protected Unit Credit » wordt gebruikt om de actuele waarde te bepalen van de bruto verplichting verbonden aan het stelsel van toegezegde pensioenregeling en de kost van de geleverde diensten. Volgens deze methode wordt een « geprojecteerde geaccumuleerde prestatie » berekend in functie van de dienst op de waarderingsdatum, maar wanneer de formule van de berekening van de prestaties gebaseerd is op de toekomstige salaris- en sociale zekerheidsniveaus, door gebruik te maken van hypothesen over de toename van deze geprojecteerde bedragen op de leeftijd waarop de werknemer geacht wordt uit dienst te treden. Normaal is de « geprojecteerde geaccumuleerde prestatie » gebaseerd op de formule van het stelsel. Echter, indien de diensten in de volgende jaren leiden tot aanzienlijk hogere prestaties dan in de voorgaande jaren, zullen de « geprojecteerde geaccumuleerde prestaties » berekend worden door de prestaties lineair toe te wijzen over de beschouwde periode.

Voor het boekjaar 2017 werd de methodologie om de reële waarde van de activa te bepalen lichtjes gewijzigd. Deze nieuwe methodologie leidt tot een iets lagere reële waarde van de fondsbeleggingen, wat leidt tot een klein vermogensverlies in 2017.

De activa werden thans gewaardeerd volgens de methode van de reële waarde van activa (IFRS 13), waarbij de activa gelijk is aan de contante waarde van de toekomstige kasstromen rekening houdend met het standaardrisico. Het standaardrisico wordt als volgt gewaardeerd:

- Voor de reële waarde van activa tot het niveau van de wiskundige reserves is het standaardrisico beschouwd als identiek aan het wanbetalingsrisico van AA-obligaties van ondernemingen. Vandaar dat de disconteringsvoet om de contante waarde te bepalen gelijk is aan de disconteringsvoet die wordt gebruikt om de DBO (Defined Benefit Obligation) te berekenen.
- Voor de reële waarde van activa die de wiskundige reserves overschrijden, wordt een aanvullend wanbetalingsrisico als volgt in de disconteringsvoet verwerkt:
De toegevoegde risicopremie is gelijk aan de rendementen van AA bedrijfsobligaties minus rendementen van financiële instellingen met de rating van de betreffende verzekeringsmaatschappijen.

Deze methode houdt dus rekening met het risico dat de verzekeringsmaatschappij haar verplichtingen niet zal nakomen, d.w.z. niet in staat zal zijn om haar contractueel overeengekomen gegarandeerd rendement te behalen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de contante waarde van de bruto-verplichting van de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Openingsbalans	63.928.147	73.899.904	59.500.190	44.823.944
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	2.845.304	2.430.680	2.539.048	2.364.475
Rentekosten	866.991	1.182.681	919.639	1.125.046
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	191.088	820.362	194.896	778.205
Belastingen	-462.521	-289.126	-353.042	0
Actuariële winsten en verliezen - ervaring	-287.804	0	-749.576	25.105.390
Actuariële winsten en verliezen - demografische assumpties	0	0	4.048.491	0
Actuariële winsten en verliezen - financiële assumpties	503.412	-1.411.296	1.594.821	0
Betaalde vergoedingen	-2.718.193	-2.878.550	-3.398.993	-297.156
Werkingskosten vorige periode - verminderingskosten	0	0	-407.500	0
Ontslagvergoeding	0	0	40.173	0
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0	0	0	0
Eindbalans	64.866.424	73.754.655	63.928.147	73.899.904

De toewijzing van de bruto-verplichting van de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen kan als volgt samengesteld worden:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Actieve werknemers	57.048.272	59.582.735	58.222.411	53.635.920
Ex-werknemers	6.603.767	14.112.918	4.406.498	20.157.841
Begunstigden	177.921	0	198.852	0
Belastingen	1.036.464	59.002	1.100.386	106.143
Saldo	64.866.424	73.754.655	63.928.147	73.899.904

Activa worden aangehouden tegen toegezegde pensioenregelingen en toegezegde bijdrageregelingen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de reële waarde van de relevante activa:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Openingsbalans	54.153.470	72.993.290	52.726.511	44.823.944
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	741.424	1.142.054	827.427	1.087.042
Excess rendement op fondsbeleggingen (excl. interesten)	-14.270	-1.128.575	1.261.879	24.327.569
Bijdragen van de werkgever	3.831.170	2.591.236	2.894.792	2.273.687
Bijdragen van de deelnemers aan de regeling	191.088	820.362	194.896	778.204
Betaalde vergoedingen	-2.718.193	-2.878.550	-3.398.993	-297.156
Belastingen	-462.522	-289.126	-353.042	0
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0	0	0	0
Eindbalans	55.722.167	73.250.691	54.153.470	72.993.290

Het vastgestelde rendement op de activa van de toegezegde pensioenregelingen in de loop van 2017 bedroeg EUR 727.154 (2016 : EUR 2,1 Mio). Het hoge rendement in 2016 was voornamelijk het gevolg van de daling van de actualisatievoeten op de reële waarde van de activa van de verzekeringscontracten. Onder de activa bevinden zich geen door de Groep uitgegeven financiële instrumenten en geen beleggingen in vastgoed of activa in gebruik door de Groep. Alle activa worden belegd in groepsverzekeringscontracten die voorzien in een contractuele rentevoet gegarandeerd door de verzekeraar (contracten in Tak 21).

De onderstaande tabel geeft de details van de reconciliatie tussen de contante waarde van de bruto-verplichting en de reële waarde van de activa met betrekking tot toegezegde pensioenregelingen en Belgische toegezegde bijdrageregelingen, evenals de activa en passiva weergegeven in de balans:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegde pensioenregelingen	64.866.424	73.754.655	63.928.147	73.899.903
Reële waarde van de fondsbeleggingen	-55.722.167	-73.250.691	-54.153.470	-72.993.290
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.144.257	503.964	9.774.677	906.613
Bedragen opgenomen in de balans				
Verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	9.144.257	503.964	9.774.677	906.613
Activa voor plannen met vaste toezeggingen	0	0	0	0
toezeggingen	9.144.257	503.964	9.774.677	906.613

Onderstaande tabel detailleert de totale lasten die in de loop van het boekjaar in het globaal resultaat werden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	2.845.304	2.430.680	2.539.048	2.364.475
Rentelasten	866.991	1.182.681	919.639	1.125.046
Werkingskosten vorige periode	0	0	-407.500	0
Ontslagvergoeding	0	0	40.173	0
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	-741.424	-1.142.053	-827.426	-1.087.042
Totale lasten opgenomen in de gerealiseerde resultaten	2.970.871	2.471.308	2.263.934	2.402.479
Herwaarderingsreserves opgenomen in het eigen vermogen	229.879	-282.721	3.631.856	777.821
Totale lasten opgenomen in het totaalresultaat	3.200.750	2.188.587	5.895.790	3.180.300

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen worden in de onderstaande tabel weergegeven:

	2017		2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,27%-1,74%	1,29%-1,83%	1,36%-1,75%	1,38%-1,77%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen, worden in onderstaande tabel weergegeven:

	2017		2016	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,36%-1,75%	1,29%-1,83%	1,50%-2,20%	1,38%-1,77%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De disconteringsvoet die wordt gebruikt om de waarde van de verplichtingen met betrekking tot de pensioenregelingen te bepalen is verschillend voor ex-Centea, Crelan en voor de Belgische toegezegde pensioenregelingen en toegezegde bijdrageregelingen. In het toegezegde pensioenplan van Crelan zijn er (relatief) oudere werknemers. Het 'Defined Benefit Plan' van ex-Centea werd pas vanaf 2009 ingevoerd en is van toepassing op al degenen die na 1998 in dienst zijn getreden. Aangezien de gemiddelde te financieren periode langer is voor ex-Centea dan voor Crelan, is de disconteringsvoet die wordt gebruikt voor de berekening van de 'Defined Benefit Obligation' hoger voor ex-Centea dan voor Crelan. Dezelfde verklaring is van toepassing op Belgische toegezegde bijdrageregelingen.

De verwachte kasstromen in 2018 voor de toegezegde pensioenregelingen en de Belgische toegezegde bijdrageregelingen van de Groep zijn weergegeven in de onderstaande tabel:

(in EUR)	31/12/2018	
	Toegezegde pensioenregelingen	Ex-toegezegde bijdrageregelingen
Bijdragen van de werkgever	3.938.442	2.466.870
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	196.439	787.670
Betaalde vergoedingen	5.160.596	408.607

De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de toegezegde pensioenregelingen is 10 jaar voor Crelan en 17 jaar voor ex-Centea.

De sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen van +-50bps op de bruto verplichting van de toegezegde pensioenregelingen op het einde van de periode is weergegeven in de onderstaande tabel:

(in EUR)	31/12/2017
Toegezegde pensioenregelingen	
1	Brutoverplichting op het einde van de periode gebaseerd op hypothesen van vorig jaar
a.	Brutoverplichting - Nominale waarde 64.363.012
2	a. Brutoverplichting - Nominale waarde
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,27%-1,74%
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 1,77%-2,24%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 61.310.491
a.	Hypothese - Variatie 2 0,77%-1,24%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 68.726.060
3	Sensitiviteit van de verwachte procentuele salarisstijgingen
a.	Oorspronkelijke hypothese 2,80%
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 3,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 70.252.955
a.	Hypothese - Variatie 2 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 60.063.599
4	Sensitiviteit van het sterftecijfer
a.	Oorspronkelijke hypothese MR-3 / FR-3
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 MR/FR
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 64.654.021
5	Sensitiviteit van de verwachte inflatie
a.	Oorspronkelijke hypothese 1,80%
b.	Brutoverplichting 64.866.424
a.	Hypothese - Variatie 1 2,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 67.535.942
a.	Hypothese - Variatie 2 1,30%
b.	Brutoverplichting - Nominale waarde 62.369.793

De sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen van +/-50bps op de waarde van de bruto verplichting en activa van de Belgische toegezegde bijdrageregelingen aan het einde van de periode is weergegeven in de onderstaande tabel:

(in EUR)	31/12/2017
Ex-toegezegde bijdrageregelingen	
Disconteringsvoet +50bp	
Brutoverplichting	69.403.601
Activa	68.950.547
Disconteringsvoet -50bp	
Brutoverplichting	78.525.728
Activa	77.965.622
Disconteringsvoet +25bp	
Brutoverplichting	71.529.581
Activa	71.051.687
Disconteringsvoet -25bp	
Brutoverplichting	76.084.634
Activa	75.553.293

14. Derivaten

Een derivaat is een financieel instrument waarvan de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde onderliggende waarde (rentevoet, valutakoers, aandelenkoers, index, ed.), waarvoor geen of een geringe aanvangsinvestering nodig is en dat op een tijdstip in de toekomst wordt afgewikkeld.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. Bij de overname van Centea werd Crelan geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden. Het betreft renteswapovereenkomsten, caps en swaptions.

Een renteswap is een overeenkomst waarbij twee partijen akkoord gaan om periodiek rentebetalingen te ruilen. In het vaakst voorkomende geval gaat een partij ermee akkoord om voor de hele looptijd van het contract op afgesproken data vaste rentebetalingen te doen, terwijl de andere partij zich ertoe verbindt rentebetalingen te doen die vloten ten aanzien van een bepaalde referentierente. Doorgaans ruilen beide partijen enkel interest en geen kapitaal.

Een cap is een rente-optie waarmee de maximale rente voor de koper van de cap beperkt wordt tot een vooraf vastgelegd niveau voor verschillende periodes.

Een swaption is een optie op een swap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip. De uitoefening van de swaption kan ook leiden tot de uitbetaling van de marktwaarde van de onderliggende swap.

Bij wisselverrichtingen op termijn verbindt de koper van het contract zich er toe om een bepaalde hoeveelheid valuta te kopen of te verkopen op een in de toekomst vastgelegd tijdstip aan een vooraf afgesproken prijs.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2017. Voor het notioneel bedrag wordt er een opsplitsing gemaakt tussen « te ontvangen » (receiver) en « te betalen » (payer).

(in EUR)	31/12/2017			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	68.000.000	55.000.000	22.103.155	21.476.668
- Caps	553.435.721	1.010.000.000	399.109	339.405
- Swaptions	39.300.000	39.000.000	607	672
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	547.235.721	587.000.000	22.502.871	21.816.745
(in EUR)	31/12/2016			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	70.315.789	57.315.789	24.081.204	22.933.107
- Caps	539.741.959	565.000.000	667.084	589.187
- Swaptions	49.800.000	54.000.000	3.411	3.909
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	659.857.748	676.315.789	24.751.699	23.526.203

De veranderingen in de derivaten zijn het gevolg van de verdere afbouw "notioneel", marktfluctuaties in de rente en afschrijving van de swaptions en caps.

De Groep past uitsluitend reële waarde-afdekking toe, waarbij het risico van veranderingen in de reële waarde van een actief of verplichting wordt ingedekt. De portefeuilles van activa of verplichtingen (macro-hedging) maken het voorwerp uit van afdekkingsrelaties.

Voor wat betreft de reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille van financiële activa of verplichtingen werden bij Crelan drie portefeuilles samengesteld die elk afzonderlijk met een portefeuille van renteswaps worden ingedekt:

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

Sinds 2011 wordt binnen de Groep eveneens reële waarde-afdekking met caps en swaptions toegepast. Crelan heeft hiervoor synthetische portefeuilles van caps impliciet verbonden aan de hypothecaire leningen met herzienbare rentevoet samengesteld als afgedekte positie waarop reële waarde-afdekking wordt toegepast.

Voor alle reële waarde-afdekkingen, worden op elke rapporteringsdatum de vereiste efficiëntietesten uitgevoerd.

Onderstaande tabel detailleert de reële waarde van de afdekkingsinstrumenten aangehouden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.185.658.313	5.343.360.322	23.694.540	602.013.078
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0	0	0	0
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.185.658.313	5.343.360.322	23.694.540	602.013.078
(in EUR)	31/12/2016			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.249.773.459	5.208.277.100	29.178.564	735.723.259
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0	0	0	0
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.249.773.459	5.208.277.100	29.178.564	735.723.259

De totale resultaatsimpact per 31 december 2017 bedraagt EUR 2,86 Mio (2016: EUR -2,76 Mio).

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Winsten	Verliezen	Winsten	Verliezen
Reële waarde-afdekking van een individueel actief of verplichting				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0	0	85.224	0
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0	0	0	-86.883
Reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0	-123.528.991	11.948.999	0
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	126.055.562	0	0	-11.985.535
- afschrijvingen en andere reële waardeaanpassingen	332.509	0	0	-2.719.646
Totaal winsten en verliezen	126.388.071	-123.528.991	12.034.223	-14.792.064
Netto resultaat als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	2.859.080		-2.757.841	

15. Reële waarde van financiële activa en financiële verplichtingen

De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen om een actief te verkopen of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen in een regelmatige transactie tussen marktdeelnemers op de waardingsdatum.

Op basis van de observeerbaarheid van de parameters wordt de reële waarde onderverdeeld in 3 categorieën:

Level 1: genoteerde prijzen (niet aangepast) in actieve markten voor identieke activa en verplichtingen;

Level 2: gebruik van parameters andere dan genoteerde prijzen, die waarneembaar zijn voor het actief of de verplichting, ofwel direct ofwel indirect;

Level 3: gebruik van niet-waarneembare parameters, of wanneer een waarneembare input een aanpassing vereist met behulp van een niet-waarneembare input en die aanpassing resulteert in een aanzienlijke verandering van de reële waarde.

15.1. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen aan geamortiseerde kostprijs

Onderstaande tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde van de activa en verplichtingen die in de balans aan geamortiseerde kostprijs worden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2017				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.469.099.501	16.918.660.537	0	0	16.918.660.537
<i>Interbancaire kredieten</i>	122.210.857	122.287.303	0	0	122.287.303
<i>Consumentenkredieten</i>	763.816.425	768.289.763	0	0	768.289.763
<i>Hypothecaire kredieten</i>	10.834.369.259	11.118.961.310	0	0	11.118.961.310
<i>Landbouwkredieten</i>	1.296.647.167	1.386.208.899	0	0	1.386.208.899
<i>Professionele kredieten</i>	1.232.061.049	1.302.120.652	0	0	1.302.120.652
<i>Kredieten op korte termijn</i>	247.259.818	247.177.169	0	0	247.177.169
<i>Andere</i>	1.972.734.926	1.973.615.441	0	0	1.973.615.441
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen (HTM)	37.895.896	37.337.330	37.337.330	0	0
Verplichtingen					
Deposito's	16.432.578.727	16.460.720.858	0	14.853.172.475	1.607.548.383
In schuldbewijzen belichaamde schulden	1.175.306.785	1.191.956.084	0	0	1.191.956.084
Achtergestelde verplichtingen	276.524.700	289.242.725	0	0	289.242.725

(in EUR)	31/12/2016				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.506.054.721	17.056.806.158	0	0	17.056.806.158
<i>Interbancaire kredieten</i>	374.160.851	374.529.366	0	0	374.529.366
<i>Consumentenkredieten</i>	707.485.243	706.501.880	0	0	706.501.880
<i>Hypothecaire kredieten</i>	10.573.285.130	10.922.418.221	0	0	10.922.418.221
<i>Landbouwkredieten</i>	1.490.195.011	1.615.796.658	0	0	1.615.796.658
<i>Professionele kredieten</i>	1.325.462.252	1.408.585.347	0	0	1.408.585.347
<i>Kredieten op korte termijn</i>	236.379.005	232.021.092	0	0	232.021.092
<i>Andere</i>	1.799.087.229	1.796.953.594	0	0	1.796.953.594
Tot einde looptijd aangehouden beleggingen (HTM)	18.669.182	18.261.380	18.261.380	0	0
Verplichtingen					
Deposito's	15.803.475.267	15.836.060.926	0	14.176.388.789	1.659.672.137
In schuldbewijzen belichaamde schulden	2.033.711.949	2.072.799.020	0	0	2.072.799.020
Achtergestelde verplichtingen	320.118.147	339.137.125	0	0	339.137.125

Voor de deposito's op ten hoogste één jaar wordt de reële waarde verondersteld gelijk te zijn aan de boekwaarde. Voor de overige activa en verplichtingen wordt er een reële waarde bepaald op basis van:

- De evolutie van de risicovrije rentevoet: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele rentevoet. Als risicovrije rentevoet wordt de IRS rentevoet genomen van een gelijkaardige cash-flow structuur.
- De evolutie van de marges op de activa en verplichtingen: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele marges op de verschillende producten. De marge wordt berekend als de rentevoet die de klant betaalt, verminderd met de risicovrije rentevoet. Als actuele marge wordt het gewogen gemiddelde genomen van de marges op de productie van de laatste 12 maanden van de verschillende producten. Om tot de impact op de reële waarde te komen, wordt de evolutie van de marge vermenigvuldigd met de resterende omloop en geactualiseerd met de risicovrije rentevoet. Dezelfde marge wordt gebruikt voor de resterende looptijd van het krediet/verplichting en houdt dus geen rekening met eventuele rentewijzigingen.

Zowel in 2017 als in 2016 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

15.2. Waardering van financiële activa en verplichtingen opgenomen aan reële waarde

Onderstaande tabellen geven de indeling van de reële waarde van de financiële activa en verplichtingen in Level 1, Level 2 en Level 3 afhankelijk van de observeerbaarheid van de gebruikte parameters:

Reële waarde van de financiële activa 2017

Tegen reële waarde met verwerking van
waardeveranderingen in de winst- en
verliesrekening

31/12/2017	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	22.502.871	0	22.502.871	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	22.502.871	0	22.502.871	0
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	1.539.668.912	1.509.929.634	22.074.941	7.664.337
Fondsen	6.392.449	6.392.449	0	0
Andere	9.406.806	0	0	9.406.806
TOTAAL	1.555.468.167	1.516.322.083	22.074.941	17.071.143
<i>Afdeckingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	21.701.757	0	21.701.757	0
Swaptions	1.011.991	0	1.011.991	0
Caps	980.792	0	980.792	0
TOTAAL	23.694.540	0	23.694.540	0
<i>Aangehouden voor verkoop</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2017

Aangehouden voor handelsdoeleinden
31/12/2017

31/12/2017	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	21.816.745	0	21.816.745	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	21.816.745	0	21.816.745	0
<i>Afdeckingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	602.013.078	0	602.013.078	0
Swaptions	0	0	0	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	602.013.078	0	602.013.078	0

Reële waarde van de financiële activa 2016

Tegen reële waarde met verwerking van
waardeveranderingen in de winst- en
verliesrekening

31/12/2016	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Kredieten	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	24.751.699	0	24.552.477	199.222
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	24.751.699	0	24.552.477	199.222
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	2.088.803.522	2.054.633.466	24.237.939	9.932.117
Fondsen	1.377.771	1.377.771	0	0
Andere	7.911.752	0	0	7.911.752
TOTAAL	2.098.093.045	2.056.011.237	24.237.939	17.843.869
<i>Afdeckingsderivaten</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	26.149.510	0	26.149.510	0
Swaptions	1.549.125	0	1.549.125	0
Caps	1.479.929	0	1.479.929	0
TOTAAL	29.178.564	0	29.178.564	0
<i>Aangehouden voor verkoop</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2016

<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
<i>31/12/2016</i>	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	23.526.203	0	23.526.203	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	23.526.203	0	23.526.203	0
<i>Afdeckingsderivaten</i>				
	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
Interest Rate Swaps	735.723.259	0	735.723.259	0
Swaptions	0	0	0	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	735.723.259	0	735.723.259	0

Financiële activa en verplichtingen waarvoor geen genoteerde prijs beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van de marktwaarderingen van gerenommeerde externe financiële tegenpartijen. Deze marktwaarderingen worden systematisch gecontroleerd door het departement financiële markten en door de back office. Omwille van gebrek aan marktprijzen, worden 2 obligaties gewaardeerd op basis van een modelprijs. Voor deze obligaties worden de cashflows van de obligaties gewaardeerd op basis van de spread van liquide obligaties van dezelfde emittent.

Betreffende derivaten wordt de marktwaarde als volgt bepaald: voor de renteswaps gebeurt de waardering sinds 2013 op basis van de EONIA curve. Voor de caps en swaptions wordt gebruik gemaakt van de marktvolatiliteiten van verschillende tegenpartijen. Vervolgens gebeurt de marktwaardering van de optie op basis van de karakteristieken van het onderliggende derivaat.

Een sensitiviteitsanalyse van de globale portefeuille gebeurt op maandelijks basis. Zowel het renterisico als het spreadrisico wordt hierbij gemeten en getoetst aan door de Raden van Bestuur opgelegde limieten. Het renterisico wordt gemeten via een cumulatieve nominale rente gap. Het spreadrisico wordt berekend op basis van een spread value-at-risk (Spread VaR) met een betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, een risicoperiode van 3 maand en op basis van historisch gemeten kredietreads per obligatieklasse over meerdere jaren. Op 31 december 2017 meten we een spread VaR van EUR 31,6 Mio op de globale portefeuille.

Het renterisico en het spreadrisico voor de obligaties onder level 3 zijn beperkt, vooreerst omwille van het geïnvesteerd bedrag van EUR 10 Mio en vervolgens omdat de meeste obligaties een vlottende coupon betalen. Op basis van een renteschok van 200bps berekenen we een beperkte impact van minder dan EUR 0,1 Mio. De spread VaR is verwaarloosbaar.

Voor de assumpties die gebruikt worden voor de berekeningen van Level 3 werden er in 2017, naast de normale marktwaarde aanpassingen, geen materiële aanpassingen doorgevoerd.

In 2016 en 2017 vonden er geen significante transfers van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2016 tot einde 2017

<i>31/12/2017</i>	Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden		Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0	0	9.932.117	7.911.752
Resultaten	0	0	0	0
- via gerealiseerde resultaten	0	0	99.125	0
- via niet-gerealiseerde resultaten	0	0	52.982	1.651.310
Aankopen	0	0	0	407.744
Verkopen	0	0	0	-14.000
Op eindvervaldag gekomen	0	0	-2.419.887	-550.000
Transfers in/uit Level 3	0	0	0	0
Eindbalans	0	0	7.664.337	9.406.806

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van einde 2015 tot einde 2016:

31/12/2016	Financiële activa aangehouden		Voor verkoop beschikbare	
	Schuldbewijzen	Derivaten	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	0	639.417	11.622.955	9.973.944
Resultaten	0	0	0	0
- via gerealiseerde resultaten	0	-440.195	-5.546	0
- via niet-gerealiseerde resultaten	0	0	164.436	-1.259.425
Aankopen	0	0	0	1.001.623
Verkopen	0	0	0	-1.804.390
Op eindvervaldag gekomen	0	0	-1.849.728	0
Transfers in/uit Level 3	0	0	0	0
Eindbalans	0	199.222	9.932.117	7.911.752

Een bedrag van EUR 99.125 uit de winst- en verliesrekening heeft betrekking op financiële activa in level 3 die zich per 31 december 2017 nog in portefeuille bevinden. Dit bedrag heeft uitsluitend betrekking op het renteresultaat.

16. Saldering van financiële activa en verplichtingen

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement, een CSA (Credit Support Annex) en een GMRA (Global Master Repurchase Agreement) afgesloten. Deze contracten bepalen immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om een cashwaarborg te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten. Bij een positieve netto marktwaarde ontvangt men cashwaarborg.

Er blijft ten allen tijde een residueel risico vermits bij het falen van een tegenpartij, waarmee derivaten werden afgesloten, een nieuwe tegenpartij dient gezocht te worden waarbij de vervangingskost de cashwaarborg kan overschrijden.

Om het risico op de derivatenhandel verder te beperken, worden nieuwe transacties afgewikkeld via een centrale tegenpartij via een lidmaatschap bij een Clearing Member. Vooral het tegenpartijrisico wordt hierdoor sterk verminderd.

De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële activa en verplichtingen waarop een afdwingbare ISDA master netting overeenkomst van toepassing is. Dit is van toepassing op derivaten-transacties en op verkoop-terugkoopovereenkomsten. De ISDA conventie voldoet niet aan de criteria om financiële activa en verplichtingen te salderen op de balans, maar het laat toe om alle rechten en verplichtingen tegenover een tegenpartij te netten in het geval dat deze tegenpartij in gebreke blijft.

31/12/2017	Saldering onder bepaalde voorwaarden					
	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	46.197.411	0	46.197.411	44.144.987	2.052.424	0
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0	0	0	0	0	0
Totaal actief	46.197.411	0	46.197.411	44.144.987	2.052.424	0
Financiële verplichtingen						
Derivaten	623.915.832	0	623.915.832	44.144.987	579.770.845	0
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	8.108.497	0	8.108.497	0	8.229.067	0
Totaal passief	632.024.329	0	632.024.329	44.144.987	587.999.912	0

31/12/2016	Saldering onder bepaalde voorwaarden					
	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	gesaldeerd worden in het kader van een conventie	gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	54.038.746	0	54.038.746	50.754.740	3.046.747	237.259
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0	0	0	0	0	0
Totaal actief	54.038.746	0	54.038.746	50.754.740	3.046.747	237.259
Financiële verplichtingen						
Derivaten	759.249.462	0	759.249.462	50.754.740	707.125.176	1.369.545
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	11.153.661	0	11.153.661	0	11.153.661	0
Totaal passief	770.403.123	0	770.403.123	50.754.740	718.278.837	1.369.545

De verkregen en gegeven garanties bestaan volledig uit cashwaarborgen. Het garantiebedrag wordt gereguleerd en is bijgevolg juridisch afdwingbaar op basis van een « Credit Support Annex » (CSA)-overeenkomst die wordt toegevoegd aan de ISDA overeenkomst.

17. Eigen Vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december 2017 is als volgt:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Aandelenkapitaal	829.133.639,19	838.774.650,78
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	50.787.710,29	63.096.316,30
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,00	0,00
Actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-853.885,83	-909.633,77
Reserves	248.201.631,27	215.804.178,56
Nettowinst van het boekjaar	49.947.568,77	55.193.383,44
Minderheidsbelangen	0,00	0,00
Totaal eigen vermogen	1.177.216.663,69	1.171.958.895,31

Onderstaande tabel schetst de evolutie van het aandelenkapitaal in 2017 en 2016:

(in EUR)	2017		2016	
	aantal aandelen	kapitaal	aantal aandelen	kapitaal
Openingsbalans	67.643.117	838.774.651	67.336.468	834.972.203
- aandelen op naam	0	0	0	0
- coöperatieve aandelen	67.643.117	838.774.651	67.336.468	834.972.203
Mutaties	-777.501	-9.641.013	306.649	3.802.448
- toe- en uitredingen van coöperatoren	-777.501	-9.641.013	306.649	3.802.448
- Aandelenoverdracht Crédit Agricole France	0	0	0	0
- andere	0	0	0	0
Eindbalans	66.865.616	829.133.638	67.643.117	838.774.651
- aandelen op naam	0	0	0	0
- coöperatieve aandelen	66.865.616	829.133.638	67.643.117	838.774.651

De coöperatieve aandelen hebben een nominale waarde van 12,40 EUR per aandeel. Alle aandelen zijn volstort.

Het kapitaal van Crelan bestaat enkel nog uit coöperatieve aandelen.

De reserves uit herwaardering hebben betrekking op de niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de voor verkoop beschikbare financiële activa en op actuariële winsten en verliezen bij pensioenplannen. De andere reserves hebben betrekking op statutaire reserves en ingehouden winsten. De evolutie van de niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa wordt in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	Bruto	Uitgestelde belastingen	Totaal
Openingsbalans 01/01/2017	95.493.943,62	-32.397.627,33	63.096.316,29
Herwaardering van de activa	-17.582.572,91	9.148.535,64	-8.434.037,27
Verkochte en vervallen effecten	-12.657.515,59	4.302.289,55	-8.355.226,04
Aangelegde waardeverminderingen	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking micro hedge	0,00	0,00	0,00
Reële waarde-afdekking macro hedge	6.787.846,24	-2.307.188,94	4.480.657,30
Andere	0,00	0,00	0,00
Eindbalans 31/12/2017	72.041.701,36	-21.253.991,07	50.787.710,28

18. Verzekeringscontracten

Crelan Insurance commercialiseert sinds september 2007 uitsluitend risicoverzekeringen van het type "schuldsaldo verzekering", "tijdelijke overlijdensverzekeringen" en "financieringssaldoverzekering".

Doelgroep van een schuldsaldo verzekering zijn personen of vennootschappen die een lening afsluiten en de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de lening in geval van overlijden van (één van) de lening nemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De schuldsaldo verzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op (een percentage van) de verwachte evolutie van het nog openstaande saldo van een lening. Daarnaast is het ook mogelijk voor de verzekeringnemer één of meerdere aanvullende verzekeringen te onderschrijven. Deze mogelijke aanvullende verzekeringen dekken de risico's « overlijden door ongeval », « opeenvolgend overlijden » en « arbeidsongeschiktheid ». De aanvullende verzekering arbeidsongeschiktheid wordt niet meer gecommmercialiseerd sinds 1 januari 2010.

Doelgroep van een financieringssaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een krediet (lening op afbetaling) afsluiten en de gehele terugbetaling van de lening op afbetaling in geval van overlijden van (één van) de lening nemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De financieringssaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op de som van de terug te betalen mensualiteiten van de lening op afbetaling. Maandelijks neemt het verzekerd kapitaal af met één maandelijks afbetaling.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verzekeringsverplichtingen, herverzekeringsactiva, baten en lasten die voortvloeien uit de verzekeringscontracten:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Bruto technische voorzieningen		
Voorziening van de verzekeringscontracten	45.911.137	40.711.991
Voorziening voor schadegevallen	2.087.269	1.668.856
Aandeel van de herverzekeraar		
Voorziening van de verzekeringscontracten	0	0
Voorziening voor schadegevallen	1.764.545	1.539.568
Premies		
Brutopremies	26.711.324	24.778.569
Uitgaande herverzekeringspremies	4.990.967	4.179.609
Uitkeringen		
Bruto	5.157.536	3.847.802
Deel van de herverzekeraars	4.101.791	2.570.006

De bruto technische voorzieningen, alsook het aandeel van de herverzekeraar, worden in de balans opgenomen onder de rubriek « voorzieningen ».

Onderstaande tabel detailleert de mutaties in de technische voorzieningen in de loop van 2017 en 2016:

(in EUR)	2017		2016	
	Bruto	Herverzekeraar	Bruto	Herverzekeraar
Beginsaldo	42.380.847	1.539.568	34.968.843	418.550
Brutopremies	26.711.324	0	24.778.569	0
Afhoudingen op premies	-4.331.990	0	-4.072.853	0
Onttrokken risicopremies	-16.431.522	0	-13.522.659	0
Onttrokken kosten	-951.098	0	-797.439	0
Toegekende renteopbrengsten	1.109.550	0	1.023.888	0
Uitkeringen (wijziging reserves)	-501.257	224.977	-6.693	1.121.018
Overige	12.551	0	9.191	0
Eindsaldo	47.998.406	1.764.545	42.380.847	1.539.568

De technische voorziening werd per einde 2017 als voldoende ingeschat. Voor de schuldsaldo-verzekering bepalen de Algemene Voorwaarden dat de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische interestvoeten) kunnen aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen.

Deze herziening is mogelijk:

- indien de verzekeraar van oordeel is dat het evenwicht van de verzekerde portefeuille in gevaar wordt gebracht door een stijging van de risicograad van de betreffende verzekerde gebeurtenis(sen) bij de bevolking, de populatie van de Belgische verzekeringsmarkt of in de eigen portefeuille
- indien zich omstandigheden voordoen die de verzekeraar volgens de wet toelaten om over te gaan tot een tariefaanpassing
- indien hij kan aantonen dat de kostprijs om een overeenkomst te beheren gestegen is sinds de onderschrijvingsdatum van de overeenkomst
- indien de toegepaste interestvoet niet langer marktconform is

Dit betekent dat bij een eventuele ontoereikendheid van de voorzieningen om de toekomstige contractuele kasstromen te dekken, de maatschappij de mogelijkheid heeft om een tariefherziening door te voeren.

19. Bezwaarde activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde en niet-bezwaarde activa in 2017 en 2016:

31/12/2017 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	156.090.565	1.134.690.961
Voor verkoop beschikbare financiële activa	37.551.784	1.517.916.382
Activa aangehouden tot einde looptijd	0	37.895.896
Leningen en vorderingen	709.738.448	15.759.361.054
Andere activa	0	619.858.643
Totaal Activa	903.380.797	19.069.722.936

31/12/2016 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	145.780.104	831.541.040
Voor verkoop beschikbare financiële activa	39.710.566	2.058.382.477
Activa aangehouden tot einde looptijd	0	18.669.182
Leningen en vorderingen	845.663.887	15.660.390.834
Andere activa	0	763.850.338
Totaal Activa	1.031.154.557	19.332.833.871

Eind 2017 werd 4,52% van de totale activa als bezwaard beschouwd (2016: 5,06%). Deze activa kunnen niet onmiddellijk gebruikt worden door de Groep om toekomstige financiering te ondersteunen. De voornaamste bezwaarde activa binnen de Groep hebben in 2017 betrekking op:

- De monetaire reserve geplaatst bij de Nationale Bank van België (EUR 156,1 Mio)
- Effecten die als onderpand dienen in terugkoop-overeenkomsten (EUR 8,2 Mio)
- Effecten die als onderpand geplaatst werden bij de Nationale Bank van België, in het kader van het betalingsverkeer (EUR 29,3 Mio)
- Gestorte cash collaterals in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (EUR 709,7 Mio)

Binnen de Groep is er geen ontvangen onderpand dat bezwaard of beschikbaar voor bezwaring is.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde activa en daarmee verbonden verplichtingen:

31/12/2017 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	623.829.824	709.738.448
Deposito's	0	0
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0	0
Andere financiële verplichtingen	0	0
Terugkoop overeenkomsten	8.108.497	8.229.067
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	175.728.995	185.413.282
Totaal	807.667.316	903.380.797

31/12/2016 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	759.249.462	845.257.603
Deposito's	0	0
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0	0
Andere financiële verplichtingen	0	0
Terugkoop overeenkomsten	11.153.661	11.240.072
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	165.114.698	174.656.881
Totaal	935.517.821	1.031.154.557

De andere verplichtingen zijn allen voorwaardelijk en worden dus niet in de balans opgenomen. Het betreft onder andere de voorwaardelijke verplichtingen verbonden met de monetaire reserves en effecten als onderpand bij de Nationale Bank van België.

20. Geldmiddelen en kasequivalenten

De geldmiddelen en kasequivalenten in het kader van het kasstroomoverzicht zijn als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Contanten	56.015.620	54.068.577
Tegoeden bij centrale banken	1.234.765.906	923.252.567
<i>Waarvan monetaire reserve</i>	166.994.277	150.375.868
Zichtrekeningen bij andere banken	34.459.029	33.272.755
Daggeldleningen bij andere banken	0	0
Totaal geldmiddelen en kasequivalenten	1.325.240.555	1.010.593.899

De geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit contanten, tegoeden bij centrale banken, met inbegrip van de monetaire reserve, direct opeisbare tegoeden en zeer liquide beleggingen waarvan het bedrag bekend. Dergelijke producten dragen geen materieel risico van waardeverandering in zich. Er worden geen instrumenten met een resterende looptijd van meer dan 3 maanden op de overnamedatum opgenomen in geldmiddelen en kasequivalenten.

Tevens kunnen deze producten gemakkelijk worden omgezet in cash. Dit maakt het mogelijk om snel en efficiënt te reageren op veranderende omstandigheden.

4.22.1.6.3. Jaarrekening 2018

1. Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken

De geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken zijn per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Contanten	54.412.660	56.015.619
Deposito's bij centrale banken	1.241.842.767	1.067.771.631
Monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België	168.793.733	166.994.276
Totaal geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.465.049.160	1.290.781.526
waarvan opgenomen in de cash flow statement	1.465.049.160	1.290.781.526

De contanten hebben betrekking op de kasvoorraden die aanwezig zijn in de agentschappen.

Daarnaast omvat deze rubriek deposito's bij centrale banken en monetaire reservedeposito's bij de Nationale Bank van België.

De deposito's bij centrale banken stegen met 174,1 miljoen EUR en zijn nog steeds de grootste categorie in deze rubriek. De stijging is het gevolg van de instroom van klantendeposito's langs de passiefzijde die niet volledig geconverteerd werden in kredieten of de beleggingsportefeuille. Het overschot wordt aldus geplaatst bij de ECB.

De geldmiddelen en kasequivalenten in het kader van het kasstroomoverzicht bestaan uit de geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken (zie bovenstaande tabel) en de zichtrekeningen bij andere banken, deze bedroegen per einde 2018 28,2 miljoen EUR (2017 : 34,5 miljoen EUR). De zichtrekeningen bij andere banken maken deel uit van de interbancaire kredieten binnen de leningen en vorderingen.

De geldmiddelen en kasequivalenten bestaan uit contanten, tegoeden bij centrale banken, met inbegrip van de monetaire reserve, direct opeisbare tegoeden en zeer liquide beleggingen waarvan het bedrag bekend is en met een looptijd van maximum 3 maanden. Dergelijke producten dragen geen materieel risico van waardeverandering in zich.

Tevens kunnen deze producten gemakkelijk worden omgezet in cash. Dit maakt het mogelijk om snel en efficiënt te reageren op veranderende omstandigheden.

2. Financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

De Groep Crelan oefent dus geen trading activiteiten uit. Bij de overname van Centea werd Crelan NV echter geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking

te documenteren. Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden. De omloop van de portefeuille daalt in functie van de vervaldagen.

3. Beleggingsportefeuille

Bij de start van het jaar 2018 werd de classificatie van de financiële portefeuille binnen de Groep Crelan gewijzigd op basis van de criteria IFRS 9. Voor meer uitleg met betrekking tot deze wijzigingen verwijzen we naar "Classification & Measurement" onder tabel "Overgang IFRS 9".

(in EUR)	2018				
	Tegen geamortiseerde kostprijs	Tegen reële waarde via OCI	Tegen reële waarde via Winst- en verliesrekening	Voor verkoop beschikbaar	Tot einde looptijd aangehouden
Overheidsobligaties					
- genoteerd	1.180.334.908	0	0	-	-
- niet-genoteerd	24.008.583	0	0	-	-
Obligaties en andere vastrentende effecten					
- genoteerd	427.721.081	3.519.229	0	-	-
- niet-genoteerd	15.655.398	0	0	-	-
Aandelen en andere niet vastrentende effecten					
- genoteerd	0	0	0	-	-
- niet-genoteerd	0	0	6.569.002	-	-
Financiële vaste activa					
- genoteerd	0	0	0	-	-
- niet-genoteerd	0	8.854.071	0	-	-
Totaal	1.647.719.970	12.373.300	6.569.002	-	-

(in EUR)	2017				
	Tegen geamortiseerde kostprijs	Tegen reële waarde via OCI	Tegen reële waarde via Winst- en verliesrekening	Voor verkoop beschikbaar	Tot einde looptijd aangehouden
Overheidspapier					
- genoteerd	-	-	-	1.188.574.707	37.895.896
- niet-genoteerd	-	-	-	24.067.377	0
Obligaties en andere vastrentende effecten					
- genoteerd	-	-	-	306.934.833	0
- niet-genoteerd	-	-	-	16.162.115	0
Aandelen en andere niet vastrentende effecten					
- genoteerd	-	-	-	0	0
- niet-genoteerd	-	-	-	10.322.330	0
Financiële vaste activa					
- genoteerd	-	-	-	0	0
- niet-genoteerd	-	-	-	9.406.805	0
Totaal	-	-	-	1.555.468.167	37.895.896

De categorie van classificatie van de beleggingsportefeuille van Crelan is gebaseerd op het business model en de test van betalingen van hoofdsom en interesten (SPPI – test, "Solely Payments of Principal and Interest"). Op basis van het business model gedocumenteerd via de groepspolitiek financieel beleid wordt de portefeuille in zijn totaliteit toegewezen aan de categorie HTC ("Hold To Collect") en gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Het business model van Crelan NV voor het beheer van de beleggingsportefeuille bestaat erin om te beleggen in activa met een laag risico en deze vervolgens aan te houden tot op de vervaldag. Dit impliceert dat de stukken worden aangehouden met de bedoeling om de contractuele cashflows te innen, eerder dan om cashflows te genereren via de realisatie van meerwaarden. Verkopen in de beleggingsportefeuille komen enkel voor in uitzonderlijke gevallen (vb. verhoogd kredietrisico, vervaldag binnen hetzelfde kalenderjaar,...). De analyse van de verkopen van obligaties zal op jaarbasis uitgevoerd worden waarbij verkopen minder dan 5% van de globale portefeuille als aanvaardbaar worden beschouwd (weliswaar met uitsluiting van die obligaties die een sterk verhoogd kredietrisico dragen of vervallen binnen het jaar).

Eén achtergestelde TIER I lening is gecatalogeerd als kapitaalsinstrument onder de categorie FVOCI ("Fair Value through Other Comprehensive Income"). Ook de investeringen in de portefeuille private equity en een aantal beperkte participaties werden in deze categorie geplaatst. Tenslotte werden de vastgoedcertificaten en één investering in een obligatie- en aandelenfonds verplicht gecatalogeerd als FVPL ("Fair Value through Profit and Loss"), vermits niet in overeenstemming met de criteria voor SPPI.

Per einde 2018 bedroeg de boekwaarde van de terugkoopovereenkomsten 5,6 miljoen EUR. Sinds de invoering van IFRS 9 worden deze op de activa-zijde geboekt aan geamortiseerde kostprijs. Vorig jaar kwamen de terugkoopovereenkomsten onder de categorie "Voor verkoop beschikbare financiële activa" en werden

gewaardeerd aan de marktwaarde ten belope van 8,2 miljoen EUR. De achterliggende verplichting wordt wel geboekt aan marktwaarde.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de financiële portefeuille in de loop van de boekjaren 2018 en 2017:

(in EUR)	2018				
	Tegen geamortiseerde kostprijs	Tegen reële waarde via OCI	Tegen reële waarde via Winst- en verliesrekening	Voor verkoop beschikbaar	Tot einde looptijd aangehouden
Openingsbalans	0	0	0	1.555.468.167	37.895.896
Herclassificatie IFRS 9	1.498.255.432	14.405.296	6.336.709	-1.555.468.167	-37.895.896
Openingsbalans 01/01/2018	1.498.255.432	14.405.296	6.336.709	0	0
Aanschaffingen	365.672.090	0	0	0	0
Verkopen en op vervalddag gekomen	-191.101.806	-1.004.685	0	0	0
Reële waardeschommelingen					
- via resultaat	-18.783.982	-38.797	232.293	0	0
- via eigen vermogen	-6.285.890	-988.514	0	0	0
Toevoeging waardeverminderingen	-35.874	0	0	0	0
Aanwending en terugname waardeverminderingen	0	0	0	0	0
Wisselkoersschommelingen	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	0	0	0	0	0
Eindbalans	1.647.719.970	12.373.300	6.569.002	0	0

(in EUR)	2017				
	Tegen geamortiseerde kostprijs	Tegen reële waarde via OCI	Tegen reële waarde via Winst- en verliesrekening	Voor verkoop beschikbaar	Tot einde looptijd aangehouden
Openingsbalans	-	-	-	2.098.093.043	18.669.182
Aanschaffingen	-	-	-	81.753.501	19.657.540
Verkopen en op vervalddag gekomen	-	-	-	-523.756.664	0
Reële waardeschommelingen					
- via resultaat	-	-	-	-64.662.801	-430.826
- via eigen vermogen	-	-	-	-36.213.912	0
Toevoeging waardeverminderingen	-	-	-	0	0
Aanwending en terugname waardeverminderingen	-	-	-	255.000	0
Wisselkoersschommelingen	-	-	-	0	0
Andere bewegingen	-	-	-	0	0
Eindbalans	-	-	-	1.555.468.167	37.895.896

In de loop van 2018 werd er voor 365,7 miljoen EUR geïnvesteerd in de financiële portefeuille. De investeringen werden gediversifieerd tussen de activaklassen met voornamelijk overheidsobligaties (245 miljoen EUR), supranationale instellingen (9,3 miljoen EUR), covered bonds (51 miljoen EUR) en ondernemingsobligaties (45 miljoen EUR).

De investeringen overtreffen de genoteerde vervaldagen voor 2018 van 191,1 miljoen EUR. Door de sterk negatieve rentevoeten op sommige overheidsobligaties werden een aantal met vervaldagen in de loop van 2018 vroegtijdig verkocht in januari.

IFRS 9 bevat alsook vereisten voor een nieuw voorzieningenmodel waarbij kredietverliezen eerder kunnen worden herkend. In vergelijking met IAS 39, evolueren we van een gerealiseerd verliesmodel (incurred loss model) naar een verwacht verliesmodel (expected loss model). Het ingeschat verlies dient berekend te worden op alle schuldinstrumenten geklasseerd onder geamortiseerde kost of tegen reële waarde via OCI. Wij bekomen aldus een toevoeging van de waardeverminderingen voor 2018 ten belope van 0,03 miljoen EUR als gevolg van de toepassing van dit model. In het totaal komen we op een waardevermindering van 0,1 miljoen EUR.

4. Leningen en vorderingen

4.1. Leningen en vorderingen

Door het in voege trede van IFRS 9 begin 2018 hebben we voor de leningen en vorderingen een andere opsplitsing gehanteerd om de leesbaarheid te verbeteren. De leningen en vorderingen zijn als volgt opgesplitst :

(in EUR)	31/12/2018				31/12/2017
	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Totaal	Totaal
Totale omloop	15.652.521.831	825.593.221	364.504.879	16.842.619.931	16.668.342.713
Interbancaire kredieten	87.017.561	0	0	87.017.561	122.210.857
Landbouwkredieten Lange en korte termijn	1.214.516.614	70.047.353	86.037.113	1.370.601.080	1.421.837.574
Andere lange Termijn Kredieten	2.105.821.637	178.386.847	77.723.022	2.361.931.506	2.291.002.308
Andere korte Termijn Kredieten	139.402.564	12.749.930	14.842.023	166.994.517	158.641.585
Woonkredieten	10.421.447.572	516.317.119	128.033.859	11.065.798.550	10.883.924.268
Leningen op Afbetaling	786.817.135	24.017.124	28.175.448	839.009.707	785.405.871
Comfort- en Kaskredieten	59.623.528	15.616.838	12.826.825	88.067.191	88.013.831
Waarborgkredieten	56.399	0	764.954	821.353	1.049.970
Leasingcontracten	125.328.438	6.995.718	8.655.520	140.979.676	133.760.520
Andere leningen en voorschotten	712.490.383	1.462.292	7.446.115	721.398.790	782.495.929
Bijzondere waardeverminderingen	-21.057.226	-7.289.247	-133.403.344	-161.749.817	-199.243.212
Interbancaire kredieten	-8.242	0	0	-8.242	0
Landbouwkredieten Lange en korte termijn	-9.247.250	-444.235	-30.781.600	-40.473.085	-35.205.879
Andere lange Termijn Kredieten	-1.921.209	-2.288.454	-28.694.449	-32.904.112	-35.317.791
Andere korte Termijn Kredieten	-37.667	-14.832	-6.315.130	-6.367.629	-7.166.459
Woonkredieten	-1.742.295	-1.957.899	-34.012.849	-37.713.043	-43.739.887
Leningen op Afbetaling	-3.149.198	-647.575	-13.564.866	-17.361.639	-21.064.670
Comfort- en Kaskredieten	-722.627	-1.380.862	-7.668.554	-9.772.043	-6.867.876
Waarborgkredieten	0	0	-597.373	-597.373	-616.347
Leasingcontracten	-1.200.634	-412.768	-4.591.758	-6.205.160	-8.740.811
Andere leningen en voorschotten	-3.028.104	-142.622	-7.176.765	-10.347.491	-40.523.492
Totaal leningen en vorderingen	15.631.464.605	818.303.974	231.101.535	16.680.870.114	16.469.099.501

Op een gedeelte van de kredietportefeuille wordt macro hedging toegepast.

De andere leningen en voorschotten omvatten 594,5 miljoen EUR (2017 : 667,5 miljoen EUR) aan gestorte cashwaarborgen (aan een centrale tegenpartij), terwijl de interbancaire kredieten er 40,7 miljoen EUR (2017: 41,5 miljoen EUR) aan bevatten.

De totale omloop van de leningen en vordering aan klanten stijgt in 2018 met 174 miljoen EUR, dit is vooral te verklaren door de stijging van het woonkredieten en leningen op afbetalingen. De waardeverminderingen daalden met 34,5 miljoen EUR of 1,9%. Het netto totaal van leningen en vorderingen stijgt dus in 2018 met 211 miljoen EUR.

4.2. Forbearance

Vorderingen die onderhevig zijn aan forbearance worden door de EBA gedefinieerd als contracten waarbij de klant omwille van financiële moeilijkheden zijn verplichtingen niet meer kan of zal kunnen nakomen, waardoor de instelling een van de volgende maatregelen moet nemen:

- De looptijd of voorwaarden van het contract aanpassen, zodat de klant zijn schuld kan aflossen
- Een volledige of gedeeltelijke herfinanciering van het contract

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen en vorderingen die binnen de Groep als forborne worden beschouwd :

(in EUR)	31/12/2018		
	Aanpassing aan de looptijd of voorwaarden	Herfinanciering	Totaal forbearance
Gezonde omloop	50.209.122	27.032.622	77.241.744
Omloop met bijzondere waardeverminderingen	79.280.581	6.711.428	85.992.009
Bijzondere waardevermindering	-23.524.162	-1.625.766	-25.149.928
Totaal forborne Leningen en vorderingen	105.965.541	32.118.284	138.083.825

(in EUR)	31/12/2017		
	Aanpassing aan de looptijd of voorwaarden Herfinanciering Totaal forbearance		
Gezonde omloop	66.095.543	65.322.884	131.418.427
Omloop met bijzondere waardeverminderingen	75.375.901	8.433.629	83.809.530
Bijzondere waardevermindering	-17.928.070	-2.190.520	-20.118.590
Totaal forborne Leningen en vorderingen	123.543.374	71.565.993	195.109.367

In de loop van 2018 waren er 683 dossiers met een totaal kapitaal van 52 miljoen EUR die zijn opgenomen binnen de forbearance omloop. Daarnaast waren er 1.093 dossiers voor een totale omloop van 85 miljoen EUR die terug zijn gekeerd naar de normale omloop. Daarnaast is de omloop die in forbearance is opgenomen eveneens gedaald ten gevolge van de normale aflossingen op deze dossiers.

Clënten aan wie binnen de 24 maand een tweede forbearance maatregel wordt toegestaan worden systematisch in kwalitatieve default geplaatst voor een duurtijd van minimum 24 maanden waarbij de boekingsregels inzake default van toepassing zijn. Een waardevermindering wordt bijgevolg geboekt.

Op 31 december 2018 betreft het een omloop van 26,9 miljoen EUR en een waardevermindering van 1,8 miljoen EUR.

Bijzondere waardeverminderingen op geherstructureerde/forborne kredieten worden pas teruggenomen wanneer volgende voorwaarden zijn voldaan :

- Het contract heeft geen enkele dag achterstand en er zijn geen aanwijzingen meer van problemen met terugbetaling
- Er is minstens 1 jaar voorbij sinds de forbearance maatregelen werden genomen

Wanneer aan beide voorwaarden werd voldaan en de waardevermindering werd teruggenomen, blijft het contract gedurende 2 jaar onder verhoogd toezicht. Dit houdt in dat wanneer het contract meer dan 30 dagen achterstand heeft er opnieuw een bijzondere waardevermindering wordt bepaald.

Leningen en vorderingen worden niet langer als forborne beschouwd wanneer er aan volgende voorwaarden is voldaan :

- Er werd in de voorbije 2 jaar geen bijzondere waardevermindering geboekt op openstaande vorderingen van de schuldenaar
- De schuldenaar heeft geen enkele openstaande vorderingen met een achterstand van meer dan 30 dagen

5. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa per 31 december 2018 is als volgt:

(in EUR)	2018				
	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2018					
Aanschaffingsprijs	35.245.753	34.940.346	13.874.252	28.955.969	113.016.320
Gecumuleerde afschrijvingen	25.289.895	32.346.920	11.556.747	23.963.771	93.157.333
Nettoboekwaarde	9.955.857	2.593.426	2.317.506	4.992.198	19.858.987
Mutaties 2018					
Aanschaffingen	71.492	2.339.645	1.428.312	1.933.535	5.772.984
Vervreemdingen	170.424	0	0	22.983	193.407
Andere	0	0	0	0	0
Afschrijvingen	885.770	1.927.771	730.078	1.615.797	5.159.416
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	0	-1.775	-13.563	-15.338
Andere	0	0	0	0	0
Eindbalans 31 december 2018	8.971.155	3.005.300	3.013.967	5.273.390	20.263.812
Eindbalans 31 december 2018					
Aanschaffingsprijs	35.033.177	37.279.991	15.145.145	30.631.115	118.089.428
Gecumuleerde afschrijvingen	26.062.022	34.274.691	12.131.178	25.357.725	97.825.616
Nettoboekwaarde	8.971.155	3.005.300	3.013.967	5.273.390	20.263.812

(in EUR)	2017				
	Terreinen en gebouwen	IT materiaal	Kantoorinrichting	Ander materiaal	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2017					
Aanschaffingsprijs	36.946.390	36.352.213	18.161.252	22.963.021	114.422.876
Gecumuleerde afschrijvingen	26.126.554	34.297.744	16.252.068	17.886.787	94.563.153
Nettoboekwaarde	10.819.836	2.054.470	1.909.184	5.076.234	19.859.724
Mutaties 2017					
Aanschaffingen	154.473	2.753.011	1.171.441	2.008.731	6.087.656
Vervreemdingen	0	4.078.262	9.245	754.692	4.842.199
Andere	-1.855.110	-85.723	-4.964.967	5.011.641	-1.894.159
Afschrijvingen	1.030.483	2.147.611	787.634	2.042.842	6.008.570
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	4.077.879	0	716.664	4.794.543
Andere	-1.867.141	-19.661	-4.998.727	5.023.537	-1.861.992
Eindbalans 31 december 2017	9.955.857	2.593.426	2.317.506	4.992.198	19.858.987
Einbalans 31 december 2017					
Aanschaffingsprijs	35.245.753	34.940.346	13.874.252	28.955.969	113.016.320
Gecumuleerde afschrijvingen	25.289.895	32.346.920	11.556.747	23.963.771	93.157.333
Nettoboekwaarde	9.955.857	2.593.426	2.317.506	4.992.198	19.858.987

De Groep stelde geen materiële vaste activa als zekerheid voor verplichtingen.

6. Goodwill en andere immateriële activa

De samenstelling van de goodwill en immateriële activa per 31 december 2018 is als volgt:

(in EUR)	Goodwill	Intern ontwikkelde software	Verworven software	Andere immateriële activa	Totaal
Openingsbalans 1 januari 2018					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	20.136.100	36.173.796	1.143.486	81.096.014
Gecumuleerde afschrijvingen	0	12.099.403	30.859.786	962.435	43.921.624
Nettoboekwaarde	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391
Variaties 2018					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0	0	1.527.712	1	1.527.713
- via bedrijfscombinaties	0	0	0	0	0
Vervreemdingen	0	0	0	0	0
Afschrijvingen	0	2.630.798	2.172.962	114.349	4.918.109
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	0	0	0	0
Andere	0	0	0	0	0
Einbalans 31 december 2018	23.642.632	5.405.900	4.668.759	66.703	33.783.994
Einbalans 31 december 2018					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	20.136.100	37.701.507	1.143.487	82.623.726
Gecumuleerde afschrijvingen	0	14.730.201	33.032.748	1.076.784	48.839.733
Nettoboekwaarde	23.642.632	5.405.900	4.668.759	66.703	33.783.994

Openingsbalans 1 januari 2017					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	21.067.361	37.583.622	1.143.486	83.437.101
Gecumuleerde afschrijvingen	0	8.876.210	30.542.268	848.086	40.266.563
Nettoboekwaarde	23.642.632	12.191.151	7.041.355	295.400	43.170.537
Variaties 2017					
Toevoegingen					
- afzonderlijk verworven/intern ontwikkeld	0	2.981.933	2.404.601	0	5.386.534
- via bedrijfscombinaties	0	0	0	0	0
Vervreemdingen	0	3.913.194	3.806.648	0	7.719.842
Afschrijvingen	0	7.136.387	4.331.249	114.349	11.581.984
Terugnemingen ingevolge afboekingen	0	3.913.194	3.812.237	0	7.725.430
Andere	0	0	193.715	0	193.715
Einbalans 31 december 2017	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391
Einbalans 31 december 2017					
Aanschaffingsprijs	23.642.632	20.136.100	36.375.289	1.143.486	81.297.508
Gecumuleerde afschrijvingen	0	12.099.403	31.061.279	962.435	44.123.117
Nettoboekwaarde	23.642.632	8.036.698	5.314.010	181.051	37.174.391

Alle immateriële activa hebben een beperkte economische levensduur. Voor Goodwill is dit echter niet het geval. Goodwill wordt, in tegenstelling tot de immateriële activa niet afgeschreven, maar wordt jaarlijks onderworpen aan een test op bijzondere waardeverminderingen (impairment test) als gevolg van de toepassing van IAS 36. Indien de boekwaarde van de betreffende entiteit de schatting van de realiseerbare waarde van deze entiteit overstijgt, wordt een bijzondere waardevermindering (impairment) in resultaat opgenomen.

IAS 36.134 vereist toelichtingen per kasstroom genererende eenheid waarvan de boekwaarde van de goodwill en/of immateriële vaste activa met een oneindige levensduur significant is ten opzichte van het totaal.

Per 31 december 2018 wordt enkel de goodwill van Europabank NV in deze rubriek weergegeven voor 23,6 miljoen EUR.

Het realiseerbaar bedrag wordt geschat vanuit de "fair value less costs to sell". Het wordt bepaald op basis van de "Discounted Cash Flow-methode". Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt het realiseerbare bedrag van een investering berekend als de netto actuele waarde van alle toekomstige kasstromen van de desbetreffende rapporterende eenheid.

Bij de Discounted Cash Flow-methode wordt uitgegaan van een aantal veronderstellingen :

Kasstroom assumpties Europabank NV

Op financieel vlak heeft de lage rentestand zich in 2018 verdergezet, wat een neerwaartse druk op rentemarges tot gevolg had.

Het management gaat uit van de veronderstelling dat voor 2019, 2020 en 2021 het netto bank product respectievelijk zal groeien met 1,8%, 1,5% en 1,2%. Na 2021 wordt een jaarlijkse groei verwacht van 0,5% van het netto bank product van Europabank NV.

De exploitatiekosten voor de jaren 2019 tot en met 2021 zijn gebaseerd op de door het management verwachte evolutie van de kosten. Voor de jaren daarop wordt verondersteld dat de exploitatiekosten evolueren op basis van de verhouding exploitatiekosten / netto bank product van 2018.

Er wordt een gedetailleerde prognose gemaakt van de activiteiten voor de eerstvolgende 5 jaar. Na de expliciete voorspellingsperiode van 5 jaar wordt rekening gehouden met de terminale waarde van het bedrijf door middel van een extrapolatie van de kasstromen tot in het oneindige. Hierbij wordt uitgegaan van een terminale groeivoet na 5 jaar van 1,5% op jaarbasis. Deze terminale groeivoet wordt door het management bepaald op basis van de lange termijn gemiddelde verwachte groei van de markt voor elke activiteit.

De discontovoet

De netto actuele waarde van de verwachte kasstromen van Europabank NV wordt berekend aan de hand van een toepasselijke discontovoet. De discontovoet reflecteert de rendementseis voor het eigen vermogen. Deze discontovoet is gebaseerd op de CAPM-theorie (Capital Asset Pricing Model) en is samengesteld uit een risicovrije marktrentevoet en een marktriscopremie die vermenigvuldigd wordt met een activiteit afhankelijke bèta. De risicovrije marktrentevoet is gebaseerd op de 10 jaar IRS rentevoet. Deze bedroeg per 31 december 2018, 0,77% (in 2017 : 0,89%). De marktriscopremie bedroeg in 2018 5% (2017 5%). Bèta is het systematische risico van een

belegging, afgezet tegenover de markt als geheel. De bèta van elke rapporterende eenheid werd bepaald in functie van haar specifiek risicoprofiel, de bèta bedroeg in 2018 1,5 (2017 1,5). Dit resulteert in een discontovoet van 8,3% voor Europabank NV (2017 : 8,4%).

Sensitiviteit

De sensitiviteit van de netto actuele waarde of realisatiewaarde van de entiteit wordt eveneens berekend. Hierbij wordt de impact op de netto actuele waarde van de entiteit ten gevolge van een respectievelijke incrementele daling en stijging van de risicovrije interestvoet en activiteit afhankelijke bèta gesimuleerd. Eveneens wordt de impact van een daling van de prognose van de groei van de kasstromen tot in het oneindige gesimuleerd. Ten slotte wordt een stress test uitgevoerd door een negatieve jaarlijkse groei van 0,25% toe te passen op de toekomstige kasstromen tot in het oneindige en de netto waarde van toekomstige kasstromen te actualiseren met een gestresseerde actualisatievoet van 12,5%. Zowel de sensitiviteitstesten als de stress test wijzen uit dat de aldus bekomen realisatiewaardes hoger liggen dan de boekwaarden voor Europabank NV.

7. Actuele en uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen

Na de wijziging van het vennootschapsbelastingtarief werden de uitgestelde belastingen die zijn opgenomen in de IFRS balans (tijdverschil), geherwaardeerd rekening houdend met hun afwikkelingsdatum. Voor de periode van januari 2018 tot december 2019 werden deze gewaardeerd aan 29,58% en vanaf 2020 aan 25%. Deze herwaardering genereerde een additionele kost via de winst- en verliesrekening van 1,53 miljoen EUR en had een positieve impact op de herwaarderingsreserve (OCI) van 0,26 miljoen EUR.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de actuele en uitgestelde belastingvorderingen en belastingverplichtingen per 31 december 2018. De uitgestelde belastingvorderingen en –verplichtingen worden per juridische entiteit van de Groep gesaldeerd.

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Actuele belastingen		
Activa	700.697	826.561
Verplichtingen	745.695	330.164
Totaal actuele belastingen	-44.998	496.397
Uitgestelde belastingen		
Activa	50.922.310	30.893.165
Verplichtingen	13.591.373	8.603.696
Totaal uitgestelde belastingen	37.330.937	22.289.469

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de uitgestelde belastingvorderingen en belastingverplichtingen op de balans per 31 december 2018 :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Opgenomen in de resultatenrekening	38.803.036	43.640.600
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-13.736.226	-17.968.359
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	4.283.723	10.063.098
<i>Aanpassing beleggingsportefeuille</i>	1.536.808	1.839.689
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	14.625.148	16.063.635
<i>Personeelsbeloningen</i>	2.477.487	2.509.194
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	173.855	207.481
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0	0
<i>Voorzieningen</i>	1.396.938	1.674.312
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	34.653.429	37.680.383
<i>Goodwill</i>	0	0
<i>Impact overname Centea</i>	-6.608.127	-8.428.835
<i>Andere</i>	0	0
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	-1.472.099	-21.351.129
<i>Aanpassing beleggingsportefeuille</i>	-1.244.876	-21.253.990
<i>Personeelsbeloningen</i>	-227.222	-97.139
Totaal uitgestelde belastingen	37.330.936	22.289.470

De stock aan uitgestelde belastingen die afhankelijk is van toekomstige winsten en verliezen (impact DBI) moet, volgens de huidige en geëxtrapoleerde begrotingen, binnen een periode van 7 jaar volledig worden gerecupereerd. Deze stock is in 2017 al aanzienlijk gedaald ten gevolge van zijn gedeeltelijke gebruik en van zijn herwaardering als gevolg van het lagere vennootschapsbelastingtarief. Het gebruik zet zich voort in 2018 en resulteert in een afname van 3,03 miljoen EUR.

De evolutie van de uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen in 2018 en 2017 kan als volgt voorgesteld worden:

(in EUR)	2018	2017
Openingsbalans	22.289.470	25.489.648
Transitie IFRS9	19.995.177	0
Openingsbalans ná aanpassingen door invoering IFRS 9	42.284.647	25.489.648
Opgenomen in resultaat van het boekjaar	-5.114.504	-14.346.854
<i>Spreiding commissies volgens de effectieve rentevoet</i>	-250.250	4.842.692
<i>Waardeverminderingen op kredieten</i>	-1.658.469	-3.311.458
<i>Aanpassing beleggingsportefeuille</i>	-516.799	-969.708
<i>Derivaten en afdekkingstransacties</i>	-1.374.252	-10.757.196
<i>Personeelsbeloningen</i>	-106.842	-1.221.421
<i>Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa</i>	-33.626	-100.153
<i>Waardeverminderingen op materiële vaste activa</i>	0	0
<i>Voorzieningen</i>	-277.374	170.644
<i>Impact definitief belaste inkomsten (DBI)</i>	-3.026.955	-8.098.118
<i>Goodwill</i>	0	0
<i>Opvolging overname Centea</i>	2.124.274	5.099.001
<i>Andere</i>	5.787	-1.137
Opgenomen in de herwaarderingsreserves	160.795	11.146.675
<i>Aanpassing beleggingsportefeuille</i>	211.797	11.143.635
<i>Personeelsbeloningen</i>	-54.950	2.907
<i>Andere</i>	3.947	134
Eindbalans	37.330.937	22.289.469

De opmerkelijke stijging van de netto balanspositie is voornamelijk het gevolg van een stijging in de rubriek aanpassing beleggingsportefeuille in de herwaarderingsreserves. Sinds de implementatie van IFRS 9 is het aandeel dat wordt gevaloriseerd aan niet gerealiseerde resultaten sterk gedaald. In het verleden werd het verschil van de marktwaarde en de boekwaarde van zulk actief geboekt naar de niet gerealiseerde resultaten en belast met een uitgestelde belasting. Aangezien dit onder de nieuwe regels slecht in beperkte mate voorkomt is de verschuldigde uitgestelde belasting op dit actief sterk gedaald.

Uitgestelde belastingvorderingen worden alleen opgenomen als het waarschijnlijk is dat de uitgestelde belastingvordering zal worden gecompenseerd door toekomstige verwachte winsten.

Per 31 december 2018 werden onderstaande uitgestelde belastingvorderingen niet in de balans verantwoord wegens onzekerheid over de toekomstige belastbare winst:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Waardeverminderingen op kredieten	12.799.870	15.971.863
Voorzieningen	0	0
Fiscale verliezen	15.542.147	17.859.283
Niet opgenomen impact van definitief belaste inkomsten (DBI)	5.936.903	3.948.738
Notionele interesten	0	4.542.122
Totaal uitgestelde belastingvorderingen niet opgenomen in de balans	34.278.920	42.322.006

De fiscale verliezen zijn het gevolg van de aanleg van provisies.

8. Andere activa en verplichtingen

De andere activa zijn per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Vooruitbetaalde kosten	823.107	1.439.513
Te ontvangen baten	8.113.869	7.622.563
Edele metalen, goederen en grondstoffen	124.735	116.221
Andere voorschotten	3.825.231	2.113.858
Te recupereren belastingen	0	0
Overige	647.603	640.200
Totaal overige activa	13.534.545	11.932.355

De andere verplichtingen zijn per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Toegezegde pensioenregelingen	9.210.968	9.949.530
Andere personeelsbeloningen	5.428.630	6.817.243
Sociale lasten	12.235.812	13.314.235
Toe te rekenen kosten	23.492.402	17.750.704
Over te dragen opbrengsten	1.553	1.527
Schulden mbt belastingen	3.888.293	3.912.270
Overige verplichtingen	22.220.511	24.083.159
Totaal overige verplichtingen	76.478.170	75.828.668

De overige verplichtingen bestaan hoofdzakelijk uit nog te ontvangen of te betalen facturen.

De andere verplichtingen kennen een lichte stijging in 2018 (+ 649.502 EUR). Dit is het gevolg van een grote stijging van de toe te rekenen kosten (+ 32%). Al de andere verplichtingen kennen een daling in 2018.

9. Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs

9.1. Deposito's

De deposito's zijn per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Deposito's van kredietinstellingen	43.460.909	24.988.318
- deposito's van centrale banken	1.279.614	2.274.814
- zichtdeposito's	5.478.615	1.821.121
- deposito's met vaste looptijd	30.265.771	12.783.887
- Financiële verplichtingen verbonden aan overgedragen financiële activa (repo's)	6.436.909	8.108.496
Deposito's (andere dan kredietinstellingen)	17.166.678.025	16.407.590.409
- zichtdeposito's	3.145.305.176	2.877.338.347
- deposito's met vaste looptijd	779.200.740	776.467.975
- spaardeposito's	13.115.678.864	12.629.414.636
- overige deposito's	126.493.245	124.369.451
Totaal deposito's	17.210.138.934	16.432.578.727

Van de deposito's van kredietinstellingen heeft 20,3 miljoen EUR (2017 : 2,8 miljoen EUR) betrekking op gestorte collaterals in het kader van de "Credit Support Annex" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De zichtdeposito's bij andere dan kredietinstellingen zijn gestegen tegenover 2018. Ook zien we een stijging bij onze spaardeposito's. Deze stijging is enerzijds gerelateerd aan sterke commerciële resultaten waardoor gelden uit de markt werden aangetrokken, anderzijds was er een transfert vanuit de kasbon portefeuille.

De overige deposito's aan klanten betreft voornamelijk notarisrekeningen en derden rekeningen van advocaten.

De Groep had per 31 december 2018 diverse lopende terugkoopovereenkomsten (repo transacties) met een maximale looptijd van 3 maanden. Deze verplichtingen hebben een omvang van 6,4 miljoen EUR (2017 : 8,1 miljoen EUR). Inzake deze overeenkomsten werden activa, die gewaardeerd worden aan geamortiseerde kostprijs, verkocht en geleverd voor een totale boekwaarde van 5,6 miljoen EUR (2017 : 8,2 miljoen EUR). De desbetreffende

financiële activa blijven op de balans en de Groep blijft onderhevig aan rente- en kredietrisico op deze stukken. Omdat de Groep de contractuele rechten op de cash flows van deze effecten verkoopt, mag het deze effecten niet gebruiken gedurende de looptijd van de terugkoopovereenkomst. Het verschil tussen de boekwaarde van de financiële verplichtingen en de activa wordt verklaard door het feit dat de financiële activa aan geamortiseerde kostprijs worden geboekt maar dat de marktwaarde wordt gehanteerd om het bedrag van de deposito's te bepalen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de waarde van de overgedragen financiële activa van de Groep:

31/12/2018	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Schuldbewijzen tegen geamortiseerde kostprijs</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0	6.507.257	0
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0	6.436.910	0

31/12/2017	<i>Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden</i>	<i>Voor verkoop beschikbare financiële activa</i>	<i>Leningen en vorderingen</i>
(In EUR)			
Boekwaarde van de overgedragen activa	0	8.229.067	0
Boekwaarde van de hiermee samenhangende verplichting	0	8.108.497	0

9.2. In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties

De in schuldbewijzen belichaamde schulden bestaan uitsluitend uit kasbons en zijn per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Kasbons	967.945.453	1.175.306.785
Obligaties	0	0
Totaal in schuldbewijzen belichaamde schulden	967.945.453	1.175.306.785

De daling van de omloop met -207,4 miljoen EUR (2017 : -858,4 miljoen EUR) is minder uitgesproken dan vorig boekjaar. In 2018 waren er minder vervaldagen dan in 2017.

9.3. Achtergestelde verplichtingen

De achtergestelde verplichtingen bestaan uitsluitend uit achtergestelde certificaten. De resterende looptijd per 31 december 2018 kan als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Vervaldatum	0	0
Lopend jaar	0	0
Lopend jaar +1	64.511.146	35.148.185
Lopend jaar +2	100.725.109	64.348.298
Lopend jaar +3	50.010.758	100.454.217
Lopend jaar +4	17.324.882	49.875.646
Meer dan lopend jaar +4	9.439.579	26.698.354
Totaal achtergestelde verplichtingen	242.011.474	276.524.700

In 2018 werden er geen achtergestelde certificaten verkocht. De daling van de omloop is toe te schrijven aan het vervaldagverloop van de certificaten.

9.4. Andere financiële verplichtingen

De bedragen in de "andere financiële verplichtingen" geven een momentopname weer op balansdatum. Het betreft voornamelijk "wachtrekeningen" met betrekking tot verrichtingen met klanten en agenten.

	31/12/2018	31/12/2017
Andere financiële verplichtingen	104.779.224	121.387.263

10. Voorzieningen

De voorzieningen kunnen per soort over de jaren 2018 en 2017 als volgt gedetailleerd worden:

31/12/2018 (in EUR)	Lopende		Technische voorziening	Andere	Totaal
	Reorganisatie	rechtsgeschillen	Crelan Insurance	voorzieningen	
Openingsbalans	27.485.351	4.996.741	46.233.862	0	78.715.954
Herclassificatie IFRS9	0	0	0	781.378	781.378
Beginbalans 01/01/2018	27.485.351	4.996.741	46.233.862	781.378	79.497.332
Toevoegingen	0	1.818.505	26.063.168	47.256	27.928.929
Gebruikte bedragen	-4.120.188	-568.786	-20.408.840	0	-25.097.814
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0	-297.636	0	0	-297.636
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	0	0	0	0	0
Eindbalans	23.365.163	5.948.824	51.888.190	828.634	82.030.811

31/12/2017 (in EUR)	Lopende		Technische voorziening	Andere	Totaal
	Reorganisatie	rechtsgeschillen	Crelan Insurance	voorzieningen	
Openingsbalans	38.762.000	6.605.802	40.841.279	469.714	86.678.795
Toevoegingen	250.000	790.629	23.488.885	0	24.529.514
Gebruikte bedragen	-2.006.649	-634.817	-18.096.302	-296.763	-21.034.531
Niet-gebruikte bedragen die tijdens de periode werden teruggeboekt	0	-1.764.873	0	0	-1.764.873
Herclassificatie als aangehouden voor verkoop	0	0	0	0	0
Andere bewegingen	-9.520.000	0	0	-172.951	-9.692.951
Eindbalans	27.485.351	4.996.741	46.233.862	0	78.715.954

Opmerking : het saldo van de technische voorziening per 31/12/2017 houdt rekening met de herverzekering ten bedrage van 1,765 mio. eur. De bruto technische voorziening per 31/12/2017 is aldus 47.998.406 eur. (netto 46 233 862 eur). Voor de gegevens van 2018 werden bruto cijfers gerapporteerd.

In oktober 2016 keurde de raad van bestuur van Crelan NV het strategisch plan "Fit for the Future" goed voor de reorganisatie van de centrale diensten en het agentennet. De voorzieningen in het kader van dit project bedroegen 38 miljoen EUR en hadden betrekking op de geleidelijke daling van het aantal voltijdbanen over een periode van 4 jaar en de herstructurering van het agentennet. Na de verschillende overdrachten, gebruik en toewijzing gedurende het jaar 2017 bedroegen deze voorzieningen aan het eind van hetzelfde jaar 27,5 miljoen EUR. Gedurende 2018 werd het gebruik van deze voorzieningen opgenomen voor een bedrag van 4,1 miljoen EUR.

De lopende rechtsgeschillen hebben betrekking op diverse juridische zaken en schadegevallen. Het bedrag van de voorziening wordt individueel per dossier door de juridische dienst of door de personeelsdienst berekend indien het een schadegeval met een medewerker betreft. De toevoeging van 1,8 miljoen EUR heeft zowel betrekking op nieuwe dossiers als op bestaande dossiers. Het merendeel van die dossiers betreft voornamelijk rechtsgeschillen met agenten.

De andere voorzieningen hebben betrekking op verplichtingen en garanties gegeven op kredietlijnen en lopende rekeningen in Stage 1. Deze zijn nieuw aangelegd volgens de regel van IFRS 9.

11. Personeelsbeloningen

11.1. Pensioenverplichtingen

Verplichtingen uit hoofde van de toegezegde pensioenregeling worden opgenomen onder de « Overige verplichtingen ». Crelan heeft twee "toegezegde- pensioen regelingen" die de personeelsleden van ex-Landbouwkrediet en ex-Centea dekken. De andere entiteiten van de Groep hebben Belgische toegezegde-bijdrage regelingen opgesteld.

Sinds 2012 is er geen aansluiting bij toegezegde pensioenregelingen mogelijk. Deze worden gefinancierd door groepsverzekeringscontracten of individuele pensioenverplichtingen afgesloten bij Belgische verzekeraars. De door de werkgever gekozen financieringsmethode voorziet in een jaarlijkse dotatie aan de financieringsfonds die rekening houdt met veronderstellingen van loonsverhogingen, inflatie, actualisatievoet, pensioenleeftijd en personeelsverloop, met inachtneming van de wettelijke minimumfinanciering.

Op de pensioenleeftijd krijgen de werknemers een bepaald kapitaal, berekend op basis van de jaarlijkse remuneratie en anciënniteit.

De toegezegde pensioenregelingen zorgen voor een actuariel risico, voornamelijk renterisico, marktrisico en inflatierisico.

De Groep heeft vier "toegezegde-bijdrage regelingen", één voor ex-Landbouwkrediet medewerkers in dienst vanaf 2008, twee voor de ex-Centea medewerkers, in dienst voor 1999, en één voor Europabank. Bovendien worden werknemers van het voormalige Landbouwkrediet die zijn aangesloten bij de toegezegde pensioenregeling overgedragen naar de toegezegde bijdragenregeling als ze actief blijven na de pensioengerechtigde leeftijd. Ook dochteronderneming Europabank NV had zijn eigen toegezegde bijdrageregeling voor al zijn werknemers. Al deze pensioenplannen worden gefinancierd door groepsverzekeringen, waarbij de verzekeraar een minimum rendement garandeert.

De Belgische toegezegde bijdrageregelingen werden tot voor kort onderworpen aan een door de wet opgelegd minimum rendement van 3,25% op de patronale bijdragen en 3,75% op de persoonlijke bijdragen te garanderen door de werkgever. Dit gegarandeerde rendement kon door een koninklijk besluit gewijzigd worden. In dat geval was voorzien dat de nieuwe rendementen worden toegepast op de al gecumuleerde bijdragen uit het verleden en op de toekomstige bijdragen. Gelet op het beperkte risico werden deze pensioenregelingen beschouwd als toegezegde bijdrageregelingen en als zodanig geboekt onder IAS 19.

Op 1 januari 2016 werd de Belgische wetgeving gewijzigd : het minimum rendement te garanderen door de werkgever varieert in functie van het rendement op de OLO 10 jaar, met een minimum van 1,75% en een maximum van 3,75%. Voor betaalde bijdragen vanaf 2016 is het gegarandeerde minimumrendement 1,75%.

Voor de pensioenregelingen gefinancierd door groepsverzekeringcontracten volgens welke de verzekeraar een contractuele rentevoet garandeert, blijft het percentage van 3,25% of 3,75% echter van toepassing op de gecumuleerde bijdragen per 31 december 2015, tot de datum van uitdiensttreding van de actieve medewerker. De facto kunnen deze Belgische toegezegdebijdrageregelingen vanaf 2016 geclassificeerd worden als toegezegdpensioenregelingen onder IAS 19.

Vanaf 2016 voert de Groep de volledige berekening voor de verplichtingen met de toegezegde- bijdrageregelingen uit volgens de IAS 19 norm. De bruto verplichtingen uit hoofde van de toegezegde pensioenrechten worden gewaardeerd met behulp van de "PUC " methode.

De "PUC-methode" (Projected Unit Credit) is een actuariële techniek waarbij de brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegde pensioenrechten worden gewaardeerd via een prognose van de toekomstige verdisconteerde vergoedingen. De contante waarde van de brutoverplichting uit hoofde van toegezegde pensioenrechten wordt vervolgens vergeleken met de reële waarde van de beleggingen. Voor een eventueel tekort wordt een voorziening aangelegd. Rekening houdend met de aan het dienstjaar toe te rekenen pensioenkosten, wordt de wijziging van de verplichting verwerkt via de herwaarderingreserves. De waardering van de activa bij de toegezegdebijdrageregelingen gebeurt onder toepassing van paragraaf 115 van IAS 19 rekening houdend met het standaard risico op verzekeringsinstellingen. De toegezegdpensioenregelingen worden gewaardeerd volgens de methode van de reële waarde van activa (IFRS 13), waarbij de activa gelijk is aan de contante waarde van de toekomstige kasstromen rekening houdend met het defaultrisico.

NB. De methode « Protected Unit Credit » wordt gebruikt om de actuele waarde te bepalen van de bruto verplichting verbonden aan het stelsel van toegezegde pensioenregeling en de kost van de geleverde diensten. Volgens deze methode wordt een « geprojecteerde geaccumuleerde prestatie » berekend in functie van de dienst op de waarderingsdatum, maar wanneer de formule van de berekening van de prestaties gebaseerd is op de toekomstige salaris- en sociale zekerheidsniveaus, door gebruik te maken van hypothesen over de toename van deze geprojecteerde bedragen op de leeftijd waarop de werknemer geacht wordt uit dienst te treden. Normaal is de « geprojecteerde geaccumuleerde prestatie » gebaseerd op de formule van het stelsel. Echter, indien de diensten in de volgende jaren leiden tot aanzienlijk hogere prestaties dan in de voorgaande jaren, zullen de « geprojecteerde geaccumuleerde prestaties » berekend worden door de prestaties lineair toe te wijzen over de beschouwde periode.

Om de reële waarde van de activa te bepalen wordt een inschatting gemaakt van het defaultrisico :

- 1 Voor de reële waarde van activa tot het niveau van de wiskundige reserves is het defaultrisico beschouwd als identiek aan het wanbetalingsrisico van AA-obligaties van ondernemingen. Vandaar dat de disconteringsvoet om de contante waarde te bepalen gelijk is aan de disconteringsvoet die wordt gebruikt om de DBO (Defined Benefit Obligation) te berekenen.
- 2 Voor de reële waarde van activa die de wiskundige reserves overschrijden, wordt rekening gehouden met een aanvullend wanbetalingsrisico dat als volgt in de disconteringsvoet verwerkt wordt : de toegevoegde risicopremie is gelijk aan de rendementen van AA bedrijfsobligaties minus rendementen van financiële instellingen met de rating van de betreffende verzekeringsmaatschappijen.

Deze methode houdt dus rekening met het risico dat de verzekeringsmaatschappij haar verplichtingen niet zal nakomen, dat wil zeggen niet in staat zal zijn om haar contractueel overeengekomen gegarandeerd rendement te behalen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de contante waarde van de bruto-verplichting van de toegezegdpensioenregelingen en de Belgische toegezegdebijdrageregelingen :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Openingsbalans	64.866.424	73.754.654	63.928.147	73.899.903
Aan het dienstjaar toegerekende pensioenkosten	2.694.029	2.638.892	2.845.304	2.430.680
Rentekosten	835.707	1.158.850	866.991	1.182.681
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	180.400	798.882	191.088	820.362
Belastingen	-392.889	-348.631	-462.522	-289.126
Actuariële winsten en verliezen - ervaring	-314.452	0	-287.804	0
Actuariële winsten en verliezen - demografische assumpties	0	0	0	0
Actuariële winsten en verliezen - financiële assumpties	-457.848	1.266.585	503.412	-1.411.296
Betaalde vergoedingen	-1.503.650	-4.538.646	-2.718.193	-2.878.550
Werkingskosten vorige periode - verminderingen	0	0	0	0
Ontslagvergoeding	0	0	0	0
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0	0	0	0
Eindbalans	65.907.721	74.730.585	64.866.424	73.754.655

De toewijzing van de bruto-verplichting van de toegezegdpensioenregelingen en de Belgische toegezegdebijdrageregelingen kan als volgt samengesteld worden :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Actieve werknemers	57.163.970	62.492.244	57.048.272	59.582.735
Ex-werknemers	7.853.783	12.029.908	6.603.767	14.112.918
Gepensioneerden	67.774	0	177.921	0
Belastingen	822.195	208.433	1.036.464	59.002
Saldo	65.907.722	74.730.585	64.866.424	73.754.655

Activa worden aangehouden tegen toegezegdpensioenregelingen en toegezegdebijdrageregelingen.

Onderstaande tabel detailleert de evolutie van de reële waarde van de relevante activa :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Openingsbalans	55.722.167	73.250.690	54.153.470	72.993.290
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	732.944	1.127.140	741.424	1.142.053
Excess rendement op fondsbeleggingen (excl. interesten)	708.064	-51.913	-14.270	-1.128.575
Bijdragen van de werkgever	3.239.948	2.712.741	3.831.170	2.591.236
Bijdragen van de deelnemers aan de regeling	180.400	798.882	191.088	820.362
Betaalde vergoedingen	-1.503.650	-4.538.646	-2.718.193	-2.878.550
Belastingen	-392.889	-348.631	-462.522	-289.126
Herclassificatie uit toegezegde bijdrageregelingen	0	0	0	0
Eindbalans	58.686.984	72.950.262	55.722.167	73.250.691

Het vastgestelde rendement op de activa van de toegezegdpensioenregelingen in de loop van 2018 bedroeg 1,4 miljoen EUR (2017 : 0,7 miljoen EUR). Onder de activa bevinden zich geen door de Groep uitgegeven financiële instrumenten en geen beleggingen in vastgoed of activa in gebruik door de Groep. Alle activa worden belegd in groepsverzekeringcontracten die voorzien in een contractuele rentevoet gegarandeerd door de verzekeraar (contracten in Tak 21).

De onderstaande tabel geeft de details van de reconciliatie tussen de contante waarde van de bruto-verplichting en de reële waarde van de activa met betrekking tot toegezegdpensioenregelingen en Belgische toegezegdebijdrageregelingen, evenals de activa en passiva weergegeven in de balans :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Brutoverplichtingen uit hoofde van toegezegd-pensioenregelingen	65.907.721	74.730.585	64.866.424	73.754.655
Reële waarde van de fondsbeleggingen	-58.686.984	-72.950.262	-55.722.167	-73.250.691
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	7.220.737	1.780.323	9.144.257	503.964
Bedragen opgenomen in de balans				
Verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	7.220.737	1.780.323	9.144.257	503.964
Activa voor plannen met vaste toezeggingen	0	0	0	0
Netto verplichtingen voor plannen met vaste toezeggingen	7.220.737	1.780.323	9.144.257	503.964

Onderstaande tabel detailleert de totale lasten die in de loop van het boekjaar in het globaal resultaat werden opgenomen :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Aan het boekjaar toegerekende pensioenkosten	2.694.029	2.638.892	2.845.304	2.430.680
Rentelasten	835.707	1.158.850	866.991	1.182.681
Werkingskosten vorige periode - verminderingen	0	0	0	0
Ontslagvergoeding	0	0	0	0
Interest inkomsten van de fondsbeleggingen	-732.944	-1.127.140	-741.424	-1.142.053
Totale lasten opgenomen in de gerealiseerde resultaten	2.796.792	2.670.602	2.970.871	2.471.308
Herwaarderingsreserves opgenomen in het eigen vermogen	-1.480.364	1.318.497	229.879	-282.721
Totale lasten opgenomen in het totaalresultaat	1.316.428	3.989.099	3.200.750	2.188.587

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor de toegezegdpensioenregelingen en de Belgische toegezegdebijdrageregelingen worden in de onderstaande tabel weergegeven :

	2018		2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,37%-1,72%	1,40%-1,79%	1,27%-1,74%	1,29%-1,83%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De voornaamste actuariële veronderstellingen voor het bepalen van de totale lasten die in de loop van het boekjaar in de resultatenrekening werden opgenomen, worden in onderstaande tabel weergegeven :

	2018		2017	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet	1,27%-1,74%	1,40%-1,79%	1,36%-1,75%	1,29%-1,83%
Verwachte procentuele salarisstijgingen	2,80%	2,80%	2,80%	2,80%
Verwachte inflatie	1,80%	1,80%	1,80%	1,80%

De disconteringsvoet die wordt gebruikt om de waarde van de verplichtingen met betrekking tot de pensioenregelingen te bepalen is verschillend voor ex-Centea, Crelan NV en voor de Belgische toegezegdpensioenregelingen en toegezegdebijdrageregelingen. In het toegezegde pensioenplan van Crelan NV zijn er (relatief) oudere werknemers. Het "Defined Benefit Plan" van ex-Centea werd pas vanaf 2009 ingevoerd en is van toepassing op al degenen die na 1998 in dienst zijn getreden. Aangezien de gemiddelde te financieren periode langer is voor ex-Centea dan voor Crelan NV, is de disconteringsvoet die wordt gebruikt voor de berekening van de "Defined Benefit Obligation" hoger voor ex-Centea dan voor Crelan NV. Dezelfde verklaring is van toepassing op Belgische toegezegdebijdrageregelingen.

De verwachte kasstromen in 2019 voor de toegezegdpensioenregelingen en de Belgische toegezegdebijdrageregelingen van de Groep zijn weergegeven in de onderstaande tabel :

(in EUR)	31/12/2019	
	Toegezegd- pensioenregelingen	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Bijdragen van de werkgever	2.926.775	2.443.122
Bijdragen van deelnemers aan de regeling	185.451	785.808
Betaalde vergoedingen	6.031.254	2.502.507
Betaalde vergoedingen door de werknemer	32.867	0
Belastingen	403.890	0

De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de toegezegdpensioenregelingen is 9 jaar voor Crelan NV en 16 jaar voor ex-Centea. De gemiddelde looptijd van de verplichtingen met betrekking tot de diverse toegezegdebijdrageregelingen liggen tussen 9 en 15 jaar.

De sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen van +/-50bp op de bruto verplichting van de toegezegdpensioenregelingen op het einde van de periode is weergegeven in de onderstaande tabel :

(in EUR)	31/12/2018
	Toegezegd- pensioenregelingen
1 Brutoverplichting op het einde van de periode gebaseerd op hypothesen van vorig jaar	
a. Brutoverplichting - Nominale waarde	66.365.570,00
2 a. Brutoverplichting - Nominale waarde	
a. Oorspronkelijke hypothese	1,37%-1,72%
b. Brutoverplichting	65.907.722,00
a. Hypothese - Variatie 1	1,87%-2,22%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	62.501.519,00
a. Hypothese - Variatie 2	0,87%-1,22%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	69.592.566,00
3 Sensitiviteit van de verwachte procentuele salarisstijgingen	
a. Oorspronkelijke hypothese	2,80%
b. Brutoverplichting	65.907.722,00
a. Hypothese - Variatie 1	3,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	70.915.634,00
a. Hypothese - Variatie 2	2,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	61.427.962,00
4 Sensitiviteit van het sterftecijfer	
a. Oorspronkelijke hypothese	MR-3 / FR-3
b. Brutoverplichting	65.907.722,00
a. Hypothese - Variatie 1	MR/FR
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	65.742.001,00
5 Sensitiviteit van de verwachte inflatie	
a. Oorspronkelijke hypothese	1,80%
b. Brutoverplichting	65.907.722,00
a. Hypothese - Variatie 1	2,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	68.372.501,00
a. Hypothese - Variatie 2	1,30%
b. Brutoverplichting - Nominale waarde	63.602.382,00

De sensitiviteitsanalyse van de actuariële veronderstellingen van +-50bp op de waarde van de bruto verplichting en activa van de Belgische toegezegdebijdrageregelingen aan het einde van de periode is weergegeven in de onderstaande tabel :

(in EUR)	31/12/2018
	Ex-toegezegde- bijdrageregelingen
Disconteringsvoet +50bp	
Brutoverplichting	70.383.574,00
Activa	68.741.706,00
Disconteringsvoet -50bp	
Brutoverplichting	79.548.414,00
Activa	77.143.962,00
Disconteringsvoet +25bp	
Brutoverplichting	72.508.013,00
Activa	70.798.695,00
Disconteringsvoet -25bp	
Brutoverplichting	77.056.995,00
Activa	75.201.872,00

12. Derivaten en boekhoudkundige verwerking

Een derivaat is een financieel instrument waarvan de waarde verandert als gevolg van veranderingen in een bepaalde onderliggende waarde (rentevoet, valutakoers, aandelenkoers, index, en dergelijken), waarvoor geen of een geringe aanvansinvestering nodig is en dat op een tijdstip in de toekomst wordt afgewikkeld.

De Groep houdt enkel derivaten aan in het kader van afdekkingstransacties. Volgende soorten derivaten worden binnen de Groep gebruikt :

- Een **renteswap** is een overeenkomst waarbij twee partijen akkoord gaan om periodiek rentebetalingen te ruilen. In het vaakst voorkomende geval gaat een partij ermee akkoord om voor de hele looptijd van het contract op afgesproken data vaste rentebetalingen te doen, terwijl de andere partij zich ertoe verbindt rentebetalingen te doen die vloten ten aanzien van een bepaalde referentierente. Doorgaans ruilen beide partijen enkel interest en geen kapitaal.
- Een **cap** is een rente-optie waarmee de maximale rente voor de koper van de cap beperkt wordt tot een vooraf vastgelegd niveau voor verschillende periodes.
- Een **swaption** is een optie op een renteswap waarbij de eigenaar van de swaption het recht heeft, maar niet de verplichting, om een swap tegen vooraf bepaalde voorwaarden af te sluiten op of binnen een bepaald tijdstip. De uitoefening van de swaption kan ook leiden tot de uitbetaling van de marktwaarde van de onderliggende swap.
- Bij **wisselverrichtingen** op termijn verbindt de koper van het contract zich er toe om een bepaalde hoeveelheid valuta te kopen of te verkopen op een in de toekomst vastgelegd tijdstip aan een vooraf afgesproken prijs.

De Groep past uitsluitend reële waarde-afdekking toe, waarbij het risico van veranderingen in de reële waarde van een actief of verplichting wordt ingedekt.

Voor wat betreft de reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille van financiële activa of verplichtingen werden bij Crelan NV drie portefeuilles samengesteld die elk afzonderlijk met een portefeuille van renteswaps worden ingedekt :

- Portefeuille activa, bestaande uit consumentenkredieten, hypothecaire kredieten en investeringskredieten
- Investeringsportefeuille
- Portefeuille verplichtingen, bestaande uit kasbons en termijnrekeningen

De portefeuilles van activa of verplichtingen maken het voorwerp uit van afdekkingsrelaties via macro hedging. Macro hedging impliceert dat het renterisico van een portefeuille met analoge kenmerken wordt afgedekt met behulp van een portefeuille van renteswapovereenkomsten. Wijzigingen in de reële waarde van de onderliggende portefeuille, toewijsbaar aan het ingedekte risico, geven aanleiding tot een aanpassing van de boekwaarde van de onderliggende portefeuille tegenover de resultatenrekening.

De wijzigingen op niveau van de balans worden geboekt in de rubriek "Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille" langs de actief- of passiefkant van de balans (afhankelijk of de ingedekte portefeuille zich langs de actief of passief kant bevindt).

De wijzigingen op niveau van de resultatenrekening worden geboekt in de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties".

Eventuele inefficiënties van de afdekkingsrelatie blijven in resultaat onder de rubriek "Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkings-transacties".

Sinds 2011 wordt binnen de Groep eveneens reële waarde-afdekking met caps en swaptions toegepast. Crelan NV heeft hiervoor synthetische portefeuilles van caps impliciet verbonden aan de hypothecaire leningen met herzienbare rentevoet samengesteld als afgedekte positie waarop reële waarde-afdekking wordt toegepast.

Voor alle reële waarde-afdekkingen, worden op elke rapporteringsdatum de vereiste efficiëntietesten uitgevoerd.

Onderstaande tabel detailleert de reële waarde van de afdekkingsinstrumenten aangehouden per 31 december 2018 :

31/12/2018				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.807.598.784	5.066.092.389	37.189.365	555.456.248
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0	0	0	0
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.807.598.784	5.066.092.389	37.189.365	555.456.248
31/12/2017				
(in EUR)	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Reële waarde-afdekking (macro-hedging)	3.185.658.313	5.343.360.322	23.694.540	602.013.078
Reële waarde-afdekking (micro-hedging)	0	0	0	0
Totaal derivaten gebruikt ter afdekking	3.185.658.313	5.343.360.322	23.694.540	602.013.078

In 2018 werden de opties op de 3-jarige herzienbare woonleningen ingedekt met swaptions voor een totaal notioneel van 987 miljoen EUR. De 1-jarige herzienbare woonleningen werden ingedekt met caps ten belope van 80 miljoen EUR. Hiervoor werd een premie betaald van 20,9 miljoen EUR.

Volgende tabel verstrekt een overzicht van het netto resultaat als gevolg van de inefficiëntie bij de verwerking van de afdekkingstransacties :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Winsten	Verliezen	Winsten	Verliezen
Reële waarde-afdekking van een individueel actief of verplichting				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0	0	0	0
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	0	0	0	0
Reële waarde-afdekking van het renterisico van een portefeuille				
- wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte positie	0	-29.773.432	0	-123.528.991
- wijzigingen in de reële waarde van de afdekkingsderivaten	29.919.683	0	126.055.562	0
- afschrijvingen en andere reële waardeaanpassingen	546.680	0	332.509	0
Totaal winsten en verliezen	30.466.363	-29.773.432	126.388.071	-123.528.991
Netto resultaat als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	692.931		2.859.080	

De totale resultaatsimpact per 31 december 2018 bedraagt +0,69 miljoen EUR (2017 : +2,86 miljoen EUR).

Bij de overname van Centea werd Crelan NV geconfronteerd met derivaten waarvoor het op basis van de IFRS regels niet mogelijk is om deze als een indekking te documenteren (hoewel ze economisch wel betrekking hebben op een indekking). Deze derivaten dienden bijgevolg geplaatst te worden in de portefeuille voor handelsdoeleinden ("Financiële activa of verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden"). Het betreft renteswapovereenkomsten, caps en swaptions.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2018 en die dus integraal bestaat uit de derivaten waarvoor geen indekking kon gedocumenteerd worden volgens de IFRS-regels :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Activa		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	20.583.404	22.502.871
Schuldbewijzen	0	0
Totaal activa aangehouden voor handelsdoeleinden	20.583.404	22.502.871
Verplichtingen		
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	20.146.379	21.816.745
Schuldbewijzen	0	0
Totaal verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	20.146.379	21.816.745

Zowel in 2018 als in 2017 werden er geen financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden als zekerheid verstrekt voor verplichtingen of voor voorwaardelijke verplichtingen.

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2018. Voor het notioneel bedrag wordt er een opsplitsing gemaakt tussen "te ontvangen" (receiver) en "te betalen" (payer).

(in EUR)	31/12/2018			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	60.000.000	47.000.000	20.190.859	19.799.976
- Caps	455.596.859	745.000.000	392.414	346.137
- Swaptions	7.300.000	8.000.000	131	266
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	522.896.859	800.000.000	20.583.404	20.146.379
	31/12/2017			
	Notioneel		Boekwaarde	
	Te ontvangen	Te betalen	Activa	Passiva
Renteinstrumenten				
- IRS (renteswap-overeenkomst)	68.000.000	55.000.000	22.103.155	21.476.668
- Caps	553.435.721	1.010.000.000	399.109	339.405
- Swaptions	39.300.000	39.000.000	607	672
Totaal derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	660.735.721	1.104.000.000	22.502.871	21.816.745

De daling van de notionele bedragen in ieder van de klasse renteinstrumenten is het gevolg van derivaten die op vervaldag zijn gekomen.

Als waarborg voor het kredietrisico gekoppeld aan de positieve/negatieve marktwaarde van de derivaten worden cashwaarborgen ontvangen/betaald van/aan de tegenpartij. Deze waarborgen bedroegen per 31 december 2018 635,1 miljoen EUR (2017 : 667,5 miljoen EUR). Deze worden geboekt onder de rubriek Leningen en vorderingen/ Interbancaire kredieten & Andere leningen en voorschotten.

13. Reële waarde van financiële activa en financiële verplichtingen

De reële waarde is de prijs die zou worden ontvangen om een actief te verkopen of die zou worden betaald om een verplichting over te dragen in een regelmatige transactie tussen marktdeelnemers op de waarderingsdatum.

Op basis van de observeerbaarheid van de parameters wordt de reële waarde onderverdeeld in 3 categorieën:

Level 1: genoteerde prijzen (niet aangepast) in actieve markten voor identieke activa en verplichtingen;

Level 2: gebruik van parameters andere dan genoteerde prijzen, die waarneembaar zijn voor het actief of de verplichting, ofwel direct ofwel indirect;

Level 3: gebruik van niet-waarneembare parameters, of wanneer een waarneembare input een aanpassing vereist met behulp van een niet-waarneembare input en die aanpassing resulteert in een aanzienlijke verandering van de reële waarde.

13.1. Reële waarde van financiële activa en verplichtingen aan geamortiseerde kostprijs

Onderstaande tabel geeft de boekwaarde en de reële waarde van de activa en verplichtingen die in de balans aan geamortiseerde kostprijs worden opgenomen:

(in EUR)	31/12/2018				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.680.870.114	17.245.937.420	0	0	17.245.937.420
<i>Interbancaire kredieten</i>	87.009.320	87.110.065	0	0	87.110.065
<i>Landbouwkredieten Lange en korte termijn</i>	1.330.127.995	1.421.206.745	0	0	1.421.206.745
<i>Andere lange Termijn Kredieten</i>	2.092.120.493	2.159.225.690	0	0	2.159.225.690
<i>Andere korte Termijn Kredieten</i>	755.081.120	160.453.241	0	0	160.453.241
<i>Woonkredieten</i>	10.656.905.060	11.061.349.088	0	0	11.061.349.088
<i>Leningen op Afbetaling</i>	821.648.069	823.866.555	0	0	823.866.555
<i>Comfort- en Kaskredieten</i>	70.014.306	70.014.306	0	0	70.014.306
<i>Waarborgkredieten</i>	616.592.170	617.038.505	0	0	617.038.505
<i>Leasingcontracten</i>	134.774.515	134.621.927	0	0	134.621.927
<i>Andere leningen en voorschotten</i>	116.597.066	711.051.298	0	0	711.051.298
Effecten	1.647.719.970	1.697.564.461	1.676.741.815	19.155.753	1.666.893
<i>Tegen geamortiseerde kostprijs</i>	1.647.719.970	1.697.564.461	1.676.741.815	19.155.753	1.666.893
Verplichtingen					
Deposito's	17.210.138.934	17.230.921.947	0	15.618.552.265	1.612.369.682
In schuldbewijzen belichaamde schulden	967.945.453	983.592.402	0	0	983.592.402
Achtergestelde verplichtingen	242.011.474	250.243.353	0	0	250.243.353

(in EUR)	31/12/2017				
	Boekwaarde	Reële waarde	Level 1	Level 2	Level 3
Activa					
Leningen en Vorderingen	16.469.099.501	16.918.660.536	0	0	16.918.660.536
<i>Interbancaire kredieten</i>	122.210.857	122.287.303	0	0	122.287.303
<i>Landbouwkredieten Lange en korte termijn</i>	1.386.631.695	1.476.291.112	0	0	1.476.291.112
<i>Andere lange Termijn Kredieten</i>	2.047.290.839	2.108.842.201	0	0	2.108.842.201
<i>Andere korte Termijn Kredieten</i>	818.910.167	818.729.833	0	0	818.729.833
<i>Woonkredieten</i>	10.458.589.492	10.727.639.264	0	0	10.727.639.264
<i>Leningen op Afbetaling</i>	764.341.201	768.814.538	0	0	768.814.538
<i>Comfort- en Kaskredieten</i>	81.145.955	81.145.955	0	0	81.145.955
<i>Waarborgkredieten</i>	590.422.190	614.472.709	0	0	614.472.709
<i>Leasingcontracten</i>	125.019.709	125.900.224	0	0	125.900.224
<i>Andere leningen en voorschotten</i>	74.537.396	74.537.396	0	0	74.537.396
Effecten	37.895.896	37.337.330	37.337.330	0	0
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>	0	0	0	0	0
<i>Tot einde looptijd aangehouden</i>	37.895.896	37.337.330	37.337.330	0	0
Verplichtingen					
Deposito's	16.432.578.727	16.460.720.858	0	14.853.172.475	1.607.548.383
In schuldbewijzen belichaamde schulden	1.175.306.785	1.191.956.084	0	0	1.191.956.084
Achtergestelde verplichtingen	276.524.700	289.242.725	0	0	289.242.725

Voor de deposito's op ten hoogste één jaar wordt de reële waarde verondersteld gelijk te zijn aan de boekwaarde. Voor de overige activa en verplichtingen wordt er een reële waarde bepaald op basis van:

- De evolutie van de risicovrije rentevoet: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele rentevoet. Als risicovrije rentevoet wordt de IRS rentevoet genomen van een gelijkaardige cash-flow structuur.
- De evolutie van de marges op de activa en verplichtingen: Hierbij wordt er gekeken naar het verschil tussen de historische en de actuele marges op de verschillende producten. De marge wordt berekend als de rentevoet die de klant betaalt, verminderd met de risicovrije rentevoet. Als actuele marge wordt het gewogen gemiddelde genomen van de marges op de productie van de laatste 12 maanden van de verschillende producten.

Om tot de impact op de reële waarde te komen, wordt de evolutie van de marge vermenigvuldigd met de resterende omloop en geactualiseerd met de risicovrije rentevoet. Dezelfde marge wordt gebruikt voor de resterende looptijd van het krediet/verplichting en houdt dus geen rekening met eventuele rentewijzigingen.

Zowel in 2018 als in 2017 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

13.2. Waardering van financiële activa en verplichtingen opgenomen aan reële waarde

Onderstaande tabellen geven de indeling van de reële waarde van de financiële activa en verplichtingen in Level 1, Level 2 en Level 3 afhankelijk van de observeerbaarheid van de gebruikte parameters:

Reële waarde van de financiële activa 2018

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>				
Kredieten	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	20.583.404	0	20.583.404	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	20.583.404	0	20.583.404	0
<i>Tegen reële waarde via OCI</i>				
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Fondsen	3.519.229	3.519.229	0	0
Andere	8.854.071	0	0	8.854.071
TOTAAL	12.373.300	3.519.229	0	8.854.071
<i>Tegen reële waarde via Winst-en verliesrekening</i>				
Schuldbewijzen	5.219.047	0	0	5.219.047
Fondsen	1.349.954	1.349.954	0	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	6.569.001	1.349.954	0	5.219.047
<i>Tegen geamortiseerde kostprijs</i>				
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Fondsen	0	0	0	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Afdekkingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	0	0	0	0
Swaptions	37.189.365	0	37.189.365	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	37.189.365	0	37.189.365	0
<i>Aangehouden voor verkoop</i>				
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2018

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	20.146.379	0	20.146.379	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	20.146.379	0	20.146.379	0
<i>Afdekkingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	555.456.248	0	555.456.248	0
Swaptions	0	0	0	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	555.456.248	0	555.456.248	0

Reële waarde van de financiële activa 2017

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
<i>Tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening</i>				
Kredieten	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	22.502.871	0	22.502.871	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	22.502.871	0	22.502.871	0
<i>Voor verkoop beschikbaar</i>				
Schuldbewijzen	1.539.668.912	1.509.929.634	22.074.941	7.664.337
Fondsen	6.392.449	6.392.450	0	0
Andere	9.406.806	0	0	9.406.806
TOTAAL	1.555.468.167	1.516.322.084	22.074.941	17.071.143
<i>Afdekkingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	21.701.757	0	21.701.757	0
Swaptions	1.011.991	0	1.011.991	0
Caps	980.792	0	980.792	0
TOTAAL	23.694.540	0	23.694.540	0
<i>Aangehouden voor verkoop</i>				
Terreinen en gebouwen	0	0	0	0
TOTAAL	0	0	0	0

Reële waarde van de financiële verplichtingen 2017

	Totaal	Level 1	Level 2	Level 3
<i>Aangehouden voor handelsdoeleinden</i>				
Schuldbewijzen	0	0	0	0
Derivaten	21.816.745	0	21.816.745	0
Andere	0	0	0	0
TOTAAL	21.816.745	0	21.816.745	0
<i>Afdekkingsderivaten</i>				
Interest Rate Swaps	602.013.078	0	602.013.078	0
Swaptions	0	0	0	0
Caps	0	0	0	0
TOTAAL	602.013.078	0	602.013.078	0

Financiële activa en verplichtingen waarvoor geen genoteerde prijs beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van de marktwaarderingen van gerenommeerde externe financiële tegenpartijen. Deze marktwaarderingen worden systematisch gecontroleerd door het departement financiële markten en door de back office. Omwille van gebrek aan marktprijzen, worden 2 obligaties gewaardeerd op basis van een modelprijs. Voor deze obligaties worden de cashflows van de obligaties gewaardeerd op basis van de spread van liquide obligaties van dezelfde emittent.

Betreffende derivaten wordt de marktwaarde als volgt bepaald: voor de renteswaps gebeurt de waardering sinds 2013 op basis van de EONIA curve. Voor de caps en swaptions wordt gebruik gemaakt van de marktvolatiliteiten van verschillende tegenpartijen. Vervolgens gebeurt de marktwaardering van de optie op basis van de karakteristieken van het onderliggende derivaat.

Een sensitiviteitsanalyse van de globale portefeuille gebeurt op maandelijks basis. Zowel het renterisico als het spreadrisico wordt hierbij gemeten en getoetst aan door de Raden van Bestuur opgelegde limieten. Het renterisico wordt gemeten via een cumulatieve nominale rente gap. Het spreadrisico wordt berekend op basis van een spread value-at-risk (Spread VaR) met een betrouwbaarheidsinterval van 99,5%, een risicoperiode van 3 maand en op basis van historisch gemeten kredietspreads per obligatieklasse over meerdere jaren. Op 31 december 2018 meten we een spread VaR van 26,3 miljoen EUR op de globale portefeuille.

Het renterisico en het spreadrisico voor de obligaties onder level 3 zijn beperkt, vooreerst omwille van het geïnvesteerd bedrag van 5,2 miljoen EUR en vervolgens omdat de meeste obligaties een vlottende coupon betalen.

Op basis van een renteschok van 200bp berekenen we een beperkte impact van minder dan 0,1 miljoen EUR. De spread VaR is verwaarloosbaar.

Tenslotte zijn er nog de investeringen in de private equity portefeuille en gecatalogeerd onder reële waarde via OCI ten belope van 8,8 miljoen EUR (level 3) en de investeringen in fondsen ten belope van 1,4 miljoen EUR (level 1).

Voor de assumpties die gebruikt worden voor de berekeningen van Level 3 werden er in 2018, naast de normale marktwaarde aanpassingen, geen materiële aanpassingen doorgevoerd.

In 2018 en 2017 vonden er geen significante transferts van financiële activa of verplichtingen plaats tussen de verschillende levels.

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van 2018.

31/12/2018	Voor verkoop beschikbare		Tegen reële waarde via OCI		Tegen reële waarde via Winst-en	
	Schuldbewijzen	Andere	Andere	Fondsen	Schuldbewijzen	Fondsen
Openingsbalans	7.664.337	9.406.806	0	0	0	0
Resultaten						
<i>via gerealiseerde resultaten</i>	0	0	515.000	0	369.125	0
<i>via niet-gerealiseerde resultaten</i>	0	0	-169.570	0	-92.830	0
Aankopen	0	0	938.511	0	0	0
Verkopen	0	0	-1.836.676	0	0	0
Op eindvervaldag gekomen	0	0	0	0	0	0
Transfers in/uit Level 3	-7.664.337	-9.406.806	9.406.806	0	4.942.752	0
Eindbalans	0	0	8.854.071	0	5.219.047	0

Onderstaande tabel geeft de evolutie van level 3 weer van 2017 :

31/12/2017	Voor verkoop beschikbare financiële activa	
	Schuldbewijzen	Andere
Openingsbalans	9.932.117	7.911.752
Resultaten		
<i>via gerealiseerde resultaten</i>	99.125	0
<i>via niet-gerealiseerde resultaten</i>	52.982	1.651.310
Aankopen	0	407.744
Verkopen	0	-14.000
Op eindvervaldag gekomen	-2.419.887	-550.000
Transfers in/uit Level 3	0	0
Eindbalans	7.664.337	9.406.806

Een bedrag van 0,37 miljoen EUR uit de winst- en verliesrekening heeft betrekking op financiële activa in level 3 die zich per 31 december 2018 nog in portefeuille bevinden. Dit bedrag heeft uitsluitend betrekking op het renteresultaat afkomstig van de vastgoedcertificaten.

In de private equity portefeuille waren er in totaal 1,8 miljoen EUR aan vervallen investeringen met realisatie van 0,52 miljoen EUR resultaat. Er werden voor 0,9 miljoen EUR trekkingen gedaan op de goedgekeurde nieuwe dossiers.

14. Saldering van financiële activa en verplichtingen

Om het risico bij het afsluiten van derivaten te beperken, wordt met iedere financiële tegenpartij een ISDA Master Agreement, een CSA (Credit Support Annex) en een GMRA (Global Master Repurchase Agreement) afgesloten. Deze contracten bepalen immers dat bij falen een netting mag gebeuren van alle rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de derivatenhandel met deze tegenpartij. Het risico wordt nog verder beperkt door de contractuele verplichting om een cashwaarborg te plaatsen bij een negatieve netto marktwaarde van de portefeuille derivaten. Bij een positieve netto marktwaarde ontvangt men cashwaarborg.

Er blijft ten allen tijde een residueel risico vermits bij het falen van een tegenpartij, waarmee derivaten werden afgesloten, een nieuwe tegenpartij dient gezocht te worden waarbij de vervangingskost de cashwaarborg kan overschrijden.

Om het risico op de derivatenhandel verder te beperken, worden nieuwe transacties afgewikkeld via een centrale tegenpartij via een lidmaatschap bij een Clearing Member. Vooral het tegenpartijrisico wordt hierdoor sterk vermindert.

De volgende tabel geeft een overzicht van de financiële activa en verplichtingen waarop een afdwingbare ISDA master netting overeenkomst van toepassing is. Dit is van toepassing op derivaten-transacties en op verkoop-terugkoopovereenkomsten. De ISDA conventie voldoet niet aan de criteria om financiële activa en verplichtingen te salderen op de balans, maar het laat toe om alle rechten en verplichtingen tegenover een tegenpartij te netten in het geval dat deze tegenpartij in gebreke blijft.

31/12/2018	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Saldering onder bepaalde voorwaarden		
				Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	57.772.769	0	57.772.769	37.128.629	20.258.062	386.076
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0	0	0	0	0	0
Totaal actief	57.772.769	0	57.772.769	37.128.629	20.258.062	386.076
Financiële verplichtingen						
Derivaten	575.803.604	0	575.803.604	37.128.629	538.555.338	119.637
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	6.436.910	0	6.436.910	0	6.507.257	0
Totaal passief	582.240.514	0	582.240.514	37.128.629	545.062.595	49.290

31/12/2017	Bruto bedragen, voor eventuele saldering op de balans	Bedragen effectief gesaldeerd op de balans	Netto bedragen op de balans, inclusief saldering	Saldering onder bepaalde voorwaarden		
				Bedragen die gesaldeerd worden in het kader van een conventie	Verkregen of gegeven garanties, inclusief cash collateral	Netto bedrag, na elk effect van saldering
(in EUR)						
Financiële activa						
Derivaten	46.197.411	0	46.197.411	44.144.987	2.052.424	0
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	0	0	0	0	0	0
Totaal actief	46.197.411	0	46.197.411	44.144.987	2.052.424	0
Financiële verplichtingen						
Derivaten	623.915.832	0	623.915.832	44.144.987	579.770.845	0
Verkoop- en terugkoopovereenkomsten	8.108.497	0	8.108.497	0	8.229.067	0
Totaal passief	632.024.329	0	632.024.329	44.144.987	587.999.912	0

De verkregen en gegeven garanties bestaan volledig uit cashwaarborgen. Het garantiebedrag wordt gereguleerd en is bijgevolg juridisch afdwingbaar op basis van een « Credit Support Annex » (CSA)-overeenkomst die wordt toegevoegd aan de ISDA overeenkomst.

15. Eigen Vermogen

De samenstelling van het eigen vermogen per 31 december 2018 is als volgt:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Aandelenkapitaal	818.709.491	829.133.639
Herwaarderings-reserve: Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd tegen reële waarde door middel van niet-gerealiseerde resultaten	3.603.752	50.787.709
Actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-529.032	-853.885
Reserves	279.458.538	248.201.631
Nettowinst van het boekjaar	65.794.729	49.947.568
Minderheidsbelangen	0	0
Totaal eigen vermogen	1.167.037.480	1.177.216.662

Onderstaande tabel schetst de evolutie van het aandelenkapitaal in 2018 en 2017:

(in EUR)	2018		2017	
	aantal aandelen	kapitaal	aantal aandelen	kapitaal
Openingsbalans	66.865.616	829.133.638	67.643.117	838.774.650
- aandelen op naam	0	0	0	0
- coöperatieve aandelen	66.865.616	829.133.638	67.643.117	838.774.650
Mutaties	-840.657	-10.424.146	-777.501	-9.641.012
- toe- en uitredingen van coöperatoren	-840.657	-10.424.146	-777.501	-9.641.012
- andere	0	0	0	0
Eindbalans	66.024.959	818.709.492	66.865.616	829.133.638
- aandelen op naam	0	0	0	0
- coöperatieve aandelen	66.024.959	818.709.492	66.865.616	829.133.638

De coöperatieve aandelen hebben een nominale waarde van 12,40 EUR per aandeel. Alle aandelen zijn volstort.

Het kapitaal van Crelan bestaat enkel nog uit coöperatieve aandelen.

De reserves uit herwaardering hebben betrekking op de niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de voor verkoop beschikbare financiële activa en op actuariële winsten en verliezen bij pensioenplannen. De andere reserves hebben betrekking op statutaire reserves en ingehouden winsten. De evolutie van de niet gerealiseerde winsten en verliezen uit voor verkoop beschikbare financiële activa wordt in onderstaande tabel weergegeven:

(in EUR)	Bruto	Uitgestelde belastingen	Totaal
Openingsbalans 01/01/2018	5.193.100	-1.536.119	3.656.980
Herwaardering van de activa	-55.914	26.934	-28.978
Verkochte en vervallen effecten	-34.435	10.185	-24.249
Aangelegde waardeverminderingen	0	0	0
Reële waarde-afdekking micro hedge	0	0	0
Reële waarde-afdekking macro hedge	0	0	0
Andere	0	0	0
Eindbalans 31/12/2018	5.102.750	-1.498.998	3.603.753

16. Verzekeringscontracten

Crelan Insurance commercialiseert sinds september 2007 uitsluitend risicoverzekeringen van het type "schuldsaldo verzekering", "tijdelijke overlijdensverzekeringen" en "financieringssaldoverzekering".

Doelgroep van een schuldsaldo verzekering zijn personen of vennootschappen die een lening afsluiten en de gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de lening in geval van overlijden van (één van) de lening nemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren.

De schuldsaldo verzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op (een percentage van) de verwachte evolutie van het nog openstaande saldo van een lening. Daarnaast is het ook mogelijk voor de verzekeringnemer één of meerdere aanvullende verzekeringen te onderschrijven. Deze mogelijke aanvullende verzekeringen dekken de risico's « overlijden door ongeval », « opeenvolgend overlijden » en « arbeidsongeschiktheid ». De aanvullende verzekering arbeidsongeschiktheid wordt niet meer gecommmercialiseerd sinds 1 januari 2010.

Doelgroep van een financieringssaldoverzekering zijn personen of vennootschappen die een krediet (lening op afbetaling) afsluiten en de gehele terugbetaling van de lening op afbetaling in geval van overlijden van (één van) de lening nemers of bedrijfsleiders (in geval de lening wordt afgesloten door een vennootschap) willen laten verzekeren. De financieringssaldoverzekering voorziet bij overlijden van de verzekerde, of bij het eerste overlijden van twee verzekerden, een uitkering van een vast bedrag dat bij de onderschrijving gealigneerd wordt op de som van de terug te betalen mensualiteiten van de lening op afbetaling. Maandelijks neemt het verzekerd kapitaal af met één maandelijks afbetaling.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verzekeringsverplichtingen, herverzekeringssactiva, baten en lasten die voortvloeien uit de verzekeringscontracten:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Bruto technische voorzieningen		
Voorziening van de verzekeringscontracten	50.354.756	45.911.137
Voorziening voor schadegevallen	1.533.432	2.087.269
Aandeel van de herverzekeraar		
Voorziening van de verzekeringscontracten	0	0
Voorziening voor schadegevallen	1.314.256	1.764.545
Premies		
Brutopremies	28.110.768	26.711.324
Uitgaande herverzekeringspremies	5.816.044	4.990.967
Uitkeringen		
Bruto	6.448.939	5.157.536
Deel van de herverzekeraars	5.060.124	4.101.791

De bruto technische voorzieningen, alsook het aandeel van de herverzekeraar, worden in de balans opgenomen onder de rubriek « voorzieningen ».

Onderstaande tabel detailleert de mutaties in de technische voorzieningen in de loop van 2018 en 2017:

(in EUR)	2018		2017	
	Bruto	Herverzekeraar	Bruto	Herverzekeraar
Beginsaldo	47.998.406	1.764.545	42.380.847	1.539.568
Brutopremies	28.110.768	0	26.711.324	0
Afhoudingen op premies	-4.538.727	0	-4.331.990	0
Onttrokken risicopremies	-18.480.579	0	-16.431.522	0
Onttrokken kosten	-1.053.557	0	-951.098	0
Toegekende renteopbrengsten	1.176.872	0	1.109.550	0
Uitkeringen (wijziging reserves)	-1.441.004	-450.289	-501.257	224.977
Overige	116.010	0	12.551	0
Eindsaldo	51.888.189	1.314.256	47.998.406	1.764.545

De technische voorziening werd per einde 2018 als voldoende ingeschat. Voor de schuldsaldo-verzekering bepalen de Algemene Voorwaarden dat de tarieven (waaronder deze voor de risicopremies, de diverse tariefkosten en de technische interestvoeten) kunnen aangepast worden door de verzekeraar in het kader van een algemene tariefherziening voor de categorie verzekeringen waartoe de overeenkomst behoort of indien de wettelijke of reglementaire verplichtingen dit opleggen.

Deze herziening is mogelijk:

- indien de verzekeraar van oordeel is dat het evenwicht van de verzekerde portefeuille in gevaar wordt gebracht door een stijging van de risicograad van de betreffende verzekerde gebeurtenis(sen) bij de bevolking, de populatie van de Belgische verzekeringsmarkt of in de eigen portefeuille
- indien zich omstandigheden voordoen die de verzekeraar volgens de wet toelaten om over te gaan tot een tariefaanpassing
- indien hij kan aantonen dat de kostprijs om een overeenkomst te beheren gestegen is sinds de onderschrijvingsdatum van de overeenkomst
- indien de toegepaste interestvoet niet langer marktconform is.

Dit betekent dat bij een eventuele ontoereikendheid van de voorzieningen om de toekomstige contractuele kasstromen te dekken, de maatschappij wettelijk gezien de mogelijkheid heeft om een tariefherziening door te voeren.

17. Bezwaarde activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde en niet-bezwaarde activa in 2018 en 2017:

31/12/2018 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	162.873.940	1.289.628.495
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	0	0
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	0	0
Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	674.536.202	17.574.911.769
Andere activa	0	688.242.996
Totaal Activa	837.410.142	19.552.783.260

31/12/2017 (in EUR)	Boekwaarde van de bezwaarde activa	Boekwaarde van de niet- bezwaarde activa
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	156.090.565	1.134.690.961
Voor verkoop beschikbare financiële activa	37.551.784	1.517.916.383
Activa aangehouden tot einde looptijd	0	37.895.896
Leningen en vorderingen	709.738.447	15.759.361.054
Andere activa	0	619.858.642
Totaal Activa	903.380.796	19.069.722.936

Eind 2018 werd 4,11% van de totale activa als bezwaard beschouwd (2017 : 4,52%). Deze activa kunnen niet onmiddellijk gebruikt worden door de Groep om toekomstige financiering te ondersteunen. De voornaamste bezwaarde activa binnen de Groep hebben in 2018 betrekking op :

- De monetaire reserve geplaatst bij de Nationale Bank van België (162,9 miljoen EUR)
- Effecten die als onderpand dienen in terugkoop-overeenkomsten opgenomen aan marktwaarde (6,4 miljoen EUR)
- Effecten die als onderpand geplaatst werden bij de Nationale Bank van België, in het kader van het betalingsverkeer (32,6 miljoen EUR)
- Gestorte cash collaterals in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (635,1 miljoen EUR).

Binnen de Groep is er geen ontvangen onderpand dat bezwaard of beschikbaar voor bezwaring is.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de bezwaarde activa en daarmee verbonden verplichtingen:

31/12/2018 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	575.602.626	636.349.062
Deposito's	0	0
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0	0
Andere financiële verplichtingen	0	0
Terugkoop overeenkomsten	6.436.910	5.601.390
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	181.719.129	195.459.690
Totaal	763.758.665	837.410.142

31/12/2017 (in EUR)	Verbonden verplichtingen of voorwaardelijke verplichtingen	Bezwaarde activa en bezwaarde ontvangen onderpand
Derivaten	623.829.824	709.738.447
Deposito's	0	0
In schuldbewijzen belichaamde schulden	0	0
Andere financiële verplichtingen	0	0
Terugkoop overeenkomsten	8.108.497	8.229.067
Andere (voorwaardelijke) verplichtingen	175.728.995	185.413.282
Totaal	807.667.316	903.380.797

De andere verplichtingen zijn allen voorwaardelijk en worden dus niet in de balans opgenomen. Het betreft onder andere de voorwaardelijke verplichtingen verbonden met de monetaire reserves en effecten als onderpand bij de Nationale Bank van België.

4.22.1.7. Toelichting bij de resultatenrekening

4.22.1.7.1. Jaarrekening 2016

1. Rentebaten en rentelasten

De uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten per 31 december wordt in onderstaande tabel weergegeven:

in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Rentebaten		
Zichtrekeningen bij centrale banken	0,00	46.400,97
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	2.723.074,05	2.969.005,26
Voor verkoop beschikbare financiële activa	49.067.650,45	75.037.890,51
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	465.835.539,74	534.535.826,04
Derivaten gebruikt ter afdekking	16.331.948,53	28.603.283,38
Andere	38.393,45	0,00
Totaal rentebaten	533.996.606,22	641.192.406,16
Rentelasten		
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	1.893.226,30	2.179.900,03
Deposito's	44.503.154,93	81.308.020,02
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	60.970.106,44	75.642.024,25
Achtergestelde verplichtingen	13.871.299,58	14.123.133,34
Interestkosten op financieel actief	4.921.497,66	1.382.244,17
Derivaten gebruikt ter afdekking	141.171.867,08	137.462.525,13
Totaal rentelasten	267.331.151,99	312.097.846,94
Nettorentebaten	266.665.454,23	329.094.559,22

De neerwaartse trend wordt veroorzaakt door zowel een daling in de rentebaten als in de rentelasten. Dit resulteerde in een netto impact van -62,4 miljoen euro op het netto renteresultaat. De impact hierin door de verkoop van Keytrade Bank bedraagt -22,8 miljoen euro. (Renteresultaat Keytrade 2016 : 11,8 miljoen euro tegenover 34,7 miljoen euro in 2015).

De daling van de rentebaten met 107,2 miljoen euro heeft hierin het grootste aandeel. Dit was grotendeels het gevolg van voor verkoop beschikbare financiële activa (-26 miljoen euro) en leningen en vorderingen (-68,7 miljoen euro). De aanhoudende lage rentevoeten op de financiële markten hebben ook in 2016 hun stempel gedrukt op de rente-inkomsten. De herfinancieringen van bestaande kredieten bleef net zoals in 2015 op een zeer hoog niveau. De wederbeleggingsvergoedingen gerelateerd aan deze herfinancieringen bedroegen 18,6 miljoen euro (2015: 16,7 miljoen euro) en waren niet in staat om de verminderde rentebaten te compenseren.

De rentelasten daalden met 44,8 miljoen euro. De deposito's vertegenwoordigen een daling 36,8 miljoen euro. Deze daling kan verklaard worden door de daling van de rentevoeten op deposito's doorheen de voorbije jaren. Een daling van de rentevoeten houdt dus een kostenbesparing in voor de korte termijn financieringsbronnen van de bank.

De rentelasten uit andere financiële verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op negatieve interesten betaald voor plaatsingen bij kredietinstellingen en bij de Nationale Bank.

De verkoop van Keytrade Bank is mede verantwoordelijk voor de daling van de rentebaten en -lasten, daar het resultaat van Keytrade maar is opgenomen voor de eerste 5 maanden van 2016.

2. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De baten en lasten uit provisies en vergoedingen zijn per 31 december als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Effecten		
- uitgiften	8.775.625,34	14.792.950,42
- aan- en verkooporders	17.097.659,70	31.361.330,77
- overige	338.302,01	656.087,39
Trust- en zaakwaarnemende activiteiten		
- vermogensbeheer	462.733,90	413.853,52
- bewaring	859.893,72	1.074.723,82
Verplichtingen uit hoofde van leningen	3.637.163,67	3.584.837,46
Betalingsdiensten	26.048.767,52	24.167.177,81
Overige financiële diensten	31.343.698,51	30.033.581,86
Totale baten uit provisies en vergoedingen	88.563.844,37	106.084.543,05
Commissies betaald aan tussenpersonen (acquisitiekosten)	84.706.349,12	97.764.292,37
Clearing en afwikkeling	621.399,53	1.956.513,00
Overige financiële diensten	2.633.660,26	5.781.369,80
Totale lasten in verband met provisies en vergoedingen	87.961.408,91	105.502.175,17
Nettobaten uit provisies en vergoedingen	602.435,46	582.367,88

Zowel de betaalde commissies als de ontvangen commissies kennen een sterke daling tegenover vorig jaar met een quasi onveranderd resultaat als gevolg. Door de verkoop van Keytrade Bank sinds juni 2016 dalen de nettocommissies met 14,1 miljoen euro. Deze daling wordt volledig gecompenseerd door een stijging van de netto commissies van Crelan en Europabank. De betaalde commissielonen aan agenten zijn aanzienlijk gedaald als gevolg van barema-aanpassingen.

3. Dividenden

Onderstaande tabel detailleert de ontvangen dividenden in de loop van 2016:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	0,00	0,00
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.678.636,60	8.748,75
Totaal dividenden	1.678.636,60	8.748,75

Eind 2016 heeft de Groep een dividend ontvangen van 1,67 miljoen euro op de participatie van Visa Belgium. Van dit bedrag vertegenwoordigt 0,63 miljoen euro een dividend in natura.

4. Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Gerealiseerde winsten		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	17.725,25	1.037.913,71
Leningen en vorderingen	2.963.511,07	799.621,81
Totaal gerealiseerde winsten	2.981.236,32	1.837.535,52
Gerealiseerde verliezen		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	24.644,10	153.884,80
Leningen en vorderingen	0,00	0,00
Totaal gerealiseerde verliezen	24.644,10	153.884,80
Totaal	2.956.592,22	1.683.650,72

De gerealiseerde winsten en verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa hebben voornamelijk betrekking op meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa.

De gerealiseerde winsten op leningen en vorderingen hebben betrekking op verkochte afgeschreven kredieten. De verkoop van deze kredieten is gestart eind 2013 en wordt verdergezet in 2016. Het betreft voornamelijk dubieuze kaskredieten en leningen op afbetaling die in het verleden definitief werden afgeboekt.

5. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december. De daling in valutahandel is volledig toe te schrijven aan de verkoop van Keytrade Bank.

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Rente-instrumenten	-809.155,75	-102.072,54
Valutahandel	1.102.085,16	4.052.645,83
Totaal	292.929,41	3.950.573,29

6. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	van de periode	cumulatief	van de periode	cumulatief
Totaal	0,00	0,00	-2.358,72	0,00
ten gevolge van:				
- marktrisico	0,00	0,00	-2.358,72	0,00
- kredietrisico	0,00	0,00	0,00	0,00
Waardeverandering gerelateerde kredietderivaten	0,00	0,00	0,00	0,00

Crelan paste in 2015 slechts voor 1 krediet de fair value option toe. Dit krediet is vorig jaar vervallen. Voor 2016 werd de fair value option niet gehanteerd.

7. Winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties

Voor meer toelichting bij de winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties verwijzen wij naar noot 14 van de toelichting op de balans.

8. Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gerealiseerde winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Winsten		
Materiële vaste activa	18.083,60	27.300,54
Verliezen		
Materiële vaste activa	0,00	34.942,10
Totaal winsten en verliezen	18.083,60	-7.641,56

De winsten voortvloeiend uit materiële vaste activa hebben voornamelijk betrekking op de verkoop van rollend materieel. Er werd geen verlies gerealiseerd op de verkoop van materiële vaste activa tijdens 2016.

9. Andere exploitatiebaten en -lasten

De netto-exploitatiebaten kunnen als volgt gedetailleerd worden per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten	13.319.132,31	12.688.416,41
Bijdragen m.b.t. deposito's	3.430.441,76	3.734.364,90
Brutopremies op verzekeringscontracten	20.598.960,09	21.230.707,92
Ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij	4.312.921,49	5.334.143,83
Andere exploitatiebaten	9.086.081,05	8.906.756,31
Totaal exploitatiebaten	50.747.536,70	51.894.389,37
Fraude	-24.495.222,10	-44.620.268,00
Recuperatie van de verzekering op de fraude	10.000.000,00	0,00
Andere exploitatielasten	-800.135,55	-1.811.034,34
Totaal exploitatielasten	-15.295.357,65	-46.431.302,34
Totaal netto-exploitatiebaten	35.452.179,05	5.463.087,03

De andere exploitatiebaten hebben voornamelijk betrekking op gerecupereerde kosten ten opzichte van agenten.

Begin 2016 werd er bij Crelan een fraudegeval ontdekt, waarbij de verliezen in 2016 opliepen tot 24,5 miljoen euro. Dit werd gedeeltelijk geneutraliseerd door een recuperatie via de verzekering voor 10 miljoen euro. In 2015 werd er hiervoor al 44,6 miljoen euro ten laste genomen.

Het aandeel van de fraude in 2016 was dus 30,1 miljoen euro lager dan in 2015. Hierdoor kennen we een algemene stijging van de netto-exploitatiebaten in 2016 van 30 miljoen euro.

10. Administratiekosten

10.1. Personeelskosten

Over het boekjaar 2016 had de Groep gemiddeld 1.225,84 voltijds equivalente werknemers in dienst (2015: 1.333,51).

De daling van het personeelsbestand is zichtbaar in de personeelskosten. Alle rubrieken vertonen een verminderde kost in vergelijking met 2015. In totaal bedraagt de besparing op de personeelskosten ongeveer 13 miljoen euro. De kosten van Keytrade Bank zijn maar opgenomen gedurende de eerste 5 maanden van het jaar en dragen dus bij aan de daling van de personeelskosten.

De totale personeelskosten kunnen als volgt uitgesplitst worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Bezoldigingen	72.217.088,23	78.948.201,24
Sociale lasten	21.517.170,66	23.270.440,90
Premies voor bovenwettelijke verzekeringen	7.355.166,51	7.414.219,07
Rust- en overlevingspensioenen en soortgelijke uitgaven	73.356,95	108.642,96
Andere	1.249.894,95	5.637.490,01
Totaal personeelskosten	102.412.677,30	115.378.994,18

10.2. Algemene en administratieve uitgaven

De algemene en administratieve uitgaven kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Marketingkosten	11.377.504,19	15.531.742,38
Honoraria	8.779.699,05	10.776.048,75
IT-uitgaven	32.336.265,15	23.326.328,30
Huurgelden	2.329.955,34	3.376.788,94
Bedrijfsbelastingen	21.103.855,22	27.086.083,59
Depositobescherming en resolutiefonds	20.088.662,00	16.080.708,53
Andere	47.159.535,41	43.235.357,72
Totaal	143.175.476,36	139.413.058,21

De stijging van de administratieve uitgaven van 3,8 miljoen euro vertaalt zich in :

- Door de verkoop van Keytrade Bank zien we een daling van 9,1 miljoen euro in de administratieve uitgaven, gezien deze kosten van Keytrade maar tot eind mei 2016 werden verrekend.

- Bij Crelan zien we een stijging in de digitalisatiekosten van 12,2 miljoen euro. Dit geldt ook voor de kosten met betrekking tot outsourcing en consultancy in het kader van de reorganisatie en een project om de veiligheid van de bank te verhogen.

De bedrijfsbelastingen bevinden zich in de « Bedrijfsbelastingen » en « Depositobescherming en resolutiefonds » en bedragen 39,7 miljoen euro (2015: 41,3 miljoen euro).

De overige kosten hebben voornamelijk betrekking op het onderhoud en de reparatie van de vaste activa (4,7 miljoen euro), verzekeringsfondsen en verschillende bijdragen en uitgaven.

11. Bijzondere waardeverminderingen

De bijzondere waardeverminderingen hebben voor een bedrag van 34,6 miljoen euro (2015: 18 miljoen euro) betrekking op leningen en vorderingen en voor een bedrag van 254.999,59 euro (2015: -488.986,49 euro) op de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa.

Voor meer informatie met betrekking tot de bijzondere waardeverminderingen op financiële activa verwijzen wij naar noot 4.3 en noot 4.5.

Er werden in 2016 en in 2015 geen waardeverminderingen geboekt op materiële vaste activa.

12. Winstbelastingen

Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de winstbelastingen in actuele en uitgestelde belastingen:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Actuele belastingen	13.042.945,64	19.923.673,73
Uitgestelde belastingen	1.386.117,51	-11.993.235,65
Totaal winstbelastingen	14.429.063,15	7.930.438,08

De belastbare winst omvat baten die niet onderworpen zijn aan de winstbelasting evenals lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn.

Onderstaande tabel geeft een gedetailleerder zicht op de relatie tussen de wettelijke en de effectieve winstbelasting:

(in EUR)	31/12/2016		31/12/2015	
	Belastingvoet	Belastinglast	Belastingvoet	Belastinglast
Winst voor belastingen		69.622.446,59		48.524.780,59
Wettelijk belastingtarief	33,99%	23.664.669,60	33,99%	16.493.572,92
Fiscale gevolgen van belastingtarieven in andere belastingjurisdicties	-0,15%	-104.838,90	-0,05%	-22.175,00
Fiscale gevolgen van de notionele intrestafrek	-2,25%	-1.566.825,13	-1,49%	-725.068,83
Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten	-10,53%	-7.329.999,65	-17,42%	-8.454.260,09
Fiscale gevolgen van lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn	1,25%	871.320,11	1,94%	941.092,61
Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belastingvorderingen	0,00%	0,00	0,00%	0,00
Fiscale gevolgen van de bewegingen van voorzieningen of reserves	41,02%	28.556.890,92	-2,50%	-1.211.611,79
Boekhoudkundige eliminaties	29,98%	20.873.780,84	-0,60%	-292.554,63
Afzonderlijk belaste meerwaarden	-73,64%	-51.271.289,74	0,00%	0,00
Andere	1,06%	735.355,10	2,48%	1.201.443,13
Effectieve belastinglast van het boekjaar	20,72%	14.429.063,15	16,34%	7.930.438,08

Het wettelijke belastingtarief is gebaseerd op de wettelijke Belgische belastingvoet van 33,99%. Dit bestaat uit het belastingtarief van 33% met een aanvullende crisisbelasting van 3%. De effectieve belastingvoet bedraagt 20,72% wat een stijging inhoudt in vergelijking met vorig jaar.

13. Vergoeding van de commissaris

Onderstaande tabel detailleert de vergoeding van het college van commissarissen van de Groep voor het boekjaar:

(in EUR)	31/12/2016
1. Bezoldiging van de commissaris(sen)	353.000,00
2. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door de commissaris(sen)	144.052,00
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	45.703,00
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0,00
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	98.349,00
3. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door personen met wie de commissaris(sen) verbonden is (zijn)	416.154,98
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0,00
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0,00
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	416.154,98
Totaal erelonen betaald aan de revisoren	913.206,98

De door Deloitte verleende diensten werden goedgekeurd door het Audit Comité.

14. Informatieverschaffing over verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2016 heeft Crelan een uitstaand bedrag van 3,8 miljoen euro leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité. Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Aan de leden van de Raad van Bestuur werden volgende vergoedingen uitbetaald in 2016 en 2015:

(in EUR)	2016	2015
Korte termijn personeelsbeloningen	5.267.691,18	4.722.881,60
Vergoedingen na uitdiensttredingen	1.559.856,82	855.930,68
Andere langetermijn personeelsbeloningen	0,00	0,00
Ontslagvergoedingen	0,00	0,00
Op aandelen gebaseerde betalingen	0,00	0,00
Totaal	6.827.548,00	5.578.812,28

4.22.1.7.2. Jaarrekening 2017

1. Rentebaten en rentelasten

De uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten per 31 december 2017 wordt in onderstaande tabel weergegeven:

in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Rentebaten		
Zichtrekeningen bij centrale banken	0	0
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	2.406.242	2.723.074
Voor verkoop beschikbare financiële activa	24.511.887	49.067.650
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	427.320.781	465.835.540
Derivaten gebruikt ter afdekking	7.401.469	16.331.949
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	38.582	0
Andere	31.242	38.393
Totaal rentebaten	461.710.203	533.996.606
Rentelasten		
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	4.955.775	1.893.226
Deposito's	33.925.796	44.503.155
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	32.013.555	60.970.106
Achtergestelde verplichtingen	12.273.849	13.871.300
Interestkosten op financieel actief	7.232.674	4.921.498
Derivaten gebruikt ter afdekking	106.493.841	141.171.867
Andere	149.741	0
Totaal rentelasten	197.045.231	267.331.152
Nettorentebaten	264.664.972	266.665.454

Het aanhoudend lage rentepeil blijft de rentebaten onder druk zetten maar vertaalt zich niet in een even sterke daling van de rentelasten. Toch daalt de NII met 'slechts' EUR 2 Mio. Dit is in feite een te gunstige voorstelling van de achterliggende reële evolutie. De reden hiervan schuilt in de rentewinst van 2016: de herschikkingen binnen de swapportefeuille van Crelan NV verhoogden de rentekosten van de derivaten (met EUR 23,6 Mio) en drukten de rentewinst van 2016.

De daling van de rentebaten met EUR 72 Mio of 14% doet zich voor EUR 38,5 Mio voor in de kredieten. Een deel hiervan is te wijten aan de in 2017 lagere wederbeleggingsvergoedingen, maar de gevolgen van de prepayments en herfinancieringen in 2015 en 2016 zijn eveneens duidelijk voelbaar, naast de lage rentevoorzwaarden van nieuwe kredietdossiers. De inkomsten uit de bancaire beleggingsportefeuille krimpen ook verder. Op de eerste plaats ten gevolge van de verkoop van Keytrade Bank NV waarvoor in 2016 nog 5 maanden in het resultaat werden opgenomen. Daarnaast is de resterende portefeuille in volume gedaald en hebben de nieuw aangekochte effecten een lagere couponrente. De EUR 8,9 Mio lagere opbrengsten uit de derivaten gebruikt ter afdekking worden in hoofdzaak veroorzaakt door de lage kortetermijnrente.

De rentelasten dalen met EUR 70,3 Mio. Hiervan vertegenwoordigen de kasbons een groot deel; de kost halveert bijna (EUR -29 Mio) door de forse volumedaling. Een belangrijk deel van de betreffende portefeuille kwam op eindvervaldag en hiervan is gemiddeld slechts 23% herbelegd door het lage rentepeil. De rentekost van de deposito's daalt EUR 10,6 Mio. Dit is minder sterk dan vorig jaar het geval was (EUR -36,8 Mio). De verklaring is het gegeven dat de rentetarieven van de spaarrekeningen nog dichter aansluiten bij de wettelijk bepaalde bodentarieven waardoor er nauwelijks ruimte overblijft voor tariefdalingen.

De rentelasten uit andere financiële verplichtingen hebben voornamelijk betrekking op negatieve interesten betaald voor plaatsingen bij kredietinstellingen en bij de Nationale Bank. De sterke afname van de rentelasten van de derivaten gebruikt ter afdekking is – zoals al vermeld – voor een deel het gevolg van de swapherschikkingen die in 2016 plaatsvonden maar is ook te danken aan andere elementen zoals het rentepeil en het uitstaande volume van swaps.

2. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De baten en lasten uit provisies en vergoedingen zijn per 31 december 2017 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Effecten		
- uitgiften	14.633.238	8.775.625
- aan- en verkooporders	8.808.185	17.097.660
- overige	278.399	338.302
Trust- en zaakwaarnemende activiteiten		
- vermogensbeheer	507.862	462.734
- bewaring	886.217	859.894
Verplichtingen uit hoofde van leningen	586.387	3.637.164
Betalingsdiensten	36.714.015	26.048.767
Overige financiële diensten	32.943.657	31.343.698
Totale baten uit provisies en vergoedingen	95.357.960	88.563.844
Commissies betaald aan tussenpersonen (acquisitiekosten)	93.692.842	84.706.349
Clearing en afwikkeling	0	621.400
Overige financiële diensten	789.705	2.633.660
Totale lasten in verband met provisies en vergoedingen	94.482.547	87.961.409
Nettobaten uit provisies en vergoedingen	875.413	602.435

De ontvangen commissies nemen sterk toe, wat te danken is aan het betalingsverkeer. De hogere inkomsten uit het betalingsverkeer zijn te danken aan de hogere activiteit (ook bij Europabank NV, bijvoorbeeld toename van de fee-inkomsten Cards Acquiring) en aan de gewijzigde tariefstructuur bij Crelan NV vanaf het tweede kwartaal van 2017. Langs de kant van de effectenhandel zien we globaal genomen een lichte daling. De daling van de aan- en verkooporders is het gevolg van de verkoop van Keytrade Bank NV. Maar deze daling kon in belangrijke mate gecompenseerd worden door betere resultaten op niveau van Crelan door een ruim 20% hogere productie in het totaal van fondsen, notes en pensioensparen en door een groei van 15% in de omlopen.

De hogere productie in de effectenhandel leidt ook tot hogere commissielasten, wat evenzeer het geval is met de groei van de omlopen zichtrekeningen, spaarrekeningen en ook beleggingsfondsen & notes. De lagere kredietproductie levert geen lagere commissielasten op vermits ze worden opgenomen in de effectieve rentevoet van de kredieten en bijgevolg niet ressorteren onder de commissielasten maar wel verrekend worden onder de rente-inkomsten.

Het netto saldo uit provisies en vergoedingen evolueert gunstig maar blijft gering, wat logisch is omdat dit saldo inhoudelijk in feite onvolledig is. Immers, de commissielasten betreffen niet enkel de fee-genererende activiteiten, maar hebben ook betrekking op de bankactiviteiten die rentewinst genereren (omzetten cliëntenwerkmiddelen in kredietverlening) en die rentewinst maakt geen deel uit van de inkomsten die in dit netto saldo worden verrekend.

3. Dividenden

Onderstaande tabel detailleert de ontvangen dividenden in de loop van 2017 en 2016 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	0	0
Voor verkoop beschikbare financiële activa	13.020	1.678.637
Totaal dividenden	13.020	1.678.637

4. Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Gerealiseerde winsten		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	4.681.626	17.725
Leningen en vorderingen	1.022.245	2.963.511
Totaal gerealiseerde winsten	5.703.871	2.981.236
Gerealiseerde verliezen		
Voor verkoop beschikbare financiële activa	84	24.644
Leningen en vorderingen	0	0
Totaal gerealiseerde verliezen	84	24.644
Totaal	5.703.787	2.956.592

De gerealiseerde winsten en verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa hebben voornamelijk betrekking op meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa. Crelan handelt niet actief in effecten, in januari 2017 werd een pakket Italiaans overheidspapier verkocht omwille van het verhoogd kredietrisico wat leidde tot een meerwaarde EUR 0,47 Mio. De resterende opbrengst heeft betrekking op verkopen van Belgische overheidsobligaties die een vervaldag hadden in 2017.

De gerealiseerde winsten op leningen en vorderingen hebben betrekking op verkochte afgeschreven kredieten. Het betreft voornamelijk afgeschreven kaskredieten en leningen op afbetaling die in het verleden definitief werden afgeboekt. Deze dossiers worden verkocht aan een incassobureau.

5. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Rente-instrumenten	-414.471	-809.156
Valutahandel	0	1.102.085
Totaal	-414.471	292.929

De valutahandel had alleen betrekking op Keytrade Bank NV en is in 2017 op nul gebracht als gevolg van de verkoop van deze dochteronderneming.

6. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

Voor 2017 werd de fair value option niet gehanteerd..

7. Winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkings-transacties

Voor meer toelichting bij de winsten en verliezen als gevolg van de administratieve verwerking van afdekkingstransacties verwijzen wij naar noot 14 van de toelichting bij de balans 2017.

8. Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gerealiseerde winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Winsten		
Materiële vaste activa	71.150	18.084
Verliezen		
Materiële vaste activa	11.896	0
Totaal winsten en verliezen	59.254	18.084

De winsten voortvloeiend uit materiële vaste activa hebben voornamelijk betrekking op de verkoop van rollend materieel en van een gebouw van Europabank NV.

9. Andere exploitatiebaten en -lasten

De exploitatiebaten en -lasten kunnen als volgt gedetailleerd worden per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten	9.640.190	13.319.132
Bijdragen m.b.t. deposito's	3.422.753	3.430.442
Nettopremies op verzekeringscontracten	21.720.357	20.598.960
Ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij	5.489.087	4.312.922
Andere exploitatiebaten	8.300.255	9.086.081
Totaal andere exploitatiebaten	48.572.642	50.747.537
Fraude	0	-24.495.222
Recuperatie van de verzekering op de fraude	0	10.000.000
Andere exploitatielasten	0	-800.136
Totaal andere exploitatielasten	0	-15.295.358
Totaal andere netto-exploitatiebaten	48.572.642	35.452.179

De totale andere exploitatiebaten nemen in bescheiden mate af met EUR 2,2 Mio. Dit is de resultante van hogere inkomsten uit de verzekeringswerking (zowel bruto premies op verzekeringscontracten als ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij) en lagere recuperaties van kosten inzake kredieten en inzake gerecupereerde kosten ten opzichte van agenten.

De totale overige exploitatielasten worden nog sterk beïnvloed door de fraude in 2015-2016, waarbij de verliezen in 2016 opliepen tot EUR 24,5 Mio, hetgeen gedeeltelijk geneutraliseerd werd door een recuperatie van EUR 10 Mio via de verzekering in 2016.

10. Administratiekosten

10.1. Personeelskosten

Over het boekjaar 2017 had de Groep gemiddeld 1.118,38 voltijds equivalente werknemers in dienst (2016: 1.225,84).

1. In de cijfers van 2016 werden nog 5 maanden personeelskosten (EUR 4,75 Mio) opgenomen voor Keytrade Bank NV; in 2017 zijn deze nihil naar aanleiding van de verkoop van Keytrade Bank NV in de loop van 2016.
2. In het kader van de reorganisatie bij Crelan ('Fit 4 the Future') daalde het aantal VTE in 2017 met 50,1 VTE wat tot uiting komt in sterke terugnames van eerder aangelegde provisies (rubriek Andere).

In totaal bedraagt de besparing op de personeelskosten bijna EUR 8 Mio.

De totale personeelskosten kunnen als volgt uitgesplitst worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Bezoldigingen	71.065.717	72.217.088
Sociale lasten	19.619.550	21.517.171
Premies voor bovenwettelijke verzekeringen	7.037.518	7.355.166
Rust- en overlevingspensioenen en soortgelijke uitgaven	282.303	73.357
Andere	-3.631.816	1.249.895
Totaal personeelskosten	94.373.272	102.412.677

10.2. Algemene en administratieve uitgaven

De algemene en administratieve uitgaven kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Marketingkosten	7.271.437	11.377.504
Honoraria	7.903.403	8.779.699
IT-uitgaven	28.377.535	32.336.266
Huurgelden	2.777.279	2.329.955
Bedrijfsbelastingen	21.471.914	21.103.855
Depositobescherming en resolutiefonds	16.676.105	20.088.662
Andere	43.451.988	47.159.535
Totaal	127.929.661	143.175.476

We zien een scherpe daling van de administratieve uitgaven van EUR 15,2 Mio. Verklaringen zijn te vinden in :

- De verkoop van Keytrade Bank NV in 2016 waardoor we een daling bekomen van EUR 12,3 Mio in de administratieve uitgaven, gezien deze kosten van Keytrade Bank NV tot mei 2016 werden opgenomen en dus in 2017 op 0 vielen.
- Dalende IT-kosten door forse investeringen in 2016.

De bedrijfsbelastingen bevinden zich in de « Bedrijfsbelastingen » en « Depositobescherming en resolutiefonds » en bedragen EUR 38,1 Mio (2016: EUR 39,7 Mio). In realiteit stijgen de taksen echter met EUR 2,7 Mio door het wegvallen van de cijfers van Keytrade Bank NV (EUR 5,8 Mio).

De overige kosten hebben voornamelijk betrekking op portkosten voor EUR 5,8 Mio, bijdragen betaald aan controle instanties voor EUR 4,6 Mio en kosten voor betaalverkeer voor EUR 10,3 Mio. De rest betreft het onderhoud en de reparatie van de vaste activa en verschillende bijdragen en uitgaven.

11. Bijzondere waardeverminderingen

De waardeverminderingen hebben voor een bedrag van EUR 5,3 Mio (2016: EUR 34,6 Mio) betrekking op leningen en vorderingen en voor een bedrag van EUR 255.000 (2016: 255.000 EUR) op de portefeuille voor verkoop beschikbare financiële activa.

Er werden in 2017 en in 2016 geen waardeverminderingen geboekt op materiële vaste activa.

12. Winstbelastingen

Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de winstbelastingen in actuele en uitgestelde belastingen:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Actuele belastingen	13.090.931	13.042.946
Uitgestelde belastingen	14.346.854	1.386.117
Totaal winstbelastingen	27.437.785	14.429.063

De belastbare winst omvat baten die niet onderworpen zijn aan de winstbelasting evenals lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn.

Onderstaande tabel geeft een gedetailleerder zicht op de relatie tussen de wettelijke en de effectieve winstbelasting:

(in EUR)	31/12/2017		31/12/2016	
	Belastingvoet	Belastinglast	Belastingvoet	Belastinglast
Winst voor belastingen		77.385.354		69.622.447
Wettelijk belastingtarief	33,99%	26.303.282	33,99%	23.664.670
Fiscale gevolgen van belastingtarieven in andere belastingjurisdicties	0,00%	0	-0,15%	-104.839
Fiscale gevolgen van de notionele intrestafrek	-1,40%	-1.080.796	-2,25%	-1.566.825
Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten	-29,59%	-22.897.861	-10,53%	-7.330.000
Fiscale gevolgen van lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn	1,22%	943.588	1,25%	871.320
Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belastingvorderingen	-5,13%	-3.966.656	0,00%	0
Fiscale gevolgen van de bewegingen van voorzieningen of reserves	1,39%	1.076.414	41,02%	28.556.891
Boekhoudkundige eliminaties	37,48%	29.000.886	29,98%	20.873.781
Afzonderlijk belaste meerwaarden	0,00%	0	-73,64%	-51.271.290
Andere	-2,51%	-1.941.072	1,06%	735.355
Effectieve belastinglast van het boekjaar	35,46%	27.437.785	20,72%	14.429.063

Het belastingtarief is gebaseerd op de Belgische wettelijke belastingvoet van 33,99%. Bestaande uit het nominaal belastingtarief van 33% met een aanvullende crisisbelasting van 3%. De effectieve belastingvoet bedraagt 35,46% wat een aanzienlijke stijging betekent ten opzichte van vorig jaar.

Die stijging van de effectieve belastingvoet is vooral het gevolg van de herwaardering van de belastinglatenties ten gevolge van de wijziging van de tarieven van de vennootschapsbelasting (zie lijn Boekhoudkundige eliminaties). De ontvangen dividenden waren hoger in 2017 en werden volledig in mindering gebracht op het resultaat van het boekjaar (zie lijn Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten). Een deel van de stock aan Definitief Belaste Inkomsten kan eveneens toegerekend worden (zie Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belasting vorderingen).

Er is ook een sterke daling tegenover 2016 voor wat betreft de aangelegde voorzieningen. In 2016 werd onder andere de voorziening "Fit fort the future" hier opgenomen.

De afzonderlijk te belasten meerwaarden in 2016 waren het gevolg van de verkoop van Keytrade Bank NV.

13. Vergoeding van de commissaris

Onderstaande tabel detailleert de vergoeding van het college van commissarissen van de Groep voor het boekjaar:

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
1. Bezoldiging van de commissaris(sen)	305.000	353.000
2. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door de commissaris(sen)	0	144.052
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0	45.703
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	0	0
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	0	98.349
3. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door personen met wie de commissaris(sen) verbonden is (zijn)	61.175	416.155
a. <i>Andere controleopdrachten</i>	0	0
b. <i>Belastingadviesopdrachten</i>	10.000	0
c. <i>Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten</i>	51.175	416.155
Totaal erelonen betaald aan de revisoren	366.175	913.207

De door Ernst & Young verleende diensten werden goedgekeurd door het Audit Comité.

14. Informatieverschaffing over verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2017 heeft Crelan een uitstaand bedrag van EUR 3,4 Mio leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité gegarandeerd door EUR 1,7 Mio Leningsverplichtingen, financiële garanties en overige gedane toezeggingen. Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Aan de leden van de Raad van Bestuur werden volgende vergoedingen uitbetaald in 2017 en 2016:

(in EUR)	2017	2016
Korte termijn personeelsbeloningen	4.426.598	5.267.691
Vergoedingen na uitdiensttredingen	957.409	1.559.857
Andere langetermijn personeelsbeloningen	0	0
Ontslagvergoedingen	0	0
Op aandelen gebaseerde betalingen	0	0
Totaal	5.384.007	6.827.548

4.22.1.7.3. Jaarrekening 2018

1. Rentebaten en rentelasten

De uitsplitsing van de rentebaten en rentelasten per 31 december 2018 wordt in onderstaande tabel weergegeven:

in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Rentebaten		
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	2.410.099	2.406.241
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	464.884	631.118
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	0	797.565
Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	407.861.663	427.320.781
Effecten gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	21.023.776	23.121.784
Derivaten gebruikt ter afdekking	14.137.039	7.401.468
Andere	53.669	31.246
Totaal rentebaten	445.951.130	461.710.203
Rentelasten		
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	1.940.494	4.955.778
Deposito's	30.504.368	33.925.795
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	14.613.067	32.013.554
Achtergestelde verplichtingen	11.014.938	12.273.849
Interestkosten op financieel actief	7.272.522	7.382.415
Derivaten gebruikt ter afdekking	115.108.950	106.493.840
Andere	0	0
Totaal rentelasten	180.454.339	197.045.231
Nettorentebaten	265.496.791	264.664.972

Het aanhoudend lage rentepeil blijft de rentemarges onder druk zetten, het netto interest inkomen blijft echter stabiel tegenover 2017. Net als in 2017 werd een herbeschikking van de derivatenportefeuille doorgevoerd met een negatieve impact op het NII ten bedrage van 8,6 miljoen EUR (2017 : 5,2 miljoen EUR).

De daling van de rentebaten met 15,8 miljoen EUR is toe te wijzen aan drie posten. Ten eerste is er een daling van de inkomsten afkomstig van de leningen en vorderingen van 19,5 miljoen EUR. Ten tweede zijn de opbrengsten uit de effecten gedaald met 3,5 miljoen EUR. Als laatste zien we een stijging van de opbrengsten voortkomend uit de derivaten gebruikt ter afdekking ten bedrage van 6,7 miljoen EUR.

De rentelasten daalden met 16,6 miljoen EUR. Dit is hoofdzakelijk terug te brengen tot een daling van de in schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties voor een bedrag van 17,4 miljoen EUR. Dit is veroorzaakt door de afbouw van de kasbons.

2. Baten en lasten uit provisies en vergoedingen

De baten en lasten uit provisies en vergoedingen zijn per 31 december 2018 als volgt samengesteld:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Effecten		
- uitgiften	15.608.467	14.633.237
- aan- en verkooporders	4.651.474	8.808.185
- overige	215.942	278.398
Trust- en zaakwaarnemende activiteiten		
- vermogensbeheer	534.046	507.862
- bewaring	1.222.265	886.217
Verplichtingen uit hoofde van leningen	660.305	586.387
Betalingsdiensten	38.580.190	36.714.015
Overige financiële diensten	39.521.306	32.943.658
Totale baten uit provisies en vergoedingen	100.993.996	95.357.960
Commissies betaald aan tussenpersonen (acquisitiekosten)	93.129.667	93.692.843
Clearing en afwikkeling	0	0
Overige financiële diensten	791.403	789.705
Totale lasten in verband met provisies en vergoedingen	93.921.070	94.482.547
Nettobaten uit provisies en vergoedingen	7.072.926	875.413

De ontvangen commissies nemen sterk toe tegenover 2017. De toename van deze rubriek is echter het gevolg van een herklassering van de opbrengsten gerelateerd aan de verkoop van verzekeringsproducten van andere verzekeraars (4,7 miljoen EUR) vanuit de rubriek "andere exploitatiebaten". De opbrengsten uit de buitenbalans activiteit (verkoop en beheer van effecten) dalen met 3,2 miljoen EUR tegenover 2017. Vooral de productie gerelateerde opbrengsten daalden sterk tegenover 2017 ten gevolge van een daling van de productie. Deze daling is gerelateerd aan de volatiele marktomstandigheden waardoor klanten in de loop van 2018 minder geneigd waren om in te stappen. De beheersvergoedingen bleven echter op niveau, de omloop daalde per eind 2018 licht tegenover 2017 maar dit was het gevolg van de daling op de beurzen per jaareinde 2018.

De inkomsten uit betalingsdiensten stegen nog licht ten gevolge van een hogere activiteit met betrekking tot het betalingsverkeer. Dit betreft voornamelijk de Economy Pack en de Performance Pack, pakketten voor privégebruik en bedoeld voor particulieren, met een reeks bankdiensten tegen een vast maandelijks bedrag.

Ondanks een zwakkere productie voor de buitenbalans bleven de commissies betaald aan agenten stabiel tegenover 2017 ten gevolge van de stijgende omlopen op binnen balans deposito's.

De toename van deze rubriek is echter het gevolg van een herklassering van de opbrengsten gerelateerd aan de verkoop van verzekeringsproducten van andere verzekeraars (2018: 4,7 miljoen EUR, 2017 : 5,5 miljoen EUR). Deze activiteit was tot en met 2017 ondergebracht bij Crelan Insurance, maar werd in de loop van 2018 getransfereerd naar Crelan NV. De opbrengsten afkomstig van Crelan Insurance werden historisch ondergebracht bij de andere exploitatiebaten.

3. Dividenden

Onderstaande tabel detailleert de ontvangen dividenden in de loop van 2018 en 2017 :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	0	0
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	441.346	13.020
Totaal dividenden	441.346	13.020

4. Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening

Onderstaande tabel detailleert de samenstelling van de gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening per 31 december 2018 :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Gerealiseerde winsten		
Financiële activa/passiva gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	528.585	47.291
Financiële activa/passiva gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		
Schuldbewijzen	1.216.564	4.681.626
Leningen en vorderingen	1.189.487	1.022.245
Totaal gerealiseerde winsten	2.934.636	5.751.162
Gerealiseerde verliezen		
Financiële activa/passiva gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	0	0
Financiële activa/passiva gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs		
Schuldbewijzen	47.765	84
Leningen en vorderingen	0	0
Totaal gerealiseerde verliezen	47.765	84
Totaal	2.886.870	5.751.078

De gerealiseerde winsten en verliezen op voor verkoop beschikbare financiële activa/schuldbewijzen van 2017 hadden voornamelijk betrekking op meerwaarden bij de realisatie van financiële vaste activa. Crelan NV handelt niet actief in effecten, in januari 2017 werd een pakket Italiaans overheidspapier verkocht omwille van het verhoogd kredietrisico wat leidde tot een meerwaarde 0,47 miljoen EUR. De resterende opbrengst had in 2017 betrekking op verkopen van Belgische overheidsobligaties die een vervaldag hadden in 2017.

In 2018 had de totale meerwaarde op de schuldbewijzen van 1,2 miljoen EUR betrekking op de verkoop van Belgische overheidsobligaties met een vervaldag in 2018. Deze verkopen worden gerealiseerd omdat dit een (zeer beperkte) meerwaarde genereert tegenover het aanhouden van deze effecten tot op hun eindvervaldag.

De gerealiseerde winsten op leningen en vorderingen hebben betrekking op verkochte afgeschreven kredieten. Het betreft voornamelijk afgeschreven kaskredieten en leningen op afbetaling die in het verleden definitief werden afgeboekt. Deze dossiers worden verkocht aan een incassobureau.

5. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden per 31 december 2018 :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Rente-instrumenten	-246.949	-414.471
Valutahandel	0	0
Totaal	-246.949	-414.471

6. Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	van de periode	cumulatief	van de periode	cumulatief
Totaal	325.122	0	0	0
ten gevolge van:				
- marktrisico	325.122	0	0	0
- kredietrisico	0	0	0	0
Waardeverandering gerelateerde kredietderivaten	0	0	0	0

Als gevolg van IFRS 9 werden enkele fondsen (vastgoedcertificaten) en beveks (Creland fund) geklasseerd als financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met waardering via winst- en verliesrekening. Een terugname van een waardevermindering bij de vastgoedcertificaten zorgt voor een positief effect op de waardering van 0,37 miljoen EUR. Creland Fund kende een marktaanpassing van - 0,04 miljoen EUR.

7. Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de gerealiseerde winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Winsten		
Materiële vaste activa	31.078	71.150
Verliezen		
Materiële vaste activa	56.406	11.896
Totaal winsten en verliezen	-25.328	59.254

Het verlies van 2018 heeft betrekking op de verkoop van een gebouw bij Europabank NV en op de verkoop van rollend materieel.

8. Andere exploitatiebaten en -lasten

De exploitatiebaten en -lasten kunnen als volgt gedetailleerd worden per 31 december 2018 :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Gerecupereerde kosten m.b.t. kredieten	10.268.661	9.640.190
Bijdragen m.b.t. deposito's	3.815.263	3.422.753
Nettopremies op verzekeringscontracten	22.294.724	21.720.357
Ontvangen commissies bij de verzekeringsmaatschappij	113.134	19.073
Commissielonen Fee Business	0	5.470.014
Andere exploitatiebaten	10.864.292	8.300.255
Totaal andere exploitatiebaten	47.356.074	48.572.642
Andere exploitatielasten	0	0
Totaal andere exploitatielasten	0	0
Totaal andere netto-exploitatiebaten	47.356.074	48.572.642

De commissielonen Fee Business stonden vorig jaar onder de rubriek "Andere exploitatiebaten en -lasten". Dit jaar zijn deze overgeplaatst naar de rubriek 2. "Baten en lasten uit provisies en vergoedingen".

Verder hebben we een stijging van 2,6 miljoen EUR onder de "Andere exploitatiebaten". Deze zijn vooral gerelateerd aan een stijging van de recuperaties op afgeschreven dossiers vooral op niveau van Europabank.

9. Administratiekosten

9.1. Personeelskosten

Eind december 2018 had de Groep 2.873 medewerkers in dienst tegenover 2.984 medewerkers eind 2017.

Door deze sterke daling van het aantal FTE daalt de personeelskost substantieel tegenover 2017.

De totale personeelskosten kunnen als volgt uitgesplitst worden :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Bezoldigingen	63.978.885	65.687.072
Sociale lasten	17.584.581	19.619.549
Premies voor bovenwettelijke verzekeringen	5.803.847	6.076.969
Rust- en overlevingspensioenen en soortgelijke uitgaven	275.013	282.303
Andere	2.999.926	2.707.377
Totaal personeelskosten	90.642.252	94.373.270

9.2. Algemene en administratieve uitgaven

De algemene en administratieve uitgaven kunnen als volgt gedetailleerd worden:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Marketingkosten	8.576.017	7.271.437
Honoraria	7.994.847	7.903.403
IT-uitgaven	31.460.735	28.377.535
Huurgelden	2.886.029	2.777.279
Bedrijfsbelastingen	22.871.240	21.471.914
Depositobescherming en resolutiefonds	16.748.721	16.676.105
Andere	41.966.240	43.451.989
Totaal	132.503.828	127.929.661

De administratie kosten stijgen met 4,6 miljoen EUR of 3,6% tegenover 2017. De voornaamste stijgingen situeren zich in de marketingkosten, de IT uitgaven en de bedrijfsbelastingen (bankentaksen). De IT uitgaven stijgen ten gevolge van bijkomende uitgaven die nodig zijn voor digitalisering.

10. Bijzondere waardeverminderingen

Onder IAS 39 werden enkel waardeverminderingen gevormd voor leningen en vorderingen op cliënten. Met de invoering van IFRS 9 worden waardeverminderingen niet alleen bepaald volgens een nieuw impairment-model maar worden ook waardeverminderingen geboekt op nieuwe types vorderingen. Meer bepaald gaat het over tegoeden op kredietinstellingen, titels uit de beleggingsportefeuille en buitenbalansverplichtingen (toegestane kredietlijnen en goedgekeurde aanvragen). De impact op het resultaat van deze bijkomende producten is echter zeer beperkt. Er werden in 2018 geen waardeverminderingen geboekt op niet-financiële vaste activa, zoals materiële en immateriële vaste activa.

De waardeverminderingen hebben voor een bedrag van 5,6 miljoen EUR (tegenover 5,3 miljoen EUR in 2017) betrekking op leningen en vorderingen en voor een bedrag van 28.093 EUR op schuldbewijzen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Ten opzichte van vorig jaar is er een lichte afname van de gevormde waardeverminderingen van 654.414 EUR, deze situeert zich voornamelijk bij de particulieren en bij de ondernemingen. De kost van de waardeverminderingen was dit jaar (net als de voorbije jaren) zeer laag in verhouding tot de omvang van de portefeuille. Enerzijds toont dit aan dat de portefeuille leningen en vorderingen van Crelan gezond is, anderzijds zien we dezelfde tendens voor de ganse Belgische markt.

Er waren in 2018 ook minder personen die in de loop van het jaar een nieuwe betalingsachterstand hebben opgelopen. Daarnaast draagt ook een strikte opvolging door de contentieux-afdeling bij tot het lager bedrag aan waardeverminderingen.

11. Winstbelastingen

Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de winstbelastingen in actuele en uitgestelde belastingen:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Actuele belastingen	13.950.105	13.090.931
Uitgestelde belastingen	5.114.504	14.346.854
Totaal winstbelastingen	19.064.609	27.437.785

De belastbare winst omvat uitgaven die niet fiscaal aftrekbaar zijn, evenals winsten die niet zijn onderworpen aan winstbelastingen.

De volgende tabel illustreert de relatie tussen wettelijke en effectieve winstbelastingen :

(in EUR)	31/12/2018		31/12/2017	
	Belastingvoet	Belastinglast	Belastingvoet	Belastinglast
Winst voor belastingen		84.859.338		77.385.354
Wettelijk belastingtarief	29,58%	25.101.392	33,99%	26.303.282
Fiscale gevolgen van belastingtarieven in andere belastingjurisdicties	0,00%	0	0,00%	0
Fiscale gevolgen van de notionele intrestaftrek	-0,77%	-657.207	-1,40%	-1.080.796
Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten	-8,00%	-6.788.962	-29,59%	-22.897.861
Fiscale gevolgen van lasten die niet fiscaal aftrekbaar zijn	1,61%	1.366.693	1,22%	943.588
Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belastingvorderingen	-10,43%	-8.846.935	-5,13%	-3.966.656
Fiscale gevolgen van de bewegingen van voorzieningen of reserves	-1,03%	-877.578	1,39%	1.076.414
Boekhoudkundige eliminaties	11,12%	9.435.453	37,48%	29.000.886
Afzonderlijk belaste meerwaarden	0,00%	0	0,00%	0
Andere	0,39%	331.753	-2,51%	-1.941.072
Effectieve belastinglast van het boekjaar	22,47%	19.064.609	35,46%	27.437.785

Het belastingtarief is gebaseerd op de Belgische wettelijke belastingvoet van 29,58%, bestaande uit een nominaal tarief van 29% plus een aanvullende crisisbijdrage van 2%. Het effectieve belastingtarief bedraagt 22,47% wat een aanzienlijke daling betekent ten opzichte van vorig jaar.

Die daling van de effectieve belastingvoet is vooral te wijten aan de herwaardering van de uitgestelde belasting die voortvloeit uit de wijziging van de tarieven voor vennootschapsbelasting (zie lijn Boekhoudkundige eliminaties) in 2017 en de invoering van de belastingmand en een minimale belastinggrondslag.

De ontvangen dividenden waren hoger in 2017 en werden volledig in mindering gebracht op het resultaat van het boekjaar (zie lijn Fiscale gevolgen van niet-belastbare baten). Een deel van de stock aan Definitief Belaste Inkomsten kan eveneens toegerekend worden (zie Fiscale gevolgen van het gebruik van voorheen niet-opgenomen belasting vorderingen).

Er was weinig opmerkelijke beweging in voorzieningen in 2018.

Er was geen belastbare meerwaarde in 2018.

12. Vergoeding van de commissaris

Onderstaande tabel detailleert de vergoeding van het college van commissarissen van de Groep voor het boekjaar:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
1. Bezoldiging van de commissaris(sen)	381.522	305.000
2. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door de commissaris(sen)	276.879	61.175
a. Andere controleopdrachten	15.100	0
b. Belastingadviesopdrachten	23.765	10.000
c. Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten	238.014	51.175
3. Bezoldiging voor uitzonderlijke werkzaamheden of bijzondere opdrachten uitgevoerd binnen de vennootschap door personen met wie de commissaris(sen) verbonden is (zijn)	0	0
a. Andere controleopdrachten	0	0
b. Belastingadviesopdrachten	0	0
c. Andere opdrachten buiten de revisorale opdrachten	0	0
Totaal erelonen betaald aan de revisoren	658.401	366.175

De door Ernst & Young verleende diensten werden goedgekeurd door het Audit Comité.

13. Informatieverschaffing over verbonden partijen

Onder de verbonden partijen van de Groep verstaat men de leden van de Raad van Bestuur (incl. de leden van het directiecomité) en de met de Groep verbonden ondernemingen. Sinds de overname van de aandelen door de Belgische aandeelhouders in 2015, zijn er geen met de Groep verbonden ondernemingen meer.

Per eind 2018 heeft Crelan NV een uitstaand bedrag van 3,2 miljoen EUR leningen en vorderingen aan leden van de Raad van Bestuur en het directiecomité gegarandeerd door 1,5 miljoen EUR leningsverplichtingen, financiële

garanties en overige gedane toezeggingen. Alle transacties met verbonden partijen gebeurden aan marktconforme voorwaarden.

Aan de leden van de Raad van Bestuur werden volgende vergoedingen uitbetaald in 2018 en 2017:

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Korte termijn personeelsbeloningen	3.557.874	4.426.598
Vergoedingen na uitdiensttredingen	983.636	957.409
Andere langetermijn personeelsbeloningen	0	0
Ontslagvergoedingen	0	0
Op aandelen gebaseerde betalingen	0	0
Totaal	4.541.510	5.384.007

4.22.1.8. Toelichting bij de buiten balans

4.22.1.8.1. Jaarrekening 2016

Onderstaande tabel detailleert de buiten balansverplichtingen van de Groep per 31 december:

(in EUR)	31/12/2016	31/12/2015
Verplichtingen uit hoofde van leningen		
- toegekend	1.089.954.762,84	920.608.624,20
- ontvangen	35.000.000,00	35.000.000,00
Financiële garanties		
- toegekend	43.200.002,09	43.240.534,08
- ontvangen	367.471.361,22	497.309.039,23
Collateral		
- toegekend	921.523.761,91	1.269.784.801,74
- ontvangen	17.340.810.580,66	16.410.058.832,31
Verplichtingen uit financiële lease-overeenkomsten		
- ten aanzien van een andere tegenpartij	3.464.406,94	2.748.044,07
- vanwege een andere tegenpartij	9.447.274,81	8.676.086,44

De toegekende verplichtingen uit hoofde van leningen hebben betrekking op de aan cliënten toegestane kredietlijnen die (nog) niet werden opgenomen. De ontvangen verplichtingen uit hoofde van leningen zijn de (nog) niet opgenomen kredietlijnen die de Groep aanhoudt ten aanzien van andere financiële tegenpartijen en die in het kader van een liquiditeitstekort zouden kunnen aangesproken worden.

De ontvangen financiële garanties en collateral dienen als garantie voor het nakomen van de verplichtingen van de cliënten in het kader van de kredietverstrekking. Het grootste deel betreft de ontvangen hypotheek. De toegekende collateral bestaat voor een groot deel uit gestorte cash collateral in het kader van de "credit support annexe" (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De verplichtingen ten aanzien van een andere tegenpartij in het kader van financiële lease-overeenkomsten hebben betrekking op de aankoopverbintenissen tegenover leveranciers. De verplichtingen vanwege een andere tegenpartij in het kader van financiële lease-overeenkomsten hebben betrekking op de aankoopties van de cliënten.

4.22.1.8.2. Jaarrekening 2017

Onderstaande tabel detailleert de buiten balans verplichtingen van de Groep per 31 december 2017 :

(in EUR)	31/12/2017	31/12/2016
Verplichtingen uit hoofde van leningen		
- toegekend	987.609.435	1.089.954.763
- ontvangen	35.000.000	35.000.000
Financiële garanties		
- toegekend	40.647.425	43.200.002
- ontvangen	354.901.333	367.471.361
Collateral		
- toegekend	782.191.051	921.523.762
- ontvangen	17.810.432.558	17.340.810.581
Verplichtingen uit financiële lease-overeenkomsten		
- ten aanzien van een andere tegenpartij	3.317.095	3.464.407
- vanwege een andere tegenpartij	11.207.550	9.447.275

De toegekende verplichtingen uit hoofde van leningen hebben betrekking op de aan cliënten toegestane kredietlijnen die (nog) niet werden opgenomen. De ontvangen verplichtingen uit hoofde van leningen zijn de (nog) niet opgenomen kredietlijnen die de Groep aanhoudt ten aanzien van andere financiële tegenpartijen en die in het kader van een liquiditeitstekort kunnen worden aangesproken.

De ontvangen financiële garanties en collaterals dienen als garantie voor het nakomen van de verplichtingen van de cliënten in het kader van de kredietverstrekking. Het grootste deel betreft de ontvangen hypotheekleningen. De toegekende collateral bestaat voor een groot deel uit gestorte cash collateral in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten (cf. paragraaf 4.5).

De verplichtingen ten aanzien van een andere tegenpartij in het kader van financiële leaseovereenkomsten hebben betrekking op de aankoopverbintenissen tegenover leveranciers. De verplichtingen vanwege een andere tegenpartij in het kader van financiële leaseovereenkomsten hebben betrekking op de aankoopopties van de cliënten.

4.22.1.8.3. Jaarrekening 2018

Onderstaande tabel detailleert de buiten balans verplichtingen van de Groep per 31 december 2018 :

(in EUR)	31/12/2018	31/12/2017
Verplichtingen uit hoofde van leningen		
- toegekend	1.030.109.123	987.609.435
- ontvangen	35.000.000	35.000.000
Financiële garanties		
- toegekend	41.722.627	40.647.425
- ontvangen	371.141.280	354.901.333
Collateral		
- toegekend	710.259.026	782.191.051
- ontvangen	18.145.267.077	17.810.432.558
Verplichtingen uit financiële lease-overeenkomsten		
- ten aanzien van een andere tegenpartij	5.855.068	3.317.095
- vanwege een andere tegenpartij	13.736.490	11.207.550

De toegekende verplichtingen uit hoofde van leningen hebben betrekking op de aan cliënten toegestane kredietlijnen die (nog) niet werden opgenomen. De ontvangen verplichtingen uit hoofde van leningen zijn de (nog) niet opgenomen kredietlijnen die de Groep aanhoudt ten aanzien van andere financiële tegenpartijen en die in het kader van een liquiditeitstekort kunnen worden aangesproken.

De ontvangen financiële garanties en collaterals dienen als garantie voor het nakomen van de verplichtingen van de cliënten in het kader van de kredietverstrekking. Het grootste deel betreft de ontvangen hypotheek. De toegekende collateral bestaat voor een groot deel uit gestorte cash collateral in het kader van de « credit support annexe » (CSA) van de ISDA documentatie op derivaten.

De verplichtingen ten aanzien van een andere tegenpartij in het kader van financiële leaseovereenkomsten hebben betrekking op de aankoopverbintenissen tegenover leveranciers. De verplichtingen vanwege een andere tegenpartij in het kader van financiële leaseovereenkomsten hebben betrekking op de aankoopopties van de cliënten.

4.22.2. Geconsolideerde bestuursverslagen

In deze sectie worden de geconsolideerde bestuursverslagen van de Groep Crelan met betrekking tot boekjaren 2016 tot 2018 opgenomen. Ze bevatten een bespreking van het leven, de activiteiten en de cijfers van de groep voor de betrokken jaren.

4.22.2.1. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2016

Woord vooraf

Met het volste vertrouwen de toekomst tegemoet

2016 zal geboekstaafd worden als één van de meest getormenteerde jaren van de laatste decennia, niet alleen voor de bank zelf, maar ook op zowel economisch-financieel als op politiek-sociaal vlak.

22 maart 2016 zal in het collectief geheugen gegrift blijven als de dag van de dodelijke terroristische aanvallen in België, maar niet alleen die dag en niet alleen bij ons. Ook in Duitsland, in Frankrijk, en daarbuiten werden terroristische aanslagen, politieke conflicten en mensonterende toestanden in de migratieproblematiek bijna gemeengoed. Een en ander leidde wellicht ook tot onverwachte geopolitieke beslissingen, zoals de Brexit, het “neen” in Italië en de verkiezingsoverwinning van Donald Trump in de USA. Bepaalde politieke leiders kregen steeds meer dictatoriale trekken met een nefaste impact op de universele mensenrechten en een bedreiging van de wereldvrede. Het Europees model werd zwaar op de proef gesteld. In heel wat politieke kringen voerden protectionisme en populisme de boventoon.

2016 was ook een ongelooflijk bewogen jaar voor Crelan, een rollercoaster van het begin tot het einde, met zowel fantastische realisaties, alsook pijnlijke tijdingen. De ontdekking van de fraude begin januari kwam als een donderslag bij heldere hemel en sneeuwde de positieve berichtgeving over de resultaten van 2015 en de commerciële en vennootschappelijke objectieven en uitdagingen voor 2016 onder. Dankzij een onmiddellijke volledige en transparante communicatie kreeg het fraudegeval geen negatieve bijwerkingen en bleven de klanten, de coöperanten, de buitenwereld en de regelgevers het model van Crelan steunen, en terecht.

In de lente werd Keytrade Bank verkocht aan het Franse Crédit Mutuel Arkéa, wat niet alleen een aanzienlijke meerwaarde opleverde en een versterking van de al zeer goede solvabiliteit van de bank, ook de risicopositie van de groep Crelan werd hierdoor aanzienlijk afgebouwd.

Een belangrijk deel van de meerwaarde werd gebruikt om de bank toe te laten de noodzakelijke projecten en investeringen door te voeren, om van Crelan een nog modernere, duurzame bank te maken en het bankmodel aan te passen aan een bankomgeving in een steeds verder gedigitaliseerde wereld.

Het project “Fit for the Future” werd boven de doopvont gehouden en ook een ambitieus strategisch plan 2017 – 2020 werd door de raad van bestuur goedgekeurd. Het plan 2020 verzekert niet alleen blijvende uitstekende solvabiliteits- en liquiditeitsratio's, maar tevens een versterking van de rentabiliteit van de bank.

Dit vereist, in een aanhoudend lage-renteklimaat, een bijzondere inspanning op het vlak van de commerciële activiteit en een aanhoudende zorg voor de beheersing van de kosten. Daarom zal de interne organisatie efficiënter en slanker gemaakt worden, waarbij het coöperatieve Crelan haar sociale rol, ook op het vlak van personeelsbeleid, trouw zal blijven. Als coöperatieve bank willen wij persoonlijk,

verbonden, verantwoord en respectvol bankieren. Dat passen we niet alleen toe in ons dagelijks beleid, maar ook in onze klantenbenadering en in de uitvoering van onze coöperatieve projecten. Ook in 2016 heeft Crelan haar mecenaatsbeleid verdergezet en een aantal sociale projecten gesteund.

Crelan zet bovendien onverminderd in op een sterk net van zelfstandige agenten, waarbij de persoonlijke dienstverlening cruciaal blijft.

2016 werd uitstekend afgesloten met de ondertekening van een duurzame commerciële verzekeringsovereenkomst met onze trouwe partner Fidea. Dit biedt uitstekende troeven om onze buitenbalansactiviteit verder uit te bouwen en onze klanten een volledig pallet bank- en verzekeringsproducten en -diensten aan te bieden.

Ten slotte werd ook de governance van de bank verder geprofessionaliseerd. Ik ben bijzonder vereerd dat de raad van bestuur mij gevraagd heeft vanaf eind april 2017 het voorzitterschap van de raad van bestuur van Crelan te bekleden. Philippe Voisin, vandaag directielid en Chief Risk Officer, zal dan de nieuwe Voorzitter van het directiecomité worden en met een vernieuwd team de toekomst van de bank verder uittekenen.

Dankzij de uitstekende commerciële resultaten, de constante zorg voor efficiëntieverbetering en kostenbeheersing en de inzet van alle medewerkers van de bank is het resultaat 2016 bemoedigend en dankzij het proactief en voorzichtige beleid ten aanzien van de komende, commerciële en financiële, moeilijkere jaren voor de sector, is Crelan uitstekend gewapend om met het volste vertrouwen 2017 en de volgende jaren in te gaan.

Luc Versele
CEO Crelan

De Raad houdt eraan alle medewerkers te danken voor het bereikte resultaat, alsook voor de toewijding en de bijzondere inspanningen die zij hebben geleverd voor de verdere ontplooiing van de Groep Crelan.

GECONSOLIDEERD BESTUURSVERSLAG VAN HET BOEKJAAR 2016 VAN DE GROEP CRELAN

A. STRUCTUUR VAN DE GROEP CRELAN, AANDEELHOUDERSCHAP EN GROEISTRATEGIE

Structuur van de Groep Crelan

De NV Crelan vormt met de erkende coöperatieve Kas de CVBA CrelanCo een federatie van kredietinstellingen overeenkomstig artikel 239 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen, waarvan de NV Crelan de centrale instelling is. Er is volledige solidariteit tussen de beide entiteiten van de federatie. Dit verklaart waarom de resultaten van de NV Crelan en van deze coöperatieve kas worden geglobaliseerd.

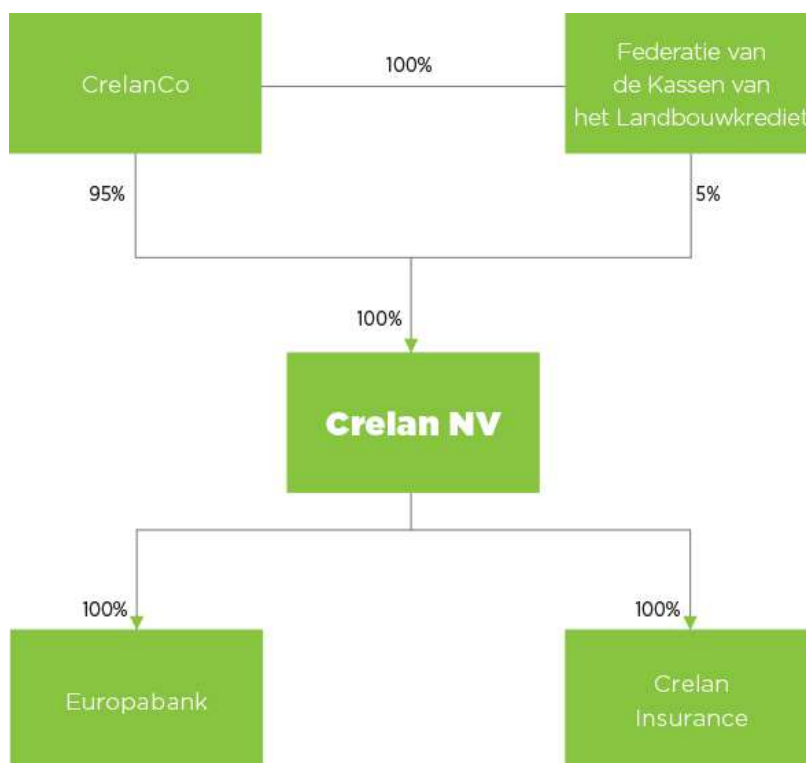
Het coöperatief kapitaal van CrelanCo is in handen van meer dan 290.000 coöperanten. Het Directiecomité van de NV Crelan voert het operationele beleid zowel van de NV Crelan als van de coöperatieve CrelanCo.

Het geheel gevormd door de NV Crelan en CrelanCo wordt in dit verslag "Crelan" of "de Bank" genoemd, terwijl de bredere benaming "Groep Crelan" of "de Groep" verwijst naar alle entiteiten of dochtervennootschappen die hierna vermeld worden en die door volledige integratie in de consolidatie opgenomen zijn.

CrelanCo bezit samen met de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van CrelanCo en de NV Crelan - 100% van de aandelen en stemrechten in de NV Crelan en aldus is Crelan een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering!

De rekeningen van de dochtervennootschappen van de NV Crelan, Europabank sinds 2004, Crelan Insurance sinds 2007, en van de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet zijn inbegrepen in de consolidatieperimeter van de Groep Crelan krachtens het Koninklijk Besluit van 23 september 1992 over de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Het schema hierna geeft een vereenvoudigd overzicht van de structuur van de Groep Crelan.

Aandeelhouderschap en groeistrategie

In het kader van de externe groeistrategie, vonden in de periode tot eind 2011 drie acquisities plaats, één in 2004, één in 2005 en één in 2011. Enerzijds verrijkten deze acquisities de Groep Crelan met specifieke know how, anderzijds zorgden ze ervoor dat de taille van de Groep voldoende groot werd om een gezonde en winstgevende toekomst uit te bouwen.

Zo is Crelan in 2004 voor 100% aandeelhouder geworden van Europabank en werd de overname van Keytrade Bank in verschillende fases uitgevoerd, van 2005 tot 2007. Sinds 2007 had de Bank een participatie van 100% in Keytrade Bank, en dit tot 2016.

Crelan heeft in die periode ook een diepgaande reflectie gevoerd over de te volgen strategie inzake haar positionering als bankverzekeraar. In maart 2007 werd de NV Landbouwkrediet Verzekeringen - in 2013 omgedoopt tot Crelan Insurance - opgericht. Crelan Insurance is een volledige dochter van de Bank, met als maatschappelijk doel de verkoop van eigen producten, hoofdzakelijk schuldsaldoverzekeringen die verbonden zijn met verschillende kredietvormen.

In 2009 heeft de Bank haar activiteiten uitgebreid met het discretionair vermogensbeheer of de Personal & Private Banking-activiteit.

Deze Personal & Private Banking-activiteit past in de groeistrategie van de Bank. Dat geldt ook voor de overname van de 5.000 Private Banking-cliënten van ex-Kaupthing Belgium, volgens een overeenkomst die op 16 januari 2009 afgesloten werd met Kaupthing Bank Luxemburg.

In 2010 kreeg de afdeling "Ondernemingen" vorm en werd hiervoor een afzonderlijke directie gecreëerd. In 2012 werd deze afdeling geïntegreerd in de directie Kredieten. Vanuit deze afdeling wordt de dienstverlening aan ondernemingen gecentraliseerd, geoptimaliseerd en verder uitgebreid.

Diversificatie en groei vormen de rode draad doorheen de geschiedenis van de Bank, en dit resulteerde in 2010 in de ontwikkeling van Crelan Direct. Deze internetbankactiviteit maakt het mogelijk om, naast de traditionele kanalen en de bestaande Crelan-online-service, een aantal bankdiensten online aan te bieden. In dit opzet werden sinds september 2014 ook de smartphone-applicatie en tablet-applicatie 'Crelan Mobile App' ter beschikking van de cliënteel gesteld.

In 2011 werden de aandelen van Centea die voor 99,5% in handen waren van KBC overgenomen door Crelan. In 2012 kwam via een openbaar uitkoopbod ook de rest van de aandelen in handen van Crelan waardoor Crelan voor 100% eigenaar werd van Centea. Centea was een universele retailbank die

werkte met een net van zelfstandige agenten. De strategie en het businessmodel van Centea leunden nauw aan bij die van de Bank en beide entiteiten werden op 1 april 2013 gefusioneerd tot één entiteit die de naam Crelan kreeg.

Dankzij deze operatie klom het aantal klanten van de Bank tot bijna één miljoen, verdubbelde het balanstotaal en werd het marktaandeel duidelijk opgekrikt.

In 2015 werd na een strategische reflectie de keuze gemaakt dat Crelan zich nog meer zou focussen op het coöperatieve bankmodel. Binnen deze strategische denkoefening werden de verschillende opties in verband met de toekomst van Keytrade Bank onderzocht.

De uitgangspunten hierbij waren enerzijds de focus die Crelan wil leggen op het coöperatieve bankmodel en anderzijds een goede toekomst verzekeren voor Keytrade Bank.

Er werd geopteerd om op zoek te gaan naar een kandidaat-overnemer die garant kon staan voor de verdere groei en ontwikkeling van deze eerste online bank van België. Een verkoopproces werd opgestart en vele kandidaat-kopers van verschillende nationaliteiten betuigden hun interesse.

Op 27 januari 2016 hebben Crelan enerzijds en het Franse Fortuneo en Crédit Mutuel Arkéa anderzijds een akkoord ondertekend over de verkoop van Keytrade Bank.

Na goedkeuring door de toezichthouders werd op 6 juni 2016 de verkoop van Keytrade Bank gefinaliseerd.

Crelan heeft geen bijkantoren.

B. CORPORATE GOVERNANCE

Raden van Bestuur en Directiecomités

De Raad van Bestuur kwam in 2016 tien keer samen. Onder de bevoegdheid van de Raad van Bestuur functioneren het Auditcomité, het Remuneratiecomité, het Riskcomité, het Nominatiecomité en het Strategisch Comité, dat de strategische krijtlijnen voor de Raad voorbereidt.

De Algemene Vergadering van 28 april 2016 vernieuwde de mandaten van de heer Jean-Pierre Dubois, als Bestuurder-Voorzitter van de Raad van Bestuur voor een periode van 4 jaar en van de heer Freddy Willockx, als onafhankelijk bestuurder, voor een periode van 2 jaar.

De Algemene Vergadering heeft tevens beslist om de het mandaat van de heer Tom Olinger als Bestuurder, Lid van het Directiecomité dat ten einde liep op de Algemene Vergadering van 28 april 2016, niet te vernieuwen.

De Raad van Bestuur heeft op 17 november beslist om Mevrouw Heidi Cortois, die zetelt als onafhankelijk bestuurder in de Raad van bestuur, te benoemen als Lid van het Directiecomité, met ingang van 1 januari 2017. Dit met het oog op de vervanging van de heer Patrick Lewahert die omwille van pensioengerechtigde leeftijd zijn mandaat als Bestuurder-Lid van het Directiecomité ter beschikking zal stellen per 1 maart 2017.

Mevrouw Heidi Cortois zetelt derhalve vanaf 17 november als Bestuurder en niet langer als onafhankelijk Bestuurder in de Raad van Bestuur.

De Raad van bestuur heeft op 17 november beslist om de heer Jan Annaert, professor in de Economische Wetenschappen aan de UA voor te stellen aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders voor het mandaat van Onafhankelijk Bestuurder als opvolger van Mevrouw Heidi Cortois.

Dit mandaat werd op 19 januari 2017 goedgekeurd door de Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

De heer Jan Annaert zetelt sinds 20 januari 2017 aldus samen met Mevrouw Catherine Houssa, de heer Freddy Willockx en de heer Alain Diéval, als onafhankelijk bestuurder.

Vanuit hun kennis en ervaring en omwille van hun onafhankelijk oordeelsvermogen waarborgen deze onafhankelijke bestuurders zowel in de Raad van Bestuur alsook vanuit de diverse comités waarin zij zetelen een objectieve besluitvorming binnen de bank en zien zij onder meer toe op de naleving van de regels inzake risicobeheersing, compliance, ethiek en goede praktijken binnen de bank.

De Raad van Bestuur van 15 december heeft beslist om de heer Luc Versele, huidige Voorzitter van het Directiecomité, voor te stellen als Voorzitter van de Raad van Bestuur en dit met ingang op de statutaire vergadering van 2017. De heer Luc Versele maakt sinds 1993 deel uit van het Directiecomité en staat sinds 2004, als Voorzitter van het Directiecomité, aan het roer van de bank. De heer Philippe Voisin Bestuurder, Lid van het Directiecomité zal met ingang op dezelfde datum de heer Luc Versele opvolgen als Voorzitter van het Directiecomité. Deze beslissingen werden genomen onder voorbehoud van goedkeuring door de toezichhoudende overheid.

De heer Jean-Pierre Dubois, Voorzitter van de Raad van Bestuur zal op dezelfde datum ondervoorzitter worden van de Raad van Bestuur.

Op 23 februari 2017 heeft de Raad van Bestuur aan de Buitengewone Algemene Vergadering der aandeelhouders voorgesteld om de heer Filip De Campenaere te benoemen als Bestuurder, Lid van het Directiecomité. De heer Filip De Campenaere zal binnen het Directiecomité de functie van CFO opnemen.

De Buitengewone Algemene Vergadering heeft dit voorstel aanvaard en de heer De Campenaere is op 1 maart 2017 in functie getreden.

De samenstelling van de comités die werden opgericht in de schoot van de Raad van Bestuur overeenkomstig de wet van 25 april 2014, is op 31 december 2016 als volgt :

<u>Auditcomité:</u>	De heer Freddy Willockx Mevrouw Catherine Houssa De heer Fernand George De heer Yvan Hayez De heer Hendrik Vandamme	Voorzitter
---------------------	---	------------

Het auditcomité is in 2016 8 keer samengekomen.
Daarnaast vonden ook 5 gezamenlijke vergaderingen van het audit- en riskcomité plaats.

<u>Remuneratiecomité:</u>	De heer Alain Diéval De heer Robert Joly De heer Clair Ysebaert	Voorzitter
---------------------------	---	------------

Het remuneratiecomité is in 2016 4 keer samengekomen.

<u>Riskcomité:</u>	De heer Alain Diéval De heer Jan Annaert * De heer Xavier Gellynck De heer Robert Joly	Voorzitter (*vanaf 19/01/2017)
--------------------	---	-----------------------------------

Het riskcomité is in 2016 8 keer samengekomen.

<u>Benoemingscomité:</u>	De heer Jean-Pierre Dubois De heer Freddy Willockx De heer Fernand George De heer Yvan Hayez De heer Hendrik Vandamme	Voorzitter
--------------------------	---	------------

Het benoemingscomité is in 2016 3 keer samengekomen.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van de diverse comités waarin ze niet zetelen.

Conform artikel 62 § 2 van de wet van 25 april 2014 op het statuut van en de controle op de kredietinstellingen en conform het reglement van de Nationale Bank ter zake, is de Bank verplicht de externe functies buiten de Groep Crelan uitgeoefend door haar bestuurders en effectieve leiders openbaar te maken. De Bank voldoet aan deze verplichting via een publicatie op de website van Crelan (www.crelan.be).

Europabank

Bij Europabank werden in de Raad van Bestuur de mandaten van de heren Luc De Wilde, Gérald Bogaert, Marc Claus, Luc Versele, Fernand George, Jean-Pierre Dubois, Jan Annaert, Peter Venneman en Hendrik Vandamme verlengd voor een termijn van 6 jaar.

In het Directiecomité van Europabank werden de mandaten van de heren Luc De Wilde, Gérald Bogaert en Marc Claus als leden van het Directiecomité verlengd voor een termijn van 6 jaar.

De Raad van Bestuur kwam in 2016 zeven keer samen.

Crelan Insurance

De Raad van Bestuur kwam in 2016 vier keer samen.

De samenstelling van het Directiecomité en van de Raad van Bestuur bleef ongewijzigd.

Commissaris

De geconsolideerde rekeningen van de Groep Crelan worden gecontroleerd door Deloitte. Op 24 april 2014 heeft de Algemene Vergadering het mandaat van Deloitte als commissaris hernieuwd en dit voor een periode van 3 jaar. Het kabinet Deloitte wordt hierbij vertegenwoordigd door de heren Philip Maeyaert en Bernard De Meulemeester.

Statutaire wijzigingen

De statuten van de NV Crelan werden voor het laatst gewijzigd op 10 juni 2014, dit ingevolge de stopzetting van de aandeelhoudersovereenkomst en de ondertekening van de kaderovereenkomst tot aandelenoverdracht tussen de Belgische en de Franse aandeelhouders. De artikelen werden op dat moment ook aangepast met de verwijzingen naar de bankenwet van 25 april 2014.

De statuten werden nadien niet meer gewijzigd.

Deugdelijk bestuur

Overeenkomstig de circulaire van 20 december 2011 van de NBB (Nationale Bank van België) over de evaluatie van de interne controle heeft het management van de Bank zijn systeem van interne controle geëvalueerd en voert de Bank een permanente tweedelijnscontrole in.

Het verslag van de effectieve leiding inzake de beoordeling van de interne controle is vanaf 2016 gebaseerd op een gedetailleerde risico-cartografie van de processen van de Bank.

Het jaarverslag over de interne controle werd in maart overgemaakt aan de Nationale Bank van België.

Remuneratiebeleid

De Raad van Bestuur heeft in zijn midden een Remuneratiecomité opgericht dat belast is met het overmaken van aanbevelingen aan de Raad van Bestuur. De voorstellen van het Comité behelzen het pecuniair statuut van de uitvoerende en niet-uitvoerende leiders van de Bank en haar filialen, alsook het pecuniair statuut van de personen die verantwoordelijk zijn voor de onafhankelijke controlefuncties, dit zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

Het Remuneratiecomité houdt bij zijn aanbevelingen rekening met de langetermijnbelangen van de aandeelhouders, investeerders en andere belanghebbenden van de Bank alsook met het algemeen belang.

Het Remuneratiecomité is zodanig samengesteld dat het een gedegen en onafhankelijk oordeel kan geven over het verloningsbeleid en de prikkels die daarvan uitgaan voor de risicobeheersing, de eigenvermogensbehoeften en de liquiditeitspositie.

Het Remuneratiecomité komt minstens eenmaal per jaar samen, en meer indien nodig, op vraag van de Voorzitter van dit comité, van een lid van het Remuneratiecomité, van de Voorzitter van het Directiecomité van de Bank of de Voorzitter van de Raad van Bestuur, na overleg met de Voorzitter van het Remuneratiecomité.

De vergoeding van de leden van het Directiecomité bevat een vast basisgedeelte en een variabele component. Voor het variabele gedeelte stelt het Remuneratiecomité elk jaar een bedrag voor in functie van het economisch resultaat van de Bank. Dit bedrag mag behoudens uitzonderlijke omstandigheden en met uitdrukkelijke beslissing door de Raad van Bestuur op voorstel van het Remuneratiecomité niet meer dan 30% van de basisvergoeding bedragen.

De ontslagvergoedingen worden berekend op basis van de basisvergoeding, exclusief variabel gedeelte en zijn beperkt tot maximaal 18 maanden vergoeding. In geval van overname of fusie kan die vergoeding hoger zijn. Indien de vergoeding hoger is dan 12 maanden of op gemotiveerd advies van het Remuneratiecomité hoger is dan 18 maanden dan dient de Algemene Vergadering hierover vooraf een goedkeuring te geven.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben recht op een forfaitaire vergoeding.

In 2016 bedroeg de totale vergoeding van de bestuurders van de NV Crelan 5 miljoen EUR. De totale vergoeding van de bestuurders van de Groep Crelan beliep 6,8 miljoen EUR.

Toezicht op de toepassing van dit beloningsbeleid wordt uitgeoefend door Interne Audit.

C. RISK MANAGEMENT: EVOLUTIE VAN DE BELANGRIJKSTE OPDRACHTEN

De piramidale structuur van de comités voor Kredietrisico, Financiële risico's, Operationele risico's, Informaticarisico's en de opvolging van de filialen die rapporteren aan het Global Risk Comité of rechtstreeks aan het Directiecomité, bleven ongewijzigd.

Algemeen Risk Management

De operationele structuren voor de opvolging van de risico's binnen de Bank zijn gecentraliseerd onder leiding van de Chief Risk Officer, die lid is van het Directiecomité. In deze directie bevindt zich het departement voor de kredietrisicomodellering, de kredietrisico-opvolging, de financiële risico-opvolging en de permanente controles & operationele risico-opvolging.

Sedert 2014 zijn de analisten "grote risico's" geïntegreerd in de directie Risk Management. Eén van de taken van deze analisten is het uitbrengen van onafhankelijke en gemotiveerde adviezen in (krediet)dossiers die vanwege hun bedragen en/of risicograad een beslissing vereisen van het Directiecomité.

Het Riskcomité dat overeenkomstig de bankenwet werd opgericht komt minimum 4 keer per jaar samen.

Kredietrisico

Het beheersen van het kredietrisico blijft gebaseerd op het kredietbeleid enerzijds en op een systeem van scheiding van de machten in de kredietactiviteit anderzijds. Zo volgen verschillende comités de 'risk-appetite' op.

De bevoegdheden inzake krediettoekenning zijn verdeeld tussen het Directiecomité en het Kredietverbintnissencomité, en dit volgens bepaalde niveaus van kredietomloop en rating van de klanten. Bovendien is er ook een bevoegdheidsdelegatie binnen het kredietdepartement.

Het Krediettoezichtcomité is bevoegd voor het beheer van de kredietomloop, onder meer voor de kredieten op de 'kredietbewakingslijst'. Het Kredietprovisioneringscomité heeft de bevoegdheid om klanten in 'kwalitatieve default' te plaatsen, waardeverminderingen te bepalen en aan te passen, kredieten op te zeggen en schuldvorderingen af te schrijven.

De kredietlimieten werden geactualiseerd in het kader van het globale kredietrisico van de Bank en werden goedgekeurd door de Raad van Bestuur.

Het kredietrisico wordt beheerd aan de hand van ratingmodellen die een score toekennen aan elke kredietklant. De performantie ervan wordt regelmatig opgevolgd en de resultaten worden goedgekeurd door het Globale Risicocomité van Crelan. De rating van de klant is doorslaggevend voor de beslissingen inzake krediettoekenning en kredietbeheer.

Renterisico, liquiditeitsrisico en marktrisico

Nadat in 2012 werd besloten om het financiële risico-opvolgingssysteem binnen de Groep Crelan uit te breiden naar alle entiteiten binnen de Groep, werd in 2013 gestart met de gecentraliseerde systematische opvolging van de financiële risico's voor alle bancaire entiteiten binnen de Groep. Op deze manier wordt via de financiële risico-opvolging de groepsstructuur verder versterkt en worden alle filialen operationeel geïntegreerd in het financieel beleid en de risico-opvolging van de Groep. Voor Crelan Insurance wordt enkel het tegenpartijrisico geïntegreerd in de opvolging op groepsniveau.

De belangrijkste risico-indicatoren zijn de globale Value at Risk voor alle financiële risico's, een vastrentende reverse cumulatieve gap voor het renterisico, de LGD-limieten (Loss Given Default) voor het tegenpartij- en landenrisico en ratio's voor het liquiditeitsrisico (LCR).

De scope van het VaR-model (Value at Risk), dat volledig binnen het departement RMF (Riskmanagement Finance) werd ontwikkeld, omvat alle financiële risico's van de volledige Groep. Dit zowel in normale omstandigheden als onder stressomstandigheden.

Het ALM-departement is verantwoordelijk voor de opvolging van het renterisico, optierisico en liquiditeitsrisico binnen de bank. De ontwikkeling van de modellen die dienen voor de identificatie, analyse, bewaking en rapportering van het renterisico, optierisico en liquiditeitsrisico binnen de bank gebeurt door het ALM-departement. De afdeling RMF daarentegen vervult de rol van validator van deze modellen.

Zowel de interne vastrentende gap als de reglementaire rapportering van het renterisico worden door RMF gecontroleerd.

De verantwoordelijkheid voor het beheer en rapportering van de financiële risico's, alsook de controle van de geldende limieten liggen in eerste instantie bij de diverse business-lijnen zelf. RMF is verantwoordelijk voor de tweedelijnscontrole van deze financiële limieten. Het betreft hier een bijkomende onafhankelijke validatie door RMF van de gerapporteerde gegevens door ALM en Financieel Beleid met als doel de kans op foutieve rapporteringen aan de regelgevende instanties, het Financieel Comité, het Directiecomité of de Raad van Bestuur uit te sluiten.

Operationele risico's

Deze activiteit wordt uitgevoerd door het departement CPRO (Permanente Controle & Operationele risico's).

Een waarschuwingsmechanisme is in voege om belangrijke operationele incidenten op te sporen. Ter herinnering, Permanente Controle stelt ook sleutelindicatoren in werking om na te gaan in hoeverre processen risicogevoelig zijn en om de kwaliteit van de meldingen van incidenten door de verschillende departementen op te volgen.

Op hiërarchisch vlak hangt het departement CPRO af van de Risk Manager die op zijn beurt ressorteert onder de Chief Risk Officer (CRO).

Een Comité OpRisk, samengesteld uit de belangrijkste actoren van het beheer van de operationele risico's, verzekert de sturing van deze risico's. Dit comité vergadert om de zes weken en maakt de balans op van de markante feiten en de te ondernemen acties.

Naast dit comité werd er ook een IT-riskcomité opgericht onder het voorzitterschap van Risk Management.

Op functioneel vlak kan de beheerder van de operationele risico's rekenen op een netwerk van een dertigtal correspondenten die actief zijn in de verschillende domeinen van de Bank. De correspondenten werden verder gesensibiliseerd over het belang van de rapportering van de operationele incidenten van hun processen.

Als gevolg van het fraudegeval in 2016, heeft Risk Management een programma opgezet met als doel het versterken van de interne controlesystemen. Deze controlesystemen rusten o.a. op het in kaart brengen van de processen van de bank en op een diepgaande analyse van de risico's eigen aan informatiebeveiliging.

Om een systematische opvolging van de naleving van de geldende regels tussen agent en de Bank te kunnen verwezenlijken, heeft de afdeling Inspectie het Crelan Charter geïntroduceerd. Het is een systematische opvolging, verduidelijking en precisering van de voornaamste afspraken.

Permanente Controle

Het jaar 2016 werd ook gekenmerkt door een zeer belangrijke versterking van Permanente Controle.

Eenzijds werden 9 projecten opgezet die meer bepaald betrekking hebben op de eerste verdedigingslijn en die als doel hebben : het limiteren van het aantal interne rekeningen, het versterken van de controles in de betalingen, het beter coördineren van het beheer van identificaties en toegangen, de rol van de thesaurie versterken, meer samenhang brengen in de interne delegaties,...

Anderzijds werden ook meerdere sensibiliseringsacties gevoerd.

Bovendien heeft de bank een gedetailleerde cartografie van de risico's opgesteld (Entreprise Risk Management) met als doel het opmaken van een beschrijving van de processen in de vorm van flowcharts, het identificeren van inherente risico's en van de bestaande controles, het identificeren van residuele risico's en de herstelmaatregelen.

19 sleutelprocedures van de bank werden herbekeken ; waaronder kredieten, deposito's, compliance, de marktenzaal en de thesaurie, HR, boekhouding, facturatie, beheer van de interne rekeningen, ICT, beheer van de fraude, beveiliging van de informatie, business continuity plan en beheer van de risico's.

Recoveryplan

In 2015 werd een eerste herstelplan (recovery plan) opgesteld conform de aanbevelingen van de toezichthouder.

Als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank, werd in september 2016 een nieuw herstelplan opgemaakt.

Dit rapport werd opgesteld op geconsolideerd niveau voor de groep Crelan, met uitzondering van Crelan Insurance. Crelan Insurance wordt tot op heden als immaterieel beschouwd, maar zal in de toekomst mogelijk wel deel uitmaken van herstelplannen.

Meerdere risico-indicatoren werden opgesteld in de domeinen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit. De risico-indicatoren werden gekozen op basis van de EBA-oriëntaties.

Voor elke indicator werden waarschuwingdrempels en een kritische hersteldrempel gedefinieerd waarbij in geval van overschrijding zware herstelopties in uitvoering kunnen worden gesteld.

Er werden 6 scenario's ontwikkeld: liquiditeitscrisis, lage rente voor lange tijd, crisis in de overheidsobligaties, crisis met betrekking tot retail/wholesale kredieten, algemene crisis (systeemcrisis) en een bijzonder en specifiek scenario.

Voor elk van deze 6 scenario's werden 2 mogelijke herstelopties geïdentificeerd die snel in werking kunnen worden gebracht. Volgens de beoogde scenario's worden 1, 2 of alle 2 de opties gelijktijdig in werking gebracht.

In elk van deze gevallen laten de beoogde herstelopties de groep Crelan toe om uit de gevarezone te komen.

Integriteitsbeleid

Op het vlak van het integriteitsbeleid werd de politiek rond bijzondere mechanismen tot belastingontduiking geüpdatet en aan de hand van concrete voorbeelden uitgebreid toegelicht aan agenten en aan de personeelsleden van de belangrijkste domeinen van de bank.

Alle vermogensoverdrachten vanuit het buitenland worden strikt gescreend op hun overeenstemming met de repatriëringsrichtlijnen van de bank. Ook van deze richtlijnen werd een geactualiseerde versie verspreid en verder becommentarieerd via de maandelijkse nieuwsbrieven "compliance info". Ruim 100 agenten namen deel aan specifieke vormingssessies waarin zowel de compliance aspecten als de commerciële aspecten aan bod kwamen inzake repatriëring van gelden. Tevens werd een e-learning over dat onderwerp ter beschikking gesteld van de agenten.

Onder de noemer "Safe & Sound" werden verschillende projecten opgezet om een brede waaier aan frauderisico's te identificeren en te analyseren, met de bedoeling fraude in de toekomst te vermijden. Bovendien werd een sensibilisering opgestart rond fraudepreventie, waarbij telkens een specifiek fraudescenario onder de aandacht werd gebracht.

Inzake de MiFID-richtlijn ter bescherming van de beleggers, wenst Crelan dat haar agenten in alle omstandigheden als beleggingsadviseur kunnen optreden en op die wijze een toegevoegde waarde kunnen bieden aan de klanten. Die fundamentele rol van de agent als beleggingsadviseur vertaalt zich in het feit dat beleggingsorders in principe altijd onder advies uitgevoerd worden en bijgevolg een geschiktheidstest vereisen. De vragenlijst voor rechtspersonen en voor feitelijke verenigingen werd verder op punt gesteld en de eerstelijnscontroles werden uitgebreid.

Verder waren er sensibiliseringssessies voor alle personeelsleden rond onder meer klantenidentificatie en –acceptatie, discretieplicht, vermijden van belangenconflicten, repatriëren van gelden en het vermijden van bijzondere mechanismen.

De jaarlijkse informatiesessies voor agenten hadden de loyale uitvoering van het integriteitsbeleid als centraal thema en focusten daarnaast op de waakzaamheidsplicht, discretieplicht en enkele domeinspecifieke regels onder meer inzake de terugbetalingscapaciteit bij kredieten, inzake MiFID en inzake cashverrichtingen.

Al deze informatie- en sensibiliseringssessies beogen tevens bij te dragen tot verantwoord en respectvol bankieren, wat voor Crelan kernwaarden zijn.

Vaststelling van fraude

Op 14 januari 2016 werd vastgesteld dat de bank het slachtoffer was geworden van een grote internationale fraude. Het betreft een zogenaamde "fake president fraude". Dit betekent dat fraudeurs valselijk de identiteit van de CEO aannemen en op die manier interne medewerkers instructies geven om via valse voorwendsels transacties uit te voeren.

Het gaat om een van de vernuftigste fraudetechnieken in de bedrijfswereld, die via criminele organisaties met vertakkingen in verschillende landen over de hele wereld, de laatste jaren vaak toegepast werden. De bank werd op die manier opgelicht door fraudeurs uit het buitenland.

Er gelden bij Crelan nochtans strikte procedures om fraude te voorkomen en Crelan sensibiliseert haar medewerkers hierover dan ook voortdurend.

Het bedrag van de fraude bedraagt bijna 70 miljoen EUR.

De feiten kwamen aan het licht bij de interne controles. Als gevolg van de feiten werden bijkomende, uitzonderlijke maatregelen genomen om de interne veiligheidsprocedures en het toezicht hierop te versterken.

De klanten en coöperanten werden niet geïmpacteerd door deze schade.

Er werden in het verleden voldoende reserves opgebouwd, zodat deze schade kon worden gedragen zonder gevolgen voor de klanten en de coöperanten. De rentabiliteit blijft intact, ook de solvabiliteit werd niet aangetast.

Er werd zowel een intern als een extern onderzoek bevolen en onder de noemer "Safe & Sound" werden verschillende interne projecten opgezet om een brede waaier aan frauderisico's te identificeren en te analyseren met de bedoeling fraude in de toekomst te vermijden. Bovendien werd een grote sensibilisering opgestart rond fraudepreventie, waarbij telkens een specifiek fraudescenario onder de aandacht werd gebracht.

Crelan verleent haar volledige medewerking aan de gerechtelijke instanties die dit fraudegeval onderzoeken.

Audit

De algemene missie en de waarden van het departement Audit worden beschreven in het Auditcharter. De rollen en verantwoordelijkheden in het Auditcharter en in het Auditcomitécharter werden afgestemd op de Bankenwet van 25 april 2014.

Interne audit verschaft op een onafhankelijke manier redelijke zekerheid aan de Raad van bestuur, via het Auditcomité, en aan het Directiecomité over de kwaliteit en doeltreffendheid van de interne controle, het risicobeheer en de systemen en processen van deugdelijk bestuur van de bank. Interne audit staat de Raad van bestuur, via het Auditcomité, en het Directiecomité bij in hun opdracht ter zake.

De scope van Audit omvat het geheel van de Groep Crelan. Binnen de Groep werden de auditmethodologie en de rapportering aan het Auditcomité geüniformiseerd.

Voor sommige dochtermaatschappijen worden de auditactiviteiten geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan een lokale auditdienst.

In juni 2016, na de verkoop van Keytrade Bank, werd de auditfunctie van Keytrade bank overgedragen aan Crédit Mutuel Arkéa.

In de context van een 'Risk Based Auditing'-aanpak heeft Audit ook in 2016 het "Audit Universum" geüpdatet naar aanleiding van nieuwe reglementeringen en nieuwe of gewijzigde activiteiten.

De opdrachten van Audit die het voorbije jaar uitgevoerd werden, hadden betrekking op verschillende domeinen: onder meer op CRD IV, Kredieten, Risk management, Betalen & Beleggen, IT en Compliance.

Audit voert de opvolging uit van de correctieve acties. De status van de auditaanbevelingen wordt regelmatig opgevolgd en gerapporteerd, zowel aan het Directiecomité als aan het Auditcomité.

Audit rapporteert over het geheel van de auditactiviteit binnen de Groep aan het Auditcomité van de moedermaatschappij.

Het heeft zich gebogen over de organisatie van het systeem van interne controle van de Bank en over de activiteiten van Audit, Risk management, Inspectie, Permanente Controle en Compliance, maar eveneens over de toezichtactiviteiten die uitgeoefend worden binnen de Auditcomités van de dochtermaatschappijen. Het Auditcomité had hierbij regelmatig overleg met de commissarissen.

Inspectie van het Net

De controle van het net van zelfstandige agenten van de Bank gebeurt traditioneel door de afdeling Inspectie. Oorspronkelijk lag de nadruk op de Inspecties ter plaatse. Dit betekent dat op regelmatige tijdstippen een inspecteur ter plaatse, dus in het agentschap zelf, een aantal controles uitvoert waarbij onder meer een aantal verrichtingen op hun correctheid worden nagekeken en een kascontrole wordt uitgevoerd. Daarbij nam Inspectie een puur controlerende en sanctionerende rol op zich.

Deze eerder eenzijdige kijk op Inspectie werd herzien en de missie van Inspectie werd in 2016 herdefinieerd. Het opzet bestaat in de realisatie van een efficiënt en gedifferentieerd inspectiesysteem dat naast zijn puur controlerende en sanctionerende rol, evolueert naar een systeem dat preventief werkt en aldus fraude en schade voorkomt.

Met andere woorden de accenten in de missie van Inspectie naar de agentschappen toe werden verlegd van repressief naar preventief. Dit betekende wel dat organisatie van Inspectie diende te worden aangepast .

Teneinde een gedifferentieerde aanpak toe te laten van de agentschappen werd een kwaliteitsmodel ingevoerd, dat aan elk agentschap een volwaardige risicoscore toekent. De organisatie van de dienst Inspectie werd rond dit kwaliteitsmodel opgebouwd. De afdeling Inspectie is onderverdeeld in 3 teams :

- team Inspecteurs
- team Dossierbeheerders
- team Risicopreventie Agentschappen

De inspecteurs voeren onaangekondigde globale inspecties uit in de kantoren. Naast deze standaardinspecties voeren de inspecteurs ook onaangekondigde kascontroles uit waarbij enkel een telling van de kasgelden wordt uitgevoerd en vindt er jaarlijks een controle van de kluizen plaats indien het agentschap over een kluizenzaal beschikt.

De inspectiedossiers voor de inspecteurs worden voorbereid door de dossierbeheerders op de zetel. Diezelfde dossierbeheerders voeren eveneens een post-evaluatie uit van het inspectiedossier, nadat de inspectie in het agentschap heeft plaatsgevonden.

Het team Risicopreventie Agentschappen houdt zich voornamelijk bezig met fraudepreventie-onderzoeken. Daarnaast voeren zij onderzoek naar de solvabiliteitspositie van de agentschappen en staan zij in voor een aantal punctuele en specifieke onderzoeken zoals voorafgaande screening en advies van kandidaat-agenten en kandidaat-agentschapsmedewerkers, behandeling van klachten waarbij een agent of een medewerker van een verkooppunt betrokken is , saldobestemmingen, controles na hold-ups, ...

Bovendien zijn zij verantwoordelijk voor de opvolging van het Crelan Charter. Het Crelan Charter is een bundeling van de voornaamste afspraken die bestaan tussen de Bank en de zelfstandige agentschappen. Het Charter dient als leidraad om tot een correcte samenwerking te komen tussen de agent en de Bank opdat enerzijds de Wet en de reglementaire bepalingen gerespecteerd worden en anderzijds de klanten correct en efficiënt worden bediend.

De vaststellingen tijdens de verschillende controles binnen Inspectie worden in eerste instantie opgevolgd via het Comité Opvolging Kwaliteitsmodel (COK). Het COK is een intern overlegorgaan binnen Inspectie dat de lopende dossiers bespreekt en de passende maatregelen voorstelt.

Indien de oplossing voor een probleem afdelingsoverschrijdend is, wordt het dossier vanuit het COK doorverwezen naar het Bemiddelings- en Adviescomité (BAC) dat samengesteld is uit vertegenwoordigers van verschillende afdelingen en beschikt over een grotere beslissingsbevoegdheid. De resultaten van de besprekingen in het BAC-comité worden gerapporteerd aan het Directiecomité en het Auditcomité.

D. KRACHTLIJNEN EN COMMERCIEEL BELEID

Human Resources

Op 31 december 2016 maken 1.252 personeelsleden deel uit van de Groep Crelan waarvan er 901 voor Crelan werken, 12 voor Crelan Insurance en 339 voor Europabank;

Indien bij het bezoldigd personeel in de verschillende entiteiten van de Groep, de 1.866 medewerkers gevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als bezoldigde van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 3.118 personen.

Ondanks een globale daling van het personeelsbestand, voornamelijk door de niet vervanging van pensioengerechtigde medewerkers, werden in 2016 21 nieuwe medewerkers verwelkomd bij Crelan, onder wie 14 met een contract van onbepaalde duur en 7 met een contract van bepaalde duur,.

**

Op het vlak van de concrete realisaties in het HR-beleid lag het accent in 2016 op :

- de implementatie van een systematiek van “continue feedback & coaching”, als eerste stap naar een cultuur van open dialoog en waardevolle opbouwende feedback.
- ontwikkeling en start van een opleidingsprogramma voor alle leidinggevendenden met betrekking tot “continue feedback en coaching”.
- bijsturing van het verloningsbeleid met toepassing vanaf 2017.
- sensibiliseringsproject in het kader van fraudepreventie.
- ontwikkeling en lancering van leerprogramma’s in functie van de uitrol van nieuwe bankapplicaties (project Next).
- het ontwikkelen van een toekomstplan voor Crelan op het vlak van HR genaamd ‘Fit For The Future’.
- de screening van de HR-practices in samenwerking met het Top Employers Institute.

1. Continue feedback & Coaching

In 2016 werd afgestapt van het klassieke jaarlijkse evaluatiegesprek om plaats te maken voor een systematiek van continue feedback & coaching.

Crelan wenst daarmee de dialoog tussen leidinggevendenden en medewerkers centraal te stellen en een kader aan te reiken waarbij in alle openheid en met de focus op de toekomst gesproken wordt over resultaten, functioneren, samenwerken en ook de persoonlijke groei en loopbaanperspectieven van de medewerker. Het initiatief daartoe kan zowel van de medewerker als van de leidinggevende uitgaan.

Dit initiatief wordt gezien als een eerste stap naar een “cultuur van open feedback” die bijdraagt tot duidelijke doelstellingen, een goede samenwerking, kwaliteitsvolle resultaten, leren door feedback en een aangename en constructieve werksfeer.

Gezien het belang van deze aanpak en wijziging van cultuur werd tevens een opleidingstraject opgestart voor alle leidinggevendenden van Crelan.

2. Safe & sound

Het voorbije jaar ging belangrijke aandacht naar fraudepreventie. Binnen dit opzet dat de naam Safe & Sound kreeg, ontwikkelde een groep van medewerkers op vrijwillige basis een sensibiliseringsfilmje dat in elk team gebruikt werd als introductie van een teamoverleg rond dit thema.

Dit overleg werd georganiseerd met de bedoeling binnen elk team mogelijke risico’s te detecteren, in kaart te brengen en acties ter voorkoming te realiseren.

3. Opleiding & change in het kader van het project "NEXT"

Ter voorbereiding van de eerste fase in de uitrol van de nieuwe bankapplicaties via het project Next werd een opleidingstraject uitgewerkt voor de medewerkers in de agentschappen en op de hoofdzetel.

Daarbij werd gekozen voor voorbereidende e-learning modules in combinatie met klassikale praktijksessies. Daarmee werd de definitieve stap gezet naar 'blended learning', een methodiek die in de toekomst verder zal worden aangewend omwille van de accuraatheid, efficiëntie en flexibiliteit voor de deelnemer.

De e-learningmodules kregen de naam "Road to NEXT" en laten de deelnemer toe om stap voor stap meer diepgaand kennis te maken met de nieuwe bankapplicaties en op welke manier zij een belangrijke meerwaarde kunnen bieden in de dienstverlening naar de klant toe.

Ook voor de medewerkers van de hoofdzetel betekent het project NEXT een grote verandering. Intern werden dan ook zgn. 'change agents' aangesteld met de bedoeling om maximale ondersteuning te bieden en oog te hebben voor behoeften aan opleiding en/of begeleiding in de werkomgeving.

4. Fit for the Future

Crelan heeft in 2016 ook hard gewerkt aan haar toekomstplan. Het toekomstplan van Crelan tekent de strategische lijnen van de bank uit, over de periode 2017-2020. In het kader van de moeilijke economische context, de aanhoudende lage rente en de hoge bankentaksen enerzijds en van de digitalisering en de wijzigende bankgewoonten van de klanten anderzijds, zijn de banken genoodzaakt om na te denken over hun toekomstig model. Ook Crelan heeft haar plan uitgetekend om de toekomst van de bank veilig te stellen.

Om concurrentieel te blijven en het strategisch plan te kunnen uitvoeren en bijgevolg de toekomst van de bank veilig te stellen zal Crelan haar organisatie aanpassen. De bank wil bijkomende inkomsten verwerven door een efficiëntere aansturing en ondersteuning van het net van zelfstandige agenten en door een betere beheersing van de kosten. Daardoor moet de Cost Income Ratio (CIR) dalen tot een voor een coöperatieve bank aanvaardbaar niveau. Om de vooropgestelde doelstellingen te halen, zal Crelan in de toekomst nauwlettend toezien op de kosten. De kostendaling zal bereikt worden enerzijds door een efficiëntere werking van de diensten en een aangepaste organisatie, en anderzijds door een vermindering van het aantal voltijdse jobs.

Crelan heeft de intentie om het aantal voltijdse jobs tussen 2017 en 2020 te verminderen van 810 tot 650. De bank wil dit doen op een sociaal verantwoorde manier en met respect voor haar coöperatieve waarden.

5. Informatisering HR

In het kader van de verdere informatisering van de HR-processen werd het afgelopen jaar in hoofdzaak geïnvesteerd in het optimaliseren van de administratie inzake aan- en afwezigheden met een nieuw tijdsregistratiesysteem en werd op het HR-platform voor medewerkers 'My Talent tool' de ondersteuning van gesprekken en afspraken in het kader van "continue feedback" ontwikkeld en ter beschikking gesteld van medewerkers en leidinggevenden.

Daarnaast ging de aandacht naar de ontwikkeling van de "careersite" waardoor Crelan sollicitanten in het sollicitatieproces een grotere transparantie en openheid biedt; waarden die Crelan hoog in het vaandel draagt.

6. Screening HR-practices : Crelan 'Top Employer 2016'

Crelan werd in 2016 voor het eerst gecertificeerd voor een uitstekende personeelsbeleid.

Het jaarlijkse internationale onderzoek van het Top Employers Institute erkent toonaangevende werkgevers wereldwijd: bedrijven die uitstekende arbeidsvoorwaarden bieden, ondersteuning geven voor de ontwikkeling van talent op alle niveaus binnen het bedrijf en ernaar streven om de arbeidsomstandigheden constant te verbeteren.

Op 8 februari 2017 heeft Crelan de exclusieve certificering Top Employer België/Belgique 2017 opnieuw ontvangen.

In het kader van de Top Employersprocedure moeten de deelnemende bedrijven een uitgebreid onderzoeksproces doorlopen: het internationale HR Best Practices Onderzoek van het Top Employers Institute.

Als waarborg voor de authenticiteit van het proces worden alle antwoorden door een onafhankelijke partij aan een audit onderworpen. Dit betekent dat de uitmuntende arbeidsomstandigheden door onderzoek zijn bewezen, hetgeen Crelan een plaatsje binnen de selecte club van gecertificeerde Top Employers heeft opgeleverd.

Het Top Employers Institute heeft beoordeeld wat Crelan zijn werknemers aanbiedt aan de hand van de volgende criteria:

- Talent Strategy
- Workforce Planning
- On-boarding
- Learning & Development
- Performance Management
- Leadership Development
- Career & Succession Management
- Compensation & Benefits
- Culture

Steven Van Raemdonck, deputy country manager voor het Top Employers Institute: "Optimale werkomstandigheden zorgen ervoor dat werknemers zich op zowel persoonlijk als professioneel vlak kunnen ontwikkelen. Ons grondig onderzoek heeft aangetoond dat Crelan een uitstekende werkomgeving biedt en een brede waaier aan creatieve initiatieven voorstelt, van secundaire arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden tot goed doordachte performancemanagementprogramma's die uitstekend aansluiten op de bedrijfscultuur."

7. Nieuwe regionale zetel in Antwerpen

De regionale zetel Antwerpen van Crelan is voortaan gehuisvest op de Borsbeeksebrug 30 in Antwerpen-Berchem. In januari 2017 namen de collega's van de regionale zetel Antwerpen hun intrek in de nieuwe gebouwen. Daar werken ze in een nieuw gebouw kantoor dat ingericht werd met de modernste technieken en waar veel aandacht besteed werd aan open ruimte en mogelijkheid tot vlotte samenwerking

Maatschappelijke projecten

Een duurzame bank: zo hoort een bank te zijn.

Crelan, is een bank met 100% coöperatieve verankering. Meer dan 290.000 coöperanten participeren via de maatschappelijke aandelen van CrelanCo in het kapitaal van de bank.

Crelan wil zich dan ook engageren tot een ander soort van bankieren. Vier waarden staan hierbij centraal: verantwoord, verbonden, persoonlijk en respectvol.

Het zijn de waarden die Crelan elke dag opnieuw in de praktijk zet via een correct en professioneel advies met transparante producten en Crelan-bankagenten die dicht bij de klanten staan en met hen een langetermijnrelatie opbouwen.

Als 100% Belgische coöperatieve bank wil Crelan niet enkel een financieel adviseur zijn, maar zich ook engageren in het Belgische maatschappelijke leven. Dat engagement uit zich via verschillende initiatieven.

Een hart voor de landbouw

In 1937 bij het ontstaan van de bank, heette Crelan nog NILK (Nationaal Instituut voor de Landbouw), een overheidsinstelling, met als voornaamste taak de Belgische land- en tuinbouwers via kredietverstrekking te ondersteunen. Nu, 80 jaar later, is Crelan een middelgrote bank met ongeveer 900.000 klanten en meer dan 290.000 coöperanten. De hechte band met de land- en tuinbouwsector is in al die jaren nog sterker geworden. Ze komt tot uiting via de samenwerking met onze unieke aandeelhouder, de coöperatieve kas CrelanCo en via het gespecialiseerd aanbod en adviesverlening voor de land- en tuinbouwers.

Om dit engagement verder te onderstrepen, onderneemt Crelan ook verschillende initiatieven in en voor de sector :

De Crelan Leerstoel aan de UGent

Sinds 2015 wordt met onze Crelan Leerstoel aan de UGent de nadruk gelegd op innovatie en duurzaamheid in de landbouw. Aan de faculteit bio-ingenieurswetenschappen worden talrijke wetenschappelijke onderzoeksprojecten uitgevoerd die vaak te weinig hun weg vonden naar de praktijk.

Met deze Leerstoel wordt daar verandering in gebracht, niet alleen door studies over innovaties te maken, maar ook door daadwerkelijk een aantal innovatietrajecten op het vlak van “smart farming” op te starten.

Sinds de opstart van de Crelan Leerstoel werden al heel wat studies gerealiseerd en in de praktijk omgezet. Zo kwamen onder andere volgende thema's aan bod: bodembeheer, bemesting, biologische zuiveringssystemen, kippen in de bestrijding van insecten bij de kweek van zachte vruchten en het thuisgebruik van pesticiden. De stakeholdersmeeting voor gewasbescherming en de “Crelan Leerstoel Dag voor Crelan-agenten” waren eveneens gesmaakte initiatieven in 2016. Bij dat laatste initiatief konden de in landbouw gespecialiseerde bankagenten in het kader van een permanente vorming kennis maken met het Hof ten Bosch in Huldenberg en de Bayer Forward Farming, een landbouwbedrijf en tevens kennisplatform rond duurzame landbouwpraktijken

Meer informatie over de Crelan Leerstoel aan de UGent op www.bioengineering.ugent.be/crelan-leerstoel/duiding.

De Crelan Vertrouwensindex

Reeds één decennium lang, stelt Crelan jaarlijks de resultaten van haar “Vertrouwensindex land- en tuinbouw “ voor.

Met dit marktonderzoek peilt Crelan naar het vertrouwen van de land- en tuinbouwers in hun sector. Het onderzoek geeft een beeld over de toekomstverwachtingen, over de manier waarop de landbouwer zijn inkomen ziet evolueren en over zijn investeringsbereidheid. Crelan voerde dit onderzoek voor de eerste maal in 2007, de resultaten van de tiende editie werden in juli 2016 bekendgemaakt. In die 10 jaar heeft het vertrouwen van de land- en tuinbouwers een hobbelig parcours gekend met pieken en dalen.

Het vertrouwen kende het afgelopen jaar een ferme knauw en dat heeft vooral te maken met de toegenomen druk op het inkomen van de land- en tuinbouwers. Een degelijke financiële planning en bedrijfsvoering worden daardoor nog belangrijker. Bij de voorstelling maakte Crelan ook duidelijk dat het haar doel is om de sector blijvend te ondersteunen via allerhande initiatieven, maar vooral door een degelijk financieel advies met een gespecialiseerd productenpakket aan deze doelgroep te blijven aanbieden.

Meer info over de resultaten van de Vertrouwensindex 2016 op www.crelan.be/pers>2016>Vertrouwensindex

De Crelan Agri Innovation Awards

In november reikte Crelan voor de zesde maal de Crelan Agri Innovation Awards uit aan afgestudeerde studenten met een verdienstelijk eindwerk in het kader van de land- en tuinbouwsector.

Onder meer met de uitreiking van de Crelan Agri Innovation Awards wil de bank de creativiteit en de innovatie binnen de sector ondersteunen. De Awards zijn een erkenning voor de intellectuele bijdrage en het onderzoekswerk dat pas afgestudeerde studenten en hun faculteit leveren.

Sinds 2015 heeft Crelan de formule in een ander kleedje gestoken en reikt ze deze Awards afwisselend in Vlaanderen en Wallonië uit. In 2016 was het de beurt aan de Franstalige studenten van de academiejaren 2013-2014 tot 2015-2016. Op die manier stonden niet minder dan zes afgestudeerde masters op het podium in de gebouwen van de ULg Gembloux Agro-Bio Tech die als gastheer optrad.

Naast de Award ontvangen de laureaten en hun universiteit of hogeschool ook een geldprijs van 1.500 EUR voor de masters in de biowetenschappen en 2.000 EUR voor de masters in de bio-ingenieurswetenschappen. Tijdens de avond werd ook de door Crelan gesponsorde BVLE-prijs (Belgische Vereniging voor Landbouweconomie) voor beste doctoraatswerk ter waarde van 2.500 EUR toegekend.

De uitreiking werd voorafgegaan door een symposium over de korte ketens in de landbouw. Deze Awards zijn een initiatief dat door de sector en niet in het minst door de universiteiten wordt geapprecieerd. De minister voor Middenstand, Zelfstandigen, KMO's, Landbouw en Maatschappelijke integratie, de heer Willy Borsus, woonde de plechtigheid bij en reikte samen met de heer Luc Versele de Awards uit.

Meer info over de Crelan Agri Innovation Awards op www.crelan.be>Crelan Agri Innovation Awards.

Onze aanwezigheid op en steun aan landbouwbeurzen

Vanzelfsprekend is Crelan vertegenwoordigd op de belangrijkste land- en tuinbouwbeurzen. Het zijn de ideale locaties om kennis te maken met de nieuwigheden in de sector, om klanten en prospecten te ontvangen en om ze kennis te laten maken met de dienstverlening van de bank.

Zo was Crelan in 2016 voor de 4de maal sponsor en voor de eerste maal hoofdsponsor van de Agridagen in Ravels en liefst voor de 42ste keer sponsor van de beurs van Libramont die dit jaar bijna 200.000 bezoekers mocht verwelkomen. Op deze laatste beurs had Crelan bijzondere aandacht voor de gezinnen met jonge kinderen.

Daarnaast was Crelan ook aanwezig als hoofdsponsor en/of als standhouder op diverse manifestaties in de land- en tuinbouwsector zoals: Agro-Expo in Roeselare, Foire Agricole de Battice, Jardin Expo Liège, ...

Crelan Agri Academy

In 2016 werden de opleidingen in de Crelan Agri Academy, een kennis- en opleidingscentrum voor de landbouw, in samenwerking met het CCAB (Centrum voor Agrarische Boekhouding) verdergezet. Diverse opleidingen rond belangrijke thema's zoals VLIF en ADISA werden georganiseerd voor de medewerkers en de agenten van de bank.

Aandacht voor jonge landbouwers

Op 10 november vond het eerste 'Feed the future-jongerencongres' plaats in de Thomas More Hogeschool in Geel. Het congres richtte zich op jonge landbouwers in spe en bood hen nuttige informatie en tips voor het opstarten van een landbouwbedrijf. Crelan steunde graag actief dit initiatief van Fedagrim en nam ook de organisatie en presentatie van een van de workshops voor haar rekening.

In 2017 volgen nog nieuwe edities in Oost- en West-Vlaanderen en in Wallonië.

Aandacht voor crowdfunding

Miimosa is een platform voor crowdfunding dat zich uitsluitend toelegt op landbouw en voeding. Miimosa is oorspronkelijk ontstaan in Frankrijk en is sinds eind 2016 ook actief in België.

Tijdens de uitreiking van de Crelan Agri Innovation Awards kondigde Crelan aan dat ze een samenwerkingsakkoord heeft gesloten met MiiMOSA. In de loop van 2017 zal deze samenwerking verder vorm krijgen.

Een hart voor sport

Crelan beschouwt sport als een belangrijk onderdeel van een gezonde en evenwichtige levensstijl en als een factor van sociale cohesie die de mensen dichter bij elkaar brengt.

Crelan is sinds jaar en dag actief als sponsor van een aantal sportdisciplines. De bank kiest hierbij bewust voor disciplines waar er een grote interactie bestaat tussen de supporters en de atleten. De atleten die worden gesponsord zijn professioneel met hun discipline bezig, gaan volop voor resultaat en staan tegelijkertijd ook dicht bij hun supporters. Het zijn waarden waar ook Crelan zich perfect in herkent.

Wielrennen en veldrijden

Crelan is actief als sponsor in het wielrennen sinds het jaar 2000, toen nog onder de naam Landbouwkrediet. Voor heel wat jong aankomend talent betekende onze ploeg in al die jaren een springplank naar een mooie carrière op de weg.

Van 2008 tot maart 2016 was de bank hoofdsponsor van veldrijder Sven Nys waarmee samen een heel mooi en bijzonder succesvol parcours werd afgelegd. In maart zette Sven Nys een punt achter zijn indrukwekkende carrière en kwam er een einde aan de acht jaar durende samenwerking met Crelan. Tijdens een spectaculaire afscheidsshow in het Sportpaleis werd Sven uitvoerig bedankt voor zijn loyaliteit en sportieve successen. De bank kan erg tevreden terugblikken op deze sponsoring, die voor haar naamsbekendheid en imago absoluut een schot in de roos is gebleken.

In Wout van Aert vond Crelan een nieuw opkomend talent, waarmee sinds januari 2016 een sponsorovereenkomst werd afgesloten. En van een start gesproken, met de trui van Belgisch en wereldkampioen en als leider van de belangrijkste klasseringen sloot hij het seizoen 2015 – 2016 onmiddellijk met een grand slam af.

In 2016 ging ons continentaal wielerteam door het leven als Crelan – Vastgoedsservice. In het najaar hebben Crelan, Willems Veranda's en Charles onder impuls van Crelan en Nick Nuyens de handen in elkaar geslagen om een nieuwe pro-continentale ploeg te vormen, "Crelan – Charles" in het veld en "Veranda's Willems – Crelan" op de weg. Deze nieuwe structuur is actief sinds 1 januari 2017 en zorgt ervoor dat zowel de weg- als de veldrijders zullen kunnen rekenen op een nog bredere ondersteuning en omkadering zodat zij zich nog beter kunnen ontwikkelen.

Atletiek

Crelan heeft haar naam sinds 2011 ook verbonden aan de Belgische atletiek, met de sponsoring van publiekslievelingen Olivia, Jonathan, Kevin en Dylan Borlée. De bank is eveneens sponsor van de Belgische Atletiekbond en van de Belgian Tornados (de ploeg van de 4x400 meter heren).

Alle atleten mikten dit jaar op topprestaties tijdens het EK in Amsterdam en de Olympische Spelen in Rio De Janeiro. Naar aanleiding van het EK organiseerde Crelan de wedstrijd 'Herken de atleet', waarbij er uit meer dan 6.000 deelnemers drie winnende duo's werden geselecteerd. Zij wonnen een VIP-weekendje Amsterdam en zagen de Belgian Tornados goud nemen op de 4x400m. Enkele weken later strandden de Tornados op een zucht van een Olympische medaille in Rio.

Basketbal

Sinds 2002 is Crelan sponsor van Okapi Aalstar en deze samenwerking is sindsdien enkel maar verder uitgegroeid.

Nadat Crelan al twee jaar deel uitmaakte van de 'Big 4', de 4 hoofdpartners van Okapi Aalstar, besloot de bank om haar engagement verder uit te breiden en voor het seizoen 2016-2017 als enige hoofdsponsor van deze talentvolle basketbalclub op te treden. Crelan gelooft in de club, in haar aanpak en in haar sportieve ambities die sindsdien onder de nieuwe naam Crelan Okapi Aalstar speelt.

Ook Crelan Okapi Aalstar sloot het seizoen 2016 schitterend af wat de naambekendheid van de bank ten goede komt.

De play-offs draaiden uit op een spannende finale tussen BC Oostende en Crelan Okapi Aalstar. Crelan Okapi Aalstar moest in die finale de duimen leggen voor Oostende en werd dus knap tweede in de competitie.

Meer informatie over het sponsorbeleid van Crelan op www.crelan.be>sponsoring.

Samen sporten

Ter ondersteuning van een gezonde levensstijl en om de sociale interactie tussen de medewerkers verder te bevorderen, organiseerde of stimuleerde Crelan ook enkele sportieve events waaraan de medewerkers konden deelnemen.

Op 29 mei namen 31 sportieve medewerkers deel aan de 20km. door Brussel. Vervolgens verlegden de sportieve prestaties zich naar het voetbal. Op 15 juni streeden vijftien ploegen van personeelsleden om de hoogste eer, "de Crelan Cup". Met dit voetbalfeest organiseerde de bank haar eigen mini-versie van het WK voetbal met de nadruk op teamspirit en verbondenheid. Op zaterdag 27 augustus trinden dan weer enkele Crelan-agenten mee met Wout van Aert en zijn ploegmakers. Ze hadden de keuze uit een fietsparcours van 25 en 75 km. in de streek van Mol. Ook enkele klanten konden dankzij Crelan deelnemen en dit initiatief werd dan ook sterk gesmaakt.

Op woensdag 14 september, de dag van de GP de Wallonie, haalden 45 Crelan-medewerkers opnieuw hun fiets boven om een deel van het parcours van deze klassieker te rijden, inclusief de beklimming van de citadel van Namen.

Aandacht voor kunst en cultuur

Mecenaat

Aan het onthaal van de hoofdzetel in Anderlecht stelt Crelan een mooie expositieruimte ter beschikking van kunstenaars, de galerie Crelan.

Doorheen het jaar organiseert de bank een aantal exposities. De bank zorgt niet alleen voor een mooie expositieruimte maar zorgt ook voor het drukwerk voor de uitnodigingen en een verzorgde receptie bij de vernissage. Op die manier biedt Crelan de kunstenaars de gelegenheid om hun werk bekend te maken aan het grote publiek. De bank koopt ook regelmatig een kunstwerk aan dat een plaats krijgt in haar gebouwen. Op die manier komen ook de medewerkers en de klanten van de bank regelmatig in contact met kunst van eigen bodem.

In 2016 vonden vier exposities plaats in de Galerie Crelan: 'Momentum in Motus' met schilderijen van Dominique Romeyer en Aimée Terburg, 'Contrasten' met schilderijen van Luc Dulac en beeldhouwwerk van Peter Hauwaert, 'Assemblages' met collages van Frédérique Souny en keramiek van Leen Tack en als afsluiter van het jaar de expositie 'Vlaggen en blauwe luchten' met werken van Geert Van Doorselaere.

Meer info over de Galerie Crelan op www.crelan.be>mecenaat.

Fêtes de Wallonie

In september 2016 was Crelan voor de eerste maal presenting partner van dit grootschalige evenement met gratis concerten en folklore in de Naamse binnenstad.

Aandacht voor de derde wereld

Scholieren lopen stage voor Zuisdag

Jongeren die voor één dag de schoolbanken inruilen voor een job en hun loon afstaan voor een project van geëngageerde jongeren wereldwijd: dat is het idee achter de Work for Change campagne van Zuisdag (nu ook bekend onder de nieuwe naam Youca – Youth for change and action).

En Crelan deed mee: vijf scholieren tekenden op 20 oktober 2016 present op de regionale zetel van Crelan in Antwerpen.

Het was een ideale gelegenheid om deze jongeren vertrouwd te maken met de financiële wereld en met Crelan in het bijzonder en tegelijkertijd bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige samenleving.

Microfinanciering via Incofin

Sinds 2015 werkt Crelan samen met Incofin via een participatie in het kapitaal en een lening aan het fonds.

Het fonds INCOFIN verschaft financiële middelen aan microfinancieringsinstellingen in derdewereldlanden, die worden geselecteerd onder meer op basis van hun impact op de sociale ontwikkeling van de kansarme lokale bevolking. De microfinancieringsinstellingen gebruiken deze middelen vervolgens om "microkredieten" te verschaffen aan de lokale kleinschalige -maar rendabele- projecten. Op deze manier levert Incofin een belangrijke bijdrage tot de economische ontwikkeling van derdewereldlanden, en verzekert zij zich ervan dat haar middelen goed worden besteed.

Aandacht voor de Crelan-familie

Welzijn op het werk en sociale cohesie onder de medewerkers vindt Crelan belangrijk. Ook in dat kader nam de bank een aantal initiatieven.

Crelan Inspirations

Met de Crelan Inspirations nodigt de bank op regelmatige basis sprekers uit die inspirerende en verfrissende ideeën aanbrengen voor de Crelan-medewerkers. Zo had in juni Crelan, Bernard Gustin, de CEO van Brussels Airlines te gast. Onder het thema 'Turn a deep crisis into opportunities' bracht hij het boeiende verhaal van zijn dynamische bedrijf voor een geïnteresseerd Crelan-publiek.

Fight Cancer

Crelan zette graag ook haar schouders onder een project 'Fight Cancer' van een zoon van een van de Crelan-collega's. Deze jongeman werd als zeventienjarige in 2016 zelf geconfronteerd met lymfeklierkanker en volgde tijdens de medische behandeling zijn schoollessen verder via Bednet.

Bednet was voor hem een grote hulp, het liet hem toe de lessen te blijven volgen en bovenal om contact te houden met zijn vrienden van school. Hij wou daarom zelf een actie opzetten om Bednet, het Kinderkankerfonds en de Make A Wish Foundation te steunen.

Hij ontwierp zelf armbandjes met de boodschap 'Fight Cancer – I can'. Deze bandjes werden ook onder de Crelan-medewerkers verkocht. Zo werd op de hoofdzetel en bij de agenten in totaal 2.345 euro opgehaald. De bank heeft het bedrag vermeerderd tot 5.000 euro. Crelan wenst hem een volledig herstel toe.

Commercieel net

Op 31 december 2016 telt de Groep Crelan 701 verkooppunten, dat zijn er 32 minder dan eind 2015. De daling van het aantal agentschappen in de loop van 2016 is opnieuw hoofdzakelijk te verklaren door de samenwerking en de fusie van een aantal agentschappen van ex-Landbouwkrediet en ex-Centea die zich in elkaars nabijheid situeerden.

Behoudens het agentschap van de zetel in Brussel, dat wordt geleid door een bezoldigd medewerker, worden alle 653 verkooppunten van de NV Crelan gerund door zelfstandige agenten. Eind 2016 zijn de agentschappen uitgerust met 256 selfbanks, waarvan 164 toestellen met een cash-in/recycling functie en 35 cashless-toestellen.

Europabank beschikt over 48 agentschappen, gelegen in de stedelijke centra en allemaal gerund door bezoldigden.

Naast het traditionele net van zelfstandige agenten heeft de Bank sedert 2014 het online verkoopkanaal "Crelan Direct" verder ontwikkeld. Tevens werden in 2014 de smartphone applicatie 'Crelan Mobile' ontwikkeld en in 2015 een meer uitgebreide app voor tabletgebruikers.

Nieuwe IT-ontwikkelingen

Ingevolge de beslissing die in 2015 reeds werd genomen, werd er in 2016 verder zwaar ingezet op het programma NEXT. Het programma NEXT voorziet om de meeste operationele systemen, op die van de financiële markten en de verzekeringen na, te vervangen door een gestandaardiseerde opeenvolging van applicaties van Sopra en Sopra Banking Platform (SBP).

Voor de rekeningen en effecten van klanten betekent dat een uitgebreide upgrade van de applicaties Thaler en Kyudo die in gebruik zijn sinds 2004, en voor de kredieten betekent dit de vervanging van applicaties die in-house werden ontwikkeld en die in gebruik zijn sinds 1999.

De bedoeling van deze standaardisering is performante applicaties aan te schaffen op gespecialiseerde softwaremarkten, die alleen nog geparametriseerd mogen worden zonder de code aan te passen aan de lokale gebruiken. Dit om de werkingskosten voor de gebruikers te beperken, om onderhoudskosten te besparen (onder meer door upgrades aan een lagere kost mogelijk te maken), om sneller te kunnen voldoen aan nieuwe (vaak reglementaire) vereisten en om meer ontwikkelaars te kunnen inzetten op de strategisch belangrijke domeinen. Dit betreft onder meer de vernieuwing van de klantenapplicaties op tablet en PC, CRM (customer relationship management), geautomatiseerde documentherkenning en het elektronisch ondertekenen van documenten.

Volgens de planning zal het project NEXT volledig gerealiseerd zijn in 2018. De nodige stappen hiervoor werden gedefinieerd, ingepland en gestart. Het volledige programma is ingedeeld in een 5-tal fasen (loten). Fase 2 zal in maart 2017 in productie genomen worden.

Parallel hiermee lopen een aantal projecten in het kader van het opzet 'digitale bank'. Deze verschillende projecten beogen een vernieuwing van de door onze klanten en agentschappen aangewende applicaties met gebruik van de modernste technieken.

Een studie werd aangevat met als doelstelling de strategische infrastructuurkeuzes voor de toekomst te vervolledigen alsook de wijze te bepalen waarop Crelan de IT-infrastructuur wil beheren om zowel de nodige flexibiliteit te garanderen als een optimale "cost of ownership" te bekomen. Deze studie werd eind 2016 afgerond en onderhandelingen werden gestart met betrokken partijen om het geheel contractueel rond te krijgen en de nodige projecten op te starten.

De Crelan Information Security Policy, werd geactualiseerd in lijn met de best practices die van toepassing zijn in de sector. Om dit securitybeleid te onderbouwen en Crelan klaar te maken voor de security-uitdagingen van de toekomst, werd een uitgebreide analyse gemaakt van de huidige status en werd een multidisciplinair plan opgesteld.

Een aantal projecten werden gestart en ondertussen deels gerealiseerd. Dit moet een betere controle toelaten van de gebeurtenissen en dient eveneens tot het reduceren van potentieel negatieve impacten ; dit rekening houdend met een blijvend gebruikscomfort.

Daarnaast waren er nog heel wat bedrijfsprojecten, zoals "Optimaliseren papierarchief", "Safe & Sound", de wettelijke projecten zoals "MiFID-revisie", FATCA-rapportering", ... en de gebruikelijke aandacht voor infrastructuurvernieuwingen.

Synergieën

De gerealiseerde commerciële synergieën van de afgelopen jaren tussen de verschillende entiteiten van de Groep werden voortgezet. De Bank commercialiseert leasings van Europabank, terwijl Europabank woonkredieten van de Bank verkoopt. Europabank treedt ook op als centraal punt voor het binnenlands betaalverkeer.

Sinds Crelan Insurance haar activiteiten opgestart heeft, verkoopt ze haar financiële verzekeringsproducten via het agentennet van de Bank. De financieringssaldoverzekering wordt tevens door Europabank gecommmercialiseerd. Daarvoor stelt de Bank de IT-modules voor de onderschrijving van dit type schuldsaldoverzekeringscontracten ter beschikking van Europabank.

Crelan en Fidea hebben op 30 december 2016 een akkoord ondertekend m.b.t. de verlenging en de uitbreiding van de huidige bankverzekeringsovereenkomst, voor een periode van 10 jaar. Dankzij dit akkoord zal de bank haar bankverzekeringsmodel nog verder uitbouwen, haar activiteiten verder diversifiëren en de dienstverlening aan de klanten nog verhogen. Fidea, met wie de bank al langer een samenwerking had, verruimde haar activiteiten naar levensverzekeringen toe en is derhalve de preferente partner in schade- én levensverzekeringen geworden.

De samenwerking met Econopolis Wealth Management, de beheersvennootschap rond Geert Noels, werd verder uitgebreid. De inschrijvingen op de compartimenten van Crelan Fund (EconoFuture, EconoStocks en EconoNext) groeiden verder aan.

Ook werd in samenwerking met Crédit Suisse een note uitgegeven met als onderliggende waarde Crelan Fund EconoFuture en werden de voorbereidingen opgestart om begin 2017 een nieuwe compartiment "Sustainable" te lanceren.

Ook de nauwe samenwerking met Amundi werd verdergezet. Zo wordt een uitgebreide selectie aan Amundi-fondsen door Crelan gecommmercialiseerd. In 2016 werd er voor meer dan 245 miljoen EUR onderschreven in deze fondsen. Verder werd binnen de bevek Crelan Invest (waarbij Amundi instaat voor het beheer van de beleggingsportefeuille) een nieuw compartiment gelanceerd "Opportunities", waarop in 2016 voor meer dan 46 miljoen EUR werd ingetekend.

Op het vlak van gestructureerde producten werkt Crelan samen met een aantal preferente partners. Dankzij de notes van Crédit Suisse, Société Générale, BNP Paribas, LCL en Natixis werd er een productie van meer dan 361 miljoen EUR gerealiseerd.

Eind 2015 werden 3 pensioenspaarfondsen opgericht onder de naam Crelan Pension Fund die als feeder fungeren van de pensioenspaarfondsen van BNP Paribas. Eind 2016 was de omloop in de 3 compartimenten van Crelan Pension Fund reeds meer dan 219 miljoen EUR.

Voor de Private Banking-activiteit bestaat een samenwerking met Crédit Agricole Luxembourg.

Crelan werkt op diverse vlakken ook samen met CACEIS dat deel uitmaakt van de Groep Crédit Agricole (Frankrijk). Zo is CACEIS Bank Luxembourg Branch bewaarder voor een aantal fondsen. Voor Crelan Fund en Crelan Invest is CACEIS Bank Belgium Branch aangesteld als deponerende bank en vervult CACEIS Belgium de rol van fund administrator en transfer agent.

In het kader van een financieel groepsbeleid besteden bijna alle entiteiten van de Groep de frontoffice voor het beheer van hun financiële portefeuille uit aan de Bank.

E. MARKANTE FEITEN IN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN

Crelan

In 2015 werd Crelan een 100 % Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering. Dankzij het vertrouwen van de coöperanten heeft Crelan haar coöperatieve model nog kunnen versterken: het aandeelhouderschap van de bank is nu voor 100 % in handen van coöperatieven. Het aantal coöperanten nam in de loop van 2016 verder toe zodat nu reeds meer dan 290.000 klanten een stukje eigenaar zijn van Crelan. Crelan vaart zo tegen de stroom in. Terwijl Belgische ondernemingen vaak in buitenlandse handen terechtkomen en een aantal banken enkele jaren geleden financiële steun van de overheid nodig hadden, heeft Crelan de financiële crisis op eigen benen doorstaan. Meer nog, Crelan is vandaag een bank met een 100% Belgisch beslissingscentrum. Dat is een goede zaak voor een coöperatieve bank die dicht bij haar klanten wil staan.

Productie

Algemeen werden de productiedoelstellingen langs kredietzijde behaald, dit dankzij een buitengewoon sterke productie op het vlak van woningkredieten. Op het vlak van vermogen werden de vooropgestelde objectieven binnenbalans gehaald, er was de zeer sterke productie in gestructureerde notes, terwijl de fondsenproductie minder snel dan voorzien evolueerde.

De klantendeposito's bereikten 16,8 miljard EUR en hielden aldus, ondanks de historisch lage rentestand, globaal goed stand.

De saldi op de spaarboekjes en zichtrekeningen namen met respectievelijk met 6% en 19% toe. De uitstaande volumes op kasbons en termijnrekeningen daarentegen namen met 19% af. Het algemeen lage renteklimaat zorgde bij de klanten dus voor minder bereidheid om gelden voor langere periodes vast te leggen.

Inzake buitenbalansproducten constateerden we een duidelijke toename van de vraag naar gestructureerde notes (voornamelijk met 100% kapitaalbescherming) ten nadele van de permanente fondsen. Tegenover 2015 nam de productie notes (met een productie van 361 miljoen EUR) toe met 47%, terwijl de fondsenproductie (met een productie van 494 miljoen EUR) met 29% afnam.

Inzake betaalverkeer realiseerde de bank een grote groei in het aantal actieve online- en mobile-gebruikers, 90,50% van alle overschrijvingen gebeurt nu via de pc, via smartphone of via tablet. Langs kredietzijde werd voor meer dan 3,5 miljard EUR aan hypothecaire woningkredieten verstrekt. De productie zonder de interne herfinancieringen steeg tussen 2015 en 2016 met 37 %, waardoor het marktaandeel van Crelan toenam. Ondanks de verdere toename van de vervroegde terugbetalingen, nam de omloop van de woningkredieten met 7 % toe.

De productie van leningen op afbetalingen aan particulieren kende, mede ondersteund door het aantrekkelijke renteklimaat, een opmerkelijke groei van 131 miljoen EUR (+15%).

Inzake de kredieten verleend aan de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Zelfstandigen (KMOZ), zette het in 2015 gestarte herstel zich door. Zo stegen de kredieten aan de KMOZ met 23% (tegenover een stijging van 3% voor de Landbouw). Hiermee overschreed de kredietproductie aan de KMOZ voor de eerste maal de kredietproductie in de Landbouw.

Eind 2016 had Crelan 888 646 klanten, wat een lichte daling inhoudt tegenover het jaar ervoor. Deze evolutie is grotendeels een logisch gevolg van de herstructurering van het net (sluitingen kantoren) en de impact van de wetgeving inzake slapende rekeningen. In het professionele segment KMOZ en Landbouw stabiliseert het aantal cliënten over het algemeen met een kleine afname in het segment Landbouw.

De markt blijft voorzichtig en moeilijk. Dat blijkt uit de berg aan liquiditeiten die op de rekening van de Belgische ondernemingen blijven staan, het hoge aantal faillissementen en de sterke druk op de tarieven ten gevolge van een stijgende concurrentie.

Landbouw

De Belgische land- en tuinbouw wordt de laatste jaren gekenmerkt door een stijgend professionalisme. Dit is nodig om de juiste beslissing te nemen in het dagelijks management van een bedrijf dat continu onder invloed staat van externe factoren. Van weersomstandigheden tot volatiliteit van de prijzen. Deze elementen kunnen een impact hebben op het niveau van liquiditeit binnen een land- en tuinbouwbedrijf.

De bank hield al rekening met een conjunctureel tekort aan cash binnen landbouwbedrijven en ontwikkelt, sinds juli 2015, een specifieke communicatie dienaangaande voor het agentennet. Ook in 2016 zijn de maatregelen verlengd. Zo zijn sinds oktober binnen de bank een aantal concrete oplossingen voorgesteld om de land- en tuinbouwers te ondersteunen en om zo te kunnen inspelen op eventuele liquiditeitsspanningen binnen het bedrijf.

De mindere gunstige conjunctuur, voor sommige deelsectoren van de landbouw, heeft geen impact gehad op de kredietproductie van de Bank. De productie van landbouwkredieten is met 3,2% gestegen tegenover de productie in 2015. Deze stijging van productie werd voornamelijk gerealiseerd door de tuinbouwsector.

De kwaliteit van de kredietportefeuille blijft goed en wordt opgevolgd door het risicomodel Agrilan.

Het marktaandeel van Crelan in de Belgische landbouwsector blijft stabiel.

De tevredenheid van de Crelan-klanten in de land- en tuinbouwsector is hoog met een score van 8,2/10, wat blijkt uit onze bevraging bij deze doelgroep voor onze jaarlijkse vertrouwensindex.

Naambekendheid en imago

De verhoging van de naambekendheid van het nog relatief jonge merk Crelan bleef in 2016 een van de belangrijkste doelstellingen in het communicatiebeleid van de bank. Om dit doel te bereiken werden reclamespots het hele jaar door ingezet op televisie en in digitale campagnes op het internet (o.m. via de sociale media). Deze spots waren gericht op het positioneren van Crelan als een bank met een op menselijke waarden geënt DNA

“Verantwoord”

“Respectvol”

“Verbonden”

“Persoonlijk”

en dit via de slogan **“Zo hoort een bank te zijn”**.

De investering in mediacampagnes wierp vruchten af. In het najaar van 2016 toonde marktonderzoek aan dat het merk Crelan amper 3 jaar na de lancering van het merk al dezelfde naambekendheid genoot als andere banken van vergelijkbare grootte. Inzake spontane naambekendheid scoorde Crelan zelfs beter.

Opvallend was ook de inhaalbeweging van de naambekendheid in Wallonië, waar de naam Crelan het de eerste jaren iets moeilijker had gehad om ingeburgerd te raken. Er werden in 2016 dan ook meer middelen uitgetrokken om de naambekendheid in het zuiden van het land te ondersteunen. Er waren niet alleen de uitgebreide klassieke en digitale campagnes met de Crelan-reclamespots, maar ook een opgemerkte aanwezigheid van het merk op twee van de belangrijkste massamanifestaties in Wallonië, de landbouwbeurs in Libramont en de Fêtes de Wallonie.

Europabank

2016 was een uitstekend jaar voor Europabank.

Ondanks de minder goede economische omstandigheden werd in 2016 tien maal een recordmaandproductie gerealiseerd. De totale kredietproductie in 2016 bedraagt 340,2 miljoen EUR. Hiermee werd het productierecord van 2015 verbroken. De totale kredietomloop steeg met 3,0%.

De deposito's van cliënten groeiden aan met 2,8%.

Het kredietkaartincasso steeg met 23,6%, dankzij de vernieuwde verkoopaanpak en dit in een markt waar de concurrentie sterk is toegenomen door de komst van buitenlandse spelers en verscherpte prijzen.

De Cost/Income Ratio over 2016 bedraagt 53%, wat aantoont dat de bank over een performante en solide structuur beschikt.

Dit maakt dat Europabank het jaar 2016 afsluit met een schitterend resultaat van 18,9 miljoen EUR (BE GAAP).

Het rendement op eigen vermogen blijft op een hoog niveau en bedraagt 14,5%.

In 2016 werd de expansie van het kantorennet verdergezet met de opening van een nieuw kantoor te Seraing waardoor het aantal agentschappen op 48 komt. Dankzij deze expansie groeide het personeelsbestand verder aan. Eind 2016 waren 339 personeelsleden werkzaam bij Europabank.

Europabank blijft inzetten op nieuwe technologieën.

Dit jaar werd het online platform “eb online” vernieuwd en responsive gemaakt. Cliënten kunnen nu ook internetbankieren via hun smartphone of tablet en hebben de mogelijkheid om zelf online spaar- en termijnrekeningen te openen.

De uitgifte van de contactloze visakaart en acquiring van de contactloze kredietkaarten zijn sinds dit jaar operationeel. Daarnaast hebben de invoering van de tablets in de diverse kredietcomités en de

digitalisering van het validatieproces van de onkostennota's ervoor gezorgd dat de automatisering toeneemt en de papierberg verder afneemt.

Crelan Insurance

2016 was in alle opzichten een sterk jaar voor Crelan Insurance.

Op het vlak van de productie werden het voorbije jaar 16.138 schuldsaldoverzekeringen en 7.121 financieringssaldoverzekeringen onderschreven. Daarmee werden nieuwe records gevestigd.

Het Tandem-product, een niet-fiscale schuldsaldoverzekering op 2 hoofden, nam voor 28,1% van de productie schuldsaldoverzekeringen voor zijn rekening. Dit aandeel blijft aldus stabiel.

Via het verkoopnet van Crelan werden 2.233 contracten financieringssaldoverzekeringen afgesloten, d.w.z. 10% meer dan in 2015. Hiervan werden 30% verzekeringen afgesloten op 2 hoofden.

Het incasso bedroeg 24,779 miljoen EUR in 2016.

De samenwerkingsovereenkomst voor de distributie van de levensverzekeringsproducten met Delta Lloyd Life leverde een incasso op van van 64,162 miljoen EUR.

De samenwerkingsovereenkomst voor de schadeverzekeringen met Fidea leverde een incasso op van 12,788 miljoen EUR, een nieuw record.

Een nieuwe samenwerkingsovereenkomst voor 10 jaar werd afgesloten met Fidea, zowel voor de distributie van de levensverzekeringsproducten als voor de variaproducten.

Deze overeenkomst treedt in voege vanaf 1 januari 2017.

Crelan Insurance sloot het jaar af met een positief resultaat (BE GAAP) van 3,6 miljoen EUR.

F. FINANCIËEL BELEID

Op 24 juni 2016 schrokken de markten van de keuze voor Brexit. Op 8 november won Trump onverwacht de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten en op 5 december stemden de Italianen massaal "Nee" op de voorgestelde constitutionele wijzigingen. De drie op zich losstaande evenementen hadden één gevolg gemeen: de verdwijnende onzekerheid leidde tot euforische financiële markten. Het politieke landschap wordt echter ook in 2017 geconfronteerd met tal van onzekerheden. In Europa zijn er de verkiezingen in Frankrijk, Duitsland en Nederland en de kans is reëel dat de centropartijen het gelag betalen voor de stijgende onrust rond de vluchtelingen crisis en de aanslagen. Rusland profileert zich duidelijker op het internationale schaakbord en men bemerkt meer landen waar machthebbers een nieuwe invulling geven aan de democratische waarden. Vanuit historisch perspectief vormen dergelijke evoluties een potentieel kruisvat voor verdere onstabieleit.

2016 werd gekenmerkt door een gematigde groei, die weliswaar verder aantrok in het laatste trimester. De verkiezingsbelofte van president Trump met een beoogde groei van 3 tot 4% via investeringen in infrastructuur en het repatriëren van buitenlandse winsten en jobs, stemden de consumenten positief. Voegen we de sterke stijging van de olieprijs en industriële metalen hieraan toe, dan bekomen we een cocktail van hogere verwachte groei en inflatie. Ongetwijfeld zal de FED zijn beleidsrente in 2017 verder verhogen.

De Europese Centrale Bank verlaagde in maart 2016 zijn beleidsrente een laatste maal naar -0,40%. De sterk dalende rentevoeten waren echter vooral het gevolg van de niet conventionele maatregelen waaronder de aankoop van overheids- en ondernemingsobligaties. De combinatie van lage rentevoeten en de zwakkere euro droegen ongetwijfeld bij aan de groei. Toch rijzen twijfels rond potentiële gevaren om dergelijke stimuli langdurig aan te houden. Immers, de lage rentevergoedingen leiden tot een lager inkomen uit kapitaal en tot een grotere risico-inname. Dit laatste kan leiden tot gevaarlijke luchtballen op de aandelen- en obligatiemarkten.

Bij Crelan werden de krachtlijnen en het limietenkader van het financieel beleid licht aangepast. Een optimale verhouding tussen rendement en risico en het vrijwaren van het eigen vermogen en van het resultaat per boekjaar, dit onder gesimuleerde stress-omstandigheden, zijn de basisdoelstellingen van het beheer. Een uniforme financiële politiek werd door alle entiteiten binnen de groep onderschreven

en wordt strikt opgevolgd. In 2016 werd hieraan een gedegen liquiditeitspolitiek toegevoegd waarbij een liquiditeitsmarge wordt nagestreefd die de bank toelaat om zowel onder normale als onder gestresseerde omstandigheden de liquiditeitsbehoeften het hoofd te bieden. De financiële risico's worden zowel per entiteit als op geconsolideerde basis berekend en beheerd.

Het renterisicobeheer werd tot het laatste trimester van 2016 gekoppeld aan de verwachtingen dat de centrale bank de rentetarieven erg laag wenste te houden om de groei maximaal te stimuleren. De rentetarieven stegen echter lichtjes in het laatste trimester door de verbeterde economische omstandigheden en de verhoogde inflatieverwachtingen. De nodige derivaten werden dan ook afgesloten om het verhoogde renterisicobeeld in te dekken.

Dankzij de beperkte vervaldagen in de financiële portefeuille voor 2016, konden nieuwe investeringen aan de uiterst lage rentevoeten beperkt worden. De omloop van de portefeuille daalde lichtjes bij een vrij stabiele latente waarde. Investeringen in de financiële portefeuille beperken zich tot titels die in aanmerking komen voor de reglementaire liquiditeitsratio's. Het defensieve karakter komt ook tot uiting in het investeringspercentage van meer dan 99% van de totale omloop in obligaties met een kredietscore van investeringsgraad.

Het liquiditeitsbeheer wordt centraal beheerd bij Crelan NV. De geconsolideerde cijfers tonen een substantiële daling van de liquiditeitsoverschotten als gevolg van de verkoop van Keytrade Bank. Ondanks de evolutie beschikt de groep nog steeds over een voldoende ruim overschot, dit zowel gemeten onder het interne liquiditeitsmodel als onder stress-scenario's die door de regelgever worden opgelegd. Zo noteren we op groepsniveau een overschot van 1,5 miljard EUR op de Liquidity Coverage Ratio van 100% (LCR 224%). De Net Stable Funding Ratio toont een ruim overschot van 3,4 miljard EUR (NSFR 125,7%) .

G. GECONSOLIDEERDE BOEKHOUDKUNDIGE CIJFERS IN IFRS

Waarderingsregels

Er waren in 2016 geen aanpassingen aan de waarderingsregels met een boekhoudkundige impact. Europabank boekt haar effecten, gekocht vanaf december 2016, in de IFRS-categorie "Held to Maturity".

Geconsolideerde balans

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde activa en passiva en van het geconsolideerd eigen vermogen tussen 2015 en 2016.

Activa (mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
Interbancaire activa	977,3	774,2	203,1	26,2%
Financiële portefeuille	2.141,5	2.168,6	-27,0	-1,2%
Leningen en vorderingen (incl. financiële leases)	16.506,1	15.886,4	619,6	3,9%
Vaste activa	63,0	66,9	-3,9	-5,8%
Diverse activa	676,1	658,2	17,8	2,7%
Activa geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	3.080,5	-3.080,5	-100,0%
TOTAAL ACTIVA	20.364,0	22.634,9	-2.270,9	-10,0%

Verplichtingen (mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
Deposito's van cliënteel	17.804,3	17.264,2	540,1	3,1%
Achtergestelde certificaten	320,1	324,1	-4,0	-1,2%
Interbancaire schulden	32,9	35,0	-2,1	-6,0%
Voorzieningen	86,7	38,9	47,8	122,8%
Andere passiva	948,0	915,0	33,1	3,6%
Passiva geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	2.875,5	-2.875,5	-100,0%
TOTAAL VERPLICHTINGEN	19.192,0	21.452,7	-2.260,6	-10,5%

(mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
Geplaatst kapitaal	838,8	835,0	3,8	0,5%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	63,1	62,9	0,2	0,4%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, ,,,,,,geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	39,8	-39,8	-100,0%
Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-0,9	2,0	-2,9	-145,5%
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	215,8	202,0	13,8	6,8%
Baten uit het lopende jaar	55,2	40,6	14,6	36,0%
TOTAAL EIGEN VERMOGEN, incl. coöperatief kapitaal	1.172,0	1.182,2	-10,3	-0,9%

(mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
TOTAAL VERPLICHTINGEN EN EIGEN VERMOGEN	20.364,0	22.634,9	-2.270,9	-10,0%

Het totaal van de activa bedraagt op 31 december 2016, **20.364,0** miljoen EUR, wat neerkomt op een daling van **-10%** ten opzichte van eind 2015. Deze vermindering is te wijten aan de verkoop van Keytrade. Haar activa werden in 2015, zoals voorgeschreven door de IFRS regels, op een aparte lijn weergegeven in de balans als "activa aangehouden voor verkoop". De leningen en vorderingen vertegenwoordigen nog steeds het grootste deel (**81,1%**) van de totale activa.

De interbancaire activa tbv 977,3 mio EUR betreffen voornamelijk plaatsingen bij de Nationale Bank van België. De financiële portefeuille vertegenwoordigt **10,5%** van de totale activa en bedraagt **2.141,5** miljoen EUR. Ze is relatief stabiel gebleven tegenover 2015. Er werd geïnvesteerd in overheids- en bedrijfsobligaties met een laag kredietrisico. Aangezien de rentevoeten historisch laag blijven, heeft de bank ervoor gekozen om op een zeer gematigd ritme te herinvesteren.

De vaste activa omvatten onder meer goodwill voor een bedrag van **23,6** miljoen EUR.

De andere activa bestaan voor het grootste deel uit dekkingsverrichtingen.

Het totaal van de passiva bedraagt **19.192,0** miljoen EUR en is voor **94,4%** samengesteld uit deposito's van cliënteel en uit achtergestelde certificaten. Ook de vermindering van de totale passiva met **-10%** is een gevolg van de verkoop van Keytrade. Haar passiva werden, zoals voorgeschreven door de IFRS regels, op een aparte lijn weergegeven in de balans als "passiva aangehouden voor verkoop" in 2015. De deposito's van het cliënteel stijgen met **+3,1%** in 2016. De stijging van de schulden tegenover cliënten bevindt zich vooral in de zichtrekeningen en de spaarboekjes. De termijnrekeningen en de kasbons daarentegen zijn doorheen het jaar gedaald o.w.v. de historisch lage rentevoeten.

De voorzieningen verhogen met **+47,8** miljoen EUR (+122,8%), hoofdzakelijk door de voorziening geboekt voor de restructurering (zetel en netwerk) die in oktober 2016 meegedeeld werd, en ook door een verhoging van de voorzieningen voor de kredieten (vooral voor de landbouwsector).

Geconsolideerd eigen vermogen

Onder de IFRS-normen bedraagt het geconsolideerd eigen vermogen op 31 december 2016 **1.172,0** miljoen EUR tegenover **1.182,2** miljoen EUR het jaar daarvoor. De daling van het eigen vermogen is voornamelijk het gevolg van de terugbetaling van de verkoop van Keytrade en het verdwijnen van de meerwaarde op haar portefeuille (**-39,8** miljoen EUR). Deze verkoop werd gedeeltelijk gecompenseerd door de stijging van het coöperatief kapitaal met **+3,8** miljoen EUR en door de jaarwinst van **+55,2** miljoen EUR, verminderd met de in 2016 uitgekeerde dividenden (**-26,8** miljoen EUR). Het coöperatief kapitaal bedraagt op 31/12/2016 **838,8** miljoen EUR.

De CAD-ratio bedraagt eind 2016 **20,17%** tegenover **17,36%** eind 2015, wat hoger is dan de reglementaire vereiste. De Tier 1 ratio bedraagt per einde 2016 **17,04%** t.o.v. **13,6%** per einde 2015.

Geconsolideerd resultaat

(mio EUR)	31.12.16	31.12.15	Δ	%
netto-renteopbrengsten	266,7	329,1	-62,4	-19,0%
overige netto-opbrengsten	40,1	10,8	29,3	272,2%
nettobankproduct	306,8	339,9	-33,1	-9,7%
bedrijfskosten, waarvan	-263,7	-269,4	5,7	-2,1%
personeelskosten	-102,4	-115,4	12,9	-11,2%
andere bedrijfskosten	-143,2	-139,4	-3,8	2,7%
afschrijvingen	-18,1	-14,6	-3,5	23,7%
brutobedrijfsresultaat	43,1	70,5	-27,4	-38,8%
voorzieningen	-47,7	-4,1	-43,6	1054,3%
waardeverminderingen (impairment)	-34,9	-17,5	-17,4	99,2%
Winsten en verliezen op activa geassocieerd als aangehouden voor verkoop	109,1	-0,3	109,4	-36152,4%
resultaat voor belastingen	69,6	48,5	21,1	43,5%
belastingen	-14,4	-7,9	-6,5	81,9%
nettoresultaat	55,2	40,6	14,6	36,0%

Het **nettobankproduct** daalt met **-9,7%**, vooral door de gedaalde netto-renteopbrengsten (-19%). Deze daling is ook het gevolg van de verkoop van Keytrade: in 2016 werd het resultaat van Keytrade opgenomen tot op het moment van de verkoop (begin juni). Daarnaast is er een daling van de rentelasten (voornamelijk op de spaarrekeningen als gevolg van een daling van de rentevoeten), die kleiner is dan de daling van de rente-opbrengsten. Onze klanten hebben de historische lage interestvoeten aangegrepen om hun kredieten met hoge rentes te herfinancieren via kredieten met veel lagere rentes, wat een negatief effect heeft op de interestmarge van de bank.

De overige netto-opbrengsten stijgen sterk. In 2015 was onder deze post de kost van het fraudegeval opgenomen tbv **44,6** miljoen EUR. Deze fraude had betrekking op de jaren 2015 en 2016. In 2016 geeft de fraude een negatieve impact van **14,5** miljoen EUR (een kost van 24,5 miljoen EUR gedeeltelijk gecompenseerd door een tussenkomst van de verzekeraar t.w.v. 10 miljoen EUR). Buiten deze impact, zijn de overige opbrengsten relatief stabiel gebleven.

De **bedrijfskosten** dalen licht met **-2,1%**, voornamelijk dankzij een vermindering van de personeelskosten van **-11,2%**. De overige bedrijfskosten stijgen met **+2,7%**, hoofdzakelijk door het boeken van de kosten verbonden aan de IT-veranderingen t.w.v. **+4,6** miljoen EUR.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR daalt naar 76,7% tegenover 79,3% eind 2015. Deze coëfficiënt houdt geen rekening met de impact van de fraude noch met de niet-operationele kosten verbonden aan de digitalisatie.

Het **brutobedrijfsresultaat** daalt bijgevolg met **-27,4** miljoen EUR tot **43,1** miljoen EUR in 2016.

De voorzieningen verhogen in 2016 met **+43,6** miljoen EUR door het boeken van voorzieningen in het kader van het project Fit for the Future en van de herstructurering van het netwerk voor **+38,8** miljoen EUR, door de verhoging van overige voorzieningen (o.a. juridische) t.w.v. **+3,4** miljoen EUR en door een verhoging van technische voorzieningen van Crelan Insurance t.w.v. **+1,2** miljoen EUR.

De kost van de **waardeverminderingen** (impairment) stijgt met **+17,4** miljoen EUR ten opzichte van eind 2015 door het boeken van bijkomende voorzieningen op de kredietportefeuille (vooral in de landbouwsector).

Het **nettoresultaat van de Groep** bedraagt **55,2** miljoen EUR tegenover **40,6** miljoen EUR in 2015, wat een stijging betekent van **36%**. Zonder impact van de fraude zou het resultaat 69,7 miljoen EUR geweest zijn, vergeleken met **70** miljoen EUR in 2015.

Het **rendement op eigen vermogen** bedraagt **6,24%** op 31/12/2016. Het rendement van de activa (berekend op basis van het nettoresultaat zonder fraude-impact gedeeld door het balanstotaal per einde jaar) wordt per einde 2016 becijferd op **0,34%** t.o.v. **0,18%** per einde 2015.

Er zijn begin 2017 geen andere belangrijke gebeurtenissen geweest die de in dit verslag gepubliceerde resultaten significant zouden kunnen beïnvloeden.

H. BESTEMMING VAN DE WINST VAN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN VAN DE GROEP.

De Raad van Bestuur van CrelanCo zal voorstellen om aan de coöperanten een dividend uit te keren van **2,75%** voor een totaalbedrag van **22,8** miljoen EUR. Dit dividend vormt in de huidige rentecontext een zeer mooie vergoeding voor dit soort beleggingen.

4.22.2.2. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2017

WOORD VOORAF

Samen anders bankieren

Crelan heeft in 2017 bemoedigende resultaten behaald. De nettowinst komt uit op 49,9 miljoen EUR. Deze resultaten hebben we gehaald in een moeilijke context met lage rentevoeten, hoge bankenheffingen en onzekere politieke en institutionele vooruitzichten. De kredieten toegekend aan de klanten zijn op groepsniveau met 1,3% gestegen tot 16,4 miljard EUR, terwijl de klantendeposito's met 4% toenamen tot 16,4 miljard euro.

De exploitatiekosten en de risicokost bleven onder controle en de dekkingsgraad steeg.

Met een tier 1-kapitaalratio van 18,11 % is onze solvabiliteit bij de beste in België en in Europa.

Deze voorzichtige aanpak in ons beleid past in onze coöperatieve cultuur waarbij de constante van de resultaten onze prioriteit is. In een wereld die onophoudelijk evolueert werken wij aan een innovatieve en duurzame bank.

Vandaag worden wij geconfronteerd met een maatschappelijke evolutie waar het consumptiepatroon grondig wijzigt, met een reglementaire evolutie zoals de komst van PSD2, GDPR, ..., maar ook met een niet aflatende technologische revolutie, zoals artificiële intelligentie. Crelan grijpt deze verandering aan om de dienstverlening voor haar klanten te verhogen en de maatschappelijke waarde te verrijken.

2017 was een jaar van grondige verandering op het vlak van governance. Luc Versele werd op 27 april 2017 Voorzitter van de Raad van Bestuur, het Directiecomité werd in sterke mate vernieuwd en er werd een nieuw groeiplan opgemaakt dat de link maakt tussen de digitale strategie en de lokale verankering via de zelfstandige agenten, de hoeksteen van onze klantenrelatie.

Crelan is de enige Belgische bank met 100% coöperatieve roots. De klant is een stuk mede-eigenaar van de bank.

Wij zijn ervan overtuigd dat onze bank een belangrijke pijler is van onze maatschappij en de verantwoordelijkheid heeft om daar een rol te spelen. Crelan bewijst haar nut door zich te engageren en te handelen in het belang van de maatschappij.

In dat kader hebben we de Crelan Foundation gelanceerd, waarmee de bank een nieuwe dimensie geeft aan haar maatschappelijk engagement. De coöperanten kunnen een aanvraag indienen voor steun aan een maatschappelijk project waar ze zelf actief in zijn. Ook de medewerkers van de bank worden actief betrokken in de Crelan Foundation via verschillende interne initiatieven.

We hebben ook onze engagementen in de land- en tuinbouwsector versterkt via steunacties, die we uitgewerkt hebben om soelaas te bieden bij sectorproblemen, menselijke moeilijkheden en heel wat crisissen. Daarnaast hebben we een plan uitgewerkt om onze dienstverlening aan ondernemingen uit te breiden.

2017 was dus een intens maar vruchtbaar jaar.

In naam van de Raad van Bestuur en van het voltallige Directiecomité hou ik er dan ook aan alle medewerkers van de hoofdzetel en de agenschappen te bedanken voor de bijzondere inspanningen die ze het voorbije jaar geleverd hebben. Graag willen wij ook oprecht onze klanten danken voor het vertrouwen in onze bank.

Samen pakken we het anders aan.

Samen gaan we voor een persoonlijke en verantwoorde aanpak.

Samen anders bankieren.

Philippe Voisin,
CEO Crelan

GECONSOLIDEERD BESTUURSVERSLAG VAN DE GROEP CRELAN OVER HET BOEKJAAR 2017
--

A. STRUCTUUR VAN DE GROEP CRELAN, AANDEELHOUDERSCHAP EN GROEISTRATEGIE

Structuur van de Groep Crelan

Overeenkomstig artikel 239 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014, vormt de NV Crelan met de erkende coöperatieve Kas de CVBA CrelanCo een federatie van kredietinstellingen waarvan de NV Crelan de centrale instelling is. Er is volledige solidariteit tussen de beide entiteiten van deze federatie. Dit verklaart waarom de resultaten van de NV Crelan en de CBVA CrelanCo worden geglobaliseerd.

Het coöperatief kapitaal van de CVBA CrelanCo is in handen van bijna 283.000 coöperanten.

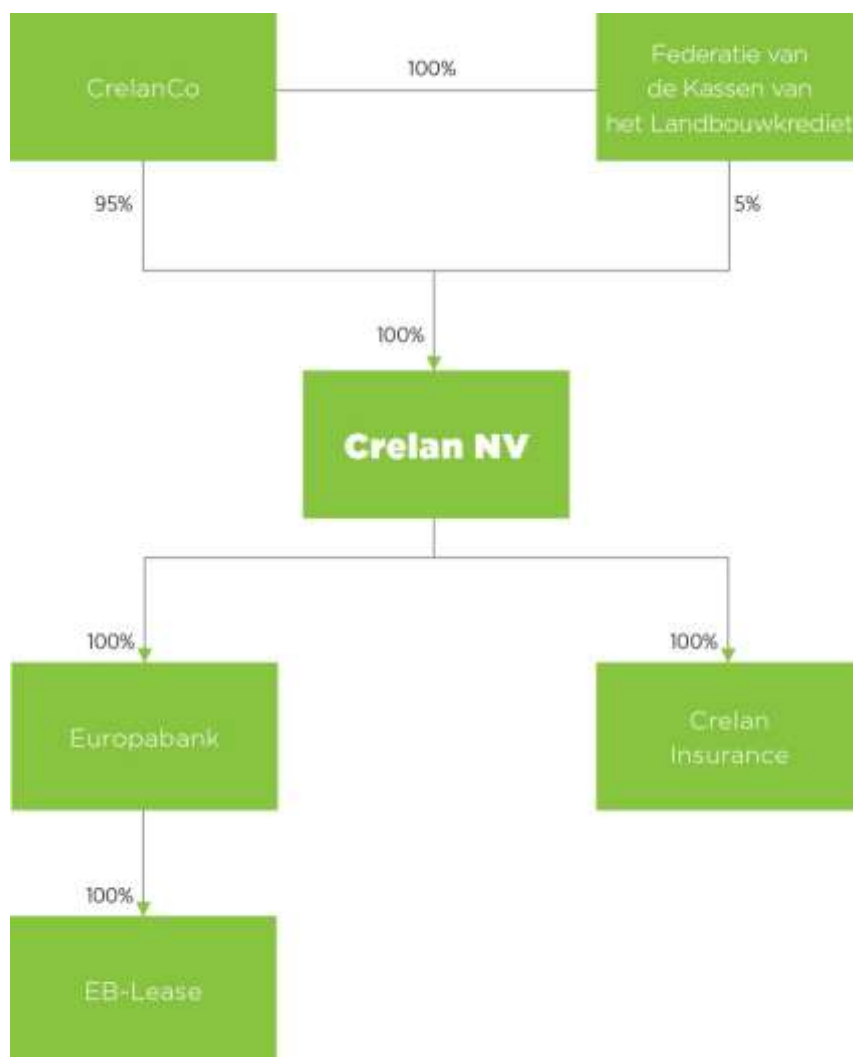
Het Directiecomité van de NV Crelan voert het operationele beleid van zowel de NV Crelan als de CVBA CrelanCo.

Het geheel gevormd door de NV Crelan en de CVBA CrelanCo wordt in dit verslag "Crelan" of "de Bank" genoemd, terwijl de bredere benaming "Groep Crelan" of "de Groep" verwijst naar alle entiteiten of dochtervennootschappen die hierna vermeld worden en die door volledige integratie in de consolidatie opgenomen zijn.

De CVBA CrelanCo bezit samen met de CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet - een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van de CVBA CrelanCo en de NV Crelan - 100% van de aandelen en stemrechten in de NV Crelan. Op die manier is Crelan dus **een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering!**

De rekeningen van de dochtervennootschappen van de NV Crelan, namelijk Europabank sinds 2004 en Crelan Insurance sinds 2007, en van de Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet zijn inbegrepen in de consolidatieperimeter van de Groep Crelan krachtens het Koninklijk Besluit van 23 september 1992 over de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Het schema hierna geeft een vereenvoudigd overzicht van de structuur van de Groep Crelan.

Aandeelhouderschap en groeistrategie

In het kader van de externe groeistrategie, vonden in de periode tot eind 2011 drie acquisities plaats. Enerzijds verrijkten deze acquisities de Groep Crelan met specifieke knowhow, anderzijds zorgden ze ervoor dat de taille van de Groep voldoende groot werd om een gezonde en winstgevende toekomst uit te bouwen.

Zo werd Crelan in 2004 voor 100% aandeelhouder van Europabank en werd in de periode 2005-2007 de overname van Keytrade Bank in verschillende fases uitgevoerd. Sinds 2007 had de Bank een participatie van 100% in Keytrade Bank en dit tot 2016.

Crelan voerde in die periode ook een diepgaande reflectie over de te volgen strategie voor haar positionering als bankverzekeraar. In maart 2007 werd in dat kader de NV Landbouwkrediet Verzekeringen - omgedoopt tot Crelan Insurance in 2013 - opgericht. Crelan Insurance is een volledige dochter van de Bank en heeft als maatschappelijk doel de verkoop van eigen verzekeringsproducten, hoofdzakelijk schuldalldoverzekeringen die verbonden zijn met verschillende kredietvormen.

In 2009 breidde de Bank haar activiteiten uit met het discretionair vermogensbeheer of de Personal & Private Banking.

Deze Personal & Private Banking paste uitstekend in de groeistrategie van de Bank. Dat gold ook voor de overname van de 5.000 Private Bankingcliënten van ex-Kaupthing Belgium, volgens een overeenkomst die op 16 januari 2009 afgesloten werd met Kaupthing Bank Luxemburg.

In 2010 kreeg de afdeling “Ondernemingen” vorm en werd hiervoor een afzonderlijke directie gecreëerd. In 2012 werd deze afdeling geïntegreerd in de directie Kredieten. Vanuit deze afdeling wordt de dienstverlening aan ondernemingen gecentraliseerd, geoptimaliseerd en verder uitgebreid.

Diversificatie en groei vormen de rode draad doorheen de geschiedenis van de Bank, en dit resulteerde in 2010 in de ontwikkeling van Crelan Direct. Deze internetbankactiviteit maakte het mogelijk om, naast de traditionele kanalen en de bestaande Crelan Onlineservice, een aantal bankdiensten online aan te bieden. In dit opzet werden sinds september 2014 ook de smartphone- en tabletapplicatie ‘Crelan Mobile App’ ter beschikking van het cliënteel gesteld. In 2017 kregen deze tools een upgrade met enerzijds de lancering van MyCrelan dat op termijn Crelan Online zal vervangen en anderzijds met een totaal vernieuwde app Crelan Mobile met tal van extra functionaliteiten (Crelan Sign, QR code, Zoomit).

In 2011 werden de aandelen van Centea die voor 99,5% in handen waren van KBC overgenomen door Crelan. In 2012 kwam via een openbaar uitkoopbod ook de rest van de aandelen in handen van Crelan waardoor Crelan voor 100% eigenaar werd van Centea. Centea was een universele retailbank die werkte met een net van zelfstandige agenten. De strategie en het businessmodel van Centea leunden nauw aan bij die van de Bank en beide entiteiten werden op 1 april 2013 gefusioneerd tot één entiteit die de naam Crelan kreeg.

In 2015 werd na een strategische reflectie de keuze gemaakt dat Crelan zich nog meer zou focussen op het coöperatieve bankmodel. Binnen deze strategische denkoefening werden de verschillende opties in verband met de toekomst van Keytrade Bank onderzocht.

De uitgangspunten hierbij waren enerzijds de focus die Crelan wilde leggen op het coöperatieve bankmodel en anderzijds een goede toekomst verzekeren voor Keytrade Bank.

Er werd geopteerd om op zoek te gaan naar een kandidaat-overnemer die garant kon staan voor de verdere groei en ontwikkeling van deze eerste volledig online bank van België. Een verkoopproces werd opgestart en vele kandidaat-kopers van verschillende nationaliteiten toonden hun interesse.

Op 27 januari 2016 ondertekenden Crelan enerzijds en het Franse Fortuneo en Crédit Mutuel Arkéa anderzijds een akkoord over de verkoop van Keytrade Bank. Na goedkeuring door de toezichthouders werd op 6 juni 2016 uiteindelijk de verkoop van Keytrade Bank gefinaliseerd.

Crelan heeft geen bijkantoren.

B. CORPORATE GOVERNANCE

Raden van Bestuur en Directiecomités

CRELAN NV

In 2017 wijzigde de samenstelling van het Directiecomité fundamenteel.

Op 27 april 2017 nam Philippe Voisin het voorzitterschap van het Directiecomité over van Luc Versele, die na 13 jaar als CEO vanaf die datum Voorzitter van de Raad van Bestuur werd.

Daarnaast traden 3 nieuwe Bestuurders-Directeurs toe tot het Directiecomité: Heidi Cortois als CIO en COO vanaf 1 januari 2017, Filip De Campenaere als CFO vanaf 1 maart 2017 en Joris Cnockaert als CRO vanaf 5 juli 2017.

Dit leidde tot volgend organogram

Philippe VOISIN CEO	Jean-Paul GREGOIRE CCO	Heidi CORTOIS CIO/COO	Joris CNOCKAERT CRO	Filip DE CAMPENAERE CFO
Audit	Commerciële Directie	ICT	Risk Management & Permanente Controle	Financieel Beleid
Secretariaat- Generaal	Commercieel Beleid & Marketing	Transformation Office	General Compliance	Reporting & Beheerscontrole
Communication & Complaint management	<i>Crelan Insurance*</i>	Operations	Inspectie van het Net	Kredieten
			Legal	Human Resources & Facilitaire Diensten

* *aparte vennootschap*

De Raad van Bestuur kwam in 2017 negen keer samen.

Overeenkomstig artikel 27 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014 werden in de schoot en onder de bevoegdheid van de Raad van Bestuur een Auditcomité, Remuneratiecomité, Risicocomité en Benoemingscomité opgericht en daarnaast ook nog een Strategisch Comité, dat de strategische krijtlijnen voor de Raad van Bestuur voorbereidt.

De Raad van Bestuur van 17 november 2016 besliste om mevrouw Heidi Cortois, die in de Raad van Bestuur zetelde als Onafhankelijk Bestuurder, te benoemen als Bestuurder-Lid van het Directiecomité, met ingang van 1 januari 2017. Dit met het oog op de vervanging van de heer Patrick Lewahert die omwille van pensioengerechtigde leeftijd per 1 maart 2017 zijn mandaat als Bestuurder-Lid van het Directiecomité ter beschikking stelde.

De Raad van Bestuur van 17 november 2016 besliste om aan de Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders de heer Jan Annaert, professor in de Economische Wetenschappen aan de UA, voor te stellen als Onafhankelijk Bestuurder ter vervanging van mevrouw Heidi Cortois.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 19 januari 2017 keurde dit mandaat goed.

De Raad van Bestuur van 23 februari 2017 besliste om aan de Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders voor te stellen om de heer Filip De Campenaere te benoemen als Bestuurder-Lid van het Directiecomité waarin hij sinds 1 maart 2017 de functie van CFO opneemt.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 23 februari 2017 keurde dit voorstel goed.

De Raad van Bestuur van 15 december 2016 besliste om aan de Statutaire Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 27 april 2017 voor te stellen om de heer Luc Versele, toenmalig Voorzitter van het Directiecomité, te benoemen als Voorzitter van de Raad van Bestuur en de heer Philippe Voisin, toenmalig Bestuurder-Lid van het Directiecomité (CRO), te benoemen als zijn opvolger als Voorzitter van het Directiecomité.

De Statutaire Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 27 april 2017 keurde deze voorstellen goed en hernieuwde tegelijk het mandaat van de heer Philippe Voisin voor een periode van zes jaar.

De Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 27 april 2017 aanvaardde het ontslag van de heer Fernand George die te kennen had gegeven zijn mandaat van Ondervoorzitter van de Raad van Bestuur ter beschikking te willen stellen.

De heer Jean-Pierre Dubois, toenmalig Voorzitter van de Raad van Bestuur nam vanaf 27 april 2017 de functie van Ondervoorzitter van de Raad van Bestuur over van de heer Fernand George.

Naar aanleiding van de stopzetting van de samenwerking met de heer Peter Venneman, Bestuurder-Lid van het Directiecomité (CCO), op 20 juni 2017, besliste de Raad van Bestuur van 22 juni 2017 om aan de Buitengewone Vergadering der Aandeelhouders van 5 juli 2017 voor te stellen om de heer Joris Cnockaert, die al jaren actief was als Secretaris-Generaal en Directeur Juridische Zaken binnen Crelan, te benoemen als Bestuurder-Lid van het Directiecomité waarin hij sinds 5 juli 2017 de functie van CRO opneemt.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 5 juli 2017 keurde dit voorstel goed.

Naar aanleiding van het bereiken van de leeftijdslimiet van de heer Freddy Willockx op 2 september 2017, besliste de Raad van Bestuur van 22 juni 2017 om aan de Buitengewone Vergadering der Aandeelhouders mevrouw Agnes Van den Berge, economiste die gedurende haar ganse actieve carrière werkzaam was in verschillende leidinggevende functies binnen de Nationale Bank van België, voor te stellen als Onafhankelijk Bestuurder ter vervanging van de heer Freddy Willockx vanaf het bereiken van de leeftijdslimiet.

De Buitengewone Algemene Vergadering der Aandeelhouders van 5 juli 2017 keurde dit voorstel goed.

Vanuit hun kennis en ervaring en omwille van hun onafhankelijk oordeelsvermogen waarborgen de vier Onafhankelijke Bestuurders – de heer Jan Annaert, de heer Alain Diéval, mevrouw Catherine Houssa en mevrouw Agnes Van den Berge - zowel in de Raad van Bestuur alsook vanuit de diverse comités waarin zij zetelen een objectieve besluitvorming binnen de Bank en zien zij onder meer toe op de naleving van de regels inzake risicobeheersing, compliance, ethiek en goede praktijken binnen de bank.

De samenstelling van de comités die werden opgericht in de schoot van de Raad van Bestuur overeenkomstig artikel 27 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014, is op 31 december 2017 als volgt :

Auditcomité

Mevrouw Agnes Van den Berge*	Voorzitter – Onafhankelijk Bestuurder
De heer Jean-Pierre Dubois	Bestuurder
Mevrouw Catherine Houssa	Onafhankelijk Bestuurder

* *sinds 3 september 2017*

Het Auditcomité kwam zeven keer samen in 2017.

Daarnaast vonden ook twee gezamenlijke vergaderingen van het Audit- en Risicocomité plaats.

Remuneratiecomité

De heer Alain Diéval	Voorzitter – Onafhankelijk Bestuurder
De heer Jan Annaert*	Onafhankelijk Bestuurder
De heer Robert Joly	Bestuurder
De heer Clair Ysebaert	Bestuurder

* *sinds 27 november 2017*

Het Remuneratiecomité kwam vijf keer samen in 2017.

Risicocomité

De heer Alain Diéval	Voorzitter – Onafhankelijk Bestuurder
De heer Jan Annaert *	Onafhankelijk Bestuurder
De heer Xavier Gellynck	Bestuurder
De heer Robert Joly	Bestuurder

* *sinds 19 januari 2017*

Het Risicocomité kwam zeven keer samen in 2017.

Benoemingscomité

De heer Luc Versele	Voorzitter
De heer Jean-Pierre Dubois	Bestuurder
De heer Yvan Hayez	Bestuurder
De heer Hendrik Vandamme	Bestuurder
Mevrouw Agnes Van den Berge*	Onafhankelijk Bestuurder

* *sinds 3 september 2017*

Het Benoemingscomité kwam zeven keer samen in 2017.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van de diverse comités waar ze geen deel van uitmaken.

Overeenkomstig artikel 62 §2 van de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen en het overeenkomstig reglement van de Nationale Bank van België is de Bank verplicht de externe functies buiten de Groep Crelan uitgeoefend door haar Bestuurders en effectieve leiders openbaar te maken. De Bank voldoet aan deze verplichting via een publicatie op de website van Crelan (www.crelan.be).

CRELAN INSURANCE

De Raad van Bestuur kwam vier keer samen in 2017.

In navolging van de vermelde wijzigingen binnen de NV Crelan onderging de Raad van Bestuur enkele wijzigingen. De samenstelling op 31 december 2017 is als volgt :

Voorzitter:	de heer Philippe Voisin*
Bestuurders:	de heer Jean-Pierre Dubois de heer Jean-Paul Grégoire** mevrouw Sigrid Van Geet de heer Luc Versele

* *sinds 11 april 2017*

** *sinds 26 oktober 2017*

Ook het Directiecomité onderging de nodige wijzigingen. De samenstelling op 31 december 2017 is als volgt :

Voorzitter:	de heer Jean-Paul Grégoire*
Leden:	de heer Joris Cnockaert** mevrouw Heidi Cortois** de heer Filip De Campenaere** mevrouw Sigrid Van Geet

* *sinds 17 juli 2017*

** *sinds 26 oktober 2017*

EUROPABANK

De Raad van Bestuur kwam zeven keer samen in 2017.

In navolging van de vermelde wijzigingen bij de NV Crelan werd de Raad van Bestuur in de loop van 2017 uitgebreid en is nu samengesteld uit twaalf leden waaronder zes leden als vertegenwoordiger van de hoofdaandeelhouder, vier leden van het Directiecomité en twee Onafhankelijke Bestuurders.

De heer Luc Versele werd als voorzitter van de Raad van Bestuur opgevolgd door de heer Philippe Voisin, Voorzitter van het Directiecomité van Crelan NV. Er werd ook afscheid genomen van de heer Fernand George, die zijn mandaat ter beschikking stelde.

De samenstelling van de Raad van Bestuur op 31 december 2017 is als volgt:

Voorzitter:	de heer Philippe Voisin
Bestuurders:	de heer Jan Annaert (Onafhankelijk Bestuurder) de heer Gérald Bogaert (lid Directiecomité) de heer Marc Claus (lid Directiecomité) de heer Joris Cnockaert de heer Filip De Campenaere de heer Luc De Wilde (lid Directiecomité) de heer Jean-Pierre Dubois de heer Hendrik Vandamme mevrouw Agnes Van den Berge (onafhankelijk bestuurder) de heer Rudi Vanlangendyck (Voorzitter Directiecomité) de heer Luc Versele

Commissaris

Aangezien het mandaat van Deloitte ten einde kwam in 2017 besliste de Statutaire Algemene Vergadering van 27 april 2017 om de erkende revisorenvennootschap EY te benoemen tot commissaris en dit voor een periode van 3 jaar. EY wordt hierbij vertegenwoordigd door de heer Jean-François Hubin.

De geconsolideerde rekeningen van de Groep Crelan worden bijgevolg gecontroleerd door EY.

Statutaire wijzigingen

De statuten van de NV Crelan werden voor het laatst gewijzigd op 10 juni 2014, dit ingevolge de stopzetting van de aandeelhoudersovereenkomst en de ondertekening van de kaderovereenkomst tot aandelenoverdracht tussen de Belgische en de Franse aandeelhouders. De artikelen werden op dat moment ook aangepast met de verwijzingen naar de Wet op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen van 25 april 2014.

De statuten werden nadien niet meer gewijzigd.

Deugdelijk bestuur

Overeenkomstig de Circulaire van de Nationale Bank van België van 20 december 2011 over de evaluatie van de interne controle evalueerde het management van de Bank zijn systeem van interne controle en voerde de Bank een permanente tweede- en derdelijnscontrole in.

Het 'Verslag van de effectieve leiding inzake de beoordeling van de interne controle' is vanaf 2016 gebaseerd op de gedetailleerde risicocartografie van de processen van de Bank.

Het 'Verslag van de effectieve leiding betreffende de beoordeling van de interne controle' werd in maart 2017 overgemaakt aan de Nationale Bank van België.

Beloningsbeleid

Binnen de Raad van Bestuur is een Remuneratiecomité actief dat belast is met het overmaken van aanbevelingen aan de Raad van Bestuur. De voorstellen van het Comité omvatten het geldelijk statuut van de uitvoerende en niet-uitvoerende leiders van de Bank en haar filialen, alsook het geldelijk statuut van de personen die verantwoordelijk zijn voor de onafhankelijke controlefuncties, dit zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

Het Remuneratiecomité houdt bij zijn aanbevelingen rekening met de langetermijnbelangen van de aandeelhouders, investeerders en andere belanghebbenden van de Bank alsook met het algemeen belang.

Het Remuneratiecomité is zodanig samengesteld dat het een gedegen en onafhankelijk oordeel kan geven over het verloningsbeleid en de prikkels die daarvan uitgaan voor de risicobeheersing, de eigenvermogensbehoeften en de liquiditeitspositie.

Het Remuneratiecomité komt minstens eenmaal per jaar samen, en meer indien nodig, op vraag van de Voorzitter van dit comité, van een lid van het Remuneratiecomité, van de Voorzitter van het Directiecomité van de Bank of de Voorzitter van de Raad van Bestuur, na overleg met de Voorzitter van het Remuneratiecomité.

De vergoeding van de leden van het Directiecomité is samengesteld uit een vaste basisvergoeding en een variabele component. Voor het variabele gedeelte stelt het Remuneratiecomité elk jaar een bedrag voor in functie van het economisch resultaat van de Bank. Dit bedrag mag behoudens uitzonderlijke omstandigheden en met uitdrukkelijke beslissing door de Raad van Bestuur op voorstel van het Remuneratiecomité niet meer dan 30% van de basisvergoeding bedragen.

De ontslagvergoedingen worden berekend op basis van de basisvergoeding, exclusief variabel gedeelte en zijn beperkt tot maximaal achttien maanden vergoeding. In geval van overname of fusie kan die vergoeding hoger zijn. Indien de vergoeding hoger is dan twaalf maanden of op gemotiveerd advies van het Remuneratiecomité hoger is dan achttien maanden, dan dient de Algemene Vergadering der Aandeelhouders hier vooraf haar goedkeuring voor te geven.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben recht op een forfaitaire vergoeding.

In 2017 bedroeg de totale vergoeding van de bestuurders van Crelan 3,9 miljoen EUR.
De totale vergoeding van de Bestuurders van de Groep Crelan bedroeg 5,4 miljoen EUR.

Interne Audit oefent jaarlijks toezicht uit op de correcte toepassing van dit beloningsbeleid en rapporteert hierover aan het Remuneratiecomité.

C. MARKANTE FEITEN IN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN

CRELAN

Klanten en Coöperanten

Eind 2017 had de bank 282.873 coöperanten die hiermee elk een stukje eigenaar van Crelan zijn. Dit betekende een lichte daling van 2,48% van het aantal tegenover eind 2016.

Eind 2017 telden we 769.051 klanten die bij Crelan effectief titularis zijn van minstens één product (krediet, rekening, belegging,...). Een daling van 3% tegenover eind 2016.

Omloop

De klantendeposito's bereikten een totaal van 16,6 miljard EUR (tegenover 16,8 miljard EUR eind 2016) en hielden op die manier globaal goed stand ondanks de historisch lage rentestand.

De saldi op de spaar- en zichtrekeningen namen met respectievelijk 3,8% en 9,7% toe.

De uitstaande volumes op kasbons, termijnrekeningen en achtergestelde certificaten namen daarentegen met 33,6% af. Het algemeen lage renteklimaat had voor gevolg dat klanten sneller de stap zetten naar buitenbalansbeleggingsproducten of minder bereid bleken om gelden voor langere periodes vast te leggen en opteerden voor kortetermijnoplossingen

De omloop buitenbalansbeleggingen steeg tot ruim 5,4 miljard EUR.

Langs kredietzijde nam de globale omloop met 2,1% toe, voornamelijk dankzij een toename in het segment Particulieren (+2,6%) en KMOZ (Kleine en Middelgrote Ondernemingen & Zelfstandigen) (+3,0%), terwijl de kredietomloop in het landbouwsegment quasi stabiliseerde (-0,2%).

Productie

Voor de buitenbalansbeleggingsproducten merkten we een duidelijke toename van de vraag naar doorlopende fondsen ten nadele van de gestructureerde producten. Tegenover 2016 nam de fondsenproductie met 52,9% (755,3 miljoen EUR) toe, terwijl de productie gestructureerde producten met 21,6% afnam (283,3 miljoen EUR).

Op vlak van kredietverlening bedroeg de productie, exclusief interne herfinancieringen, net geen 2,5 miljard EUR. Hoewel ongeveer een kwart onder het niveau van 2016, bereikte de kredietproductie hiermee toch een behoorlijk niveau.

Voor de kredietverlening aan de Particulieren tekende de grootste daling op (-32%) wat grotendeels valt te verklaren doordat in 2017 de golf van herfinancieringen fors afnam, de concurrentie heviger woedde en de markt algemeen daalde met bijna 10%.

Ook in de landbouwsector ging de kredietverlening er met iets minder dan 10% op achteruit, niettegenstaande een opmerkelijke toename met 33,5% van de niet-gereguleerde leningen op afbetaling.

De toenemende focus op het segment KMOZ werd ook in 2017 onderlijnd en bevestigd in de productiecijfers.

De kredieten KMOZ bevestigden met een groei van 3,9% het sinds 2015 ingezette herstel.

Net als in landbouw noteerden we binnen het segment KMOZ een verdere toename (+5,1%) van de niet-gereguleerde leningen op afbetaling.

Naambekendheid en imago

De mediacampagnes van Crelan bleven in 2017 hoofdzakelijk gericht op de consolidatie en de versterking van de merkbekendheid.

De bank introduceerde hiervoor een nieuwe reclamespot, die in een aangepaste vorm ook de kern uitmaakte van onze digitale merkcampagnes. In al deze boodschappen werden de 4 basiswaarden van het merk - verantwoord, respectvol, verbonden, persoonlijk - omgezet naar bancaire competenties die tekenend zijn voor de bank Crelan en haar agenten.

De sponsoring van programma's op de publieke omroepen was een van de andere instrumenten die werden ingezet om de naambekendheid van Crelan te bevorderen.

Boodschappen over de eigenheid en de producten van Crelan werden in 2017 ook veelvuldig verspreid via campagnes op de sociale media.

Zo gebruikten we o.a. onze sportsponsoring om de bancaire waarden van Crelan extra te versterken. De berichten en filmpjes met Wout van Aert of de Borlées werden dan ook veelvuldig bekeken, gelijktijdig en gedeeld op Facebook en Twitter.

Ter illustratie: het filmpje waarin Wout van Aert zich verkleedde als oude man om enkele jonge veldrijders te verrassen, haalde een bereik van meer dan 1 miljoen mensen op Facebook.

Al deze media-initiatieven leidden tot een nationale naambekendheid van ruim 60%.

Synergieën

De gerealiseerde commerciële synergieën tussen de verschillende entiteiten van de Groep Crelan van de afgelopen jaren werden voortgezet.

De Crelan-agenten commercialiseren niet alleen leasings, maar sinds 2017 ook rentings van Europabank en verwijzen klanten met specifieke financieringsnoden door naar Europabank. De kantoren van Europabank verkopen op hun beurt woonkredieten van Crelan.

Europabank treedt ook op als centraal punt voor het binnenlands betaalverkeer.

In 2017 intensifieerde Crelan ook de verkoop van de betaaloplossingen via terminals die Europabank aanbiedt.

Sinds 2007 verkoopt Crelan Insurance haar financiële verzekeringsproducten (schuldsaldo- en financieringssaldoverzekering) via het agentennet van Crelan. De financieringssaldoverzekering wordt eveneens door Europabank gecommmercialiseerd.

In het kader van een financieel groepsbeleid besteden de entiteiten van de Groep Crelan de frontoffice voor het beheer van hun financiële portefeuille uit aan Crelan.

Partnerships

In het kader van het eind 2016 afgesloten samenwerkingsakkoord verruimde Fidea (met wie de bank al langer een samenwerking had op vlak van schadeverzekeringen) begin 2017 haar activiteiten met spaar- en beleggingsverzekeringen (Tak 21 en 23).

De samenwerking met Econopolis Wealth Management, de beheersvennootschap rond Geert Noels, werd sterk uitgebreid. Binnen Crelan Fund, waarvoor Econopolis Wealth Management het beheer van de beleggingsportefeuille waarneemt, werden twee nieuwe compartimenten opgericht ("Sustainable" en "Global Equity DBI-RDT") en werden de voorbereidende werkzaamheden opgestart voor de lancering van een vastgoedcompartiment begin 2018. De inschrijvingen op de bestaande compartimenten van Crelan Fund (EconoFuture, EconoStocks en EconoNext) verdrievoudigden tegenover 2016.

Ook de nauwe samenwerking met Amundi werd verdergezet. Crelan commercialiseert een uitgebreide selectie aan Amundi-fondsen en fondsen beheerd door dochterondernemingen van Amundi. Zo werd het gamma in 2017 uitgebreid met een aantal fondsen van KBI GI (Kleinwort Benson Investors Global Investors) en met het fonds CPR-Global Disruptive Opportunities van CPR-Invest.

Binnen de bevek Crelan Invest, waar Amundi instaat voor het beheer van de beleggingsportefeuille, werd één nieuw compartiment gelanceerd : "Lock In July" en werden de voorbereidingen gestart voor de lancering van 3 profielfondsen in 2018.

Op het vlak van gestructureerde producten werkt Crelan samen met een aantal bevoorrechte partners, namelijk BNP Paribas, Crédit Suisse, Société Générale, Natixis en CACIB. In 2017 werd er in deze gestructureerde producten een productie van meer dan 283 miljoen EUR gerealiseerd.

Eind 2015 werden er 3 pensioenspaarfondsen opgericht onder de naam Crelan Pension Fund die als feeder fungeren van de pensioenspaarfondsen van BNP Paribas. Eind 2017 bedroeg de omloop in de 3 compartimenten van Crelan Pension Fund reeds meer dan 258 miljoen EUR.

Voor de Private Banking-activiteit bestaat een samenwerking met Crédit Agricole Luxembourg.

CRELAN INSURANCE

Crelan Insurance biedt levensverzekeringsproducten aan, verbonden aan de kredieten van Crelan. Het betreft schuldsaldo- en financieringssaldoverzekeringen en tijdelijke verzekeringen overliden met constant kapitaal.

Rekening houdend met de gedaalde productie woonkredieten gaf 2017 toch opnieuw een goed resultaat voor Crelan Insurance.

Er werden het voorbije jaar 11.857 schuldsaldoverzekeringen en 6.725 financieringssaldoverzekeringen onderschreven. De productie was wel beduidend lager dan deze van 2016, te wijten aan een lagere productie van woonkredieten via de Crelan-agentschappen.

Het Tandem-product, een niet-fiscale schuldsaldoverzekering op twee hoofden, nam 27,9% van de productie schuldsaldoverzekeringen voor zijn rekening. Dit aandeel blijft aldus stabiel.

1.571 financieringssaldoverzekeringen (waarvan 30% op 2 hoofden) werden afgesloten via het verkoopnet van Crelan, de overige 5.154 via Europabank.

Ondanks het lagere aantal nieuwe zaken steeg het incasso 2017 naar 26,7 miljoen EUR of 7,8% hoger dan in 2016.

Crelan Insurance sloot het jaar 2017 af met een positief resultaat (Be-Gaap) van 4,5 miljoen EUR, 25% hoger dan in 2016.

EUROPABANK

Net zoals 2016 was 2017 een uitstekend jaar voor Europabank.

In 2017 werd elf keer een recordmaandproductie gerealiseerd. De totale kredietproductie in 2017 bedraagt 398 miljoen EUR. Hiermee werd het productierecord van 2016 verbroken. De totale kredietomloop steeg met 7,6%.

De deposito's van cliënten groeiden aan met 0,8%.

De omzet in de kaarttransacties steeg met 21,9% dankzij de vernieuwde verkoopaanpak en dit in een markt waar de concurrentie sterk is toegenomen door de komst van buitenlandse spelers en verscherpte prijzen.

De Cost/Income Ratio over 2017 bedraagt 54,6%, wat aantoont dat de bank over een performante en solide structuur beschikt.

Dit maakt dat Europabank het jaar 2017 afsluit met een schitterend resultaat van 19,8 miljoen EUR in IFRS (en 19,1 miljoen EUR in Be-Gaap)

Het rendement op eigen vermogen blijft op een hoog niveau en bedraagt 15,3%.

Europabank telt 47 kantoren. Eind 2017 werkten 337 personeelsleden bij Europabank, gelijk gespreid over de kantoren en de hoofdzetel.

Europabank blijft inzetten op innovatie en nieuwe technologieën.

In 2017 werd het product 'Renting' gelanceerd. De Crelan-agentenkunnen nu ook dit product verkopen.

Leningen aangevraagd via de website worden sinds korte tijd gescoord, wat op termijn de service naar de cliënten zal verbeteren.

Diverse Europabankkantoren werden gerenoveerd met het nieuwe concept, wat de dienstverlening en het cliëntencontact nog verbeterde.

De website werd volledig vernieuwd en responsive gemaakt, waardoor internetbankieren via de tablet en de smartphone gebruiksvriendelijker is geworden. Dit jaar werd het vernieuwde online platform 'eb online' uitgerold.

Daarnaast heeft de digitalisering van het validatieproces van de facturen en procedures ervoor gezorgd dat de automatisering toeneemt en de papierberg verder afneemt.

D. KRACHTLIJNEN EN COMMERCIEEL BELEID

HUMAN RESOURCES

Op 31 december 2017 maakten 1.189 personeelsleden deel uit van de Groep Crelan, waarvan er 836 voor Crelan werken, 16 voor Crelan Insurance en 337 voor Europabank.

Als bij het loontrekkend personeel in de verschillende filialen van de Groep, de 1.795 medewerkers toegevoegd worden die onder het statuut van gedelegeerd agent of als loontrekkende medewerker van een agent in een agentschap werkzaam zijn voor Crelan, dan bedraagt het totaal aantal medewerkers voor de Groep Crelan 2.984.

Niettegenstaande een globale daling van het personeelsbestand, voornamelijk door de niet-vervanging van pensioengerechtigde medewerkers, werden in 2017 ook negentien nieuwe medewerkers verwelkomd bij Crelan, waarvan dertien met een contract van onbepaalde duur en zes met een contract van bepaalde duur,.

Op vlak van het HR-beleid en concrete realisaties in 2017, lag het accent op :

- een nieuwe organisatiestructuur
- de uitwerking en implementatie van een nieuwe beloningssystematiek
- de ontwikkeling, lancering en begeleiding van opleidingsprogramma's in functie van de uitrol van nieuwe bankapplicaties
- acties in het kader van employer branding
- de voorbereiding van een employee engagement onderzoek
- de screening van de HR-practices in samenwerking met het Top Employers Institute

Een nieuwe organisatiestructuur

In functie van de uitvoering van het Strategisch Plan en de toekomstige uitdagingen voor de bank werd een nieuwe organisatiestructuur uitgerold met de volgende doelstellingen:

- de ambitieuze commerciële objectieven vervat in het Strategisch Plan zo optimaal mogelijk realiseren door het versterken van de commerciële slagkracht
- onze organisatie accurater laten groeien in functie van de maatschappelijke veranderingen en de toekomstige behoeften van de klanten op het vlak van digitalisering, efficiëntie, kwaliteit en servicegerichtheid.

Een nieuwe beloningssystematiek

In 2017 werd een nieuwe beloningssystematiek toegepast die erop gericht is om gedurende de ganse loopbaan de beloning van medewerkers op een evenwichtige manier te laten groeien in functie van hun prestaties en doorgroeipotentieel. Daarbij wordt ook een sterke focus gehouden op de marktconformiteit van de beloning.

De toepassing van deze nieuwe beloningssystematiek vindt plaats in een ruimer kader van overleg met leidinggevenden, waarbij de aandacht zowel gaat naar de prestaties en de mogelijke perspectieven in de verdere loopbaan, als naar de actuele positionering inzake beloning van de medewerker.

Opleidingsprogramma's bankapplicaties

In functie van de uitrol van nieuwe bankapplicaties werd een opleidings- en coachingstraject uitgewerkt voor de medewerkers van de agentschappen en de hoofdzetel.

Daarbij werd voor het eerst gekozen voor voorbereidende e-learningmodules in combinatie met klassikale praktijksessies. Deze 'blended learning'-methodiek zullen we in de toekomst verder blijven ondersteunen omwille van de accuraatheid, efficiëntie en flexibiliteit voor de deelnemers.

Employer branding

2017 stond ook in het teken van de uitbouw van onze employer branding.

Zo kreeg e-recruiting via social media een ruime aandacht om de bekendheid van Crelan als werkgever te verhogen en op die manier sterker te staan in een krappe arbeidsmarkt aan de aanbodzijde.

Ook de eigen medewerkers werden betrokken bij de zoektocht naar nieuw talent voor de bank. We organiseerden met succes een programma "Bring your friend to Crelan" dat de medewerkers aanmoedigde om potentiële kandidaten uit hun kennissenkring aan te brengen.

Eind 2017 lanceerde de HR-afdeling in samenwerking met de commerciële directie zowel voor de vacatures in het agentennet als op de hoofdzetel een bijkomende rekruteringscampagne via social media. Deze campagne richtte zich tot specifieke groepen van kandidaten die nu en in de toekomst belangrijk zijn voor de verdere uitbouw van Crelan.

Employee engagement onderzoek

Einde 2017 werden de nodige voorbereidingen getroffen om in samenwerking met Korn Ferry Hay Group, een vooraanstaand internationaal organisatieadviesbureau, een 'employee engagement onderzoek' te lanceren.

Het onderzoek zelf gaat begin 2018 van start en geeft alle medewerkers van Crelan de gelegenheid om in een confidentieel kader rechtstreekse input te geven over wat goed loopt en wat beter of anders kan.

Dit initiatief kadert in het continu streven van het management van Crelan om verder te groeien naar een effectieve, aangename en kwaliteitsvolle organisatie waar mensen graag werken en het beste van zichzelf kunnen geven.

Het onderzoek richt zich niet alleen op de tevredenheid en betrokkenheid van medewerkers, maar ook naar de mate waarin Crelan haar medewerkers ondersteunt en faciliteert in hun engagement.

Screening HR-practices : Crelan 'Top Employer 2018'

Op basis van een kwaliteitsaudit van de HR-activiteiten in 2017 werd Crelan in februari 2018 voor het derde jaar op rij gecertificeerd voor haar uitstekende personeelsbeleid.

Het jaarlijkse internationale onderzoek van het Top Employers Institute erkent toonaangevende werkgevers wereldwijd: bedrijven die uitstekende arbeidsvoorwaarden bieden, ondersteuning geven voor de ontwikkeling van talent op alle niveaus binnen het bedrijf en ernaar streven om de arbeidsomstandigheden constant te verbeteren.

In het kader van de Top Employers procedure moeten de deelnemende bedrijven een uitgebreid onderzoeksproces doorlopen: het internationale HR Best Practices Onderzoek van het Top Employers Institute.

Als waarborg voor de authenticiteit van het proces worden alle antwoorden door een onafhankelijke partij aan een audit onderworpen. Dit betekent dat de zeer goede arbeidsomstandigheden door onderzoek zijn bewezen, hetgeen Crelan een plaatsje binnen de selecte club van gecertificeerde Top Employers heeft opgeleverd.

In de sector Bank & Verzekeringen is Crelan één van de zes gecertificeerde bedrijven.

Het Top Employers Institute heeft beoordeeld wat Crelan zijn werknemers aanbiedt op het vlak van:

- Talent Strategy
- Workforce Planning
- On-boarding
- Learning & Development
- Performance Management
- Leadership Development
- Career & Succession Management
- Compensation & Benefits
- Culture

Uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat Crelan de voorbije jaren vooral gegroeid is op het vlak van 'cultuurvorming' en vooral zeer sterke resultaten neerzet op het vlak van workforce planning en performance management.

MAATSCHAPPELIJKE PROJECTEN

Een duurzame bank: zo hoort een bank te zijn.

Crelan is een bank met een 100% coöperatieve verankering. Eind 2017 participeerden bijna 283.000 coöperanten via de coöperatieve aandelen van CrelanCo CVBA in het kapitaal van de bank.

Crelan wil zich dan ook engageren tot een ander soort bankieren waarbij **vier waarden centraal staan: verantwoord, verbonden, persoonlijk en respectvol.**

Het zijn de waarden die elke dag opnieuw in de praktijk gezet worden via een correct en professioneel advies met transparante producten en door Crelan-bankagenten die dicht bij de klanten staan en met hen een langetermijnrelatie opbouwen.

Maatschappelijk engagement

Als 100% Belgische coöperatieve bank wil Crelan niet enkel een financieel adviseur zijn, maar zich ook engageren in het Belgische maatschappelijke leven. Dat engagement uit zich in verschillende initiatieven.

Crelan Foundation

In het najaar van 2017 hield Crelan een denkoefening over haar maatschappelijk engagement en over de manier waarop ze dit nog nadrukkelijker kan uitdragen.

Deze oefening leidde in januari 2018 tot de oprichting van Crelan Foundation.

Met Crelan Foundation richt Crelan zich specifiek tot haar coöperanten, waardoor ze deze rechtstreeks betreft in haar maatschappelijk engagement. Via Crelan Foundation zal Crelan jaarlijks een bedrag reserveren in functie van de winst van de bank en dit bedrag gebruiken om onze samenleving beter en waardevoller te maken.

Coöperanten die actief zijn in een vereniging of als vrijwilliger meewerken aan een initiatief met een relevante en duurzame maatschappelijke weerslag, kunnen voor deze vereniging of dit initiatief een aanvraag tot financiële steun indienen.

Het Crelan Foundation comité zal jaarlijks een aantal van deze initiatieven selecteren en financieel ondersteunen.

Met Crelan Foundation zal de bank actief initiatieven ondersteunen binnen de domeinen opleiding, gezondheid, cultuur, milieu en sport. Dit is een bewuste keuze, omdat Crelan deze domeinen ook ziet als sleutels die bijdragen tot een gelukkige en evenwichtige samenleving.

Daarnaast zal Crelan Foundation ook maatschappelijk relevante initiatieven lanceren, waarbij de medewerkers van Crelan actief betrokken worden, zoals een actie om het strand schoon te maken of deelname aan een liefdadigheidsactie.

De bestaande initiatieven zoals de samenwerking met MiiMOSA, de leerstoelen aan de universiteiten van Gent en Gembloux en de Galerie Crelan worden ook ondergebracht onder de noemer Crelan Foundation.

Aandacht voor de Crelan-familie

Welzijn op het werk en sociale cohesie onder de medewerkers vindt Crelan belangrijk. Ook in dat kader nam de bank een aantal initiatieven.

De overdracht van het voorzitterschap van het Directiecomité ging niet onopgemerkt voorbij in de bank. Op dinsdag 25 april 2017 vierden collega-bankiers, vertegenwoordigers van Febelfin en de toezichhouders, collega-bestuurders, zakenrelaties, familie en vrienden het mooie parcours van Luc Versele tijdens een academische zitting in de Aula van de UGent.

Op donderdag 27 april 2017 waren alle Crelan-medewerkers dan te gast op de hoofdzetel voor een feest ter ere van de afscheidnemende en de nieuwe CEO.

Aandacht voor de derde wereld

Scholieren lopen stage voor Youca

Jongeren die voor één dag de schoolbanken inruilen voor een job en hun loon afstaan aan een project van geëngageerde jongeren wereldwijd: dat is het idee achter de Work for Change campagne van Youca – Youth for change and action (voorheen bekend onder de naam Zuiddag).

Crelan deed mee: acht scholieren tekenden op 19 oktober 2017 present op de hoofdzetel van Crelan in Anderlecht.

Het was een ideale gelegenheid om deze jongeren vertrouwd te maken met de financiële wereld en met Crelan in het bijzonder en tegelijkertijd bij te dragen aan een duurzame en rechtvaardige samenleving.

Microfinanciering via Incofin

Sinds 2015 werkt Crelan samen met Incofin via een participatie in het kapitaal en een lening aan het fonds.

Het fonds Incofin verschaft financiële middelen aan microfinancieringsinstellingen in derdewereldlanden, die worden geselecteerd onder meer op basis van hun impact op de sociale ontwikkeling van de kansarme lokale bevolking.

De microfinancieringsinstellingen gebruiken deze middelen vervolgens om “microkredieten” te verschaffen aan de lokale kleinschalige projecten. Op deze manier levert Incofin een belangrijke bijdrage tot de economische ontwikkeling van derdewereldlanden en verzekert zij zich ervan dat haar middelen goed worden besteed.

Een hart voor de landbouw

In 1937, bij het ontstaan van de bank, heette Crelan nog NILK (Nationaal Instituut voor de Landbouw), een overheidsinstelling met als voornaamste taak de Belgische land- en tuinbouwers via kredietverstrekking te ondersteunen.

De focus ligt vandaag minder exclusief op landbouw, maar de hechte band met de land- en tuinbouwsector is in al die jaren overeind gebleven. Ze komt tot uiting via het gespecialiseerd aanbod en de gespecialiseerde adviesverlening van Crelan voor de land- en tuinbouwers.

2017 was een jaar met contrasten voor de Belgische land- en tuinbouwsector. Voor de varkens- en melkveehouderij waren er positieve signalen en dit zeker tijdens de eerste zes maanden van het jaar.

Kenmerkend voor het eerste semester waren ook de uitzonderlijke late vrieskou en de droogte, die beide door het Rampenfonds erkend werden als landbouwcrisis. Crelan heeft zich dan ook snel gepositioneerd als duurzame partner van de land- en tuinbouwsector en specifieke maatregelen genomen. Dit sterk signaal naar de ondernemers kon de sector enorm appreciëren.

De Fipronilcrisis heeft een zeer beperkt aantal klanten van de bank geïmpacteerd. De betrokken bedrijven worden individueel opgevolgd.

In het algemeen deed de tuinbouwsector het zeer goed. De kredietproductie van dit sub-segment vertegenwoordigt een derde van de totale jaarproductie.

De tevredenheid van de Crelan-klanten in de land- en tuinbouwsector ligt met een score van 8/10 iets hoger dan het globale klantentevredenheidscijfer van 7,5/10.

Om haar engagement verder te ondersteunen onderneemt Crelan ook verschillende initiatieven in en voor de sector.

De Crelan Leerstoel aan de UGent

Sinds 2015 legt de bank met haar Crelan Leerstoel aan de UGent de nadruk op innovatie en duurzaamheid in de landbouw. Aan de faculteit bio-ingenieurswetenschappen worden talrijke wetenschappelijke onderzoeksprojecten uitgevoerd die vaak moeilijker hun weg vonden naar de praktijk.

De Crelan Leerstoel bracht daar verandering in, niet alleen door studies over innovaties te stimuleren, maar ook door te communiceren over de wetenschappelijke inzichten naar belanghebbenden en door de samenwerking tussen onderzoekers te bevorderen.

Sinds de opstart van de Crelan Leerstoel werden al heel wat studies gerealiseerd en in de praktijk omgezet. In 2017 werd in het kader van de Crelan Leerstoel onder andere gecommuniceerd over het telen van tomaten met zout water, onderzoek naar mycotoxines en schimmels en het inzetten van schimmels tegen de aanhoudende droogte op Cubaanse koffieplantages.

De Inspiring Mornings (ontbijtvergaderingen met diverse stakeholders) over een gezonde bodem, over de korte ketens en over een duurzame varkenshouderij waren eveneens gesmaakte initiatieven in 2017.

Tijdens de Crelan Leerstoeldag konden de in landbouw gespecialiseerde bankagenten in het kader van een permanente vorming dan weer kennis maken met het Agrotopia-project in Roeselare. Hier werken de UGent, Inagro (het instituut voor onderzoek en advies in de land- en tuinbouw) en de REO-Verlenging samen aan de nieuwste ontwikkelingen rond innovatieve glastuinbouw en vertical/urban farming.

Meer informatie over de Crelan Leerstoel aan de UGent is terug te vinden via <https://www.ugent.be/bw/nl/onderzoek/ugent-crelanleerstoel>.

De Crelan Leerstoel aan Gembloux Agro-Bio Tech – ULiège

Op 20 februari 2017 kondigden de faculteit Agro-bio Tech van Gembloux en Crelan de oprichting aan van de Crelan Leerstoel ter bevordering van de korte ketens. Met dit initiatief willen de faculteit en Crelan het verwerven van kennis over de korte ketens en de brede verspreiding ervan onder alle actoren stimuleren.

De korte keten biedt de land- en tuinbouwer een mogelijkheid om zijn inkomen te diversifiëren. Door een deel van zijn producten via de lokale markt te verhandelen, wordt hij immers minder afhankelijk van de macro-economische factoren. De recente initiatieven, zowel in stedelijke als landelijke gebieden, tonen het groeiend succes van deze korte ketens aan. Omwille van de lokale aanpak kunnen ze ook een positieve bijdrage leveren tot een meer efficiënte en ecologische inzet van middelen. Bovendien zijn de klanten vaak nauwer betrokken bij de bedrijfsactiviteit wat voor een betere communicatie zorgt tussen de producent en de consument.

Onze aanwezigheid op en steun aan landbouwbeurzen

Vanzelfsprekend was Crelan vertegenwoordigd op de belangrijkste land- en tuinbouwbeurzen. Het zijn de ideale locaties om kennis te maken met de nieuwigheden in de sector, om klanten en prospecten te ontvangen en om ze de dienstverlening van de bank voor te stellen.

Crelan was in 2017 voor de 43ste keer sponsor van de landbouwbeurs van Libramont die door 212.000 bezoekers bezocht werd. Op de Crelan-stand die een nieuwe look and feel had gekregen, werden

enkele duizenden klanten ontvangen, net als een aantal politieke en publieke prominenten. Medewerkers en coöperanten maakten kans om een Family Day- arrangement te winnen waarbij ze samen met hun familie nader kennis konden maken met de evoluties in de landbouwsector.

Aandacht voor jonge landbouwers

Op 9 maart 2017 vond het 'Feed the future'-jongerencongres' plaats in de Odisee Hogeschool in Sint-Niklaas; op 14 november 2017 streek het congres neer in Ciney. Het congres richt zich op jonge landbouwers in spe en biedt hen nuttige informatie en tips voor het opstarten van een landbouwbedrijf. Crelan steunt graag actief dit initiatief van Fedagrim (de Belgische Federatie van Toeleveranciers van machines, gebouwen en uitrustingen voor de Landbouw en Groenvoorzieningen) en neemt ook de organisatie en presentatie van een van de workshops voor haar rekening.

Ook voor 2018 staan er edities van dit congres op de planning, onder andere in La Reid (provincie Luik).

Aandacht voor crowdfunding

MiiMOSA is een platform voor crowdfunding dat zich uitsluitend toelegt op landbouw en voeding. MiiMOSA is oorspronkelijk ontstaan in Frankrijk en is sinds eind 2016 ook actief in België.

Dat was meteen het moment waarop Crelan een partnership is aangegaan met MiiMOSA wat begin 2017 leidde tot een eerste gezamenlijke oproep voor nieuwe projecten. Zestien deelnemers sloegen er tijdens deze campagne in om voldoende fondsen te verzamelen.

Crelan kondigde bovendien aan dat het een 'Coup de coeur' en een bijhorende geldprijs van 500 EUR zou uitloven aan de zes deelnemers die de jury het meest konden overtuigen. Die prijsuitreiking vond plaats op 29 juli 2017 tijdens de landbouwbeurs van Libramont.

Ook in 2018 zal Crelan met MiiMOSA een gezamenlijke oproep tot projecten lanceren.

Een hart voor sport

Crelan beschouwt sport als een belangrijk onderdeel van een gezonde en evenwichtige levensstijl en als een factor van sociale cohesie die de mensen dichter bij elkaar brengt. Fairplay en teamspirit maken sport groots en het zijn dan ook waarden die Crelan graag ondersteunt.

Crelan is sinds jaar en dag actief als sponsor van een aantal sportdisciplines. De bank kiest hierbij bewust voor disciplines waar er een grote interactie bestaat tussen de atleten en de supporters. De atleten die we sponsoren zijn professioneel met hun discipline bezig, gaan volop voor resultaat en staan tegelijkertijd dicht bij hun supporters. Het zijn waarden waar Crelan zich perfect in herkent.

2017 was trouwens ook het jaar waarin Crelan alle communicatie over de atleten die als merkambassadeurs optreden (de wielploegen Crelan-Charles en Veranda's Willems-Crelan, basketbalclub Crelan Okapi Aalstar, de Borlée Family en de Belgian Tornados), samenbracht onder de slogan 'Tussen sporter en supporter' en hierrond succesvolle campagnes uitrolde op sociale media.

Wielrennen en veldrijden

Crelan is actief als sponsor in het wielrennen sinds 2000, toen nog onder de naam Landbouwkrediet. Voor heel wat jong aankomend talent betekende deze ploeg in al die jaren een springplank naar een mooie carrière op de weg.

Sinds 1 januari 2017 is Crelan hoofdsponsor van de nieuwe pro-continentale wielploeg die plaats biedt aan zowel een veldritploeg (Crelan - Charles) als een wegploeg (Veranda's Willems – Crelan).

Sinds januari 2016 is Wout van Aert het speerpunt van onze ploeg. Met meerdere Belgische titels en wereldtitels in het veldrijden – opnieuw in 2018 na een schitterende overwinning in Valkenburg - heeft hij de verwachtingen meer dan ingelost. Wout van Aert heeft de ambitie om zowel in het veld als op de

weg te schitteren. Hij reed daarom bewust een aangepast programma in het veldrijden met het oog op het wegseizoen 2018.

Atletiek

Crelan heeft haar naam sinds 2011 verbonden aan de Belgische atletiek, met de sponsoring van publiekslievelingen Olivia, Jonathan, Kevin en Dylan Borlée. De bank is eveneens hoofdpartner van de Belgische atletiekliga en van de Belgian Tornados (de ploeg van de 4x400 meter heren).

Deze estafetteploeg greep in 2017 op het wereldkampioenschap atletiek in Londen net naast de bronzen medaille: net als op de Olympische Spelen in Rio een jaar eerder, strandde ons Belgisch viertal op de vierde plaats.

In december 2017 ging de Gouden Spike voor het Team van het Jaar dan ook verdiend naar de Belgian Tornados (Robin Vanderbemden, Jonathan Borlée, Dylan Borlée, Kevin Borlée, Julien Watrin en Jonathan Sacoor).

Basketbal

Sinds 2002 is Crelan sponsor van Okapi Aalstar en deze samenwerking is sindsdien enkel maar verder uitgegroeid.

Nadat Crelan al twee jaar deel uitmaakte van de 'Big 4', de 4 hoofdparters van Okapi Aalstar, besloot de bank om haar engagement verder uit te breiden en voor het seizoen 2015-2016 als enige hoofdsponsor van deze talentvolle basketbalclub, die sindsdien als Crelan Okapi Aalstar door het leven gaat, op te treden.

Crelan Okapi Aalstar sloot het reguliere seizoen 2016-2017 mooi af als vierde maar sneuvelde te snel in de play-offs. En ook in het lopende seizoen 2017-2018 ligt de club op koers voor de play-offs.

Samen sporten

Ter ondersteuning van een gezonde levensstijl en om de sociale interactie tussen de medewerkers verder te bevorderen, organiseerde of stimuleerde Crelan ook enkele sportieve events waaraan de medewerkers konden deelnemen.

Crelan mocht in 2017 tachtig kaarsjes uitblazen. Om dat te vieren, organiseerde Crelan op 28 september 2017 de 2de editie van de Crelan Cup voetbal voor de personeelsleden.

Op 28 mei 2017 steeg de temperatuur tot dertig graden en meer, maar dat weerhield 26 sportieve medewerkers er niet van om deel te nemen aan de 20km door Brussel.

Op 16 september 2017 vierden Crelan en UGent het tweehonderdjarige bestaan van de universiteit met de Willem-I fietstocht: een parcours van 200 km tussen de universiteiten van Gent en Luik. Crelan mocht als partner en sponsor van de feestelijkheden een groep wielierliefhebbers afvaardigen, drieëntwintig kilometerverters gingen op dat aanbod in.

Aandacht voor kunst en cultuur

Mecenaat

Op de gelijkvloerse verdieping van de hoofdzetel in Anderlecht stelt Crelan een mooie expositieruimte ter beschikking van kunstenaars, de Galerie Crelan.

Doorheen het jaar organiseert de bank een aantal exposities. De bank zorgt niet alleen voor een mooie expositieruimte, maar ook voor het drukwerk voor de uitnodigingen en een verzorgde receptie bij de vernissage.

Op die manier biedt Crelan de kunstenaars de gelegenheid om hun werk bekend te maken aan het grote publiek. In 2017 vonden drie exposities plaats in de Galerie Crelan: 'Werken met Vang Dong' met werken van Marc Ver Elst, 'Brût' met de schilderijen van Martijn Figeys en de keramiek van Lut Vanden Broeck en als afsluiter van het jaar de expositie 'Instant' met werken van Veerle Verhoeven en van Peter Troucheau.

De bank koopt ook regelmatig een kunstwerk aan voor haar gebouwen. Op die manier komen ook de medewerkers en de klanten van de bank regelmatig in contact met kunst van eigen bodem.

Fêtes de Wallonie

In september 2017 was Crelan voor de tweede maal presenting partner van dit grootschalige evenement met gratis concerten en folklore in de Naamse binnenstad.

COMMERCIEEL NET

Op 31 december 2017 telde Crelan NV 624 verkooppunten, wat er 29 minder zijn dan eind 2016.

De daling van het aantal verkooppunten in de loop van 2017 is een gevolg van het lokaal samensmelten van agentschappen met het oog op competentieverhoging en verdere specialisatie van agentschapsmedewerkers.

Zowel de evolutie inzake regelgeving als de wijzigende klantenverwachtingen - adviesverlening in plaats van uitvoeren van transacties – liggen mee aan de grondslag van deze evolutie die zich ook in de toekomst zal verderzetten. .

Met uitzondering van het agentschap van de hoofdzetel in Brussel, worden alle verkooppunten van Crelan NV gerund door zelfstandige agenten.

Eind 2017 waren deze agentschappen uitgerust met 270 selfbanks, waarvan 189 met een cash-in/recycling functie en 33 cashless toestellen.

Nieuwe aansturing van het Net

In 2017 werd de organisatiestructuur aangepast.

Van een regionale commerciële werking werd overgegaan naar een nationale aanpak met een expliciete focus op de verschillende klantensegmenten waarin Crelan actief is, namelijk Retail enerzijds en Business anderzijds.

In de doelgroep Business onderscheiden we de doelgroep 'Agri & Food' en de doelgroep 'KMOZ' (zelfstandigen, vrije beroepen en KMO's).

De nationale aansturing van elk van deze klantensegmenten wordt geleid door een commercieel directeur.

Elke commerciële directie wordt voor haar klantensegment ondersteund door een team van experts op vlak van verzekeringen enerzijds en vermogen anderzijds. De overige ondersteunende diensten worden verstrekt vanuit een centrale organisatiestructuur.

Agentschappen worden competentiecenters voor Businessklanten

Crelan wil zoveel mogelijk competenties zo dicht mogelijk bij haar klanten blijven ontwikkelen, wat het uitgebreide netwerk van Crelan-agentschappen verklaart.

Voor de businessklanten (Agri & Food en KMOZ) werkt Crelan met lokale agentschappen die een dubbele rol vervullen, namelijk competentiecenter voor lokale klanten, maar ook in ondersteuning van de omliggende agentschappen die minder expertise hebben ontwikkeld in dit Business-segment.

Klanten kunnen uiteraard ook blijvend terecht in hun vertrouwde agentschap. Het agentschap zal dan in functie van de behoefte van de klant contact leggen met het nabij gelegen competentiecenter.

Naar aanleiding van het Zomerakkoord informeerde Crelan deze agenten over de belangrijke fiscale implicaties voor ondernemingen en zelfstandigen. In oktober werden dan regionale meetings georganiseerd waarin de bancaire opportuniteiten van dit akkoord toegelicht werden, namelijk de nieuwe mogelijkheid van pensioenopbouw voor zelfstandigen, de DBI (Definitief Belaste Inkomsten) Bevek voor ondernemingen en de verhoogde noodzaak van voorafbetalingen. Tijdens de 'Maand van de Ondernemer' ten slotte nodigden de gespecialiseerde agenten hun professionele klanten uit om in gefundeerde adviesgesprekken deze opportuniteiten aan te kaarten.

In de nabije toekomst zullen deze competentiecenters ook visueel zichtbaar zijn voor de klanten en prospecten via een extern aangebracht 'label'.

IT ONTWIKKELINGEN

Aangepaste ICT-strategie

Ter uitvoering van de beslissing genomen in 2015, werd in 2017 overgestapt van de Thaler-toepassingen (gebruikt sinds 2004) naar een meer recente versie van het Sopra banking platform.

De migratie naar dit nieuwe beheerplatform werd in maart 2017 opgestart met de oplevering van een nieuw Core-banking-platform en een migratie vanuit de oude ICT-omgeving.

Parallel aan deze migratie en de ermee gepaard gaande functionele aanpassingen, werden bijkomend inspanningen geleverd om alle gewijzigde processen binnen de context van de financiële rekeningen en betalingen te stroomlijnen.

De zware ICT-investeringen hebben op bepaalde ogenblikken een impact gehad op het functioneren van specifieke agentschaps- en klantenapplicaties.

Om de dienstverlening kwalitatief te blijven garanderen, heeft de bank daarom midden 2017 beslist om in eerste instantie prioriteit te geven aan het stabiliseren van de uitgevoerde uitrol en om de verdere uitrol van de Sopra-oplossing on hold te plaatsen.

Deze pauze liet tevens toe om de volgende geplande fasen van het in 2015 uitgestippelde strategisch ICT-plan, waarbij de bestaande front-toepassingen voor kantoren worden aangepast, te optimaliseren. Daarbij wordt rekening gehouden met de technologische evoluties op de markt enerzijds en de wijzigende klantennoden anderzijds.

Het aangepaste plan werd in de herfst van 2017 door de Raad Van Bestuur goedgekeurd en garandeert dat de commerciële ambities van Crelan op langere termijn zullen ondersteund worden door een aangepaste ICT-infrastructuur.

Oprichting Transformation Office

Om de vele projecten binnen Crelan te stroomlijnen en te prioriteren en om te garanderen dat de ICT- en businessprojecten op elkaar afgestemd zijn, werd in 2017 het Transformation Office opgericht. Deze nieuwe afdeling rapporteert rechtstreeks aan de CIO/COO.

Het Transformation Office wil de projectinitiatie op een professionele manier laten verlopen. De verantwoordelijkheid van de business-departementen bij projecten, hierin ondersteund door het Transformation Office, wordt immers verhoogd door het invoeren van verplichte vaste stappen: problem statement, business case, project charter.

Na elk van deze stappen is er een formele go/no go voorzien door het Transformation Office en/of het Directiecomité.

De globale opvolging van de milestones en het budget van de strategische projecten die in de Crelan-roadmap zijn opgenomen, is eveneens een kerntaak van het Transformation Office.

Uitbesteding ICT-infrastructuur

Eind 2016 rondde Crelan de studie af over het al dan niet uitbesteden van haar ICT-infrastructuur. Bij haar beslissing om haar datacenteractiviteiten uit te besteden aan next hield de bank rekening met zowel de noodzakelijke flexibiliteit als een optimale "cost of ownership".

In 2017 werden de contractbesprekingen met deze gespecialiseerde externe leverancier afgerond en werd het traject opgestart. Hierbij werden gradueel beheerstaken overgeheveld naar Cegeka in functie van de eerste verhuistesten die eind 2017 plaatsvonden.

In 2018 zal het project volledig afgerond worden en zal Cegeka de dienstverlening voor de ICT-infrastructuur en het beheer ervan op zich nemen.

Cyber security

In het kader van het securitybeleid van Crelan en meer specifiek met betrekking tot de belangrijke nieuwe Europese regelgevingen GDPR (General Data Protection Regulation) en PSD2 (Payment Services Directive) werd een uitgebreide security risicoanalyse uitgevoerd op basis waarvan actieplannen opgesteld werden die momenteel uitgerold worden.

Daarnaast werd veel aandacht geschonken aan het voorkomen van nieuwe vormen van cybercriminaliteit, zoals phishing, wat tot een continue succesvolle incidentafhandeling in een vroeg stadium geleid heeft.

Digitaal bankieren

De bank realiseerde een verdere groei van het aantal actieve online- en mobile-gebruikers.

Vandaag zijn er 310.000 klanten met een actief online abonnement en 120.000 klanten met een actief mobile abonnement. Per maand stijgt dit aantal met gemiddeld 1.800 nieuwe online-gebruikers en 2.850 nieuwe mobile-gebruikers. 90% van alle overschrijvingen gebeurt nu via pc, smartphone en tablet.

Om onze positie verder te versterken, ontwikkelde en lanceerde Crelan in 2017 de totaal nieuwe online-banking tool, myCrelan, die op termijn Crelan Online volledig zal vervangen. De nadruk werd gelegd op de gebruiksvriendelijkheid en op een moderne 'look and feel' en dit aangevuld met heel wat nieuwe features, zoals:

- Het aanmelden en verrichtingen tekenen met 'Crelan Sign' (beschikbaar in Crelan Mobile);
- Een dashboard dat de klant zelf kan beheren;
- Het beheren van de online en mobile abonnementen en limieten van de minderjarige kinderen.

Ook in Crelan Mobile, de app beschikbaar voor de smartphone, werden een aantal nieuwe features toegevoegd, onder andere:

- Crelan Sign, een nieuwe applicatie in Crelan Mobile als alternatief voor de Digipass.

In myCrelan wordt een QR-code getoond: de klant scant de QR-code met zijn smartphone en tekent met zijn mobiele pin.

Bij online aankopen met debet- en kredietkaart kan de klant ook de QR-code inscannen met de smartphone en tekenen met zijn mobiele pin

- Zoomit

Aangezien de ouders nu ook zelf de online-abonnementen van hun minderjarige kinderen kunnen beheren via myCrelan werd Crelan Mobile ook opengesteld voor minderjarigen vanaf de leeftijd van 12 jaar.

Daarnaast volgt Crelan ook nauwgezet enkele nieuwe ontwikkelingen op:

- ITSME is een nieuwe app ontwikkeld door 'Belgian Mobile ID' waarmee elke Belg online ondubbelzinnig zijn identiteit kan bewijzen. Met deze digitale identiteit krijgt een gebruiker toegang tot allerlei onlinetoepassingen zowel bij bankzaken, e-commerce of overheidsdiensten. Crelan zal ook de mogelijke toepassingen van ITSME benutten om nieuwe klanten makkelijker te identificeren en om bestaande klanten makkelijker toegang te geven tot de online- en mobilekanalen.

- PSD 2 (Payment Services Directive)
Deze Europese richtlijn scherpt de bescherming van de consument aan en wil innovatie en concurrentie aanmoedigen. In België is de omzetting van deze richtlijn naar Belgische wetgeving nog lopende. Verwacht wordt dat PSD2 in het voorjaar van 2018 in werking zal treden.
PSD2 verruimt het toepassingsgebied voor betaaldiensten naar nieuwe, niet-bancaire spelers. Via de banken zullen die derde partijen toegang kunnen verkrijgen tot de betaalrekening van de consument, op voorwaarde dat deze laatste hiermee uitdrukkelijk akkoord gaat en uitsluitend in het kader van de aangeboden betaaldiensten.

E. RISK MANAGEMENT

ALGEMEEN RISK MANAGEMENT

De operationele structuren voor de opvolging van de risico's van de Bank zijn gecentraliseerd binnen de directie Risk Management. De Risk Manager staat in voor deze opvolging onder leiding van de Chief Risk Officer, die lid is van het Directiecomité.

Risk Management legt zich toe op diverse specialisaties:

- identificeren, meten, opvolgen en sturen van krediet-, financiële en operationele risico's;
- advies verstrekken in alle (grotere) kredietdossiers die gepresenteerd moeten worden aan het Directiecomité;
- ontwikkelen en valideren van interne modellen die gebruikt worden in het kader van IRB (Internal Rating Based aanpak);
- opmaken, coördineren en valideren van de reglementaire rapporten RACI (Risk Assessment Contrôles Internes), ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process), ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process), het Recovery Plan, ...

Om zo goed mogelijk het beheer van de risico's te organiseren, werden verschillende interne risicocomités opgericht.

Deze risicocomités bewaken de krediet-, financiële, operationele (inclusief de permanente controles) en informaticarisico's en ook de risico's die verband houden met de filialen.

Kredietrisico

Het beheersen van het kredietrisico blijft gebaseerd op het kredietbeleid enerzijds en op een systeem van scheiding van de machten in de kredietactiviteit anderzijds. Zo volgen verschillende comités de risico-appetijt op.

De bevoegdheden inzake krediettoekenning zijn verdeeld tussen het Directiecomité en het Kredietverbinteniscomité, en dit volgens bepaalde niveaus van kredietomloop en rating van de klanten. Bovendien is er ook een bevoegdheidsdelegatie binnen het kredietdepartement.

Het Krediettoezichtcomité is bevoegd voor het beheer van de kredietomloop, onder meer voor de kredieten op de 'kredietbewakingslijst'.

Het Kredietprovisioneringscomité heeft de bevoegdheid om klanten in 'kwalitatieve default' te plaatsen, waardeverminderingen te bepalen en aan te passen, kredieten op te zeggen en schuldvorderingen af te schrijven.

De kredietlimieten werden geactualiseerd in het kader van het globale kredietrisico van de Bank en werden goedgekeurd door de Raad van Bestuur.

Het kredietrisico wordt beheerd aan de hand van ratingmodellen die een score toekennen aan elke kredietklant. Deze rating van de klant is doorslaggevend voor de beslissingen inzake krediettoekenning en kredietbeheer. De performantie van de modellen wordt regelmatig opgevolgd en de resultaten worden gevalideerd en goedgekeurd door een nieuw opgericht comité, met name Comeri.

Voor elk dossier dat binnen de bevoegdheid van het Directiecomité valt, is een onafhankelijk advies van Risk Management noodzakelijk.

Rente-, liquiditeits- en marktrisico

Nadat in 2012 werd besloten om het financiële risico-opvolgingsstelsel binnen Crelan Groep uit te breiden naar alle entiteiten binnen de Groep, werd in 2013 gestart met de gecentraliseerde systematische opvolging van de financiële risico's voor alle bancaire entiteiten binnen de Groep. Op deze manier wordt via de financiële risico-opvolging de groepsstructuur verder versterkt en worden alle entiteiten operationeel geïntegreerd in het financiële beleid en de risico-opvolging van de Groep. Voor Crelan Insurance wordt enkel het tegenpartijrisico geïntegreerd in de opvolging op groepsniveau.

De belangrijkste risico-indicatoren zijn de globale Value at Risk (VaR) voor alle financiële risico's, een vastrentende reverse cumulatieve gap voor het renterisico, de LGD-limieten (Loss Given Default) voor het tegenpartij- en landenrisico en ratio's voor het liquiditeitsrisico (LCR).

De scope van het VaR-model (Value at Risk), dat volledig binnen het departement RMF (Risk Management Finance) werd ontwikkeld, omvat alle financiële risico's van de volledige Groep. Dit zowel in normale omstandigheden als onder stressomstandigheden.

ALM (Asset Liabilities Management) is verantwoordelijk voor de opvolging van het rente-, optie- en liquiditeitsrisico binnen de Bank. De ontwikkeling van de modellen die dienen voor de identificatie, analyse, bewaking en rapportering van deze risico's binnen de bank, gebeurt door deze afdeling. Risk Management daarentegen vervult de rol van valideerder van deze modellen.

Zowel de interne vastrentende gap als de reglementaire rapportering van het renterisico worden door Risk Management gecontroleerd.

De verantwoordelijkheid voor het beheer en de rapportering van de financiële risico's, alsook de controle van de geldende limieten liggen in eerste instantie bij de diverse business-lijnen zelf. Risk Management is verantwoordelijk voor de tweedelijnscontrole van deze financiële limieten. Het betreft hier een bijkomende onafhankelijke validatie van de gerapporteerde gegevens door ALM en Financieel Beleid met als doel de kans op foutieve rapporteringen aan de regelgevende instanties, het Financieel Comité, het Directiecomité of de Raad van Bestuur uit te sluiten.

Operationele risico's

Deze activiteit wordt uitgevoerd door Risk Management.

Een waarschuwingsmechanisme is in voege om belangrijke operationele incidenten op te sporen.

Risk Management stelt ook sleutelindicatoren in werking om na te gaan in hoeverre processen risicogevoelig zijn en om de kwaliteit van de meldingen van incidenten door de verschillende departementen op te volgen.

Op functioneel vlak kan Risk Management, als beheerder van de operationele risico's, rekenen op een netwerk van een dertigtal risicocorrespondenten die actief zijn in de verschillende domeinen van de Bank. De risicocorrespondenten werden ook in 2017 verder gesensibiliseerd over het belang van de rapportering van de operationele incidenten van hun processen.

In 2016, heeft Risk Management een programma opgezet met als doel de interne controlesystemen te versterken.

Deze controlesystemen zijn onder andere gebaseerd op een gedetailleerde cartografie van de risico's (Entreprise Risk Management) met als objectief

- een beschrijving te maken van de processen in de vorm van flowcharts;
- inherente risico's en de bestaande controles te identificeren;
- residuele risico's te onderkennen;
- geschikte herstelmaatregelen voor de geïdentificeerde risico's uit te werken.

Negentien sleutelprocedures van de bank werden herbekeken, waaronder kredieten, deposito's, compliance, de marktenzaal en de thesaurie, HR, boekhouding, facturatie, beheer van de interne rekeningen, ICT, beheer van de fraude, beveiliging van de informatie, business continuity plan en beheer van de risico's.

Deze werkzaamheden zullen in 2018 in een specifieke tool (Hopex) ingevoerd worden, die de monitoring en het beheer op een meer geautomatiseerde manier zal mogelijk maken.

Herstelplan

Zoals in 2015 werd op vraag van de toezichthouder een herstelplan opgesteld op geconsolideerd niveau voor Crelan Groep, met uitzondering van Crelan Insurance dat tot op heden als immaterieel beschouwd werd. In de toekomst zal Crelan Insurance wel deel uitmaken van de herstelplannen.

Meerdere risico-indicatoren werden op basis van de EBA-richtsnoeren (European Banking Authority) opgesteld in de domeinen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit. Voor elke indicator werden waarschuwingdrempels en een kritische hersteldrempel gedefinieerd waarbij in geval van overschrijding zware herstelopties in uitvoering kunnen worden gesteld.

Er werden vijf scenario's ontwikkeld: liquiditeitscrisis, rentestijging, kredietcrisis, algemene (systeem)crisis wegens een operationeel incident en een specifiek scenario gelinkt aan de entiteit Europabank.

Voor elk van deze vijf scenario's werden drie mogelijke herstelopties geïdentificeerd die snel in werking kunnen worden gebracht. Volgens de beoogde scenario's kunnen de opties gelijktijdig in werking worden gebracht.

In elk van deze gevallen laten de beoogde herstelopties Crelan Groep toe om uit de gevarenzone te komen.

IFRS 9

In het kader van de implementatie van de nieuwe boekhoudkundige standaard IFRS 9 heeft Risk Management de nieuwe vereisten ingevoerd met betrekking tot de modellering van de risicoparameters.

COMPLIANCE

2017 was rijk aan nieuwe regelgeving inzake integriteitsbeleid. Begin oktober werd de omzetting naar Belgisch recht gepubliceerd van de vierde Europese anti-witwasrichtlijn. In functie daarvan implementeerde Crelan in het vierde kwartaal van 2017 een eerste reeks maatregelen, onder meer met betrekking tot de uiteindelijke begunstigden van rechtspersonen en andere juridische structuren en de uitbreiding van de definitie van politiek gevoelige personen. Voor een aantal andere maatregelen loopt de implementatie verder in 2018.

Hetzelfde geldt voor de Europese MiFID II richtlijn (Markets in Financial Instruments Directive II) ter bescherming van de beleggers. Crelan opteert ervoor dat haar agenten ten opzichte van elke beleggingsklant kunnen optreden als adviseur teneinde een pertinente toegevoegde waarde te bieden. Deze keuze weerspiegelt zich in het feit dat alle beleggingstransacties, met uitzondering van transacties in beursgenoteerde aandelen, uitgevoerd worden onder advies en bijgevolg onderworpen zijn aan de geschiktheidstest van de klant. De MiFID vragenlijst die aan de basis ligt van deze geschiktheidstest, werd aangepast voor bepaalde specifieke doelgroepen. Ook een aantal eerstelijnscontroles werden verder op punt gesteld.

Een derde omvangrijke nieuwe Europese regelgeving waarvan de implementatie opgestart werd, is de GDPR verordening (General Data Protection Regulation) die onder meer een aantal extra rechten regelt inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Binnen het domein van de voorkoming van witwassen en terrorismefinanciering werd permanent een verscherpte aandacht aan de dag gelegd met betrekking tot cashverrichtingen en repatriëring van gelden uit het buitenland. De volumes daarvan blijven substantieel, wat aansluit bij de in de pers gepubliceerde informatie dat het aantal fiscale regularisaties van buitenlandse tegoeden eind 2017 sterk gestegen is.

Omtrent de repatriëring van gelden uit het buitenland werkt Crelan met strikte richtlijnen die via het intranet van de bank beschikbaar zijn voor de agenten en de medewerkers van de zetels. Deze werden

aangevuld met specifieke opleidingssessies waarin deze richtlijnen op basis van concrete voorbeelden herhaald werden en werden gekoppeld aan de commerciële aspecten omtrent fidelisering van gerepatrieerde vermogens.

De actualisatie van het beleid omtrent de voorkoming van bijzondere mechanismen, opgestart in 2016, werd verder geconcretiseerd via interne richtlijnen met praktische situaties van te vermijden bijzondere mechanismen, meer specifiek in de context van nalatenschappen en kredietverlening.

Fraudepreventie bleef eveneens een belangrijk aandachtspunt. Periodiek werd via het intranet toelichting gepubliceerd bij mogelijke fraudescenario's, gekoppeld aan praktische tips ter voorkoming. Ook in de onlineklantentoepassing werd via het opstartscherm continu aandacht gevraagd voor veilig bankieren.

Daarnaast werd ook regelmatig gesensibiliseerd voor andere compliancedomeinen, zowel naar agenten en hun medewerkers als naar medewerkers van de zetels, onder meer via publicatie van een maandelijks compliance info en de agentensessies rond compliance-actua. Daarin zijn onder meer de volgende thema's aan bod gekomen: fraudepreventie, misbruik van vennootschapsgoederen, waakzaamheidsplicht bij nieuwe klantenrelaties en de nieuwe antiwitwaswet.

INTERNE AUDIT

De algemene missie en de waarden van Interne Audit worden beschreven in het Auditcharter. De rollen en verantwoordelijkheden opgenomen in het Auditcharter en het Auditcomitécharter zijn afgestemd op de Bankenwet van 25 april 2014.

Interne Audit verschaft op een onafhankelijke manier enerzijds de Raad van Bestuur, via het Auditcomité, en anderzijds het Directiecomité redelijke zekerheid over de kwaliteit en doeltreffendheid van de interne controles, het risicobeheer en de systemen en processen van deugdelijk bestuur van de bank. Interne Audit staat de Raad van Bestuur via het Auditcomité, en het Directiecomité bij in hun opdracht ter zake.

De scope van Interne Audit omvat het geheel van de activiteiten van de Groep Crelan. Binnen de Groep werden de auditmethodologie en de rapportering aan het Auditcomité geüniformiseerd. Voor bepaalde dochtermaatschappijen worden de auditactiviteiten geheel of gedeeltelijk toevertrouwd aan een eigen specifieke auditdienst.

In de context van een 'Risk Based Auditing'-aanpak heeft Interne Audit naar aanleiding van nieuwe reglementeringen en nieuwe of gewijzigde activiteiten ook in 2017 het "Audit Universum" geüpdatet.

De opdrachten van Interne Audit die in 2017 uitgevoerd werden, hadden betrekking op verschillende domeinen: onder meer op CRD IV (Capital Requirements Directive), Kredieten, het ERM framework (Enterprise Risk Management), Betalen & Beleggen, IT en Compliance.

Interne Audit voert ook de opvolging uit van de correctieve acties. De status van de auditaanbevelingen wordt periodiek opgevolgd en gerapporteerd, zowel aan het Directiecomité als via het Auditcomité aan de Raad van Bestuur.

Interne Audit rapporteert over het geheel van de auditactiviteit binnen de Groep Crelan aan het Auditcomité van de moedermaatschappij.

Het heeft zich gebogen over de organisatie van het systeem van interne controle van de Bank en over de activiteiten van Interne Audit, Risk management, Inspectie, Permanente Controle en Compliance, maar eveneens over de toezichtactiviteiten die uitgeoefend worden binnen de Auditcomités van de dochtermaatschappijen.

INSPECTIE VAN HET NET

Inspectie is een onafhankelijke directie die de goede werking van de zelfstandige agentschappen controleert door het verzamelen van informatie. Deze informatie staat haar toe na te gaan of het beheer van het agentschap gebeurt volgens de vereisten van de Bank.

Zij controleert de activiteiten van de verkooppunten van de Bank, namelijk:

- het net van zelfstandige agenten;
- het loontrekkend agentschap van de hoofdzetel in Anderlecht;
- de afdeling Personal & Private Banking (PPB).

Enerzijds voert een team van inspecteurs controles ter plaatse in de agentschappen uit, waarbij een onaangekondigde globale inspectie van verschillende thema's gebeurt: correctheid van de aanwezige kasgelden, volledigheid van de kantooradministratie, verwerking van boekhoudkundige documenten, het respecteren van compliance- en andere regelgeving, verwerking kredietdossiers, ...

De medewerkers op de zetel bereiden deze inspecties voor en verwerken nadien de resultaten van de controles. Verder bezoeken de inspecteurs de agentschappen ook in het kader van kascontroles, kluizencontroles en het respecteren van de wettelijke bepalingen.

Anderzijds bestaat er op de hoofdzetel een periodiek systeem van basiscontroles waarbij de kasverrichtingen van de agentschappen worden gecontroleerd. Deze onderzoeken die door de verschillende betrokken departementen worden uitgevoerd, zorgen voor een gestructureerde aanpak en een frequente opvolging die het mogelijk maken om signalen snel op te vangen en te verwerken.

Naast het verzorgen van de inspectiedossiers, staan de teams van Inspectie ook in voor de fraudepreventieonderzoeken en de controle op de solvabiliteit van onze agenten.

Deze controles omhelzen zeer specifieke materies zoals voorafgaande screening van en advies over kandidaat-agenten en kandidaat-agentschapsmedewerkers, behandeling van klachten waarbij een agent of een agentschapsmedewerker betrokken is, saldobestemmingen, controles na hold-ups, ...

Inspectie is daarnaast verantwoordelijk voor de uitwerking, actualisatie en coördinatie van het Crelan Charter, waarin de belangrijkste afspraken tussen de Bank en de zelfstandige agentschappen opgenomen zijn. Het Charter dient als belangrijk referentiekader om tot een correcte samenwerking te komen tussen de agent en de Bank, opdat enerzijds de wettelijke en reglementaire bepalingen gerespecteerd worden en anderzijds de klanten correct en efficiënt bediend worden.

De frequentie van controles en de aard van onderzoeken en inspecties worden gestuurd vanuit het kwaliteitsmodel van Inspectie. De resultaten van de onderzoeken leveren een risicoscore op – opgedeeld in vijf categorieën van low tot high risk - die wordt toegekend aan elk agentschap op basis van drie elementen: de administratieve en boekhoudkundige correctheid, de financiële gezondheid en de inbreuken op het Crelan Charter.

In de loop van 2017 werden 1.041 globale inspecties in de agentschappen uitgevoerd, 443 kascontroles en 44 thema-inspecties. Elk agentschap werd minimaal een keer en maximaal 4 keer bezocht, afhankelijk van de risicoscore. In elk agentschap met kluizen werd tevens een kluizeninspectie uitgevoerd.

De vaststellingen tijdens de verschillende controles binnen Inspectie worden in eerste instantie opgevolgd door het Comité voor Opvolging van het Kwaliteitsmodel (COK) dat bepaalt welke herstelacties er precies nodig zijn voor de eventuele knipperlichten.

Het COK behandelt daarnaast klachten wanneer de betrokkenheid van de agent in vraag wordt gesteld en bespreekt elke melding van een vastgestelde anomalie door een andere directie teneinde te beslissen over de gepaste actie naar de agent toe.

Wanneer de beslissingsbevoegdheid overschreden wordt of de vaststellingen domeinoverschrijdend moeten behandeld worden, wordt het dossier vanuit het COK doorverwezen naar het Bemiddelings- en Adviescomité (BAC).

Het BAC is samengesteld uit 2 leden van het Directiecomité en vertegenwoordigers van Compliance, Commerciële Directie, Juridische Zaken en Inspectie en beschikt over een grotere beslissingsbevoegdheid. De resultaten van de besprekingen in het BAC worden gerapporteerd aan het Directiecomité en het Auditcomité.

F. FINANCIËEL BELEID

2017 kunnen we bestempelen als het jaar waarin de groei voor Europa en op wereldniveau sterk verbeterde.

De bedrijfsinvesteringen verhoogden als gevolg van het vooruitzicht van dalende lasten. Bovendien stegen de consumentenuitgaven door de verbeterende arbeidsmarkt en een zekere spaarmoeheid. De landen die de scherpste invloeden van de crisis ondervonden, werden in 2017 de koplopers. België surfte mee op deze groeigolven, maar bleef toch wat achter op de ons omringende landen.

Ondanks de verbeterde economische toestand, bleef de Europese Centrale Bank (ECB) vasthouden aan de lage vergoeding van -0.40% voor overtollige liquiditeiten en hield ze haar aankoopprogramma van obligaties in 2017 ongewijzigd. Pas in het laatste trimester van 2017 was er de aankondiging van een geleidelijke afbouw in 2018.

De rentevoeten handhaafden zich op extreem lage niveaus, wat leidde tot euforie op de financiële markten met stijgende aandelenmarkten en een daling van de spreads op (risicovolle) obligaties als resultaat. Het hoeft geen betoog dat investeerders hun risicoprofiel opwaarts dienden aan te passen om hun rendementen te handhaven.

Binnen Crelan bleven zowel het financieel als het investeringsbeleid in de obligatieportefeuille gestoeld op veiligheid en zekerheid. Door de lage rentestand werd de voorkeur gegeven om de overtollige liquiditeiten te mobiliseren in de kredietportefeuille eerder dan in de obligatieportefeuille. Ter vergelijking, het wettelijke minimum van 0,11% op de gereguleerde spaartegoeden stemde op basis van de rentecurve eind 2017 overeen met een investering in een Belgische overheidsobligatie op 6,5 jaar. Voegen we hier bovenop de taksen en operationele kosten toe, dan bekomen we al snel investeringslooptijden van meer dan 12 jaar. De vervaldagen in de obligatieportefeuille werden dan ook slechts gedeeltelijk herbelegd in bedrijfsobligaties met een hoge kredietkwaliteit.

Het basisprincipe van het financieel beleid is gebaseerd op het vrijwaren van het inkomen per boekjaar en op het eigen vermogen, dit bij diverse gestreste marktomstandigheden. Zo worden de invloeden van verschillende rentescenario's berekend op alle rentegevoelige posten binnen en buiten balans. Bij een ernstige verstoring buiten de opgelegde grenzen worden dekkingen uitgevoerd. In 2017 werden zo, als gevolg van de waargenomen groeiversnelling, bijkomende dekkingen op de langlopende kredietportefeuille uitgevoerd die de bank dienden te beschermen tegen een mogelijke stijging van de rentecurve.

De liquiditeitspolitiek hanteert hetzelfde basisprincipe. De bank dient te allen tijde voldoende cashbeleggingen en gemakkelijk te mobiliseren obligaties aan te houden om een potentiële liquiditeitsstress eenvoudig te overbruggen. Deze gezonde beleidsprincipes hebben ertoe geleid dat Crelan tijdens de diverse crisissen in de voorbije 10 jaar geen noemenswaardige problemen hiervan ondervond.

G. GECONSOLIDEERDE BOEKHOUDKUNDIGE CIJFERS IN IFRS

Waarderingsregels

Er waren in 2017 geen aanpassingen aan de waarderingsregels met een boekhoudkundige impact.

Geconsolideerde balans

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde activa en passiva en van het geconsolideerd eigen vermogen tussen 2016 en 2017.

Activa	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.291	977	313	32%
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	23	25	-2	-9%
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	0	0	0	0%
Voor verkoop beschikbare financiële activa	1.555	2.098	-543	-26%
Financiële activa aangehouden tot einde looptijd	38	19	19	103%
Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases)	16.469	16.506	-37	0%
Derivaten gebruikt ter afdekking	24	29	-5	-19%
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	473	588	-115	-20%
Materiële vaste activa	20	20	0	0%
Goodwill	24	24	0	0%
Immateriële activa	14	20	-6	-31%
Belastingvorderingen	32	41	-9	-22%
<i>Actuele belastingen</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>-1</i>	<i>-57%</i>
<i>Uitgestelde belastingen</i>	<i>31</i>	<i>39</i>	<i>-8</i>	<i>-20%</i>
Andere activa	12	18	-6	-34%
Totaal Activa	19.973	20.364	-391	-2%

Het totaal van de activa bedraagt op 31 december 2017 **20** miljard EUR wat neerkomt op een zeer beperkte daling van **2%** ten opzichte van eind 2016. De leningen en vorderingen vertegenwoordigen nog steeds het grootste deel (**82,5%**) van de totale activa.

De belangrijkste evolutie langs de actiefkant van de balans betreft de afbouw van de beleggingsportefeuille (voor verkoop beschikbare financiële activa) van de bank. Aangezien de rentevoeten historisch laag blijven, heeft de bank ervoor gekozen om op een zeer gematigd ritme te herinvesteren.

De rubriek leningen en vorderingen tov kredietinstellingen (-252 miljoen EUR) daalt eveneens ten voordele van de geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken.

Een sterke kredietproductie zorgde voor een stijging van 215 miljoen EUR voor de leningen en vorderingen tov klanten. De totale post leningen en vorderingen daalde op die manier met 37 miljoen EUR.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde passiva tussen 2016 en 2017.

Verplichtingen	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	22	24	-2	-7%
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.006	18.252	-246	-1%
Deposito's	16.433	15.803	629	4%
<i>Kredietinstellingen</i>	25	33	-8	-24%
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	16.408	15.771	637	4%
In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties	1.175	2.034	-858	-42%
Achtergestelde verplichtingen	277	320	-44	-14%
Andere financiële verplichtingen	121	95	27	28%
Derivaten gebruikt ter afdekking	602	736	-134	-18%
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	3	6	-4	-57%
Voorzieningen	79	87	-8	-9%
Belastingverplichtingen	9	15	-6	-39%
<i>Actuele belastingen</i>	0	1	-1	-75%
<i>Uitgestelde belastingen</i>	9	13	-5	-35%
Andere verplichtingen	76	73	3	4%
Totaal Verplichtingen	18.796	19.192	-396	-2%

Het passief bestaat op de eerste plaats uit de financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Dit is de som van de depositowerving (zicht-, spaar- en termijnrekeningen) en de in schuldbewijzen belichaamde schulden (kasbonactiviteit).

De depositoportefeuille stijgt met 629 miljoen EUR of 4%. De kasbonportefeuille anderzijds daalt met 858 miljoen EUR of 42%. Gezien de lage marktrentevoeten wensen de klanten, wiens kasbons op eindvervaldag komen niet meer actief te beleggen in producten met langere looptijden. Bovendien focust Crelan op de verdere uitbouw van de buitenbalansactiviteit waarbij de klanten aangemoedigd worden te beleggen in fondsen of gestructureerde producten. De verkoop van buitenbalansproducten bereikte een record in 2017 (1,2 miljard EUR) en de buitenbalansportefeuille (incl. beleggingsverzekeringen) bedraagt ondertussen 5,4 miljard EUR.

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van het geconsolideerde eigen vermogen tussen 2016 en 2017.

Eigen vermogen	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Geplaatst kapitaal	829	839	-10	-1%
Gestort kapitaal	829	839	-10	-1%
Opgevraagd niet-gestort kapitaal	0		0	0%
Andere componenten van het eigen vermogen	50	62	-12	-20%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa	51	63	-12	-20%
Herwaarderings-reserve: voor verkoop beschikbare financiële activa, <i>geclassificeerd als aangehouden voor verkoop</i>	0	0	0	0%
Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen	-1	-1	0	-6%
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	248	216	32	15%
Baten uit het lopende jaar	50	55	-5	-10%
Minderheidsbelangen	0		0	0%
Totaal Eigen Vermogen	1.177	1.172	5	0%
Totaal verplichtingen en eigen vermogen	19.973	20.364	-391	-2%

Geconsolideerd eigen vermogen

Onder de IFRS-normen bedraagt het geconsolideerd eigen vermogen op 31 december 2017 **1,177** miljard EUR tegenover **1,172** miljard EUR eind 2016. De herwaarderingsreserve daalt licht als gevolg van de vervaldagen in de portefeuille. Het coöperatief kapitaal daalt licht tot 829 miljoen EUR. De aangroei van de reserves is het gevolg van het verschil tussen het dividend dat werd uitbetaald in 2017 (over het boekjaar 2016) en het resultaat over 2016.

De CAD-ratio bedraagt eind 2017 **20,42%** tegenover **20,17%** eind 2016, wat hoger is dan de reglementaire vereiste. De Tier 1 ratio bedraagt per einde 2017 **18,11%** t.o.v. **17,04%** per einde 2016. Deze kapitaalratio's behoren tot de beste van de Belgische markt.

Geconsolideerd resultaat

Resultatenrekening	31/12/2017	31/12/2016	Δ	%
(in miljoen EUR)				
Financiële en exploitatiebaten en –lasten	324	307	17	6%
Rentebaten	462	534	-72	-14%
Rentelasten	-197	-267	70	-26%
Dividenden	0	2	-2	-99%
Baten uit provisies en vergoedingen	95	89	7	8%
Lasten uit provisies en vergoedingen	-94	-88	-7	7%
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	6	3	3	93%
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	0	0	-1	-241%
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	3	-3	6	-204%
Herwaarderings van valutakoersverschillen	1	2	0	-21%

Andere exploitatiebaten	49	51	-2	-4%
Andere exploitatielasten		-15	15	-100%
Administratiekosten	-222	-246	23	-9%
Personeelsuitgaven	-94	-102	8	-8%
Algemene en administratieve uitgaven	-128	-143	15	-11%
Afschrijvingen	-17	-18	1	-3%
Materiële vaste activa	-6	-10	4	-39%
Immateriële activa (andere dan goodwill)	-12	-8	-3	38%
Voorzieningen	-2	-48	46	-96%
Bijzondere waardeverminderingen	-5	-35	30	-86%
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	-5	-35	30	-86%
<i>Leningen en vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>	-5	-35	29	-85%
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0	109	-109	-100%
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG	77	70	8	11%
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	-27	-14	-13	90%
<i>Actuele belastingen</i>	-13	-13	0	0%
<i>Uitgestelde belastingen</i>	-14	-1	-13	935%
NETTOWINST OF -VERLIES	50	55	-5	-10%

In 2016 was er nog gedurende een periode van 5 maanden een resultaat opgenomen voor Keytrade Bank. Dit verklaart de daling in de verschillende rubrieken van de resultatenrekening ten opzichte van vorig jaar. De netto bijdrage aan het resultaat door Keytrade Bank bedroeg in 2016 slechts 0,7 miljoen EUR.

Vanwege de aanhoudende marktomstandigheden met zeer lage rentevoeten, blijven zowel de **renteopbrengsten als de rentekosten** dalen. Langs de kant van de rentekosten zorgt de daling van de kasbonportefeuille (langere looptijden met een hogere rentevergoeding) voor een daling. Langs de kant van de rentebaten zorgt de afbouw van de beleggingsportefeuille en de herfinanciering van hoogrentende hypothecaire kredieten aan lagere rentevoeten voor een daling van de inkomsten. Grosso modo zakt de zuivere rentemarge zeer beperkt met 2 miljoen EUR tot 265 miljoen EUR.

De globale **feebusiness** activiteit (som van de baten en lasten uit provisies en vergoedingen) blijft op niveau, ondanks het verdwijnen van een nettoresultaat van 5 miljoen EUR op niveau van Keytrade Bank. Het verlies voor Keytrade Bank werd volledig gecompenseerd door een hoger resultaat in hoofde van Crelan waar de strategie om te focussen op de buitenbalansactiviteit aanslaat.

De andere **exploitatielasten** liggen 15 miljoen EUR lager dan in 2016, deze daling is gerelateerd aan het fraudegeval dat begin 2016 aan het licht kwam en een bijkomende kost van 14,5 miljoen EUR betekende.

De **bedrijfskosten** dalen sterk met 10% of 23 miljoen EUR. 17,8 miljoen EUR van deze daling heeft betrekking op het wegvallen van de kosten gerelateerd aan Keytrade Bank. De resterende daling is het gevolg van de blijvende en doorgedreven focus op kostenbesparing en efficiëntieverbetering.

In de loop van 2017 werd bovendien een niet-recurrente afschrijving geboekt van 4,8 miljoen EUR op het NEXT project dat tot doel had om een nieuw Core banking platform te implementeren met het oog

een verhoging van de digitale slagkracht van de bank. Midden 2017 besliste de bank om in eerste instantie prioriteit te geven aan het stabiliseren van de uitgevoerde uitrol en om de verdere uitrol on hold te plaatsen met het gevolg dat bepaalde investeringen versneld moesten worden afgeschreven.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR (cost/income ratio) daalt naar **73,7%** tegenover **76,7%** eind 2016. In 2016 werd voor de berekening van deze coëfficiënt geen rekening gehouden met de impact van de fraude noch met de niet-operationele kosten verbonden aan de digitalisatie.

In 2016 waren de voorzieningen uitzonderlijk hoog door het boeken van voorzieningen in het kader van het project Fit for the Future (herstructurering van de centrale diensten) en van de herstructurering van het netwerk voor +38,8 miljoen EUR. Dit jaar werd -2 miljoen EUR gebruikt. De technische voorziening van Crelan Insurance stijgt dit jaar met 5,4 miljoen EUR. Verder zijn de rechtsgeschillen gedaald met 1,8 miljoen EUR.

De kost van de **waardeverminderingen** (impairments) daalt met 30 miljoen EUR ten opzichte van eind 2016. In 2016 werden nog bijkomende voorzieningen aangelegd op de kredietportefeuille (vooral in de landbouwsector). In 2017 bleven de waardeverminderingen zeer beperkt dankzij de voorzichtige acceptatiepolitiek van de afgelopen jaren.

In 2016 werd op de verkoop van Keytrade Bank een meerwaarde gerealiseerd van **109,1** miljoen EUR.

Het **resultaat voor belasting** stijgt met 8 miljoen EUR tot 77 miljoen EUR.

Op vlak van belastingen heeft de wijziging van de tarieven in de vennootschapsbelasting gezorgd voor een herwaardering van de latente belastingen. De daling van het tarief van de vennootschapsbelasting leidde aldus tot een bijkomende kost van 7,7 miljoen EUR.

Het **nettoresultaat** van de Groep Crelan bedraagt **50** miljoen EUR tegenover **55** miljoen EUR in 2016.

Het **rendement op eigen vermogen** bedraagt **4,24%** eind 2017.

Er zijn begin 2018 geen andere belangrijke gebeurtenissen geweest die de in dit verslag gepubliceerde resultaten significant zouden kunnen beïnvloeden.

BESTEMMING VAN DE WINST VAN DE VERSCHILLENDE ENTITEITEN VAN DE GROEP

De Raad van Bestuur van de CVBA CrelanCo zal voorstellen om aan de coöperanten een dividend uit te keren van **3%** voor een totaalbedrag van **24,7** miljoen EUR. Dit dividend vormt in de huidige rentecontext een zeer mooie vergoeding voor dit soort beleggingen.

4.22.2.3. Geconsolideerd bestuursverslag van het boekjaar 2018

Jaarverslag 2018

Groep Crelan

In overeenstemming met artikel 105 van het Vennootschapswetboek vormen de cijfers in dit rapport een verkorte versie van de officieel gepubliceerde jaarrekeningen van de Groep Crelan, afgesloten op 31 december 2018. Het handelt om de geconsolideerde jaarrekeningen onder IFRS. Voor deze gepubliceerde jaarrekeningen leverde onze commissaris een goedkeurende verklaring zonder voorbehoud.

De in dit jaarverslag vermelde cijfers kunnen betrekking hebben op het geheel van de Groep Crelan en op de individuele entiteiten, namelijk de bank Crelan, Crelan Insurance en Europabank.

De volledige geconsolideerde jaarrekening kan opgevraagd worden bij de directie Secretariaat-Generaal en Corporate Communication, via e-mail: general.office@crelan.be.

Inhoudstafel

Gesprek met Philippe Voisin	X
Een korte voorstelling	X
Structuur en aandeelhouderschap	X
Kercijfers 2018	X
De markten in 2018	X
Geconsolideerd bestuursverslag van de Groep Crelan, boekjaar 2018	X
1. Corporate governance.....	X
Raden van Bestuur en directiecomités	X
Commissaris	X
Statutaire wijzigingen	X
Deugdelijk bestuur	X
Beloningsbeleid	X
Evaluatie van de governance	X
2. Resultaten en synergieën binnen de Groep.....	X
Resultaten Crelan NV	X
Resultaten Crelan Insurance	X
Resultaten Europabank	X
Synergieën	X
3. Crelan, een maatschappelijk geëngageerde en duurzame bank.....	X
Maatschappelijk engagement via Crelan Foundation	X
Sportsponsoring	;X
4. Crelan, een bank die evolueert	X
Initiatieven naar de klanten	X
Initiatieven naar het personeel	X
IT-ontwikkelingen en digitale dienstverlening	X
Het beheer van de portefeuille.....	X
5. Crelan, een veilige bank	X
Algemeen risk management	X
Compliance	X
Interne audit	X

Inspectie van het Net.....	X
6. Balans en resultatenrekening	X
7. Bedanking	X

Gesprek met Philippe Voisin

Hoe kijkt u terug op 2018?

Kenmerkend voor 2018 was de belangrijke toename van de onzekerheid op geopolitiek, commercieel en sociaal vlak. De politieke beslissingen bepaalden in sterke mate de evoluties op de financiële markten. Ze leidden tot een toegenomen volatiliteit op de rente- en aandelenmarkten.

Dankzij een strikte kostenbeheersing en stabiele inkomsten realiseerde Crelan overtuigende resultaten op alle domeinen: betaalverkeer, sparen en beleggen, kredieten en verzekeringen. Dat leidde op zijn beurt tot geruststellende en bevredigende financiële resultaten met een netto bankresultaat dat stand houdt, exploitatiekosten die onder controle zijn, een goede risicokost en een stijging van de nettowinst met bijna 16 miljoen EUR.

De Groep Crelan bereikt een netto resultaat van 65,8 miljoen EUR, een stijging met 31,8%. Welke elementen hebben tot dit resultaat geleid?

In moeilijke marktomstandigheden slaagde Crelan erin om het operationeel resultaat te laten stijgen tegenover 2017. Het renteresultaat bleef stabiel en de fee-inkomsten stegen, wat een mooi resultaat is gezien de continue lage rente en de volatiele beurzen in 2018.

Ondanks belangrijke IT-investeringen en stijgende bankentaksen daalde de Cost Income Ratio met bijna 2% tot 71,79%. Een daling van de personeelskosten en een strikte controle op de overige kosten leidden tot lagere werkingskosten. De kost voor de waardeverminderingen bleef stabiel tegenover 2017 en in verhouding tot de omvang van de kredietportefeuille relatief beperkt. De kost ligt dan ook in lijn met de tendens op de Belgische markt.

Het netto resultaat steeg zelf met 15,8 miljoen EUR, ook omdat de belastingkost daalde met meer dan 8 miljoen EUR. Deze kost was in 2017 uitzonderlijk hoog door de impact van de belastingverlaging op de waardering van de actieve belastinglatenties.

De drie entiteiten van onze Groep, namelijk Crelan Bank, Crelan Insurance en Europabank droegen elk bij tot dit goede resultaat.

Wat waren voor u de hoogtepunten bij Crelan in 2018?

Het strategisch plan van de bank richt zich op groei, nabijheid en een moderne dienstverlening. Ik ben dan ook tevreden dat we op deze drie kernpunten vooruitgang hebben geboekt.

In het agentennet hebben we de professionalisering voortgezet. We streven daarbij naar grotere kantoren waarbij de medewerkers zich voldoende kunnen specialiseren. Daarnaast hebben we 120 kantoren omgedoopt tot competentiecenters. Deze kantoren bieden naast de retailproducten ook een gespecialiseerd advies- en productenaanbod voor de KMO's, de zelfstandigen, de vrije beroepen en de landbouwbedrijven.

Sinds 2018 kunnen onze klanten via het online-platform myCrelan klant worden, een rekening openen en een lening op afbetaling aanvragen zonder daarvoor in het agentschap langs te moeten gaan. We bouwen ons digitaal dienstenaanbod continu verder uit om de klant een maximale klantbeleving aan te bieden. Vanuit diezelfde optiek hebben we onze IT-afdeling anders georganiseerd met teams die het volledige proces van ontwikkeling over productie tot onderhoud, voor de aan hen toegekende processen, in handen nemen. Op die manier zullen we sneller en flexibeler kunnen reageren in het voordeel van onze agenten en klanten.

Groei hebben we verder gestimuleerd door het verbreden van onze samenwerking met partners zoals Econopolis Wealth Management, Amundi en niet in het minst door de nieuwe samenwerking met Allianz, waardoor de Crelan-agenten ook de levenproducten van deze verzekeraar kunnen aanbieden.

We hadden ook aandacht voor onze coöperatieve identiteit met onder andere de organisatie van een groepsaankoop groene energie en de oprichting van de Crelan Foundation. In het eerste werkjaar van de Crelan Foundation hebben we 53 maatschappelijk geëngageerde projecten van coöperanten financieel ondersteund.

Tijdens de lange uitzonderlijke periode van droogte vonden we het als coöperatieve bank ook belangrijk om onze landbouwklanten te ondersteunen door hen de mogelijkheid te bieden om de kapitaalaflossingen op het krediet met een jaar op te schorten. Op die manier droegen we ons steentje bij om de druk op de liquiditeitspositie van deze landbouwbedrijven te verlichten. Door deze solidariteit verenigt Crelan haar landbouwroots met haar coöperatieve waarden.

Er is veel te doen rond digitalisering, hoe ziet u dit verder evolueren in de globale dienstverlening?

We leven in een wereld waarin technologie een prominente plaats inneemt en de motor is voor verandering en vooruitgang. Zo verwacht ik dat de technologie met nieuwe technieken ook zal kunnen zorgen voor een verduurzaming van de maatschappij.

De wereld is vandaag de dag een dorp geworden waar iedereen met elkaar verbonden is. Consumenten verwachten om op eender welk moment in contact te kunnen komen met hun bankier en snel geholpen te kunnen worden. Het dienstenaanbod volgt dit verwachtingspatroon, kijken we bijvoorbeeld maar naar de flitsbetalingen die Crelan samen met een groep van andere banken in 2019 als pionier op de Belgische markt zal aanbieden.

Met PSD2 zullen ook nieuwe spelers zich kunnen aanbieden op de markt van financiële dienstverlening. Voor de banken komt het er dus op aan om innovatief te zijn en hun service zo goed mogelijk af te stemmen op de verwachtingen en noden van de klanten.

Toekomstig succes zal vooral bepaald worden door de mate waarin je als bedrijf het verhaal van de klant begrijpt en hem erover kan spreken. Als bank die dicht bij haar klanten staat, wil Crelan mee zijn met de digitale evolutie zonder een voortrekker te zijn. Het gaat niet om een opbod tussen digitale diensten, maar om het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de klant. Dit digitale aanbod versterken we bij Crelan dan ook door een goede lokale aanwezigheid van onze agenten. Daarom hebben we in 2018 ook 19 nieuwe agentschappen geopend in gemeenten waar we nog niet aanwezig waren. Technologie zal dus hand in hand gaan met persoonlijk contact en professioneel advies die de klant helpt beslissingen te nemen op belangrijke sleutelmomenten.

Wat verwacht u van de markt in 2019?

De onzekerheid zal zich ook in 2019 nog blijven manifesteren. We zullen dus in een complexe omgeving moeten opereren en beslissingen nemen die ons niet in de val van de 'paradox van de stabiliteit' laten trappen. 2019 zou dus eerder volatiel kunnen verlopen en de groeivertraging zou zich door een niet aangepast aanbod van arbeidsprofielen en de hoge schuldgraad sterker kunnen manifesteren in Europa dan elders.

Er is nog niets verloren maar we moeten wel handelen om de motor van voorspoed opnieuw te laten aanslaan. In deze context zullen de kwaliteit van de activa, de beheersing van de kosten en de liquiditeit de grootste aandacht vragen. Crelan beschikt op dat vlak dankzij haar voorzichtige politiek en dankzij haar taille over heel wat veerkracht en belangrijke troeven.

Waarop wil Crelan het accent leggen in 2019?

We gaan verder op de ingeslagen weg en zullen daarbij onze troeven sterker ontwikkelen. De wereld verandert steeds sneller. Bedrijven moeten zich aanpassen in hun denken en doen. Als bank op mensenmaat hanteren we lichtere structuren en processen en kunnen we hierop inspelen. In 2019 zullen we dan ook verder aandacht hebben voor eenvoudige en efficiënte processen en structuren op de hoofdzetel en voor een professioneel werkend agentennet.

De digitalisering zal daarbij een belangrijke rol blijven spelen. In 2019 willen we dat proces versneld verder zetten met nieuwe ontwikkelingen in onze applicaties voor de klanten en de agenten. Het uiteindelijke streefdoel is om in enkele jaren een volledig omni-channelaanbod aan te bieden waarbij al onze kanalen geïntegreerd zijn en met elkaar communiceren. Verder blijven we opportuniteiten onderzoeken op het vlak van ons productenaanbod in samenwerking met onze preferente partners.

De bestaande synergieën van Crelan Bank met Crelan Insurance en Europabank en mogelijke nieuwe opportuniteiten werden in kaart gebracht met het doel om ook op dat vlak nog verder te optimaliseren.

Tot slot zullen we ook onze coöperatieve identiteit blijven versterken om zo meer klanten en consumenten te overtuigen om coöperant te worden. Door samen te werken willen we onze rol en onze lokale aanwezigheid nog versterken.

Philippe Voisin,
CEO Crelan

Een korte voorstelling

De Groep Crelan is de coöperatieve bank Crelan en haar twee dochters, Crelan Insurance en de nichebank Europabank.

Crelan biedt een uitgebreid gamma financiële producten en diensten aan voor de particulieren, de zelfstandigen en de KMO's. Daarnaast is de bank met een gespecialiseerd productengamma de bevoorrechte partner van de land- en tuinbouwers en van de grote ondernemingen uit de land- en tuinbouwsector.

Onder het motto 'Samen anders bankieren' legt Crelan de klemtoon op een persoonlijk contact en op een vertrouwensrelatie met haar klanten. De bank hanteert een duurzaam model en toont een echt maatschappelijk engagement.

Crelan Insurance biedt sinds 2007 kredietgebonden verzekeringen aan. Dit zijn schuldsaldo-verzekeringen, financieringssaldoverzekeringen en tijdelijke verzekeringen overlijden met constant kapitaal. Het productengamma van de verzekeraar sluit dus naadloos aan bij de kredietproducten van Crelan en Europabank.

europabank

Europabank is een typische nichebank. Ze heeft een specifiek producten- en dienstengamma. Ze is vooral bekend voor haar specialisatie in consumentenkrediet. Handelaars kennen de bank ook als verwerker van transacties met debetkaarten en de kredietkaarten Visa en MasterCard. Bij bedrijven, middenstand en vrije beroepen is Europabank gekend als aanbieder van financiële leasing en renting.

Binnen de groep wordt er op commercieel, technisch en financieel vlak samengewerkt.

Bedrijf	Aantal medewerkers	Aantal kantoren	Aantal klanten	Aantal coöperanten	Actief in
Crelan	2.506*	586	767.187	275.675	België
Crelan Insurance	15	-	113.014	-	België
Europabank	338	47	152.700	-	België

*792 personeelsleden en 1.714 medewerkers in het zelfstandig agentennet

Meer informatie over de geschiedenis van Crelan en de Groep Crelan vindt u op www.crelan.be.

Structuur en aandeelhouderschap

De NV Crelan en de erkende coöperatieve Kas, de CVBA CrelanCo, vormen samen een federatie van kredietinstellingen¹, waarbij de NV Crelan de centrale instelling is. Tussen beide is er een volledige solidariteit en daarom worden de resultaten van de NV Crelan en de CVBA CrelanCo geglobaliseerd.

De CVBA CrelanCo bezit samen met de CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet² - hierna FKL genoemd - 100% van de aandelen en stemrechten in de NV Crelan. Het coöperatief kapitaal van CrelanCo is in handen van 275.675 coöperanten. Crelan is dus een 100% Belgische bank met een 100% coöperatieve verankering.

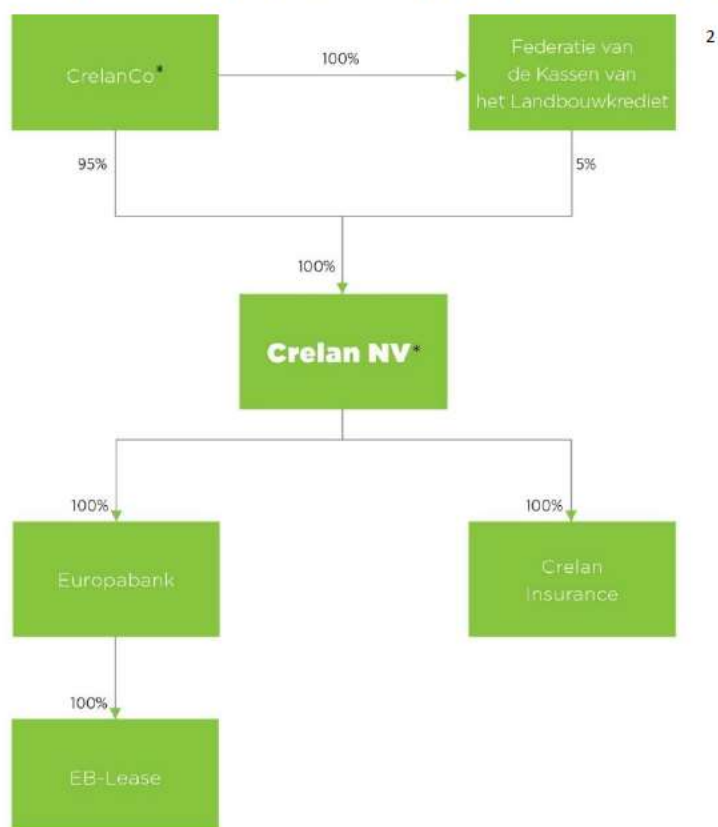
Het Directiecomité van de NV Crelan staat in voor het operationele beleid van zowel de NV Crelan als de CVBA CrelanCo.

Het geheel gevormd door de NV Crelan en de CVBA CrelanCo wordt in dit verslag als "Crelan" of "de Bank" aangeduid, terwijl de bredere benaming "Groep Crelan" of "de Groep" verwijst naar alle entiteiten of dochtervennootschappen die hierna vermeld worden en die door volledige integratie in de consolidatie zijn opgenomen.

De rekeningen van de dochtervennootschappen van de NV Crelan, namelijk Europabank sinds 2004 en Crelan Insurance sinds 2007, en van FKL zijn inbegrepen in de consolidatieperimeter van de Groep Crelan volgens het Koninklijk Besluit van 23 september 1992 over de geconsolideerde jaarrekening van de kredietinstellingen.

Volgend schema toont een vereenvoudigd overzicht van de structuur van de Groep Crelan.

* Crelan NV en CrelanCo vormen de Federatie van kredietinstellingen 'Crelan'.

¹ In overeenstemming met artikel 239 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen.

² De CVBA Federatie van de Kassen van het Landbouwkrediet is een coöperatieve vennootschap die toeziet op de coördinatie van de activiteiten van de CVBA CrelanCo en de NV Crelan. In het kader van de vereenvoudiging van de groepsstructuur besliste de Raad van Bestuur van de CVBA CrelanCo op 20 december 2018 om de liquidatieprocedure van de CVBA FKL op te starten. Deze procedure zal in de loop van 2019 worden afgerond.

Kerncijfers Crelan Groep 2018

Medewerkers, kantoren, coöperanten en klanten

Medewerkers	2.859
Kantoren	633x
Coöperanten	275.675x
Klanten	919.887x

Verdeling kredietomloop

Particulieren	73,37%
Land- en tuinbouw	13,11%
Ondernemingen	13,52%

Geconsolideerd resultaat

(IN MIO EUR)*

	2017	2018	EVOLUTIE
Deposito's van de cliënteel (incl. achtergestelde certificaten)	17.859,42	18.376,63	+
Kredieten aan de cliënteel (IFRS)	16.346,89	16.593,86	+
Leningen en vorderingen	16.469,10	16.680,87	+
Financiële portefeuille	1.615,87	1.666,66	+
Eigen vermogen (incl. coöperatief kapitaal)	1.177,22	1.167,04	-
Totaal activa	19.973,10	20.445,85	+
Netto resultaat	49,95	65,79	+3:

Ratio's

	2018
Cost Income Ratio	71,79%
Loan Loss Ratio	0,03%
ROE	5,59%
Tier 1	17,76%

De markten in 2018

Hoewel de economische groei in 2018 in de belangrijkste regio's van de wereld nog steeds aanzienlijk positief was, zagen we belangrijke divergenties. Het jaar was zeer moeilijk voor bijna alle activa, met uitzondering van staatsobligaties, gedreven door appetijt van de beleggers voor risicovrije activa, door hun bezorgdheid over de duurzaamheid van de wereldeconomie.

In de Verenigde Staten heeft de Amerikaanse economie, gesteund door de fiscale maatregelen van de Trump Administration, zeer goed gepresteerd. Na een schuchtere start aan het begin van het jaar is de groei in het tweede en derde kwartaal aanzienlijk versneld. Tegen deze achtergrond heeft de Federal Reserve haar monetair beleid verder vernauwd door de rentevoeten in de loop van het jaar viermaal te verhogen, gezien de solide groei en een stabiele inflatie. De beslissing van Washington om douanetarieven op te leggen voor een groot aantal uit China geïmporteerde producten, maar ook komende van andere belangrijke handelspartners, zorgde echter voor meer sombere perspectieven.

Geen echt positieve evolutie echter in de eurozone, waar de groei door zowel interne als externe factoren zeer teleurstellend was. Het hoge niveau van de euro was nadelig voor de industriële activiteit en de export. Ook de stijging van de olieprijs tot oktober was een negatieve factor. Tot slot hebben de politieke onzekerheden (sociale spanningen in Frankrijk, begrotingsconflict tussen Europa en Italië, een fragiele coalitie in Duitsland en Brexit) gewogen op de economie. Hoewel de Europese Centrale Bank haar programma voor de aankoop van activa in december heeft stopgezet, blijft het gezien de context zeer onzeker of zij in staat zal zijn de beleidsrente in 2019 te verhogen.

Ten slotte is de situatie in de opkomende landen, die in hoge mate zijn blootgesteld aan de Chinese vertraging en de internationale handelsspanningen, vanaf het tweede kwartaal geleidelijk verslechterd. Enerzijds heeft de normalisering van het Amerikaanse monetaire beleid en de sterke dollar de opkomende landen getroffen. Anderzijds heeft de handelsoorlog de groei van de wereldhandel en de groei beperkt. We zijn ook geconfronteerd met specifieke risico's zoals in Turkije, Argentinië, enz.

Geconsolideerd bestuursverslag van de Groep Crelan, boekjaar 2018

1. Corporate governance

Raden van Bestuur en Directiecomités

Crelan NV

In 2018 wijzigde de samenstelling van het Directiecomité niet.

De Bank hertekende in het najaar van 2018 wel haar organisatiestructuur en voerde deze wijziging door op 1 januari 2019. Met deze nieuwe structuur wil Crelan:

- haar commerciële slagkracht versterken om de ambitieuze commerciële objectieven in het strategisch plan zo optimaal mogelijk te realiseren;

- haar organisatie accurater laten evolueren in functie van de maatschappelijke veranderingen en de toekomstige klantenbehoeften op het vlak van digitalisering, efficiëntie, kwaliteit en servicegerichtheid;
- meer aandacht geven aan de ontwikkeling van de medewerkers door de oprichting van een directie “people & talent management”.

Het nieuwe organogram sinds 1 januari 2019:

Philippe Voisin CEO	Jean-Paul Grégoire CCO	Heidi Cortois CIO/COO	Joris Cnockaert CRO	Filip De Campenaere CFO
Danny Wailly Audit & Inspectie	Stephan Leyssen Commerciële Directie Noord	Kurt Deli Information Technology	Philippe Eulaerts Risk Management & Permanente Controle	Philip Tortelboom Financieel Beleid
Ortwin De Vliegheer Secretariaat-Generaal & Corporate Communicatie	Philippe Sintobin Commerciële Directie Zuid	Jo Baetens Operations	Eugeen Dieltiens General Compliance	Wouter Van Houtte Reporting & Beheerscontrole
	Christian Steeno Commercieel Beleid & Marketing	Kurt Volders Contact Center	Isabelle D'haeninck People & Talent Management	Patrick Vissers Kredieten
	Anouk Bongaerts Commerciële support & Front Office Applications	Sander Muylle* Transformation Office	Dirk De Coninck* Juridische Zaken & Complaint Management	Luc Van de Voorde Compensation & Benefits, Facilities & Procurement
	Crelan Insurance	Laurent Dumont* Digital Banking		

* N-2

Raad van bestuur van de nv Crelan (31/12/2018)

VOORZITTER

Luc Versele ⁽⁴⁾ Benoemd/vernieuwing mandaat: 23 april 2015

ONDERVOORZITTER

Jean-Pierre Dubois ^{(1) (4)} Benoemd/vernieuwing mandaat: 28 april 2016

BESTUURDERS

Jan Annaert ^{(2) (3)}, onafhankelijk bestuurder Benoemd/vernieuwing mandaat: 19 januari 2017
René Bernaerdt Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Joris Cnockaert Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 juli 2017
Heidi Cortois Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Filip De Campenaere Benoemd/vernieuwing mandaat: 1 maart 2017
Ann Dieleman Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Alain Diéval ^{(2) (3)}, onafhankelijk bestuurder Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Xavier Gellynck ⁽²⁾ Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Jean-Paul Grégoire Benoemd/vernieuwing mandaat: 1 juli 2014
Yvan Hayez ⁽⁴⁾⁽⁵⁾ Benoemd/vernieuwing mandaat: 23 april 2015
Catherine Houssa ⁽¹⁾, onafhankelijk bestuurder Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Robert Joly ^{(2) (3)} Benoemd/vernieuwing mandaat: 23 april 2015
Marianne Streel Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015
Hendrik Vandamme ⁽⁴⁾ Benoemd/vernieuwing mandaat: 23 april 2015
Agnes Van den Berge ^{(1) (4)}, onafhankelijk bestuurder Benoemd/vernieuwing mandaat: 3 september 2017
Philippe Voisin Benoemd/vernieuwing mandaat: 27 april 2017
Clair Ysebaert ⁽³⁾ Benoemd/vernieuwing mandaat: 18 juni 2015

⁽¹⁾ Lid van het Auditcomité

⁽²⁾ Lid van het Risicocomité

⁽³⁾ Lid van het Remuneratiecomité

⁽⁴⁾ Lid van het Benoemingscomité

⁽⁵⁾ Sinds 12 februari 2019 is dhr. Yvan Hayez geen personeelslid meer van de Fédération Wallonne de l'Agriculture (FWA). In overeenstemming met artikel 12 van de statuten van de CVBA CrelanCo komt hierdoor ook zijn mandaat als bestuurder van de NV Crelan met onmiddellijke ingang ten einde.

Raad van bestuur van de cvba CrelanCo (31/12/2018)

VOORZITTER

Jean-Pierre Dubois Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 november 2015

ONDERVOORZITTER

Luc Versele Benoemd/vernieuwing mandaat: 27 april 2017

BESTUURDERS

René Bernaerdt Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 november 2015

Ann Dieleman Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 november 2015

Xavier Gellynck	Benoemd/vernieuwing mandaat: 26 april 2018
Yvan Hayez ⁽¹⁾	Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 november 2015
Robert Joly	Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 november 2015
Marianne Streel	Benoemd/vernieuwing mandaat: 5 november 2015
Hendrik Vandamme	Benoemd/vernieuwing mandaat: 28 april 2016
Clair Ysebaert	Benoemd/vernieuwing mandaat: 23 april 2014

⁽¹⁾ Sinds 12 februari 2019 is dhr. Yvan Hayez geen personeelslid meer van de Fédération Wallonne de l'Agriculture (FWA). In overeenstemming met artikel 12 van de statuten van de CVBA CrelanCo komt hierdoor ook zijn mandaat als bestuurder van de CVBA CrelanCo met onmiddellijke ingang ten einde.

De Raad van Bestuur kwam in 2018 acht keer samen.

In overeenstemming met artikel 27 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen ondersteunen een Auditcomité, een Remuneratiecomité, een Risicocomité en een Benoemingscomité de Raad van Bestuur in haar taken. Daarnaast bereidt het Strategisch Comité de strategische krijtlijnen voor de Raad van Bestuur voor.

Met hun kennis en ervaring en met hun onafhankelijk oordeelsvermogen waarborgen de vier onafhankelijke bestuurders – Jan Annaert, Alain Diéval, Catherine Houssa en Agnes Van den Berge - een objectieve besluitvorming, zowel in de Raad van Bestuur als in de diverse comités waarin zij zetelen. Zij zien onder meer ook toe op de naleving van de regels inzake risicobeheersing, compliance, ethiek en goede praktijken binnen de bank.

Hieronder volgt de samenstelling van de comités op datum van 31 december 2018.

Auditcomité

Agnes Van den Berge	Voorzitter – onafhankelijk bestuurder
Jean-Pierre Dubois	bestuurder
Catherine Houssa	onafhankelijke bestuurder

Het Auditcomité kwam vier keer samen in 2018.

Daarnaast vonden ook vijf gezamenlijke vergaderingen van het Audit- en Risicocomité plaats.

Remuneratiecomité

Alain Diéval	Voorzitter – onafhankelijk bestuurder
Jan Annaert	onafhankelijke bestuurder
Robert Joly	bestuurder
Clair Ysebaert	bestuurder

Het Remuneratiecomité kwam twee keer samen in 2018.

Risicocomité

Alain Diéval	Voorzitter – onafhankelijke bestuurder
Jan Annaert	onafhankelijke bestuurder
Xavier Gellynck	bestuurder
Robert Joly	bestuurder

Het Risicocomité kwam zeven keer samen in 2018.

Benoemingscomité

Luc Versele	Voorzitter
Jean-Pierre Dubois	bestuurder
Yvan Hayez ⁽¹⁾	bestuurder
Hendrik Vandamme	bestuurder
Agnes Van den Berge	onafhankelijke bestuurder

⁽¹⁾ Sinds 12 februari 2019 is dhr. Yvan Hayez geen personeelslid meer van de Fédération Wallonne de l'Agriculture (FWA). In overeenstemming met artikel 12 van de statuten van de CVBA CrelanCo komt hierdoor ook zijn mandaat als bestuurder van de CVBA CrelanCo met onmiddellijke ingang ten einde.

Het Benoemingscomité kwam twee keer samen in 2018.

De Voorzitter van de Raad van Bestuur en de Voorzitter van het Directiecomité kunnen worden uitgenodigd op de vergaderingen van de diverse comités waarin ze niet zetelen.

Volgens artikel 62 §2 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen en volgens het reglement van de Nationale Bank van België is de Bank verplicht om de externe functies die haar bestuurders en effectieve leiders buiten de Groep Crelan uitoefenen openbaar te maken. De Bank voldoet aan deze verplichting via een publicatie op de website van Crelan (www.crelan.be).

Crelan Insurance

De Raad van Bestuur kwam vijf keer samen in 2018 en onderging een aantal wijzigingen.

Op voorstel van de Raad van Bestuur heeft de Statutaire Algemene Vergadering van 10 april 2018 beslist om de heer Joris Cnockaert te benoemen als uitvoerend bestuurder en de heer Ortwin De Vliegheer als niet-uitvoerend bestuurder.

Omwille van het vertrek in onderling overleg van Sigrid Van Geet per 21 september 2018 heeft de Buitengewone Algemene Vergadering van 20 december 2018, op voorstel van de Raad van Bestuur, beslist om Filip De Campenaere te benoemen als uitvoerend bestuurder.

Dit geeft volgende samenstelling van de Raad van Bestuur op 31 december 2018:

Voorzitter:	Philippe Voisin
Bestuurders:	Joris Cnockaert Filip De Campenaere ⁽¹⁾ Ortwin De Vliegheer Jean-Pierre Dubois Jean-Paul Grégoire Luc Versele

⁽¹⁾ onder voorbehoud van goedkeuring door de NBB

Door het vertrek van Sigrid Van Geet per 21 september 2018 onderging ook het Directiecomité een wijziging.

De samenstelling van het Directiecomité op 31 december 2018 is als volgt :

Voorzitter:	Jean-Paul Grégoire (CEO)
Leden:	Joris Cnockaert (CRO) Heidi Cortois (CIO) Filip De Campenaere (CFO)

Europabank

De Raad van Bestuur is samengesteld uit 12 leden waaronder 6 leden als vertegenwoordiger van de hoofdaandeelhouder, 4 leden van het Directiecomité en 2 onafhankelijke bestuurders.

De samenstelling van de Raad van Bestuur op 31 december 2018 is als volgt:

Voorzitter:	Philippe Voisin
Bestuurders:	Jan Annaert (onafhankelijke bestuurder) Gérald Bogaert (lid Directiecomité) Marc Claus (lid Directiecomité) Joris Cnockaert Filip De Campenaere Luc De Wilde (lid Directiecomité) Jean-Pierre Dubois Hendrik Vandamme Agnes Van den Berge (onafhankelijke bestuurder) Rudi Vanlangendyck (voorzitter Directiecomité) Luc Versele

De Raad van Bestuur kwam zes keer samen in 2018.

Onder de bevoegdheid van de Raad van Bestuur functioneren het Auditcomité en het Remuneratiecomité.

Op 12 maart 2018 vond een Buitengewone Algemene Vergadering plaats waarbij het maatschappelijk kapitaal van Europabank verhoogd werd met 20 miljoen EUR tot 25.250.000 EUR.

Commissaris

De Statutaire Algemene Vergadering van 27 april 2017 besliste om de erkende revisorenvennootschap EY te benoemen als commissaris voor een periode van 3 jaar. EY wordt hierbij vertegenwoordigd door Jean-François Hubin.

EY controleert bijgevolg de geconsolideerde rekeningen van de Groep Crelan.

Statutaire wijzigingen

De statuten van de NV Crelan zijn voor het laatst gewijzigd op 10 juni 2014, door de stopzetting van de aandeelhoudersovereenkomst en de ondertekening van de kaderovereenkomst tot aandelenoverdracht tussen de Belgische en de Franse aandeelhouders. Ook de verwijzingen naar de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen werden op dat moment toegevoegd.

Deugdelijk bestuur

In overeenstemming met de Circulaire NBB_2011_09 van 20 december 2011 over de evaluatie van de interne controle evalueerde de effectieve leiding van de Bank zijn systeem van interne controle en voerde de Bank een permanente tweedelijnscontrole in.

Het Verslag van de effectieve leiding over de beoordeling van de interne controle en het Verslag van de effectieve leiding over de beoordeling van de interne controle op beleggingsdiensten en -activiteiten zijn vanaf 2016 gebaseerd op de gedetailleerde risicocartografie van de processen van de Bank.

De Bank maakte de vermelde Verslagen in februari 2018 over aan de Nationale Bank van België.

Volgens Circulaire NBB_2018_28 / Richtsnoeren van de EBA van 26 september 2017 inzake interne governance (EBA/GL/2017) moet het Memorandum van Deugdelijk Bestuur jaarlijks op zijn conformiteit geëvalueerd worden en moet het aangepast worden in geval van betekenisvolle wijzigingen die de beleidsstructuur en de organisatie van de financiële instelling beïnvloeden.

De Raad van Bestuur van 27 september 2018 heeft het aangepast Memorandum van Deugdelijk Bestuur goedgekeurd, waarna het is overgemaakt aan de Nationale Bank van België.

Beloningsbeleid

De Raad van Bestuur heeft in zijn midden een Remuneratiecomité opgericht om aanbevelingen aan de Raad van Bestuur over te maken. De voorstellen van het comité omvatten het geldelijk statuut van de uitvoerende en niet-uitvoerende leiders van de Bank en haar filialen, alsook het geldelijk statuut van de personen die verantwoordelijk zijn voor de onafhankelijke controlefuncties en dit zonder afbreuk te doen aan de bevoegdheden van de Algemene Vergadering der Aandeelhouders.

Het Remuneratiecomité houdt bij zijn aanbevelingen rekening met zowel de langetermijnbelangen van de aandeelhouders, investeerders en andere belanghebbenden van de Bank als met het algemeen belang.

Het Remuneratiecomité is zodanig samengesteld dat het een gedegen en onafhankelijk oordeel kan geven over het beloningsbeleid en de prikkels die daarvan uitgaan voor de risicobeheersing, de eigenvermogensbehoeften en de liquiditeitspositie.

De vergoeding van de leden van het Directiecomité is samengesteld uit een vaste basisvergoeding en een variabele component. Voor het variabele gedeelte stelt het Remuneratiecomité elk jaar een bedrag voor in functie van het economisch resultaat van de Bank. Dit bedrag mag - behoudens uitzonderlijke omstandigheden en mits uitdrukkelijke beslissing door de Raad van Bestuur op voorstel van het Remuneratiecomité - niet meer dan 30% van de basisvergoeding bedragen.

De ontslagvergoedingen worden berekend op basis van de basisvergoeding, exclusief variabel gedeelte en zijn beperkt tot maximaal 18 maanden vergoeding. In geval van overname of fusie kan die vergoeding hoger zijn. Indien de vergoeding hoger is dan 12 maanden of op gemotiveerd advies van het Remuneratiecomité hoger is dan 18 maanden dan dient de Algemene Vergadering der Aandeelhouders hier vooraf haar goedkeuring voor te geven.

De niet-uitvoerende bestuurders hebben recht op een forfaitaire vergoeding.

In 2018 bedroeg de totale vergoeding van de bestuurders van de NV Crelan 3,0 miljoen EUR. De totale vergoeding van de bestuurders van de Groep Crelan bedroeg 4,5 miljoen EUR.

Het Risicocomité voert jaarlijks onafhankelijke controles uit op het beloningsbeleid en rapporteert hierover aan de Raad van Bestuur. Daarnaast oefent Interne Audit ook jaarlijks toezicht uit op de correcte toepassing van dit beloningsbeleid.

Evaluatie van de governance

In het kader van de governanceverplichtingen voor financiële instellingen, waaronder de 'fit & proper'- vereisten voor bestuurders, moet het Benoemingscomité, conform artikel 31 §2 van de Wet van 25 april 2014 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen, jaarlijks de structuur, omvang, samenstelling en prestaties van de Raad van Bestuur en zijn comités evalueren.

Voor deze evaluatieoefening deed de bank beroep op de onafhankelijke expertise van Deloitte. Het onderzoek maakt gebruik van schriftelijke vragenlijsten en individuele interviews en heeft tot doel om:

- De verwachtingen van de bestuurders over de rol en de werking van de Raad van Bestuur en de comités in kaart te brengen;
- De competentie en expertise van de aanwezige governanceprofielen te inventariseren;
- De governancepraktijken binnen de Raad van Bestuur te identificeren;
- De implementatie van de aanbevelingen uit de voorgaande evaluatie op te volgen.

2. Resultaten en synergieën binnen de Groep

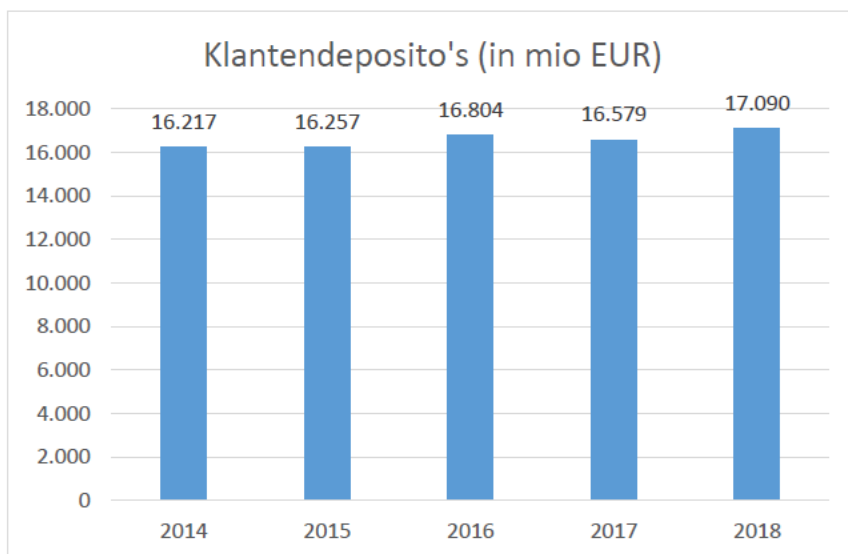
Resultaten Crelan NV

Coöperanten en klanten

Op 31 december 2018 kon Crelan rekenen op het vertrouwen van 275.675 coöperanten en 767.187 klanten.

Omloop klantendeposito's

Ondanks het aanhoudende lage renteklimaat blijven de deposito's een mooie groei kennen. In 2018 dikten ze met 3,1% aan tot 17,09 miljard EUR. De groei sinds 2014 bedraagt 5,4%.

Deze groei is te danken aan de stijgende inlagen op de zicht- en spaarrekeningen.

Eind 2018 stond er 3,12 miljard EUR op de zichtrekeningen, een stijging van 9,3% in vergelijking met 2017 en van 55,2% tegenover 2014.

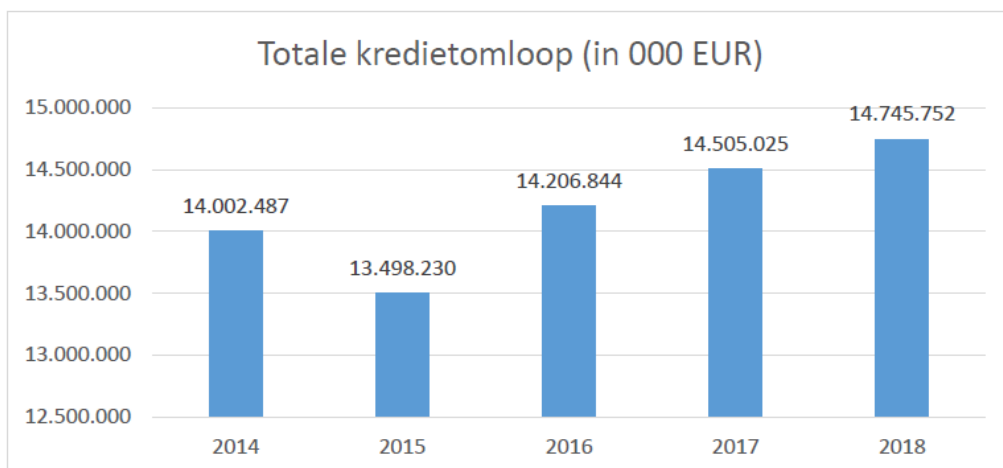
De inlagen op de gereguleerde spaarrekeningen bedroegen 12,365 miljard EUR. Dit wil zeggen dat deze toegevoegde aandikten met 4% tegenover 2017 en met 14,6% ten opzichte van 2014.

De deposito's op lange termijn (kasbons, termijnrekeningen en achtergestelde certificaten) blijven daarentegen afnemen als gevolg van de lage rente. Eind 2018 bedroeg de omloop 1,53 miljard EUR wat een daling van 13,8% betekent in vergelijking met 2017 en van 54,5% tegenover 2014. Door de lage rente parkeren klanten hun liquiditeiten op spaar- of zichtrekeningen in afwachting van een rentestijging.

Door de onrust op de financiële markten en de daling van de inventariswaarden daalde ook de omloop buitenbalansbeleggingen in 2018 tot 5,2 miljard EUR.

Omloop kredieten

De totale kredietomloop steeg in 2018 met 1,7% tot 14,7 miljard EUR.

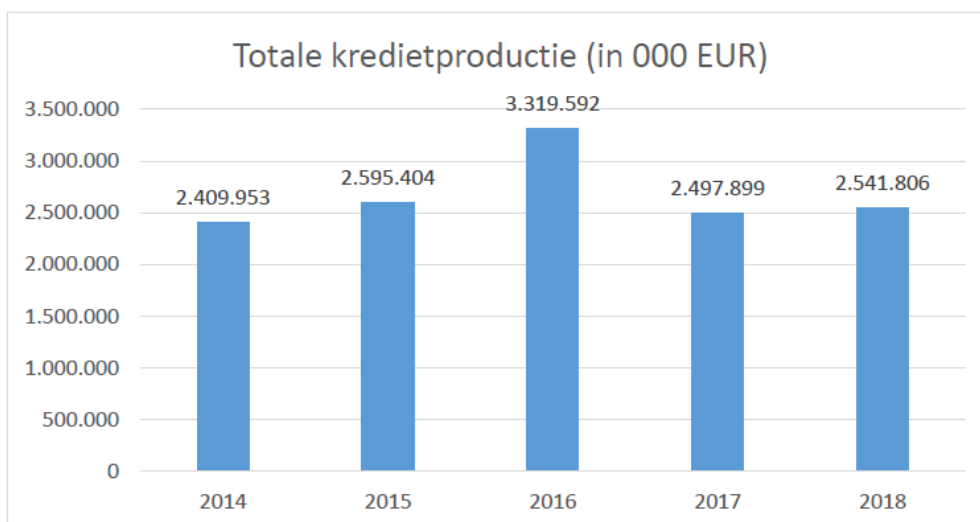

De omloop woonkredieten bedroeg 10,56 miljard EUR (+2,0%). De omloop kredieten aan zelfstandigen, vrije beroepen en kleine of middelgrote bedrijven steeg met 3,3% tegenover 2017. De omloop kredieten aan landbouwers bleef nagenoeg stabiel.

Kredietproductie

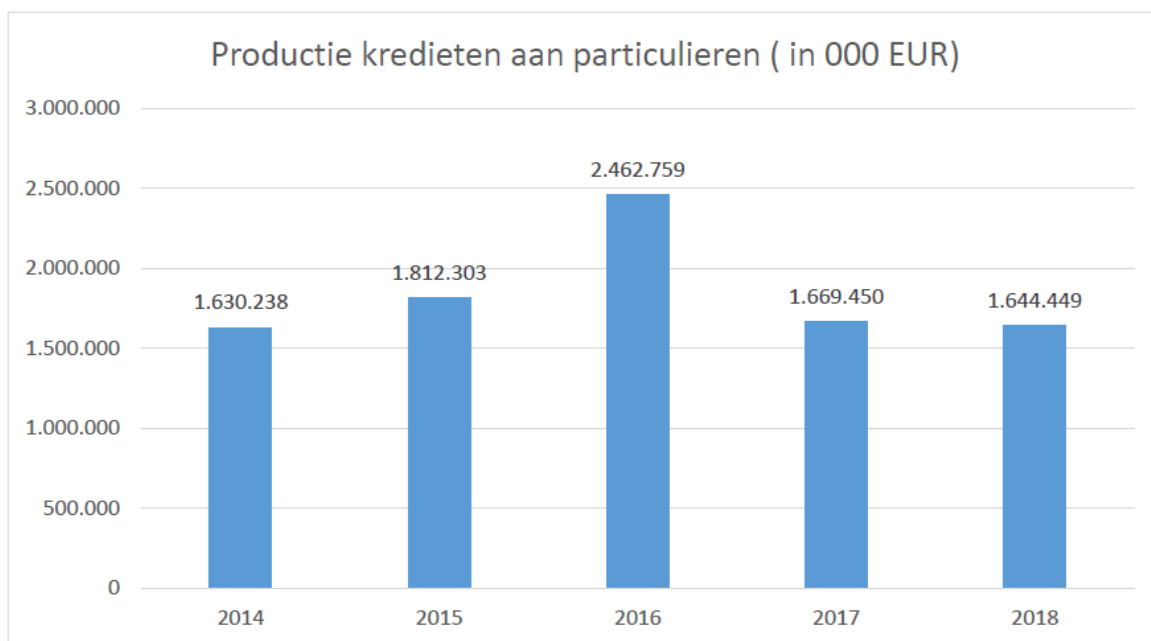
In 2018 bedroeg de totale kredietproductie, zonder interne herfinancieringen, meer dan 2,5 miljard EUR. Hiermee overstijgt Crelan het niveau van 2017 met 1,8% wat een goed resultaat is rekening houdend met de druk op de markt en de hevige concurrentie tussen de Belgische banken onderling.

De aanzienlijk hogere kredietproductie in 2016 was een gevolg van de vele externe herfinancieringen in die periode.

De particuliere kredietverlening lag iets lager in 2018 in vergelijking met 2017. De daling bedroeg 1,5% en is vooral te wijten aan de productie woonkredieten die 3,5% lager lag dan in 2017.

De productie van leningen op afbetalingen (bij particulieren) kende een mooie stijging van 15%. Met dit resultaat evenaarde Crelan de productiecijfers van het recordjaar 2016.

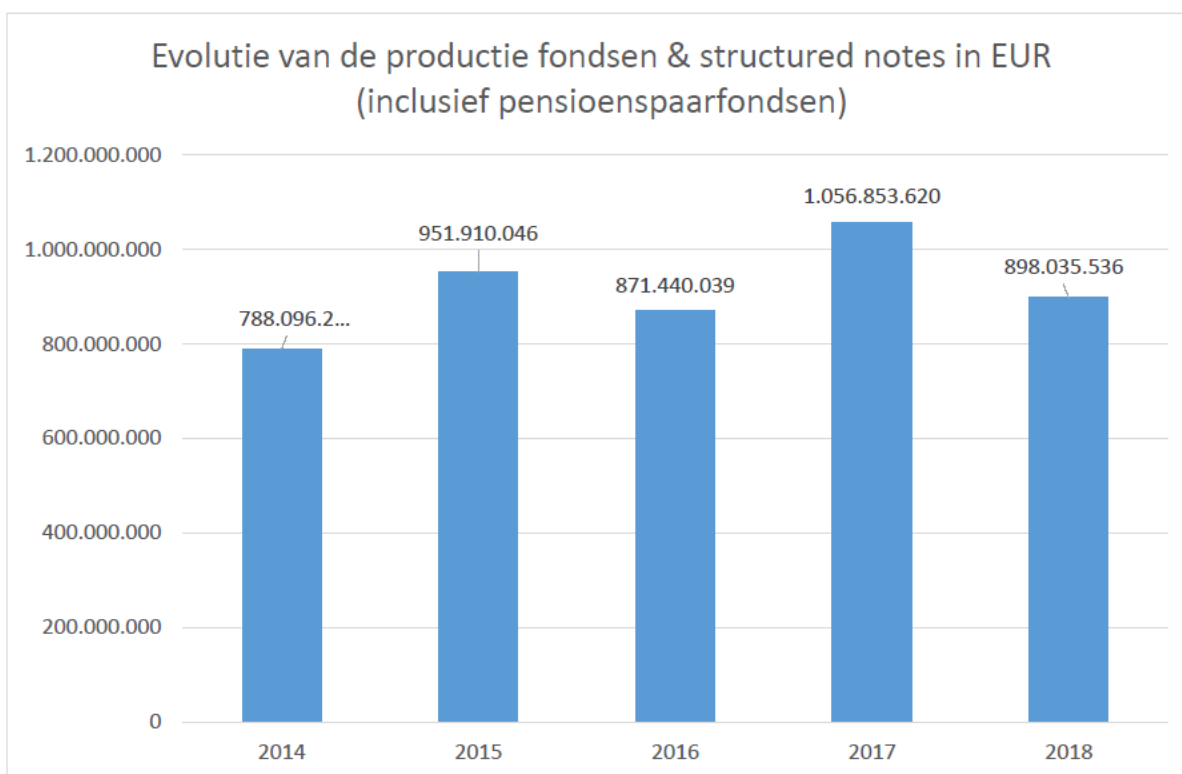

De kredietverlening aan het segment KMOZ kende een sterke stijging met 10% in vergelijking met 2017, de kredieten aan landbouwers namen met 3% toe.

Productie Fondsen en Notes

Tegenover 2017 daalde de fondsenproductie met 10,5% (675,5 miljoen EUR), terwijl de productie gestructureerde producten met 28,8% afnam (201,8 miljoen EUR). De onzekerheid en volatiliteit op de financiële markten en een globale daling van de beurzen speelde de vraag naar fondsen en gestructureerde producten duidelijk parten.

De lancering van de Crelan-profielfondsen was een groot succes. De drie profielfondsen (Crelan Invest Conservative, -Balanced en -Dynamic), gelanceerd in april, noteerden een productie van 134 miljoen EUR.

Het nettoresultaat van Crelan bedraagt 59,1 miljoen EUR, wat een stijging is van 17% t.o.v. 2017.

Resultaten Crelan Insurance

Crelan Insurance biedt verzekeringsproducten bij leven aan, verbonden aan de kredieten van het distributienetwerk van Groep Crelan. Het betreft schuldsaldoverzekeringen, financieringssaldoverzekeringen en tijdelijke verzekeringen overlijden met constant kapitaal.

2018 kenmerkte zich enerzijds door een lichte daling in de productie en anderzijds door een uitstekend financieel resultaat.

Op het vlak van de productie werden het voorbije jaar 10.567 schuldsaldoverzekeringen en 6.318 financieringssaldoverzekeringen onderschreven. Van die laatste zijn er 1.730 via de Crelan-agentschappen en 4.588 via de Europabank-kantoren aangebracht. De productie was wel lichtjes lager dan in 2017 wat te wijten was aan een lagere productie van woonkredieten via de Crelan-agentschappen.

Ondanks het lagere aantal nieuwe zaken steeg het premie-incasso in 2018 naar 28,09 miljoen EUR, wat 5,1 % hoger is dan in 2017.

Crelan Insurance sloot het jaar 2018 af met een positief resultaat (Be Gaap) van 5,5 mio EUR, wat 22% hoger is dan in 2017.

Resultaten Europabank

Net zoals 2017 was 2018 een uitstekend jaar voor Europabank.

De totale kredietproductie bedroeg 390 miljoen EUR in 2018. De totale kredietomloop steeg met 5,3% en komt boven 1 miljard EUR uit.

De klantendeposito's groeiden aan met 2,0%.

In een markt waar de concurrentie sterk is toegenomen door de komst van buitenlandse spelers en met verscherpte prijzen steeg de omzet in de kaarttransacties met 20,6% onder andere dankzij de vernieuwde samenwerking met de Crelan-agenten. De omzet in kaarten kwam voor het eerst boven de 2 miljard EUR uit.

Europabank sloot het jaar 2018 af met een schitterend resultaat van 20,9 miljoen EUR (IFRS) (en 22,5 miljoen EUR in Be Gaap)

De Cost/Income Ratio over 2018 bedraagt 54,6%, wat aantoont dat de bank over een performante en solide structuur beschikt.

Het rendement op eigen vermogen blijft op een hoog niveau en bedraagt 16,1%.

Europabank blijft inzetten op innovatie en nieuwe technologieën.

In 2018 werd het product 'Zichtrekening' herwerkt naar drie pakketrekeningen en aangepast aan de nieuwe noden van de klanten. Zo kan er gekozen worden voor de gratis zichtrekening.

De vernieuwde website werd begin 2018 uitgerold wat een impact had op de online afspraken en online kredietaanvragen.

Het platform voor de online leasing- en rentingaanvragen werd vereenvoudigd. De Crelan-agenten kunnen nu veel sneller en makkelijker de klanten bedienen.

De renovatie van de Europabank-kantoren werd verdergezet wat de dienstverlening en het klantencontact nog verbeterde.

Daarnaast heeft de digitalisering van het documentenbeheer en van de programma-aanvragen ervoor gezorgd dat de automatisering toeneemt en de papierberg verder afneemt.

Ook werden diverse nieuwe projecten zoals GDPR, Instant Payments, Itsme en PSD2 opgestart, waarbij gebruik gemaakt werd van de synergieën binnen de Groep.

Synergieën

De commerciële synergieën van de afgelopen jaren tussen de verschillende entiteiten van Crelan Groep werden voortgezet.

De Crelan-agenten commercialiseren leasings van Europabank of verwijzen klanten met specifieke financieringsnoden door naar Europabank, terwijl de kantoren van Europabank woonkredieten van Crelan verkopen.

Europabank centraliseert ook de binnenlandse betaalverrichtingen voor de Groep. Crelan ging verder met de verkoop van de betaaloplossingen via terminals of online die Europabank aanbiedt.

Sinds 2007 verkoopt Crelan Insurance haar schuld- en financieringssaldoverzekering via het agentennet van Crelan. De financieringssaldoverzekering wordt eveneens via de kantoren van Europabank gecommmercialiseerd.

In het kader van een financieel groepsbeleid besteden bijna alle entiteiten van de Crelan Groep de frontoffice voor het beheer van hun financiële portefeuille uit aan Crelan.

3. Crelan, een maatschappelijk geëngageerde en duurzame bank

Als 100% Belgische coöperatieve bank wil Crelan niet enkel een financieel adviseur zijn, maar zich ook engageren in het Belgische maatschappelijke leven. Dat engagement uit zich via verschillende initiatieven, gegroepeerd binnen Crelan Foundation.

Crelan Foundation is een van de initiatieven die kaderen binnen het duurzaam beleid van de bank. Een volledig overzicht van de genomen duurzame initiatieven vindt u in het duurzaamheidsrapport op www.crelan.be.

Maatschappelijk engagement via Crelan Foundation

Na een reflectie over de manier waarop Crelan haar maatschappelijk engagement nog nadrukkelijker zou kunnen uitdragen, richtte de bank op 12 januari 2018 de Crelan Foundation op. Via Crelan Foundation groepeerde de bank voortaan haar initiatieven met een maatschappelijk engagement.

Crelan Foundation staat voor:

- **Steun aan verenigingen en projecten met een maatschappelijke meerwaarde**

Coöperanten van de bank kunnen voor een vereniging of een project, waarin ze actief zijn als vrijwilliger, financiële steun aanvragen. De voorwaarde is uiteraard dat de vereniging of het project een duurzame maatschappelijke impact heeft. De volledige voorwaarden waaraan een aanvraag moet voldoen en het aanvraagformulier zijn beschikbaar op de website van Crelan.

Crelan Foundation richt zich hierbij op vijf domeinen: opleiding, gezondheid, cultuur, milieu en crowdfunding voor sport. Voor dat laatste domein werkt de bank samen met het crowdfundingplatform SponsoriseMe, sinds begin januari opgenomen bij Ulule.

Viermaal per jaar evalueert het Crelan Foundation Comité de ingediende dossiers en beslist het welke projecten op steun kunnen rekenen. Tijdens het eerste werkjaar ondersteunde het comité 53 projecten, goed voor 169.153,95 EUR aan financiële steun.

- **Steun aan de landbouw**

Trouw aan de roots van de bank heeft Crelan Foundation ook aandacht voor de landbouwsector met een actieve ondersteuning van de Crelan Leerstoel aan de UGent en de Crelan Leerstoel aan Gembloux Agro-Bio Tech ULg. De Crelan Leerstoel aan de UGent legt sinds zijn oprichting in 2015 de klemtoon op innovatie en duurzaamheid in de landbouwsector, terwijl de Crelan Leerstoel aan Gembloux Agro-Bio Tech ULg zich sinds 2017 concentreert op onderzoek naar de bevordering van de korte ketens.

Nog in het kader van Crelan Foundation lanceerde de bank samen met, het in landbouw en voeding gespecialiseerde crowdfundingplatform, MiiMOSA van 20 februari tot 20 april een tweede oproep tot projecten. Vijf van de dertig opgestarte innovatieve projecten kregen tijdens de landbouwbeurs van Libramont van Crelan Foundation een coup de coeur onder de vorm van een financiële bijdrage.

- **Mecenaat**

Tijdens vier exposities in de Galerie Crelan, een tentoonstellingsruimte in de hoofdzetel van Crelan, kregen zeven kunstenaars de kans om hun werken te tonen aan het grote publiek. Crelan Foundation stelde hen gratis de ruimte ter beschikking en organiseerde voor hen een vernissage. Op die manier wil de bank beginnende Belgische kunstenaars een duwtje in de rug geven.

- **Medewerkers die actief participeren**

Ook de medewerkers van Crelan hebben in 2018 actief deelgenomen aan Crelan Foundation.

Op zaterdag 28 april zorgden honderd Crelan-medewerkers samen met hun CEO Philippe Voisin, Natuurpunt en de atleten Olivia Borlée en Jonathan Sacoor voor een proper strand in Blankenberge. Crelan Foundation schonk per deelnemer een bedrag aan Natuurpunt en dat was goed voor een totaalbedrag van 2.300 EUR.

De medewerkers kozen daarnaast de Stichting tegen kanker als organisatie waarvoor ze tijdens 2018 geld wilden inzamelen. Drie acties: de 20 km van Brussel met 32 Crelan-sportievelingen als deelnemer, het voetbaltornooi de Crelan Cup en de Warmathons met 235 Crelan-deelnemers zorgden voor een gift van 10.000 EUR aan deze organisatie.

Sportsponsoring

Crelan beschouwt sport als een belangrijk onderdeel van een gezonde en evenwichtige levensstijl en als een factor van sociale cohesie die de mensen dichter bij elkaar brengt. Fairplay en teamspirit maken sport groots en zijn dan ook waarden die Crelan graag ondersteunt.

Crelan is sinds jaar en dag actief als sponsor van een aantal sportdisciplines. De bank kiest hierbij bewust voor disciplines waar er een grote interactie bestaat tussen de atleten en de supporters. De atleten die gesponsord worden, zijn professioneel met hun discipline bezig, gaan volop voor resultaat en staan tegelijkertijd dicht bij hun supporters. Het zijn waarden waar Crelan zich perfect in herkent.

- **Wielrennen**

Crelan is actief als sponsor in het wielrennen sinds 2000, toen nog onder de naam Landbouwkrediet. Voor heel wat jong aankomend talent betekende onze ploeg in al die jaren een springplank naar een mooie carrière op de weg.

Sinds 1 januari 2017 is Crelan hoofdsponsor van de nieuwe pro-continentale wielerploeg die plaats biedt aan zowel een veldritploeg (Crelan - Charles) als een wegploeg (Veranda's Willems – Crelan) met Wout van Aert als speerpunt van onze ploeg. Nadat hij gedurende jaren aan de top stond van het veldrijden met meerdere Belgische titels en wereldtitels– in 2018 werd Wout voor de derde maal op rij wereldkampioen in Valkenburg – gooide hij ook direct hoge ogen in het wegseizoen 2018 (met o.a. een derde plaats in zijn debuutkoers Strade Bianche, een negende plaats in zijn eerste Ronde van Vlaanderen en winnaar in het eindklassement van de Ronde van Denemarken).

Op 17 september 2018 maakte Wout van Aert bekend dat hij eenzijdig zijn contract verbrak met Sniper Cycling, de structuur boven de wielerploegen. In de sponsoringovereenkomst was bepaald dat Crelan haar sponsoring met onmiddellijke ingang kon stopzetten bij een vertrek van Wout van Aert uit de ploeg. Na overleg met het ploegmanagement heeft Crelan echter beslist om haar engagement ten opzichte van de ploeg tot het einde van 2018 aan te houden en op die manier de ploeg en de renners te steunen.

- **Atletiek**

Crelan heeft haar naam sinds 2011 verbonden aan de Belgische atletiek, met de sponsoring van publiekslievelingen de Borlée broers. De bank is eveneens hoofdpartner van de Belgische atletiekliga en van de Belgian Tornado's (de ploeg van de 4x400 meter heren).

Onze estafetteploeg bestaande uit Kevin, Jonathan en Dylan Borlée naast de grote belofte Jonathan Sacoor, veroverde in maart 2018 het brons op het EK indoor in Birmingham maar het hoogtepunt volgde begin augustus 2018 toen het goud behaald werd op het EK in Berlijn.

Op 8 oktober 2018 zette de bank deze topprestaties in de bloemetjes met een hulding van de atleten op onze hoofdzetel, gevolgd door een meet & greet en een fotosessie voor het personeel met de kampioenen.

- **Basketbal**

Sinds 2002 is Crelan sponsor van Okapi Aalstar. Nadat Crelan al twee jaar deel uitmaakte van de 'Big 4', de 4 hoofdparters van Okapi Aalstar, besloot de bank om haar engagement verder uit te breiden en vanaf het seizoen 2016-2017 als enige hoofdsponsor van deze talentvolle basketbalclub, die sindsdien als Crelan Okapi Aalstar door het leven gaat, op te treden.

Crelan Okapi Aalstar haalde in het seizoen 2017-2018 uitstekend de halve finale van de play-offs, waarin het sneuvelde tegen de latere landskampioen BC Oostende. In het lopende seizoen 2018-2019 kende de ploeg, mede door het vertrek van een aantal steunpilaren, een moeilijke start maar herpakte zich zodat de play-offs binnen bereik blijven.

4. Crelan, een bank die evolueert

Initiatieven naar de klanten

‘Samen anders bankieren’

In het voorjaar van 2018 pakte Crelan uit met de nieuwe slogan ‘Samen anders bankieren’, die de coöperatieve identiteit van de bank nog sterker tot uitdrukking brengt.

Om haar klanten en coöperanten nog beter te informeren lanceerde Crelan in april een vernieuwde website. Veel aandacht ging daarbij naar de vormgeving, een overzichtelijke structuur en eenvoudig en helder taalgebruik.

Via specifieke luiken voor particulieren, professionelen en landbouwers vinden de klanten gerichte informatie. Daarnaast schenkt de website ook veel aandacht aan het coöperatieve DNA van de bank, aan de vacatures en biedt ze de klanten simulatietools voor leningen.

Later tijdens het jaar maakte de bank het ook mogelijk om via de website online klant te worden en een lening op afbetaling aan te vragen.

Crelan schakelde de nieuwe website onmiddellijk intensief in bij de merk- en productcommunicatie. Dit resulteerde in een aanzienlijke verhoging van de investeringen in allerlei vormen van digitale marketing en communicatie, bijvoorbeeld ter ondersteuning van de productie van het nieuwe online-verkoopkanaal voor leningen op afbetalingen of om het beleggingsaanbod in de kijker te zetten. Daarnaast waren de digitale boodschappen ook meer algemeen op notoriëteit en imago gericht. Daarbij maakte Crelan vaak gebruik van speelse beelden en boodschappen op sociale media met populaire door Crelan gesponsorde sportlui in de hoofdrol.

Op de klassieke media communiceerde Crelan met radiocampagnes rond de thema's Wonen en Beleggen. In de diverse spots van deze campagne kwam ook de meerwaarde van het persoonlijke advies van een Crelan-agent aan bod. Crelan bleef daarnaast ook aanwezig op de Vlaamse publieke omroep als sponsor van een aantal populaire programma's.

In Wallonië bleef de immens populaire Landbouwbeurs van Libramont een ideale setting om de 200.000 bezoekers van dit massa-evenement te laten kennismaken met de oprechte betrokkenheid van sponsor Crelan bij de lokale economie.

Een breder productaanbod dankzij partnerships

Crelan sloot in 2018 een strategisch partnership met de verzekeraar Allianz waardoor de bank het aanbod aan levensverzekeringen aanzienlijk kon uitbreiden. Sinds 1 oktober 2018 zijn op die manier de beleggingsverzekeringen (tak 21 en tak 23) en de verzekeringsoplossingen voor pensioenopbouw en bescherming (fiscaal en niet-fiscaal sparen) van Allianz in het verzekeringsaanbod van Crelan opgenomen. Ook het reeds bestaande samenwerkingsakkoord met Fidea voor schade- en levensverzekeringen werd bestendigd. Op vlak van schadeverzekeringen blijft Fidea de exclusieve partner van Crelan.

De samenwerking met Econopolis Wealth Management, de beheersvennootschap rond Geert Noels, werd verder uitgebreid. Naast de reeds bestaande samenwerking voor Crelan Fund, waarvoor Econopolis Wealth Management het beheer van de beleggingsportefeuille waarneemt, werd een

nieuwe samenwerkingsovereenkomst op poten gezet voor de verdeling van compartimenten van de bevek naar Luxemburgs recht EconoPolis Funds. 'Belgian Champions', gelanceerd eind oktober 2018, is het eerste compartiment van deze bevek waarvoor Crelan als distributeur optreedt en op die manier de belegging ook toegankelijk maakt voor de particuliere klanten.

Ook de nauwe samenwerking met Amundi werd verdergezet. Crelan commercialiseert een uitgebreide selectie fondsen van Amundi en zijn dochters. Zo werd het gamma begin 2018 nog uitgebreid met een aantal fondsen die inzetten op inkomstendistributie.

Binnen de bevek Crelan Invest, waarvoor Amundi instaat voor het beheer van de beleggingsportefeuille, werden 3 profielfondsen (Conservative, Balanced en Dynamic) gecreëerd. Het betreft fondsen die in een breed gamma van gediversifieerde activa beleggen en die op een verschillende beleggersprofielen afgestemde risicobenadering beheerd worden. Ze houden bovendien vast aan een duurzame en ethische benadering.

Op vlak van gestructureerde producten werkt Crelan samen met een aantal preferente partners, namelijk BNP Paribas, Crédit Suisse, Société Générale, Natixis en CACIB. In 2018 werd in dit kader ook voor het eerst een samenwerking opgezet met Goldman Sachs.

Op vlak van fiscaal pensioensparen verdeelt Crelan 3 pensioenspaarfondsen (Crelan Pension Fund Stability, Balanced en Growth) die als feeder fungeren van de pensioenspaarfondsen van BNP Paribas.

Voor de Private Banking-activiteit bestaat een samenwerking met Crédit Agricole Luxembourg.

586 agentschappen ten dienste van de klant

Op 31 december 2018 telde Crelan 586 agentschappen verspreid over België. Dat betekent een daling van 38 agentschappen ten opzichte van eind 2017.

Deze daling vloeit voort uit het continue proces van optimalisering. Agentschappen versmelten lokaal om de competentie en de specialisatie van de kantoren en de kantoormedewerkers verder uit te breiden. Aan de basis van deze evolutie liggen de sterk toegenomen regelgeving en de gewijzigde verwachtingspatronen van de klanten waarbij meer klemtoon ligt op adviesverlening en minder op het louter uitvoeren van transacties. Deze evolutie zal zich ook in de toekomst nog verder zetten.

Naast een uitgebreid aanbod aan digitale diensten blijft Crelan het belangrijk vinden om ook dicht bij de klant aanwezig te zijn met een uitgebreid kantorennetwerk met competente adviseurs. Ondanks de daling van het totale aantal agentschappen startte de bank dan ook 19 nieuwe agentschappen op in gemeenten waarin de bank voorheen niet actief was. In dat kader kwamen ook 50 medewerkers, waaronder een aanzienlijk aantal van het vroegere Record Bank, het Crelan-net versterken.

Op uitzondering van het agentschap van de hoofdzetel in Brussel, worden alle verkooppunten van Crelan NV gerund door zelfstandige agenten.

Eind 2018 zijn 288 agentschappen uitgerust met een selfbank, doorgaans met uitgebreide functionaliteiten.

Een uitgebreid advies voor de ondernemers

Competente adviseurs zo dicht mogelijk bij de klanten brengen, daar schenkt Crelan veel aandacht aan. Dat geldt ook voor haar professionele klanten, ondernemers in de land- en tuinbouw en voedingssector enerzijds en zelfstandigen, vrije beroepen en de lokale KMO's anderzijds. Hiervoor werkt de bank met gespecialiseerde competentiecenters die zowel instaan voor het advies van de lokale professionele klanten als ondersteuning bieden aan omliggende agentschappen die minder expertise hebben ontwikkeld op dat specifieke vlak.

Deze competentiecenters zijn inmiddels ook zichtbaar voor klanten en prospecten via een extern aangebracht 'label'. Professionele klanten kunnen voor hun basisdienstverlening uiteraard ook beroep blijven doen op hun vertrouwde agentschap. Het agentschap zal dan in functie van de behoefte van de klant contact leggen met het nabij gelegen competentiecenter.

In 2018 werd verder geïnvesteerd in de kennis en vaardigheden van medewerkers met het oog op de omvorming van agentschappen tot businesscenters voor KMO's, zelfstandigen, vrije beroepen en landbouwbedrijven.

Initiatieven naar het personeel

Op 31 december 2018 maken 1.145 personeelsleden deel uit van Crelan Groep waarvan er 792 voor Crelan werken, 15 voor Crelan Insurance en 338 voor Europabank.

Naast dit loontrekkend personeel in de verschillende entiteiten van de Groep, zijn er in het agentennetwerk van Crelan NV ook 1.714 medewerkers aan de slag met een statuut van zelfstandig agent of als loontrekkende medewerker van een zelfstandig agent. Hierdoor bedraagt het totaal aantal medewerkers voor Crelan Groep 2.859.

Hoewel het personeelsbestand globaal gedaald is, voornamelijk door de niet vervanging van pensioengerechtigde medewerkers, wierf Crelan in 2018 ook 42 nieuwe medewerkers aan.

Employer branding

2018 stond ook in het teken van de verdere uitbouw van de employer branding van de bank.

Zo kreeg e-recruiting via social media ruime aandacht om de visuele vindbaarheid van Crelan als werkgever te verhogen en op die manier sterker te staan in een schaarse arbeidsmarkt.

Ook de eigen medewerkers werden betrokken bij de zoektocht naar nieuw talent voor Crelan via een 'bring your friend to Crelan'-programma dat hen aanmoedigde om potentiële kandidaten uit hun kennissenkring aan te brengen.

Dit heeft geleid tot 42 nieuwe aanwervingen, een record sinds de fusie tussen Landbouwkrediet & Centea tot Crelan in 2013.

Eind 2018 lanceerde HR in samenwerking met de commerciële directie een bijkomende rekruteringscampagne via traditionele media voor de vacatures in het agentennet. Deze campagne

richtte zich tot specifieke groepen van kandidaten die nu en in de toekomst belangrijk zijn voor de verdere uitbouw van het agentennet.

Employee engagement onderzoek

In het voorjaar van 2018 voerde Crelan samen met Korn Ferry Hay Group, een vooraanstaand internationaal organisatieadviesbureau, een 'employee engagement onderzoek' uit.

Dit initiatief kadert in het continue streven van de bank om een effectieve, aangename en kwaliteitsvolle organisatie aan te bieden waar mensen graag werken en het beste van zichzelf kunnen geven.

Het onderzoek gaf alle medewerkers van Crelan de gelegenheid om in een confidentieel kader rechtstreekse input te geven over wat goed loopt en wat beter of anders kan. Het onderzoek richtte zich niet alleen op de tevredenheid en betrokkenheid van medewerkers maar ook op de mate waarin Crelan haar medewerkers ondersteunt en faciliteert in hun engagement.

Tijdens het managementseminarie werden de resultaten uitgebreid besproken.

Een van de actiepunten die hieruit voortvloeide is het opstarten van een specifieke benadering voor jonge medewerkers.

Screening HR-practices: Crelan 'Top Employer 2018'

Crelan kreeg voor haar goed uitgebouwde personeelsbeleid in 2018 voor het derde jaar op rij het certificaat Top Employer België/Belgique.

Het jaarlijkse internationale onderzoek van het Top Employers Institute erkent toonaangevende werkgevers wereldwijd op basis van hun arbeidsvoorwaarden, de continue aandacht om het nog beter te doen en de geboden ondersteuning bij het ontwikkelen van talenten.

In het kader van de Top Employersprocedure doorlopen de deelnemende bedrijven een uitgebreid onderzoeksproces: het internationale HR Best Practices Onderzoek.

Als waarborg voor de authenticiteit van het proces worden alle antwoorden door een onafhankelijke partij aan een audit onderworpen.

Het Top Employers Institute beoordeelde de arbeidsvoorwaarden van Crelan op basis van volgende criteria:

- Talent Strategy
- Workforce Planning
- On-boarding
- Learning & Development
- Performance Management
- Leadership Development
- Career & Succession Management
- Compensation & Benefits
- Culture

Uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat Crelan de voorbije jaren vooral gegroeid is op het vlak van 'cultuurvorming'. Daarnaast behaalt de bank zeer sterke resultaten in workforce planning en performance management.

In de sector Bank & Verzekeringen is Crelan één van de 6 gecertificeerde bedrijven. Op 31 januari 2019 heeft Crelan deze exclusieve certificering opnieuw ontvangen voor 2019.

Blended learning

In een digitale en snel evoluerende omgeving wordt er steeds minder op de traditionele (klassikale) manier les gegeven.

Crelan kiest resoluut voor voorbereidende e-learningmodules in combinatie met klassikale praktijksessies. Deze 'blended learning'-methodiek wordt steeds belangrijker omwille van de accuraatheid, efficiëntie en flexibiliteit voor de deelnemers.

IT-ontwikkelingen en digitale dienstverlening

Een nieuwe klantgerichte IT-organisatie

In 2018 is een nieuwe organisatiestructuur voor de IT-afdeling voorbereid. De digitale wereld van vandaag stelt steeds hogere verwachtingen op het vlak van klantenbeleving. Het ondersteunen van een moderne klantenervaring via betrouwbare, waardevolle, aantrekkelijke en innovatieve technologiediensten en -oplossingen was dan ook het uitgangspunt van deze reorganisatie.

De klassieke IT-organisatie met strikt gescheiden Development- en Operations-teams maakt plaats voor een DevOps-organisatie. De nieuwe teams zijn samengesteld uit collega's met diverse competentieprofielen en nemen voortaan een end-to-end verantwoordelijkheid op voor de IT-diensten.

De DevOps-teams concentreren zich rond drie pijlers, namelijk 'IT Products' verantwoordelijk voor het beheer van de bankproducten (rekeningen, betalingen, kredieten, e.d.), 'IT Channels' verantwoordelijk voor het verdelen van de bankproducten in een omni-channelstrategie en IT Services verantwoordelijk voor de algemene ondersteunende diensten en -services. Tegelijkertijd garanderen 'IT Technology', 'IT Service Management' en 'Office of IT' de transversale coherentie binnen de nieuwe organisatiestructuur.

Bij het ontwerpen van de nieuwe IT-organisatie ging in de tweede jaarhelft veel aandacht uit naar een dialoog met alle belanghebbenden: management, klanten, leveranciers, medewerkers en sociale partners. Daarnaast zijn alle voorbereidingen getroffen voor de transitie naar de nieuwe IT-organisatie die begin 2019 van start is gegaan.

Met de nieuwe IT-organisatie creëert Crelan een context waarin haar medewerkers beter en klantgerichter kunnen functioneren. De dialoog met de medewerkers over end-to-end verantwoordelijkheid begint nu reeds vruchten af te werpen in de vorm van hogere aandacht voor kwaliteit en transversale samenwerking, wat op zijn beurt leidt tot een hogere motivatie. Daarnaast schenkt de bank ook aandacht aan het aanwerven en het verder ontwikkelen van de juiste IT-talenten.

Uitbesteding IT-infrastructuur en Disaster Recovery test

Eind 2016 besliste Crelan om haar complete IT-infrastructuur in de datacenters uit te besteden aan Cegeka. Deze beslissing werd eind juni 2018 concreet met de transitie naar de datacenters bij Cegeka en het sluiten van de Crelan-datacenters.

In oktober 2018 hebben de teams van Crelan en Cegeka samen een succesvolle Disaster Recovery test uitgevoerd. De test simuleerde het verlies van het primaire datacenter waardoor de IT-services gedurende een volledige week vanuit het secundaire datacenter verzekerd werden.

Permanente aandacht voor Cyber security

De Crelan SOC (systeem en organisatie controle) ging van start en zorgt voor een verbeterde detectie, afhandeling en remediëring van securityincidenten. Met de SOC is een belangrijke stap gezet in de continue verbetering van Crelans beveiliging in functie van preventie, detectie en remediëring.

Endpoint-protectie - de bescherming van apparaten waarmee de gebruiker toegang krijgt tot het interne netwerk van de bank - kwam in een volgende fase met de uitrol van Mobile Device Management. Dat levert niet alleen een betere beveiliging van mobiele toestellen, maar maakt het ook makkelijker om applicaties via mobiele toestellen aan te bieden aan de medewerkers en de zelfstandige agenten.

De Security monitoring is verder geëvolueerd met belangrijke uitbreidingen rond useraccess-rapportering en fraudedetectie. Het toegangenbeheer voor een groot aantal applicaties is grondig geëvalueerd. De risico's hierbij zijn verlaagd door een drastische reductie van de rechten en een uitbreiding van het vierogenprincipe.

In de continue evolutie naar hogere beveiliging hadden zowel VISA, onze partner voor kredietkaartbetalingen, als Swift nieuwe security vereisten uitgebracht. Crelan implementeerde deze vereisten, voor de Swift-vereisten gebeurde dit in samenwerking met Europabank.

Crelan besteedde daarnaast heel wat aandacht aan de communicatie, waarbij, inspelend op de actualiteit, Crelan-medewerkers, cliënten en agenten op de hoogte gehouden werden van security- en frauderisico's en de te nemen maatregelen. Specifiek rond privacy, in het kader van de GDPR, zette de bank in samenwerking met de DPO (data protection officer) een e-learning op voor alle medewerkers van de bank.

Digitaal bankieren

Het aantal actieve online- en mobile-gebruikers bij Crelan nam verder toe tot 330.000 klanten met een actief online abonnement en 138.000 klanten met een actief mobile abonnement. Per maand stijgt dit aantal met gemiddeld 1.650 nieuwe online-gebruikers en 1.500 nieuwe mobile-gebruikers. 92% van alle overschrijvingen gebeurt inmiddels via PC, smartphone en tablet.

De mogelijkheden voor digitaal bankieren zijn verder uitgebouwd.

- Crelan startte in 2018 met de opbouw van myCrelan, haar nieuwe homebankingplatform. In de loop van 2019 zal de nieuwe onlinebankingtool – die nu al actief is – de toepassing Crelan Online volledig vervangen. Daarnaast voegde Crelan ook enkele nieuwe functionaliteiten toe zoals het beheren van de debetkaart, een real-timesaldo bij de kredietkaarten en het aanvragen van een lening op afbetaling.
- Professionele klanten hebben met het nieuwe myCrelan Pro voortaan een specifieke digitale tool om hun betalingen te beheren.
- Ook Crelan Mobile, de app beschikbaar voor de smartphone, werd verder uitgebreid met functionaliteiten zoals het beheren van de debetkaart, een real-timesaldo bij de kredietkaarten en het consulteren van saldi zonder pincode.
- Bij de nieuwe debetkaarten is de functionaliteit contactloos betalen toegevoegd.
- Daarnaast integreerde Crelan de Bancontact-app (Wallet).
- Op de nieuwe website kunnen klanten het proces om klant te worden starten en een lening op afbetaling aanvragen. Zonder specifieke publiciteitscampagne kon Crelan via dit nieuwe kanaal in enkele maanden tijd al 250 nieuwe klanten verwelkomen.

Verder volgt Crelan nauwgezet enkele nieuwe ontwikkelingen op:

- **Itsme®** is een app die de consument toelaat om op een veilige, gemakkelijke en betrouwbare manier zijn/haar identiteit aan te tonen of transacties te bevestigen. Itsme® kan in die zin complementair zijn met Crelan Sign dat reeds beschikbaar is in Crelan Mobile. Itsme® zal dan ook door Crelan gebruikt worden in die toepassingen waar het een toegevoegde waarde kan bieden aan haar klanten, bijvoorbeeld als alternatief voor de 'groene' digipass bij het tekenen van een betaling bij een aankoop op het internet met de smartphone, voor het activeren van de Crelan Mobile app, bij de identificatie van nieuwe klanten en bij het actualiseren van de identiteitsgegevens bij een adreswijziging en dergelijke. De bank zal ook andere mogelijke toepassingen verder onderzoeken.
- **PSD2 (Payments Service Directive):** PSD2 verruimt het toepassingsgebied voor betaaldiensten naar nieuwe, niet-bancaire spelers. Via de banken zullen die derde partijen, mits uitdrukkelijke toestemming van de klant en uitsluitend in het kader van de aangeboden betaaldiensten, toegang kunnen verkrijgen tot zijn/haar betaalrekening. PSD2 treedt in werking op 14 september 2019 maar de Nationale Bank van België dringt er bij de Belgische banken op aan om reeds vanaf 14 maart 2019 de toegangen open te stellen. Crelan streeft er naar om deze kortere deadline te behalen. Bovenop dit wettelijk luik bereidt de bank zich voor om ook het commercieel aanbod te verruimen mits creatie van de functionaliteit tot bundeling van rekeningen.
- **Flitsbetaling (Instant Payment):** Een flitsbetaling is een overschrijving die onmiddellijk wordt uitgevoerd, 24/24 uur en 7/7 dagen. Het overgeschreven bedrag wordt in enkele seconden op de rekening van de begunstigde gecrediteerd, zelfs al is deze gedomicilieerd bij een

andere bank. In 2018 heeft Crelan de voorbereidingen getroffen zodat ze deze service ook kan aanbieden aan haar klanten vanaf april 2019. Alle Crelan-klanten zullen dan flitsbetalingen kunnen uitvoeren en ontvangen via de digitale kanalen van de bank (myCrelan, myCrelan Pro en Crelan Mobile). Crelan behoort tot de groep van pioniers die deze service op de Belgische markt aanbieden.

Digitaal agentschap

De kredietverwerking in de agentschappen is verder geoptimaliseerd met het digitaliseren van de professionele kredieten, het automatiseren van de kredietbeslissingen en de uitbetaling van kredieten.

Het proces met papieren documenten wordt stelselmatig gedigitaliseerd, waardoor de verwerkingsprocessen versnellen en de ecologische voetafdruk van de bank verkleint.

Het beheer van de portefeuille

Het financieel beleid en het investeringsbeleid in de obligatieportefeuille bij de groep Crelan is gestoeld op veiligheid en zekerheid. Een voldoende buffer aan hoog-liquide activa maakt het mogelijk om toekomstige perioden van liquiditeitsstress te kunnen overbruggen. Deze buffer wordt bekomen door voldoende cash aan te houden en te investeren in activaklassen die gemakkelijk mobiliseerbaar zijn, namelijk overheidsobligaties, obligaties uitgegeven door supranationale instellingen of regionale overheden, obligaties gedekt door hypotheekleningen (covered bonds) en bedrijfsobligaties. Ontleningen op de interbancaire markt verlopen immers vlotter via het in pand geven van dergelijke hoogwaardige obligaties.

Door de relatief lage rentestanden in 2018 verkoos de bank om de overtollige liquiditeiten eerder in de kredietportefeuille dan in de obligatieportefeuille aan te wenden. De gemiddelde looptijden van de productie aan kredieten liggen gevoelig hoger dan de looptijden van het commercieel passief met het risico op de aantasting van de rentemarge bij substantiële rentebewegingen.

De rentemarge kan ook worden beïnvloed door het begrenzingsmechanisme op de rente die de klant betaalt bij woonleningen met periodieke renteherziening. Deze rente mag immers reglementair nooit meer dan verdubbelen en kan maximaal met een intern vooraf bepaald percentage stijgen. In 2018 besteedde de bank dan ook extra aandacht aan het verwerven van dekkingen van dit optierisico.

5. Crelan, een veilige bank

Algemeen Risk Management

Risk Management legt zich toe op diverse specialisaties:

- het identificeren, meten, opvolgen en sturen van krediet-, financiële en operationele risico's.
- het verlenen van advies in alle (grotere) kredietdossiers die gepresenteerd moeten worden aan het Kredietverbintnissencomité + en/of het Directiecomité.
- het ontwikkelen en valideren van interne modellen die gebruikt worden in het kader van IRB (Internal Rating Based aanpak) en van IFRS 9.
- het opmaken, coördineren en valideren van de reglementaire rapporten Verslag van de effectieve leiding over de beoordeling van de interne controle, ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process), ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process), het Recovery Plan, het derdepijlerverslag, ...

De bank richtte verschillende interne risicocomités op om het beheer van de risico's zo adequaat mogelijk te organiseren. Deze risicocomités bewaken de krediet-, de financiële, de operationele (inclusief de permanente controles), de informaticarisico's en ook de risico's die verband houden met de entiteiten.

In 2018 heeft de afdeling Risk Management haar operationele structuur aangepast om haar efficiëntie te verhogen en de duurzaamheid van de haar toegewezen verantwoordelijkheden te waarborgen.

Kredietrisico

Het beheersen van het kredietrisico blijft gebaseerd op het kredietbeleid enerzijds en op een systeem van scheiding van de machten in de kredietactiviteit anderzijds. Zo volgen verschillende comités de risico-appetijt op.

De bevoegdheid om kredieten toe te kennen is verdeeld tussen het Directiecomité en het Kredietverbintnissencomité volgens bepaalde niveaus van kredietomloop en rating van de klanten. Bovendien is er ook een bevoegdheidsdelegatie binnen het kredietdepartement.

Het Krediettoezichtcomité is bevoegd voor het beheer van de kredietomloop, onder meer voor de kredieten op de 'kredietbewakingslijst'.

Het Kredietprovisioneringscomité heeft de bevoegdheid om klanten in 'kwalitatieve default' te plaatsen, waardeverminderingen te bepalen en aan te passen, kredieten op te zeggen en schuldvorderingen af te schrijven.

De kredietlimieten werden geactualiseerd in het kader van het globale kredietrisico van de Bank en werden goedgekeurd door het Risicocomité en de Raad van Bestuur.

Het kredietrisico wordt beheerd aan de hand van ratingmodellen die een score toekennen aan elke kredietklant. Deze rating van de klant is doorslaggevend voor de beslissingen inzake krediettoekenning en -beheer. De performantie van de modellen wordt regelmatig opgevolgd en de resultaten worden gevalideerd en goedgekeurd door een specifiek comité, met name Comeri.

Voor elk dossier dat binnen de bevoegdheid van het Kredietverbintnissencomité en/of het Directiecomité valt, is een onafhankelijk advies van Risk Management noodzakelijk.

Renterisico, liquiditeitsrisico en marktrisico

Na het besluit in 2012 om het financiële risico-opvolgingssysteem binnen Crelan Groep uit te breiden naar alle entiteiten binnen de Groep, startte Crelan in 2013 met deze gecentraliseerde systematische opvolging van de financiële risico's voor alle bancaire entiteiten. Op deze manier wordt via de financiële risico-opvolging de groepsstructuur verder versterkt en worden alle entiteiten operationeel geïntegreerd in het financieel beleid en de risico-opvolging van de Groep. Voor Crelan Insurance is enkel het tegenpartijrisico geïntegreerd in de opvolging op groepsniveau.

De belangrijkste risico-indicatoren zijn de globale Value at Risk (VaR) voor alle financiële risico's in normale omstandigheden als in stressomstandigheden, een vastrentende reverse cumulatieve gap voor het renterisico, de LGD-limieten (Loss Given Default) voor het tegenpartij- en landenrisico en ratio's voor het liquiditeitsrisico (LCR).

ALM (Asset Liabilities Management) is verantwoordelijk voor de opvolging van het rente-, optie- en liquiditeitsrisico binnen de Bank. Deze afdeling ontwikkelt de modellen voor de identificatie, analyse, bewaking en rapportering van deze risico's. Risk Management valideert op haar beurt deze modellen.

Zowel de interne vastrentende gap als de reglementaire rapportering van het renterisico worden door Risk Management gecontroleerd.

De verantwoordelijkheid voor het beheer en rapportering van de financiële risico's, alsook de controle van de geldende limieten liggen in eerste instantie bij de diverse business-lijnen zelf. Risk Management is verantwoordelijk voor de tweedelijnscontrole en onafhankelijke validatie van deze financiële limieten.

Operationele risico's

Een waarschuwingsmechanisme is in gebruik om belangrijke operationele incidenten op te sporen. Risk Management stelt ook sleutelindicatoren in werking om na te gaan in welke mate processen risicogevoelig zijn en om de kwaliteit van de meldingen van incidenten door de verschillende afdelingen op te volgen.

Op functioneel vlak kan Risk Management als beheerder van de operationele risico's rekenen op een netwerk van een dertigtal risicocorrespondenten die als taak hebben om de operationele incidenten van hun processen te rapporteren.

In 2016, heeft Risk Management een programma opgezet om de interne controlesystemen te versterken.

Deze controlesystemen zijn onder andere gebaseerd op een gedetailleerde cartografie van de risico's (Enterprise Risk Management) met als objectief om:

- een beschrijving te maken van de processen in de vorm van flowcharts,
- inherente risico's en de bestaande controles te identificeren,
- residuele risico's te onderkennen
- geschikte herstelmaatregelen voor de geïdentificeerde risico's te uit te werken.

19 sleutelprocedures van de bank werden herbekeken waaronder kredieten, deposito's, compliance, de marktenzaal en de thesaurie, HR, boekhouding, facturatie, beheer van de interne rekeningen, ICT, beheer van de fraude, beveiliging van de informatie, business continuity plan en beheer van de risico's.

Deze werkzaamheden zijn in 2018 in een specifieke tool (Hopex) ingevoerd zodat de monitoring en het beheer op een meer geautomatiseerde manier kan plaatsvinden.

Herstelplan

In 2015 stelde Crelan een eerste Herstelplan (recovery plan) op volgens de aanbevelingen van de toezichthouder.

Op basis van de EBA-richtsnoeren stelde de bank meerdere risico-indicatoren op in de domeinen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit. Voor elke indicator zijn waarschuwings- en een kritische hersteldrempel gedefinieerd zodat in geval van overschrijding herstelopties in uitvoering kunnen worden gesteld.

De bank ontwikkelde hiervoor vijf scenario's: liquiditeitscrisis, rentestijging, kredietcrisis, algemene (systeem)crisis wegens een operationeel incident en een specifiek scenario gelinkt aan de entiteit Europabank.

Voor elk van deze vijf scenario's definieerde Crelan drie mogelijke herstelopties die snel en desgevallend gelijktijdig in werking kunnen worden gesteld.

In elk van deze gevallen laten de beoogde herstelopties de Groep toe om uit de gevarenzone te komen.

IFRS 9

In het kader van de implementatie van de nieuwe boekhoudkundige standaard IFRS 9 heeft Risk Management de nieuwe vereisten ingevoerd met betrekking tot de modellering van de risicoparameters.

ICAAP / ILAAP

Het doel van deze rapporten is na te gaan of de bank over voldoende eigen vermogen en liquiditeit beschikt, wat het geval is.

Het eigen vermogen van de bank maakt het immers mogelijk om alle risico's te dragen die voortvloeien uit haar activiteiten en haar liquiditeitspositie ligt ver boven de wettelijke minima en maakt het mogelijk om aan stressscenario's het hoofd te bieden.

Data quality

De bank heeft een grootschalig project opgestart om de kwaliteit van de gegevens die worden gebruikt in haar operationele processen en in de interne, externe en regelgevende rapportering aanzienlijk te verbeteren.

Het project richtte zich in eerste instantie op de regelgevende rapporten: COREP, FINREP en Solvency II (enkel van toepassing voor Crelan Insurance). De analyse van de gegevensstroom voor het datawarehouse is begin 2019 opgestart.

Binnen de bank wordt ook een specifieke afdeling opgericht die zich zal toeleggen op de kwaliteit van de gegevens. In dat kader zal een Data Manager worden aangesteld die rechtstreeks aan de CEO zal rapporteren.

Compliance

In 2018 werd heel wat nieuwe regelgeving van kracht, met als opvallende uitschieters de nieuwe Europese verordening inzake gegevensbescherming (GDPR) en de omzetting van de Europese richtlijn MiFID II inzake beleggersbescherming.

Tevens implementeerde Crelan een aantal nieuwe richtlijnen van de Belgische toezichthouders en zette ze volop in op informatiedoorstroming en sensibilisering over deze thema's.

Gegevensbescherming

Op 25 mei 2018 trad de General Data Protection Regulation (GDPR) in werking. De implementatie van deze Europese verordening over de verwerking van persoonsgegevens vormde een belangrijke prioriteit voor Crelan in 2018.

In lijn met de GDPR-principes heeft Crelan dan ook bijkomende maatregelen genomen om de veiligheid van de persoonsgegevens nog te verhogen, waaronder de opmaak van een register van de verwerkingen van persoonsgegevens, het evalueren van de bestaande beschermingsmaatregelen en zo nodig het aanscherpen ervan, het opstellen van een aantal procedures en rapporteringen die ervoor zorgen dat Crelan nu en ook in de toekomst GDPR-conform met persoonsgegevens omgaat. Ook voor wat betreft de derde partijen, die optreden als verwerker van persoonsgegevens in opdracht van de bank, evalueerde Crelan de beschermingsmaatregelen en implementeerde ze de specifieke GDPR-verplichtingen.

Crelan communiceerde transparant naar klanten over de verwerking van hun gegevens, over de rechten die ze daarbij hebben en over hoe ze die kunnen uitoefenen. In mei 2018 paste de bank de privacy-verklaringen in de operationele documenten en processen aan en op www.crelan.be verscheen een privacy-landingspagina. Ook via rekeninguittreksels en e-mail communiceerde Crelan actief naar haar klanten.

Crelan heeft de interne richtlijnen verder op punt gesteld en gecommuniceerd via verscheidene interne nieuwsbrieven 'Compliance Info', via e-learning modules voor de medewerkers van de zetel en van de kantoren en via interne sensibiliseringssessies.

Met het oog op de continue opvolging en verbetering van de gegevensbescherming heeft de directie Compliance een Data Protection Officer (DPO) aangesteld. Deze fungeert als aanspreekpunt met betrekking tot gegevensbescherming zowel intern als extern.

Beleggersbescherming

De implementatie van de MiFID II-richtlijn concretiseerde zich onder meer in het opstellen van een model van bezoekverslag dat de beleggingsgesprekken met de klant en de adviesverlening door de agent beter omkadert. Crelan opteert er immers voor dat haar agenten ten opzichte van elke beleggingsklant optreden als adviseur.

Samen met een nieuwe tool die de agent beter in staat stelt om de beleggingsportefeuille van de klant te vergelijken met een aantal referentieportefeuilles, ondersteunt deze gesystematiseerde bezoeksrapportering nu elk beleggingsgesprek van de agent. Deze beide instrumenten zorgen dus voor een duidelijk toegevoegde waarde bij het advies over een geschikte belegging voor de klant in overeenstemming met het resultaat van de ingevulde MiFID-vragenlijst en met respect voor de correcte bepaling van de doelgroep.

Crelan breidde daarnaast ook het aantal informatierapporten voor de klanten uit. Naast de bevestiging van de uitvoering van zijn beleggingsorder(s), beschikbaar in MyCrelan of verzonden via de post, ontvangt de klant ook informatierapporten over (al) zijn beleggingsportefeuille(s). Dit zijn in het bijzonder: een rapport over de inhoud van de beleggingsportefeuille, een rapport over de geschiktheid van de beleggingsportefeuille in functie tot het resultaat van de MiFID-vragenlijst en een rapport over de jaarlijkse kosten en lasten verbonden aan de beleggingsportefeuille en de daarin opgenomen beleggingen.

Naar aanleiding van de uitrol van de MiFID II-richtlijn organiseerde Crelan intensieve opleidingen voor de beleggingsmedewerkers, waarin het belang van een correct en transparant beleggingsadvies met respect voor de regelgeving werd benadrukt.

Een nieuwe MiFID-brochure "*Persoonlijk beleggingsadvies, hoe werkt het*" is ter beschikking van de klanten. Deze brochure schetst hoe Crelan het nieuwe wettelijke kader over beleggingsadvies concreet toepast.

Bescherming tegen witwassen van gelden

Ter uitvoering van de vierde Europese antiwitwasrichtlijn en de Belgische omzettingwet van 18 september 2017 voerde Crelan een eerste Enterprise Wide Risk Assessment uit inzake witwassen van gelden en voorkoming van financiering van terrorisme. De resultaten hiervan werden gerapporteerd aan de Nationale Bank van België, toezichhouder in deze materie.

In het licht van de nieuwe bepalingen in de vierde antiwitwasrichtlijn (AML IV) actualiseerde Crelan de informatie over de uiteindelijk begunstigen van rechtspersonen of juridische structuren.

Binnen het implementatieproces van AML IV startte Crelan ook een aantal IT-projecten op om de kwaliteit van de databank en de efficiëntie van de monitoring te optimaliseren.

Circulaires toezichthouders

In uitvoering van de aanbevelingen uit de circulaire NBB 2018_20 over uitbesteding aan aanbieders van clouddiensten, heeft Crelan haar beleidsnota over outsourcing geactualiseerd. De organisatie en samenwerking hierover met de nieuwe afdeling Procurement werd verder op punt gesteld.

Bij toepassing van de mededeling FSMA 2018_05 inzake erkenning van opleidingsinstellingen voor de permanente opleiding van compliance officers bekwam Crelan accreditering als erkende opleidingsverstrekker. In die hoedanigheid organiseerde Crelan voor de compliance medewerkers van de Groep interne opleidingen over de vierde Europese antiwitwasrichtlijn (AML IV), verrichtingen in crypto currencies, outsourcing en GDPR.

Sensibilisering en opleiding

In 2018 ging ook de sensibilisering en opleiding van alle medewerkers van het agentennet en van de zetel verder via een maandelijkse nieuwsbrief 'Compliance Info' en via opleidingen in groep over deontologie en MiFID II. De bank organiseerde daar bovenop e-learning over de voornoemde thema's, over AML IV en GDPR.

Interne Audit

Het Auditcharter beschrijft de algemene missie en de waarden van Interne Audit. De rollen en verantwoordelijkheden opgenomen in het Auditcharter en het Auditcomitécharter zijn afgestemd op de Bankenwet van 25 april 2014.

Interne Audit verschaft op een onafhankelijke manier redelijke zekerheid - aan zowel de Raad van Bestuur, via het Auditcomité, als aan het Directiecomité - over de kwaliteit en doeltreffendheid van de interne controles, over het risicobeheer en over de systemen en processen van deugdelijk bestuur van de bank.

De scope van Interne Audit omvat alle activiteiten van de Groep. In de Groep geldt een uniforme auditmethodologie en rapportering aan het Auditcomité. Voor Europabank zijn de auditactiviteiten geheel toevertrouwd aan een eigen specifieke auditdienst.

In de context van een 'Risk Based Auditing'-aanpak heeft Interne Audit naar aanleiding van nieuwe reglementeringen en nieuwe of gewijzigde activiteiten ook in 2018 het "Audit Universum" geüpdatet.

De opdrachten die Interne Audit in 2018 uitvoerde, hadden betrekking op verschillende domeinen: onder meer op de IRB-kredietmodellen, Kredieten, Betalen & Beleggen en interne rekeningen.

Interne Audit voert ook de opvolging uit van de correctieve acties. De status van de auditaanbevelingen wordt trimestrieel opgevolgd en gerapporteerd, zowel aan het Directiecomité als via het Auditcomité aan de Raad van Bestuur.

Interne Audit rapporteert over het geheel van de auditactiviteit binnen de Groep aan het Auditcomité van de moedermaatschappij.

Inspectie van het Net

De afdeling Inspectie controleert de goede werking van de zelfstandige agentschappen door informatie op verschillende niveaus te verzamelen. Met deze informatie kan ze nagaan of het beheer van het agentschap volgens de vereisten van de Bank gebeurt.

Hiervoor voert een team van inspecteurs onaangekondigde controles uit in de agentschappen waarbij onder andere volgende elementen aan bod komen: de correctheid van de aanwezige kasgelden, de volledigheid van de kantooradministratie, de verwerking van boekhoudkundige documenten, het respecteren van Compliance- en andere regelgeving, de verwerking van kredietdossiers, ...

De medewerkers op de zetel bereiden deze inspecties voor en verwerken nadien de resultaten van de controles. Verder bezoeken de inspecteurs de agentschappen ook in het kader van kascontroles, kluizencontroles en het respecteren van de wettelijke bepalingen.

Daarnaast bestaat er op de hoofdzetel een periodiek systeem van basiscontroles waarbij de kasverrichtingen van de agentschappen worden gecontroleerd. De dossierbeheerders Inspectie zorgen daarbij voor een gestructureerde aanpak en een frequente opvolging om signalen snel te kunnen opvangen en verwerken.

Naast de controle van de kasverrichtingen in de agentschappen, zijn er fraudepreventieonderzoeken en controles op de financiële gezondheid van de agenten. Deze controles omvatten heel specifieke materies zoals voorafgaande screening van en advies over kandidaat-agenten en kandidaat-agentschapsmedewerkers, behandeling van klachten waarbij een agent of een agentschapsmedewerker betrokken is, saldobestemmingen, controles na hold-ups, ...

Inspectie is daarnaast verantwoordelijk voor de uitwerking, actualisatie en coördinatie van het Crelan Charter waarin de belangrijkste afspraken tussen de Bank en de zelfstandige agentschappen opgenomen zijn. Het Charter dient als belangrijk referentiekader om tot een correcte samenwerking te komen tussen de agent en de Bank zodat enerzijds de wettelijke en reglementaire bepalingen gerespecteerd worden en anderzijds de klanten correct en efficiënt bediend worden.

Het kwaliteitsmodel van Inspectie stuurt de frequentie van controles en de aard van onderzoeken en inspecties aan. De resultaten van de onderzoeken leveren een risicoscore op volgens vijf categorieën van low tot high risk. Deze risicoscore wordt aan elk agentschap toegekend op basis van drie elementen: de administratieve en boekhoudkundige correctheid, de financiële gezondheid en de inbreuken op het Crelan Charter.

In 2018 voerde Crelan 1.024 globale inspecties in de agentschappen, 603 kascontroles en 60 thema-inspecties uit. Elk agentschap kreeg minimaal één en maximaal vier keer een bezoek, afhankelijk van de risicoscore. In elk agentschap gebeurde tevens een controle op de wettelijke bepalingen (controle FSMA-dossier, aanwezigheid correcte tarieven,...) en in elk agentschap met kluizen een kluizeninspectie.

Het Comité voor Opvolging van het Kwaliteitsmodel (COK) volgt in eerste instantie de vaststellingen van de verschillende controles op en het bepaalt welke herstelacties er precies nodig zijn voor de eventuele knipperlichten. Het COK behandelt daarnaast klachten als de betrokkenheid van de agent in vraag wordt gesteld en bespreekt elke melding van een vastgestelde anomalie door een andere directie om te beslissen over de gepaste actie naar de agent toe.

Bij overschrijding van de beslissingsbevoegdheid of bij vaststellingen die een domeinoverschrijdende behandeling vragen, verwijst het COK het dossier door naar het Bemiddelings- en Adviescomité (BAC) dat over een grotere beslissingsbevoegdheid beschikt. De resultaten van de besprekingen in het BAC worden gerapporteerd aan het Directiecomité en het Auditcomité.

6. Balans en resultatenrekening

Geconsolideerde boekhoudkundige cijfers in IFRS

Waarderingsregels

Waarderingsregels

In 2018 werd IFRS 9 'Financial instruments' ingevoerd. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de herwerkingen die werden uitgevoerd naar aanleiding van deze invoering.

Activa (in EUR)	31/12/2017 IAS 39	Herclassificatie	Waardeschommelingen				01/01/2018 IFRS9
			Stage 1	Stage 2	Stage 3	Overige	
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.291	0	0	0	0	0	1.291
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	23	0	0	0	0	0	23
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	0	7	0	0	0	-1	6
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	1.555	-1.474	0	0	0	-67	14
Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	16.507	1.467	-7	-4	-3	13	17.975
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan banken</i>	122	0	0	0	0	0	122
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan cliënten</i>	16.347	0	-6	-4	-3	20	16.354
<i>Schuldbewijzen</i>	38	1.467	0	0	0	-7	1.498
Derivaten gebruikt ter afdekking	24	0	0	0	0	0	24
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	473	0	0	0	0	7	480
Materiële vaste activa	20	0	0	0	0	0	20
Goodwill en immateriële activa	37	0	0	0	0	0	37
Belastingvorderingen	32	0	0	0	0	18	50
Andere activa	12	0	0	0	0	0	12
Totaal Activa	19.973	0	-7	-4	-3	-29	19.931
Verplichtingen (in EUR)	31/12/2017 IAS 39	Herclassificatie	Waardeschommelingen				01/01/2018 IFRS9
			Stage 1	Stage 2	Stage 3	Overige	
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	22	0	0	0	0	0	22
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.006	0	0	0	0	0	18.006
<i>Deposito's</i>	16.433	0	0	0	0	0	16.433
<i>Kredietinstellingen</i>	25	0	0	0	0	0	25
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	16.408	0	0	0	0	0	16.408
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	1.175	0	0	0	0	0	1.175
<i>Achtergestelde verplichtingen</i>	277	0	0	0	0	0	277
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	121	0	0	0	0	0	121
Derivaten gebruikt ter afdekking	602	0	0	0	0	0	602
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	3	0	0	0	0	0	3
Voorzieningen	79	0	0	0	0	0	79
Belastingverplichtingen	9	0	0	0	0	-2	7
Andere verplichtingen	76	0	0	0	0	0	76
Totaal Verplichtingen	18.796	0	0	0	0	-2	18.795
Eigen Vermogen (in EUR)	31/12/2017 IAS 39	Herclassificatie	Waardeschommelingen				01/01/2018 IFRS9
			Stage 1	Stage 2	Stage 3	Overige	
Geplaatst kapitaal	829	0	0	0	0	0	829
<i>Gestort kapitaal</i>	829	0	0	0	0	0	829
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>	0	0	0	0	0	0	0
Agio	0	0	0	0	0	0	0
Andere componenten van het eigen vermogen	50	0	0	0	0	-47	3
<i>Herwaarderings-reserve: Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd te</i>	51	0	0	0	0	-47	4
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>	-1	0	0	0	0	0	-1
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	248	0	0	0	0	6	254
Baten uit het lopende jaar	50	0	0	0	0	0	50
Minderheidsbelangen	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Eigen Vermogen	1.177	0	0	0	0	-41	1.136
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen	19.973	0	0	0	0	-43	19.931

IFRS 9 heeft enerzijds een impact op de classificatie en waardering van de financiële activa en anderzijds op de berekening van de waardeverminderingen gelinkt aan financiële activa.

Classification & Measurement :

De portefeuilles van de Groep werden geanalyseerd op basis van de richtlijnen voor de indeling en waardering van financiële activa. De categorie van classificatie is gebaseerd op het businessmodel en de test van betalingen van hoofdsom en interesten (SPPI – test, "solely payments of principal and interest"). Op basis van het businessmodel, gedocumenteerd via de groepspolitiek financieel beleid, wordt de portefeuille in zijn totaliteit toegewezen aan de categorie HTC ("held to collect"). Het businessmodel van Crelan voorziet in beleggingen in activa met een laag risico en het aanhouden ervan tot aan de vervaldag. Verkopen in de beleggingsportefeuille kunnen enkel voorkomen in uitzonderlijke gevallen (bijvoorbeeld bij een verhoogd kredietrisico, een vervaldag binnen hetzelfde kalenderjaar,...) of voor beperkte volumes.

Onder IAS 39 werd quasi de ganse beleggingsportefeuille van Crelan gewaardeerd aan fair value through Other comprehensive income (FVOCI). Onder IFRS 9 wordt de portefeuille geklasseerd als

HTC en bijgevolg gewaardeerd aan amortised cost. Enkel een beperkt aantal effecten (kapitaalinstrumenten bestaande uit Tier I- papier van financiële instellingen en participaties in private equity) met een marktwaarde/boekwaarde van 14,41 miljoen EUR blijft behouden in de categorie FVOCI en dit op basis van de keuzeoptie voorzien in IFRS 9 § 4.1.4.

Onder IAS 39 werden evenmin financiële activa geklasseerd onder de categorie gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van de waardeschommelingen via de winst- en verliesrekening. Aangezien een beperkte investering in een fonds en enkele vastgoedcertificaten niet voldeed aan de SPPI-criteria wordt deze participatie onder IFRS 9 wel geklasseerd onder de categorie gewaardeerd aan reële waarde met verwerking van de waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening. Op die manier werden titels met een aanschaffingswaarde van 6,88 miljoen EUR geherklasseerd naar deze categorie, de marktwaarde van deze titels per 31 december 2017 bedroeg 6,34 miljoen EUR.

De resterende beleggingsportefeuille met een boekwaarde van 1.467 miljoen EUR werd geherklasseerd naar de categorie gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs – schuldbewijzen. De positieve latente marktwaardering voor een bedrag van 66,8 miljoen EUR die onder IAS 39 verwerkt werd in OCI werd bijgevolg afgeboekt (ook de Deferred tax liability die hieraan gekoppeld was, werd afgeboekt).

Voor de categorie leningen en vorderingen was er geen impact op vlak van classificatie, deze portefeuille was zowel in IAS 39 als in IFRS 9 gewaardeerd aan geamortiseerde kostprijs.

Impairment :

Het model voor de berekening van de impairment volgens IFRS 9 is gebaseerd op de bestaande IRB-modellen die binnen de bank worden gebruikt voor de inschatting van het kredietrisico. Volgende methodiek werd gehanteerd:

- **Segmentatie:**
De kredietportefeuille werd opgesplitst in homogene segmenten van probability of default (PD) en loss given default (LGD). Voor de credit conversion factors (CCF) en vervroegde terugbetalingen werd er gesegmenteerd per producttype.
- **Probability of Default modelling (PD) :**
De PD in functie van de maturiteit van het krediet werd berekend op basis van migratiematrixes uit historische defaultgegevens van de bank. Door middel van een lineaire regressie tussen de default rates en macro-economische indicatoren (werkloosheidsgraad en BBP) wordt de PD "Through The Cycle" (TTC) omgevormd tot een PD "Point In Time" (PIT).
- **Loss given default (LGD) :**
De LGD-waarden gebruikt voor IFRS 9 zijn, mits bepaalde correcties specifiek aan IFRS 9, dezelfde als diegene die gebruikt worden voor de IRB-modellen over de periode 2006 – 2016. Voor de hypothecaire kredieten wordt de LGD gesegmenteerd op basis van de "Loan to Value" (LTV). Hoe beter (lager) de LTV, hoe lager de LGD.
- **Exposure at Default (EAD) :**
De portefeuille wordt onderverdeeld in verschillende types producten. Voor elk type werd een "Credit Conversion Factor" (CCF) berekend, die bepaalt welk deel van het buitenbalans-gedeelte van het krediet wordt toegevoegd aan het saldo op de balans.

- Vervroegde terugbetalingen:
In de toekomstige cashflows van het krediet wordt rekening gehouden met eventuele vervroegde terugbetalingen. De kans op een vervroegde terugbetaling wordt per product bepaald door het departement ALM in lijn met de modellen die gebruikt worden in het kader van de opvolging van de liquiditeit.
- Stageing :
Om te bepalen of een exposure onderhevig is aan significante stijging van het kredietrisico werd een selectie gemaakt van parameters die wijzen op een toegenomen kredietrisico. De aanwezigheid van één of meer van deze parameters veroorzaakt vervolgens de stagetransfer in het kader van IFRS 9. Het gaat zowel om kwantitatieve als kwalitatieve factoren:
  - de interne rating,
  - de interne score binnen de kredietopvolging,
  - al dan niet forbearance,
  - de uitkomst van kwalitatieve review procedures in het kader van de kredietopvolging,
  - melding bij de kredietcentrale NBB.

Dertig dagen betalingsachterstand wordt, in lijn met de standaard als backstop gebruikt.
- Economische scenario's:
In het model zijn verschillende parameters opgenomen waarvoor de Groep een schatting maakt met betrekking tot de toekomstige situatie van deze parameters (inkomen, vastgoedprijzen, prijzen voor de landbouwproducten,...). In functie van de economische verwachtingen van de Groep worden deze parameters aangepast en is er een gewijzigd resultaat op niveau van de waardeverminderingen. Op basis van drie verschillende scenario's (base, upside and down) wordt vervolgens het bedrag van de waardeverminderingen bepaald.

Langs de kant van de impairments werd voor de kredietportefeuille reeds een IBNR (Incurred but not reported)-voorziening geboekt. Onder IFRS 9 wordt deze vervangen door de waardeverminderingen die worden berekend op de dossiers onder Stage 1 en Stage 2. In totaal werd een IBNR van 20,35 miljoen EUR afgeboekt en werd er voor Stage 1, 2 en 3 in totaal 13,12 miljoen EUR bijgeboekt. Op vlak van de impairments voor de kredietportefeuille was er dus een netto terugname (voor belastingeffect) van 7,24 miljoen EUR.

Ook voor de beleggingsportefeuille werd een stageing doorgevoerd en een provisie aangelegd. Per 1 januari 2018 bevonden alle effecten in deze portefeuille zich in Stage 1. De provisie die hieraan gerelateerd was bedroeg 0,1 miljoen EUR.

Op vlak van het eigen vermogen was de impact dus tweërlei: enerzijds een daling (na belastingeffect) van de OCI ten gevolge van de herclassificatie van de beleggingsportefeuille naar amortised cost voor een bedrag van 47,1 miljoen EUR en anderzijds een toename van de reserves met 6,1 miljoen EUR ten gevolge van lagere provisies voor de kredietportefeuille onder IFRS 9 dan onder IAS 39.

Hedging :

De Groep Crelan past op de eerste plaats macro hedging toe. Gezien de nieuwe IFRS 9-reglementering rond macro-dekkingen nog in opbouw is, blijven de huidige regels onder IAS 39 van toepassing.

Geconsolideerde balans

Onderstaande tabel geeft de evolutie weer van de belangrijkste posten van de geconsolideerde activa en passiva en van het geconsolideerd eigen vermogen tussen 2017 en 2018. We vergelijken de balans na de aanpassing volgens IFRS 9.

Activa

Activa (in miljoen EUR)	31/12/2018	01/01/2018 IFRS9	Δ	%
Geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken	1.465	1.291	174	13,5%
Financiële activa aangehouden voor handelsdoeleinden	21	23	-2	-8,5%
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening	7	6	0	3,7%
Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)	12	14	-2	-14,1%
Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.329	17.975	354	2,0%
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan banken</i>	87	122	-35	-28,8%
<i>Leningen en vorderingen (met inbegrip van financiële leases) aan cliënten</i>	16.594	16.354	240	1,5%
<i>Schuldbewijzen</i>	1.648	1.498	149	10,0%
Derivaten gebruikt ter afdekking	37	24	13	57,0%
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	456	480	-24	-4,9%
Materiële vaste activa	20	20	0	2,0%
Goodwill en Immateriële activa	34	37	-3	-9,1%
Belastingvorderingen	52	50	2	3,7%
Andere activa	14	12	2	13,4%
Totaal Activa	20.446	19.931	515	2,6%

Op vlak van de samenstelling van de balans langs de actiefzijde blijven de financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Ze blijven met 89,6% het belangrijkste bestanddeel van de activa. De geldmiddelen en zichtrekeningen met centrale banken vormen met 7,17% van de balans het tweede belangrijkste bestanddeel.

Het balanstotaal steeg in de loop van 2018 met 515 miljoen EUR. Langs de actiefzijde kent de rubriek leningen en vorderingen aan het cliënteel de sterkste stijging met 240 miljoen EUR. Deze stijging is te danken aan een goede kredietproductie, die hoger is dan de terugbetalingen in de loop van 2018. De kredietproductie bedroeg in 2018 2,6 miljard EUR, het grootste deel van deze productie heeft betrekking op het segment van de particulieren.

Naast de rubriek van de leningen en vorderingen was er een stijging voor de geldmiddelen en zichtrekeningen bij centrale banken (+174 miljoen EUR). Deze stijging wordt veroorzaakt door de instroom van gelden langs de passiefzijde van de balans (zie onder) die niet volledig geconverteerd kan worden naar de kredieten, effectenportefeuille of buitenbalans.

Tot slot is er een stijging van 149 miljoen EUR voor de schuldinstrumenten. De bank heeft in de loop van 2018 voor meer dan 300 miljoen EUR investeringen gedaan in obligaties (voornamelijk corporate en overheid) om de gelden die werden aangetrokken langs de passiefzijde te rentabiliseren.

Passiva

Verplichtingen (in miljoen EUR)	31/12/2018	01/01/2018 IFRS9	Δ	%
Financiële verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden	20	22	-2	-7,7%
Financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs	18.525	18.006	519	2,9%
<i>Deposito's</i>	17.210	16.433	778	4,7%
<i>Kredietinstellingen</i>	43	25	18	73,9%
<i>Andere dan kredietinstellingen</i>	17.167	16.408	759	4,6%
<i>In schuldbewijzen belichaamde schulden met inbegrip van obligaties</i>	968	1.175	-207	-17,6%
<i>Achternestelde verplichtingen</i>	242	277	-35	-12,5%
<i>Andere financiële verplichtingen</i>	105	121	-17	-13,7%
Derivaten gebruikt ter afdekking	555	602	-47	-7,7%
Wijzigingen in de reële waarde van de afgedekte posities bij reële-waardeafdekking van het renterisico van een portefeuille	5	3	3	97,4%
Voorzieningen	82	79	3	3,2%
Belastingverplichtingen	14	7	7	104,9%
Andere verplichtingen	76	76	1	0,9%
Totaal Verplichtingen	19.279	18.795	484	2,6%

De passiefzijde bestaat voor 96,1% uit de verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Het grootste deel hiervan (89% van het balanstotaal) heeft betrekking op de deposito's ten opzichte van het cliënteel.

De financiële verplichtingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs stijgen met 519 miljoen EUR. Enerzijds dalen de in schuldbewijzen belichaamde schulden en achtergestelde verplichtingen (dat zijn respectievelijk kasbons en achtergestelde obligaties) met 242 miljoen EUR. Deze portefeuille daalt sinds enkele jaren omdat de klanten door de lage marktrentevoeten niet voor deze producten kiezen. Bovendien heeft Crelan momenteel geen uitgifteprogramma van achtergestelde obligaties lopen.

Anderzijds is er een stijging van de deposito's ten opzichte van het cliënteel met 778 miljoen EUR. Crelan slaagt erin om extra gelden aan te trekken vanuit de markt. De overname van meer dan 20 zelfstandige agenten van ex-Record Bank in 2018 heeft hier toe bijgedragen.

Eigen Vermogen (in miljoen EUR)	31/12/2018	01/01/2018 IFRS9	Δ	%
Geplaatsd kapitaal	819	829	-10	-1,3%
<i>Gestort kapitaal</i>	819	829	-10	-1,3%
<i>Opgevraagd niet-gestort kapitaal</i>	0	0	0	0,0%
Agio	0	0	0	0,0%
Andere componenten van het eigen vermogen	3	3	0	9,7%
<i>Herwaarderings-reserve: Wijzigingen in reële waarde van schuldinstrumenten gewaardeerd tegen reële waarde door middel van niet-gerealiseerde resultaten</i>	4	4	0	-1,5%
<i>Herwaarderings-reserve: actuariële winsten/verliezen bij pensioenplannen</i>	-1	-1	0	-38,0%
Reserves (met inbegrip van ingehouden winsten)	279	254	25	9,9%
Baten uit het lopende jaar	66	50	16	31,7%
Minderheidsbelangen	0	0	0	0,0%
Totaal Eigen Vermogen	1.167	1.136	31	2,7%
Totaal Verplichtingen en Eigen Vermogen	20.446	19.931	515	2,6%

De mutaties op het eigen vermogen hebben enerzijds betrekking op een daling van het kapitaal met 10 miljoen EUR omdat er meer kapitaal werd teruggestort aan coöperanten dan er werd ontvangen van nieuwe coöperanten.

Anderzijds stijgen de reserves met 25 miljoen EUR door de toevoeging van het resultaat van 2017, na aftrek van het aan de coöperanten betaalde dividend van 24,7 miljoen EUR.

De CAD-ratio bedraagt 19,19% eind 2018 tegenover 20,42% eind 2017. De Tier I-ratio bedraagt 17,76% ten opzichte van 18,11% in 2017. Deze kapitaalratio's behoren tot de beste van de Belgische markt. De daling in 2018 is het gevolg van de transitie naar IFRS 9 en de waardering van het grootste

deel van de beleggingsportefeuille aan amortised cost waardoor de latente meerwaarden niet langer geboekt worden via OCI.

Geconsolideerd resultaat

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	31/12/2018	31/12/2017	Δ	%
<i>(in miljoen EUR)</i>				
GEWONE BEDRIJFSACTIVITEITEN				
Financiële en exploitatiebaten en –lasten	324,9	323,8	1,1	0,3%
Rentebaten	446,0	461,7	-15,8	-3,4%
Rentelasten	-180,5	-197,0	16,6	-8,4%
Dividenden	0,4	0,0	0,4	3289,8%
Baten uit provisies en vergoedingen	101,0	95,4	5,6	5,9%
Lasten uit provisies en vergoedingen	-93,9	-94,5	0,6	-0,6%
Gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	2,9	5,7	-2,8	-49,4%
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen aangehouden voor handelsdoeleinden (netto)	-0,2	-0,4	0,2	-40,4%
Winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening (netto)	0,3	0,0	0,3	0,0%
Aanpassingen van de reële waarde bij de administratieve verwerking van afdekkingstransacties	0,7	2,9	-2,2	-75,8%
Herwaarderings van valutakoersverschillen	0,9	1,5	-0,6	-40,9%
Winsten en verliezen op het niet langer opnemen van andere dan voor verkoop aangehouden activa	0,0	0,1	-0,1	-142,7%
Andere exploitatiebaten	47,4	48,6	-1,2	-2,5%
Andere exploitatielasten	0,0	0,0	0,0	0,0%
Administratiekosten	-223,1	-222,3	-0,8	0,4%
Personeelsuitgaven	-90,6	-94,4	3,7	-4,0%
Algemene en administratieve uitgaven	-132,5	-127,9	-4,6	3,6%
Afschrijvingen	-10,1	-17,5	7,4	-42,3%
Materiële vaste activa	-5,2	-5,9	0,7	-12,1%
Immateriële activa (andere dan goodwill)	-4,9	-11,6	6,7	-57,5%
Voorzieningen	-1,1	-1,7	0,5	-32,2%
Bijzondere waardeverminderingen	-5,7	-5,0	-0,7	13,1%
Bijzondere waardeverminderingverliezen op financiële activa die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening	-5,7	-5,0	-0,7	13,1%
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen reële waarde via de niet-gerealiseerde resultaten (FVOCI)</i>	0,0	0,3	-0,3	-100,0%
<i>Financiële activa gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs</i>	-5,7	-5,3	-0,4	7,6%
Bijzondere waardeverminderingverliezen op materiële vaste activa	0,0	0,0	0,0	0,0%
Negatieve goodwill die onmiddellijk wordt opgenomen in de winst- en verliesrekening	0,0	0,0	0,0	0,0%
Winsten en verliezen op vaste activa of groepen activa die worden afgestoten, geclassificeerd als aangehouden voor verkoop	0,0	0,0	0,0	0,0%
TOTALE WINST OF VERLIES UIT VOORTGEZETTE BEDRIJFSACTIVITEITEN VÓÓR AFTREK VAN BELASTINGEN EN MINDERHEIDSBELANG	84,9	77,4	7,5	9,7%
Belastinglasten (winstbelasting) verbonden met de winst of het verlies uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	-19,1	-27,4	8,4	-30,5%
<i>Actuele belastingen</i>	-14,0	-13,1	-0,9	6,6%
<i>Uitgestelde belastingen</i>	-5,1	-14,3	9,2	-64,4%
NETTOWINST OF -VERLIES	65,8	49,9	15,8	31,7%

De rentebaten dalen met 15,8 miljoen EUR door de continue daling van de opbrengsten uit de kredietportefeuille. De rentelasten dalen eveneens (-16,6 miljoen EUR) door de afname van de portefeuille kasbons. De som van de rentebaten en rentelasten stijgt op die manier met 0,8 miljoen EUR. Zowel in 2017 (extra kost a rato van 4,7 miljoen EUR) als in 2018 (extra kost a rato van 8,6 miljoen EUR) werd een swapherschikking doorgevoerd om de kost van de indekkingsoperaties in lijn te brengen met de opbrengsten van de kredietportefeuille. Globaal genomen kunnen we stellen dat het renteresultaat stabiel blijft ten opzichte van 2017.

De lijn gerealiseerde winsten en verliezen op financiële activa en verplichtingen die niet tegen reële waarde worden gewaardeerd in de winst- en verliesrekening heeft voornamelijk betrekking op de verkoop van effecten die binnen het boekjaar vervallen om op die manier een beperkt extra

rendement te verkrijgen. In 2018 leverde dit een opbrengst op van 2,9 miljoen EUR ten opzichte van 5,7 miljoen EUR in 2017.

De winst uit de feebusinessactiviteit (som van baten en lasten uit provisies en vergoedingen) stijgt met 6,2 miljoen EUR ten opzichte van 2017. Deze stijging is het gevolg van een herklassering vanuit de andere exploitatiebaten van de ontvangen fees uit de verkoop van verzekeringsproducten voor 5 miljoen EUR. Over het algemeen is het resultaat uit de feebusiness (buitenbalansproducten) dus stabiel gebleven ten opzichte van 2017, de productiecommissies zijn gedaald door een lagere productie, maar de omloopcommissies stegen dankzij een stijgende omloop. De lagere productie kan verklaard worden door de onzekerheid die ontstond door de volatiele markten, waardoor klanten minder geneigd waren om in deze producten in te tekenen. De commissies betaald aan agenten bleven stabiel ten opzichte van 2017, omdat de lagere commissies voor de buitenbalansproducten gecompenseerd werden door de commissies op de gestegen omlopen van de deposito's.

Administratiekosten en afschrijvingen

De administratiekosten bleven stabiel ten opzichte van 2017. De personeelskosten daalden door een daling van het aantal medewerkers, terwijl de algemene en administratieve uitgaven stegen door de gestegen bankentaksen en IT-kosten.

De afschrijvingen bereikten opnieuw een normaal niveau na een uitzonderlijke afschrijving in 2017 naar aanleiding van het NEXT-project.

De exploitatiecoëfficiënt of CIR daalt verder naar 71,79% ten opzichte van 73,77% per einde 2017.

Voorzieningen en waardeverminderingen

De waardeverminderingen blijven, gezien de omvang van de portefeuille, beperkt. De conversie naar IFRS 9 heeft al bij al niet geleid tot een significante stijging van de risicokost voor het boekjaar 2018.

Globaal resultaat

Het resultaat voor belastingen stijgt op die manier van 77,4 miljoen EUR tot 84,9 miljoen EUR. De belangrijkste impact situeert zich op het niveau van de afschrijvingen die in 2017 beïnvloed werden door belangrijke niet-operationele elementen naar aanleiding van de stopzetting van het NEXT-project. De belastinglasten dalen eveneens met 8,4 miljoen EUR ten opzichte van 2017. In 2017 werd deze kost beïnvloed door de aanpassing van de belastingvoet voor vennootschappen die ervoor zorgde dat de uitgestelde belastingposities geherwaardeerd moesten worden. Dit leidde in 2017 tot een uitzonderlijke kost van 9,2 miljoen EUR. Het netto resultaat stijgt op die manier met 15,8 miljoen EUR tot 65,8 miljoen EUR eind 2018.

Het rendement op het eigen vermogen bedraagt 5,59% eind 2018 ten opzichte van 4,26% een jaar voordien.

Bestemming van de winst van de verschillende groepsentiteiten

De Raad van Bestuur van CrelanCo zal voorstellen om aan de coöperanten een dividend van **3%** uit te keren voor een totaalbedrag van **24,3** miljoen EUR. In een context van aanhoudend lage rentevoeten getuigt dit dividend van de slagkracht van het Crelan-model.

7. Bedanking

De Raad van Bestuur houdt eraan alle medewerkers te danken voor het bereikte resultaat, voor hun toewijding en de bijzondere inspanningen die zij hebben geleverd voor de verdere ontplooiing van de Groep Crelan. Daarnaast dankt ze alle coöperanten en klanten voor het vertrouwen dat ze aan de Groep Crelan schenken.

Het jaarverslag van de Groep Crelan wordt in het Nederlands en in het Frans uitgegeven.

Het kan geraadpleegd worden op www.crelan.be.

Het verslag is een realisatie van de Directie Secretariaat-generaal en Corporate Communication van de Groep Crelan.

Voor alle inlichtingen kunt u zich wenden tot:

Ortwin De Vliegheer, Secretaris-Generaal en director Corporate Communication, general.office@crelan.be.

4.22.3. Controle van de financiële informatie

De jaarrekeningen van de Groep Crelan voor boekjaar 2016 werd gecontroleerd en goedgekeurd door Deloitte bedrijfsrevisoren CVBA, Gateway building, Luchthaven Nationaal 1 J, 1930 Zaventem, vertegenwoordigd door de heer Philippe Maeyaert en de heer Bernard De Meulemeester, leden van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren.

De jaarrekening voor boekjaren 2017 en 2018 werden gecontroleerd en goedgekeurd door Ernst & Young Bedrijfsrevisoren bcvba, De Kleetlaan 2, 1831 Diegem, vertegenwoordigd door dhr. Jean-François Hubin.

4.22.3.1. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2016

Verslag van de commissaris aan de algemene vergadering van Groep Crelan NV over de geconsolideerde jaarrekening afgesloten op 31 december 2016

Overeenkomstig de wettelijke bepalingen, brengen wij u verslag uit in het kader van ons mandaat van commissaris. Dit verslag omvat ons verslag over de geconsolideerde jaarrekening, en omvat tevens ons verslag over andere door wet- en regelgeving gestelde eisen. Deze geconsolideerde jaarrekening omvat de geconsolideerde balans op 31 december 2016, het geconsolideerde overzicht van het totaalresultaat (inclusief het geconsolideerde resultaat), het geconsolideerde kasstroomoverzicht en het geconsolideerde overzicht van de eigenvermogenswijzigingen voor het boekjaar eindigend op die datum, alsmede een overzicht van de belangrijkste gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en toelichtingen.

Verslag over de geconsolideerde jaarrekening – Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de controle uitgevoerd van de geconsolideerde jaarrekening van Groep Crelan NV ("de vennootschap") en haar dochterondernemingen (samen "de groep"), opgesteld in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften. De totale activa in de geconsolideerde balans bedragen 20.363.988 (000) EUR en de geconsolideerde winst (aandeel van de groep) van het boekjaar bedraagt 55.193 (000) EUR.

Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur voor het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften, alsook voor het implementeren van een interne controle die ze noodzakelijk acht voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat, die het gevolg is van fraude of van fouten.

Verantwoordelijkheid van de commissaris

Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel over deze geconsolideerde jaarrekening tot uitdrukking te brengen op basis van onze controle. Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens de internationale controlestandaarden (International Standards on Auditing - ISA) zoals deze in België werden aangenomen. Die standaarden vereisen dat wij aan de deontologische vereisten voldoen alsook de controle plannen en uitvoeren teneinde een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de geconsolideerde jaarrekening geen afwijking van materieel belang bevat.

Een controle omvat werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de in de geconsolideerde jaarrekening opgenomen bedragen en toelichtingen. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de beoordeling door de commissaris, met inbegrip van diens inschatting van de risico's van een afwijking van materieel belang in de geconsolideerde jaarrekening als gevolg van fraude of van fouten. Bij het maken van die risico-inschatting neemt de commissaris de interne controle van de groep in aanmerking die relevant is voor het opstellen van een geconsolideerde jaarrekening die een getrouw beeld geeft, teneinde controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet gericht zijn op het geven van een oordeel over de effectiviteit van de interne controle van de groep. Een controle omvat tevens een evaluatie van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving, de redelijkheid van de door de raad van bestuur gemaakte schattingen, alsmede de presentatie van de geconsolideerde jaarrekening als geheel. Wij hebben van de aangestelden en van de raad van bestuur van de groep de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om daarop ons oordeel te baseren.

Deloitte Bedrijfsrevisoren / Reviseurs d'Entreprises
Burgerlijke vennootschap onder de vorm van een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid /
Société civile sous forme d'une société coopérative à responsabilité limitée
Registered Office: Gateway building, Luchthaven Nationaal 1 J, B-1930 Zaventem
VAT BE 0429.053.863 - RPR Brussel/RPM Bruxelles - IBAN BE 17 2300 0465 6121 - BIC GEBABEBB

Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited

Oordeel zonder voorbehoud

Naar ons oordeel geeft de geconsolideerde jaarrekening van Groep Crelan NV een getrouw beeld van het vermogen en van de financiële toestand van de groep per 31 december 2016, en van haar resultaten en kasstromen over het boekjaar dat op die datum is afgesloten, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften.

Verslag over andere door wet- en regelgeving gestelde eisen

De raad van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen en voor de inhoud van het jaarverslag over de geconsolideerde jaarrekening.

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde internationale controlestandaarden, is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, de naleving van bepaalde wettelijke en reglementaire verplichtingen na te gaan. Op grond hiervan doen wij de volgende bijkomende verklaring die niet van aard is om de draagwijdte van ons oordeel over de geconsolideerde jaarrekening te wijzigen:

- Het jaarverslag over de geconsolideerde jaarrekening behandelt de door de wet vereiste inlichtingen, stemt overeen met de geconsolideerde jaarrekening en bevat geen van materieel belang zijnde inconsistenties ten aanzien van de informatie waarover wij beschikken in het kader van ons mandaat.

Zaventem, 7 april 2017

De commissaris

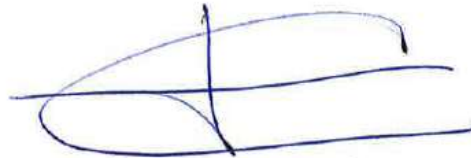
DELOITTE Bedrijfsrevisoren

BV o.v.v.e. CVBA

Vertegenwoordigd door

Philip Maeyaert

Bernard De Meulemeester

Ernst & Young
Réviseurs d'Entreprises
Bedrijfsrevisoren
De Kleetlaan 2
B - 1831 Diegem

Tel: +32 (0)2 774 91 11
Fax: +32 (0)2 774 90 90
ey.com

Verslag van de commissaris aan de algemene vergadering van Groep Crelan over het boekjaar afgesloten op 31 december 2017

Overeenkomstig de wettelijke en statutaire bepalingen, brengen wij u verslag uit in het kader van ons mandaat van commissaris van Groep Crelan (de "Vennootschap") en van de dochterondernemingen (samen de "Groep"). Dit verslag omvat ons oordeel over het geconsolideerde overzicht van de financiële positie op 31 december 2017, het geconsolideerde overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerde mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht van het boekjaar dat afgesloten werd op 31 december 2017 en de toelichting (alle stukken gezamenlijk "de Geconsolideerde Jaarrekening") en omvat tevens ons verslag betreffende de overige door de wet en regelgeving gestelde eisen. Deze verslagen zijn één en ondeelbaar.

Wij werden als commissaris benoemd door de algemene vergadering op 27 april 2017, overeenkomstig het voorstel van het bestuursorgaan uitgebracht op aanbeveling van het auditcomité en op voordacht van de ondernemingsraad. Ons mandaat loopt af op de datum van de algemene vergadering die zal beraadslagen over de Jaarrekening afgesloten op 31 december 2019. We hebben de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening van de Groep uitgevoerd gedurende één boekjaar.

Verslag over de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening

Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de wettelijke controle uitgevoerd van de Geconsolideerde Jaarrekening van Groep Crelan, die het geconsolideerd overzicht van de financiële positie op 31 december 2017 omvat, alsook het geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht over het boekjaar afgesloten op die datum en de toelichting, met een geconsolideerd balans totaal van € 19.973.103.733 en waarvan de geconsolideerde resultatenrekening afsluit met een winst van het boekjaar van € 49.947.569.

Naar ons oordeel geeft de Geconsolideerde Jaarrekening een getrouw beeld van het geconsolideerde eigen vermogen en van de geconsolideerde financiële positie van de Groep op 31 december 2017 alsook van de geconsolideerde resultaten en de geconsolideerde kasstromen voor het boekjaar afgesloten op die datum, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese

Unie ("IFRS") en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften.

Basis voor ons oordeel zonder voorbehoud

We hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met de International Standards on Auditing ("ISA's"). Onze verantwoordelijkheden uit hoofde van die standaarden zijn nader beschreven in het gedeelte "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening" van ons verslag.

Wij hebben alle deontologische vereisten die relevant zijn voor de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening in België nageleefd, met inbegrip van deze met betrekking tot de onafhankelijkheid.

Wij hebben van het bestuursorgaan en van de aangestelden van de Vennootschap de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Kernpunten van de controle

De kernpunten van onze controle betreffen die aangelegenheden die volgens ons professioneel oordeel het meest significant waren bij onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening van de huidige verslagperiode.

Deze aangelegenheden werden behandeld in de context van onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening als een geheel en bij het vormen van ons oordeel hieromtrent en derhalve formuleren wij geen afzonderlijk oordeel over deze aangelegenheden.

Kredietrisico met betrekking tot de kredietportefeuille

- Beschrijving van het punt en het auditrisico :

Groep Crelan verschaft kredieten aan particulieren en bedrijven. Per 31 december 2017 bedraagt de totale kredietportefeuille € 16.469.099.501, wat 82% vertegenwoordigt van het balanstotaal.

Deze kredieten worden op individuele basis door Groep Crelan beoordeeld, en voor de kredieten die als dubieus worden beschouwd, worden er individuele waardeverminderingen geboekt. Deze waardeverminderingen zijn gebaseerd op de terugbetalingscapaciteit van de klant, rekening houdend met de invorderingswaarde van de waarborgen.

Bovendien worden collectieve waardeverminderingen geboekt op de kredietportefeuille gebaseerd op statistische gegevens van de voorbije jaren.

Het bepalen van deze individuele en collectieve waardeverminderingen vereist significante inschattingen van het management.

- Samenvatting van de uitgevoerde controleprocedures:

We hebben de volgende procedures uitgevoerd:

- reconciliatie van de inventaris van de leningen van de Vennootschap en haar dochterondernemingen met de vorderingen opgenomen in de Geconsolideerde Jaarrekening;
- analyse van het ontwerp en de werking van de interne controles met betrekking tot de opvolging van kredieten; en in het bijzonder, de procedures om kredietdossiers met een grote betalingsachterstand te identificeren;

- voor de grootste dossiers met een grote betalingsachterstand en voor een steekproef van dossiers met een grote betalingsachterstand, bespreking en beoordeling van de analyse door het management van de terugbetalingscapaciteit, inclusief de waardering en mogelijkheid tot uitwinning van waarborgen. Voor elk van deze dossiers in de steekproef werd vervolgens nagegaan of er een adequate waardevermindering werd geboekt;
- en een analyse van de adequaatheid van de berekening van collectieve waardeverminderingen door een aansluiting met de inventaris en de verificatie van de gehanteerde statistische verliespercentages.

Tenslotte hebben we de geschiktheid van de informatie over het kredietrisico in toelichtingen 4.5, 7.2 en 8.4.1 van de Geconsolideerde Jaarrekening beoordeeld.

Opvolging van de wachtrekeningen

- Beschrijving van het punt en het auditrisico:

Ten gevolge van de externe fraude die ontdekt werd begin 2016 ('fake president fraud') heeft Groep Crelan opgemerkt dat de maatregelen genomen om de wachtrekeningen op te volgen destijds onvoldoende waren (wachtrekeningen worden gebruikt in het kader van transacties in verwerking of nog toe te wijzen transacties). Groep Crelan heeft vervolgens een project tot versterking van de interne controles aangaande de opvolging van de wachtrekeningen uitgevoerd gedurende 2016 en 2017.

Een inadequate opvolging van de wachtrekeningen verhoogt het risico op het niet detecteren van fouten, alsook op fraude, met een potentieel effect op de resultatenrekening.

- Samenvatting van de uitgevoerde controleprocedures:

Met betrekking tot het geïdentificeerde auditrisico van een mogelijke foutieve of frauduleuze boeking in één of meerdere wachtrekeningen, hebben we de volgende specifieke procedures uitgevoerd:

- analyse van het ontwerp en de werking van de interne controles met betrekking tot de opvolging van de wachtrekeningen.

Hierbij werd zowel aandacht besteed aan de controles met betrekking tot de reconciliatie en justificatie, als de interne controles met betrekking tot de ouderdomsanalyse;

- voor de wachtrekeningen met de grootste saldi en voor een steekproef van wachtrekeningen werd nagegaan of een adequate opvolging per 31 december 2017 door het management was uitgevoerd, en in het bijzonder of een adequate reconciliatie, ouderdomsanalyse en een justificatie beschikbaar waren.

Waardering van derivaten en boekhoudkundige verwerking van indekkingen

- Beschrijving van het punt en het auditrisico:

Groep Crelan heeft renteswaps (IRS) en rente-opties (caps en swaptions) afgesloten om zijn renterisico af te dekken. Deze derivaten worden tegen reële waarde geboekt, met wijzigingen in deze reële waarde via de winst- en verliesrekening.

Om het effect van deze wijzigingen in reële waarde via de winst- en verliesrekening te beperken, heeft Groep Crelan de meerderheid van deze derivaten toegewezen aan indekkingsrelaties op renterisico van portefeuilles van financiële activa of passiva (« portfolio fair value hedging »), zodanig dat deze portefeuilles van financiële activa of passiva eveneens worden gewaardeerd tegen reële waarde voor wat betreft het ingedekte renterisico. Deze herwaardering tegen reële waarde wordt geboekt in aparte daartoe bestemde lijnen van het actief of passief op de balans (« wijzigingen in de reële waarde van de ingedekte portefeuilles »).

Deze twee herwaarderingen tegen reële waarde (i.e. deze van de derivaten en deze van de ingedekte portefeuilles) neutraliseren elkaar in de winst- en verliesrekening, met enkel een netto effect voor de eventuele ineffectiviteit van de indekkingsrelatie.

Op 31 december 2017 hadden de derivaten gebruikt voor indekking positieve en negatieve reële waarden van respectievelijk € 23.694.540 en € -602.013.078. De herwaarderingen van de financiële portefeuilles ingedekte activa en passiva bedroegen respectievelijk

€ 472.975.773 en € -2.781.291. Een ineffectiviteit van € 2.859.080 (winst) werd geboekt in de winst- en verliesrekening.

Het auditrisico situeert zich enerzijds in de waardering van de derivaten (via complexe waarderingstechnieken) en anderzijds in de correcte boekhoudkundige verwerking van de indekkingsrelaties (waarvan de documentatie aan zekere vereisten moet voldoen en die gebaseerd zijn op een aantal veronderstellingen inzake verwachte toekomstige vervroegde terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types leningen).

- Samenvatting van de uitgevoerde auditprocedures :

We hebben de volgende procedures uitgevoerd:

- vergelijking van de reële waarde van de derivaten met de reële waarde zoals bevestigd door de externe tegenpartijen, in het kader van de zogenaamde « collateralisering ». Met de hulp van onze eigen waarderingsspecialisten hebben we de adequaatheid van de waarderingmodellen beoordeeld, de gebruikte parameters (rentecurves, volatiliteitscurves) vergeleken met marktgegevens en de reële waarde nagerekend voor een steekproef van derivaten;
- beoordeling van de bestaande indekkingsdocumentatie om vast te stellen of deze aan de criteria voldoet zoals beschreven in de « carved-out » versie van IAS 39 zoals goedgekeurd door de Europese Unie, en beoordeling van de effectiviteitstoetsen om na te gaan of de indekkingsrelaties nog steeds effectief waren en of het ineffectieve gedeelte correct werd berekend. In het bijzonder hebben we het volume aan derivaten waarop indekking werd toegepast vergeleken met het geprojecteerde volume aan hypothecaire (en andere) leningen in de toekomst, rekening houdend met de veronderstellingen aangaande verwachte toekomstige terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types hypothecaire leningen, om eventuele over-indekking te identificeren die de effectiviteit van de indekkingsrelatie in het gedrang zou kunnen brengen;

- onderzoek, met de hulp van onze eigen specialisten, van het model ter voorspelling van toekomstige terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types hypothecaire leningen zoals gebruikt door de Groep en beoordeling van het correcte functioneren ervan in de afgelopen boekjaren;
- testen van de spreadsheets die worden gebruikt door de Groep om de indekkingsmodellen te bepalen om na te gaan of de boekingen correct waren en of de derivaten, waarvan de reële waarde op het moment van aanvang van de indekkingsrelatie niet nul was, correct werden verwerkt. We hebben deze spreadsheets afgestemd met enerzijds de onderliggende bronsystemen en anderzijds de Geconsolideerde Jaarrekening.

Tenslotte hebben we de geschiktheid van de informatie betreffende de derivaten zoals die werd toegelicht in de Geconsolideerde Jaarrekening in de toelichtingen 4.14, 4.15.2, 7.3.1 en 8.9 beoordeeld.

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met IFRS en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften alsook een systeem van interne beheersing dat het bestuursorgaan noodzakelijk acht voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten.

In het kader van de opstelling van de Geconsolideerde Jaarrekening, is het bestuursorgaan verantwoordelijk voor het inschatten van de mogelijkheid van de Vennootschap om haar continuïteit te handhaven, het toelichten, indien van toepassing, van aangelegenheden die met continuïteit verband houden en het gebruiken van de continuïteitsveronderstelling tenzij het bestuursorgaan het voornemen heeft om de

Vennootschap te vereffenen of om de bedrijfsactiviteiten stop te zetten of geen realistisch alternatief heeft dan dit te doen.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle over de Geconsolideerde Jaarrekening

Onze doelstellingen zijn het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid over de vraag of de Geconsolideerde Jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten en het uitbrengen van een commissarisverslag waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoog niveau van zekerheid, maar is geen garantie dat een controle die overeenkomstig de ISA's is uitgevoerd altijd een afwijking van materieel belang ontdekt wanneer die bestaat. Afwijkingen kunnen zich voordoen als gevolg van fraude of fouten en worden als van materieel belang beschouwd indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij, individueel of gezamenlijk, de economische beslissingen genomen door gebruikers op basis van de Geconsolideerde Jaarrekening, beïnvloeden.

Als deel van een controle uitgevoerd overeenkomstig de ISA's, passen wij professionele oordeelsvorming toe en handhaven wij een professioneel-kritische instelling gedurende de controle. We voeren tevens de volgende werkzaamheden uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de Geconsolideerde Jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten, het bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden die op deze risico's inspelen en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Het risico van het niet detecteren van een van materieel belang zijnde afwijking is groter indien die afwijking het gevolg is van fraude dan indien zij het gevolg is van fouten, omdat bij fraude sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten om transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van het systeem van interne beheersing;

- ▶ Het verkrijgen van inzicht in het systeem van interne beheersing dat relevant is voor de controle, met als doel controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet zijn gericht op het geven van een oordeel over de effectiviteit van het systeem van interne beheersing van de Vennootschap en van de Groep;
- ▶ Het evalueren van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van de door het bestuursorgaan gemaakte schattingen en van de daarop betrekking hebbende toelichtingen;
- ▶ Het concluderen van de aanvaardbaarheid van de door het bestuursorgaan gehanteerde continuïteitsveronderstelling, en op basis van de verkregen controle-informatie, concluderen of er een onzekerheid van materieel belang bestaat met betrekking tot gebeurtenissen of omstandigheden die significante twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de Vennootschap en de Groep om de continuïteit te handhaven. Als we besluiten dat er sprake is van een onzekerheid van materieel belang, zijn wij ertoe gehouden om de aandacht in ons commissarisverslag te vestigen op de daarop betrekking hebbende toelichtingen in de Geconsolideerde Jaarrekening, of, indien deze toelichtingen inadequaat zijn, om ons oordeel aan te passen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot op de datum van ons commissarisverslag. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de continuïteit van de Vennootschap of van de Groep niet langer gehandhaafd kan worden;
- ▶ Het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van de Geconsolideerde

Jaarrekening, en of deze jaarrekening, de onderliggende transacties en gebeurtenissen weergeeft op een wijze die leidt tot een getrouw beeld.

Wij communiceren met het auditcomité binnen het bestuursorgaan, onder andere over de geplande reikwijdte en onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante controlebevindingen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing die we identificeren gedurende onze controle.

Omdat we de eindverantwoordelijkheid voor ons oordeel dragen, zijn we ook verantwoordelijk voor het organiseren, het toezicht en het uitvoeren van de controle van de dochterondernemingen van de Groep. In die zin hebben wij de aard en omvang van de controleprocedures voor deze entiteiten van de Groep bepaald.

We verstrekken aan het auditcomité binnen het bestuursorgaan een verklaring dat we de relevante deontologische vereisten inzake onafhankelijkheid naleven en we melden hierin alle relaties en andere aangelegenheden die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid zouden kunnen beïnvloeden, alsook, voor zover van toepassing, de bijbehorende maatregelen die we getroffen hebben om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Aan de hand van de aangelegenheden die met het auditcomité binnen het bestuursorgaan besproken worden, bepalen we de aangelegenheden die het meest significant waren bij de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening over de huidige periode en die daarom de kernpunten van onze controle uitmaken. We beschrijven deze aangelegenheden in ons verslag, tenzij het openbaar maken van deze aangelegenheden is verboden door wet- of regelgeving.

Verslag betreffende de overige door wet- en regelgeving gestelde eisen

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen en de inhoud van het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, de verklaring van niet-financiële informatie gehecht aan dit jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport.

Verantwoordelijkheden van de commissaris

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm (Herzien) bij de in België van toepassing zijnde ISA's, is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, de verklaring van niet-financiële informatie gehecht aan dit jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport te verifiëren, alsook verslag over deze aangelegenheden uit te brengen

Aspecten betreffende het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening en andere informatie opgenomen in het jaarrapport

Naar ons oordeel, na het uitvoeren van specifieke werkzaamheden op het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, stemt dit jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening overeen met de Geconsolideerde Jaarrekening voor hetzelfde boekjaar, enerzijds, en is dit jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening opgesteld overeenkomstig artikel 119 van het Wetboek van vennootschappen, anderzijds.

In de context van onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening zijn wij tevens verantwoordelijk voor het overwegen, op basis van de kennis verkregen in de controle, of het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport een afwijking van materieel belang bevatten, hetzij informatie die onjuist vermeld is of anderszins misleidend is. In het licht van de werkzaamheden die wij hebben uitgevoerd, hebben wij geen afwijking van materieel belang te melden. Verder drukken wij geen redelijke mate van zekerheid uit over het jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport.

De niet-financiële informatie zoals vereist op grond van artikel 119, § 2 van het Wetboek van vennootschappen, werd opgenomen in een afzonderlijk verslag gevoegd bij het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening. Dit verslag van niet-financiële informatie bevat de door artikel 119, § 2 van het Wetboek van vennootschappen vereiste inlichtingen en is in overeenstemming met de Geconsolideerde Jaarrekening voor hetzelfde boekjaar. De Groep heeft zich bij het opstellen van deze niet-financiële informatie niet gebaseerd op een Europees of internationaal erkend referentiemodel. Verder drukken wij geen enkele mate van zekerheid uit over individuele elementen opgenomen in deze niet-financiële informatie.

Vermeldingen betreffende de onafhankelijkheid

Ons bedrijfsrevisorenkantoor en ons netwerk heeft geen opdrachten verricht die onverenigbaar zijn met de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening en is in de loop van ons mandaat onafhankelijk gebleven tegenover de Vennootschap.

De honoraria voor de bijkomende opdrachten die verenigbaar zijn met de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening bedoeld in artikel 134 van het Wetboek van vennootschappen werden correct vermeld en uitgesplitst in de toelichting bij de Geconsolideerde Jaarrekening.

Andere vermeldingen

- ▶ Huidig verslag is consistent met onze aanvullende verklaring aan het auditcomité bedoeld in artikel 11 van de verordening (EU) nr. 537/2014.

Brussel, 12 april 2018

Ernst & Young Bedrijfsrevisoren bvba
Commissaris
Vertegenwoordigd door

Jean-François Hubin*
Vennoot

* Handelend in naam van een bvba
18JFH0150

4.22.3.3. Verslag van de commissaris voor het boekjaar 2018

Ernst & Young
Réviseurs d'Entreprises
Bedrijfsrevisoren
De Kleetlaan 2
B - 1831 Dingem

Tel: +32 (0)2 774 91 11
Fax: +32 (0)2 774 90 90
ey.com

Verslag van de commissaris aan de algemene vergadering van Groep Crelan over het boekjaar afgesloten op 31 december 2018

Overeenkomstig de wettelijke en statutaire bepalingen, brengen wij u verslag uit in het kader van ons mandaat van commissaris van Groep Crelan (de "Vennootschap") en van de dochterondernemingen (samen de "Groep"). Dit verslag omvat ons oordeel over het geconsolideerde overzicht van de financiële positie op 31 december 2018, het geconsolideerde overzicht van de gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerde overzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerde overzicht voor de kasstromen van het boekjaar afgesloten op 31 december 2018 en over de toelichting (alle stukken gezamenlijk de "Geconsolideerde Jaarrekening") en omvat tevens ons verslag betreffende overige door wet- en regelgeving gestelde eisen. Deze verslagen zijn één en ondeelbaar.

Wij werden als commissaris benoemd door de algemene vergadering op 27 april 2017, overeenkomstig het voorstel van het bestuursorgaan uitgebracht op aanbeveling van het auditcomité en op voordracht van de ondernemingsraad. Ons mandaat loopt af op de datum van de algemene vergadering die zal beraadslagen over de Geconsolideerde Jaarrekening afgesloten op 31 december 2019. We hebben de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening van de Groep uitgevoerd gedurende twee opeenvolgende boekjaren.

Verslag over de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening

Oordeel zonder voorbehoud

Wij hebben de wettelijke controle uitgevoerd van de Geconsolideerde Jaarrekening van Groep Crelan, die het geconsolideerd overzicht van de financiële positie op 31 december 2018 omvat, alsook het geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerd mutatieoverzicht van het eigen vermogen en het geconsolideerd kasstroomoverzicht over het boekjaar afgesloten op die datum en de toelichting, met een geconsolideerd balanstotaal van € 20.445.851.317 en waarvan de geconsolideerde resultatenrekening afsluit met een winst van het boekjaar van € 65.794.729.

Naar ons oordeel geeft de Geconsolideerde Jaarrekening een getrouw beeld van het geconsolideerde eigen vermogen en van de geconsolideerde financiële positie van de Groep op 31 december 2018, alsook van de geconsolideerde resultaten en de geconsolideerde kasstromen voor het boekjaar dat op die datum is afgesloten, in overeenstemming met de International Financial

Reporting Standards zoals goedgekeurd door de Europese Unie ("IFRS") en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften.

Basis voor ons oordeel zonder voorbehoud

We hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met de International Standards on Auditing ("ISAs"). Onze verantwoordelijkheden uit hoofde van die standaarden zijn nader beschreven in het gedeelte "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening" van ons verslag.

Wij hebben alle deontologische vereisten die relevant zijn voor de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening in België nageleefd, met inbegrip van deze met betrekking tot de onafhankelijkheid.

Wij hebben van het bestuursorgaan en van de aangestelden van de Vennootschap de voor onze controle vereiste ophelderingen en inlichtingen verkregen.

Société civile sous la forme d'une société coopérative à responsabilité limitée
Besloten vennootschap onder de vorm van een coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid
RPM Brussel - RPR Brussel - B.T.W. / V.A. BE 0446.224.711 - BAZ N° BE71 2100 9059 0049
* ajoutée au nom d'une société coopérative en nom van een vennootschap

A member firm of Ernst & Young Global Limited

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Kernpunten van de controle

De kernpunten van onze controle betreffen die aangelegenheden die volgens ons professioneel oordeel het meest significant waren bij onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening van de huidige verslagperiode.

Deze aangelegenheden werden behandeld in de context van onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening als een geheel en bij het vormen van ons oordeel hieromtrent en derhalve formuleren wij geen afzonderlijk oordeel over deze aangelegenheden.

Waardeverminderingen op kredieten

- Beschrijving van het punt en het auditrisico:

Per 31 december 2018 bedraagt de kredietportefeuille van Groep Crelan € 16.842.619.931 (bruto, gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs) en de gerelateerde waardeverminderingen bedragen € 161.749.817.

Waardeverminderingen vertegenwoordigen de Groep's beste schatting van de verwachte kredietverliezen op balansdatum. Ze worden berekend op basis van het falingsrisico over verschillende tijdshorizons, afhankelijk of het kredietrisico van de ontleners significant is gestegen sinds het krediet werd verleend:

- de waardeverminderingen voor de blootstellingen waarvoor het kredietrisico niet significant is gestegen ('stage 1') zijn gebaseerd op verwachte kredietverliezen over een periode van 12 maanden;
- de waardeverminderingen voor de blootstellingen waarvoor het kredietrisico wel significant is gestegen ('stage 2' en 'stage 3') zijn gebaseerd op verwachte kredietverliezen over de ganse levensduur van het krediet.

Berekeningen van de verwachte kredietverliezen zijn naar waarschijnlijkheid gewogen schattingen van de huidige waarde van de kastekorten, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen, scenario's worden toegepast, en rekening wordt gehouden met de impact van historische verliezen aan de ene kant en toekomstgerichte informatie aan de andere kant. De invoer voor deze modellen is onder andere gebaseerd op historische verliespercentages, kredietvoorwaarden en kasstroomprojecties, subjectief beoordeeld om de assumpties te bepalen ter berekening van de waardeverminderingen.

Belangrijke subjectieve beoordelingen in het proces zijn:

- de gebruikte criteria om blootstellingen met een significante stijging van het kredietrisico te identificeren (en de corresponderende 'stage');
- assumpties gebruikt in het model voor verwachte kredietverliezen zoals de financiële toestand van de ontleners (en zijn corresponderend falingsrisico), en het kredietverlies dat zou worden geleden in geval van falen (hetgeen afhankelijk is van de verwachte recuperatiewaarde van het onderpand, indien aanwezig);
- de opname van toekomstgerichte informatie;
- toegepaste manuele aanpassingen in het geval dat de op gegevens gebaseerde parameters of berekeningen door het management niet als representatief werden beoordeeld voor de huidige risico's en voorwaarden van de portefeuille.

Aangezien de kredieten en de gerelateerde waardeverminderingen significant zijn voor de geconsolideerde balans en de geconsolideerde winst- en verliesrekening, en gezien de mate van betrokken subjectieve beoordelingen en de gerelateerde onzekerheid van schattingen van waardeverminderingen, beschouwen we dit als een kernpunt voor onze controle.

**Verslag van de commissaris van 11 april 2019 over de Geconsolideerde
Jaarrekening van Groep Crelan over het boekjaar afgesloten
op 31 december 2018 (vervolg)**

- Samenvatting van de uitgevoerde auditprocedures :

We hebben onder andere de volgende auditprocedures uitgevoerd:

- We hebben het ontwerp en de effectiviteit van de controles beoordeeld en getest met betrekking tot het verlenen van het krediet, het managementproces aangaande kredietrisico (inclusief de periodieke beoordeling van kredieten, de bewaking van de kredietkwaliteit van de ontlener door gebruik te maken van indicatoren zoals dagen achterstand en leningen met respijt ('forbearance'), en de bepaling van de rating), de informatiestroom tussen de bronsystemen en de berekeningstool van de verwachte kredietverliezen, en de modelontwikkeling en -bewaking (specifiek het proces van onafhankelijke validatie).
- We hebben de kredietinventaris waarvoor verwachte kredietverliezen werden berekend vergeleken met de kredieten opgenomen in de Geconsolideerde Jaarrekening.
- Met betrekking tot de modellen voor verwachte kredietverliezen, hebben we onze experts ingeschakeld ter beoordeling van de geschiktheid van de modelmethodologie (in overeenstemming met de IFRS-vereisten).
- Voor een aantal kredieten (geselecteerd op zo'n manier dat de belangrijkste modellen voor verwachte kredietverliezen in termen van volume en/of risico werden afgedekt), hebben we de invoer gebruikt door het model voor verwachte kredietverliezen afgestemd met de bronsystemen, en hebben we de verdisconteerde kasstromen en het verwachte kredietverlies herberekend.
- Voor de waardeverminderingen bepaald op individuele basis, hebben we een steekproef van kredieten geselecteerd en hiervoor een gedetailleerd nazicht van het kredietdossier uitgevoerd. We hebben beoordeeld dat de Groep:
  - haar kredietrisicopolitiek heeft toegepast;

- de kredietkwaliteit en de 'stage' correct heeft ingeschat; en

- de recupereerbaarheid van het krediet en de waardevermindering correct heeft ingeschat.

- Ter beoordeling van de redelijkheid van de toekomstgerichte informatie zoals geïncorporeerd in de modellen voor verwachte kredietverliezen, hebben we de vooruitzichten en de toegepaste waarschijnlijkheidswegingen aan de verschillende scenario's nagekeken, en hebben we deze vergeleken met ondersteunende informatie (externe economische informatie), indien van toepassing.
- Ter beoordeling van de geschiktheid van de manuele aanpassingen zoals toegepast door het management, hebben we de mogelijkheid in aanmerking genomen dat waardeverminderingen geïmpacteerd kunnen zijn door gebeurtenissen of trends die niet door de modellen van de Groep werden opgenomen, of door beperkingen in gegevens.
- Tot slot, hebben we beoordeeld dat de toelichtingen van de Geconsolideerde Jaarrekening (toelichtingen 4.4 en 7.2) volledig, accuraat en in overeenstemming zijn met de IFRS-vereisten.

Waardering van derivaten en boekhoudkundige verwerking van indekkingen

- Beschrijving van het punt en het auditrisico:

Groep Crelan heeft renteswaps (IRS) en rente-opties (caps en swaptions) afgesloten om zijn renterisico af te dekken. Deze derivaten worden tegen reële waarde geboekt, met wijzigingen in deze reële waarde via de winst- en verliesrekening.

Om het effect van deze wijzigingen in reële waarde via de winst- en verliesrekening te beperken, heeft Groep Crelan de meerderheid van deze derivaten toegewezen aan indekkingsrelaties op renterisico van portefeuilles van financiële activa of passiva (« portfolio fair value hedging »), zodanig dat deze portefeuilles van financiële activa of passiva eveneens worden gewaardeerd tegen reële waarde voor wat betreft het ingedekte renterisico. Deze herwaardering tegen reële waarde wordt geboekt in aparte daartoe bestemde lijnen van het actief of passief op de balans (« wijzigingen in de reële waarde van de ingedekte portefeuilles »). Deze twee herwaarderingen tegen reële waarde (i.e. deze van de derivaten en deze van de ingedekte portefeuilles) neutraliseren elkaar in de winst- en verliesrekening, met enkel een netto effect voor de eventuele ineffectiviteit van de indekkingsrelatie.

Op 31 december 2018 hadden de derivaten gebruikt voor dekking positieve en negatieve reële waarden van respectievelijk € 37.189.365 en € -555.456.248. De herwaarderingen van de financiële portefeuilles ingedekte activa en passiva bedroegen respectievelijk € 456.291.644 en € -5.490.076. Een ineffectiviteit van € 692.931 (winst) werd geboekt in de winst- en verliesrekening.

Het auditrisico situeert zich enerzijds in de waardering van de derivaten (via complexe waarderingstechnieken) en anderzijds in de correcte boekhoudkundige verwerking van de indekkingsrelaties (waarvan de documentatie aan zekere vereisten moet voldoen en die gebaseerd zijn op een aantal veronderstellingen inzake verwachte toekomstige vervroegde terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types leningen).

- Samenvatting van de uitgevoerde auditprocedures :

We hebben de volgende procedures uitgevoerd:

- vergelijking van de reële waarde van de derivaten met de reële waarde zoals bevestigd door de externe tegenpartijen, in het kader van de zogenaamde

« collateralisering ». Met de hulp van onze eigen waarderingsspecialisten hebben we de adequaatheid van de waarderingmodellen beoordeeld, de gebruikte parameters (rentecurves, volatiliteitscurves) vergeleken met marktgegevens en de reële waarde nagerekend voor een steekproef van derivaten;

- beoordeling van de bestaande indekkingsdocumentatie om vast te stellen of deze aan de criteria voldoet zoals beschreven in de « carved-out » versie van IAS 39 zoals goedgekeurd door de Europese Unie, en beoordeling van de effectiviteitstoetsen om na te gaan of de indekkingsrelaties nog steeds effectief waren en of het ineffektieve gedeelte correct werd berekend. In het bijzonder hebben we het volume aan derivaten waarop dekking werd toegepast vergeleken met het geprojecteerde volume aan hypothecaire (en andere) leningen in de toekomst, rekening houdend met de veronderstellingen aangaande verwachte toekomstige terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types hypothecaire leningen, om eventuele overdekking te identificeren die de effectiviteit van de indekkingsrelatie in het gedrang zou kunnen brengen;
- onderzoek, met de hulp van onze eigen specialisten, van het model ter voorspelling van toekomstige terugbetalingen en heronderhandelingen van bepaalde types hypothecaire leningen zoals gebruikt door de Groep en beoordeling van het correcte functioneren ervan in de afgelopen boekjaren;
- testen van de spreadsheets die worden gebruikt door de Groep om de indekkingsmodellen te bepalen om na te gaan of de boekingen correct waren en of de derivaten, waarvan de reële waarde op het moment van aanvang van de indekkingsrelatie niet nul was, correct werden verwerkt. We hebben deze spreadsheets afgestemd met enerzijds de onderliggende bronsystemen en anderzijds de Geconsolideerde Jaarrekening.

Tenslotte hebben we de geschiktheid van de informatie betreffende de derivaten zoals die werd toegelicht in de Geconsolideerde Jaarrekening in de toelichtingen 4.12, 4.13.2, 7.3.1 en 8.6 beoordeeld.

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening die een getrouw beeld geeft in overeenstemming met IFRS en met de in België van toepassing zijnde wettelijke en reglementaire voorschriften, alsook voor een systeem van interne beheersing die het bestuursorgaan noodzakelijk acht voor het opstellen van de Geconsolideerde Jaarrekening die geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten.

In het kader van de opstelling van de Geconsolideerde Jaarrekening is het bestuursorgaan verantwoordelijk voor het inschatten van de mogelijkheid van de Vennootschap om haar continuïteit te handhaven; het toelichten, indien van toepassing, van aangelegenheden die met continuïteit verband houden en het gebruiken van de continuïteitsveronderstelling tenzij het bestuursorgaan het voornemen heeft om de Vennootschap te vereffenen of om de bedrijfsactiviteiten stop te zetten of geen realistisch alternatief heeft dan dit te doen.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle over de Geconsolideerde Jaarrekening

Onze doelstellingen zijn het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid over de vraag of de Geconsolideerde Jaarrekening als geheel geen afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of van fouten en het uitbrengen van een commissarisverslag waarin ons oordeel is opgenomen. Een redelijke mate van zekerheid is een hoog niveau van zekerheid, maar is geen garantie dat een controle die overeenkomstig de ISAs is uitgevoerd altijd een

afwijking van materieel belang ontdekt wanneer die bestaat. Afwijkingen kunnen zich voordoen als gevolg van fraude of fouten en worden als van materieel belang beschouwd indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij, individueel of gezamenlijk, de economische beslissingen genomen door gebruikers op basis van de Geconsolideerde Jaarrekening beïnvloeden.

Als deel van een controle uitgevoerd overeenkomstig de ISAs, passen wij professionele oordeelsvorming toe en handhaven wij een professioneel-kritische instelling gedurende de controle. We voeren tevens de volgende werkzaamheden uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de Geconsolideerde Jaarrekening een afwijking van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten, het bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden die op deze risico's inspelen en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Het risico van het niet detecteren van een van materieel belang zijnde afwijking is groter indien die afwijking het gevolg is van fraude dan indien zij het gevolg is van fouten, omdat bij fraude sprake kan zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten om transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van het systeem van interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in het systeem van interne beheersing dat relevant is voor de controle, met als doel controlewerkzaamheden op te zetten die in de gegeven omstandigheden geschikt zijn maar die niet zijn gericht op het geven van een oordeel over de effectiviteit van het systeem van interne beheersing van de Vennootschap en van de Groep;
- het evalueren van de geschiktheid van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van de door het bestuursorgaan gemaakte schattingen en van de daarop betrekking hebbende toelichtingen;

**Verslag van de commissaris van 11 april 2019 over de Geconsolideerde
Jaarrekening van Groep Crelan over het boekjaar afgesloten
op 31 december 2018 (vervolg)**

- ▶ het concluderen van de aanvaardbaarheid van de door het bestuursorgaan gehanteerde continuïteitsveronderstelling, en op basis van de verkregen controle-informatie, concluderen of er een onzekerheid van materieel belang bestaat met betrekking tot gebeurtenissen of omstandigheden die significante twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de Vennootschap en de Groep om de continuïteit te handhaven. Als we besluiten dat er sprake is van een onzekerheid van materieel belang, zijn wij ertoe gehouden om de aandacht in ons commissarisverslag te vestigen op de daarop betrekking hebbende toelichtingen in de Geconsolideerde Jaarrekening of, indien deze toelichtingen inadequaat zijn, om ons oordeel aan te passen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot op de datum van ons commissarisverslag. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de continuïteit van de Vennootschap of van de Groep niet langer gehandhaafd kan worden;
- ▶ het evalueren van de algehele presentatie, structuur en inhoud van de Geconsolideerde Jaarrekening, en of deze Geconsolideerde Jaarrekening de onderliggende transacties en gebeurtenissen weergeeft op een wijze die leidt tot een getrouw beeld.

Wij communiceren met het auditcomité binnen het bestuursorgaan, onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en

over de significante controlebevindingen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing die we identificeren gedurende onze controle.

Omdat we de eindverantwoordelijkheid voor ons oordeel dragen, zijn we ook verantwoordelijk voor het organiseren, het toezicht en het uitvoeren van de controle van de dochterondernemingen van de Groep. In die zin hebben wij de aard en omvang van de controleprocedures voor deze entiteiten van de Groep bepaald.

We verstrekken aan het auditcomité binnen het bestuursorgaan een verklaring dat we de relevante deontologische vereisten inzake onafhankelijkheid naleven en we melden hierin alle relaties en andere aangelegenheden die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid zouden kunnen beïnvloeden, alsook, voor zover van toepassing, de bijbehorende maatregelen die we getroffen hebben om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Aan de hand van de aangelegenheden die met het auditcomité binnen het bestuursorgaan besproken worden, bepalen we de aangelegenheden die het meest significant waren bij de controle van de Geconsolideerde Jaarrekening over de huidige periode en die daarom de kernpunten van onze controle uitmaken. We beschrijven deze aangelegenheden in ons verslag, tenzij het openbaar maken van deze aangelegenheden is verboden door wet- of regelgeving.

Verslag betreffende de overige door wet- en regelgeving gestelde eisen

Verantwoordelijkheden van het bestuursorgaan

Het bestuursorgaan is verantwoordelijk voor het opstellen en de inhoud van het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening.

Verantwoordelijkheden van de commissaris

In het kader van ons mandaat en overeenkomstig de Belgische bijkomende norm (Herzien) bij de in België van toepassing zijnde ISA's, is het onze verantwoordelijkheid om, in alle van materieel belang zijnde opzichten, het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, de verklaring van niet-financiële informatie gehecht aan dit jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport te verifiëren, alsook verslag over deze aangelegenheden uit te brengen.

Aspecten betreffende het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening en andere informatie opgenomen in het jaarrapport

Naar ons oordeel, na het uitvoeren van specifieke werkzaamheden op het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening, stemt dit jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening overeen met de Geconsolideerde Jaarrekening voor hetzelfde boekjaar, enerzijds, en is dit jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening opgesteld overeenkomstig artikel 119 van het Wetboek van vennootschappen, anderzijds.

In de context van onze controle van de Geconsolideerde Jaarrekening zijn wij tevens verantwoordelijk voor het overwegen, op basis van de kennis verkregen in de controle, of het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport een afwijking van materieel belang bevatten, hetzij informatie die onjuist vermeld is of anderszins misleidend is. In het licht van de werkzaamheden die wij hebben uitgevoerd, hebben wij geen afwijking van materieel belang te melden. Verder drukken wij geen redelijke mate van zekerheid uit over het jaarverslag en de andere informatie opgenomen in het jaarrapport.

De niet-financiële informatie zoals vereist op grond van artikel 119, § 2 van het Wetboek van vennootschappen, werd opgenomen in een afzonderlijk verslag gevoegd bij het jaarverslag over de Geconsolideerde Jaarrekening. Dit verslag van niet-financiële informatie bevat de door artikel 119, § 2 van het Wetboek van vennootschappen vereiste inlichtingen en is in overeenstemming met de Geconsolideerde Jaarrekening voor hetzelfde boekjaar. De Groep heeft zich bij het opstellen van deze niet-financiële informatie niet gebaseerd op een Europees of internationaal erkend referentiemodel. Verder drukken wij geen enkele mate van zekerheid uit over individuele elementen opgenomen in deze niet-financiële informatie.

Vermeldingen betreffende de onafhankelijkheid

Ons bedrijfsrevisorenkantoor en ons netwerk hebben geen opdrachten verricht die onverenigbaar zijn met de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening en zijn in de loop van ons mandaat onafhankelijk gebleven tegenover de Vennootschap.

De honoraria voor de bijkomende opdrachten die verenigbaar zijn met de wettelijke controle van de Geconsolideerde Jaarrekening bedoeld in artikel 134 van het Wetboek van vennootschappen werden correct vermeld en uitgesplitst in de toelichting bij de Geconsolideerde Jaarrekening.

Andere vermeldingen

- Huidig verslag is consistent met onze aanvullende verklaring aan het auditcomité bedoeld in artikel 11 van de verordening (EU) nr. 537/2014.

Brussel, 11 april 2019

Ernst & Young Bedrijfsrevisoren cvba
Commissaris
Vertegenwoordigd door

Jean-François Hubin*
Vennoot
* Handelend in naam van een bvba

19JFH0138